

NEXÖ

DITTE,
FIICA OMULUI

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

MARTIN ANDERSEN NEXØ

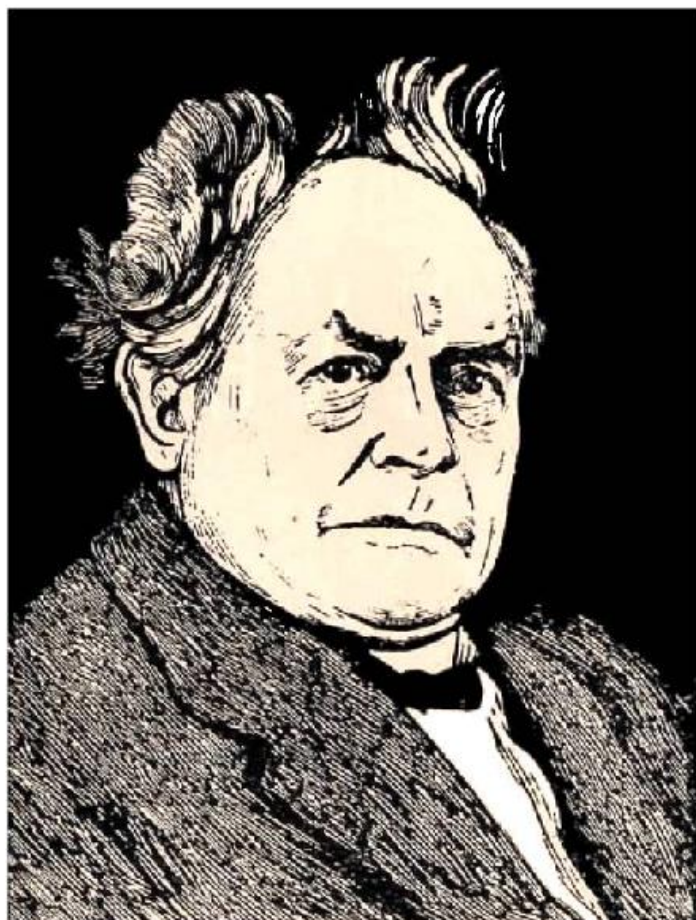
DITTE, FIICA OMULUI

În românește de
ELISABETA GĂLĂȚEANU

Colecția
CLASICII LITERATURII UNIVERSALE

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURA ȘI ARTĂ
1957

Reproducerea portretului după un desen
executat de *V. M. Matorin*

Martin Andersen Løe

CUPRINS

Partea întâi. COPILĂRIA

1. STRĂMOȘII DITTEI
2. UMFLĂTURA
3. S-A NĂSCUT UN COPIL!
4. PRIMII PAȘI AI DITTEI
5. BUNICUL SE PUNE IARĂȘI PE TREABĂ
6. MOARTEA LUI SÖREN MANN
7. VADUVA ȘI ORFANA
8. DEȘTEAPTA DE MAREN
9. DITTE VEDE ȚARA MINUNILOR
10. ȘI DITTE ARE TATĂ!
11. TATĂL CEL NOU
12. HINGHERUL!
13. DITTE ARE VEDENII
14. ACASĂ LA MAMA
15. PLOAIE ȘI SOARE
16. BIATA BUNICA
17. CÂND PISICA NU-I ACASĂ...
18. CORBUL SE AVÂNTĂ ÎN NOAPTE...
19. MOȘTENIREA

Partea a doua. MĂMICA

1. DIMINEAȚA ÎN „CUIBUL COȚOFENELOR”
2. ȘOSEAUA
3. ÎN CAPITALĂ
4. MAMICA DITTE
5. HOINARUL
6. TOCILARUL
7. CÂRNĂȚARUL
8. PLECAREA DIN CUIBUL COȚOFENELOR
9. MOARTEA UNUIA...
10. O LUME NOUĂ
11. CĂSUȚA DE TURTĂ DULCE
12. NECAZURI MĂRUNTE
13. DITTE IA CUMINICĂTURA

Partea a treia. PĂCATUL

1. PRINTRE STRĂINI
2. DORUL DE-ACASĂ
3. CHIABUROAICA
4. UN MUSAFIR BINEVENIT
5. DITTE E ÎNVOITĂ
6. FECIOARA CU OBRAJII ROȘII
7. ÎNTUNECIMEA DE IARNĂ
8. IARNA CEA PUSTIE ÎȘI CROIEȘTE DRUM
9. VARA
10. SÖRINE SE ÎNTOARCE ACASĂ
11. DITTE ÎȘI MÂNGÂIE APROAPELE
12. VARA TRECE REPEDE
13. INIMA
14. SFÂRȘITUL LUI KLAUS CEL MARE
15. DIN NOU ACASĂ
16. FECIORUL DE LA CURTEA BAKKE
17. DITTE SE BUCURĂ DE LUMINA SOARELUI
18. SERBAREA RECOLTEI

Partea a patra. PURGATORIUL

1. DE CE NU S-O FI MĂRITÂND OARE FATA?
2. ÎN LUMEA LARGĂ!
3. CLINICA DE NAȘTERI
4. ÎNGERAȘII
5. DITTE FACE PARTE DIN FAMILIE
6. DITTE E AVANSATĂ FATĂ-N CASĂ
7. CEI FĂRĂ CĂMIN
8. FAȚA LUI KARL
9. ZIUA DITTEI
10. PRIMĂVARA
11. ZILE BUNE
12. DITTE CULEGE TRANDAFIRI
13. CÂINELE
14. GEORG ȘI DITTE
15. LICHIDAREA

Partea a cincea. SPRE STELE

1. OIȚELE DOMNULUI
2. MAMA DITTE
3. MICUL GEORG
4. BUNUL DUMNEZEU
5. ÎN PARC
6. ȘOBOLANII

7. OSPĂȚUL ÎN CINSTEA LUI PAUL
8. BĂTRÂNA RASMUSSEN CAPĂTĂ GHETE NOI
9. DE TOATE
10. CHIRIAȘUL NU-ȘI MAI REIA OCUPAȚIILE
11. O ZI CA ORICARE ALTA
12. IUTLANDEZUL CEL SERIOS
13. MAȘINA DE CUSUT, PLAPUMA ȘI CANTINA
SAMARITEANĂ
14. PETER CEL MITITEL IA VIAȚA PIEPTIȘ
15. MAMA DITTE E DATĂ LA GAZETĂ
16. FLANELA
17. ÎNTÂLNIREA
18. DITTE ÎȘI IA CONCEDIU
19. CĂRBUNARUL CEL MITITEL
20. INIMA LUI DUMNEZEU
21. MOARTEA
- 22
23. A MURIT UN OM

Partea întâi.
COPILĂRIA

1. STRĂMOȘII DITTEI

De când lumea, cel care poate număra multe generații de strămoși, este socotit de neam mare. Din acest punct de vedere, Ditte, puilul de om, e o făptură foarte nobilă, căci face parte din cea mai veche și mai numeroasă familie din ținut, familia Mann.

Arbore genealogic această familie nu are și nici nu ar fi fost ușor să se întocmească vreunul, căci e numeroasă ca nisipul mării. Alte neamuri sunt legate de asemenea lucruri, căci ele se ivesc odată cu vremurile și pier când le-a secăt vлага și și-au împlinit menirea. Dar neamul Mannilor seamănă întrucâtva cu marea cea largă de unde apele se ridică spre cer într-un vârtej scânteietor și unde se întorc, prelingându-se greoi.

Se spune că familia Mann se trage dintr-o pălmașă care s-a odihnit cu șezutul gol pe pământul jilav. Din asta rămase grea și aduse pe lume un băiat. Cu vremea se statornici o caracteristică a neamului lor: femeilor nu le plăcea să poarte rufe și făceau copii din te miri ce. Se mai spune despre ele, că era de ajuns să stea în curent, în ușă, ca să și poarte o fetiță în pânțece. Pentru ca să aibă un băiat, nu trebuiau decât să sugă un țurture de gheață. Nu e de mirare că s-a durat astfel un neam numeros și oțelit, sub palmele căruia totul propășea. Ajunsesse un semn distinctiv al neamului, că orice era atins de mâinile lui se însuflețea și sporea. Băiatul purtă multă vreme urmele lutului; ca copil, fu un viermișor pricăjit și crăcănăt. Dar cu vremea se îndreptă, ajungând un agricultor destoinic; cu el se începu lucratul pământului. Faptul că nu avea tată, îl frământa grozav, ajungând marea problemă a vieții sale. Și această problemă își dădu rodul: în ceasurile lui de răgaz, omul își întocmi o adevărată religie dintr-însa.

Afară, sub cerul liber, nu era bine să ai de-a face cu el; la treabă, n-avea pereche. Dar femeia îl biruia. Se pare că numele Mann⁽¹⁾ venea de-acolo că, de câte ori limba ascuțită a femeii îl alunga de-acasă, umbla suduind și jurând că el este bărbatul în casă. Până în ziua de azi încă, le vine greu unora din neamul Mannilor să-și ție rangul față de nevestele lor.

O spiță a neamului poposi pe coasta pustie a Kattegattului și întemeie satul. Era încă pe vremea când pădurea și mlaștina nu te

lăsau să pătrunzi mai departe și spița aceasta venea dinspre mare. Stânca de care bărbații și-au legat barca și pe care și-au suit femeile și copiii mai există și azi; de sute de ani pescăruși albi însemnează locul, rând pe rând, zi și noapte.

Spița aceasta avea – ca niciuna alta – trăsăturile caracteristice ale familiei: doi ochi și un nas în mijlocul feței; o gură care știa să sărute și să muște și o pereche de pumni bine prinși în balamale. Mai semăna spița cu neamul și prin aceea că, cei mai mulți dintre membrii ei erau superiori condițiilor în care trăiau. Pe un Mann îl puteai recunoaște prin faptul că cusururile i se datorau unor pricini exterioare bine stabilite, în timp ce calitățile lui nu puteau fi explicate, deoarece se născuseră odată cu el.

Veniseră într-un ținut pustiu; îl acceptaseră însă așa cum era, mulțumindu-se cu el, fără să crâcnească; ridicară colibe, săpară șanțuri și croiră drumuri. Erau cumpătați și aspri și aveau nesățiosul imbold al celor din neamul Mann de a se lua la trântă cu lucrurile; nicio muncă nu li se părea amarnică sau grea, și se cunoscuseră repede că se așezaseră acolo. Nu aveau însă priceperea să-și păstreze rodul muncii și îngăduiau altora să pună mâna pe el; de aceea, cu toată hărnicia lor, rămăseră veșnic săraci.

Acum vreo cincizeci de ani, pe vremea când coasta de miazănoapte nu fusese încă descoperită de vilegiaturiști, satul, care mai era alcătuit dintr-o îngrămădire de colibe gheboase și pătate de mucegai – pe care le-ai fi putut foarte bine lua drept cele de la începutul începuturilor – semăna în totul a așezare străveche. Plaja era plină de unelte și bărci trase pe mal; apa din micul golf puțea a pește putred, a melci, a țipari și a alte vietăți de mare aruncate acolo, pe care nimeni nu le mânca, pentru că formele lor ciudate îi făceau pe oameni să creadă că în ele sălăsluiau duhuri necurate.

Cale de un sfert de ceas pe limba de pământ locuia Sören Mann. În tinerețe umblase și el pe mare ca toți ceilalți, apoi, se statornicise acasă ca pescar, după obicei. Dar, de fapt, el era țăran. Se trăgea din acea ramură a neamului său, care se obișnuise să cultive pământul și pe care această îndeletnicire o făcuse să intre în rândul celor de vază. Sören Mann era fecior de țăran cu stare; dar când ajunsese la vârsta bărbăției, se căsătorii cu o fată de pescar și, pe lângă agricultură, începu să se îndeletnicească din nou și cu pescuitul, așa cum făcuseră primii țărani din clanul lui.

Cu agricultura nu făcea prea mare scofală; câteva palme de pământ pe dune, unde niscaiva oi își găseau o hrană săracăcioasă, atâta mai rămăsese din gospodăria cea mare care stătuse acolo unde acum rătăceau țăpând pescărușii peste stânci albite de spumă. Restul fusese înghițit de mare.

Era biata mândrie a lui Sören și mai ales a nevestei sale, Maren, că

strămoșii lui fuseseră proprietari cu stare. Acum trei sau patru generații se afla aci gospodăria lor, cu ogoare cu tot, înfiptă zdravăn într-o limbă de pământ împinsă în mare. Durat temeinic, cu patru aripi din lemn de stejar, aruncat pe mal de ape, conacul stătea aci de nădejde, văzut din depărtare ca o adevărată icoană a trăiniciei. Dar, deodată, marea începu să roadă pământul în acest loc. Trei generații de-a rândul fură silite să împingă conacul tot mai în fund, pe țarm, ca să nu-l înghită marea; și de fiecare dată îi tăiau câte o aripă ca să-l mute mai ușor; oricum, nu mai aveau nevoie de atâtea acareturi de vreme ce marea mușca mereu din ogor. Nu mai rămase până la urmă decât vechea locuință de bârne, care fusese durată cu prevedere de cealaltă parte a drumeagului de pe coastă, și câteva dune.

Aci marea nu mai rodea. Se săturase de ogorul familiei Mann – de vreme ce tot ce era mai bun fusese înghițit – și își căuta în altă parte prețioasa-i hrană; ba mai mult, începu chiar să adauge. Arunca nisip pe malul care se așternea ca o plajă largă în jurul povârnișului, iar în zilele când bătea vântul, nisipul se înălța ca o pulbere, acoperind ce mai rămăsese din ogor. Pe sub vegetația firavă și țepoasă a dunelor se mai deslușeau urmele vechilor arături, care se prăbușiseră de-a curmezișul în prăpastie, precum și vechi urme de roți, care se pierdeau în afară, dispărând brusc în văzduhul albastru de peste ape.

Ani de-a rândul, după nopți amarnice bântuite de furtună dinspre mare, Manii își făceau plimbarea obișnuită de dimineață ca să vadă cât mai apucase marea din pământ. Uneori bucăți întregi de ogor semănat se prăbușeau dintr-odată. Zăceau apoi colo jos, în marea care le măcinase, cu urmele de grape și de vălătuci pe ele și cu sclipiri verzui de semănături iernatice.

Pe Manni îi durea inima să fie martori ai celor de nestrămutat. Căci, pe măsură ce încă o bucată din pământul lor lua drumul mării cu truda și cu pâinea lor zilnică în spinare, scădeau și ei. Cu fiecare palmă de pământ cu care marea își spinteca drum spre pragul lor, rozându-le din țarină, li se împuțina și vaza și curajul.

Se apărară până la capăt, agățându-se de pământ cu palmele lor vâjnoase și numai când îi împinseră nevoile, o porniră din nou pe mare. Sören fu primul care se dădu bătut; își luă de nevastă o fată din sat și se făcu și el pescar. Dar voie bună nu mai cunoscă. Maren nu putea uita că Sören al ei se trăgea dintr-un neam care avusese conac; și asta le intra și copiilor în cap. Băieții nu voră să știe de mare; simțeau o mîncărime în palme să lucreze pământul, și așa, se traseră spre curți. Ajunseră zileri și pălmași, și când agonisiră ceva bani, o porniră în pribegie, spre America. Patru feciori plecară într-acolo să muncească pământul și arareori trimiteau vești; instinctul de familie părea că pierise odată cu ivirea decăderii. Fetele se băgară la stăpân și încet, încet, Sören și Maren le pierdură și lor urma. Numai mezina,

Sörine, rămase acasă peste sorocul când, la săraci, tinerii părăsesc cuibul. Era slăbuță și părinții o țineau, căci numai ea le mai rămăsese.

Cale lungă bătuseră ai lui Sören de pe mare până la ogor; trecură câteva generații până să poată fi pusă pe picioare curtea de pe limba de pământ. Ca de obicei, însă, la vale drumul o luase mai repede, iar lui Sören îi fu hărăzită partea cea mai grea. Când îi veni rândul, nu numai ogoarele, dar și cele din urmă firimituri ale moștenirii se duseseră; nu-i mai rămaseră decât niște rămășițe sărăcicioase.

Sfârșitul semăna oarecum cu începutul. Sören se înrudea cu cei dintâi Manni și prin aceea că era ca și ei, amfibiu. Se pricepea la toate: la agricultură, la pescuit și la meșteșug. Și totuși nu era destul de iscusit să-și agonisească existența și niciodată nu-i prisosea ceva. Aceasta era deosebirea dintre a te afla în ascensiune și a fi la capătul lucrurilor. Afară de asta, îi venea greu – ca atâtoră dintre Manni – să pună mâna pe ceea ce i se cuvenea.

Erau o spiță de oameni deprinși să le ia alții primul rod al trudei. Despre Manni se spunea că sunt ca oile: cu cât le tunzi mai scurt, cu atât le crește păr mai mult. Decăderea nu-l făcuse pe Sören mai destoinic în apărarea drepturilor sale.

Când vremea nu-i îngăduia să iasă în larg, iar pe dune nu era destulă treabă, Sören ședea acasă și cârpea cizmele de mare ale camarazilor din sat. Dar, numai arareori i se plătea. „Poate să mai aștepte, nu-i așa?” spuneau ei. Sören nu obiecta împotriva acestei întocmiri a lucrurilor; pentru el asta era ca un fel de pușculiță. „Așa voi avea ceva la bătrânețe”, spunea el. Maren și fata îl cicăleau adesea din pricina asta, dar Sören se schimba în privința aceasta tot atât de puțin ca și în altele. Cunoștea el muierile: ar fi vrut să înghită totul dintr-odată!

2. UMFLĂTURA

În sfârșit, plecară copiii de-acasă – toți opt. Sören și Maren nu mai erau tineri. Începuseră să simtă anii și osteneala în oase și le-ar fi fost foarte plăcut să aibă ceva de care să se sprijine. Nici chiar Sörine, cea mai mică, nu le era de vreun ajutor; se făcuse mare și ar fi trebuit s-o fi șters de mult din cuib; dacă mai rămăsese totuși acasă și mai trăia încă pe spinarea bătrânilor, o făcea din anume pricini.

Era cam răsfățată fata – așa cum se întâmpla adesea cu cei mai mici; ba, la drept vorbind, chiar răzgâiată și sperioasă de străini. Ei, și-apoi, gândea Maren, e plăcut ca atunci când ai adus atâta viață pe lume, să-ți păstrezi și ție o părticică. Un cuib fără pui se răcește repede! La urma urmei și Sören era de aceeași părere, deși mormăia uneori spunând că o singură muiere în casă e prea de-ajuns. Amândoi erau iubitori de copii și cum aveau atât de puține vești de la ceilalți, se agățau de ultimul vlăstar. Din una, din alta, Sörine rămase acasă și numai din când în când lucra pe la străini, fie în sat, fie pe la curțile învecinate, dincolo de șirul de dune.

Trecea drept fată frumoasă și împotriva acestui lucru nu avea nici Sören nimic de zis; totuși vedea și el că fetei nu-i prea mergea bine. Părul roșu îi înconjura ca o flăcără fruntea pură și ușor pistruiată, brațele îi erau ca de păpușă și nu avea nimic vârtos în trup. Ochii nu priveau în față pe cel cu care vorbea, ci rătăceau sfios într-o parte. Ai fi putut s-o crezi căzută dintr-o caleașcă boierească.

Flăcării din satul de pescari roiau printre dune, în jurul colibei – mai ales în nopțile calde, dar Sörine se ascundea sfioasă de ei.

— Fata asta-i cam pe dos, spunea Sören, care băga de seamă cu câtă strășnicie ținea fata fereastra închisă.

— Trage a boier, răspundea maică-sa. Ai să vezi tu, că o să aibă parte de un fecior de oameni subțiri.

— Moară hodorogită, își bătea joc Sören acru de ea și își vedea de treabă. Cum poate cineva să-și împuieze capul sieși și fetei cu asemenea prostii!

Pe Maren o iubea el, nu-i vorbă, dar mintea ei nu-i insuflase niciodată respect. Când se întâmpla să greșească vreunul dintre copii în tinerețe, Sören avea obiceiul să spună:

— Mă, ce prost – asta i se trage de la maică-sa!

Cu vremea, Maren se obișnuise cu părerea lui; știa doar tot atât de bine ca și Sören, că la urma urmei, nu deșteptăciunea este totul.

De câteva ori pe săptămână, Sörine se ducea la oraș cu pește și aducea acasă provizii. Pentru drumeț, calea era lungă și trecea o bucată printr-o pădure de brazi, unde era întuneric pe-nserate și unde adesea hoinăreau haimanale.

— Ei și! spunea Sören. N-o să-i strice fetei să guste din toate, dacă-i vorba să se facă om! Dar Maren care voia să-și ocrotească fata pe cât îi sta în putință, orându-i lucrurile în așa fel, încât fiică-sa să se întoarcă acasă cu căruța de la curtea Nisipuri. Cei de la curte aveau de cărat în aceleași zile borhot de la fabrica de spirt. Aranjamentul era bun, întrucât Sörine nu mai avea să se teamă de haimanale sau de alte întâlniri, căroră le-ar fi putut cădea pradă o fată sfioasă; în alte privințe însă, nu corespunse așteptărilor. Nu numai că Sörine nu suferise niciun neajuns de pe urma lungilor plimbări pe jos, ci dimpotrivă, se dovedi că ele chiar îi priiseră. Acum începu să slăbească și ba nu-i pria una, ba alta.

Asta se potrivea foarte bine cu apucăturile boierești ale fetei; cât despre Maren, deși avea și așa destulă bătaie de cap, părea totuși că simte o mare ușurare. I se lua și ultima urmă de îndoială de pe inimă și se încredința odată pentru totdeauna, fără putință de tăgadă, că Sörine era fată de oameni subțiri, nu din născare – căci Maren știa prea bine cine erau tatăl și mama fetei, chiar dacă Sören ar fi avut vreo îndoială – ci ca un har de la Dumnezeu. Se întâmpla câteodată ca asemenea copii să cadă în poala săracului și erau întotdeauna sortiți să aducă bucurie părinților. Scrumbii și cartofi, caracudă și cartofi, și ici-colo câte o bucățică de slănină, erau astea masă pentru o așa zisă domnișoară? Maren o răsfăța, dar când prindea Sören de veste, scuipa ca și cum i-ar fi intrat ceva scârbos în gură și se ducea la treaba lui.

Dar, se întâmplă să devie cineva chiar și prea nobil; și când ajunse treaba ca fetei să i se aplece până și de la jumările de ouă, atunci gândi și Maren că prea o năpădise binele. Se duse cu fata la o doftoroaie, care trăia mai încolo, pe țârm. De trei ori o făcu doftoroaia să tragă vânturi, dar când nici asta nu folosi, Sören fu nevoit să caute cal și căruță și să le ducă pe amândouă la homeopat⁽²⁾. Nu o făcu cu plăcere. Nu că n-ar fi ținut la fată; și-apoi s-ar fi putut să aibă dreptate Maren când spunea că boala i-a venit copilei în somn, că vreun animal sau altă drăcie i-a nimerit în gură și acum îi scotea mâncarea pe gât. Se mai auziseră de-astea și altă dată. Dar pentru atâta treabă să faci pe prostul și să te duci la homeopat, cu cal și căruță, ca boierii, și să te faci de râsul satului, când o porție de apă de ploaie ar fi ajutat tot atât – asta nu era pe placul lui Sören.

Deși era de la sine înțeles că cel ce hotăra de obicei să fie Sören

Mann, uneori Maren își impunea voința – și anume când se întâmpla ceva serios cu vreunul dintre copii. Atunci era în stare – ca apucată de alte alea – să-și iasă deodată din firea ei cea blajină, să măture la o parte toate împotrivirile lui Sören, ca pe niște prostii fără seamăn, și să se înfigă ca un zid peste care nici nu se trece, nici nu poate fi ocolit. Se întâmpla adesea ca Sören să se înfurie după aceea, deoarece cuvântul magic pe care Maren urma să-l obțină din înălțimi, dădea greș. Căci Maren ei a cu adevărat o moară hodorogită, mai ales când era vorba de acest copil al ei. Dar, pe drept, sau pe nedrept, când avea ea asemenea momente, soarta vorbea prin gura ei și Sören era destul de înțelept ca să tacă.

De data aceasta se păru că Maren nimerise, căci leacul pe care-l prescrise homeopatul – purgativ gazos și lapte dulce – ajută ca prin minune. Sörine se îndreptă și toate îi priau de-ți era mai mare dragul.

Dar, în toate e nevoie de măsură. Sören Mann, care îngrijea de pâinea cea de toate zilele, băgă cel dintâi de seamă acest lucru; chiar și Maren fu nevoită să-și mărturisească într-o bună zi că fetei îi mergea acum foarte bine. Sörine, însă, se tot umfla. Ea și cu maică-sa se sfătuiră mult și în toate chipurile, întrebându-se ce putea fi asta. Dropică(3)? Sau poate îngrășare peste măsură? Aveau ele multe să-și spună, în șoapte, dar de cum se arăta Sören, tăceau.

Sören se făcea tot mai de nesuferit; bodegănea și mormăia, ca și cum n-ar fi fost și-așa destul de greu de îndurai, mai ales pentru biata fată. Nu știa, prostul de el, să cruțe un bolnav și într-o zi îi scăpă așa, furios și plin de venin:

— E borțoasă fata... nici mai mult, nici mai puțin!

Maren se năpusti ca o furtună:

— Ce tot spui, palavragiule? Nu cumva ai făcut *tu* opt copii, sau poate ți s-o fi spovedit *ție* fata? Rușine și păcat să audă asemenea vorbe murdare! Dar dacă tot te amesteci, n-ai decât s-o întrebi! Hei, Sörine, răspunde lui taică-tu... ai de gând să faci un copil?

Sörine ședea lângă sobă, suferindă și înspăimântată.

— Numai doară ca Fecioara Maria, șopti ea fără să ridice ochii. Și deodată se prăbuși hohotind.

— Vezi ce palavragiu ești? spuse Maren cu asprime. Fata este atât de neprihănită de parcă ar mai sta încă în pânțele maică-sii. Are o umflătură și gata! Ne faci casa iad și poate că copila poartă moartea într-însa.

Sören Mann plecă capul și-o șterse repede spre dune. Tii! Trecuse furtuna peste el. L-a făcut palavragiu – pentru întâia oară de când erau împreună; avea chef să-i întoarcă vorba asta pe loc, înainte de a-i da răgaz să prindă rădăcini. Dar ce rost avea să se lege de-o babă furioasă și de-o fată bocitoare – ei, las că știa el să se stăpânească!

Sören Mann era un încăpățânat; când îi intra ceva în căpățână, nu i-

o mai scoteai de-acolo. Nu mai rosti niciun cuvânt; se învârtea cu o mutră ca și cum ar fi spus: mai bine să te ferești de harță cu muierile! Maren nu prea știa ce-i umbra lui prin cap – să-și țină pentru el gândurile! Fata se canonea, bea petrol și înghițea săpun verde, ca o nebună, pentru că auzise că astea erau leacuri pentru boli interne. Nu mai lipsea decât să mai fie și batjocorită – de propriul ei părinte!

Sören stătea mai mult pe-afară și Maren nu avea nimic împotriva, căci așa, cel puțin nu se supăra pe ele. Când nu era pe mare, hoinărea pe ogor, făcându-și de lucru, sau ședea colo sus, pe banca de pe dună, unde bărbații obișnuiau să stea la taifas și de unde puteau urmări fiecare barcă cu pânze care părăsea strâmtoarea, sau care sosea. Acolo era lăsat de cele mai multe ori, în pace; când însă i se făcea prea rău Sörinei, Maren sosea în goană la el, foarte nenorocită în durerea ei de mamă și îl implora să se îndure și să ducă fata la oraș, la doctor, înainte de-a fi prea târziu. Atunci se întâmpla să-și iasă din pepeni și – fără să-i pese că-l putea oricine auzi – să strige:

— Să te ia dracu'... ai făcut opt copii și nu vezi ce are fata!

Îndată însă se căia, căci nu se putea lipsi de tot, de casă, și de cum punea piciorul pe prag, se și pornea larma. Dar nici de răbdat nu era chip; trebuia să-și dea drumul focului, dacă nu voia să se lase tâmpit de muieri. Fie ce-o fi, dar se simțea în stare să se suie pe duna cea mai înaltă și să strige de să-l audă tot satul, numai și numai să le biruie pe cele două muieri.

Într-o zi, pe când se afla pe tăpșanul de uscat năvoade și lucra la ele, o văzu pe Maren alergând spre el în goana mare, numai în fusta de dedesubt.

— Acuma trebuie să trimiți după doctor, spuse ea. Altfel dă fata ortul popii. Se văietă de te cuprind fiorii.

Sören, care prinsese și el un zgomot de sus din colibă, își ieși din fire și aruncă cu o pietricică după ea.

— A dat dracu' în tine, ori ai surzit de tot, de nu poți înțelege ce-i văicăreala asta? strigă el. Șterge-o la coana moașă, și încă repede, că de nu îți arăt eu ție!

Când îl văzu Maren ridicându-se, o luă la goană spre casă. Sören ridică din umeri și se duse s-o cheme chiar el pe moașă. Pe urmă se învârti toată după-amiaza prin fața colibeii, fără să intre; pe seară, o luă spre cârciumă. Intra arareori acolo; așa ceva nu era de el, dacă voia să dea celor de-acasă ce li se cuvenea. Apucă stângaci clanța cu mâna tremurândă, deschise ușa dintr-o smucitură și se opri în prag, cu o privire plină de înțelesuri.

— Ei, tot a ieșit umflătura din vită, rosti foarte încurcat. Și repetă vorba asta toată seara, până o luă înapoi spre casă, împleticindu-se.

Maren îl aștepta afară, pe dună; când îl văzu în ce hal era, izbucni în plâns.

— Ei, tot a ieșit umflătura... începu el, cu o mutră care voia să însemne batjocură mânioasă, dar tăcu deodată. Lacrimile lui Maren îl apucară atât de ciudat la inima, colo hăt adânc, de simți că trebuie s-o ia de gât și să plângă cu ea.

Bătrânii se așezară pe dună și se ținură îmbrățișați, cât timp își plânseră focul. Se iviseră destule alte rele în calea făpturii noi născute; acum veniră și cele dintâi lacrimi.

Când se întoarseră acasă, îngrijiră de mamă și de copil și după ce se culcară în patul lor mare și dublu, Maren căută mâna lui Sören. Așa obișnuia ea să adoarmă în tinerețe și acum simțea de parcă i se trezise în suflet ceva din dulceața tinereții – nu știa dacă din pricina copilului din flori sau din altă pricină.

— Poate c-ai să încuviințezi acum, că fata avea să nască? întrebă Sören tocmai când erau să adoarmă.

— Asta așa-i, răspunse Maren. Dar nu-mi intră-n cap... că doar bărbați...

— Tacă-ți gura cu prostiile tale, spuse Sören; apoi adormiră.

Astfel, Maren fu, în sfârșit, silită să se dea bătută. „Cu toate că, după cum spunea Sören, ar fi fost în stare să vie într-o bună zi și să spuie că tot umflătură a fost! Muierilor nici dracu' nu le vine de hac.”

Ei, Maren era prea deșteaptă ca să nege ceea ce și-un orb putea vedea pipăind cu bățul; și era cu atât mai ușor pentru ea să recunoască amarul adevăr, cu cât, cu toate lacrimile nevinovate și jurămintele fetei, tot era amestecat și-un bărbat și încă unul care, pe deasupra, mai era și băiat de om cu stare. Era feciorul curții de la Nisipuri și anume acela, cu care se întorcea Sörine acasă pentru că îi era teamă prin pădurea întunecoasă.

— Frumos ai mai păzit-o pe fată de haimanale, spuse Sören, privind cu coada ochiului spre nou născut.

— Ce tot dai din gură? Tot e mai bine un fecior de oameni cu stare decât o haimana, făcu Maren mândră. Tot ea rămăsese cu dreptatea; nu spusese întotdeauna că Sörine avea ceva nobil? Curgea sânge de domnișoară în vinele fetei!

Într-o zi, Sören trebui să-și pună hainele cele bune și să se ducă la Nisipuri.

— Ei, vedeți, tot a făcut fata un copil, spuse el, fără ocol.

— Așa? făcu feciorul curții de la Nisipuri, care scutura, împreună cu taică-său, paiele pe aria de treierat. Așa o fi.

— Da, dar zice că tu ești tatăl!

— Ei, așa zice ea, dar poate s-o și dovedească?

— Poate să și jure. Și-așa, cel mai bine ar fi să te însori cu ea.

Pe fecior îl pufni râsul.

— Te-a apucat râsul, hai? Sören Mann înșfăcă o furcă și se repezi la băiat, care se piti după mașina de treierat, alb ca varul.

— Ascultă, se amestecă stăpânul curții Nisipuri, mai bine să ieșim noi, bătrânii, de-aci, și să tocmim treburile între noi, Sören – tinerii din ziua de azi sunt prea nerozi. Vezi tu, nu cred că fecioru-meu o s-o ia pe fiică-ta, orice-ar fi fost între ei, începu el când fură afară.

— Ba o să fie silit, răspunse Sören amenințător.

— Ei, singurul lucru care l-ar putea sili, ar fi legea – și așa cum cunosc eu legea, n-are s-o facă! Dar să-i ajut fetii să se mărite bine – asta-i altceva. Vrei să iei două sute de taleri odată pentru totdeauna?

În sinea lui, Sören găsi că era o grămadă de bani pentru un biet pui de om și se grăbi să bată palma, ca nu cumva să se răzgândească proprietarul Nisipurilor.

— Dar să nu se bârfească pe la spate, sau să se vorbească de rudenie, sau mai știu eu de ce, spuse chiaburul pe când îl conducea pe Sören spre poartă. Copilul va purta numele fetei și să n-aibă nicio pretenție la noi!

— Nu, nu! spuse Sören, grăbindu-se să plece. Avea cei două sute de taleri în buzunarul de la piept și se temea să nu-i ceară omul înapoi.

— Îți trimit zilele astea o hârtie, ca să-mi semnezi de primirea banilor, spuse chiaburul. Mai bine să fim în regulă cu legea. Apăsă pe cuvântul „lege” cu atâta familiaritate, încât Sören se cam fâstâci.

— Da, da. Doar atâta spuse și păși spre poartă, ținând șapca în amândouă mâinile. Nu prea avea Sören obiceiul să-și scoată căciula, dar cei două sute de taleri îl făcură să-l respecte pe chiaburul de la Nisipuri. Oamenii de la Nisipuri erau din tagma celor care nu se mulțumesc să sară pârleazul la vecin, ci și plătesc acestuia paguba pe care i-o cășunează.

Sören o luă la fugă peste ogoare. Nici el, nici Maren nu avuseseră vreodată atâta bănet. Numai dac-ar apuca să rânduiască hârtiile așa, frumos, ca să-i facă impresie! Căci Maren își băgase bine în cap chestia cu feciorul proprietarului.

3. S-A NĂSCUT UN COPIL!

Sunt un miliard și jumătate de aștri pe bolta cerească și – pe cât se știe – un miliard și jumătate de oameni pe pământ. Cât unii, atât și alții! Îți vine să crezi, aproape, că bătrânii aveau dreptate, când spuneau că fiecare om se naște sub steaua lui. De jur împrejur, în sute de observatoare costisitoare – instalate pe tot cuprinsul pământului, și prin văi, și pe munți înalți – stau savanți talentați, înzestrați cu cele mai perfecționate instrumente și pândesc nopți de nopți, bolta cerească. Privesc și fotografiază, preocupați o viață întreagă de un singur lucru: să devină nemuritori prin descoperirea unui nou astru. Încă un corp ceresc – pe lângă cele un miliard și jumătate care se învârtesc colo afară.

În fiecare secundă se naște un suflet de om pe lume. Se aprinde o nouă lumină, o stea care va arde poate neobișnuit de frumos, care în tot cazul, își are spectrul ei propriu, nemaivăzut până acum. O nouă ființă care poate va împrăștia în jurul ei geniu sau frumusețe, sărută pământul; neființa se preface în carne și în sânge. Niciun om nu este repetarea altuia și nu va fi niciodată repetat; fiecare făptură nouă seamănă cu o cometă, care numai o singură dată în veșnicie atinge calea pământului, aruncându-și strălucirea peste el doar un scurt răstimp – o fosforescență între două veșnicii de întuneric.

Și-atunci, domnește oare bucurie printre oameni, când se aprinde lumina unui nou suflet? Stau oare în jurul leagănului cu ochi mirați, nerăbdători să afle ce aduce această lumină?

Vai, omul nu e un astru cu descoperirea și catalogarea căruia să-ți câștigi faima. De cele mai multe ori nu e decât un parazit, care dă buzna peste oameni pașnici și nebănuitori, silit să se strecoare în lume printr-un purgatoriu de nouă luni. Și vai de el, dacă n-are nici măcar hârțile în regulă!

Fetița Sörinei a luptat vitejește ca să străbată la lumina zilei. Precum sare somnul împotriva curentului apei, așa a învins și ea toate piedicile: tăgăduielile, lacrimile și leacurile de lepădare. Acum iat-o aici, la lumina zilei, roșie și zbârcită, și pe deasupra și cu obligația de a muia inimile.

Societatea burgheză termină repede cu ea: nu era altceva decât un

parazit! Un nou născut este o cifră de afaceri, iar sarcinile firești care decurg sunt nunta și întemeierea unei gospodării cu investițiile necesare, adică leagăn și cărucior și – când se face mare – inele de logodnă, căsătorie și iarăși copii. Dar, socotelile dau greș când, ca fetița Sörinei, omul este atât de sărman, încât se lasă adus pe lume în afara căsătoriei.

Din prima clipă fu tratată în consecință, adică fără vreo atenție duioasă pentru neputința ei plâpândă. *Copil natural* sta scris pe actul pe care moașa îl predă învățătorului, după ce ajută micuței să vie pe lume; *copil natural* se putea citi pe actul de botez. Părea că fiecare voia să-și încerce puterea: coana moașă, învățătorul și pastorul. Aceștia erau primii răzbunători imanenți ai burgheziei și loveau bine intenționați în noul născut. Ce folos că mica făptură fusese procreată de un om cu stare, dacă el nu-și recunoștea fapta, ci se răscumpăra de căsătorie și de toate celelalte! Fetița nu era altceva decât o absurditate, o pată pe societatea orânduită cu străduință. Și mamei îi veni copilul tot atât de nepoftit ca și celorlalți. Cum trecu lehzuzia cu bine, Sörine descoperi că putea și ea, ca și frații și surorile ei, să se ducă să slujească. Îi pierise cu totul teama de străini. Se băgă la stăpân, o bucată de drum mai la deal. Copilul rămase la bunici. Nimeni din toată lumea largă nu se bucura de el și, la urma urmei, nici chiar bătrânii. Totuși, Maren cotrobăi prin pod și găsi un leagăn vechi de lemn, care slujise ani de-a rândul la păstratul năvoadelor și altor boarfe; Sören îi bătu tălpici noi sub cumpănă și Maren își puse cu greutate în mișcare bătrânele-i picioare umflate, ca să-l facă să se lege.

Mititica era o pată și pentru cei doi bătrâni – poate că, la urma urmei, numai pentru ei. Își făgăduiseră atâtea lucruri mărețe de la fată și iată cu ce splendoare se aleseseră: un copil din flori în leagăn! Aveau de înghițit destule înțepături de la femeile care veneau la Maren să-i spună: „Ei, cum îți place? Să faci copii la bătrânețe!” – și de la pescari, când sosea Sören Mann în port sau se arăta la cârciumă. Vechii lui camarazi făceau și ei aluzii blajine: „Asta mai poate... mai are puterea tinereții! Sören Mann să dea un rând!”

Dar toate trebuiau răbdate – și se puteau răbda. Cât despre micuță, era o făptură care – după ce ți-ai recăpătat vechea îndemânare la copii – trezea atâtea amintiri. Era ca și cum ai fi făcut-o chiar tu – aducea tinerețe în casă.

Era cu neputință să nu iubești o ființă atât de mică și de neajutorată!

4. PRIMII PAȘI AI DITTEI

Se întâmplă și ciudătenii câteodată, căci una îi dă copilului pânțele și alta îi dă inima. Nu-i venea ușor bătrânei Maren să fie iarăși mamă, cu atât mai mult, cu cât avea intenții bune. Fata era hăt colo, deoarece sluja în altă parohie, pe când micuța zăcea aci și țipa.

Maren îngrija copilul pe cât putea, îi căuta lapte bun și-i morfolea în gură un gogoloș bun de pâine cu unt și cu zahăr; țâță adevărată nu-i putea da însă. Adesea, când ținea copilul în brațe, se întâmpla ca micuța să caute cu gurița pe gâtul veșted, înfigându-și mânuța în tivul pieptului și privind la bunică ciudat de stăruitor.

— Ia te uită cum o mână firea! spunea Sören. Grozavă-i firea!

Dar Maren se pornea pe plâns, așa bătrână și înțeleaptă cum era.

Opt ținuse la sân, unul după altul, și oricât de mult ar fi fost de atunci, i se trezeau simțurile și amintirile. Prea își aducea ea bine aminte cât fusese de frumos când ținea micuții la sân; se jucau cu sfârcul așa cum se joacă pisicuța cu șoarecele, se gâdilau cu el la nas sau se făceau că nu-l văd, apoi deodată se repezeau pe nerăsuflăte la el și gâlgâiau cu ochii tot mai pierduți, până se lăsau deodată pe spate, cu picioarele și brațele muiate – dormind sătui și osteniți. Nimic n-o fericise atât în viață – găsea ea acum – nici dansul din nopțile tinereții, nici zburdălniciile cu tineretul din ținut – ca asta: să dea unei ființe plăpânde căldură, saț și somn dulce. Mai simțea și acum în spatele suptului ciudat, când micuții îi băuseră tot laptele, care țâșnea la loc din izvoare tainice, spre sâni. Simțea încă dulcea povară în mâini, pe când pruncii se umflau și creșteau; și Maren dorea fierbinte să mai fie odată tânără, să-și poată da cămașa jos de pe umăr pentru a pune copilul la sân.

N-o înțelegea deloc pe fata ei. Sörine venea rar acasă și de obicei pe seară, când n-o vedea nimeni; de copil nici nu se sinchisea. Se făcuse voinică și zveltă și nu mai semăna întru nimic cu fata pistriuată și firavă, căreia nu-i pria nimic. Sângele i se pârguise și căpătase siguranță; nu era pentru întâia oară că maternitatea prefăcea pe-o femeie bolnăvicioasă, descătușând-o, parcă, din vrajă.

Dittei nu părea să-i lipsească afecțiunea mamei; ea creștea cu toată hrana artificială și se făcu curând atât de mare, încât putu ține saboții

în picioare. Ieșea pe dune de mână cu bătrânul Sören; acolo era bine păzită. Altfel, îi mergea destul de rău câteodată. Maren avea treburi: are nu puteau fi lăsate baltă și copila se vâra peste tot. Nu era ușor să arunci toate din mână, să lași laptele să dea în foc, mâncarea să se ardă și să fugi după copil. Maren era gospodină destoinică și nu avea încotro; fetița trebuia să se aleagă cu un cucui.

Ditte nu-și făcea inimă rea, ba putea fi chiar bucuroasă că stă la bunici. Era o prostuță iscoditoare și cotrobăia peste tot; câteodată era minunea lui Dumnezeu că nu se întâmpla vreo nenorocire. De-o sută de ori pe zi pățea ceva, atât era de nesocotită și de zăpăcită. Se repezea ca o furtună și dacă-i sta ceva în cale, avea mare noroc că nu se răsturna. Căpșorul îi era plin de cucuie și de zgârieturi și cu toate bufniturile, nu învăța deloc să se păzească. Nu mai lipsea decât să mai mănânce și bătaie. Când durea tare de tot, bunicul trebuia să sufle pe bubă, iar bunica să-i apese lama rece de cuțit pe cucui. Atunci îi trecea, „Trece”, spunea ea zâmbind bunicii; lacrimile mai atârnavă încă de genele ei lungi și-i înăspreau tot mai tare obraji.

— Da, da, răspundea Maren; dar prostuța trebuie să bage de seamă!

Așa îi spuneau pe vremea aceea și era într-adevăr o prostuță voinică și caraghioasă. Nu se puteau supăra pe ea, deși le făcea multe zile fripte bunicilor. Nu-i intra în căpșor că erau și lucruri oprite, cum îi dădea ceva în gând, îndată punea lăbuța.

— N-are minte deloc, spunea Sören cu tâlc. Zi-i muiere și pace. Oare una peste degete, n-ar...

Dar Maren se făcea că n-aude, trăgea fetița la ea și-i spunea pentru a suta oară că prostuța n-avea voie să facă asta. Dar într-o zi tot înțelese. După ce făcu, ca de obicei, o poznă, întinse bătrânilor gurița țuguiață.

— Ei, pupați-mă... și spuneți pardon! spuse ea. Nu i te puteai împotrivi.

— Vezi că știe ce e bine și ce nu se cade? spuse Maren.

Sören pufni:

— Da, întâi face șotia și-apoi se gândește dacă se cădea s-o facă. O să fie o adevărată muiere!

Cu curățenia mergea greu. Ditte era foarte zăpăcită și nu izbutea să se ție... n-avea timp; și nenorocirea era gata. Dar în privința aceasta, nu se glumea cu Maren. Așteptă să vie vremea, ca să nu i se spună că se pripește; într-o zi, însă, înșfăcă fetița, o duse la fântână și o băgă într-un ciubăr cu apă proaspătă, scoasă chiar atunci. Apa rece ca gheața fu de folos: Ditte nu mai uită să se ceară.

Femeile din sat se chinuiau să-și învețe copiii curați. Văzând progresele Dittei, cerură ajutorul lui Maren. Aceasta gândi că nu era mare lucru să se descurce singure, căci ca să cufunzi popoul unui copil în apă rece, nu era nevoie de mare meșteșug. Dar ele nu credeau că e ușor – Maren trebuia să vină în persoană, dacă era vorba ca leacul să

folosească. Ea se ducea, și de obicei cu folos.

— Ești deșteaptă, spuneau femeile și-i vârau drept mulțumire în mână o bucătică de slănină sau ceva pește. Dar nici tu n-ai învățat astea de la străini.

Aluzia că mama ei fusese doftoroaie nu era pe gustul lui Maren. Dar slănina și peștele veneau tocmai la țanc și – vorba lui Sören – cel sărac trebuie să înghită multe odată cu pâinea cea de toate zilele.

Mai rău era, că o bucată de vreme Ditte fu foarte poznașă. Trebuia să-și bage năsucul cărn în toate și, fiind prea mică să poată vedea ce era pe masă, trăgea fața de masă spre ea. Sören fu nevoit să-și ia un burghiu și să învețe să nituiască, pentru a cârpi pagubele mai mari. Ditte își trase multe peste cap, fără însă să se înspăimânte vreodată.

— Nimic nu-i strică... e o adevărată muiere, spunea Sören. În sinea lui era mândru de puterea ei de rezistență. Dar Maren trebuia să fie cu ochii în patru și pentru lucruri și pentru copil.

Într-o zi își răsturnă peste ea un castron cu lapte fierbinte și se opări de-a binelea; asta o lecui de iscoadă. Maren o băgă în pat și o obloji cu ulei și cu felii de cartofi cruzi; dură un timp până se făcu Ditte bine, dar nu-i rămase nici cel mai mic semn. Începu să se vorbească peste tot despre îndemânarea lui Maren de-a lecui arsuri și oamenii veneau cu betesugurile la ea.

Ditte, însă, creștea ca buruiana. În fiecare zi dădea frunze noi. Când ajungea la vreo ananghie și buncii se sfătuiau, poate chiar se hotărau pentru măsuri tari, ea și ieșise din impas și intrase în altul. Cu fata asta parcă plutești pe-o apă – spunea Sören – care lunecă pe sub tine numai ca să facă loc alteia. Buncii se întrebau dacă tot așa le mersese și cu copiii lor. Altădată nu se gândiseră la asta, căci nu avuseseră vreme să se îndeletnicească cu urmașii lor mai mult decât era numaidecât nevoie: unul dintre ei avea treabă peste cap să agonisească pâinea cea de toate zilele, iar celălalt să păzească firimiturile. Dar acum, nu aveau încotro, trebuiau să se gândească, oricât ar fi fost de cufundați în muncă și, de aceea, își puneau sumedenie de întrebări.

— Ia te uită cum poate o copilă să-ți deschidă ochii, oricât ai fi de bătrân și oricâte ai ști, spunea Maren.

— Moară hodorogită, făcea Sören. Dar din felul cum o spunea se vedea că și el gândea tot așa.

Ditte era cu drept cuvânt o făptură ciudată. Deși fusese ospătată cu zgârcenie, era bine înzestrată; cel dintâi zâmbet al ei aduse bucurie și plânsetul ei, îngrijorare. Fetița era un dar născut din deșertăciune și aruncat la mal celor doi bătrâni vlăguiți. Nimeni nu făcuse ceva ca s-o merite; dimpotrivă, fiecare se trudise s-o alunge și totuși sosi într-o bună zi, clipind în lumină cu niște ochi albaștri și senini ca cerul. Din prima clipă aduse încordare; fusese multă frământare în jurul

leagănului ei și tot felul de gânduri întrebătoare îi însoțiseră somnul. Mare fu emoția când începu să recunoască; pe când era numai de-o săptămână, începu să deosebească fețele și la trei săptămâni îi și zâmbea lui Sören. Asta îl prosti de tot; și pe seară se duse la cârciumă s-o spuie la toți. Mai văzuse careva așa copil? Știa să și râdă! Iar când mai începu să și înțeleagă de joacă, pentru Sören nu mai fu chip să se apuce de vreo treabă. În fiecare clipă trebuia să intre în casă și s-o mângâie pe burtică cu degetele lui strâmbe. Nu era nimic mai minunat decât s-o faci să umple casa cu ciripitul ei vesel și Maren se vedea silită să-l alunge de douăzeci de ori pe zi de lângă leagăn. Și când mai începu și să umble de-a bușilea! Mica făptură plăpândă și fără tată, care se băgase cu de-a sila în viață, mulțumea bieților bătrâni că trăiește prin aceea că le lumina zilele. Era din nou plăcut să te trezești dimineața; viața merita iarăși să fie trăită.

Tropăitul ei greoi și stângaci avea ceva caraghios și seriozitatea cu care trudea atentă peste prag, când avea ceva în mână, pentru a o lua apoi la sănătoasa, pe șosea, drept înainte, ca și cum n-ar fi lăsat nimic în urmă, felul cum alerga cu capul plecat, erau irezistibile. Maren se strecura atunci pe după casă, făcându-i semn lui Sören să vie repede, și el arunca toate din mâini – secure, ciocan – și o lua la goană peste ierburile dunei, cu limba între dinți. „Ce i-a mai dat în gând?” spunea el și amândoi se furișau după ea, pe drum. După o bucată de vreme de adâncire în treburile ei, își descoperea brusc singurătatea și urla nețărnut de nenorocită în părăsirea ei. Atunci i se arătau amândoi bătrânii și ea se arunca în brațele lor, fericită că-i revedea. Dar se sfârși și asta. Începu să-și îndrepte privirile în afară și să caute fețele oamenilor; până acum văzuse numai picioarele celor din jurul ei. Într-o zi o porni de tot de-acasă: zărise casele din sat. Acum avea nevoie de-o pază adevărată, căci o ispiteau cele din afară.

— Nu-i mai suntem de-ajuns, noi doi, spuse Sören morocănos. A și înhățat-o necunoscutul.

Era pentru întâia oară că-și întorsese fața de la ei. Sören văzu în asta ceva din cele prin care mai trecuse el și altădată din plin și o clipă se simți părăsit. Dar Maren găsi și de astă dată leacul, căci devenise înțeleaptă de când cu fetița! Își luă o basma pe cap și o duse pe Ditte în sat, să se joace cu copiii.

5. BUNICUL SE PUNE IARĂȘI PE TREABĂ

Toată averea lui Sören – afară de casă – consta în a treia parte dintr-o barcă, cu unelte cu tot. Încă înainte de venirea Dittei pe lume, închiriasse această parte unui tânăr pescar din sat, care nu avea cu ce să-și cumpere participația la un echipaj de barcă. Tânărul îi dădea lui Sören jumătate din ce i se cuvenea lui din vânat. Mult nu era, dar Maren mânca puțin, iar Sörine își agonisea găteala cu lucru pe-afară. Făceau ei față cu a șasea parte din vânatul bărcii și cu ceea ce mai lua Sören pe cârpit.

Dar acum aveau iarăși tinerețe în casă, pentru care era nevoie de hrană și de îmbrăcăminte. Deocamdată Ditte n-avea nevoie de mare lucru, dar sosirea ei deschidea orizonturi noi pentru viitor. Nu te mai puteai mulțumi să-ți treci vremea până vei ajunge în ungherul tău de la cimitir și să te gândești că coliba va acoperi cheltuielile de înmormântare. Nu mai era de-ajuns să tot porți hainele vechi și să te mulțumești cu pește sărat ca să nu cazi în sarcina obștei, până te-ai așeza la locul tău în pământ. Sören și Maren nu se mai aflau la capătul vieții, căci colo în leagăn, un pui de om le cerea s-o ia de la început și să trudească iarăși. Nu mai sluja la nimic să facă pe șubrezii unul față de celălalt, sau să încaseze numai a șasea parte din ceea ce se întâmpla să aducă acasă o barcă. Aveau datoria să se înhame iarăși la treabă.

Și își mai spunea și trecutul cuvântul: și lui și ei. Mititica adusese acest lucru cu sine. Chiar și plânsetul ei de copil sub tavanul scund, îi împingea pe cei doi bătrâni cu un sfert de veac înapoi, spre acele zile în care nu simțiseră povara anilor și mai puteau purta încă totul în cârcă. Odată ajunși aci, saltul spre zile și mai îndepărtate nu mai era greu – spre acele zile frumoase, când oboseala nu se făcea deloc simțită și când Sören, după truda aprigă a zilei, mai străbătea și calea spre interiorul țărmlui, unde sluja Maren; rămânea cu ea până în zori, pentru a o lua apoi iarăși la picior spre casa lui, ca să fie primul la lucru.

Dar acum întineriseră din nou! Nu aveau ei oare tinerețe în casă? Colo zăcea o guriță bosumflată țipând și găngurind după lapte. Sören se trezi din toropeala lui de bătrân și căscă iarăși ochii la mare și la

nori. Își reluă partea la barcă și o porni pe mare.

La început, merse cum merse. Era vară și Ditte îi scosese vechile forțe din adâncuri; era ca și cum fetița ar fi dat bătrânilor o a doua tinerețe. Dar, nu era lesne să te ții de ceilalți, să-ți faci rândul la cârmă și să tragi de năvod ceasuri întregi. Toamna, când peștele se dădea mai la fund și năvoadele trebuiau cufundate atât de mult încât se încurcau câteodată în apele cele grele, Sören nu mai putea ține pasul cu ceilalți la tras, fiind silit să se mulțumească cu treburi mai ușoare. Asta îl umilea. Dar și mai umilitor era să se prăbușească sub povara veghilor de noapte și a frigului, când știa prea bine că a fost odată flăcău semeț. Sören își găsea alinare în amintirile lui din zilele cele bune și așa se mai oțelea, crezând că le impune celorlalți. Povestea cui voia să asculte, despre vremea lui de voinicie. Pe atunci erau uneltele proaste și hainele subțiri – iar iernile erau mai grele decât acum. Gerul fereca apele și ca să ai ce mânca, trebuia să mergi hăt colo, peste gheață, cu uneltele pe sanie, până la curentul cel mare, să spargi copci în gheață pentru pescuit. De rufe de lână nu se știa, iar haine de mușama nu-ți puteai îngădui; o pereche de pantaloni de pânză groasă era tot ce aveai pe picioare, și ciorapi, și cizme de lemn. De multe ori cădeai în apă și atunci lucrai așa, cu hainele ude sau înghețate, de nu le mai puteai trage de pe tine. Îi făcea plăcere să vorbească despre toate acestea când trebuiau să înainteze tocmai până la coasta Suediei pentru ca să poată începe a pescui, iar el se simțea ostenit. Atunci ședea pe banca lopătarilor, neînsemnat și nefolositor, trebăluia încet pe la pânze, chiar dacă vântul nici nu adia, și dădea din gură. Tovarășii care mânuiau cârmele cele grele ascultau numai pe jumătate. Toate erau, de bună seamă, adevărate, căci le știau de la tații lor, dar nu deveneau mai interesante prin aceea că le repeta gura știrbă a lui Sören. Lăudăroșenia lui nu le ușura truda; bătrânul era ca un bolovan în năvodul pe care trebuiau să-l tragă.

Maren fu singura care-și putu îngădui să-i dea o mână de ajutor pe propria-i spinare. Vedea bine cât de repede obosea, deși el căuta să i-o ascundă – și se hotărî fără să-i pese de ce se va întâmpla cu pâinea de toate zilele. Lui Sören îi era greu să coboare din culcuș în toiul nopții când ieșeau pescarii; bătrânele-i oase atârnavă ca plumbul și Maren trebuia să-l sprijine de spate ca să se poată ridica.

— Stai mai bine azi acasă și odihnește-te ca lumea, spunea ea. La noapte o să fie furtună. Și în noaptea următoare îl convingea iarăși, cu alte argumente. Se ferea să-i spună să se lase cu totul de mare, căci Sören era încăpățânat și ambițios. Dacă l-ar putea tine așa acasă, de la o dată la alta, vor avea ei, tovarășii, grijă să aranjeze lucrurile.

Astfel, Sören rămânea mereu acasă. Maren spunea că-i bolnav. Și după ce trecu o vreme, tovarășii se săturară și-l siliră să-și vândă partea lui de barcă, cu unelte cu tot. Acum era nevoit să rămână

acasă; mormăia și înjura el, nu-i vorba, dar se simțea foarte bine. Trebăluia pe lângă colibă, cârpea mușamale, dregea cizme de lemn pentru pescari și se însenină iarăși. Maren băgă de seamă schimbarea în bine din aceea că începu s-o sâcăie din nou cu blândețe.

Cel mai bine se simțea Sören când o lua pe Ditte de mână și umbla cu ea pe dune să vadă de oi. Nu se putea lipsi de mititică; dacă n-o avea de mână, era ca ologul căruia i se ia bățul. Nu pe el îl alesese ea oare la trei săptămâni cu întâiul ei zâmbet? Și la patru, cinci luni, nu lăsa ea să-i cadă toaca din gură ca să întoarcă după el capul, de cum îi auzea pasul greoi?

— Sigur, de tine-i bine, se supăra Maren. Tu numai cât te joci cu ea. Eu, însă, trebuie să am grijă și s-o spăl, și s-o primenesc, și asta nu-i chiar așa de plăcut! Dar în sinea ei se bucura că Sören ocupa primul loc în inima fetei; el era doar bărbatul în casă și-apoi avea bietul de el nevoie de-o rază de soare.

Nici nu era altul care s-o înțeleagă pe Ditte mai bine ca bunicul. Puteau umbla amândoi ore întregi pălăvrăgind. Vorbeau de oi, de corăbii și de copaci, pe care Ditte nu-i putea suferi pentru că făceau vânt. Dar Sören o lămură că vântul era făcut de Dumnezeu, ca să nu trudească pescarii atât de mult la vâsle. Copacii nu făceau nimic și de aceea i-a pedepsit bunul Dumnezeu, înțepenindu-i pe loc.

— Cum arată Dumnezeu? întrebă Ditte.

Întrebarea îl luă pe Sören pe nepregătite. Trăise o viață întreagă urmând învățăturile care îi fuseseră date în copilărie; ici-colo cerea și ajutorul lui Dumnezeu, când mergeau lucrurile prea anapoda; dar nu ajunsese niciodată până acolo, încât să se întrebe cum arată. Un copilaș îl rușina – chiar așa cum se întâmpla și în Sfânta Scriptură.

— Bunul Dumnezeu? târăgăni Sören vorbele ca să-și lase vreme de gândit. Vezi tu, are treabă până peste cap! Ba, câteodată, mi se pare că și-a luat prea multe în sarcină; mai multe decât poate duce la capăt... Da, zău, așa se pare!

Ditte se mulțumi cu acest răspuns.

La început, vorbea mai mult Sören și Ditte asculta. Dar în cu rând, începu ea să vorbească și bătrânul asculta cu admirație. Tot ce spunea fata se potrivea de minune; toate meritau să fie repetate, numai să le fi ținut minte. Multe-și amintea Sören, dar pe unele le uita, și atunci se necăjea grozav.

— Nu s-a mai pomenit asemenea copil, spunea Sören către Maren, când se întorcea de la plimbare, cu Ditte. E altfel decât fetele noastre.

— Vezi că tot de-acolo vine, că se trage dintr-un chiabur, răspundea Maren, care nu putea uita marea ei înfrângere, și încerca s-o dregă pe ici, pe colo, cât putea.

Dar pe Sören îl pufnea vechiul lui răs neîncrezător și spunea:

— Ai fost și ești o moară hodorogită, Maren!

6. MOARTEA LUI SÖREN MANN

Într-o zi, Sören se târî aproape în brânci peste prag. Lângă soba de olane se propti cu greu pe picioare, apucându-se cu amândouă mâinile de globul lucios; se clătina într-o parte și în alta, gemând jalnic. Maren intră din bucătărie tocmai când era gata să se prăbușească din nou; îl dezbracă repede și-l sui în pat.

— Acum e rău de mine, făcu Sören după ce zăcu un timp.

— Dar ce-ai pățit? îl întrebă Maren, îngrijorată.

— Nimic alta, decât c-a plesnit ceva înăuntru, răspunse Sören ursuz.

Mai mult nu vru să spună, dar Maren stoarse încet, încet de la el că i se întâmplase atunci când voise să smulgă parul de la pășune. De obicei, parul era înfipt ușor, dar azi nu voia să se urnească; parcă-l ținea cineva colo, pe dedesubt, în pământ. Atunci Sören își trecuse funia peste spate și se opintise din toate puterile, pentru ca cel ce ținea acolo, jos, să-i dea drumul; dar în acel moment i se păru că a plesnit ceva în el. I se făcu negru înaintea ochilor și o gaură mare neagră se deschise în pământ.

Maren îl privi îngrozită.

— Era pătrată?

Sören răspunse că i se pare că era pătrată.

— Dar fata? făcu Maren deodată.

Sören o pierduse din ochi când leșinase.

Maren se repezi afară pe dună, cu ochi sticloși. Sus, pe un tăpșan de panseluțe, ședea Ditte. Nu se vedea, din fericire, nici urmă de groapă. Oile umblau de colo, colo și parul era înfipt la locul lui; funia veche și putredă se rupsese în mâinile lui Sören. Bicisnic cum era, s-o fi răsturnat pe spate și s-o fi lovit. Maren înnodă funia la loc și se întoarse spre copil:

— Hai, puicuță, spuse ea. Să mergem să-i facem bunicului o ceașcă bună de cafea. Deodată înlemni. Fetița împletise o cruce din părul calului și o pusese peste flori. Mută, Maren o luă pe fetiță de mână și se întoarse acasă. Acum știa ea, ce știa.

Sören zăcea. Nu se vedea vreo vătămare la el, dar n-avea chef să se scoale. Nu dormea aproape deloc. Tot timpul pipăia marginea patului și privea în gol.

Din când în când gema și-atunci alerga Maren la el și-l întreba stăruitor:

— De ce nu-mi spui ce ai?

— Ce să am? N-am nimic alta decât doar că nu mai pot trăi, răspundea Sören.

Maren ar fi vrut să-l doftoricească în legea ei, dar nu era cazul; Sören văzuse groapa cea neagră în pământ și pentru așa ceva nu era leac.

Așa stăteau lucrurile! Maren pricepea tot atât de bine ca și dânsul cum venea treaba, dar era o fire tare, care nu pierdea lesne nădejdea. Nu se temea ea să se ia de piept chiar cu Dumnezeu pentru Sören – numai dacă ar fi fost un rău pe care să poată pune mâna. Dar tocmai asta era boala: că nu puteai să-i vii de hac! Să fi putut măcar storce din el mustul bolnav, ca să poată iar rodi viața!

— Să nu chem pe băieș să-ți tragă sângele stricat? îl întrebă ea. Poate că ți s-a adunat în trup și asta te îmbolnăvește.

Dar Sören nu voia să i se ia sânge.

— Ei, crapă omul și fără asta! răspundea el râzând neîncrezător ca întotdeauna. Maren tăcu și își văzu oftând de treabă. Sören nu credea în nimic; era tot atât de păgân ca și în tinerețe. Numai să nu i-o ia bunul Dumnezeu în nume de rău!

La început, lui Sören îi era întruna dor de fetiță și Maren trebuia să i-o aducă mereu la pat. Dar copilului nu-i plăcea să stea cuminte pe scaun lângă patul bunicului și profita de cel dintâi prilej, ca s-o șteargă. Atunci Sören se întrista, simțindu-se singur și de prisos – era jalnic de tot!

Încet, încet, nu-l mai interesă nici pe el copila și nici lucrurile din jurul său. Mintea îi luneca de la cele prezente, agățându-se de cele trecute; Maren știa prea bine ce va să zică asta. Se înfunda din ce în ce mai adânc în trecut, își regăsea tinerețea și mergea tot mai departe îndărăt; ciudat era să vezi de câte își aducea el aminte. Îi dădeau în gând o sumedenie de lucruri din copilărie, care până atunci zăcuseră ascunse; de necrezut cum își putea cineva aduce aminte de lucruri care i se întâmplaseră când era de doi, trei ani. Ceea ce spunea, nu erau nici nerozii și nici născociri; veneau din sat oameni mai bătrâni decât el să-l vadă și adevereau cuvânt cu cuvânt tot ce spunea. Era de mirare cum își croia el drumul spre trecut, înghițind totul în cale, așa încât nu rămânea decât pustiu în urma lui. Pe măsură ce se întorcea în trecut, Sören uita anii la rând, unul câte unul, ca și cum nu i-ar fi trăit el.

Pe Maren asta o durea. Trăiseră o viață întreagă alături unul de altul și trecuseră printr-atâtea împreună; ar fi fost plăcut să se mai oprească amândoi, ba la una, ba la alta, înainte de a se despărți. Dar Sören parcă ar fi fost surd când aducea ea vorba de amintirile lor

comune. Nu se gândea decât la curtea de pe limba de pământ și la grădina de-acolo – pe care le înghițise marea când avea Sören cinci ani – nu-și amintea decât de ele. Știa unde stătuse cutare și cutare pom și ce fel de fructe făcea.

Și când mintea lui nu putea străbate mai departe îndărăt, se întorcea înapoi și începea să aiureze și să vorbească în dodii, devenea păstor și marinăr, și Dumnezeu mai știe ce!

Cele trăite se amestecau în vise frământate, cu călătorii luminoase din tinerețe, cu truda și cu strădaniile lui. Ba era pe mare și cobora pânzele din pricina furtunii, ba trudea pe ogor. Maren se pleca peste el și asculta înfiorată la toate câte îl munceau; era ca și cum ar fi trebuit să străbată întreaga-i viață într-un galop fără sfârșit. Îi venea să se crucească de câte auzea că făcuse fără știrea ei – bune și rele. Când își revenea, fruntea îi era scaldată în sudoare și era zdrobit de oboseală.

Vechii lui tovarăși veneau să-l vadă și-atunci începea de la început – Sören nu se putea stăpâni să nu învie iarăși trecutul. Apuca să spuie doar câteva vorbe, căci nu avea putere, iar ceilalți continuau. Maren îi ruga să nu vorbească prea mult pentru că Sören nu-și mai găsea apoi liniște; se frământa în visări.

Cel mai rău pentru el era să-și amintească de curtea de pe limba de pământ. Era jalnic să privești cum lupta împotriva mării care rodea și cum își înfigea degetele slabe, smulgând învelitoarea de pe el. Își lua un trudnic rămas bun de la viață; tot așa de trudnic cum îi fusese de trudită și viața. Într-o zi, când se întoarse Maren de la târguit, Ditte îi ieși înainte țipând.

— A murit bunicul! strigă ea hohotind. Sören zăcea peste pragul dinspre bucătărie, rănit și în nesimțire. Se urcase pe lada cea mare și umblase la arătătoarele ceasului. Maren îl târî în pat și îi spălă șoldurile rănite; Sören zăcu apoi liniștit, urmărind-o din ochi. Din când în când, o întreba în șoaptă dacă vremea trece. Maren știu atunci că se isprăvise cu el.

În dimineața zilei în care muri, fu din nou cu totul schimbat, ca și cum s-ar fi întors să-și ia rămas bun de la cele din jur; era slab, dar în toată firea. Mai erau atâtea pe care trebuia să le pomenească; vorbind, sărea cu vioiciune de la una la alta. Pentru prima oară, de multă vreme, putu să se ție iarăși drept în pat și să-și bea cafeaua de dimineață. De câte ori trecea Maren pe lângă patul lui, o lovea ușor. Era întocmai ca un copil și Maren îi luă capul la piept și i-l mângâie.

— Ce bine te ții tu, Sören, îi zise ea și-i netezi părul în ceafă. Părul ți-e aproape tot atât de moale ca pe vremea când eram tineri!

Sören căzu pe spate și rămase nemișcat, ținându-i mâna; stătu multă vreme așa, privind-o în tăcere, pe când în ochii lui stinși se citea o adorație mută.

— Vrei să-ți despletești părul pentru mine, Maren? șopti el în sfârșit,

sfios, de parcă i-ar fi venit greu să i-o spună.

— Ce-ți mai dă în gând! spuse Maren și-și ascunse fața la pieptul lui. Suntem doar bătrâni, dragă Sören!

— Despletește-ți părul pentru mine! șopti el, de data aceasta mai stăruitor, încercând să i-l deznoade cu degetele-i șubrede. Maren își aminti de-o seară de demult, o seară în dosul unei bărci trase la mal și, hohotind, își despleti părul cărunt și-l lăsă să se împrăștie peste capul lui Sören, așa ca să-i cuprindă pe amândoi. Sören îl pipăi cu grijă.

— E lung și des, șopti el încetișor. Ne ascunde pe-amândoi. Vorbele veniră ca un ecou al unei tinereți îndepărtate.

— Ba nu, spuse Maren plângând. E cărunt și rar și încălцит. Dar ce bucuros ai fost tu atunci!

Sören zăcea cu ochii închiși și-o ținea pe Maren strâns de mână. O așteptau atâtea la bucătărie și încercă să-și tragă mâna încet dintr-a lui; dar, de fiecare dată, el deschidea ochii. Fu silită să se așeze pe scaunul de paie de lângă pat și să lase toate baltă. Șezu astfel, prăbușită, pe când lacrimile îi brăzdau fața zbârcită. Ea și cu Sören trăiseră bine. Se înțepaseră și se ocărară ei, dar asta nu însemna nimic. Când la o adică, fiecare dorea binele celuilalt. Niciunul dintre ei nu trăise și nu muncise de dragul lui însuși. Lui Maren nu-i intra în cap, că acum trebuiau să se despartă. De ce nu puteau ei oare să rămână și mai departe împreună? Unde se afla Sören, se simțea și ea bine. Poate că acolo unde se ducea el acum nu avea nevoie de nimeni să-i ceară hainele și să-i usuce ciorapii. Dar atunci ar fi putut să se ia de mână și să se plimbe prin rai. De câte ori nu fusese vorba să facă o călătorie mai departe, pe uscat, să vadă și ei ce se ascunde după pădurile cele mari. Dar nu se alesese nimic din toate aceste planuri; mereu se întâmpla ceva și Maren nu putea lipsi de-acasă. Ar fi fost frumos să-l însoțească pe Sören acolo unde se ducea el acum; Maren n-ar fi avut nimic împotrivă să facă cu ei acum acea călătorie și să vadă ce se afla ascuns de partea cealaltă – dacă n-ar fi fost Ditte. Totdeauna o ținuse în loc unu! dintre copii și tot așa era și acum. Lui Maren nu-i venise vremea – trebuia să aștepte și să-l lase pe Sören să plece singur.

Acum Sören dormea mai liniștit și ea își trase încet mâna dintr-a lui. Dar, când se sculă să-și vadă de treburi, el deschise ochii. Privirea lui se aținti pe părul despletit și pe fața ei plânsă.

— Nu plânge, Maren, spuse el. Tu și cu Ditte veți avea cu ce trăi. Dar, dacă vrei să faci ceva, potrivește-ți părul așa, ca atunci... la biserică. Haide, vrei, Maren?

— Dar nu pot singură, Sören, răspunse bătrâna și începu din nou să plângă, copleșită. Sören stăruia.

Maren dădu atunci o goană, ca să nu-l lase prea mult singur pe bolnav, și se duse în sat la femeia care gătea fetele de nuntă și o rugă să-i potrivească părul cărunt și rar, în trei coronițe, ca la mirese. La

întoarcere îl găsi pe Sören agitat, dar se liniști repede când o văzu; stătu mult așa s-o privească, pe când ea plângea lângă patul lui, ținându-l de mână. Sören respira acum cu greutate.

Deodată spuse cu voce tare, cum nu mai vorbise de mult.

— Am împărțit și bune și rele, noi doi, Maren, și acum toate s-au sfârșit. Ai să-mi fii credincioasă cât îți mai este dat să trăiești? Se ridicase în coate, privind-o stăruitor.

Maren își șterse ochii orbiți de lacrimi și privi cu credință într-ai lui.

— Da, spuse ea încet, și fără șovăială. Nu mi-a fost gândul niciodată la altul și niciodată n-o să-mi intreb altul în cap. Martor îmi este bunul Dumnezeu și poți să mă crezi pe cuvânt, Sören!

Atunci Sören căzu pe spate, închise ochii și puțin după aceea mâna îi lunecă din mâna ei.

7. VADUVA ȘI ORFANA

După moartea lui Sören, veniră vremuri grele pentru cele două din coliba de pe limba de pământ. Așa slab cum fusese, tot mai câștiga câte ceva, și-apoi era sprijinul lor în toate. Acuma stăteau fără om în casă, fără apărător. Maren nu trebuia numai să întindă câștigul cât putea și să-l facă să țină cât mai mult, dar mai era silită să-l și agonisească. Treaba asta n-o mai făcuse ea niciodată.

Tot ce li se dăduse pentru partea lor la barcă și pentru unelte, se topise; înmormântarea înghițise și ultimele rămășițe. Oricine le putea face socoteala moștenirii; și înainte, și după înmormântarea lui Sören, toți vecinii făcură adunări și scăderi. Numai o singură sumă nu ieșea la socoteală; ce se întâmplase cu cei două sute de taleri care se plătiseră pentru Ditte, o dată pentru totdeauna? Unde intraseră oare? Bătrânii nu-și cumpăraseră nimic nou. Sören nu se lăsase înduplecat să-i bage într-un așa numit năvod de fund – o invenție nouă, experimentată prin alte locuri și care aci în sat ar fi fost singurul de acest fel. Se spunea că erau pescari care își scosese ră într-o noapte de pescuit toată cheltuiala cu năvodul. Sören nici nu vru să audă de el și cum nu se întâmpla ca în decursul unei singure generații să pice de două ori atâta bănet în sat, oamenii se descurcară cum putură cu vechile lor unelte.

Precum am spus, folos nu aduceau banii și nici nu fuseseră mâncați, după cum putea oricine vedea. Bătrânii trăiau întocmai ca mai înainte și s-ar fi simțit doar în sat dacă ar fi trecut prin fumul coșului două sute de taleri. Nu puteai crede alta, decât că Maren îi ascunsese la loc sigur, pentru ca Ditte să nu tragă targa pe uscat după moartea bătrânilor.

În colibele din jurul lor se vorbea mult despre cele două, adică despre felul în care își vor agonisi ele pâinea. Mai mult decât în privința asta, nu interesau pe nimeni. Maren avea doar destui copii mari care ar fi putut să ia treburile în mână. Unii din ei se și arătaseră la înmormântare, veniseră cu gândul să vadă dacă nu cumva era ceva de moștenit și plecaseră de îndată ce Sören fusese bine așezat în pământ. Nu s-ar fi putut spune că nu șterseseră orice urmă după ei, căci nici măcar n-o poftiseră pe Maren pe la ei; ea aproape că nici nu

știa unde locuiesc. Lui Maren nu-i părea rău că nu dăduseră semne că vor mai veni vreodată pe la ea. Știa ea bine la ce te poți aștepta de la copii, când pleacă de acasă; era foarte bucuroasă să vadă iarba crescând pe poteca dinspre casa ei – numai să i-o lase pe Ditte! De acum încolo erau numai ele două pe lume.

— Ar putea să-ți dea o mână de ajutor, spuneau femeile din sat. Îți sunt doar copii!

— Vorbă să fie! răspundea Maren. Se serviseră de pântecele ei ca de-o trecătoare spre lumea aceasta – și nu fusese totdeauna ușor; dar poate că nu erau nici ei atât de bucuroși de zăbovirea lor pe pământ, de vreme ce nu se socoteau cu nimic datori față de mama lor. O mamă poate crește opt copii, la nevoie, dar cine a mai văzut să poată ține opt copii pe-o singură mamă? Maren era bucuroasă că se duseseră și că nu mai adulmecau prin colibă.

Ca să aibă cu ce trăi, încercă să vândă coliba și bucata de pământ, dar când văzu că nu găsește cumpărător nici pentru una, nici pentru alta, închirie coliba unei familii de lucrători și își păstră numai o cameră și o bucătărioară, la unul dintre capele. După ce isprăvi treaba asta, se apucă să ținuiască saboții ei și pe ai copilei. Pe urmă căută bățul cel noduros al lui Sören, se îmbrobodi bine pe sine și pe mititică – și o porni spre interiorul țărmlui.

Zi cu zi, oricum ar fi fost vremea, plecau din zori, intrau prin colibe și pe la curți. Maren cam știa pentru cine lucrase Sören; venise vremea să i se plătească datoriile. Nu cerea oamenilor de-a dreptul, ci prefera să rămână la ușă, pe dinăuntru, cu copila în fața ei, și să scuture o geantă mare de piele, așa cum poartă pescarii; își depăna apoi vorbele cam aceleași, din ușă în ușă:

— Domnul să vă binecuvânteze pâinea de toate zilele și truda – la fiecare! – că timpurile sunt grele și toate costă bani – zău! Viața e scumpă și nici nu întinerim! Și trebuie cumpărat de toate – untura și malt^{4} – toate și din toate câte ceva! Baba are nevoie de bani!

Când se arăta Maren cu asemenea prilej – când ieșea la cerșit, cum spuneau ei, deși în cele mai multe locuri i se mai cuveneau bani – era tratată în consecință. Adesea era lăsată să stea cu copila și să aștepte în șopronul unde făceau berea, sau în cameră, pe când fiecare își vedea de treaba lui. Nu poți umili mai mult pe cineva și nu-l poți pune mai bine la locul lui, decât lăsându-l să stea și s-aștepte fără niciun temei. Dacă nici așa nu-și dă seama că depinde de tine, apoi îi lipsește o doagă.

Maren simțea până la istovire, că depinde de ei, dar de muiat nu se muia ea – aștepta și turba. Era prea deșteaptă să-și arate necazul, dar, așa bătrână și tot mai culegea experiență după experiență. Poate că copila îi întinerise întru atâta spiritul, încât să se poată adapta împrejurărilor. Astfel, se purtau așadar cu ea, când avea nevoie de ei!

Când erau însă ei la strâmtoare, sau dădeau de vreun bucluc, și aveau nevoie de ajutorul lui Maren, schimbau tonul! Soseau în goană cât îi țineau picioarele, adesea chiar în toiul nopții, ciocăneau cu codrișca bicicluului în geam și-o chemau să vie repede.

Maren silabisea și socotea binișor, că proastă nu era. numai că nu-și pierduse vremea cu lucruri ce-i fuseseră de prisos; cât îi stătuse Sören alături și condusese treburile, nu avusese nevoie să cugete. Nu era sănătos să stea mai mulți la cârmă – asta o știa ea bine, ca fată de pescar ce era, și numai foarte arareori, când era vorba de ceva cu totul deosebit, punea și ea mâna, dar în taină, ca nici să nu simtă Sören.

„Moară hodorogită” o numea el de obicei – până căzuse bolnav. O săptămână înainte de moartea lui vorbiseră despre viitor și Sören o mângâiasă cu vorbele: „Ai să vezi că o să meargă, Maren! Numai de n-ai fi așa o moară hodorogită!”

Maren se supără pentru întâia oară și-atunci Sören trebui să-i amintească chestia cu Sörine:

— Da’ ce, când se vedea cât de colo, tu ai văzut? N-ai îndopat fata cu săpun verde și cu gaz, ca și cum ar fi fost umflătură?

— Păi chiar a și fost, răspunse Maren, neclintită.

Sören o privi mirat – vasăzică, totuși!... Dar în dosul mutrei ei neroade sclipea ceva care-l năuci.

— Da, da, făcu el. Da, da! Ar fi putut să se isprăvească și cu închisoare.

Maren clipi nevinovată din pleoapele-i umflate de plâns.

— Prostia te ferește să ajungi acolo, răspunse ea.

Pe Sören îl trecură fiorii. Trăise patruzeci și cinci de ani alături de Maren și crezuse că nu era decât o blajină moară hodorogită – și gata, gata să intre și în groapă cu credința asta. Te pomenești că-l stăpânise și pe el și pe ceilalți! Atârnase cu el de gât pe marginea prăpastiei, și mai făcuse și pe proasta!

8. DEȘTEAPTA DE MAREN

Viscolul bătea dinspre mare. Fulgi groși și umezi de nea loveau tufișurile și iarba de mare; zăpada care nu se înfîgea în coasta înaltă, îngheța în aer și era purtată de furtună, departe, pe uscat.

Afară, pe mare, totul era răscolit; aerul – un vârtej de întuneric cenușiu – iar dedesubt fierbeau valurile. Genunea însăși scuipa din pântecu-i fără fund răceală și furie. Din gâtlejul prăpastiei se ridica fără-ncetare o furtună deasă cu care luptai de parc-ar fi fost tăișul cuțitului și care îți intra pe gură ca focul iadului.

Două făpturi încotoșmănate înaintau trudind, pe coastă: o babă cu o fetiță de mână. Erau atât de îmbrobodite și de înfășurate, încât făceau aproape una cu viscolul de pe mare.

Din colibele de primprejur le urmăreau ochi ațintiți. În fiecare colibă de pe dună stătea câte o femeie cu obrazul turtit de geam. „Deșteapta de Maren umblă călare pe furtună”, spuneau ele către bătrânii și bolnavii care zăceau în odaie. Atunci se târa la geam cine se putea târî; trebuiau doar să vadă și ei ce se întâmplă.

— Tocmai vreme potrivită pentru o zgripturoaică, spuneau copiii râzând. Numai că n-are coadă de mătură.

Cei vârstnici clătinau din cap. Cu Maren nu se cădea să glumești: avea har și făcea mult bine, chiar dacă se lăsase ea câteodată ispitită să facă și vreun rău – dar cine n-ar fi făcut-o în locul ei? Azi puterea ei părea trează de-a binelea și ar fi cuminte să te folosești de ea. Uite-o, uite-o! Are vânt în aripi!

Cele două țineau cărarea care ducea colo afară, pe coasta prăpastiei, roasă pe-allocuri de ape. Sub ele spumegau valurile. Apa, aerul și nisipul se adunau jos într-un singur vârtej galben; peste el țipau pescărușii și alte păsări de mare, plesnind aerul cu bătaia lor aspră din aripi. Unde se spârgea un val, se repezeau în jos ca să se înalțe apoi cu hrană în cioc – pești care nu se mai puteau împotrivi valurilor și se rostogoleau în spuma mării. Deși părea o nebunie, cele două umblau pe marginea prăpastiei, căci tot era mai ferit acolo. Furtuna se lovea de povârnișul înalt și cădea pe pământ abia mai departe, în fund. Pe cărarea de-a lungul prăpastiei bătrâna putu să-și libereze gura și ei și copilei și amândouă traseră puțin aer. Dar, să-și strige câte ceva, nu

era chip.

Într-un loc, cărarea ducea printr-un hățiș de măracini, care urca pieziș spre uscat; îl proptea vântul dinspre mare. Acolo se adăpostiră o clipă de furtună și își traseră sufletul. Ditte scâncea ostenită și înțepenită.

— Haide, haide, fii fată mare, spuse bătrâna. Acuși suntem acasă, O trase pe mititică sub broboadă și îi smulse cu mâna tremurândă țurțurii din păr, apoi îi suflă peste degetele înghețate.

— Haide, haide, fii om în toată firea, o îmbărbătă ea din nou, c-o să-ți dau acasă cozonac și cafea fierbinte. Ia miroase – am boabe în trăistuță!

Bunico desfăcu traista pe care o purta legată sub broboadă; acolo băga tot ce căpătau ca hrană și alte lucruri trebuincioase.

Mititica vâra nasul în traistă, dar nu se dădu bătută atât de ușor.

— Nici n-avem cu ce-o încălzi, făcu ea bosumflată.

— Așa! Bunicuța a fost aseară pe plajă și i-a dat bună seara bărcii celei vechi; așa, s-o știi! Dar tu ai dormit tun și n-ai simțit nimic.

— Mai sunt multe lemne de ars acolo?

— Sst, fato, taci, că ne-aude paznicul. Are urechi lungi și păroase, care aud departe. Îl plătește stăpânirea ca să aibă grijă să nu le fie săracilor prea cald. De aceea e silit să înghită singur tot ce-aruncă marea.

— Ție nu ți-e frică de el, nu-i așa, bunicuțo, că tu ești zgriptoroaică.

— Bunica îl descântă când nu-i de treabă, ba îi și mai trânteste o lingoare de nu se poate urni și-atunci trimite după Maren, să-l frece la șale. Da, bunicuța are picioarele umflate de apă și oasele-i sunt pline de drojdie, și de gunoi, și de lingoare! Da, se zice că-i o scârbă de zgriptoroaică – și-o hoată! Dar, ce să-i faci? Așa trebuie fie, dacă un hoit de cotoroanță trudită are de agonisit pâinea cea de toate zilele pentru două guri! Și să-ți pară bine că bunică-ta e vrăjitoare! Numai ei în toată lumea asta îi pasă de tine – și nimeni nu poate spune de ea că-i puturoasă! Are șaptezeci și doi de ani și mâinile ei numai pentru alții au trudit. Nicio mână nu s-a ostenit s-o mângâie și pe ea vreodată!

Acuma le era cald și bine, dar Ditte pica de somn și fură silite s-o pornească din nou la drum.

— Altfel adormim aci și ne ia moșul, spuse bunica, legând fetei broboada.

— Cine-i moșul? Dittei nu-i mai era somn.

— Moșul stă în pământ, colo, la biserică. El dă cu chirie gropi la morți și vrea să-i fie casa plină.

Ditte n-avea chef să se ducă sub pământ la moșu și să șadă acolo. O porni deci voinicește, de mână cu baba. Poteca o lua acum de-a dreptul peste uscat iar vântul bătea din spate – și furtuna slăbise puțin.

Dar când ajunseră la curtea Nisipuri, Ditte nu mai vru să se urnească din loc.

— Să cerem și-aici ceva, spuse fata trăgând-o de fustă pe bunică. Mi-e foame.

— Sfinte Hristoase!... Ești nebună, fato! Aici nu putem noi pune piciorul.

— Atunci mă duc singură, hotărî Ditte. Dădu drumul bunicii de mână și-o tuli spre poartă. Aci se codi. De ce nu putem intra, hai? strigă ea, întorcându-se cu fața către bătrână.

Maren se apropie și-o luă de mână:

— Pentru că taică-tu o să ne alunge cu biciul, șopti ea. Haide, fii cuminte!

— Ce, ți-e frică de el? întrebă fata cu încăpățănare. Nu era obișnuită s-o vadă pe bunică-sa abătându-se din drum de teama cuiva.

Frică – nu, pentru așa ceva erau timpurile prea grele. Săracul trebuia să întoarcă spatele furtunii și să nu se sfiască de nimic. Și, mă rog, de ce-ar ocoli curtea Nisipuri de parcă ar fi cine știe ce? Dacă omul nu voia cu niciun chip să-și vadă odrasla, n-avea decât să se mute în altă comună. Ele două nu făcuseră nimic de care să le fie rușine și să aibă a se da deoparte din cale. Poate că încăpățănarea fetei era legată și de vreun semn ascuns? Nu era Maren aceea care să puie bețe-n roate soartei – mai cu seamă când avea de gând să-i întindă o mână de ajutor.

— Ei, haide! spuse ea și împinse poarta. Doar n-au să ne mănânce!

Trecură pe sub bolta cea mare care slujea de poartă și de șopron pentru unelte și lemne de foc. Deoparte era stivuită frumos turba până la grinda de sus. Țștia n-or să înghețe în iarna asta! Maren privi cu ochi cunoscători împrejur, pe când străbăteau ograda spre șopronul în care se prepara berea. Aci slujise ea în tinerețe – ca să fie mai aproape de casă și de Sören. Trecuseră cam mulți ani de-atunci! Pe atunci era mare și tare aici bunicul tânărului chiabur de azi – un ticălos care nu se îndura de mâncarea și somnul oamenilor. Dar bani, punea deoparte. Bătrânul chiabur de la Nisipuri – care murise cam în același timp cu Sören – era tânăr pe vremea aceea și se strecura în ciorapi pe sub fereastra slujnicilor. El și cu Sören nu beau rachiul din aceeași bărdacă! Maren nu mai fusese de-atunci pe-aici – Sören nu voia s-audă de-așa ceva. Și nici Sören nu mai pusese piciorul în ograda asta, de când făcuse drumul acela anevoios pentru Sörine. Cuvântul era cuvânt!

Era mult de-atunci și două sute de taleri nu țin cât lumea. Sören murise și Maren își schimbase părerea. Frigul și lipsurile o înfuriau – cum nu i se mai întâmplase până acuma – împotriva celor care stăteau la căldurică și nu erau siliți să hoinărească pe-afară pe orice vreme, precum și împotriva celor care, de dragul unei scurte ore de plăcere,

puneau povară grea pe umeri bătrâni. De ce așteptase ea atâta vreme până să le înfățișeze celor de la Nisipuri pe propriul lor vlăstar? Poate că le era dor de el. Și de ce n-ar face fetei pe plac? Mai știi, poate că era voia Domnului, care vorbea prin gura ei și prin încăpățânarea ei de-a pune piciorul în curtea lui taică-său.

Totuși, Maren se simți cam vinovată, când intră în șopronul de făcut bere, cu Ditte strânsă lângă ea, așteptând să se arate vreun om. Chiaburul, după cum se părea, era dus de-acasă și Maren se bucură de asta. Pe slujnică o auzea mulgând în grajd și argat nu credea să aibă ei acum.

Tot mai era aci piatra cea spartă de moară, în fața ușii șopronului; iar în mijlocul lui se mai afla piatra cea mare de mormânt, cu rozete la colțuri. Inscripția de pe ea se ștersese cu totul.

Deodată ieși nevasta cea tânără din casă. Maren n-o mai văzuse până acum. Era mai frumușel îmbrăcată decât celelalte neveste de chiaburi de pe la ei și părea prietenoasă și blajină. Le pofti în casă, le ajută să se desfacă din broboade și din basmale și le atârână hainele la uscat. Pe urmă le pofti să șadă și le puse dinainte mâncare și băutură. Trebăluind pe-acolo, le tot arunca câte o vorbă bună; mai ales cu Ditte fu foarte prietenoasă, de i se muie aproape inima lui Maren.

— Și de unde sunteți? le întrebă femeia, așezându-se lângă ele, pe când mâncau.

— De unde vrei să fim? răspunse Maren mestecând. Unde-i loc pentru săraci, pe pământul ăsta? Unii au de toate din belșug și stau unde nu li se cuvine; altora a uitat Dumnezeu să le dea altceva decât un colțișor la cimitir. Da' nici tu nu ești de pe-aici, dacă întrebi.

Nu, tânăra nevestă era din Falster; glasul i se încălzi când rosti numele locului ei de baștină.

— Și-i departe? o privi Maren pieziș.

— Cale de-o zi cu trenul și cu trăsură; dincolo de capitală!

— Cei de la Nisipuri trebuie să meargă acuma cu trenul ca să-și caute nevestă? Iubitele le găsesc ei prin părțile noastre! Da, da, încet, încet departe ajungi!

Nevasta le privi sfios.

— Ne-am cunoscut la liceul popular, spuse ea.

— Și liceu a mai făcut? Mă rog, mă rog, boier, nu glumă! De tine nu și-a bătut joc înainte de nuntă?

Nevasta roși.

— Trăncănești cam ciudat, spuse ea.

— Cum să trăncănească altfel o babă știrbă? Dar, oricum, vine cam ciudat ca tata să stea la căldurică, în casă, iar pe copil să-l lase să alerge desculț la cerșit.

— Ce spui? șopti femeia cu spaimă.

— Ce știe Dumnezeu și toată lumea – numai ție nu ți-a spus nimeni

nimic, la uită-te la fata asta – ea n-are nevoie să-și nascocoască un tată! Dacă ar fi dreptate pe lumea asta, n-ai fi tu stăpână peste curtea asta, ci fiică mea... ei, atunci n-am mai tremura noi de frig și n-am crăpa de foame.

Pe când vorbea, Maren suga un os de șuncă. Nu mai avea dinți și când mânca, plescăia din limbă; untura i se prelingea peste degete și peste bărbie.

Tânăra se apropie de ea cu șorțul în mână:

— Să-ți ajut, mătușă? spuse, ștergând-o cu grijă pe bătrână. Era albă ca varul și degetele îi tremurau.

Maren se lăsă servită și gura ei strânsă pungă era ca de piatră. Deodată o apucă pe nevastă pe după șolduri cu mâinile pline de grăsime.

— Descântec și afurisenie! mormăi ea, făcând semne de farmece peste pânțele femeii. Odrasle să nască greu pânțele tău! Nevasta se clătină în mâinile babei și se prăbuși fără o vorbă; Ditte începu să tipe.

Maren se înspăimântă atât de tare de urmările purtării ei, încât nu mai știu ce să facă. Smulse broboadele de pe sobă și o șterse, trăgând fetița după ea. Numai după ce trecură de ultima casă din sat – șopronul bărcii de salvare – își îngădui să-și lege broboada sieși și Dittei. Aceasta mai tremura încă.

— Ai omorât-o? întrebă ea. Bătrâna se cutremură fără să vrea.

— Nu, nu... vorbă să fie; haide mai repede! se răsti ea și împinse fata înainte. Ditte nu era deprinsă să-i vorbească bunica așa, și o luă speriată înainte.

În casă era rece și Maren băgă fata în pat. Apoi se apucă să adune lemne de foc și puse la fiert apă pentru cafea. Tot timpul bodogănea.

— Ei, drăcia dracului, sigur... da' cine-i de vină? Trebuie să dai în nevinovați, dacă vrei să lovești în cei vinovați.

— Ce spui, bunicuță? întrebă Ditte din fundul patului.

— Ei, cred ca taică-tu o să nimerească acuma drumul până la noi, după cele ce s-au întâmplat!

Din întuneric ieși o căruță în goana cailor și opri în fața ușii.

Chiaburul de la Nisipuri intră ca o furtună, nu însă ca să le aducă vreun dar. Era roșu de mânie și începu să suduie, chiar înainte de a intra în casă. Maren era bine îmbrobodită din pricina frigului, așa ca putu să facă pe surda.

— Ia uită-te, ce musafir mare! spuse ea, poftindu-l să șadă.

— Să nu crezi c-am venit să-mi pierd vremea cu tine, muiere scârboasă ce ești! începu Olsen s-o ocărase cu vocea lui pițigăiată și cam fonfă. Am venit să te înșfac chiar acum, pe loc. Așa că mai bine să vii de bună voie!

O apucă de braț.

Maren își trase repede mâna.

— Ce te-a apucat? îl întreabă holbându-se la el.

— Ce m-a apucat? Asta întrebi tu... stafie împutită! Da' ce? N-ai fost azi la curte – și n-ai tras fata după tine? Cu toate că vi s-a plătit să nu mai puneți piciorul prin ținutul Nisipurilor. Ai făcut sânge rău nevestimii și i-ai făcut farmece, hoit ce ești! De-a căzut femeia și-an apucat-o durerile facerii! Dar am să te trag la judecată și-am să te dau să te ardă de vie, diavol împielițat! Spumegând îi scutura pumnul sub nas.

— Așa, dai și oameni la ars? spuse Maren batjocoritoare. Atunci fă focul și pentru tine, că după cât văd, ți-ai luat asupra-ți mai mult decât te țin șalele.

— Ce vrei să spui cu asta? pufni chiaburul de la Nisipuri și se repezi, ca și cum ar fi vrut s-o înșface pe Maren într-o clipă și s-o tragă la căruță. Ce, oare nu-i adevărat c-ai fost la curte și c-ai făcut nevestemii farmece? Se învârti amenințător pe lângă ea, fără însă s-o atingă. Da' ce-ai tu cu șalele mele? ți-a, și spaima i se citea în ochi. Ce, vrei să-mi faci farmece, hai?

— Da' n-am nimic cu șalele tale și nici cu tine! Și-un chior vede că s-a șters pe bot zgârcitul de cozonac, când i l-au înhățat corbul și cioara. Ține-ți mai bine puterile pentru tinerețea nevestitii, că de, să nu te betegești cu o babă ca mine! Că cine-o s-o mai apere pe nevastă-ta?

Anders Olsen venise cu gândul s-o înșface pe zgripturoaică și s-o arunce la spatele căruței ca s-o ducă acasă la el – cu binele sau cu răul – să dezlege farmecele. Și-acum ședea pe lada de lemne, învârtind căciula în mâini – o arătare jalnică. Maren știa cu cine avea de-a face; nu era el bărbat, că prea trăncănea mult. Oamenii de la curtea Nisipuri nu erau de soi: moi, uscați ca surceaua și hrăpăreți. Țăsta din fața ei era chel, vinele gâtului îi ieșeau ca odgoanele și gura îi era încrețită ca o pungă de bani. Să-i fii nevastă unui zgârie-brânză ca el, nu prea era plăcut. Nu ședea el oare acum și-l treceau florii prin șolduri, uitând de spaima pentru nevastă din pricina fricii pentru sine?

Maren îi puse dinainte, pe masa din bucătărie, o ceașcă de cafea, pe urmă se așeză pe scara care ducea la pod, cu un blid în mână.

— Bea, îi spuse ea, când îl văzu că se codește. În casa asta nimeni nu-ți vrea răul nici ție, nici alor tăi.

— Ai fost în casa mea și ai făcut buclucuri, bodogăni el, întinzând cu șovăială mâna spre ceașcă parcă nu-i venea nici să bea, nici să o lase.

— Am fost amândouă la curte, adevărat. Furtuna ne-a mânat într-acolo, că de bună voie nu ne-am fi dus. Maren vorbea liniștit și îngăduitor. Cât despre nevastă-ta, sigur că i s-a făcut rău când a auzit cu ce poamă-i măritată. Ai o femeie blajină și bună – prea bună pentru tine. N-a știut ce să ne mai dea și tu nu te gândești decât să ne arzi în

foc. Eheii, ne-o fi și nouă odată cald! Aici ne îngheață inima de frig și nu se îndură nimeni să ne aducă un car de turbă!

— Să-ți mai dau și turbă? ți-pă chiaburul de la Nisipuri; gura i se pungi de tot.

— Doar e a ta copila; și suferă de frig și de foame bătând drumurile.

— S-a plătit pentru ea odată pentru totdeauna.

— Asta așa o fi! Dar dacă-ți lași odrasla să piară, atunci nădăjduiesc că nu te va mai învrednici Dumnezeu cu alta!

Chiaburul se înspăimântă, ca și cum s-ar fi trezit abia acum.

— Desfă-i vestii farmece! strigă el, bătând cu pumnul în masă.

— Cu nevastă-ta n-am nimic. Dar ai să vezi că nu-ți mai dă Dumnezeu copii. Asta n-o mai cred eu!

— Lasă-l pe Dumnezeu în pace și descânt-o pe nevastă-mea, șopti el răgușit, băgându-se în babă. Altfel te sugrum, zgriptoroaico! Degetele lui slabe și noduroase se încârligau în aer; era cenușiu la față.

— Mai bine bagă de seamă. Singurul tău copil e colo. În pat, și-ar putea să te audă. Maren deschise ușa către cameră. Auzi, Ditte, tat-tu vrea să mă sugrume.

Anders Olsen îi întoarse spatele și-o luă spre ușă. O clipă rămase pe loc și cotrobăi la clanță, ca și cum nu știa ce face; pe urmă se întoarse și se lăsă din nou pe lada de lemne. Stătea acolo, privind în pământ; scui-pă și șterse scuipatul cu cizma. Arăta ciudat de bătrân și doar numai sieși își purtase de grijă de mic copil; era o zicală, că ai de la curtea Nisipuri se nasc știrbi de-a gata.

Maren se așeză în fața lui.

— Acum te gândești la feciorul pe care trebuie să ți-l faci nevastă-ta cea tânără și sănătoasă? Poate ți-ai și închipuit ce frumos ar fi să-l vezi mare, alergând după tine pe ogor, așa ca un mânz lângă ham, învățând de la tine cum să ție coarnele plugului. Dar să știi, tu, că unuia ca tine care a adunat bani nu-i vine întotdeauna un fecior. Și se mai și întâmplă ca un tată strângător să aibă fecior risipitor, care aruncă pe fereastră banii adunați de el; asta-i pedeapsa lui Dumnezeu pentru cei ce țin prea strâns băierile pungi. Poți munci până-i crăpa – tu ca și alții. Sau poți vinde curtea la străini când n-ai mai pu-tea de șale, și să te muți la oraș într-o căsuță frumoasă. Oamenilor cu bani li-i lumea deschisă!

Chiaburul ridică iarăși capul.

— Trebuie s-o dezlegi pe nevastă-mea de farmece, stăruie el rugător. N-o să-ți fie degeaba!

— La Nisipuri nu mai punem noi picioarele, nici eu, nici copila. Dar o poți trimite pe nevastă-ta aici – din asta n-o să i se tragă vreun rău! Dar dacă vrei să-i meargă bine, să vie cocoțată pe o căruță cu turbă!

A doua zi dimineată sosi nevasta cea frumoasă de la Nisipuri, pe o căruță încărcată cu turbă, străbătând astfel satul de la un capăt la

altul. Chiaburului de la Nisipuri îi fusese pesemne rușine să se arate, căci nu se afla cu ea în căruță; un flăcăiandru mâna caii. Mulți ar fi vrut să știe încotro mergea carul; pe unde trecea, nasurile se turteau de geamuri. Din colibele care n-aveau fața la drum, se repezea femeia afară, aruncă broboada pe cap și-o lua spre limba de pământ. Pe când căra argatul turba în șopron și nevasta desfăcea pachetele pe masa din cameră – ouă, șuncă, cozonac, unt și multe alte bunătăți – oamenii se fâțâiau pe dinaintea colibei, trăgând cu coada ochiului spre ferestre și făcându-și uluiți de lucru la familia care locuia la capătul celălalt al colibei; se zăpăciseră de nedumeriți ce erau. Maren știa prea bine ce căutau ei pe-acolo, dar nu-și mai punea la inimă; se deprinsese să fie iscodită din poarta vecinilor!

Peste câteva clipe se împrăștie zvonul prin împrejurimi că chiaburul de la Nisipuri a început să-i poarte de grijă copilului său din flori. N-o prea făcea el de bunăvoie, Maren trebuie să-i fi arătat calea, în sfârșit! Nu înțelegea lumea cum de avusese ea răbdare atâta vreme cu el; avea doar putere să-și facă dreptate. Dar, se săturase pesemne și începuse să-i cam facă farmece nevastii chiaburului – ba o vrăjea să aibă copil, ba i-l lua înapoi tot prin farmece. Unii spuneau că se slujea de Ditte pentru asta, vrăjind-o să se întoarcă până la forma pe care o avusese înainte de a se naște, ca să fie silită copila să-și caute un pânțec de mamă și că de aceea nu creștea fata ca lumea. Ditte era surprinzător de mică pentru vârsta ei, dar de lipsit, nu-i lipsea nimic. Numai că nu era lăsată în pace să crească în voie, căci atunci ar fi fost mai greu s-o tot dea înapoi cu farmece.

Era și bine și rău să ai în comună pe una înțeleaptă ca Maren. Că era vrăjitoare, nu se mai îndoia nimeni, dar era o vrăjitoare foarte de treabă. Pe cât se vedea, nu-și întrebuița puterea pentru a face rău – și era bună cu cei săraci. Lecuise destui fără să ceară ceva. Cât despre chiabur, oricine se bucura că-i dăduse peste nas.

Faima lui Maren crescuse. Oamenii uită ușor când le merge bine și chiaburul nu se grăbea întotdeauna să le aducă celor două câte ceva. Trecea multă vreme până se arăta, pe când alteori venea mai des. Cei de la Nisipuri sufereau de șale. Când se aflau pe câmp și se plecau să ridice un bolovan sau să smulgă vreo buruiiană, îi năpădea deodată drăcia. Se arăta cu o pocnitură și cu o săgetare grozavă în șold; nu se mai puteau ridica și trebuiau să se târască acasă în patru labe. Pe urmă zăceau săptămânii de-a rândul și gemeau. Le venea greu să stea degeaba, ca oameni muncitori ce erau și se lăsau chinuiți cu lipitori, ventuze și sfaturi înțelepte. Până când într-o bună zi, răul dispărea așa cum venise. Ei puneau totul în sarcina deochiului femeilor care se credeau neluate în seamă de ei și se răzbunau pe calea asta vicleană; alții spuneau că era pedeapsă cerească pentru că lucrau prea mult cu șalele îndoite. Oricum, acolo sălășluia spaima lor și, când simțea

Anders Olsen vreo ciupitură în spate, fugea îndată să se împace cu Maren.

Din asta nu se putea trăi, dar întâmplarea cu chiaburul lărgi cercul celor ce se încredeau în babă.

Maren nu prea înțelegea cum ajunseseră treburile aci; dar luă lucrurile așa cum erau și profită cât putu de ele. Își aminti ba una, ba alta dintre povețele sfătoase ale maică-sii, din copilărie, și încolo, se lăsa în voia întâmplării; cei mai mulți îi puneau ei însăși vorbele în gură.

Maren auzea atât de des că face farmece, încât o credea și ea câteodată. Altădată se minuna de prostia oamenilor. Dar întotdeauna se întorcea cu gândul, suspinând, la zilele când mai trăia încă Sören și ea nu era altceva decât moara lui hodorogită – așa bună-rea cum era. Ehe, alea fuseseră timpuri bune!

Acum era singură. Sören zăcea în pământ și ceilalți se fereau de ea ca de ciumă, când nu-i păștea nevoia. Alți oameni se mai întâlneau, pălăvrăgeau, dar nimănui nu i-ar fi dat în gând să vie la Maren și să bea cu ea o ceașcă de cafea. Chiar vecinii din curte se țineau deoparte, cu toate că la nevoie îi ajuta. Ea nu avea decât un singur prieten viu, care o privea cu încredere și fără frică – fata.

Era o meserie amară și grea aceea de doftoroaie și nici măcar nu și o alesese singură; dar le asigura pâinea de toate zilele.

9. DITTE VEDE ȚARA MINUNILOR

Ditte era acum destul de mare să meargă singură și fugea adesea de-acasă fără ca Maren să se neliniștească. Avea nevoie de tovarăși de joacă și se ducea prin sat și pe la colibele din marginea pădurii să-i caute pe cei de-o seamă cu ea.

Dar, când o vedeau venind, părinții își strigau copiii în casă. Încet, încet, se deprinseseră și copiii să se ferească de ea; aruncau cu pietre după ea când se apropia și-i strigau porecle: pui de curvă și neam de zgriptoroaică. Atunci încerca pe la alți copii, dar și cu ăia o aștepta aceeași soartă, până își dădu într-o bună zi seama că ea nu-i de-a lor. Nici de copiii de-acasă nu era sigură; dacă stăteau împreună pe dună la împletit șiraguri și inele din floricele albastre de mușcatul dracului, se repezea mama la ei și-i smucea acasă.

Ditte era silită să se joace singură și să se mulțumească cu tovarășia lucrurilor din jurul ei; dar o făcea și pe asta. Ea insufla de îndată viață jucăriilor, pietrelor, bucățelelor de lemn; împărțea roluri la fiecare și astfel îi era ușor să se înțeleagă cu ele. Numai că erau cam prea cuminți, așa încât Ditte se vedea nevoită să le învețe chiar ea, să-și mai facă de cap câteodată, căci altfel se plictisea. Așa, de pildă, avea ea un papuc vechi de lemn, care fusese al lui Sören; Maren vopsise pe el o față de om și-i pusese o cârpă veche drept rochie. În lumea Dittei ăsta era băiat – un rău și jumătate, care făcea numai pozne și năzbâtii. Nu se cerea afară și spârgea tot ce-i cădea în mâini. Ditte trebuia să-l certe mereu și să-i tragă și câte un pui de bătaie.

Ditte era mare și nu se mai scăpa pe ea, dar problema, ca atare, o mai preocupa și acum și nimic pe lume nu i se părea mai serios. Știa, din experiență, că nicio acuzație nu-i fusese atât de dureroasă ca aceea care-i venea în legătură cu dosul.

Într-o zi ședea pe prispă, la soare, și-l certa pe obraznicul cela de băiat de cârpe, cu o voce necăjită și îngrijorată de mamă. Maren curăța scrumbii în ușa bucătăriei și făcea haz de față.

— Să te mai prind odată, că te și duc la zgriptoroaică să-ți mănânce păsărică!

Maren ieși repede.

— Cine spune așa? și fața ei zbârcită tremură.

— Așa spune baubaul, răspunse fata veselă.

— Haide, nu vorbi prostii, fii și tu odată serioasă. Cine-a spus așa? Răspunde-odată, fată, hăi!

Ditte încercă să fie serioasă.

— Ei, baubau, câinele baubau... a spus așa, azi dimineață, izbucni deodată.

N-o puteai scoate la capăt cu ea; de urât ce-i era, îi dădeau în gând tot felul de prostii. Maren își văzu de treabă; se liniștise, dar căzu pe gânduri.

Chiar din vânt nu luase fata vorbele acelea. Maren lecuisse pe-un tânăr pescar din sat, care se scăpa pe el, din care pricină, de ani de zile își băteau joc camarazii de el. Ea îi pusese însă condiția ca flăcăul să-și țină gura, dacă voia să-i ajute leacul. Dar oamenii erau curioși să știe ce-i făcuse. De la el nu aflară nimic și așa fură siliți să născocească – cu cât mai murdar, cu atât mai bine! Maren plângea în casă peste scrumbii, de îi căzură lacrimile sărate peste ele. Mult mai plângea ea în ultima vreme: din pricina lumii, și de oful ei; știa că făcuse numai bine și se purtau cu ea de parc-ar fi fost ciumată, otrăvind atmosfera din jurul ei cu lașitate și ură. Se slujeau de ea ca să scape de rele – dar în sinea lor o învinuiau chiar pe ea de aceste rele și afumau după dânsa când întorcea spatele. Tot ce era rău venea de la ea; până și în gura nevinovată a copilei, tot zgriptoroaică era!

Ochii lui Maren nu puteau ține piept grijilor și lucrurilor potrivnice de la moartea lui Sören încoace; erau roșii ca focul și li se vedea dosul pleoapelor. Se umflaseră din pricina lacrimilor; pentru oamenii din ținut, însă, asta era o dovadă mai mult, că Maren era o vrăjitoare înrăită. Și vederea îi slăbea, ba se întâmpla câteodată s-o părăsească de tot. Atunci avea nevoie de ochii tineri ai Dittei și adesea fata folosea prilejul să-i joace feste.

Ditte nu era rea – nu era nici rea, nici bună – era o făptură micuță, care avea nevoie să-și alunge urâtul. În lumea ei se întâmplau atât de puține lucruri, încât trebuia să ia întâmplările de pe unde apuca – ba le mai născocea și singură, ca să nu moară de urât. Dar într-o zi tot i se întâmplă ceva. Maren căpătase un bilet de voie de la moșia cea mare din Ellebäck, care era situată colo departe, în comună, și; ale cărei păduri se întindeau până la dune; în fiecare marți avea voie să culeagă vreascuri din pădure. Nu ajungeau de încălzit, dar o oală de cafea tot se putea fierbe pe ele. Aceste drumuri de marți se prefăcuseră într-un fel de excursii. Luau gustarea cu ele, pe care o mâncau ba ici, ba colo, în vreun loc frumos, mai adesea pe malul apei din pădure. Ditte călătorea încolo și înapoi cu roaba. După ce erau gata cu vreascurile, culegeau zmeură, sau iarna, porumbe și mere pădurețe, pe care le coceau în soba de olane.

Acum, bunica era bolnavă. Plânsese atât de mult încât nu mai vedea

deloc – asta înțelegea Ditte bine; de mirare însă, era, că i se strânsese ca un fel de apă în picioare de nu se mai putea ține pe ele. Mititica trebuia să fugă singură la pădure să adune vreascuri. Era treabă grea pentru ea, numai că acuma, vara, pădurea era plăcută. Putea pătrunde până departe, până unde altfel n-avea voie să meargă, pentru că bunica se temea de desiş şi se ținea mai pe lângă margine. Înăuntrul răsuna cântecul păsărelor şi scânteia atât de ciudat în strălucirea verzuie a frunzişului! Aerul era ca o apă verde, în care jucau raze de soare; iar în umbra tufişurilor. mişuna şi zumzăia.

Dittei nu-i era teamă, dar puţin tot se înfiora. În fiecare clipă trebuia să se oprească şi să asculte; când trosnea o ramură uscată, sărea în sus cutremurându-se. Aici nu se plictisea. Mirarea o cuprindea cu totul; întâmplarea pândeă la fiecare pas, plină de groază. Deodată se repezea la ea cu un „Te-am prins!” înspăimântător – întocmai ca soba, când turna bunica gaz să aprindă focul – şi atunci fugea cât o țineau picioarele ei micuțe, până ajungea la un luminiiş.

Într-o asemenea goană ajunsese la un moment dat la o gărlă peste care se plecau copacii. Se părea că tot verdele din lume curgea pe apă la vale; Ditte stătu încremenită, cu gura căscată de mirare. Cât despre verdele care luneca acolo, își dădu ea curând seama că venea de la copaci – şi că apa aceasta era capătul lumii. Dincolo, de partea cealaltă, era împărăția bunului Dumnezeu; dacă privea bine putea să-i vadă barba albă lucind într-un măraciniş. Da' cum se putuse face atâta verdeață?

Fugi spre fundul pădurii, de-a lungul gărlei, să vadă. Alai departe, încolo, fu oprită de două cucoane, atât de distinse cum nu mai văzuse ea vreodată. Deşi nu ploua şi umblau pe sub copaci, unde era umbră, țineau deasupra capului umbrele roşii, peste care soarele se strecura prin frunziş ca o ploaie de aur topit. Se lăsară în genunchi în fața Dittei, ca şi cum ar fi fost o prințesă, îi ridicară piciorușele goale şi-i priviră tălpile; apoi o întrebă de toate.

Aşadar, o chema Ditte. Ditte Scârbă-mică şi Ditte Puiule – şi o mai chema şi Fată, hăi!

Doamnele se priviră râzând şi o întrebă unde locuia. Ei, la bunica!

— Care bunică? o întrebă proastele iarăşi.

Ditte bătu cu piciorușul gol în pământ:

— Ei, la bunica! Aceea care este câteodată oarbă pentru că plânge atâta! La bunicuța cea dulce a Dittei!

Se prefăcură că înțeleg şi o întrebă dacă vrea să meargă cu ele acasă. Ditte vârî încrezătoare mânuța în mâna uneia dintre doamne şi porni cu ele; nu avea nimic împotrivă să vadă dacă nu cumva locuiau dincolo de râu – la bunul Dumnezeu, căci atunci ele ar fi îngeri.

Merseră de-a lungul apei. Ditte, care nu mai putea de nerăbdare, credea că nu vor mai ajunge niciodată. Ajunseră la un podet, care

trecea boltit peste apă. De el era lipită o portiță, cu grilaj de amândouă părțile, așa încât nu se putea trece nici peste, nici pe lângă ea. Doamnele descuiară portița și-o încuiară apoi cu grijă la loc și Ditte se văzu într-o grădină minunată. De-a lungul potecii florile stăteau în mănunchiuri, cele albastre de o parte și cele roșii de alta, mișcând capetele lor frumoase; pe tufe joase creșteau boabe minunate roșii, din care nu mai gustase niciodată.

Ditte știa foarte bine că aici era raiul. Se lipi de una dintre doamne cu gurița roșie de căpșuni, o privi cu o expresia de nepătruns în ochii ei de un albastru închis și întrebă:

— Sunt moartă?

Doamnele râseră și o luară cu ele în casă, prin camere elegante, unde se călca cu ghetete pe niște broboade de lână groase și moi. În una dintre camere ședea o doamnă mititică, într-un fotoliu adânc. Avea părul cărunț, fața zbârcită și ochelari pe nas; mai purta și o bonetă albă de noapte, deși era în toiul zilei.

— Asta e bunicuța noastră! spuse una dintre cele două doamne.

— Ia privește, mamă-mare, am prins un spiriduș de pădure, îi strigară ele la ureche. Aha, bunica asta era deci surdă – a ei era numai oarbă.

Ditte se învârti pe-acolo și privi curioasă prin camere.

— Unde-i bunul Dumnezeu? întrebă ea deodată.

— Ce spune fetița? strigă una dintre doamne. Dar cealaltă, care o adusese pe Ditte de mână, o trase lângă ea și spuse:

— Bunul Dumnezeu nu locuiește aci, el stă colo în cer.

— Crede că e în rai, adăugă ea către soră-sa.

Nu le plăcea că Ditte umblă desculță și priviră iarăși la tălpile ei, ca să vadă dacă n-o mușcase cumva vreo viperă, sau așa ceva.

— De ce nu se încălță fetița? întrebă bătrânică. Capul îi tremura caraghios când vorbea; buclele albe se bălăbăneau încoace și încolo, ca niște clopoței.

Ditte n-avea ghetete.

— Doamne, mamă-mare, auzi, copila n-are ghetete! N-ai nimic de tras în picioare?

— Nu mai spun, strigă Ditte râzând șiret. Se săturase să tot răspundă la atâtea întrebări.

În sfârșit, doamnele aflară că avea o pereche de papuci de lemn, care trebuiau păstrați pentru la iarnă.

— Dați-i o pereche de pantofi de-ai mei, spuse doamna cea bătrână. Adu o pereche, Asta! dar vezi să nu fie cei mai stricați!

— Las' că-i dau eu buni, mamă-mare, răspunse una dintre cele două domnișoare și anume aceea care îi plăcea Dittei mai mult.

Așa căpătă Ditte pantofi. De mâncat i se dădură o mulțime de feluri, din care nu mai gustase niciodată și care nu-i prea plăcură; ea înfulecă

tot pâine, cu care era deprinsă – spre marea mirare a celor trei femei.

— E răsfățată, spuse una dintre domnișoare.

— Nu s-ar putea spune asta, de vreme ce preferă pâinea celorlalte feluri, se grăbi domnișoara Asta să răspundă. E obișnuită cu mâncare foarte sărăcăcioasă. Și totuși, uite cât e de voinică! O trase pe fetița la ea și o sărută.

— Dați-i mai bine mâncare acasă, spuse bătrâna. Asemenea temperamente nu mănâncă în captivitate. Soțul meu a prins odată, pe coasta de aur, o maimuță mică de pădure, dar a fost nevoit să-i dea drumul, căci nu voia deloc să mănânce.

Atunci împachetară mâncarea cea aleasă într-un coșuleț drăguț din pai roșu și alb, îi puseră o pălărie florentină pe cap și o fundă mare roșie la piept. Toate astea îi făcură plăcere, dar deodată își aminti de bunică și vru să meargă acasă. Se duse la ușă și trase de clanță; nu mai era nimic de făcut: fură silite să-i dea drumul spiridușului celui hazliu de pădure. În grabă îi mai puseră și niște căpșuni în coșuleț, peste toate celelalte; pe urmă, fetița se făcu nevăzută în pădure.

— Numai de-ar nimeri înapoi acasă, spuse domnișoara Asta, privind după ea cu ochi visători.

Da, Ditte nimeri acasă. Noroc că-i fusese atât de dor, încât uită ce avea în coș. Altfel, bătrâna Maren ar fi murit fără să fi gustat vreodată căpșuni!

De-atunci Ditte fugea adesea departe în pădure, în nădejdea că povestea se va repeta. Fusese o întâmplare neasemuită, cea mai însemnată din viața ei! Chiar bătrâna Maren o îmbărbăta.

— Du-te în desiș, spunea ea. Ție nu ți se poate întâmpla nimic, căci te-ai născut duminica. Și dacă ajungi la casa ceea fermecată, cere și pentru mine o pereche de pantofi. Spune-le că bunica are apă în picioare și nu rabdă încălțăminte aproape deloc.

Gârla o găsea ea ușor, dar nu mai întâlne nicio cucoană și podețul, cu portiță cu tot, se făcuse nevăzut. De partea cealaltă a gârlei era pădure, ca și aci. Nu mai putea găsi nici fața bunului Dumnezeu, oricât ar fi privit de mult; țara basmelor nu mai exista.

— Ai visat – las' c-om vedea noi, spunea bătrâna.

— Dar căpșunile, bunico? întreba Ditte.

Da, căpșunile, asta așa e! Și Maren mâncase din ele și nici nu mai gustase vreodată ceva atât de minunat. De douăzeci de ori atât de mari ca fragii de pădure și după ele te simțai sătul – tocmai pe dos de celelalte boabe, care nu făceau decât să-ți răscolească stomacul.

— Astea ți le-a pus în poală spiridușul visului, care te-a dus în țara basmelor, ca să gustăm și alde noi câte ceva, spuse în sfârșit bunica.

Și cu lămurirea aceasta se liniștiră.

10. ȘI DITTE ARE TATĂ!

Într-o dimineață, când se sculă, Maren descoperi că-i fugiseră chiriașii în timpul nopții.

— A venit dracu' și i-a luat, spuse ca bucuroasă; nu se supără deloc că o șterseseră; era o familie plicticoasă și încăpățânată. Mai rău era că datorau chiria pe douăsprezece săptămâni – douăsprezece coroane – cu care Maren s-ar fi putut pregăti de iarnă.

Înfipse un bilet pe pompa de apă și așteptă chiriași noi, dar nu se prezentă nimeni. Vechii chiriași răspândiseră zvonul că umblau stafii prin casă. Pierderea chiriei le lovea cu atât mai tare, cu cât Maren își părăsise îndeletnicirile. Nu mai voia să fie doftoroaie, căci prea era greu de purtat afurisenia.

— Duceți-vă la alta mai deșteaptă, mie dați-mi pace, răspundea celor care veneau să-i ceară sfatul, sau s-o cheme. Trebuiau, deci, să plece așa cum veniseră și prin ținut se răspândi zvonul că Maren își pierduse puterea.

Puterile și le pierdea ea, nu-i vorba; nu mai vedea aproape deloc și picioarele n-o mai țineau. Torcea și împlotea pentru oameni și reîncepu să cerșească. Ditte o ducea de la curte la curte. Drumul era lung și obositor; bătrâna se jelea tot timpul și se lăsa greu pe umerii copilului. Ditte nu înțelegea ce e cu bunica; pe ea o chemau florile din șanțuri și sute de alte lucruri; îi venea să scuture apăsarea brațului de plumb de pe umăr ca să se poată mișca în voie; jelania fără sfârșit a bunicii o umplea de-o deznădejde amestecată cu dezgust. Atunci îi fulgera răutatea prin cap.

— Nu mai nimeresc drumul, bunico, spunea ea deodată și nu mai voia să facă un pas; sau o ștergea de lângă bunică-sa și se a-scundea prin apropiere. Maren înjura și amenința o bucată de vreme. Când amuțea și se așeza plângând pe marginea drumului, Dittei i se făcea milă venea la ea și o lua de gât. Atunci plângeau împreună din pricina mizeriei de pe lumea asta și de bucurie că se regăsiseră.

O bucată de drum mai încolo, spre inima ținutului, locuia un brutar; aveau voie să vie să-și ia o dată pe săptămână o pâine din făină de grâu de la el. Când Maren nu putea coborî din pat, trimitea copila. Dittei îi era foame și ispita era mare; alerga tot drumul până acasă ca

să nu cadă într-însa. Când aducea acasă pâinea neîncepută, bunica și fetița erau mândre. Câteodată, însă, foamea era prea aprigă și Ditte începea să ciupească coaja din jurul pâinii calde. Ca să nu se cunoască, o ciupea de pe margine – numai un pic; înainte de a-și da seama, scobise pâinea de-a binelea. Atunci se mânia pe ea însăși, pe bunică și pe toate celea.

— Uite, bunică, iată pâinea albă! spunea ea, aruncând repede pâinea pe masă.

— Să trăiești, fetiço; e proaspătă?

— Da, bunico! și o ștergea.

Atunci bunica trebuia să șadă și să morfolească cu gingiile ei rănite coaja pâinii, pe când certa copila. Rea fată! O să-și ia ea porția! O s-o alung... la azil!

Pentru amândouă, azilul era tot ce putea fi mai rău pe lume; era groaznica amenințare a vieții lor. Și când ajungea Maren să vorbească așa, Ditte ieșea din ascunzătoare plângând și cerea iertare. Plângea și bătrâna și-și vorbeau una alteia cu blândețe, ca să se mângâie.

— Da, viața e grea, spunea bătrâna Maren. Dacă ai fi avut tată – unul căruia să-i pese de tine – atunci ți-ai fi luat porția de bătaie de care nu poate scăpa omul, și alde mine aș fi mâncat la voi când mă săturam de cerșit!

Odată, pe când vorbea Maren așa, se opri în fața a casei o căruță cu loitre, trasă de-o gloabă bătrâna și osoasă. Un bărbat mare, adus de spate, cu părul și barba vâlvoi, sări din car, aruncând hățurile pe spinarea calului și se îndreptă spre casă. Părea să fie cărbunar.

— Un negustor de scrumbii, spuse Ditte, care stătea în genunchi pe-un scaun la geam. Să-i deschid?

— Da, lasă-l să intre.

Ditte trase zăvorul de la ușă și omul intră împleticindu-se. Avea cizme lungi cu talpa de lemn, în care erau vârați pantalonii; când călca parcă tuna și în bucătărie nu se putea ține drept. Se opri câteva clipe în prag și privi în jurul lui: Ditte se ascunse după fusta bunicii. Omul intră în casă și întinse mâna.

Ditte pufni de râs când îl văzu că se zăpăcește pentru că bunica nu-i dădea și ea mâna.

— Bunica e oarbă, spuse fata râzând.

— Așa, sunteți oarbă? Ei, atunci e o prostie să creadă cineva că vedeți, spuse clipind mucalit și apucă mâna bunicii. Sunt ginerele dumneavoastră; trebuie să mă prezint singur. Glasul îi răsuna a voce bună.

Maren ridică repede capul.

— Cu care dintre fete ești însurat? întrebă ea.

— Cu aceea care-i mama fetiței, răspunse el arătând spre Ditte cu plăria lui pleoștită. Știți, cu legea nu prea suntem noi în regulă;

deocamdată am economisit popa până o fi numaidecât nevoie – că mai sunt multe altele de făcut înainte. Dar casă avem – așa sărăcăcioasă cum este! Locuim la o milă bună de drum de partea cealaltă a comunei – pe „Nisip”. Lumea-i zice casei „Cuibul Coțofenelor”.

— Și cum te cheamă? mai întrebă Maren.

— M-au botezat Lars Peter Hansen.

Bătrâna se gândi o clipă, pe urmă clătină din cap.

— Nu te cunosc.

— Tatei i se spunea hingherul. Poate, așa, să mă știți.

— Da, așa știu – chiar dacă nu tocmai spre bine.

— Ei, se mai întâmpla și altora așa ceva, răspunse Lars Peter blajin.

Nu ești întotdeauna stăpân pe numele care ți se dă și nici pe poreclă. Nu ne rămâne decât să ne știm cu cugetul curat. Am trecut pe-aici și am vrut să vă dau bună ziua! Când o să ne binecuvânteze pastorul, pe Sörine și pe mine, atunci o să vin să vă iau cu căruța la biserică. Dacă nu vreți cumva să vă mutați la noi de pe-acum – ceea ce ar fi poate cel mai bine.

— Așa a trimis vorbă Sörine? întrebă Maren bănuitoare.

Lars Peter Hansen mormăi ceva, care putea însemna și da și nu.

— Am bănuir eu că tu te-ai gândit la asta și-ți mulțămesc de bunătate; pentru noi două e mai bine să rămânem aci, unde ne aflăm. La nuntă venim cu plăcere. Aduci pe lume opt copii, și toți se căsătoresc, dar la nuntă nu te cheamă niciunul. Maren rămase pe gânduri. Și cu ce te îndeletnicești? întrebă apoi.

— Umblu cu scrumbii – și cu ce mai cade. Mai cumpăr și zdrențe și oase, dacă au oamenii de dat.

— Cu asta nu faci mare scofală! Oamenii își poartă zdrențele până nu mai rămâne nici ața din ele. Ori sunt cumva prin alte locuri mai înstăriți decât pe-aici?

— Nu, peste tot e la fel; își poartă zdrențele până la cel din urmă fir și oasele le rod de nu se mai alege nimic din ele, răspunse hingherul râzând. Dar negustorie tot trebuie să faci.

— Firește, pâinea trebuie să ți-o scoți! Dar, poftim să iei ceva cu noi! Nu prea avem ce-ți pune dinainte; o ceașcă de cafea, însă, se mai găsește, dacă vrei. Ditte, trage o fugă la brutar și spune-i cum s-a întâmplat: că n-ai avut noroc cu pâinea și că avem un musafir. O să te ocărăscă, dar de dat o să-ți dea alta – dacă nu, ne-om lipsi săptămâna viitoare. Să spui cum a fost, auzi! Șterge-o și nu ciupi coaja!

Ditte nu se prea grăbea. Pedeapsa era cam aspră și se codi în nădejdea că bunica se va răzgândi și o va chema înapoi. Nu va mai ciupi ea pâinea niciodată – nici azi, nici altădată, cât va trăi! Îi ardeau urechile de rușine, că tatăl cel nou aflase asta și că acum și brutarul și familia lui vor ști ce rău se poartă cu bunica. Să mintă nu voia. Minciuna e ca spinii, așa spunea bunica: smulgi unul și alți zece răsar

în locul lui. Ditte ştia asta din experienţă. Dacă spuneai o minciună cât de mică erai apoi silit să minţi mai departe; creieraşul ei descoperise de mult că nu făcea să minţi.

Lars Peter Hansen stătea la fereastră şi privea după fată, pe când aceasta o lua încet de-a lungul drumului şi apoi o rupse deodată la fugă.

— Vă înţelegeţi cu ea? o întrebă pe bătrână.

— E un copil cuminte, răspunse Maren din bucătărie, unde dibuia să facă focul în sobă. N-am pe altcineva mai bun de care să mă sprijin – şi nici nu-mi doresc. Dar nu-i decât un copil, iar eu sunt bătrână şi greoaie – aşa că nu ne potrivim. Mânzul dă din picioarele de dindărăt şi calul bătrân vrea să-l laşi în pace să cugete. Nu-i plăcut să-ţi petreci copilăria cot la cot cu şubrezenia.

Ditte ajunsese la brutar cu sufletul la gură; fugise în goana mare, ca să se poată întoarce într-un suflet acasă, la omul acela mare şi adus de spate, cu mormăiala lui blajină.

— Acum am şi eu tată, ca toţi copiii! strigă ea gâfâind. Îi acasă la bunica – are cal şi căruţă.

— Nu mai spune! strigară ai brutarului şi făcură ochii mari. Şi cum îl cheamă?

— Îl cheamă hingherul, răspunse Ditte mândră.

Cei de aici îl cunoşteau. Ditte îi văzu schimbând priviri pe furiş.

— Ei, eşti de neam mare, spuse brutăreasa punând o pâine albă pe masă; uitase că copilul mai fusese în ziua aceea pe-acolo şi mai căpătase una. O preocupa vestea cea nouă.

Şi Ditte, tot atât de preocupată ca şi ea, apucă pâinea şi o luă la goană. Numai după e – ajunse acasă îşi aminti ce-ar fi trebuit să spună, dar era prea târziu.

Înainte de a pleca, Lars Peter Hansen le dăruie douăzeci de scrumbii şi le făgăduie din nou, că va veni să le ia la nuntă.

11. TATĂL CEL NOU

Când era Ditte de zece luni, avea prostul obicei de a băga în gură tot ce-i cădea în mână – totul se îndrepta într-acolo. Aceasta era piatra de încercare a lucrurilor – dacă erau sau nu de mâncare.

Ditte râdea când îi povestea bunică-sa, căci acum era mai deșteaptă și știa că există și lucruri, care deși nu se mâncau, îți făceau totuși plăcere și altele, care puteau foarte bine să fie mâncate, dar de care te bucurai mai mult dacă le păstrai și te gândeai ce bune vor fi când... Te băteau cu pumnul în piept și spuneai „ah!” și așa lucrul ținea multă vreme.

— Ești o proastă, spunea bunica. Mănâncă-l, că se strică!

Dar Dittei îi plăcea să păstreze. Putea visa la lucrul căpătat, putea ține, de pildă, un măr roșu lipit de obraz și apoi să-l sărute. Sau să-l păstreze și să se gândească cu evlavie la el. Când se strica, se mulțumea cu ideea că-l mâncase de multe ori în gând. Bunica nu înțelegea asta; odată cu alte slăbiciuni ale bătrâneții, îi venise și lăcomia; mâncarea nu-i mai ajungea – acum ea era aceea care ar fi dus toate la gură.

Dar pe-atunci o păzeau pe copilă de teamă să nu înghită ceva care să-i facă rău. În special Sören se temea. „Nu băga în gură!” spunea el de obicei, Fetița îl privea lung un moment, scotea obiectul din gură și încerca să i-l bage lui. Era asta oare o încercare de a-și găsi un complice, ori credea fetița c-o oprea pe ea, pentru că dorea să sugă el acel lucru? Sören nu izbutea să se lămurească.

Oricum, Ditte se deprinsese repede să țină seama de egoismul oamenilor. Când o sfătuia sau o ocăra cineva, nu era ca să-i facă ei un bine, ci ca să se satisfacă pe sine.

Dacă ținea în mână un măr și o întâlneau fete mai mari pe drum, îi spuneau:

— Aruncă mărul cela, nu vezi că e viermănos!

Ditte însă nu-l mai arunca; descoperise că după aceea îl ridicau ele și-l mâncau. Viața nu se mai prezenta atât de simplu; de obicei mai exista ceva sub cele ce vedeai și auzai și asta era adesea foarte ciudat.

Câteodată oamenii cu care aveai de-a face țineau obiectul hotărâtor ascuns la spate – un băț, de pildă – era, deci, mai cuminte să fii

prevăzător.

Cu bunica lucrurile nu se petreceau așa. În toate împrejurările ea tot bunica rămânea și de ea nu trebuia să te ferești. Numai că se făcea tot mai plângăreată și nu mai era în stare să facă vreo treabă. Ditte era silită să poarte cea mai mare parte a poverii și începuse să se priceapă să țină și casa; știa când se bătea untul pe la curți, sau când se tăiau vite, și sosea cu picioarele goale, să ceară și pentru bunica o bucățiță.

— De ce nu vă înscrieți la primărie? îi spuneau unii, dar de dat tot îi dădeau; nu se cade să alungi pe cel nevoiaș dacă vrei să-ți ticnească carnea. Dar fata nu mai putea avea respect de bătrână în asemenea împrejurări; se purta cu ea tot mai mult ca cu un copil mare și răzgâiat; o ocăra și apoi o împăca tot ea.

— Da, poți să spui tu ce vrei, răspundea bătrâna. Ochii și picioarele îți sunt întregi; ție-ți sunt toate drumurile deschise. Una ca mine nu mai are altă bucurie decât groapa.

— Vrei să mori? Întreba Ditte. Să te duci la tata-mare Sören?

Nu, bunica nu avea chef să moară, dar gândul îi era întruna la groapă; o atrăgea și o înspăimânta în același timp. Mădularele ei ostenite nu se mai odihneau; gândul la un somn lung, lung, sub pajiștea verde, colo afară, lângă Sören, o ispitea; numai să fi fost sigură că nu-i va fi frig. Și-apoi și fata trebuia îngrijită.

— Ei, eu mă duc la tatăl cel nou, spunea Ditte îndată ce venea vorba; de ea să nu-și facă bunica nicio grijă. Dar crezi că bunicul Sören mai este acolo jos?

De asta nu prea era Maren sigură. Putea foarte bine să-și închipuie groapa ca pe cea din urmă și nestrămutata încheiere a vieții și să găsească refugiu în aceste gânduri. Nu-și putea închipui o fericire mai mare, decât să-și pună capul ostenit colo pe unde nu treceau căruțele; să fie în vecii vecilor ferită de lingoare, neliniște, oboseală de moarte și de toate celelalte necazuri. Să nu facă altceva decât să se odihnească. Dar, poate că nu-i era dat – se vorbeau atâtea... pastorul spunea una, misionarul alta. Poate că nici nu mai era Sören acolo jos și te pomenești că trebuia să se ducă să-l caute. Asta putea fi lucru greu, dacă și-o fi luat cu el și după moarte, năravurile din tinerețe. Sören fusese un flăcău aprig și iute la mânie. Unde se afla Sören, acolo era și locul lui Maren, asta nu se putea tăgădui. I-ar fi plăcut să stea lângă el să se odihnească, dar să se odihnească bine de tot, ca despăgubire pentru toți anii cei grei.

— Ei, atunci eu mă duc la tatăl cel nou, repeta Ditte; acesta devenise refrenul ei.

— N-ai decât, răspundea Maren înțepată.

Nu putea suferi s-o vadă pe copilă luând lucrurile atât de ușor. Dar Ditte simțea nevoia cuiva căruia să i se încredințeze. Bunica nu mai avea nicio valoare. Era bătrână și neputincioasă și mai era și femeie.

Sprijinul ei trebuia să fie bărbat. Și iată că-l găsisese. Acum era altceva când se aciua la spatele bunicii ca să doarmă; avea un tată adevărat, ca și ceilalți copii, unul care era căsătorit cu mama ei și mai avea pe deasupra cal și căruță. Cu chiaburul cel tânăr și chel de la Nisipuri, sfrijit și zgârcit de te lua cu frig lângă el, nu se putuse obișnui niciodată; prea era rece și nepăsător. Hingherul, însă, o luase între genunchi, mângâindu-i urechea cu vocea lui tunătoare. N-aveau decât s-o strige pui de curvă cât le poftea inima, că ei nu-i mai păsa. Avea tată și încă unul mai mare decât ai tuturor copiilor; tatăl ei trebuia să se plece ca să poată sta sub grinda din camera bunicii.

Toate erau mai sigure acum; putea dormi mai fericită, căci, când deschidea ochii, nu era dezamăgită, ca și cum ar fi visat, ci avea simțământul că nimerise bine. Pe un astfel de tată te puteai bizui mai bine decât pe o bunică bătrână și oarbă, care era ticluită numai din boarfe. Când se dezbrăca bunica seara, Ditte privea întotdeauna cu mirare cum își scotea fustă după fustă, jachetă după jachetă și se tot subția, până când din bunica cea groasă rămânea, ca prin farmec, un trup sfrijit de păsărică, o băbuță uscată, căreia îi șuiera jalnic în piept, ca la foalele cele găurite de pe vatra de-afară.

Așteptau care mai de care cu bucurie, ziua când tatăl cel nou va veni să le ia la nuntă. Va avea desigur o trăsură adevărată cu perne și cu arcuri – cealaltă nu era decât căruța hingherului.

Într-o bună zi, când li se va fi urât de tot și când nu ar mai fi știut cum să-și încropească de mâncare și de cafea, vor auzi deodată la fereastră plesnituri vesele de bici – și iată-l sosind. Salută adânc cu biciul, șugubățul de el, și, pe când urcă în căruță, el stă alături și prezintă biciul, drept în sus, ca la paradă – ca vizitii boierești de la curtea Ellebäk.

Pentru băbușca de Maren nu trăsesese nimeni căruța la poartă; ea era și mai nerăbdătoare decât fetița, căreia îi zugrăvea mereu totul, de la început.

— Alde mine n-am crezut că o să mă aștepte vreodată trăsura la ușă, decât doar ca să mă ducă la groapă, repeta ea întruna. Dar, așa-i, maică-ta a avut întotdeauna ifose de cucoană.

Biata lor existență devenise încordată. Ditte nu se mai plictisea și nu mai avea nevoie să pună la pale năzbâții ca să se țină trează. Simțea ca un fel de răspundere față de bunică-sa; de când depindea bunica de îngrijirea ei, se înțelegeau mai bine.

— Tare mai ești tu bună cu bătrânețile mele, fetișo! izbucnea Maren câteodată. Atunci plângeau amândouă, fără să-și dea seama de ce.

Fetița cea isteță devenise până și ochiul bunicii; bătrâna Maren era silită să și vadă cu ajutorul Dittei. După ce se obișnuie și căpătă încredere în față, lucrurile merseră bine. Dacă Ditte se mai simțea ispășită câteodată să facă nebunii, Maren nu avea decât să spună:

— Râzi de mine, fetiço? și fata devenea iarăși serioasă. Era isteată și îndemânatecă: Maren nu avea de ce să-și dorească ochi mai buni decât ai Dittei, de vreme ce pe-ai ei tot nu-i mai putea recăpăta. Dibuia drumul și întorcea ochii stinși în partea de unde venea zgomotul, fără să fie în stare să se lămurească. Cu ajutorul Dittei, bătrâna putu să-și reia încet, încet toate vechile deprinderi.

Cel mai greu îi venea să se lipsească de cer. Pentru Maren vremea avusese întotdeauna însemnătatea ei. Nu atât vremea, cât ceea ce prevestea ea. Era doar fată de pescar și nu făcea alta decât s-o imite pe mama ei – după cum aceasta, la rândul ei, o imitase pe a ei – când se uita la cer, dimineța și seara, de cum începuse să înțeleagă și să gândească. Cerul era acela care conducea totul și care puneă zi de zi mâncarea pe masă; când se supăra, mătura masa odată pentru totdeauna, răpindu-l și pe cel care avea grijă de ea. Cerul era ceea ce cerceta ea în primul moment dimineța și ultimul ei drum înainte de calcare era să se ducă să-l privească. „La noapte avem furtună!”, spunea ea, intrând în casă, sau „Măine va fi pescuitul bun!” Ditte nu înțelegea de unde le știa ea pe toate astea.

Maren nu prea ieșea din casă și prevestirile vremii i-ar fi putut deveni indiferente, totuși o mai interesau încă.

— Cum este cerul? întreba ea adesea.

Ditte alerga afară și iscodea, conștientă de rolul ei.

— E roșu, o vestea pe bunică, întorcându-se în casă. Și un călăreț pe un cal ud aleargă pe cer. O s-avem ploaie?

— Apune soarele într-un sac de nori? întreba bătrâna. Fata se repezea din nou afară să vadă.

— Nici nu-i soare, spunea fata încordată.

Dar bunica dădea din cap; din vorbele fetei nu se lămurea – prea avea închipuire bogată.

— Ai văzut tu azi pisica mâncând iarbă? o întreba Maren după un timp.

Nu, așa ceva nu văzuse Ditte, dar pisica sărise în aer după muște.

Maren cugeta. Așa, așa, ăsta nu prea era semn bun.

— Ia vezi, sunt steluțe sub ceaunul de cafea? mai întrebă ea.

Ditte ridica ceaunul cel greu de aramă de pe vatră; da, erau steluțe de foc prin funingine și mișunau pe fundul vasului ca niște viermi sclipitori.

— Ei, o s-avem furtună, spunea Maren ușurată. O simt de câteva zile în băătăuri. Dacă venea într-adevăr furtună, Maren nu uita niciodată să amintească:

— Vezi, ce-ți spusei?! Și Ditte se minuna de înțelepciunea bunicii.

— De asta îți spun oamenii „deșteapta de Maren”? întreba ea.

— Firește. Dar nu era mare lucru să fii mai deștept decât ceilalți – dacă aveai ochi în cap. Căci tare mai sunt nerozi oamenii – adică cei

mai mulți dintre ei.

De Lars Peter Hansen nu mai auziră nimic aproape un an. Când treceau pe la ele oameni despre care bănuiau că vin dintr-acolo, îi întrebau amândouă; dar multe nu aflau. Ba începură chiar să se îndoiască până și de existența lui; totul nu fusese decât un vis, ca și casa din basme în inima pădurii.

Totuși, într-o bună zi, se opri în fața casei, în carne și oase. Nu prea izbutea să plesnească din bici – un băț lung de alun cu șnur din sfoară de împachetat – dar încerca; și Klaus cel mare, din care nu mai rămăsese aproape decât scheletul, răspundea dinți capul pe spate și nechezând. Căruța era aceeași de data trecută, dar Lars Peter pusese în ea o capră adevărată cu spătar de pernă verde, din care se ștepta umplutura. Și pălăria lui pleoștită era aceeași, lustruită de vechime, plină de praf, de paie și de pânze de păianjen printre boțituri. Părul vâlvoi de sub pălărie era atât de sălbatic și îmbâcsit de praful drumului, de scaieți și de multe altele, încât păsările cerului s-ar fi putut simți ispitite să-și facă cuiburile în el.

— N-ai avea azi chef de-o plimbărică? strigi el vesel, intrând greoi. Ce ziceți de vremea asta de vara, pe care v-am adus-o? Asta nu-i fusese greu, căci bunica avusese grijă încă de ieri să pregătească vreme frumoasă pentru duminică, deși nici nu bănuise că va veni el. Aseară bătrâna își trecuse palma peste ochiul de geam aburit și spusese:

— Asta-i roua în care poate să se oglindească soarele de dimineață.

Lars Peter Hansen trebui să șadă pentru ca Ditte să-i facă o cafea.

— Ești fată vrednică, strigă el, când îi puse Ditte cafeaua dinainte. Să-ți dau un pup! O ridică și-o sărută și Ditte își rezemă fața de obrazul lui țepos și rămase așa nemișcată. Deodată omul simți că obrazul îi era umed și întoarse fețișoara copilului către el. Te-am înțepat? o întrebă speriat și-o puse jos.

— Ba nu, spuse bătrâna. Copila și-a dorit foarte mult să fie sărutată de tatăl ei și-acum – măcar așa – tot s-a împlinit. Las-o să plângă; lacrimile copiilor nu udă decât obrazul!

Dar Lars Peter Hansen se duse după Ditte în șopronul de turbă, unde fetița se grămădise într-un colț și plângea. O trase încetișor afară și-i șterse lacrimile cu basmaua lui colorată, care părea că mai trecuse prin multe și în alte zile.

— Las' c-o să fim noi prieteni buni – o să fim prieteni buni, repeta mângâind-o. Vocea lui adâncă potoli copila și ea intră în casă cu el de mână.

Bătrâna, căreia îi plăcea cafeaua, dar nu admitea asta în ruptul capului, profitase de ocazie pe când erau cei doi afară, să-și îngăduie un supliment. Fusese cam stângace la turnat și murdărise puțin masa; acum stătea înfricoșată, încercând să șteargă petele. Ditte îi ajută să-și

scoată șorțul și-i spală pata de pe rochie cu o cârpă udă, ca să nu rămână urme; se purta grijuliu ca o mamă. Ea nu voi să bea cafea; era atât de copleșită de fericire, încât nu era în stare să înghită nimic.

Bătrâna fu apoi bine îmbrobodită și Lars Peter le sui pe amândouă în căruță. Pe bunică o așeză pe capră, alături de el, și Ditte, – care de fapt ar fi trebuit să șadă la spate, pe sacul de nutreț – se lăsă la picioarele lor. Așa era mai aproape de ei. Lars Peter trăgea de hățuri, apoi le dădea iarăși drumul. După ce făcu așa de câteva ori, Klaus cel mare o luă din loc. Cei trei simțiră o smucitură și-o porniră către interiorul uscatului.

Era un soare splendid ca de vară; dunele zăceau vesele în lumina lui, uscatul strălucea minunat cu pădurile și pășunile sale. Toate arătau altfel de-aici din căruță, decât când alergai pe jos desculță; Ditte i se părea că întreaga fire se închina în fața ei: coline și păduri și toate. Ditte nu fusese răsfățată cu călătorii și-acum umbla pentru întâia oară așa, cu tot fastul, privind lucrurile de sus în jos. Colinele cele neroade care se ridicau de obicei în fața ei, oprindu-i calea, prea anevoioase pentru piciorușele ei, se plecau acum spunându-i: Poftim Ditte, treci peste noi, dacă vrei! La toate acestea bunica nu lua parte, dar simțea cum soarele îi încălzește spatele bătrân și i se părea că-i zi de sărbătoare.

Klaus cel mare nu se grăbea și Lars Peter Hansen îl lăsa în voie, să se descurce singur, cu propriile lui puteri și cu lungimea drumului. Tot timpul îl lovea încetișor cu biciul: ăsta îi era obiceiul, și Klaus cel mare nu se putea lipsi de aceste ușoare atingeri pe șale. Dacă Lars Peter se oprea o clipă din lovit, ca să arate cu biciușca spre uscat, Klaus scutura nerăbdător din cap și privea în jurul sau – spre marea desfătare a Dittei.

— Nu poate deloc să alerge? întrebă ea, vârandu-se între genunchii lui Lars Peter.

— Ba da! Zău că poate! răspunse acesta mândru. Ridică hățurile și întări puțin inima calului cu biciușca, dar Klaus cel mare se opri și privi mirat în jurul lui. La fiecare lovitură pe care i-o dădea Lars Peter, dădea din coadă și mișca repede din cap, în sus și în jos. Ditte îi plăcea asta atât de mult, încât tremura din tot corpul ei micuț.

— Azi n-are chef, spuse Lars Peter Hansen, după ce readuse calul, în sfârșit, la vechiul lui pas. Crede că dacă face toată vremea pași atât de mari, nu se cade să-i cerem să mai și alerge.

— Așa a spus? întrebă Ditte privind mirată de la unul la altul.

— Cam asta a vrut să spună și poate că are dreptate.

Pași mari făcea el, nu-i vorbă! Dar niciodată nu erau doi la fel; căruța se mișca tot timpul în zigzag după dânsul. Era un cal cu haz. Părea alcătuit din bucăți neegale, atât era de necioplît și de osos. Nu avea două mădulare la fel și când se mișca, se auzeau scârțituri și

icneli; burta îi ghiorțăia și încheieturile îi trosneau.

Trecură pe la moșia cea mare Ellebäk, unde locuiau stăpânii, și apoi mai departe, peste pășunile satului, către interiorul uscatului, pe care bunica nu-l văzuse niciodată.

— Dar nici acum nu vezi nimic, o puse Ditte la punct.

— Te legi întotdeauna de cuvinte și despici firu-n patru. Sigur că văd! Vă aud povestind și am întreaga priveliște în fața minții mele. E un dar de la Dumnezeu că mai pot avea parte de toate astea la bătrânețe. Ce miroase acum atât de dulce?

— Poate a apă dulce, bunicuțo, spuse Lars Peter. La o jumătate de milă la stânga avem marele lac Arre. Bunica adulmecă bine udăturile, chicoti el încetișor de propria-i glumă.

— Apa asta-i așa, că poți s-o bei fără să-ți strice, spuse Maren dușă pe gânduri. Sören mi-a povestit despre ea. Avusesem de gând să ne ducem până acolo și să prindem țipari la lumina faclelor. Dar nu s-a ales nimic din toate astea. Se pare că-i tare frumos pe apă când lucesc făcliile de-aproape și din depărtare, în nopțile de vară.

Între timp, Lars Peter povestea de pe-acasă. Nu tăcuseră nuntă mare, căci se luase cu Sörine acum vreo nouă luni, așa pe tăcute.

— Era zor mare, lămuri el scuzându-se. Altfel ați fi fost și voi de față.

Maren amuți; se bucurase că măcar odată va fi și ea de față când pășea una dintre fetele ei spre altar. Nici de data aceasta nu se alesese cu nimic. Dar, încolo, plimbarea era minunată.

— Aveți vreun mititel? Întrebă ea.

— Un băiat, răspunse Lars Peter. Un adevărat ștregar – și seamănă leit mă-sii! Cu gândul la băiat, deveni aproape solemn. Sörine așteaptă acum altul, adăugă el încetișor.

— Ați luat-o bine din loc, făcu Maren. Cum îi merge ei?

— De data asta nu prea bine. Se plânge de arsuri l-a stomac.

— Atunci o sa fie o fată cu părul lung, lămuri Maren, cu hotărâre. Și trebuie să fie destul de coaptă, dacă-i vine mamei părul fetei pe gât.

Era o zi minunată de septembrie. Toate miroseau a pământ. Aerul era plin de o umezeală care se închea aici și calo deasupra pământului încălzit de soare, atârând ca un abur albăstrui printre copaci și căzând în fundul văilor să se odihnească; fiecare pășune și fiecare smârc se prefăcea într-un lac alb, sclipitor.

Ditte se minuna cât de mare era lumea. Mereu se iveau altceva în fața ochilor: păduri, sate, biserici; numai hotarul lumii, pe care-l aștepta întruna să se ivească, colo în depărtare, din clipă în clipă, și să pună capăt la toate, nu se mai arăta. Departe, în sud, luceau în soare câteva turnuri: era un palat regal, îi spuse tata – inimioara-i bătu să se spargă la auzul acestor vorbe. Și acolo, în față?

— A ce miroase iarăși? strigă deodată bunica adulmecând. Aici

miroase a sare! Nu putem fi departe de mare.

— Chiar așa de aproape nu suntem, mai e cam vreo milă până acolo. Simți într-adevăr marea?

Oho, nu era nevoie să vie careva să-i spună bătrânei Maren că se apropie de mare; prea trăise multă vreme lângă ea. Și ce mare e asta? întrebă bătrâna.

— Aceeași ca și la voi, răspunse Lars Peter.

— Și face să mergi la ea de-a curmezișul peste uscat? întrebă Maren râzând.

Se mira când Klaus cel mare se opri și Lars Peter sări din căruță.

— Am sosit, spuse el și-o dădu și pe ea jos. Sörine se ivi din casă, cu băiatul în brațe; era atât de groasă, încât copilul putea să se rezeme de pânțele ei. Se întărise bine de tot, precum se vedea din întreaga ei înfățișare.

Ditte îi fu frică de femeia cea mare și roșcată și se ascunse la spatele bunicii.

— Nu te cunoaște, lămurii Maren; las' c-o să se deprindă.

Dar Sörine se supără.

— Nu face pe proasta, fetițo! spuse ea trăgând-o la vedere. Dă-i maică-tii un pup; hai, repede!

Ditte începu să urle și se trase din mâinile ei; citeai pe fața Sörinei că era gata să-și pună în aplicare drepturile pe loc și să-i dea fetei o corecție. Omul se vârî repede între ele, apucând-o pe Ditte și urcând-o pe spatele lui Klaus cel mare.

— Ia mângâie-l pe Klaus cel mare și mulțumește-i că te-a tras atât de frumos, spuse el. O liniști pe Ditte, și-apoi o duse la Sörine. Hai dai mămicai un pup! îi spus el și Ditte întinse ascultătoare gurița. Dar acum nu mai vru Sörine. Aruncă copilei o privire supărată și se duse să scoată apă pentru cal.

În cinstea musafirilor, Sörine tăiase câțiva pușori și, în general, era gospodină bună cât privea mâncarea și băutura, dar prietenoasă nu se prea arăta. Fusesse întotdeauna o fire rece, cu gândul numai la binele ei și cu vremea nu se făcuse mai bună. Chiar de a doua zi dimineată Maren începu să dea a înțelege că ar fi timpul să se gândească la întors acasă și Sörine nu se împotrivi. După masă, Lars Peter înhamă, le urcă pe cele două în căruță și ele plecară cu inima ușoară, că o făcuseră și pe asta! Chiar și Lars Peter era aici, afară, în aer liber, altul decât acasă: cânta și făcea glume; acasă pășea parc-ar fi călcat pe ouă.

Amândouă fură bucuroase când puseră din nou picioarele în coliba lor.

— Domnul fie lăudat că pâinea nu ne vine de la maică-ta, spuse bunica după ce-și luă Lars Peter Hansen rămas bun; Ditte se aruncă de gâtul bătrânei și o sărută. Abia acuma își dădea ea seama cât prețuia bunica.

Vizita fusese pentru ele un fel de dezamăgire, căci Sörine nu era cum se așteptaseră și nici proprietatea nu era de soi. Era alcătuită după cum înțelese bunica din descrierile Dittei – din câteva colibe de pământ, pe care le botezaseră: casă, șopron și așa mai departe. Cu coliba lor de pe limba de pământ nu se putea măsura proprietatea aceea, în niciun caz!

Dar călătoria fusese minunată!

12. HINGHERUL!

Cei ce-l cunoșteau pe Lars Peter erau de acord că e băiat hazliu. Era întotdeauna vesel, ceea ce găseau că nu avea rost – el, însă, nu era de aceeași părere. Se trăgea dintr-un neam de cărbunari, care, pe cât de departe în urmă se știa, puseseră umărul la orice treabă, de care nimeni altul nu s-ar fi apucat, de unde li se și trăgea porecla de hingheri. Taică-său umblă după câini și cumpăra zdrențe, oase și alte lepădături; când trebuia să fie ucisă vreo vită bolnavă sau spurcată, trimiteau după el. Era un om al dracului, care nu se dădea în lături să vâre mâinile până-n coate în hoitul cel mai grețos și pe urmă să cineze fără să fi muiat măcar vârful degetelor în apă, ca să se spele; se spunea că iese noaptea din casă să dezgroape hoiturile vitelor ca să le jupoaie. Tatăl său, la rândul lui, ajutase, pe când era mic, lui unchiu-său, călău la Nyköping. Ca pildă despre ticăloșia băiatului se spunea că, atunci când nu luneca bine funia pe gâtul spânzuratului, se cățara pe furci, lăsându-se apoi pe umerii osânditului.

Nu prea existau deci multe însușiri bune de familie și, ceva cu care să se laude, nici pe-atât. Lars Peter trebuie să fi simțit aceasta pe pielea lui, de vreme ce pe când era încă foarte tânăr, întorsese spatele ținutului său natal. Trecu apa la Lynäs și intră la stăpân în partea de nord a țării – dorea să devină țăran. Era un flăcău așezat, serios și tare cât un bivol; oricare țăran l-ar fi luat bucuros ca argat.

Dacă, însă, își închipuia că scăpase de trecut, se înșela. Zvonul despre spița din care se trăgea se ținea după el, dăunându-i adesea. Tot cu atâta folos ar fi putut încerca să fugă de propria lui umbră.

Din fericire, nu-și prea punea el multe la inimă. Avea suflet bun – de unde oare? – nu se afla nicio picătură de sânge rău în vinele lui. Căuta să lupte împotriva originii lui neplăcute prin forță și cinste, ținându-se în rând cu ceilalți flăcăi; ba se mai și întâmpla ca vreunei fete înstărite să-i cadă cu tronc puterea lui și părul lui negru și să vrea cu tot dinadinsul să se mărite cu el. Se întâmplă chiar, ca una să se și logodească cu el, împotriva voinței părinților, dar, curând după aceea fata muri, așa încât Lars Peter nu ajunse să pună mâna pe banii ei.

Nimic nu-i izbutea, poate tocmai pentru că moștenise păcatele strămoșilor; n-avea noroc și pace! Dar Lars Peter primea loviturile așa

cum îi veneau. Lucra și punea deoparte, până fu în stare să facă hârtiile pentru o mică proprietate, colo afară, pe „Nisip” – și începu din nou să-și caute nevastă. Se logodi cu o fată dintr-unul dintre satele de pescari; de data aceasta izbuti să se și căsătorească.

Există oameni pe casa cărora îi place cobei să se așeze și să bată din aripile-i negre. De obicei n-o vede nimeni altul decât acel pe casa căruia s-a așezat; dar se mai întâmplă câteodată s-o vadă toți ceilalți, numai cel în cauză, nu.

Lars Peter era dintre aceia la care toți așteptau ochii, așteptând să i se întâmple ceva. De neamul lui se agățaseră cele două mari taine – sângele și blestemul; faptul că el însuși era atât de bun și de vesel, nu făcea decât să stârnească și mai mult curiozitatea. Fără-ndoială că îi era sortit ceva, căci oricine putea vedea cobei pe casa lui.

Numai el nu vedea nimic și își dusesese cu încredere soția acasă. Nimeni nu-i spusese că fusese legată cu un marinăr, care apoi se înecase; și ce noimă ar fi avut să i se spună? Lars Peter nu era omul să se sperie de-un mort; cu el nu avea nimeni vreo socoteală. Și-apoi, nimeni nu poate scăpa de soarta care-l așteaptă.

Se înțelegeau pe cât se pot înțelege doi oameni; Lars Peter era bun cu ea, îi ajuta la muls când își isprăvea treburile lui și-i aducea apă. Hansine era bucuroasă și mulțumită: vedea oricine doar că luase un bărbat bun. Pasărea de pe casa lor nu era deci alta, decât barza, căci foarte curând Hansine putu să-i spună lui Lars Peter că este însărcinată.

Aceasta fu cea mai minunată veste pe care o primise el, în viața lui; de-aci înainte fu și mai harnic. Seara și-o petrecea în șopronul de lemne: trebuiau doar pregătite un leagăn și un scăunaș de copil și ciopliți niște papucași de lemn. La lucru mormăia ceva, care ar fi trebuit să semene a cântec – mereu același. Pe când stătea el acolo, ocupat, veni Hansine în goană și i se aruncă la piept. În timpul sarcinii devenise cam ciudată, era neliniștită și uneori rămânea pe gânduri, ca și cum ar fi tras cu urechea la voci venite din depărtare – nu era chip s-o trezești. Lars Peter puse toate acestea pe seama stării ei și nu-și făcu sânge rău. Echilibrul lui sufletesc avu înrăurire asupra femeii care se liniști și se însenină. Dar câteodată o cuprindea spaima și fugea la el pe câmp. Atunci, aproape că nu putea s-o mai aducă înapoi acasă și trebuia să-i tăgăduiască că nu se va mai depărta, pentru ca ea să-l poată oricând avea înaintea ochilor. Se temea de ceva din casă; când o ruga să-i spună de ce anume, amuțea. Când se născu copilul, starea aceasta trecu și ea își reveni cu totul. Se bucurau de mica făptură și le merse mai bine decât oricând.

Dar, la a doua sarcină, lucrurile se repetară încă și mai tare. Erau momente când ea nu îndrăznea să stea în casă, ci hoinărea pe câmp și-și frângea cu deznădejde mâinile în șorț. Lars Peter trebuia să-i aducă

afară copilul care țipa, ca s-o ispitească să treacă pragul. De data aceasta nu se mai putu stăpâni și i se încredință, spunându-i că fusese logodită cu un marinar, care-o silise să-i făgăduiască credință veșnică, dacă i s-ar fi întâmplat ceva pe mare.

— Și? A rămas acolo? întrebă Lars Peter încet. Hansine dădu din cap. O amenințase că se va întoarce s-o ceară înapoi, dacă-și va călca cuvântul. Va scârțâi cu ușa podului, așa spusese el.

— I-ai făgăduit de bună voie? o întrebă Lars Peter îngândurat.

Nu, Hansine spuse c-o silise.

— Atunci nu ești legată, răspunse el. După familia mea nu se ia nimeni, că doar suntem drojdie. Dar tata și bunicul spuneau că de morți n-are de ce să-ți fie frică; de ei te poți feri mai ușor decât de cei vii.

Stătea aplecată peste mititelul care-i adormise în poală de plâns și Lars Peter ținea brațul în jurul umerilor ei, legănând-o ușor încoace și-ncolo, pe când îi vorbea cu blândețe.

— Mai bine să te gândești la mititelul acesta de-aici – și la celălalt pe care-l porți în pânțece! Singurul lucru care nu ni se poate ierta vreodată, este lipsa de bunătate față de cei care ne-au fost încredințați.

Hansine îi luă mâna și-o apăsă pe ochii ei plânși. Se ridică apoi și puse copilul în pat; se liniștise.

Hingherul nu știa nici de superstiție, nici de frică. În privința aceasta, neamul din care se trăgea fusese ca o fâșie luminoasă ce străbate întunericul în care trăiește omul din popor. Acestea erau însușiri care-și aveau izvor în îndepărtarea lor de oameni – și care hotărâseră și îndeletnicirile lor. Cine nu crede în stafii, se preface el însuși în stafie!

Singurul blestem pe care-l cunoștea, era acela de-a fi drojdie și de a fi temut de alții; dar această primejdie era, slavă Domnului, înlăturată în ceea ce-l privea. În pretențiile unui mort nu credea. Vedeă, însă, că se întâmpla ceva serios cu Hansine, și era îngrijorat din pricina ei. Înainte de a se duce la culcare, scoase ușa podului din balamale și o ascunse sub acoperiș.

Așa făcu ea copiii, unul după altul, cu tulburare și cu caznă. De fiecare dată îi era mai rău, în loc să-i fie mai bine; și oricât de mult își iubea Lars Peter copiii, dorea să nu mai facă nevastă-sa alții. Dar, la copii, nu se cunoștea că fuseseră purtați sub o inimă înfricoșată. Erau ca niște stelute luminoase, care forfoteau în jurul lui, din momentul când începeau să se țină pe picioare. Erau cântarea care îi însoțea munca, și pe fiecare dintre ei, de cum se iveau, îl privea ca pe un dar de la Dumnezeu. Pumnii lui uriași se închideau cu totul peste făptura nou născută – când i-o întindea moașa înfășată și înfășurată de semăna a cizmă – și o ridicau până-n tavan. De bucurie, vocea lui răsuna ca un clopot adânc și noul născut își lăsa capul neobișnuit de mare, când

într-o parte, când într-alta, clipind în lumină. Nu se mai văzuse om care să se bucure atât de copiii lui, de femeia lui și de toate câte erau ale lui ca Lars Peter. Nu avea decât cuvinte de lauda pentru toți și totul era fără cusur.

Proprietatea nu prea mergea bine. Nu era mare lucru de capul ei și se spusese doar de Lars Peter întotdeauna că nu avea noroc. Ba i se pierdea vreo vită, ba îi bătea piatra semănăturile. Lumea îi ținea socoteala, dar lui Lars Peter nu i se părea că are ghinion. Dimpotrivă, se bucura de ogoarele lui și lucra neobosit; de el nu se putea nimic atinge.

Când așteptă Hansine al cincilea copil, îi fu râu de tot. La cererea ei, trebui să pună la loc ușa podului; spunea că nu poate sta în bucătărie din pricina curentului. De data aceasta, boala se arăta prin aceea că nu voia să stea decât afară, așteptând să audă ușa scârțâind. Nu se mai plângea, și la urma urmei, nici frică nu-i mai era, de parcă s-ar fi pregătit pentru ceva de neînlăturat. Gândurile ei erau departe și Lars Peter avea jalnicul simțământ că nu mai era a lui. I se întâmpla să se trezească noaptea și să descopere că locul de lângă el era gol. O găsea afară, în bucătărie, înțepenită de frig. O ducea în pat ca pe un copilăș, spunându-i vorbe dulci și ea adormea la pieptul lui.

Starea ei se înrăutățise într-atâta, încât el nu mai putea pleca de-acasă, căci nu mai îndrăznea s-o lase singură cu copiii; fu silit să tocmească pe cineva care s-o păzească și să vadă de gospodărie. Femeia nu se mai interesa de nimic și privea la copii cu niște ochi care păreau să spună că de la ei vine toată nenorocirea.

Într-o zi, când plecă la oraș cu o căruță de turbă, se întâmplă grozăvia. Ceea ce aștepta Hansine de multă vreme nu mai putu fi înlăturat. Trimise undeva, cu vreo treabă, pe femeia care stătea cu ea; când sosi Lars Peter acasă, vitele mugeau și toate ușile erau date în lături. Soția și copiii nu se vedeau nicăieri. Păsările o zbughiră printre picioarele lui, pe când alerga de colo-colo, chemându-i. Și îi găsi în fântână. Era o priveliște înspăimântătoare să vezi pe mamă și pe cei patru copii, la rând, mai întâi pe lepezile de piatră, uzi de-ți era mai mare jalea, apoi înfășurați în giulgiu, pe masa din camera cea mare. Marinarul își făcuse dreptate! Mama sărise cea din urmă, cu cel mic în brațe; așa o găsiră, cu copilul lipit de ea și așa o puseră și în sicriu, cu toate că, de drept, nu merita.

Nu fu un om pe care această înfiorătoare nenorocire să nu-l fi cutremurat. Acum i s-ar fi întins cu plăcere, hingherului, o mână de ajutor sau de mângâiere, dar în nenorocirea lui, nu părea să aibă nevoie de nimeni. Nu era ușor să te apropii de el și să-i faci vreun bine.

Se ocupă de morți până veni ziua să fie băgați în pământ. Nimeni nu-l văzu să verse o lacrimă, nici chiar atunci când țărâna fu aruncată

peste sicrie; oamenii se mirară de firea lui tare: îi iubise doar atât de mult pe ai lui. Era desigur din cei blestemați să nu poată plânge, spuneau femeile.

După înmormântare rugă pe un vecin să aibă grijă de vitele lui, căci avea ceva treabă la oraș. Pe urmă se făcu nevăzut și câțiva ani nu mai auzi nimeni de el; se spunea că plecase pe mare. Ograda se întoarse la creditor; nu rămase decât atât cu cât să se acopere cheltuielile de mezat – deci, din partea asta, nu pierdea nimic.

Dar, într-o bună zi, Lars Peter se arătă iarăși prin împrejurimi, gata s-o ia de la început, ca Iov. Strânsese ceva bani în anii aceștia și cumpără cu ei o colibă dărăpănată, ceva mai sus de fosta lui ogradă. Pe lângă colibă era un smârc și vreo câteva palme de pământ prost, care nu fusese niciodată arat. Își luă câteva oi și câteva găini, ridică un șopron pentru gospodărie din turbă și papură din smârc – și începu să lucreze. Scotea și vindea turbă, iar când pescuitul de scrumbii era bun, se ducea cu roaba în satul de pescari vecin, cumpăra o încărcătură de scrumbii și mergea cu ele din colibă în colibă. Primea cu plăcere metal vechi, zdrențe și oase în schimbul scrumbiilor. Reluă meseria familiei și asta îi dădea o satisfacție ciudată; deși nu făcuse niciodată negoț, îndeletnicirea nu-i era străină, într-o zi aduse acasă un cal mare și ciolănos, pe care-l luase ieftin, pentru că nimeni nu-l putea veni de hac; în altă zi o aduse pe Sörine sub acoperământul său. Toate îi izbuteau.

Cu Sörine se cunoscuseră la un ospăț într-una dintre colibele de pescari și se înțeleseseră îndată. Ea se săturase de slujit și el de singurătate; și așa, se mutară împreună.

Toată ziua și adesea și noaptea, umbla pe drumuri. La vremea pescuitului pleca de-acasă pe la unu, două din noapte, ca să ajungă în sat când soseau cele dintâi bărci. Atunci Sörine nu se culca, ci sta trează să-l poată scula, să nu întârzie. Se obișnuise și ea cu viața aceasta neregulată și își vedea bine de treabă. Avea deci iarăși femeie și încă una care era în stare să-l și ajute. Mai avea și un cal fără pereche în toată țara, și ce mai ogradă! Chiar moșie nu era ea; conacul era înjghebat din șipci, paie și lut; oamenii care treceau pe drum făceau haz și arătau cu degetul. Dar Lars Peter se bucura de avutul său.

Trăsătura de bază a fapturii lui era mulțumirea – ba Sörine găsea chiar că era prea mulțumit. Cu ea lucrurile stăteau altfel; ea avea năzuințe și de aceea îl împingea mereu, din dorința de a se ridica pe scara socială. Trăsătura ei caracteristică era ambiția.

Când era el plecat, ea se ocupa de toate treburile gospodăriei și în primul an îl ajută să ridice o adevărată construcție pentru gospodărie, din bârne vechi și pietre nearse, pe care le văruise ea singură, colo jos, în groapa de lut și le uscaseră la soare.

— Acum am adăpostit cel puțin vitele ca lumea, spuse ea când treaba fu gata. Dar din glasul ei se vedea că nu e mulțumită.

Lars Peter făcea câte o aluzie că ar fi bine să ia la ei pe bunica și pe Ditte.

— Sunt atât de singure și le e urât, zicea el. Și numai Dumnezeu știe de unde iau de mâncare.

Dar de așa ceva nici nu voia Sörine să audă.

— Avem și-așa destul de lucru, se răsti ea odată. Și mamei nu-i lipsește nimic. A știut întotdeauna să-și vadă de treburile ei. Dacă-i vorba s-o aducem la noi, apoi să ne dea barem banii pe care i-a luat atunci pentru Ditte. La drept vorbind, sunt banii mei.

— Ei, pe ăia i-au mâncat demult, răspunse Lars Peter.

Dar asta n-o credea Sörine; nici tata, nici mama nu erau oameni să mănânce atâta bănet. Era sigură că mamă-sa pusese banii deoparte și că-i ascunsese undeva.

— Dacă ar vinde coliba și ne-ar lăsa nouă tot! mai spuse ea. Atunci ne-am putea ridica altă casă.

— Cine are mult vrea și mai mult, răspunse Lars Peter zâmbind. Lui îi plăcea locuința lor. Dar, așa era el, orice era cât se poate de bun pentru sine și nimic destul de bun pentru alții. Dacă-l lăsa să facă după capul lui, ar fi ajuns curând la azil!

Lars Peter se ferea deci, de acest subiect, și după ce fusese bunica în vizită și le mai și văzu pe ea și pe Sörine împreună, înțelese că era mai bine să rămână fiecare la locul ei. Maren și Ditte nu mai veniră pe la ei, dar de câte ori trecea Lars Peter prin împrejurimi să adune marfă, își făcea drum și pe la coliba de pe limba de pământ să bea o ceașcă de cafea cu cele două. Jimblă și boabe de cafea aducea el, ca să nu le pună în încurcătură, ba mai avea și alte lucruri pentru ele prin buzunare.

În coliba cea mică, acestea erau zile de sărbătoare. Amândouă îl așteptau pe Lars Peter de la o vizită la alta și nici nu mai vorbeau între ele de altceva. De câte ori se auzea o căruță pe-afară, Ditte se repezea la geam și bunica deschidea mari ochii ei stinși. Ditte aduna de pe plajă fier vechi ca să-i facă tatei o surpriză și la plecare sta lângă el în căruță până hăt colo la colina după care apunea soarele.

Acasă, Lars Peter nu pomenea nimic despre aceste vizite.

13. DITTE ARE VEDENII

Înainte de a-și pierde vederea, Maren o învățase pe Ditte să citească și acum îi prindea bine. Nu se duceau niciodată la biserică; hainele de sărbătoare erau ponosite și drumul lung. Nici nu se dădea Maren în vânt după biserică. Știa ea bine din experiența de-o viață întreagă, că lucrurile nu se petrec întotdeauna chiar așa cum spune preotul. Dar duminica, când oamenii din sat treceau spre biserică, se îmbrăcau amândouă curat; Ditte avea saboții lustruiți și șorț proaspăt și bunica o bonetă cu panglici albe. Maren se așeza pe scaunul de paie din capul mesei, pune ochelarii și ținea în față vechea ei carte de predici, iar Ditte citea cu voce tare evanghelia zilei. Deși oarbă, Maren simțea nevoia să-și pună ochelarii și să țină Biblia în față în timp ce Ditte citea, căci altfel toată treaba n-ar fi avut niciun rost.

Ditte se făcuse de școala, dar lui Maren nu-i păsa, și o ținea acasă. Îi era teamă că fata nu se va împăca cu ceilalți copii – și nici nu-i intra în cap că s-ar putea lipsi de ea zile întregi. O jumătate de an trecu astfel; pe urmă lucrul se descoperi și i se puse cu strășnicie în vedere lui Maren să trimită fata la școală, căci altfel îi va fi luată.

Maren o găti cât putu mai bine și-o trimise cu inima grea la școală. Nu-i dădu actul de botez anume, căci într-un colț se afla fatala însemnare: „copil nelegitim” și Maren nu vedea de ce să fie stigmatizat un copil nevinovat. Fata va avea și așa destul de luptat; dar Ditte se întoarse acasă cu poruncă să aducă actul de botez a doua zi și Maren fu nevoită să se supună. Lupta împotriva nedreptății era fără de nădejde.

Maren știa prea bine că stăpânirea nu-i de la Dumnezeu – cu această noțiune venise ea pe lume. Stăpânirea își arăta puterea numai în jos, împotriva ei și a celor de seama ei; în acest scop se slujea de mijloacele cele mai tari, care nu aveau nimic a face cu cerul. Dumnezeu era însă prietenul celor mici, căci Fiul Lui adevărat stătea la dreapta Lui și îi șoptea la ureche tot felul de lucruri bune despre săraci; se putea chiar crede că e gata să-i și ajute, dar la ce folos dacă n-o îngăduiau cei mari! Boierii de pe moșia Ellebäk și toți cei de teapa lor –ăștia țineau puterea în mâini! Lor le adresa pastorul predica, pe când pe cei mărunți îi lăsa să stea în tinda bisericii, iar dascălul, pe

când ținea isonul, tot la cei mari trăgea cu ochiul. Ăstora le mergea bine; stăpânirea le făcea temenele la scara trăsuri; când era noroi se găsea întotdeauna câte o femeie care să se lase în patru labe, ca să calce pe spinarea ei pentru ca nu cumva să li se murdărească încălțăminte înaintea de a se urca în trăsură. Pe actele lor de botez nu stătuse niciodată scris „copil nelegitim”, deși căsătoriile lor erau adesea îndoielnice.

— Dar de ce îngăduie Dumnezeu așa ceva? întreba Ditte mirată.

— E silit s-o facă. Altfel nu i-ar mai ridica nimeni biserici și cine și-ar bate capul cu El, răspundea Maren. Bunicul Sören spunea că cei mari îl au pe Dumnezeu în buzunar și mai să-ți vină a crede că avea dreptate.

De trei ori pe săptămână gonia acum Ditte la școală, care era cale de-o oră înspre inima țarmului, pe terenul comunei. Mergea împreună cu ceilalți copii și se înțelegea destul de bine cu ei.

Copiii n-au minte, dar nu vor să fie răi cu tot dinadinsul; asta o învață mai târziu, de la cei mari. Porecele pe care i le dădeau Dittei le auziseră acasă. Le stăteau pe limbă mahalagisme și bârfelile părinților și suduiau. O făceau fără nicio intenție rea. Ditte băga de seamă că se purtau la fel și între ei. Chiar dacă o strigau „pui de curvă”, peste un minut se regăsea pe-o treaptă de egalitate cu ei, căci nu avuseseră de gând s-o umilească. Descoperirea aceasta îndepărtă țepii batjocurii, mai ales că nici ea nu era din cale afară de simțitoare. Părinții nu-și mai fereau copiii de ea din pricina superstițiilor. Vremea când călărea Maren în chip de zgriptoroaică spurcată, fusese de mult dată uitării. Maren nu mai era acum decât o sărmană babă, care lupta pentru o nepoată din flori.

La școală veneau copii și din partea cealaltă, de tot atât de departe, din regiunea numită „Nisipuri”. În felul acesta, Ditte și Maren nădăjduiau să afle ceva noutăți despre Sörine și Lars Peter. Nu-l mai văzuseră de mult pe tatăl Dittei și s-ar fi putut să i se fi întâmplat ceva, că doar era tot timpul – zi și noapte și pe orice vreme – pe drumuri. Noroc că Ditte era acum împreună cu copii de pe-acolo, care îi puteau spune că toate erau în regulă. Chiar dacă lui Sörine nu-i păsa de maică-sa, pentru Maren ea tot era carnea și sângele ei.

Într-o zi Ditte se întoarse de la școală și spuse că trebuie să se ducă la părinți și să rămână acolo; un copil îi adusesese vestea la școală.

Bătrâna începu să tremure de-i zângăniră cârligele de împletit în mâini.

— Doar au spus că n-au nevoie de tine! strigă ea și fața îi tremura toată.

— Ei, acum mă vor! Să le ajut la cel mic, răspunse Ditte, dându-și importanță și începu să-și împacheteze lucrurile pe masă. De câte ori trecea cu ceva de pus în boccea, bătrâna se cutremura; Ditte o

mângâia și-i atingea mâna tremurândă, din care rămăseseră numai niște vine mari, albastre. Maren stătea mută și împletea; fața îi era ciudat de închisă și de moartă.

— Las' că vin eu să văd de tine; dar trebuie să fii cuminte. Trebuie să înțelegi că nu pot rămâne toată viața aici lângă fustele tale. Am să-ți aduc cafea boabe și o să bem împreună o ceașcă. Dar să-mi făgăduiești că n-o să plângi: asta nu-ți face bine la ochi.

Ditte vorbea cu glas uscat și bătrânesc, pe când lega lucrurile într-o basma.

— Acum trebuie să plec; altfel nu ajung până deseară acolo și-o să se supere mama. Pronunță solemn cuvântul „mama”, înlăturând astfel orice opunere. Adio, scumpă bunicuță! O sărută pe obraz și plecă cu bocceluța.

După ce se închise ușa în urma ei, Maren începu să plângă și să bocească într-un monolog înecat de lacrimi, în care-și vântură unul după altul toate necazurile, toate dorurile, toate grijile pământești și toată dorința de moarte. Multe o mai apăsau și după ce trecea prin toate, începea de la început. Oricât era de grea și de aspră viața, îți făcea bine s-o scormonești iarăși și iarăși. Mult, mult stătu ea așa și ar mai fi stat încă multă vreme, dacă n-ar fi simțit deodată două brațe în jurul gâtului și un obraz umed, lipit de al ei. Era fetița cea rea; Ditte se întorsese și spunea că n-o chemase nimeni la părinți.

Ditte făcuse o bună bucată de drum până la ai brutarului care, mirându-se c-o văd cu bocceaua, o opriseră. Nu dădură crezare lămuririi pe care le-o dădu ea, că fusese chemată acasă la părinți, unde trebuia să și rămână. Brutarul îl întâlnise pe tatăl ci cu o zi înainte, la târgul de vite și Lars Peter nu-i spusese nimic despre așa ceva, ci dimpotrivă, le trimisese doar salutări. Ditte stătea încurcată în fața lor ascultându-i și, deodată, începură să răsară și în mintea ci îndoieli; se smuci brusc – cum îi era firea – întoarse spatele și o luă la fugă înapoi spre colibă. Ce se întâmplase, nu-și bătea capul să știe; se simțea însă foarte ușurată că putea să se întoarcă la bunica.

Bătrâna plângea și râdea în același timp; întreba și nu înțelegea nimic.

— Adică, să nu te mai duci deloc? repeta ea întruna, căci nu îndrăznea să creadă că era adevărat.

— Nu! Nu! Ți-am spus doar că brutarul zice să nu mă duc.

— Ei, brutarul, brutarul... Dar ce-i treaba lui! Doar ție ți s-a trimis vorbă să vii!

Ditte își vârî nasul în obrazul bunicii. Maren ridică capul:

— Ori n-o fi fost așa, copilă? Ia răspunde-mi?

— Nu știu, bunicuță, făcu Ditte lipindu-se de ea.

Bunica o îndepărtă.

— Atunci ți-ai bătut joc de mine, răutate! Să-ți fie rușine ca le joci

așa, cu inima mea bătrână! Maren se porni din nou pe plâns și nu mai isprăvea: prea o podidiseră toate pe neașteptate. Cel puțin dacă ar fi avut răgaz să se obișnuiască cu gândul. Dar fata tot mai susținea că nu mințise. Era sigură că i se trimisese vorba și era foarte nenorocită că bunica n-o crede. Nu avea obiceiul să mintă când era vorba de ceva serios, deci, i se trimisese într-adevăr vorbă. Pe de altă parte, copila însăși spunea că nu trebuie să plece – deși povestea cu brutarul nu prea părea adevărată. El o oprise numai pentru că-l mirase purtarea ei. Maren nu mai pricepea nimic – decât doar dacă o fi avut Ditte vedenii!

Ditte se ținea strâns lipită de bunică și o apucă de bărbie.

— Acum, știu cel puțin, cât îți va părea de rău când va fi să plec cu-adevărat, spuse ea dusă pe gânduri.

Maren ridică fruntea:

— Da' ce, crezi că va trebui să plec în curând de-aici?

Ditte dădu atât de repede din cap, încât bătrâna simți mișcarea.

Maren rămase pe gânduri; mai văzuse și altădată că copila presimțea cele ce trebuiau să i se întâmple.

— Oricum ar sta lucrurile, spuse ea după un timp, te-ai purtat ca un boier bogat, despre care am citit odată, într-o carte. A făcut într-o zi o probă pentru înmormântarea lui – cu patru cai negri, dric și de toate; servitorii au trebuit să-i însoțească dricul, îmbrăcați în negru, ba chiar să plângă și să-l jelească. El sta în pod și privea de la geam; când văzut că servitorii chicoteau în dosul batistelor, în loc să plângă, se amărî atât de tare, încât muri de-adevăratelea. E primejdios să te joci de-a despărțirea – ori încotro ar fi plecarea.

— Dar n-am vrut să râd de tine, bunico, o încredință Ditte din nou.

Din ziua aceea Maren trăi cu veșnica teamă că părinții nu-i vor mai lăsa fata.

— Îmi sună în urechi, spunea ea adesea. N-o fi oare maică-ta care vorbește de noi?

Sörine vorbea într-adevăr foarte mult acum de mamă-sa. Ditte se făcuse destul de mare ca să poată fi de folos; mamă-sa n-ar fi avut nimic împotrivă să vie și să bage de seamă la copii.

— Are nouă ani și mai de vreme sau mai târziu, tot va trebui să ne îngrijim de ea, spunea Sörine.

Lars Peter se codea; era de părere că nu se cădea să le despartă pe cele două.

— Să le luăm dar pe-amândouă, spunea el. De asta nici nu voia să audă Sörine; îl bârâi atâta până îi învinse împotrivirea.

— Ești așteptat, spuse Maren când veni Lars Peter s-o ia pe Ditte. S-a știut demult că vei veni cu asemenea gând.

— Nu-i tocmai pe placul meu, dar o mamă are oarecare drept asupra copilului ei și se pare că lui Sörine i s-a făcut dor de fată,

răspunse Lars Peter. Voia să împace amândouă părțile.

— Se știe prea bine că tu te-ai împotrivit cât ai putut! Așa a trebuit să fie, n-ai ce-i face... Și ce mai e pe la voi pe-acasă? Am auzit că mai aveți o gură de hrănit.

— Da, băiatul are aproape șase luni. Fața lui Lars Peter strălucea, ca întotdeauna când venea vorba despre copiii lui. Apoi se siliră în căruță. Noi doi n-o să te uităm, spuse Lars Peter cu vocea cam îngroșată, pe când încerca să-l pună pe Klaus cel mare în mișcare.

Bătrâna se întoarse poticnindu-se spre casă; văzură cum pipăia pragul cu piciorul, și-apoi ușa se închise în urma ei.

— Prea e pustie viața când ești bătrân și orb, spuse Lars Peter, începându-și obișnuita legănare din bici.

Ditte nu-l mai auzea; pe față i se întipărise un zâmbet. Se îndrepta spre ceva nou; uitase cu desăvârșire de bunică-sa.

14. ACASĂ LA MAMA

Proprietatea hingherului – Cuibul Coțofenelor – stătea cam la o parte și bucata de pământ până la drum fusese plantată cu sălcii de mlaștină, pe de o parte pentru a ascunde oarecum cocioaba și pe de alta pentru a avea din ce împleti coșuri iarna, când nu mergea negoțul. Salcia creștea repede și se făcuse acolo un desiș minunat pentru jocul de-a v-ați ascunselea. Lars Peter întreținea casa cât putea de bine, cu catran și cu vopsea, dar tot o dărăpănătură era, crăpată și gata să se prăbușească. Visul Sörinei era să-și dureze o casă nouă de locuit, colo sus, la drum, și din cea veche, să facă șopron. În jurul așezării lor era pustiu și nu creștea nimic; vecinii erau departe, iar în partea de nord-vest o pădure bătrână închidea priveliștea. De cealaltă parte se întindea nesfârșitul lac Arre, în care se oglindeau schimbările vremii. În nopțile întunecate se auzeau rațele sălbatice țipând în stufărișul de pe mal, iar în zilele ploioase bărcile lunecau ca niște umbre; o umbră mai întunecată stătea nemișcată, în picioare, la provă. Era furcarul de țipari. Ținea ostia(5) aplecată înaintea lui; o înfigea ici și colo în apă, ca un somnambul și luneca ușor mai departe. Era ca un vis, care cuprindea întregul lac. Când se sătura Ditte până-n gât de toate, fugea pe mal, se ascundea între trestii, și visa că se află acasă la bunica, sau poate departe de tot, la ceva și mai bun, la ceva necunoscut, dar care o aștepta. Ditte nu se îndoia c-o aștepta ceva deosebit, ceva ce nici în închipuire nu exista, de minunat ce era.

Până și jocul ei, în gând, se muta tot pe apă. Și când dorul de bătrână creștea, Ditte fugea în spatele casei și privea lung pe întinderea apei. Acum știa prea bine ce însemna bunica.

Pe mare nu fusese încă, cu-adevărat, niciodată, și nici vreme de jucat nu avea. Fix la orele șase se trezea cel mic, precis ca un ceasornic. Atunci trebuia să se scoale repede, să-l ia de lângă mama și să-l îmbrace. Lars Peter își vedea de treburile lui de dimineață, dacă nu plecase deja pe plajă pe la două, trei din noapte, să aducă pește. Când era el acasă, Sörine se scula odată cu copiii; altfel îi plăcea să mai lenevească în pat și o lăsa pe Ditte să dea piept cea dintâi cu ziua cea nouă. Treaba de dimineață rămânea baltă, vitele înălțau din șopron mugetul lor prelung, porcul guița peste jgheab, iar păsările se

îngrămădeau cu capul la porțița cotețului, așteptând să li se dea drumul. Ditte înțelese curând că mama era mai vrednică atunci când era tata acasă; când era plecat, umbla toată dimineața nepieptănată, numai în fusta de dedesubt peste cămașa de noapte și cu o pereche de papuci în picioarele goale, iar toată zăceau în neorânduială.

Ditte găsea că lumea e pe dos. Ea însăși era foarte conștiincioasă și nu trăise îndeajuns între oameni mari pentru a fi avut timp să învețe ce e slugărnicia și darea în lături de la treabă. Spăla și îmbrăca pe frățiori și apoi se îmbrăca și ea. Dimineața copiii erau mai neastâmpărați, mai zburdalnici și mai sălbatici decât oricând și-i venea foarte greu să-i gătească pe toți trei. Cei doi mai mari țâșneau de sub mîna ei de cum găseau momentul prielnic și o tureau goi pușcă; atunci îl lega țepăn pe cel mai mic și gonea în jurul casei să-i prindă. Zilele în care mergea la școală însemnau pentru ea o ușurare. Abia apuca să sfârșească cu copiii și să dea pe gât terciul, că și trebuia s-o șteargă. În ultima clipă, mama mai găsea ba una ba alta de făcut pentru Ditte, și-atunci trebuia să fugă tot drumul până la școală.

Singurul lucru neplăcut era că, dacă sosea prea târziu, învățătorul o certa; încolo îi plăcea foarte mult să meargă la școală. Era o adevărată desfătare pentru ea să stea ore în șir în clasa caldă și să-și odihnească sufletul și trupul; lecțiile nu erau grele și învățătorul era un om minunat. Adesea lăsa copiii să zburde ore întregi pe-afară, pe când el își lucra ogorul; câteodată ieșea toată școala să-i ajute la adunat grâu și la cărat cartofii. Asta era o mare petrecere pentru copii; sporovăiau ca un stol de vrăbii și făceau tot felul de năzbâtii, luându-se la întrecere la treabă. Când se întorceau la școală, găseau în clasă masa pusă de cafea, de către soția învățătorului.

Dittei îi plăceau mai ales orele de cânt. Nu auzise până atunci cântând decât pe bunica, și aceasta cânta numai când torcea – ca să nu se bălăbănească roata în neștire și ca să iasă firul egal – așa spunea ea. Maren cânta întruna același cântec, pe o melodie monotonă, care luneca ușor.

Vorbele le ticluia bunica însăși – așa credea Ditte – căci cântecul se nimerea lung sau scurt, după toanele în care se găsea bătrâna.

Învățătorul încheia întotdeauna programul zilei cu un cântec; când auzi Ditte pentru întâia oară corul format din atâtea voci, fu copleșită și izbucni în plâns. Puse capul pe bancă și hohoti în gura mare. Învățătorul întrerupse cântatul și se apropie de ea.

— S-a speriat, spuseră fetele de lângă ea.

Învățătorul îi vorbi cu blândețe și izbuti s-o liniștească.

— N-ai mai auzit cor, fetiço? o întrebă el mirat, când văzu că s-a mai liniștit.

— Am auzit numai cântecul torsului, răspunse Ditte suspinând.

— Și cine ți l-a cântat?

— Bunica...

Deodată Ditte tăcu și-apoi se porni iarăși pe-un plâns amar; gândul la bunica îi lua mințile.

— Bunica îl cânta când torcea, izbuti ea în sfârșit să spună.

— Bunica ta e dulce, nu? O iubești tare?

Ditte nu răspunse, dar când se întoarse spre el, fața îi strălucea printre lacrimi, ca soarele în apa ploii.

— Poți să ne cânti și nouă cântecul torsului?

Ditte se uită de la unul la altul; toată clasa o privea nerăbdătoare; simțea că așteptau ceva de la ea. Își aruncă repede ochii spre învățător, apoi îi plecă spre pupitru și începu să cânte cu o voce mică și aspră, care vibra de nenumărate simțăminte ce se loveau cap în cap; sfială – din pricina solemnității momentului, jale – la gândul bunicii, care poate se gândea și ea acum cu dor la dânsa. Fără să-și dea seama, mișca un picior în timp ce cânta, ca cineva care apasă pedala roții de tors. Unii copii încercară să chicotească, dar o privire a învățătorului îi făcu să tacă.

Haide să toarcem, Dittchen micuță.

Ciorapi să facem și-o cămășuță...

Ra, ra-n tăcere; ra, ra, ra, ra!

Ciorapi de aur și-o cămășuță

De-argint să toarcem, uite-așa;

Ce întâmplare, ra, ra, ra, ra!

Și Ditte-aleargă pe-un drum frumos,

Fără de grijă, cântând voios...

Ra, ra-n tăcere; ra, ra, ra, ra!

Deodată-o vede un făt-frumos

C-o stacojie hlamidă grea;

Ce întâmplare. ra, ra, ra, ra!

Vino cu mine, gingașă fată,

Colo-n castelul dat de-al meu tată...

Ra, ra-n tăcere, ra, ra, ra, ra!

Vom face horă cu robii roată;

Ce întâmplare, ra, ra, ra, ra!

Ah! dragă prințe, greu mai tânjesc,

Și-amar în suflet mă chinuiesc...

Ra, ra-n tăcere, ra, ra, ra, ra!

Căci pe bunica n-o părăsesc.

Ce întâmplare, ra, ra, ra, ra!

Sărmana-i oarbă, ba încă are,

Ra, ra-n tăcere, ra, ra, ra, ra!

Nisip în șolduri, apă-n picioare.

Ce întâmplare, uite-așa!

Dacă trudit-a mult pentru tine,

Un loc de cinste i se cuvine...

Ra, ra-n tăcere, ra, ra, ra, ra!

În rochii scumpe și-n blăni să stea,

Ce întâmplare, uite-aşa!

Spate şi coapse de-o dor cumplit
De ani şi trudă, e nimerit...
Ra, ra-n tăcere, ra, ra, ra, ra!
Cai scumpi să aibă şi droşca sa,
Ce întâmplare, ra, ra, ra, ra!

Bunica toarce să facă perne,
Velinţi, să aibă pe pat ce-aşterne...
Ra, ra-n tăcere, ra, ra, ra, ra!
Prinţul să doarmă cu draga sa,
Ce întâmplare, uite-aşa!

Când isprăvi cântecul, un timp domni tăcere în clasă.

— Crede c-o s-o ia un prinţ! spuse în sfârşit una dintre fete.

— Chiar o s-o ia! răspunse învăţătorul. Şi-atunci o să-i meargă şi bunicii bine, adăugă el, mângâind-o pe Ditte pe păr.

Fără să ştie, Ditte câştigase dintr-o lovitură pe învăţător şi pe copii de partea ei. Cântase ea singură în faţa întregii clase; nimeni altul nu avusese asemenea îndrăzneală. Învăţătorul o iubea pentru inima ei deschisă şi îi îngădui o vreme să întârzie. Dar, într-o zi, se sătură; o opri la arest; Ditte începu să plângă.

— Sărmana, spuseră fetele, fuge tot drumul! Şi-o bate când ajunge târziu acasă. Mama ei o aşteaptă în fiecare zi la colţul casei – e foarte aspră cu ea.

— Atunci trebuie să ne adresăm mamei tale, spuse învăţătorul. Asta nu poate merge aşa mai departe! Ditte nu mai rămase la arest şi i se dădu un bilet către mama.

Când nici aceasta nu ajută, o însoţi învăţătorul într-o zi acasă, ca să vorbească personal cu mama ei; clar Sörine nu-şi recunoscă nicio vină. Dacă fata întârzie, e pentru că se joacă pe drum! Ditte o ascultă cu mirare; nu putea pricepe cum minţea mama aşa, cu faţa senină.

Ca să se apere, recurse şi ea la înşelătorie; în fiecare dimineaţă dădea în taină ceasul cel mic elveţian, cu un sfert de oră înainte. Asta îi fu de folos, căci sosea devreme la şcoală.

— Acum stai cu un sfert de oră mai mult pe drum, o certă mama.

— Azi am isprăvit mai târziu, minţi Ditte, dându-şi osteneala să pară sinceră, aşa cum o văzuse făcând pe mama, când minţise. Inima-i bătea să se spargă – dar treburile mergeau bine, din fericire! Se deşteptase şi ea. În cursul zilei dădea ceasul din nou înapoi.

Într-o zi, pe când se suia prin întuneric, pe un scaun, pentru a da ceasul înainte – o prinse mama. Ditte sări iute jos şi ridică pe Paul de pe duşumea, unde se târa în brânci; în spaima ei căuta adăpost la copil. Dar mama i-l smulse din braţe şi începu s-o pocnească. Mai căpătase Ditte din când în când câte una, când nu fusese cuminte, dar bătaie adevărată gusta acuma pentru întâia oară. Nu se mai putu

stăpâni, dădu din picioare, mușcă și răcnii. Mama nu izbutea s-o țină în frâu. Cei trei micuți se luară la întrecere în urlete cu ea.

Când Sörine socoti că-i dăduse fetei destul, o târî în șopronul de lemne și închise ușa după ea.

— Acum poți să zaci și să urli cât vrei, o să-ți piară cheful de drăcii! îi mai strigă ea și intră în casă. Era atât de obosită încât trebui să se pună jos; răutatea asta de copil îi secase puterile!

Ditte își ieși cu totul din fire; o bucată de vreme urlă și zvârli din picioare, dar încet, încet țipetele ei se liniștiră, prefăcându-se într-un plânset deznădăjduit.

— Bunico, bunico, gema ea.

Era întuneric în șopron; de câte ori rostea numele bunicii, auzea un fășiit plăcut în întunericul din fundul șopronului. Privi într-acolo cu încredere și zări două bile verzi de foc: se arătau, se făceau nevăzute, ca să se ivească iarăși. Dittei nu-i era teamă de întuneric.

— Pisi, pisi, strigă ea în șoaptă. Bilele de foc se făcură nevăzute și în clipa următoare se lipi ceva nespus fle moale de ea. La această mângâiere Ditte fu din nou cuprinsă de o milă nespusă pentru ea însăși.

— Pisi, dragă pisi! Tot mai exista și o făptură care o iubea. Acum voia să se ducă acasă, la bunica. Se ridică, rănită și zdrobită, și dibui drumul spre ușă. Când crezu Sörine că Ditte stătuse acolo de ajuns, veni să-i dea drumul; dar Ditte dispăruse.

Ditte fugea prin întuneric, plângând încetișor; era frig și vânt, și ploaia îi bătea în față. Nu avea pantaloni pe ea – mamă-sa îi luase pentru cei mai mici, ca și jacheta caldă de lână pe care i-o împletise bunica – marginea udă a rochiei îi tăia picioarele umflate de loviturile nuielui de mesteacăn. Dar ploaia îi făcea bine. Deodată zbură ceva pe lângă ea, în sus. Auzi un fâșâit de papură, care se clătina încoace și încolo în apă și văzu că greșise drumul. În aceeași clipă simți că nu mai putea merge mai departe. Se târî pe sub niște ierburi și zăcu acolo, ghemuită, ca un cățel bolnav, tremurând din tot trupul.

Gemu, fără însă să mai simtă nimic. Frigul îi înțepenise mădulele, ucigând durerea. Sufletul el de copil se afla în mare restriște; se răzvrătea împotriva absurdității și a deșertăciunii vieții. Avea nevoie de mâini calde și, în primul rând, de-o mamă, care s-o ia dragăstos la piept – pe când ea nu primea decât ghionți și vorbe aspre. Se mai cerca de la ea pe deasupra, să dea ceea ce-i lipsea ci mai mult: și anume, să aibă răbdare și neobositul simț de sacrificiu al unei mame față de cei trei copii mai mici, care nu erau cu mult mai neputincioși decât ea însăși.

O sfârșeală întrerupea din când în când neagra ei deznădejde. Ură și furie, neputință și dor îi pustiiseră sufletul ca o furtună și o doborâseră. Se mai adăugă și frigul, și Ditte se cufundă într-un fel de

somnolență.

Deodată, de pe drum, se auzi un zgomot ciudat, un scârțâit, o trosnitură și o zbârnăitură cum numai o singură căruță de pe lume putea scoate. Ditte deschise ochii; bucuria o învioră: tata! Vru să-l strige, dar nu putu scoate niciun sunet și, de fiecare dată când încerca să se ridice, i se muiau picioarele sub ea; se târî cu greutate peste marginea șanțului, până în mijlocul drumului; acolo se prăbuși.

Când sosi Klaus cel mare la fața locului, se opri, dădu din cap, sforăi și nu mai vru să se urnească. Lars Peter sări din căruță și se duse în față, să vadă ce se afla în drum; o găsi pe Ditte, țeapănă de frig și fără cunoștință.

Sub mantaua lui caldă de căruțaș, fata își reveni, viața se întoarse în mădularele ei înghețate; Lars Peter i le luă, unul câte unul, în laba lui uriașă și i le dezgheță. Ditte zăcea nemișcată în brațele lui și-l lăsa să facă cu ea ce voia; îi auzea inima mare bătând sub stofa grosolană. Bum! Bum! Fiecare bătaie era ca izbitura unei băte mari și moi, iar glasul lui adânc vibra prin tot trupul ei ca un sunet de orgă, pe care-l simțea până-n vârful degetelor. Măinile lui mari, care apucau atâtea lucruri aspre și urâte, erau lucrul cel mai cald ce simțise ea vreodată; ca și obrazul bunicii – care era lucrul cel mai moale din lume.

— Acum, haide să ne dăm jos și s-o luăm la goană, spuse tata deodată. Ditte n-avea chef; îi era cald și bine la el. Dar n-avu încotro. Trebuie să punem sângele în mișcare ca lumea, spuse el și o dădu jos din căruța. Alergară o bucată pe lângă Klaus cel mare, care își zvârlea ciolanele uriașe înainte, în trap lent, ca să arate că și el e în stare să tină pasul.

— Ajungem îndată acasă? întrebă Ditte când șezu din nou bine înfășurată, în trăsură.

— Ei, mai avem o bucată bună de drum – ai fugit peste un kilometru! Dar ia spune-mi și mie, ce-ai pățit de alergi așa pe drumuri și te ții de prostii?

Ditte îi povesti cele ce se întâmplaseră cu școala, despre nedreptatea care i se făcuse, despre bătaie și despre toate. Lars Peter mormăia, își sucea ciudat trupul, sau tropăia cu picioarele pe fundul căruței – nici nu era în stare să le asculte pe toate.

— Dar nu mă spui lui Sörine, nu? adăugă ea cu teamă; mamei, se grăbi ea să îndrepte.

— Nu te teme, asta fu tot ce-i răspunse.

De-aci încolo, omul nu mai scoase nicio vorbă și îi trebui multă vreme să deshame; pe Ditte o ținu tot timpul lângă el. Sörine ieși cu felinarul și-i vorbi, dar el nu răspunse. Ea îi aruncă o privire – lui și copilului – atârnă felinarul și se întoarse repede în casă.

Curând intră și el, cu Ditte de mână; mănua fetei tremura. Fața lui era ca cenușa; în dreapta ținea un băț gros. Sörine fugi de privirea lui

până sub pendulă; se ghemui în colț și-i privi pe amândoi nedumerită.

— Ce te uiți așa la noi? întrebă el înaintând. Te învinovățește un copil. Ce-i de făcut? Se duse sub lampă și ridica rochița Dittei; apăsă ușor pe dungile vineți și umflate, care dureau la cea mai mică atingere. Tot o mai doare – bine-ai mai tras. Să vedem dacă te pricepi tot atât de bine să și lecuiești. Vino și sărută fetița acolo unde-ai lovit-o! O sărutare pentru fiecare lovitură! Aștept! Ei...

Sörine se strâmbă dezgustată.

— Crezi că gura e prea bună să sărute acolo unde a lovit mâna? Apucă bățul de pe masă.

Sörine se prăbuși pe dușumea și întinse brațele rugător. Dar el o privea neînduplecat; se schimbăse cu totul.

— Ei...

Sörine mai șovăi o clipă, pe urmă se târî pe brânci și sărută carnea rănită a copilului ei.

Ditte îi aruncă repede mâinile după gât:

— Mamă! strigă ea.

Dar Sörine se ridică și ieși să încâlzească cina. Toată seara se feri să-i privească pe cei doi.

A doua zi, Lars Peter fu iarăși ca de obicei; o trezi pe Sörine cu sărutarea obișnuită și, pe când se îmbrăca, mormăia încetișor un cântec. În ochii și făptura Sörinei mai rămăseseră urme de supărare împotriva lui, dar el se făcu că nu vede. Mai era încă noapte neagră; ședea în capul mesei cu felinarul în fața lui și își mesteca gustarea de dimineață; pe când mânca, privea la cei trei copii din culcușul lor. Stăteau ghemuiți ca niște păsărele.

— Când o veni și Paul la ei, trebuie să-i punem doi câte doi de fiecare capăt, spuse el pe gânduri. Mai bine ar fi să le mai putem face un pat!

Sörine nu răspunse.

Înainte de a pleca, se apropie de Ditte care-i ținea îmbrățișați în somn pe cei doi mai mici, ca o mămică.

— Ne-ai dat o fetiță tare bună, făcu el ridicându-se.

— Minte, răspunse Sörine de lângă sobă.

— Dacă-i așa, apoi a fost silită s-o facă. Familia mea nu contează, Sörine, și poate că nici nu merita să fie luată în seamă. Dar la noi n-a fost niciodată atins vreun copil; asta-i ceea ce vreau să-ți spun. Îmi amintesc foarte lămurit de tata mare cum își privea mâinile pe patul morții și spunea: „Astea au fost nevoite să apuce multe, dar mâna hingherului nu s-a ridicat niciodată împotriva celui fără apărare!” Așa aș vrea să pot spune și eu odată; și te sfătuiesc să te gândești la asta.

Pe urmă plecă. Sörine puse felinarul în fereastră ca să-i lumineze calea, până la șosea apoi se strecură din nou în pat, dar nu mai putu să adoarmă; pentru întâia oară Lars Peter îi dădea de gândit.

Cunoscuse acum o trăsătură a lui, despre a cărei existență nu avusese habar, ceva străin care te făcea să iei aminte. Îl crezuse un nerod de treabă – ca toți ceilalți. Și cât de grozav putea el să devină la furie – o mai lua încă cu fiori când își amintea. Va avea ea grijă să nu-l mai supere!

15. PLOAIE ȘI SOARE

În zilele când Ditte nu se ducea la școală, avea mii de lucruri de făcut. Copiii cădeau în seama ei, pe urmă trebuia să aibă grijă de oi și de păsări. Avea de mers cu sacul după urzici pentru nutrețul porcului. Câteodată se întâmpla ca Lars Peters să n-aibă norocul să-și vândă peștele, și-l aducea acasă. Atunci stătea cu părinții până la unu sau două din noapte să curețe peștii ca să nu se strice. Sörine era din oamenii care trebăluiesc toată ziua fără spor. Nu suferea să vadă fata stând o clipă și o mâna îndată la vreo treabă. Seara, când se culca, Ditte era adesea atât de ostenită, încât nu putea adormi.

Sörine avea nefericitul dar de-a amărî viața copiilor. Îi înhăța cu mână aspră când îi stăteau în drum; întotdeauna curgeau lacrimi de copil în urma ei, ca apa după trecerea vaporului. Când se ducea Ditte să adune lemne de foc, sau să culeagă boabe, îi lua pe mititei cu ea, ca să nu-i lase în voia toanelor mamei. Câteodată Sörine era oarecum mai blândă – dar veselă sau bună de tot nu era niciodată; uneori putea fi atât de rea, încât nu-ți rămânea alta de făcut decât să i te ferești din cale. Atunci mititeii se ascundeau și nu îndrăzneau să se arate decât după ce venea tata acasă.

Sörine se stăpânea s-o mai lovească pe Ditte și avea grijă ca fata să se ducă la vreme la școală; nu mai dorea să-l vadă pe Lars Peter ca în seara aceea. Dar de iubit n-o iubea. Năzuia la mai mare și străduința ei era să-și ridice o locuință nouă, să aibă mai multe vite – și să fie de-o seamă cu femeile de la curțile cele mici dimprejur. Fata era o pată pentru ea. De câte ori da cu ochii de Ditte își zicea; „Uite-o, din pricina ei mă privesc femeile de sus.”

Dar harnică era fata. Oricât de neplăcut îi era Sörinei să admită aceasta față de Lars Peter, în sine ea trebuia să recunoască că mâinile Dittei făceau treabă bună. Tot fetița bătea și untul, la început într-o sticlă, pe care adesea trebuia s-o scuture ore întregi până se aduna smântâna, și acum în putineiul cel nou. Sörine nu avea răbdare să stea și să bată întruna în sus și în jos, tot în sus și în jos. Ditte culegea afinele care se vindeau la piață, târguia, aducea apă și lemne de foc și îngrijea de vite; la toate treburile căra după dânsa pe dolofanul cela de Paul. Plângea când nu-l ținea ea în brațe și fetei i se strâmbase trupul

din pricină că era atât de greu.

Toamna era cel mai neplăcut anotimp pentru copii. Atunci începea pe coastă pescuitul cel mare și tata rămânea într-unul dintre satele de pescari – câteodată și-o lună întreagă – căci lua și el parte la pescuit. Cu Sörine o duceau greu atunci, singurul lucru care o mai îmblânzea era amenințarea Dittei că fuge. Toamna nu erau mulți bărbați acasă prin împrejurimi și Sörine trăia cu frica de haimanale. Când bătea cineva la ușă pe seară, o trimitea pe Dittă să deschidă.

Dittă nu cunoștea frica. Asta, ca și hărnicia ei, îi insuflau mamei respect. Fata știa cum să se apere cu dinții. Degetele ei erau mai sprintene decât ale mamei la împletit coșuri și la legat mături, și scotea marfă mai curățică decât ea.

Sörine avea voie să vândă cele ce făceau în casă, și să-și țină banii. Nu îndrăznea să cheltuiască niciun ban și punea deoparte șiling cu șiling pentru casa cea nouă. Trebuiau să izbutească la un moment dat ca Lars Peter să nu mai aibă nevoie să umble pe drumuri cu negustoria lui, ci să stea acasă să-și vadă de ogor. Atâta vreme cât îi spuneau oamenii, pe drept, hingherul, nu se puteau aștepta la vreo cinste. Pământ, iată ce le trebuia, și pentru asta era nevoie de bani!

Bani! Bani! Cuvântul acosta îi bâzâia tot timpul Sörinei în creier și îi suna în urechi. Aduna șiling cu șiling și tot n-avea mare nădejde, dacă nu se va mai întâmpla și altceva. Și ce s-ar fi putut întâmpla, care să scurteze obositorul drum către țință? Numai un singur lucru – să pună mama capul jos și să moară. Trăise destul și nu era decât o povară pentru alții; Sörine găsea că ar fi vremea să se care. Ei, dar parcă o asculta pe ea!

Se întâmpla ca Lars Peter să se întoarcă acasă chiar în timpul după amiezei. Căruța lui hodorogită se auzea din depărtare, căci la fiecare învârtitură de roată ofta, trosnea, scârțâia, hârșâia și zdrăngănea. Era ca și cum ar fi vorbit sau ar fi cântat în același timp din toate încheieturile. Când auzeau copiii de colo de departe, din drum, aceste zgomote cunoscute, se repezeau ca nebunii, de bucurie. Klaus cel mare, care semăna tot mai mult cu un sac de piele care se mișca, umplut cu un maldăr de oase în neorânduială, dădea și el de veste: ba strănuta, ba necheza, ba trosnea ceva în el, ca și cum toate vânturile celor patru puncte cardinale ar fi fost închise în trupul lui. În acest cor se amesteca și mormăiala fericită a lui Lars Peter.

De cum zărea Klaus cel mare pe mititei, necheza încetișor, iar Lars Peter se îndrepta de șale, se oprea din mormăit și căruța sta pe loc. Lars Peter ridica copiii în aer, pe toți trei sau patru dintr-odată, ca pe-o boccea, îi ținea o clipă către cer și apoi îi lăsa binișor în căruță, ca și cum ar fi fost de sticlă. Copilul care-l zărise cel dintâi avea voie să țină hățurile.

Când se întorcea Lars Peter acasă și o găsea pe Sörine bosumflată și

casa nedereticată, nu-și ieșea din fire, ci învăluia totul în voia lui cea bună. Întotdeauna avea ceva la el, zahăr de candel pentru copii, o broboadă nouă pentru mama – și poate și o salutare specială de la bunica pentru Ditte, pe care i-o spunea la ureche, ca să n-audă Sörine. Voia lui bună era molipsitoare și copiii își uitau obrăznicia; chiar și Sörine trebuia să râdă, de voie, de nevoie. Și așa cum îl iubeau copiii, îl iubeau și vitele. Țipau și ele de bucurie când îl vedeau și săreau pe el; dădea drumul porcului și-l făcea să-l urmeze într-un galop caraghios peste tot câmpul.

Oricât de târziu ar fi sosit acasă și oricât de ostenit ar fi fost, nu se culca până nu făcea un ocol să vadă dacă vitele aveau tot ce le trebuia. Sörine le cam uita și adesea le găsea flămânde. Când îi auzeau pașii, găinile zburau de pe par, porcul se ivea guițând de lângă jgheabul de apă, pe când un spate moale se încovoia pe lângă picioarele lui – pisica.

Lars Peter aducea cu el acasă noroc și bucurie și la nu știu câte poște de jur împrejur nu se afla om mai fericit ca el. Își iubea nevasta așa cum era ea, mai mult îndemânatică decât harnică. El găsea că e foarte destoinică; o femeie dată dracului! Și cât se bucura de copiii pe care i-i dăruise ea; de cei cărora le era el însuși tată – și de Ditte. Și pe Ditte – la urma urmei – o iubea poate chiar cel mai mult.

Așa era Lars Peter de felul lui: apuca ceea ce lăsau alții. Nenorocirile pe care le avusese îl muiaseră în loc să-l înăsprească; mintea lui se îndrepta, fără să vrea, la ceea ce era dat uitării. Poate faptul că se ocupa de tot ceea ce dăduse greș, îi făcea pe oameni să creadă că lui nu-i izbutea nimic. Bucata lui de pământ nu era decât un petic nisipos și anevoie de lucrat, în care nimeni nu voise să înfigă plugul; nimeni pe lume nu-l invidia pentru nevastă-sa; iar vitele din ogradă erau în cea mai mare parte vietăți pe care le scăpase de la tăiere în raita lui pe la curți. Dar era liber să-și îngăduie să fie fericit cu averea lui, pe care o prețuia mai presus decât orice-ar fi avut altul. Nu pizmuia pe nimeni și nici n-ar fi schimbat cu nimeni.

Duminica, Klaus cel mare trebuia să se odihnească; n-ar fi fost frumos să umbli pe drumuri în asemenea zi și să te târguiești. Lars Peter se cățara în pod și se culca. În timpul săptămânii dormea prea puțin; duminica dormea cu plăcere până târziu după masă și Ditte avea de furcă cu cei mici să-i țină departe de grajd. Hoinăreau pe-afară și făceau zgomot, cu nădejdea că-l vor trezi și că va veni să se joace cu ei. Dar Ditte se străduia să-l lase să doarmă.

De două ori pe an plecau cu toții pe-o căruță împetrițată la bâlciul din Hillerød. Așezau pe cei mici la spatele căruții, în coșurile de nuiiele peste laturi atârnavă măturile în smocuri mari, sub bănci se aflau coșurile cu unt și cu ouă și în față, sub picioarele lui Lars și ale Sörinei, zăceau câteva oi legate laolaltă. Acestea erau marile sărbători

ale anului și după ele se ținea și socoteala timpului.

16. BIATA BUNICA

Numai arareori i se dădea voie Dittei să se ducă la bunica și să stea cu ea câteva zile. Tata avea grijă de asta și își potrivea în așa fel drumurile, încât s-o poată ori duce, ori aduce.

Pe bunica o găsea întotdeauna în pat – nici nu mai voia să se scoale de-acolo. „De ce să mă mai bălăbănesc prin casă acum, că nu te mai am pe tine! Dacă zac în pat, se mai milostivesc oamenii de mine, îmi aduc câte ceva de mâncare și curăță puțin pe-aici. Mai bine-i să mori când nu mai ai niciun rost”, se văita ea. Totuși, se scula și puneia de cafea; Ditte curăța camera, care era într-un hal fără de hal și pe urmă se simțeau amândouă bine.

Când trecea sorocul și fata trebuia să plece iarăși, bătrâna plângea. Ditte stătea la colțul casei și o auzea văicărindu-se; atunci apăsa palma pe stâlp și încerca să se stăpânească. Nu avea încotro, acasă trebuia să se ducă și dacă își făcea vânt și fugea cu ochii închiși o bucată de drum, apoi... Dar inima o durea tot mai tare, și până să-și dea seama cum stăteau lucrurile, se și afla înapoi în casă, cu brațele de gâtul bunicii.

— Pot să mai stau până mâine, zicea ea.

— Nu mă păcălești, fetiço? spunea bătrâna cu teamă. Să nu se supere Sörine... Ei, rămâi până mâine. Bun. Dumnezeu are să le apere de dragul inimii tale bune. Nu ne prea vedem noi des!

A doua zi lucrurile nu stăteau mai bine. Maren n-avea putere să-i spună copilei să plece. Mai aveau atâtea de vorbit! Ce însemna o zi, când luni de-a rândul se grămadiseră suferințe și lipsuri. Și Ditte o asculta serios; acum înțelegea și ea ce înseamnă necazul și lipsa.

— Te-ai schimbat de când stai acolo, zicea bunica. Simt asta după cum asculți. Dacă ar trece vremea mai repede, să ieși de-acolo și să te duci să slujești!

Dar într-o zi, tot trebuia Ditte să plece. Lars Peter se înființa cu căruța.

— Acum trebuie să vii acasă, spunea așezând-o lângă el. Cei mici plâng după tine.

— Ei, de tine nu se teme ea, făcea bătrâna Maren. Dar Sörine ar putea să fie mai blândă.

— Cred că acum merg lucrurile mai bine. Cei mici o iubesc foarte tare. E o adevărată mămică pentru ei.

Da, cei mici! La gândul lor inima Dittei se muia. Aveau ei metoda lor de-a pune stăpânire pe ea. Cu toate că-i amărau zilele i se înfipseseră adânc în suflet.

— Ce face Paul? întreba ea după ce trecea căruța dâmbul și nu se mai vedea casa bunicii.

— Știi cât plânge când nu ești tu acasă, spunea tata liniștit.

Ditte știa. Îi ieșeau tocmai dinții, obraji îi erau roșii de fierbințeală, gura pe dinăuntru umflată și fierbinte. Dacă se atârna de fustele mamei, îl împingea cât colo și se lovea. Cine să-l ia în poală și să-i vorbească frumos? În inima bună a fetei se înfigea ca o învinuire; îi părea rău că-l lăsase singur și tăcea cuprinsă de dorul de a-l ține din nou în brațe. O durea spatele când îl căra – și învățătorul o certa că nu se ține drept.

— E vina ta, spunea mama. Nu mai căra copilul ăsta mare cu tine! Doar are picioare!

Dar dacă plângea și-l durea! Ditte cunoștea prea bine nevoia copilului de a se simți aproape de-o inimă duioasă. Mai simțea ea însăși urmele acestei porniri deși nici în pântecul mamei nu-i mersese prea bine.

Sörine era supărată când se întorcea Lars Peter cu Ditte și câteva zile nici nu se uita la ea. Pe urmă curiozitatea învingea și întreba:

— Ce face bătrâna – e mai rău?

Ditte, care credea că mama se interesează de milă, începea să-i povestească pe larg cât de rău îi mergea bunicii.

— Stă tot timpul culcată și are ce mânca numai când se milostivește câte cineva de ea.

— Atunci n-o s-o mai ducă mult, spunea mama.

La aceste cuvinte Ditte izbucnea în hohote de plâns. Mama o certa:

— Proasto! Ce, de asta trebuie să plângi? Doar bătrânii nu pot trăi cât lumea să cadă altora în sarcină. Și când o muri bunica o să avem locuință nouă.

— Ba nu, că bunica zice că ceea ce o să se ia pe casă o să se împartă deopotrivă la toți copiii. Și ceilalți... Ditte se opri deodată.

— Ceilalți? Sörine se plecă spre fată cu nările umflate.

Dar Ditte închise gura strâns. Bunica îi poruncise să nu pomenească de-așa ceva și iată că pălăvrăgește vrute și nevrute.

— Proasto! Ce crezi că nu știi că te gândești la cei două sute de taleri care-au fost plătiți pentru tine? Cu ei ce se întâmplă?

Ditte o privi pe maică-sa bănuitoare.

— Țștia sunt pentru mine, șopti ea.

— Atunci să ni-i lase mai bine nouă, baba, ca să-i păstrăm pentru tine, decât să-i țină la ea, spuse Sörine.

Ditte se înspăimântă. Tocmai de asta se temea atât de mult bunica: să nu-i cadă banii Sörinei în palmă.

— Bunica i-a pus bine, făcu ea.

— Așa-a! Și unde, mă rog? În plapumă, firește!

— Ba nu, o asigură Ditte clătinând cu putere din cap. Dar se vedea de-o poștă că tocmai acolo erau ascunși banii.

— Noroc că nu i-a pus acolo; că plapuma mi-o iau eu, într-o bună zi! Poți să-i dai complimente bunicii din partea mea și să i-o spui, când o vezi. Toate surorile mele și-au luat de-acasă o plapumă de puf când s-au măritat și la asta am și eu pretenție.

— Bunica n-are decât o singură plapumă, o asigură Ditte pentru a douăzecea oară.

— N-are decât să se acopere cu una dintre saltelele ei cele multe. Așternutul îi ajunge până-n tavan, atâtea are în pat!

Da, patul bunicii era moale, asta știa Ditte mai bine decât oricine. În așternutul ei te afundai greu și cald, ca nicăieri pe lume și la peretele patului era o saltea de paie. Dormeai atât de bine și atât de ferit, la spatele bunicii!

Ditte era mică pentru vârsta ei: viața aspră îi împiedica creșterea, dar mintea ei coaptă o făcea să arate mai matură decât era; îi plăcea să gândească și viața o învățase să nu se dea în lături de la nimic, ci să-și ia greutatea pe seamă. Nu era nepăsătoare ca alți copii; dimpotrivă, era plină de îngrijorare și de necazuri. Se gândea ba la frățiorii de-acasă, în cele câteva zile cât stătea la bunica, ba la bunica în lungul răstimp cât n-o vedea.

Ca pedeapsă pentru că își prelungise vizita la bunica, Sörine nu-i mai îngădui multă vreme să se ducă la ea. Ditte se frământa neconținut cu gândul la bătrână, până când neliniștea ei se prefăcu în remușcări bolnăvicioase. Mai cu seamă seara, când era culcată și nu putea adormi de frig, i se trezea toată tristețea. Era nevoită să bage capul sub plapumă, ca să n-o audă mama plângând.

Atunci își amintea de toată bunătatea bunicii și-i părea rău că făcuse glume proaste cu ea și că-i jucase renghiuri. Iată că acum era pedepsită; nu știuse să-i mulțumească pentru grija ce-i purtase, de aceea era acum singură și izgonită. Nu fusese niciodată bună față de bunica și acum, când ar fi putut fi, era prea târziu; erau o sută de feluri în care ar fi putut-o bucura pe bătrână și Ditte le știa pe toate; dar pe atunci fusese leneșă. Când se va duce din nou la ea, va avea grijă să aibă zahăr pentru a doua ceașcă de cafea – nu-l va mai dosi pentru sine. Și nu va mai uita să încălzească în fiecare seară piatra de pus la picioarele patului, ca să nu-i înghețe bunicii picioarele.

— Iarăși ai uitat piatra! repeta bătrâna aproape în fiecare seară. Picioarele mele sunt sloi, dar ale tale? Vai, sunt înghețate, fetițo! Bunica i le lua în palme, până le încălzea bine; dar pentru ale ei nu

facea nimeni nimic – gândul acesta o aducea acum pe Ditte la disperare.

Credea că dacă se va căi cum trebuie și va făgădui îndreptare, va trebui să se întâmple ceva, care s-o ducă din nou la bunica, până când, într-o bună zi, nu se mai putu stăpâni și fugi peste câmp și peste arături. Sörine vru s-o aducă înapoi, dar Lars Peter privi lucrurile mai liniștit.

— Să așteptăm câteva zile, spuse el. N-a mai văzut-o demult pe bătrână. Își plănuiește în așa fel drumurile, prin ținut, încât s-o lase pe Ditte să petreacă câteva zile cu bunica.

— Adu și plapuma, spuse Sörine, se face frig și avem nevoie de ea pentru copii.

— Om mai vedea noi, răspunse Lars Peter. Când își băga ea ceva în cap, pisa atâta, până când alții și-ar fi ieșit din fire; dar Lars Peter nu era din spița Mannilor; orice pălăvrăgeală muierească se izbea de neclintirea lui blajină.

17. CÂND PISICA NU-I ACASĂ...

Ditte se trezi de zgomotul unui zăngănit de fier și deschise ochii. Lampa fumega pe masă și în fața sobei mama lovea cu vâtraiul într-un inel de ceaun care se lipise. Nu era încă îmbrăcată, lumina din sobă pâlpâia pe părul ei roșu și zburlit și pe gâtul gol. Ditte închise repede ochii, ca să nu descopere mama că se trezise. Era rece în cameră și noaptea neagră de afară se lipise de geamuri.

Tata intră tropăind, cu felinarul în mână; îl stinse și-l puse deoparte. Era îmbrăcat și tocmai isprăvisese treburile de dimineață, pe-afară. În cameră se împrăstie miros de cafea. „Ah!” făcu el și se așează la masă. Ditte îl privi. Când se afla tata în cameră nu mai era nicio primejdie să fie alungată din așternut.

— Ai făcut ochi, codobatură? zise el. Hai, dormi acolo, că-i numai cinci. Ori poate ți-i poftă să bei o ceașcă de cafea în pat?

Ditte trase cu ochiul la mama, care era cu spatele la ea și dădu repede din cap.

Lars Peter își bău ceașca pe jumătate, mai puse zahăr și o dădu copilei.

Sörine se îmbrăca lângă sobă.

— Să fiți cuminți, spuse ea, și să nu vă faceți de cap. Aici e lapte și făină; poți face clătite pentru la prânz; dar să nu care cumva să îndrăznești să bagi vreun ou!

— Ei, Doamne, un ou-două... încercă Lars Peter să se bage în vorbă.

— Gospodăria s-o lași pe seama mea, răspunse Sörine. Și-ar fi mai bine să te scoli acum, înainte de plecarea noastră, ca să poți vedea de toate treburile.

— La ce? făcu din nou Lars Peter. Lasă copiii în pat până se face ziuă. Vitele sunt îngrijite și de ce să ardă lampa de pomană?

Ultimul argument fu pe placul Sörinei.

— Bine, dar să ai grijă de foc – și nu irosi zahărul!

Pe urmă plecară. Lars Peter se ducea ca de obicei, la mare, să aducă pește, dar mai întâi voia s-o lase pe Sörine la târg, unde avea de vândut ouăle și untul de luna trecută, și să cumpere lucruri care nu se găseau în sat. Ditte ascultă până nu se mai auziră roțile, apoi adormi din nou.

Când se făcu ziuă, se sculă și aprinse focul, care se stinsese. Și ceilalți voiau să se scoale; le făgădui cafea în loc de laptele cu griș obișnuit și cu asta îi convinse să mai rămână în pat, până deretica ea prin cameră. Le îngădui se cațere în patul părinților, pe când presăra nisip umed pe jos și mătură. Christian, care avea acum cinci ani, povestea cu voce groasă despre o pisică îngrozitoare, care alerga pe câmp și mânca vacile. Cei doi mai mici stăteau rezemați de el, și de încordare li se holbau ochii. Vedeau foarte lămurit totul – pe pis-pis, vacile, totul – și mititelul de Paul, ca să grăbească povestirea, își vâra mânuța dolofană în gura lui Christian. Ditte zâmbea cu înțelepciune de pălăvrăgeala copiilor, pe când orânduia prin cameră. Le dădu cafeaua, cu un aer foarte misterios; și când fu să-i îmbrace, veni și surpriza.

— Uite, ne dă hainele bune – vai, ce bine! strigă Christian și se pregăti să sară din pat. Ditte îl plesni ca să nu mototolească așternutul.

— Dacă sunteți de treabă și nu suflați nimănui un cuvânt, mergem la plimbare, spuse Ditte, ajutându-le să se îmbrace. Și hainele cele bune erau destul de împeștritate; mama le încropise din lucruri aruncate, pe care le găsisse între zdrențele cumpărate de tata.

— La târg, nu-i așa? strigă Christian și făcu din nou o tumbă.

— Ba la pădure, spuse surioara și o apucă anevoie de obraji pe Ditte, cu mânuțe care erau întotdeauna murdare de cotrobăit și vinete de frig. Zărise ea pădurea din depărtare și dorea de mult s-o vadă mai bine.

— Da, la pădure. Dar trebuie să vă grăbiți, că-i departe până acolo.

— Lui pisu putem să-i spunem? Surioara o privi pe Ditte cu ochi mari, întrebători.

— Da, și lui tata, se amestecă Christian.

— Dar nimănui altcuiva, le întipări Ditte din nou. Să nu uitați asta!

Cei doi mai mici fură instalați pe roabă, Christian merse alături, împingând și el, și așa o porniră. Peste tot era zăpadă, tufișurile întindeau în toate părțile mâțișori groși albi și pe urmele de căruță trosnea gheața sub roabă. Copiii se bucurau de toate, de ciorile cele negre, de coțofana care stătea pe tufișul de mărăcini și își bătea joc de el – și de chiciura care începea deodată să picure de pe ramuri drept peste capetele lor.

Era jumătate de leghe până la pădure, dar Ditte era deprinsă cu drumuri mai lungi și nu i se păru mare lucru. Punea pe surioara și pe Christian să meargă cu rândul, pe jos; Paul voia să coboare și el în zăpadă, dar trebui să stea liniștit în roabă.

Treburile merșeră bine până la jumătatea drumului. Apoi copiii începură să se plictisească și să întrebe unde e pădurea. Tremurau de frig și Ditte fu silită să se oprească și să le încălzească degetele. Drumul devenea din ce în ce mai anevoios, pentru că soarele topea

zăpada; obosise și Ditte. Încercă să învioreze copiii și mai trudi o bucată de drum; dar, în fața curții primarului, alaiul se împotmoli. Un dulău arțăgos îi bănuî și le tăie înaintarea.

Per Nielsen se ivi în poartă să vadă de ce lătra câinele atât de furios. Se lămuri îndată cum stăteau lucrurile și duse copiii în casă. Soseau tocmai la ora mesei. La bucătărie, femeia frigea slănină cu mere. Mirosea minunat și după ce Ditte muie în apă rece degetele rebegite de frig ale copiilor, se simțiră toți trei foarte bine și se aliniară în fața vetrei. Ditte încercă să-i ia de-acolo, dar în zadar, căci prea erau flămânzi.

— O să vă dau ceva, spuse nevasta primarului, dar acum așezați-vă frumos pe bancă; aci îmi stați în cale. Dădu fiecăruia câte o bucată de cozonac și îi așeză la masa bine frecată. Nu mai fuseseră plecați de-acasă; ochii li se plimbau nesățioși de la un obiect la altul, pe când mestecau. Pe pereți atârnav vase de aramă, care străluceau ca soarele, și peste una dintre găurile plitei stătea o căldare mare de aramă, cu capac. Părea o găină enormă dintre cele cucuiete.

După ce statură la masă, Per Nielsen îi duse la coteț să le arate purcelușii, care zăceau rânduți ca niște cârnați, lângă mama lor și păreau agățați cu riturile de ea. Apoi copiii se întoarseră la doamna Nielsen, care le dădu mere și prăjituri; dar cel mai bun lucru veni la sfârșit, când Per Nielsen înhămă frumoasa lui trăsură cu arcuri, ca să-i ducă acasă. Roaba fu așezată la spate și călători astfel și ea. Cei mici râseră de aceasta de le gâlgâi gâtlejul.

— Sunteți niște prostănaci! Cum de ați putut pleca în lume așa, de capul vostru? Întrebă femeia primarului, pe când îngrămădea copiii în trăsură. Slavă Domnului că omul are adesea mai mult noroc decât minte. În această privință toți patru fură de părerea ei: la întors, drumul către Cuibul Coțofenelor fu mai plăcut decât la dus, spre pădure.

Plimbarea fusese minunată, dar acum trebuiau să-și vadă de treabă. Mama nu pusese la socoteală excursia și rostogolise în șopron un balot mare de zdrențe care trebuiau alese: cele de lână deoparte, cele de bumbac de alta. Christian și surioara ar fi putut ajuta oarecum, dacă ar fi voit să fie serioși; dar azi nu erau buni de nimic. Plimbarea îi obrăznicise de tot și își aruncau cu zdrențele în cap.

— Nu-i voie să vă bateți, repeta Ditte întruna, dar fără folos.

Când începu să se întunece, Ditte nu fu decât pe jumătate gata. Aduse din casă lampa cea mică, în care ardea jumătate ulei și jumătate petrol și lucră mai departe; plângea de necaz că nu va fi gata până la întoarcerea părinților. Impresionați de deznădejdea ei, copiii se cumințiră, și o vreme treaba merse strună; pe urmă începură să se joace din nou prin pod, fugărindu-se unul pe altul.

În fugă, Christian lovi lampa, care se sparse în două. În clipa aceea

le pieri copiilor cheful, întunericul îi țintui în loc; nu mai îndrăzneau să se miște.

— Ditte, ia-mă, urlau ei, fiecare din alt colț.

Ditte deschise ușa șopronului.

— Căutați-vă singuri drumul! spuse ea aspru și dibui până la Paul, care dormea pe-un maldăr de cârpe; era furioasă. Ca pedeapsă, să vă culcați, adăugă ea.

Christian plângea tot timpul încetișor.

— Nu vreau să mă bată mama, nu vreau! repeta ei întruna, cu brațele de gâtul Dittei, ca și cum ar fi căutat apărare la ea. Și ea își uită de supărare.

Aprinse lampa de untură de pește și ajută copiilor la dezbrăcat.

— Dacă sunteți dulci și vă culcați îndată, fuge mămica Ditte până la dugheană să cumpere altă lampă, făcu ea. Dar trebuie să vă hotărâți să stați singuri până mă întorc. Nu îndrăzni să lase lumina aprinsă, ci stinse felinarul înainte de a pleca. Copiilor le era frică pe întuneric, cum stăteau însă acum lucrurile, n-avură încotro.

Ditte poseda o piesă de douăzeci și cinci de öre. O căpătase de la bunica pe vremea când te mergea încă bine, și o păstrase cu strășnicie, înfruntând toate ispitele. Își făgăduise atâtea minunății și acum trebuia să-i cheltuiască, ca să-l scape pe Christian de bătaie. În fața găurii din perete, în care era ascunsă moneda, zăbovi o vreme, apoi dădu piatra la o parte; o durea la inimă. Se ridică și fugi la prăvălie cât o țineau picioarele, de teamă să nu se răzgândească.

Negustorul n-avea lampă pentru asemenea sumă. La aceasta nu se gândise copila; credea că cu douăzeci și cinci de öre se poate cumpăra orice. Ditte stătu un moment pe gânduri; ce era de făcut; pe urmă cumpără o oală de noapte cu toartă, de opt șilingi și pentru rest zahăr candel.

Când sosi acasă, micuții dormeau. Aprinse felinarul și începu să curețe frunzele uscate de pe crengile de mestecăn din care legau mături; era ostenită de ziua cea grea și plină de peripeții prin care trecuse, dar degeaba nu putea sta. Mirosul tare de mestecăn îi gâdilă nărilor și adormi peste lucru. Așa o găsiră părinții. Ochiul ager al Sörinei îi spuse îndată că ceva nu era în regulă.

— De ce ai aprins felinarul? întrebă ea, pe când își descheia paltonul.

Ditte fu silită să mărturisească.

— ...am cumpărat alta, adăugă ea repede.

— Da... și unde e? Mama privi prin cameră.

— Nu, n-aveau de douăzeci și cinci de öre și-atunci am cumpărat asta. Ditte se lăsă în genunchi și trase de sub patul părinților noul obiect.

— Strașnică fată mai ești, spuse Lars Peter cu bucurie, ridicând-o în

sus. Nimic nu ne trebuia în casa asta mai mult decât un asemenea aparat. Dar Sörine puse îndată mâna pe vas. Era o nebunie să dai bani pe-aşa ceva; dar, de vreme ce obiectul exista deja, o să-l folosească mai bine la bucătărie; avea nevoie de o mulțime de vase. Cât despre treaba cealaltă, puteau tot așa de bine să iasă afară, cum mai făcuseră ei și până atunci.

— Să știi că mama vrea s-o folosească drept castron, ai să vezi, spuse Lars Peter în șoaptă, când Sörine duse vasul la bucătărie. Dar Dittei nu-i venea să râdă; știa din experiență, că mama va mai avea ceva de spus.

În clipa următoare, Sörine se ivi în prag.

— Cine ți-a dat voie să cumperi pe datorie? întrebă ea.

— Am cumpărat-o din banii mei, răspunse Ditte cu glas scăzut.

— Banii tăi... și începu un interogatoriu, care părea să nu se mai sfârșească; Lars Peter fu nevoit să intervină.

Nu era cald în casă și se culcară devreme. Ditte uitase să aprindă focul.

— A avut destule pe cap, o apără Lars Peter.

Nici Sörine nu mai spuse nimic. Nu se supăra niciodată când se economisea ceva.

Era ger cumplit. Ditte sta trează și nu se putea încălzi; își privea respirația, care plutea albă prin cameră și asculta la gerul care făcea să trosnească pereții. Era o noapte cu lună și lumina cădea rece pe dușumea și pe scaunul cu hainele copiilor. Când ridica puțin capul, putea privi printre bârne și tencuială; ședea sclipind peisajul alb și aerul rece îi lovea fața.

În cameră se făcea tot mai frig. Un braț trebuia să stea afară ca să țină plapuma peste celălalt braț și gerul îi spinteca umărul. Surioara începu să se frământa. Era cea mai anemică dintre copii și-i era mereu frig. Din plapumă nu mai rămăsese aproape decât fața; penele se tocaseră și pe cete care rămâneau de la tăierea păsărilor, nu se îndura mama să le întrebuințeze pentru casă, ci le ducea la târg.

Paul începu să scâncească. Ditte luă hainele de toate zilele ale copiilor și le puse peste plapumă. Din patul părinților se auzi vocea mamei: Să fie liniște! spuse ea. Tata se sculă, luă mantaua lui de cărăuș și o așternu peste micuți; mantaua era grea de praf și de murdărie, dar ținea cald!

— Ce repede trece frigul prin pereți! spuse el, când fu din nou în pat. Aerul din cameră e înghețat. Trebuie să caut niște scânduri vechi și să căptușesc pereții pe dinăuntru.

— Mai bine te-ai gândi să ridici altă casă; hodoroaga asta nu merită să-i mai jertfești ceva.

Lars Peter râse:

— Ei, asta-i bună! Da' de unde bani?

— Ceva avem și baba o să moară curând... așa-mi spune mie inima.
Inima Dittei începu să bată cu putere. Să moară bunicuța? Mama o spunea cu atâta hotărâre! Ascultă cu încordare.

— Ei, și? îl auzi ea pe tata. Asta nu schimbă lucrurile.

— Cred că baba are mai mult decât ne închipuim, răspunse Sörine înăbușit. Dormi, Ditte? Întrebă ea, ridicându-se într-un cot și ciulind urechea. Ditte nu se clinti.

— Știi ceva? Începu iarăși Sörine. Cred că baba a cusut banii în plapumă. De aceea nu vrea s-o dea.

Lars Peter căscă cu voce tare:

— Ce bani? Se cunoștea că acum voia să doarmă.

— Cei două sute de taleri, nu știi?

— Și ce-i treaba noastră?

— Nu-i mama mea? Banii sunt ai fetei și trebuie să-i păstrăm noi pentru ea. Dacă moare baba și lucrurile ajung să se vândă la mezat, atunci cel ce va cumpăra plapuma cu cei două sute de taleri în ea, va avea mare chilipir. Ar fi mai bine să te duci și s-o convingi să scrie pe numele nostru tot ce are de lăsat.

— Asta fă-o tu! răspunse Lars Peter și se întoarse cu fața la perete.

Se făcu tăcere. Ditte se chirci și își apăsă mâinile pe gură. Inimioara îi bătea în salturi: zvâcnea și iarăși se oprea; teama pentru bătrână o făcu aproape să tipe. Dacă moare bunicuța chiar în noaptea asta? Era multă vreme de când nu mai fusese la ea și dorul o copleși.

Se târî încetișor din pat și își trase papucii.

Mama se ridică.

— Unde te duci?

— Vreau afară, spuse Ditte cu glas stins.

— Trage-ți rochia, e grozav de frig, făcu Lars Peter. Ce bine-ar fi fost să fi avut aparatul aici în casă, mormăi el.

Prea stătea mult fata afară. Lars Peter se sculă să vadă ce se întâmplase. O zări colo, departe, pe drumul luminat de lună. Își trase repede pantalonii și vesta și se repezi afară. O văzu fugind în depărtare; fugi și el, strigând-o; saboții lui uriași scârțâiau pe drumul înghețat. Dar depărtarea dintre ei creștea tot mai mult; pe urmă fetița se făcu nevăzută. O vreme mai strigă după ea și glasul lui răsună răgușit în liniștea nopții; pe urmă se întoarse în casa.

Ditte trecea ca o săgeată prin peisajul luminat de lună. Drumul tare ca piatra trosnea sub pașii ei; papucii de casă se poticneau; prin băltoace și șanțuri trosnea gerul. Trosc, trosc, se auzea din toate părțile. Jos pe lac, zgomotul se prefăcea în bubuit și oamenii fugeau pe malul celălalt când vedeau cum se ridică gheata ca să-și facă loc. Dar Dittei nu-i era frig. Inima-i bătea sălbatic. Moare bunicuța! Bunicuța moare! răsuna tot timpul în capul ei.

Pe la miezul nopții ajunse la țință, gata să se prăbușească. La colțul

casei se opri, ca să-și tragă sufletul; din casă se auzea bombănitul întretăiat al bătrânei.

— Lată-mă că vin, bunicuțo! strigă ea și ciocăni în geam; de bucurie începu să plângă.

— Ce înghețată ești, fetițo! spuse bătrâna când fură amândouă sub plapumă. Picioarele ți-s sloi – încălzește-le ici, pe burta mea! Ditte se lipi de ea și rămase liniștită.

— Bunico! Mama știe că tu banii în plapumă, spuse ea deodată.

— Mi-am închipuit, copilo. Pipăie colea! Bătrâna puse mâna fetei pe pieptul ei, unde era cusută de cămașă o punguță. Aicea sunt! Are Maren grijă să păzească ce i s-a dat în păstrare... Ei, pentru făpturi ca noi, viața-i grea, nimănui nu-i pasă de noi... tuturor le stăm în cale... și mai cu seamă rudelor. Pe tine nu te pot încă storce destul și cu mine au isprăvit-o. Sunt prăpădită de tot. Da, așa-i!

Vorbele bătrânei îi sunau Dittei în urechi ca un zumzet cunoscut și liniștitor. Îi era cald și bine, și curând adormi.

Dar bătrâna mai stătu mult trează, ciorovăindu-se cu viața.

18. CORBUL SE AVÂNTĂ ÎN NOAPTE...

Iarna era aspră. Toată luna decembrie zăpada fulgul peste câmpuri și vântul o adună în tufișul din fața Cuibului Coțofenelor, singurul loc mai dosit din împrejurimi.

Lacul era acoperit în întregime de gheață și se putea trece de pe un mal pe celălalt. Hingherul se ducea noaptea, pe lună, să spargă cu saboții gheața din jurul pescărușilor și a rațelor înțepenite în ea. Le băga sub manta, așa cu gheață și cu zăpadă cu tot și le aducea acasă unde le pune pe turba din fața sobei. Stăteau acolo zile și nopți de-a rândul, într-un picior, privind amărâte în foc, până le lua Sörine la bucatărie și le sucea gâtul.

În Cuibul Coțofenelor, familia avea mult de suferit din pricina frigului; deși focul ardea zi și noapte în sobă, camera nu se încălzea. Sörine îndopa cârpe cu cuțitul de pâine între tencuială și bârne; într-o zi, pe când făcea treaba aceasta, căzu o bucată de zid. Fu silită să astupe gaura cu plapuma până veni Lars Peter seara acasă. El puse la loc bucata de zid și o propti pe dinafară cu câteva scânduri. Nici acoperișul nu mai era bun de nimic; șobolanii și jderii îl ciuruiseră în decursul vremii și zăpada trecea prin el până-n încăpere. Nimic nu mai făcea două parale!

Nu trecea o seară sau o duminică fără ca Sörine să nu încerce să-l scuture pe Lars Peter, ca să-l hotărăscă să facă ceva.

Dar, ce să facă?

— Nu pot lucra mai mult decât lucrez și să fur nu mă pricep, spunea el.

— Dar ce fac alții de au locuință bună și căldură în casă?

Asta-i bună! Ce fac alții? Lars Peter n-avea habar. Nu invidiase pe nimeni niciodată și nu făcuse comparație, căci problema nu fusese până acum arzătoare pentru el.

— Trudești toată vremea și n-ajungi la nimic, pe cât văd eu, urmă Sörine.

— Oare așa o fi? Întrebă Lars Peter, privind-o mirat și mâhnit.

— Da, așa cred! Sau poate ai făcut ceva până acum? Nu ne chinuim oare ca în prima zi, când am început.

Lars Peter se chirci sub vorbele ei aspre. Dar, dreptate avea ea: mai

mult decât strictul necesar, nu-și puteau îngădui.

— E nevoie de multe și toate-s scumpe, se scuza el. Nici cu negoțul nu prea merge! Trebuie să fii mulțumit dacă mișcă!

— Te mulțumești și te tot mulțumești! Putem noi trăi din aceea că te zbânțui toată vremea și că ești întruna mulțumit? Știi de ce-i spun oamenii casei noastre Cuibul Coțofenelor? Pentru că nu mergem înaintea și pentru că n-avem spor; așa spun ei!

Lars Peter își lua pălăria pleoștită din cui și ieși. Era amărât și se duse la vite; cu ele și cu copiii se înțelegea el cel mai bine; cu oamenii mari nu se pricepea să aibă de-a face. Avea el vreun cusur, de vreme ce toți găseau că era cam trăsnit numai pentru că era vesel și bucuros de toate. Klaus cel mare îi auzi pașii de îndată ce ieși din bucătărie și necheză. Trecu pe lângă iesle și mângâie crupa calului, care era ca o corabie sfărâmată, răsturnată cu fundul în sus. Da, animalul era numai piele și oase – dacă te uitai bine la el! Gloaba nu făcea impresie bună și nici nu putea alerga. Oamenii râdeau de ei pe sub mustață, când îi vedeau sosind – asta o știa el prea bine! Dar împărțeau amândoi și binele și răul, și Klaus cel mare nu era năzuros: primea binele și răul întocmai ca și stăpânul lui.

Lars Peter nu se sinchisise niciodată de părerea oamenilor; dar acum însăși existența lui era atinsă și simțea imboldul să ia apărarea avutului său și pe-a sa. În fața ieslei, lângă Klaus, zăcea vaca, băloasa ceea bătrână. Adevărat că nu mai făcea ea acuma multe parale, dacă ai fi dus-o la târg s-o vinzi; nu se mai hrănea bine și-i venea tot timpul să zacă. Dar la primăvară, când va fi din nou iarbă, își va reveni. Și bună vacă mai era ea pentru o familie ca a lui; tot anul dădea lapte. Și ce gras! La orice observație împotriva ei, Lars Peter răspundea cu gluma că de pe laptele ei se putea lua caimacul de trei ori și tot frișca rămânea. O iubea și pace! În parte și pentru toată hrana cea bună pe care o dădea copiilor lui.

Într-un colț al șopronului era un perete de scânduri, în dosul căruia se afla porcul. Și acesta-l auzise venind și aștepta să-l scarpine la ceafă. Suferea de-o ruptură a intestinului și-i fusese dăruit lui Lars Peter la o curte. Frumos nu era el și nici de laudă mare; dar îi mergea destul de bine, după cât se părea. N-o să strâmbe nimeni din nas, când va sta colo frumos, în butoiul cu sare. Oare porcul era vinovat de supărarea Sörinei?

Câmpul zăcea sub zăpadă adâncă și se odihnea; dar chiar sub învelișul cel alb, el recunoștea fiecare contur. Pământul era nisipos și dădea prea puțin rod, dar Lars Peter îl iubea așa cum era. Pentru el ogoarele erau ca o față cu trăsături dragi; decât să spună cineva rău despre ele, mai bine-ar fi bârfit-o pe mama lui. Rămase în pragul șopronului, privind șovăitor spre câmp; mulțumit nu era el ca în alte duminici, când cerceta toate câte erau ale lui. Azi nu mai înțelegea

nimic!

Sörine repeta în fiecare zi același lucru și făcea mereu propuneri noi. Voia să cumpere casa mamei și s-o mute aici; era din lemn de stejar și mai putea ține mulți ani. Sau, voia s-o ia pe mama la ei pe cât mai avea de trăit – acum cât mai era vreme. Pentru asta li s-ar fi cuvenit cele ce aparțineau bătrânei Maren. Gândurile Sörinei erau toată vremea la mamă-sa și la averea ei.

— Ce te faci dacă o ia altul și-i lasă lui tot! Sau irosește cei două sute de taleri ai Dittei? spunea ea. A dat în mintea copiilor!

Parcă intraseră dracii într-însa și Lars Peter o lăsa să vorbească.

— Nu-i așa, Ditte, că ar fi mai bine să vie bunica la noi? dădea Sörine din gură. Credea cu siguranță, că fata îi va da dreptate, pentru că o știa nebună după bunică sa.

— Nu știu, răspundea Ditte înciudată. Mama se ostenea mult în ultima vreme s-o câștige de partea ei în această chestiune, dar Ditte nu avea încredere într-însa. Cât dorea ea de mult să fie din nou cu bunicuța! Dar nu așa, ca să-i meargă bătrânei rău. Nu-i venea să creadă de fel, că mamă-sa îi va purta de grijă. Mai degrabă se ascundea în vorbele ei vreun plan drăcesc, decât iubire de fiică; asta o spusese și bunica însăși.

Sörine era absolut inconștientă. Într-o dimineață spuse cu tărie că vor primi în curând o veste rea de la bunica: auzise cioara croncânind în timpul nopții, colo în sălcii.

— Trebuie numaidecât să trag o fugă până la ea, să văd ce mai e pe-acolo, spuse apoi.

— Da, da, du-te, răspunse Lars Peter. Să te duc cu căruța? Klaus cel mare și cu mine tot n-avem azi ce face.

Nu, asta nu voia Sörine.

— Al tu treabă acasă, făcu ea. Dar în ziua aceea nu plecă – se ivea mereu altceva. Era foarte agitată.

A doua zi se arătă neobișnuit de prietenoasă cu copiii.

— Pot să vă spun un secret: bunica se va muta în curând la noi – am visat azi noapte, spuse ea pe când ajuta Dittei să-i îmbrace. O s-o culcăm în patul cel mare și tata și cu mine o să ne mutăm în cămăruță. Și n-o să vă mai fie frig.

— Ieri ai spus că bunica o să moară în curând, se băgă Ditte, supărată, în vorbă.

— Ei, am spus numai așa! Să vii repede acasă de la școală. Am de făcut un drum, și la ora aceea poate să nu fiu acasă. Îi puse Dittei zahăr pe pâine pentru la școală și-i ajută să isprăvească treburile la vreme.

Ditte o luă la picior; geanta de pânză îi atârna pe braț și băgase mâinile sub broboada împletită. Tata plecase devreme, urmele roților se vedeau până departe și îi făcea plăcere să bage picioarele în locurile

pe unde călcase Klaus cel mare zăpada cu copitele lui uriașe. Dâra o cotea apoi spre mare.

Azi nu era în stare să asculte lecțiile; mintea îi era într-o frământare ciudată. Purtarea prietenoasă a mamei descătușase ceva în ea; nu se potrivea deloc cu convingerea nestrămutată pe care și-o făcuse fetița – pe bază de experiență îndelungată – despre caracterul ei. La urma urmei, pohte nici nu era atât de rea. Plinea cu zahăr pentru recreație era aproape să-i topească inima.

Dar, către sfârșitul cursului, o năpădi o frică nelămurită; inima începu să i se zbată ca o păsărică prinsă în laț. Trebui să-și țină gura cu mâna, ca să nu țipe. Cum trecu ora, se repezi spre sat.

— Ai luat-o rău, Ditte! strigară după ea fetele cu care se întorcea de obicei acasă, de la școală, dar ea fugi mai departe. Viscolea și aerul ora apăsător, greu ca plumbul; ziua nu fusese decât un lung amurg. Când ajunse la colina de deasupra colibeii de pe limba de pământ, se lăsa întunericul. Fugise ca ieșită din minți și se opri la colțul casei să-și tragă suflitul. Îi vâjâia în urechi și prin vâjâială auzea voci ciudat de pocite: hohotele bunicii și vorbele aspre și nemiloase ale mamei.

Vru să ciocănească în geam, dar nu îndrăzni; la auzul vocii mamei se năruie ceva în ea de spaimă. Tremurând, se strecură în dosul casei, pe la șopronul de lemne; împinse cu un bețișor cârligul de la ușă și se opri în bucătărie, ascultând cu răsuflarea tăiată; vocea mamei o acoperea pe aceea a bunicii; vocea aceasta o îngenunchiase de multe ori pe Ditte; totuși, atât de înfiorătoare ca acum nu-i păruse niciodată. La auzul ci îngheța și simți nevoia să se ghemuiască. Frigul îi străbătu trupul.

Prin gaura cheii văzu făptura mare a mamei, chiar în fața patului. Stătea plecată peste patul bunicii; din mișcările spatelui ei, se vedea bine c-o înșfăcase pe bătrână. Brațele bunicii se zbăteau în semiîntuneric.

— Haide, scoate-i odată! striga Sörine răgușită. De nu, te zvârl cât colo din pat!

— Strig să vie oamenii, gemu bunica, bătând în perete.

— Cheamă tu, că tot nu te aude nimeni, făcu Sörine în batjocură. Ai banii în plapumă, de-o ții așa de strâns?

— Ține-ți gura, hoațo! gemu din nou bunica. Deodată țipă: se vede că Sörine dăduse de pachetul cu bani de la pieptul ei.

Ditte sări și apucă clanța.

— Bunico, strigă ea, dar vocea i se înecă în grozăvia care se petrecea acolo, în casă. Luptau; bunica gema și deodată începu să strige ca un animal pe moarte.

— Îți astup eu gura, zgriptoroaico! urlă Sörine și țipetele bunicii se topiră într-un horcăit sinistru. Ditte vru să se repeadă în ajutorul ei, dar nu putu; întinse mâna spre sobă și se prăbuși ca un stâlp. Când își

reveni, zăcea cu fața pe dușumea; o durea fruntea și simți un curent de aer rece. Se ridică uluită; mama nu mai era în cameră și ușa rămăsese deschisă. Fulgi mari, albi, intrau dansând și luminau amurgul.

Cel dintâi gând al Dittei fu că bunicii o să i se facă frig. Închise ușa și se îndreptă spre pat. Bătrâna Maren zăcea într-o învâlmășeală grozavă de așternut.

— Bunicuțo, strigă Ditte plângând și pipăind fața scofâlcită. Eu sunt, dragă, dragă bunicuță.

Rugătoare, cuprinse fața bătrânei cu mâinile ei subțiri și asprite de muncă și plânse o bucată de vreme, pe urmă se dezbracă și se urcă la ea în pat. Auzise odată pe bunica spunând de unul la care fusese chemată: cu ăsta nu-i nimic de făcut, s-a răcit de tot! Și o stăpâni gândul că bunica nu trebuie să se răcească pentru că atunci nu va mai avea bunicuță. Se lipi de cadavru și adormi, sfârșită de osteneală și de plâns.

În zori o trezi frigul. Bunica era moartă și rece. Grozăvia se arătă deodată lămurită în fața ochilor; se îmbracă în grabă și fugi. O luă la goană spre casă fără să se uite în dreapta sau în stînga; dar când ajunse la drumul care cotea spre mare, o apucă într-acolo către casa lui Per Nielsen. Deznădăjduită și istovită, ajunse la el.

— A murit bunica! striga mereu, privind de la unul la altul, cu groază-n ochi. Nu se putu scoate nimic altceva de la ea. Când voia să o ducă acasă, la Cuibul Coțofenelor, începu să țipe. O băgară în pat, ca să se liniștească.

În timpul zilei se trezi și Per Nielsen intră la ea.

— Ei, acuma trebuie să mergi acasă, spuse el. Haide că te duc eu.

Ditte îl privi înspăimântată.

— Ți-e frică de tatăl tău vitreg? o întrebă el. Dar ea nu răspunse.

Doamna Nielsen intră în cameră.

— Nu știu ce să facem, spuse el. Îi e frică să meargă acasă. Tată-său vitreg o fi aspru cu ea.

Atunci Ditte se întoarse repede spre el.

— Vreau acasă la Lars Peter, spuse ea hohotind.

19. MOȘTENIREA

La vestea morții bătrânei Maren, patru dintre copiii ei se arătară ca să-și apere interesele și ca să vadă să nu pună mâna ceilalți pe avere. Ceilalți patru, care se aflau de partea cealaltă a oceanului, nu putură fi de față din motive bine întemeiate.

Dar bani nu erau; oricât căutară, nu putură găsi nicio lățcaie; nici în așternutul tăiat ferfeniță și nici în alta parte; afară de aceasta, mai descoperiră că coliba era înglodată în datorii până-n tavan. Se sfătuiră deci, ca puținul care mai rămăsese să fie lăsat Sörinei și bărbatului ei, drept care aceștia să ia asupra lor înmormântarea. Cu acest prilej Sörine nu se arată zgârcită; dorea să se vorbească peste tot despre înmormântare. Bătrâna Maren intră în pământ cu o pompă mai mare decât aceea cu care trăise pe el.

Și Ditte luă parte la înmormântare – cum era și firesc, căci numai ea o iubise. Dar la cimitir nu fu în stare să se stăpânească și Lars Peter trebui s-o ducă mai la o parte ca să nu-l tulbure pe pastor. Lumea găsea că fata era, ca întotdeauna, exagerată în simțămintele ei.

Când colo, tocmai din acest punct de vedere se schimbă Ditte în mod surprinzător. După ce plecă bunica fără întoarcere, fata se liniști oarecum. Își vedea de treaba; nu era prea veselă, dar de asta nu se sinchisea nimeni. Lars Peter băgă doar de seamă că între Ditte și mamă nu mai erau ciocniri. Asta era o schimbare foarte îmbucurătoare.

Ditte luase o hotărâre. Trebuia să facă eforturi ca să trăiască sub același acoperământ cu mama; mai degrabă ar fi vrut să fugă de-acasă. S-ar fi spus însă c-a fugit de tatăl vitreg și gândul acesta răzvrătea simțul ei de dreptate. O mai ținea pe loc și grija de frațiori; ce s-ar fi făcut săracuții, dacă pleca ea de-acasă?

Rămase, așadar, și se înțelese cu mama, cum putu. Sörine era prietenoasă și atentă cu ea, – de ți-era mai mare sila; dar Ditte se făcea că nu vede. Toate încercările de apropiere ale mamei se izbeau de încăpățânarea fetei. Era un copil îndărătnic și izbutea cele ce-și vâra în cap – pentru ea, mama parcă nici n-ar fi existat.

Ochii Sörinei o urmăreau fără-nctare: îi era frică de Ditte. Fusesse copila în coliba lui Maren în timpul întâmplării, sau sosise mai târziu?

Sörine nu era sigură dacă nu răsturnase chiar ea însăși un scaun pentunic, în seara aceea. Cât știa Ditte? Că știa mai mult decât era de dorit, vedea ea, mama, pe fața fetei. Ar fi dat mult să afle ce știa fata și se învățea mereu în jurul acestei chestiuni – pe când o urmărea cu privirea nesigură și scânteietoare.

— E îngrozitor să te gândești că bunica a trebuit să moară așa, singură, repeta ea mereu cu nădejdea că fata se va prinde cu vreo vorbă. Dar Ditte tăcea cu încăpățănare.

Într-o zi, Sörine stârni uimirea lui Lars Peter, punând pe masă, în fața lui, o sumă mai mare de bani.

— Din asta putem clădi? Ce zici? îl întrebă ea. Lars Peter o privi uluit.

— I-am strâns din vânzarea de ouă, unt și lână, făcu ea. Și din aceea că v-am lăsat să flămânziți, adăugă cu un zâmbet nesigur. Știu eu bine c-am fost zgârcită, dar asta vă prinde bine acum. Zâmbea atât de rar! „Ce bine-i șade!” gândi Lars Peter, privind-o îndrăgostit. În ultima vreme era mai veselă și mai bună – poate că schimbarea se datora perspectivei de a trăi mai bine. Numără banii – erau peste trei sute de taleri.

— Asta e un pas înainte, făcu el.

Când se întoarse acasă în seara următoare, avea cărămidă în căruță și în toate serile următoare aduse materiale de construcție.

Oamenii care treceau pe la Cuibul Coțofenelor vedeau cum se îngrămădesc lemnele și pietrele de construcție și prin împrejurimi începu să se bârfească. Mai întâi se șopti că bătrâna lăsase mai mult decât se crezuse la început. De-aci încolo, ba unul, ba altul scăpă câte-o bănuială, că poate Maren nu murise de moarte bună. Alții puteau depune mărturie c-o văzuseră pe Sörine pe drumul de la Cuibul Coțofenelor spre sat, tocmai în după amiaza în care murise mama ei. Și așa, bucată cu bucată, se întruchipa zvonul că Sörine și-o sugrumase pe propria ei mamă. Ditte era singura care – în afară de mamă-sa – era în măsură să știe adevărul; de ea însă nu te puteai apropia când era vorba de ceea ce se petrecea în sânul familiei – și mai ales în asemenea împrejurare. Era ciudat că sosise tocmai în momentul hotărâtor; și mai ciudat era încă faptul că fugise la Per Nielsen cu vestea morții bunicii, și nu acasă. Nici Sörine și nici Lars Peter nu aflară nimic despre pălăvrăgeala oamenilor. Ditte o află la școală din gura copiilor, dar nu pomeni nimic acasă. Când se întâmpla ca mamă-sa să fie din cale afară de lingușitoare față de ea, ura îi clocotea în inimă. Drace! șoptea ceva în ea și simțea deodată imboldul să-i strige tatei: mama a înăbușit-o pe bunica cu plapuma! În special când era nevoită să asculte toate vorbele frumoase pe care le rostea mama despre bătrână, fata își pierdea cumpătul. Se gândea, însă, că asta l-ar amări prea mult pe Lars Peter, și se stăpânea. Așa, el umbla ca un

copil mare și nu vedea nimic, îndrăgostit nebun de Sörine cum era. Bucuria că lucrurile luaseră o întorsătură bună pentru el, îl zăpăcea de tot. Ditte și ceilalți nu-l iubiseră niciodată atât de mult ca acum.

Când Sörine era prea aspră cu copiii, aceștia se ascundeau colo, în fata casei și ieșeau la iveală abia seara, când se întorcea tata acasă. De la moartea bunicii nu mai fusese nevoie de așa ceva. Mama se schimbase cu totul: când se trezea răutatea din ea, părea că o mână nevăzută o apuca și o trăgea înapoi.

Dittei i se întâmpla să nu sufere să stea cu mama în aceeași încăpere. Atunci nu avea încotro și recurgea la vechiul mijloc, acela de a se ascunde.

Într-o seară se tupilă în tufișul de sălcii din fața casei. Sörine se ivi de câteva ori în ușă și o strigă prietenos; de fiecare dată pe Ditte o trecea un fior de scârbă. Făcea o mișcare, ca și cum ar fi vrut să verse. Mama umblă, căutând în jurul casei și o luă apoi încet de-a lungul șoselei și înapoi, privind cu atenție. Rochia ei atinse fața Dittei. Pe urmă intră în casă.

Dittei îi era frig și ostenise să tot stea ascunsă; dar nici în casă nu voi să între – în tot cazul nu înainte de a se întoarce tata. Dacă venea abia în noapte? Sau dacă nu venea deloc? I se mai întâmplase Dittei și altădată așa ceva, pe atunci, însă, avusese motive să rabde. Acum, bătaia nu mai exista!

Nu, nu mai exista, totuși era minunat să poți intra în casă de mână cu tata. El nu cerceta, arunca doar mamei o privire de învinuire și nu mai știa cum s-o mângâie pe Ditte. Poate că izbutea el să obțină plecarea ei la... nu! Asta... Ditte izbucni în plâns. Asta era grozăvia; oricât plângea Ditte după bunică – deodată se surprindea că uitase de moartea ei.

— Bunicuța a murit, scumpa mea bunicuță a murit, repeta mereu, ca să nu i se mai întâmple să uite; dar după un răstimp uita iarăși. Asta dovedea cât de necredincioasă era ea față de bunică!

Îi părea rău că nu intrase când o strigase mama. Acum era prea târziu. Trase picioarele sub fustă și începu să smulgă iarbă, ca să nu adoarmă.

Un zgomet îndepărtat o făcu să se ridice – sosea o trăsură! A! dar nu era scârțâitul cunoscut și drag al căruții tatălui ei!

Trăsura coli din drum spre Cuibul Coțofenilor; doi bărbați coborâră și intrară în casă; pe cap aveau chipiuri cu fireturi. Ditte se strecură până aproape de casă, ascunsă de sălcii; inima-i bătea tare. După o clipă cei doi ieșiră din nou; mama era între ei. Ea se apăra și țipa ca apucată.

— Lars Peter! striga sfâșietor către întuneric. Bărbații fură nevoiți s-o urce cu sila în trăsură. Din casă răsunau plânsetele copiilor.

La auzul acestora, Ditte uită totul și sări din ascunzătoare. Unul

dintre bărbați o apucă de braț, dar îi dădu drumul la un semn al celuilalt.

— Ești de-aici? o întrebă el.

Ditte dădu din cap.

— Atunci intră la frățiorii tăi și spune-le să nu le fie frică. Dă-i drumul, birjar!

Ca fulgerul, Sörine întinse picioarele afară din trăsură, dar jandarmul o ținu bine.

— Ditte, ajută-mă! strigă Sörine pe când trăsura se făcea nevăzută în întuneric.

Când Lars Peter vru să cotească în fața băcăniei de pe șosea, cam la vreo jumătate de milă de Cuibul Coțofenelor, trăsura trecu în goană pe lângă căruța lui; văzu chipiurile jandarmilor lucind în lumina lămpii din prăvălie. „Au ieșit autoritățile la drum, în astă seară”, gândi el înfiorându-se. Mai coti o dată și își reluă mormăitul fericit, pe când lovea pe Klaus cel mare cu biciușca peste spate. Stătea aplecat în față, gândindu-se la cei de-acasă – ce-o să-i puie oare astă-seară Sörine dinainte, căci avea o foame de lup: se gândi și la copii. Mai mare rușinea că întârziase atât – ce bucurie când i se repezeau toți patru înaintea! Dar, oricum, nu se culcaseră încă.

Toți patru copiii îl așteptau afară, pe șosea; cei mai mici nu avuseseră curajul să stea în casă. Rămase ca împietrit în căruță, pe când îi povestea Ditte cele întâmplate. Se părea că omul acela voinic și mare se va prăbuși. Pe urmă își reveni și însoți copiii în casă, vorbindu-le cu blândețe; Klaus cel mare venea singur după ei, cu căruța.

Tata îi ajută Dittei să culce copiii. După asta o întrebă:

— Poți să vezi azi de copii? Trebuie să plec la oraș și s-o aduc pe mama înapoi – nu-i decât o greșeală!

Vocea îi era îndurerată.

Ditte dădu din cap și-l însoți până la căruță.

Lars Peter potrivi căruța; asta îl obosi.

Deodată se opri.

— Tu știi mai bine, Ditte, spuse el. Doar ai s-o poți apăra pe mama! Aținti urechea, fără s-o privească. Nu primi niciun răspuns.

Întoarse căruța încet și începu să deshame.

Partea a doua.

MĂMICA

1. DIMINEAȚA ÎN „CUIBUL COȚOFENELOR”

Klaus cel mare înghițea hrana de zor și cu mult zgomot. Avea un fel ciudat de-a mânca; oricât de bine-ar fi amestecat Lars Peter grăunțele cu paie tocate, Klaus cel mare tot izbutea să le aleagă. Mai întâi golea ieslea pe jumătate, ca să-și căptușească stomacul; pe urmă avea răgaz să se apuce de treabă; împingea totul în mijlocul ieslei; sufla din când în când pe nări de zburau paiele în toate părțile și-apoi alegea grăunțele cu botul lui moale. După ce le dădea gata pe toate, începea să râcăie pământul cu copita, nechezând în același timp.

Ditte râdea:

— Mai vrea să-i pui zahăr, spunea ea; întocmai ca Paul când e vorba să-și mănânce păsatul; și el linge de pe deasupra.

Dar Lars Peter mormăia:

— Ia, mănâncă colo, stafie ciolănoasă. Nu-s timpurile să înghiți udătura și s-arunci pâinea.

Klaus cel mare răspundea cu un nechezat lingușitor, care nu se mai termina.

În sfârșit, Lars Peter se ridica și aduna paiele în mijlocul ieslei.

— Hai, mănâncă, nerodule! zicea el, lovind calul cu palma peste șale. Klaus cel mare pleca botul, mirosea și apoi întorcea capul către Lars Peter ca și cum ar fi vrut să spună: „Da’ ce-i cu tine azi?” Nu-i mai rămânea alta lui Lars Peter, decât să ia un pumn de ovăz și să-l amestece cu paiele tocate.

— Ei, haide, acum, fără mofturi! spunea el, lăsându-și mâna lui cea mare peste crupa calului. Acum calul mânca tot.

De data aceasta Lars Peter se așează din nou sub felinar.

— Tare-i deștept Klaus cel mare, spuse Ditte. Știe foarte bine cât își poate îngădui. Dar e și tare mofturos.

— Știe că ne-așteaptă un drum lung și crede nimerit să se pregătească temeinic, răspunse Lars Peter, luând apărarea calului. E băiat deștept!

— Dar chiar așa de șmecher ca motanul Pirs tot nu-i, spuse Ditte cu importanță. Asta își deschide singur ușa la cămară. Nu puteam pricepe cum a intrat acolo să bea din lapte; am crezut că Paul a lăsat ușa deschisă și tocmai voiam să-i ard una pentru asta. Dar ieri l-am prins

pe motan cu ocaua mică. Știi cum face? Sare pe masa de spălat vasele și de-acolo se repede în ușa de la cămară, lovind clanța cu laba. Pe urmă îi vine ușor să deschidă ușa, de jos, de pe dușumea.

Ședeau sub felinarul care atârna de una dintre grinzi și alegeau cârpe. În jurul lor erau grămezi mari de zdrențe, cele de lână de-o parte, cele de in de alta, și cele de bumbac mai încolo. Mai era încă noapte neagră și rece afară, dar aici înăuntru era plăcut. Klaus cel mare lucra ca o batoză ca să se sature și vaca zăcea și gâfâia de plăcere rumegând, pe când păsările, în despărțitura lor, cotcodăceau încetișor prin somn. Purcelușul cel nou visa desigur despre mama lui, căci auzeau din când în când un zgomot de supt venind din locul unde dormea el; fusese luat de la mamă-sa abia de câteva zile.

— Asta e lână? întrebă Ditte, arătând lui Lars Peter o cârpă mare.

Lars Peter o pipăi îndelung, pe urmă trase un fir și-l apropie de flacăra felinarului.

— Lână trebuie să fie, făcu el în sfârșit, că se topește și miroase a corn. Dar, dracu' mai știe... Mai pipăi o dată peticul, dus pe gânduri... Poate-i vreo șmecherie de astea moderne; se spune că oamenii prelucrează acum unele ierburi, așa încât nu le mai poți deosebi de lână. Și mătasea se face din sticlă – așa se spune.

Ditte sări în picioare și deschise ușa șopronului. Ascultă o clipă, apoi se făcu nevăzută, în curte. Reveni îndată.

— Li s-a întâmplat ceva copiilor? întrebă Lars Peter.

— Nu, scâncea Paul; avea o nevoie. Acum că s-a învățat în sfârșit să se ceară, trebuie să fim atenți. Dacă lăsăm sa se întâmple odată, nu-l mai putem dezbăra. Ditte părea foarte experimentată.

Lars Peter dădu din cap.

— Ai făcut o treabă bună că l-ai învățat să se ceară, spuse el cu admirație nesfârșită în glas. Nu înțeleg cum ai izbutit. Mama n-a putut face nicio ispravă cu el.

— Ei, dacă vrei cu tot dinadinsul – și nu te lași, copilul trebuie să asculte! Mai rău e noaptea, când este întuneric și frig. Atunci te gândești: mi-e așa de bine și tara n-am chef să mă scol, las' că se ține el până dimineață. Dar vezi, tocmai asta nu trebuie, pentru că, știi, atunci... — Da' cum se poate face mătase din sticlă? întrebă ea deodată. Doar sticla e sfărâmcioasă!

— Păi și mătasea asta la modă se rupe repede, de aceea e și de crezut! Se vede și aici: cum ai un petic de mătase, cum e ferfeniță.

— Și ce minunăție așa de mare mai e și sticla asta?

— Ei, cine poate spune ce e? Nu poate să fie înrudită cu gheața, pentru că se ține tare chiar dacă bate soarele în ea. Poate... nu, nu îndrăznesc să te lămuresc. E tare rău când nu învață omul carte ca lumea; și ca să înțelegi toate numai cu mintea ta – pentru asta trebuie să fii mai șmecher decât mine.

— Dar așa ceva se poate oare?

— Păi, sigur, că așa doar *trebuie* să fie; altfel cum ar fi descoperit-o cel dintâi – dacă nu i-ar fi dat lui întâi în gând? Altădată întrebam și eu întruna și mă frământam pentru toate cele; dar m-am lăsat, că oricum nu te lămurește nimeni. Și chestia cu mama te face să-ți fie lehamite de toate. Lars Peter oftă.

Ditte se plecă peste lucru. Discuția lua o întorsătură care nu-i era pe plac.

Klaus cel mare se simțea în sfârșit sătul – avea el felul lui zgomotos de a se exprima.

— Ei, fii cuviincios, mai înghițitor de aer, măi! îi strigă Lars Peter. Uți că ai musafiri?

Ditte râse, pe urmă întrebă:

— De ce nu învață și animalele să se poarte frumos și să fie cuminți, ca noi?

— Ei, pentru că nu-s în stare, răspunse Lars Peter, dus pe gânduri. Așa-i pe lume, fiecare trebuie să învețe de la alții și să învețe pe alții – pe cât se poate. De altfel, animalele sunt adesea mai simțite decât oamenii și am putea lua pildă de la ele.

Un timp domni tăcere. Măinile lui Lars Peter lucrau din ce în ce mai încet până se opriră de tot. Ședea și privea în gol. Așa era el în ultima vreme. Deodată se ridică, se îndreptă spre ochiul de fereastră dinspre răsărit și îl deschise; era încă noapte, dar stelele începeau să pălească. Din staulul lui, Klaus cel mare începu să necheze încetișor; de-abia se auzea. Lars Peter închise ferestruica și veni la el; se împleticea ciudat prin șopron. Ditte îl urmări din ochi.

— Ce mai vrei? întrebă el fără vlagă și mângâie cu brațul crupa calului, apropiindu-se tare de el. Klaus cel mare îl ciupi de umăr cu botul lui moale. Asta era cea mai blândă mângâiere pe care și-o putea Lars Peter închipui. Apoi îi dădu ovăz.

Ditte întoarse capul către cei doi – nu-i plăcea să-l vadă pe tata în starea în care se găsea el în această clipă. Ce folos să te lași copleșit?

— A flămânzit iarăși? întrebă ea aspru. Animalul ăsta ne mănâncă urechile!

— Dar face și treabă – și ne așteaptă un drum lung.

Lars Peter se întoarse lângă ea și se apucă din nou de lucru.

— Câți kilometri sunt până la Copenhaga?

— Vreo șase, șapte ore de mers, cred. Avem de luat și o încărcătură.

— Oho, atâta drum! se înfioră Ditte. Și-i așa de frig!

— Mai ales dacă trebuie să șezi singur în căruță. Ai putea să vii și tu! Ținta călătoriei nu-i tocmai plăcută și cu ce să-ți treci vremea pe drum? Că de gândurile cele negre nu poți scăpa!

— Nu pot să lipsesc de-aici, i-o tăie Ditte scurt.

Pentru a douăzecea oară încerca Lars Peter s-o convingă.

— Putem foarte bine să rugăm pe-alde Johansen să bage de seamă – și să le trimitem copiii pentru câteva zile, spuse el.

Ditte rămase neclintită. Nu ținea deloc la mamă-sa, orice-ai spune; nu voia să meargă la oraș și să-i dea bună ziua acolo, în robie. Și mai bine-ar înceta odată tata cu vorbăria, că altfel se supără și-i aduce aminte de bunica. O ura pe mamă cu o putere înspăimântătoare pentru vârsta ei. Nu atingea niciodată acest nume cu vreun cuvânt și, când vorbeau alții, amuțea și nu mai puteai scoate nimic de la ea. Așa bună și gata de sacrificiu cum era, în chestia aceasta era de neclintit.

Mintea blajină a lui Lars Peter nu putea pătrunde taina unei asemenea un. Oricât ar fi dorit el să împace lucrurile, nu-i rămânea decât să le lase baltă.

— Vezi dacă n-ai nevoie de ceva pentru gospodărie, spuse el.

— Am nevoie de sare de masă; sarea pe care o au în sat, la dugheană, e atât de groasă că nu se poate da la masă. Și mai am nevoie de praf de copt. Vreau să încerc să fac un cozonac; pâinea cumpărată se usucă atât de repede!

— Și asta știi? întrebă Lars Peter cu admirație.

— Îmi mai trebuie și altele, continuă Ditte liniștită. Dar mai bine să ți le scriu; altfel uiți jumătate din lucruri, ca data trecută.

— Da, mai bine, făcu Lars Peter blajin. Mă cam lasă memoria. Nu știu zău – altădată făceam câte cincizeci de treburi fără să uit vreuna. Dar asta cu mama, m-a dat gata! Sau poate și pentru că îmbătrânesc. Bunicul a avut până la sfârșit o memorie ca la carte.

Ditte se ridică repede și își scutură rochia.

— Așa, am terminat! spuse ea oftând adânc. Băgară zdrențele în saci și îi legară la gură.

— De-aici ies bani mulți, făcu Lars Peter și trase sacii la ușa șopronului, unde erau îngrămadite fiare vechi și alte metale, care trebuiau și ele duse la oraș. Cât o fi ceasul? Trecut de șase. Acuși e ziua mare!

Ditte dădu ușa șopronului de perete și aerul rece năvăli înăuntru. La răsărit, peste ape, cerul era înghețat și de culoarea coclelii, cu o ușoară lucire aurie – ziua începea să se arate. Colo, pe porțiunile neîngliețate, păsările începeau să dea semne de viață. Era ca și cum larma de la Cuibul Coțofenelor le vestea zorile; se ridicau cărd după cărd, zburau și se îndreptau spre mare.

— O s-avem vreme frumoasă, spuse Lars Peter, pe când trăgea căruța în fata șopronului. Ar fi și timpul să înceapă dezghețul. Începu să încarce căruța, pe când Ditte se duse să ațâțe focul pentru cafea.

Când intră Lars Peter în cameră, flacăra din gura sobei arunca o lumină jucăușă pe podea; încăperea era plină de arome întăritoare. Mirosea a cafea și a ceva fript. Christian stătea în genunchi în fața sobei și băga pe foc buruieni și bălegar uscat de vacă. Ditte stătea

lângă plită și amesteca cu lingura în tigaia în care sfârâia ceva. Cei doi mai mici ședeau călare pe bancă și priveau fericiți prin cameră pe când pâlpâirea sobei lucea pe botișoarele lor umede. Zorile dibuiau gânditoare peste ferestrele înghețate.

— Poftim, tată! spuse Ditte și puse tigaia pe masă, pe trei bucățele de lemn. Nu-s decât niște cartofi prăjiți și câteva îmbucături de slănină. Dar, te rog, mănâncă singur!

Lars Peter râse și se așeză la masă. Începu îndată – așa cum îi era obiceiul – să-i hrănească pe cei mici; le da tot a doua îmbucătură. Cu fețișoarele întinse peste marginea mesei, cu ciocurile deschise, stăteau aci ca doi pușori; Christian avea furculița lui și la mâncare stătea între genunchii tatei. Ditte era rezemată cu burta de masă și privea la copii; ținea un cuțit lat de bucătărie în mână.

— Tu nu guști? o întrebă Lars Peter, împingând tigaia mai spre mijlocul mesei.

— Asta-i numai pentru tine, răspunse Ditte cam în ciudată. Mâncăm noi mai târziu. Dar Lars Peter îndopa copiii nestingherit mai departe. Mâncarea nu-i ticnea, dacă n-avea câteva guri deschise în jurul lui.

— Grozavă îmbucătură pentru cineva care abia a deschis ochii, nu? făcu el cu un râs larg; glasul lui avea iarăși sunetul acela adânc și cald.

Pe când își bea el cafeaua, surioara și Paul se îmbrăcară repede; voiau să-l vadă pornind. În timp ce tata înhăma, ei se strecurau printre picioarele lui și ale lui Klaus cel mare.

Soarele se ridica. Întindea o pânză sclipitoare, roșiatică peste gheața de la mal și peste împrejurimile acoperite de brumă; păpurișul foșnea în răsăritul soarelui ca niște spade de gheață ce se încrucișează. Din trupul enorm al lui Klaus cel mare se ridicau aburi în gerul dimineții și respirația scurtă și grăbită a copiilor semăna cu aburul care iese dintr-o mașină. În papucii lor de pâslă, săreau în jurul căruței ca doi căței neastâmpărați, cu labe late.

— Salutări mamei, repetau ei întruna.

Lars Peter se plecă din vârful încărcăturii, unde se înfipsese bine între saci.

— S-o salut și din partea ta? întrebă el. Ditte întoarse capul. El apucă biciul și începu să plescăie din limbă. Klaus cel mare se puse încet în mișcare.

2. ȘOSEAUA

— **E** mai nebun după drumul mare decât mine! spunea Lars Peter despre Klaus cel mare; așa și era: calul se înviora de îndată ce băga de seamă că se făceau pregătiri pentru un drum mai lung; de cele scurte, nu-i păsa; călătoriile de țară adevărate, cu ochuri la dreapta și la stânga, cu mas în vreun grajd de popas, astea îi erau pe plac. Ce găsea el în aceste călătorii era greu de spus; așa, de dragul unor întâmplări noi – ca omul – doar nu era posibil să se bucure. Deștept era el – fir-ar să fie! Oricum, îi plăcea să simtă șoseaua sub copite și cu cât părea că duce călătoria mai departe, cu atât era mai bucuros. Lua totul cu aceeași voie bună – la deal, când trebuia să facă eforturi mari, și la vale, când se rostogolea căruța peste dosul lui mișos. Numai când era dâmbul tare povârnit se oprea – ca să-i dea lui Lars Peter răgaz să coboare și să-și dezmoștească picioarele.

Pentru Lars Peter, șoseaua avea ceva din viața însăși. De acolo aducea el pâinea cea de toate zilele pentru el și pentru ai lui și tot șoseaua îi astâmpăra și setea de hoinăreală. O bucată de drum așa, cu două șiruri de ploi tunși și nenumărate poteci lăturalnice spre curți și case, ascundea tot felul de posibilități. Puteai s-o iei înapoi sau încolo, cum îți trăsnea pe moment prin cap, sau te puteai lăsa la voia întâmplării și a lui Klaus cel mare. Totdeauna ieșea ceva din asta.

Șoseaua însăși nu era altceva decât o bucată pe care o puteai vedea, dintr-un lanț fără sfârșit. Dacă îți dădea deodată în gând s-o iei înainte, în loc să cotești, puteai ajunge oricât de departe, în lumea largă. Desigur că Lars Peter mi făcea așa ceva; dar numai ideea că ar fi putut-o face, și tot îl mulțumea.

Pe drum întâlnea oameni de același sânge cu el, hoinari care se cățarau pe căruța lui fără să ceară voie; scoteau o sticlă din buzunarul de la piept, i-o întindeau și începeau să povestească. Erau oameni care umblaseră departe; ieri îi trecuse vreo barcă la Helsingør și peste o săptămână erau poate dincolo de graniță, la sud, în ținutul german. Aveau ghete potcovite și o scobitură în loc de burtă, o basma în jurul gâtului, mânecari la încheietura mâinilor aspre și... voie bună. Klaus cel mare îi cunoștea și se oprea de la sine.

Se oprea și în fața femeilor sărace, a copiilor de școală și a

muncitorilor; el și cu Lars Peter erau în privința aceasta de aceeași părere; oricui îi era voia să umble cu căruța, să i se facă gustul. Dar când vedea oameni înstăriți, Klaus cel mare trecea mai departe, că aceștia doar nu erau să călătorească cu hingherul!

Amândoi cunoșteau foarte bine șoseaua, cu toate oculurile ei. Dacă era ceva de văzut, vreo mașină de treierat, pe câmp, sau vreo construcție nouă, atunci unul dintre ei lua inițiativa de a se opri. Lars Peter făcea ca și cum calul ar fi fost cel curios:

— Ei, te-ai holbat destul? mormăia el după ce stătuseră puțin și trăgea hățurile. Klaus cel mare primea această mică trădare, fără să se lase stingherit în purtarea lui; prefera să facă cum îl tăia capul.

Rău trebuiau să stea lucrurile, pentru ca șoseaua cea largă să nu izbutească să-l înveselească pe hingher. Tactul liniștit și melodios al copitelor lui Klaus cel mare pe prundișul șoselei, te poftea să îngâni un cântec. Copacii, pietrele de kilometraj cu coroana regală pe ele, peste numele lui Christian al V-lea, nesfârșitele priveliști cu toată viața și mișcarea ce cuprindeau și pe care le întâlneai în timpul călătoriei – toate acestea îți dădeau voie bună.

Zăpada se închegase încet, încet, într-o ușoară pojghiță de gheață, care răsuna sub copita calului. Aerul limpede și aspru ușura răsuflarea și soarele își revărsa roșeața peste ținutul alb de zăpadă. N-aveai încotro, trebuia să fii bine dispus. Dar, deodată, îți răsărea în minte ținta călătoriei și totul își pierdea strălucirea.

Lars Peter nu-și bătuse niciodată prea mult capul să gândească pe cont propriu sau să tragă la răspundere existența. Dacă se întâmpla ceva așa, sau în altfel – sigur că nu putea să fie altcum – și-atunci ce-ar mai fi folosit să tu gândești! Când stătea chircit ore întregi, în căruță, mormăia un fel de melodie și se simțea bine. „Ce-o fi pregătit mama azi pentru tine?” gândea el, sau „aș vrea să știu dacă or să-mi iasă azi copiii înainte?”. Asta era tot. Primea negoțul prost sau târgul bun, așa cum veneau, și tot așa lua și necazurile și bucuriile; știa dintr-o experiență sigură și neclintită, că ploaia și soarele făceau cu schimbul. Așa fusese și pe vremea părinților și a bunicilor și însăși viața lui i-o dovedise. Și atunci la ce bun să scormonești? Dacă vremea rea ținea prea mult, ei, atunci scuturai piecica mai tare, după ce trecea.

Nici să te ciorovăiești cu careva, nu folosea la nimic. Și alții ar fi trebuit să ia lucrurile ca el, așa cum veneau, că doar tot nu simțise vreodată că există o mână care să cârmuiască treburile.

Acum, însă, *era silit* să cugete, oricât de nefolositor i s-ar fi părut acest lucru. Parcă-l apuca ceva neîndurat de ceafă și-l punea brusc față-n față cu întrebarea lipsită de orice nădejde: de ce? Dintr-o mie de ascunzișuri răsărea gândul la Sörine, încălcind și tulburând totul.

Lars Peter avusese parte din plin de nenorocire – și o purtase ca pe-

o povară ce-i fusese hărăzită. Avea cap mare și spinare lată, și la ce-ar fi fost bune, dacă nu să poarte poveri? Nu-i ședea lui bine să jelească și să facă pe simțitorul. Și soarta îl încercase doar îndeajuns! Dacă putea căra atât, ei, atunci mai putea căra încă pe-atât! Până se va prăbuși sub greutate. Se isprăvisc cu nesimțirea lții față de nenorociri!

Începu să cugete asupra soartei sale – dar nu înțelegea nimic. Totul era atât de lipsit de noimă, când se gândea și la alții! Nu apucase să se suie bine în căruță și să-l lămurească pe Klaus cel mare cum să meargă, că-i și năpădiseră gândurile negre, tropăind prin mintea lui, tot în cerc și în cerc, de-l năuceau cu totul. Nu mai deslușea nimic; mintea i se încălcea întruna în aceleași întrebări. De ce-i spuneau hingherul și de ce-l priveau ca pe un spurcat? Se hrănea doar tot atât de cinstit ca și alții. De ce erau copiii lui goniți și alungați dintre cei de vârsta lor – de ce-i spuneau casei lui „Cuibul Coțofenelor”? Și de ce-l păștea nenorocirea – și soarta? Erau atâtea și atâtea pe care nu le putea pricepe, dar pe care dorea să și le lămurească. Nenorocirea, care bătuse de atâtea ori la ușa lui, fără să-l găsească acasă, pusese acum cu putere piciorul în prag.

Oricât își bătea capul Lars Peter, tot nu înțelegea cele întâmplare cu Sörine. De felul lui nu vedea decât partea luminoasă a lucrurilor; celelalte le uita, de îndată ce treceau. Nu-și amintea decât de calitățile Sörinei. Fusese femeie destoinică, strângătoare... și ambițioasă. Și-i dăduse copii buni; chiar numai atât și încă era de ajuns să tragă o linie peste celelalte. O iubise și era mândru de ea, pentru hărnicia ei și pentru ambiția ei de neînfrânt. Și dacă-l supărau câteodată împunsăturile ei, tot o admira în tăcere, pentru că ținea nasul atât de sus. Și tocmai din pricina mândriei ei, zăcea ea acum în închisoare. Cât s-a mai putut, s-a agățat de ideea că trebuie să fie o eroare. „Poate-i dau drumul într-o bună zi”, gândea el. „Atunci o vei găsi stând în ușă când vei sosi acasă și totul nu va fi fost decât o neînțelegere”. Ei, acum se dăduse de mult sentința și lucrurile trebuie să fi fost în regulă. Dar fără noimă, tot erau!

O potcoavă zăcea în mijlocul drumului. Klaus cel mare se opri dintr-o veche obișnuință și întoarse capul. Lars Peter se trezi din gânduri, privi înaintea calului, pe urmă îl mână mai departe. Calul nu înțelese, dar – făcă-se voia stăpânului. Lars Peter nu mai avea chef să coboare din căruță pentru o păcătoasă de potcoavă. Ce rost mai avea?

Începu să fluiera și aruncă o privire peste ținut, ca să mai alunge gândurile. Colo, prin smârcuri, oamenii tăiau gheață pentru moșie – era și vremea! Și chiaburul de la Gadby ieșise cu sania cea bună, cu bătrâna alături de el. Asta putea să și-o îngăduie! Ei, s-o fi avut și el pe mama în căruță acum – și să meargă cu ea la oraș! Ah!... Iarăși l-a apucat! Lars Peter se smuci pe loc și privi în altă parte, dar la ce bun? De gânduri tot nu scăpa el! Erau ca insectele; le alungai dintr-o parte

și ele te ciupeau în alta.

Dintr-o ogradă mică ieși o femeie în goană.

— Lars Peter! strigă ea. Lars Peter!

Klaus cel mare se opri.

— Te duci la oraș? Întrebă femeia într-un suflet, rezemându-se de căruță.

— Mă duc în capitală. Lars Peter mormăi înăbușit, ca și cum s-ar fi temut să nu ghicească femeia ce căuta el acolo.

— Vrei să fii atât de bun și să ne cumperi o oală de noapte?

— Da' ce? V-ați boierit? Lars Peter strâmbă un colț de gură, într-un fel de zâmbet.

— Știi, fata noastră suferă de fierbințeli și doctorul a oprit-o să iasă din casă să-și facă nevoile, lămuri femeia dezvinovățindu-se.

— Sigur... pot să vă cumpăr. Cât de mare să fie?

— Dacă tot dăm bani pe-așa ceva, atunci mai bine să tragem și noi folos: bătrânul și cu mine, fata și argatul, și apoi și copila cea mai mică. Să ajungă pentru șase-șapte urinări. Na-ți un sfert de taler; mai mult nu cred să coste. Îi întinse banul care era înfășurat în hârtie și Klaus cel mare se urni din loc.

Pe la jumătatea drumului Lars Peter coti spre o cârciumă. Calul trebuia să bage ceva în burtă și nici lui nu-i strica o întăritură, că tare mai era amărât. Trase la grajd, scoase calului zăbala din gură și-i atârână sacul cu nutreț de gât. Cârciumarul cel gros se ivi în prag, clipi din ochii lui cei mici ca de porc, care erau înfipti adânc în mormanul de carne pistuiată, ca două stafide într-un aluat dospit.

— Ei, iată și pe hingherul de la „Nisipuri”, strigă el și râse de-i horcăi spuma în gât. Ce vânt ne-aduce așa un oaspete de seamă?

Lars Peter mai auzise asemenea bun venit și altădată și răsese și el; dar azi salutarea avu o înrăurire ciudată asupra lui. Se isprăvise cu răbdarea lui; sângele începu să i se urce la cap, ca și cum ar fi vrut să țâșnească afară. Lars Peter cel răbdător, liniștit și domol, întoarse capul dintr-o smucitură de-i sticliră dinții. Se opri, își scoase mantaua, și o întinse peste cal.

— Ce? Am greșit poate? începu din nou cârciumarul. Nu-i oare domnul moșier de la Cuibul Coțofenelor cel care ne face cinstea?

Lars Peter se aprinse cu adevărat.

— Vrei să-ți ții gura, porc îndopat de cârciumar, ce ești! tună cu o voce care se rostogoli peste acoperișuri, și se repezi la el, bocănind din cizmele lui grele. Ca de nu, ți-o astup eu!

Gura cât o prăpastie a cârciumarului se închisese de la sine. Ochișorii lui de porc, care când râdea se cufundau în mormanul de carne, se deschiseră larg de groază; se întoarse și-o zbughi în casă. Când Lars Peter tropăi apoi prin cârciumă, cu fața întunecată, cârciumarul își făcea de lucru; fluiera încet, cu limba groasă între

buze, făcând pe prostul.

— Un rachiu și o bere! mormăi hingherul. Se așează la o masă și începu să-și despacheteze mâncarea. Cârциumarul sosi cu o sticlă întreagă și cu două pahare. Aruncă o otheadă cam șovăitoare spre Lars Peter și turnă ochi, două păhărele de rachiu.

— Noroc, prietene! spuse el lingușitor.

Hingherul bău fără să ciocnească. Trăsese burtosul o spaimă bună și acum dădea dumnealui din coadă. I se părea ciudat să faci pe-un om să tremure din pricina ta – acesta era un simțământ nou, care nu-i plăcu lui Lars Peter. Îi făcea bine să-și verse și el odată fierea; trupul lui mai simți câtăva vreme o adevărată destindere, după descărcarea aceea violentă. Iată-l pe crâșmarul cel cu gura mare stând sluj numai pentru că nu mai înghițeau orișice. Lars Peter simți deodată un chef grozav să-i pună piciorul în ceafă și să-i urle în mutra îndopată, de să-i curgă bale din gură de spaimă. Ori să-l ia de ambele capete și să-l îndoie până s-or atinge. De ce să nu-și dea și el măcar odată drumul? Poate că-l vor cinsti atunci și pe el cum se cuvine.

Cârциumarul se lăsă pe un scaun în fața lui.

— Ei, Lars Peter Hansen, ce, te-ai făcut socialistru? întrebă el clipind.

Lars Peter lovi cu pumnul lui greu în masă, de se ridicară toate vasele – și cârciumarul cu ele cu tot.

— Prea m-am lăsat călcat pe bătătură. Înțelegi? Nu-s mai hinger decât tine și decât alții. Să mai aud odată vorba asta, că vă ia dracu' pe toți!

— Sigur, sigur! N-a fost decât o glumă, Lars Peter Hansen. Și ce mai e pe-acasă? Nevasta și copiii, sănătoși? Ochii lui tot mai clipeau neliniștiți de câte ori se mișca Lars Peter.

Lars Peter nu-i răspunse, ci mai dădu pe gât un rachiu. Știa el bine că bădăranul ăsta cunoștea prea bine povestea cu Sörine.

— Ar fi trebuit s-o iei și pe doamna cu tine. Femeilor le place o plimbare prin capitală, încercă din nou cârciumarul. Lars Peter îl privi bănuitor.

— Ce-s neroziile astea mârșave? spuse el întunecat. Știi doar că șade la...

— Unde șade? Nu te-o fi lăsat cumva?

Lars Peter mai dădu pe gât un rachiu.

— Ei, drăcia dracului, șade la gherlă!

Cârциumarul băgă de seamă că nu mergea să faci pe nıznaiul; nu te alegeai decât cu bucluc.

— Cred c-am auzit așa ceva, spuse el. Nu cumva a supărat legea cu ceva?

Hingherul râse găunos.

— Cam! Se spune c-a ucis-o pe maică-sa. Rachiu! începuse să-și facă

efectul.

— Ah, Doamne... se poate, se prea poate, oftă cârciumarul și se chirci, par-ar fi avut crampe. Și-acum te duci la rege?

Lars Peter ridică capul.

— La rege? Întrebă el. Ideea îl surprinse; poate că asta era minunea pe care-o aștepta de atâta vreme.

— Păi, doar regele hotărăște asupra vieții și a morții, asta o știi și tu. Când nu poate suferi pe careva, n-are decât să spună: „Ia scurtăți-mi-l pe flăcăul ăsta cu un cap!” Tot așa poate desface și cătușele, dacă are chef.

— Și cum ajunge un calic ca mine la rege? Hingherul râse fără speranță.

— Oricine în țara asta are dreptul să ceară să fie lăsat să intre la rege. Interesează-te în oraș; și un copil știe unde locuiește regele!

— Asta o știu și eu, răspunse Lars Peter cu mândrie. Era cât pe ce să mă ia și pe mine la garda regală și-aș fi stat în post în fața palatului. Dacă tălpile plate n-ar fi fost o piedică, ehei!

— Nu-i chiar așa de simplu, căci are mai multe locuințe. Un rege n-are prieteni; devreme ce nu-i decât un singur rege în țară, la cine să meargă el în vizită? Să tot stei de vorbă cu nevasta, nu poate nici dracu' răbda – regele tot atât de puțin ca și noi muritorii de rând; așa că se plictisește și merge din castel în castel, jucându-se de-a vizita cu el însuși. Deci, vezi că-i mai bine să întrebi și să cauți pe cineva care să te îndrepte. Doar ai bani la tine, nu?

— Am marfă de peste o sută de coroane, colo afară, la căruță, spuse Lars Peter, bătându-se în piept.

— La oraș, ușile merg greu dacă nu le ungi. Poate că și porțile palatului scârțâie, dar, știi tu... Cârciumaru! frecă două degete.

— Ei, atunci o să ungem, spuse Lars Peter cu un gest larg și se ridică.

Prinsese curaj și, pe când înhăma calul și se urca în căruță; mormăia un cântec; știa el acum încotro s-o apuce; nu mai avea decât să meargă tot înainte și să facă treabă bună. Zi și noapte îl muncise gândul că trebuia să facă ceva, ca s-o scoată pe Sörine din închisoare, dar ce anume, nu știa. Să sară noaptea peste zidul închisorii și s-o scoată de-acolo, așa cum scria în romane, de asta nu era bun. Dar, să se ducă la rege, asta da! Nu fusese el, în tinerețea lui, cât pe-acți să intre-n garda regală? „Are înălțimea și construcția reglementară!” se spusese atunci. Pe urmă descoperiseră că are tălpile plate și îl declaraseră inapt cu desăvârșire; dar, cum spusese, era cât pe-acți...

3. ÎN CAPITALĂ

Lars Peter Hansen nu cunoștea capitala. Fusese el ca băiat tânăr, pe-acolo, cu taică-său, dar mai târziu nu se mai ivise prilejul pentru o călătorie la Copenhaga. El și cu Sörine vorbiseră adesea să se ducă într-acolo cu marfă și s-o vândă de-a dreptul marilor negustori, în loc s-o lase să ajungă la ei pe ocolite, prin micii misiți de-acasă, din orașul de provincie; dar planurile rămăseseră baltă. Azi, însă, o va face și pe-asta. Își notase el o firmă mare ale cărei reclame se vedeau peste tot, în provincie. „Cea mai mare firmă scandinavă pentru zdrențe, oase și metal vechi”, așa spuneau afișele, și plătea „cele mai mari prețuri ale zilei”. Aceasta din urmă îl atrăsese în special.

Lars Peter își făcu toate socotelile, pe când o luă prin strada Lyngby către „Triangel”. Dacă socotea ei după prețurile din orașul lui de reședință, de-acasă, apoi avea marfă de cel puțin o sută de coroane în căruță; în capitală trebuie să socotească cu douăzeci și cinci de coroane în plus. Poate că ajungea suma aceasta să acopere cheltuielile de eliberare a Sörinei. Așa, ar fi omorât două muște dintr-o singură lovitură: o scotea pe Sörine din închisoare și mai câștiga și bani pe deasupra! Totul era să știi cum să faci treabă! Își ridică pălăria pleoștită și își răscoli sălbăticia de păr – era bine dispus.

La „Triangel” se opri și întrebă de drum. Coti apoi pe strada Stăvilarului și de-acolo într-o stradă lăturalnică. De partea cealaltă a unui gard înalt se vedeau munți de fier vechi și ruginit: arcuri și tablă găurită, paturi de fier îndoite, căldări pentru cărbuni și oale turtite și roșii de rugină. Deasupra porții de la intrare se afla o firmă pe care scria „Levinsohn și Fiii, Export”. Aci trebuia să fie. Hingherul intră pe poartă și se opri uluit. În fața ochilor lui se întindea o nesfârșită învâlmășeală de magazine, șoproane, unele lângă altele, sau unele în dosul celorlalte, pline de grămezi de cărpe, de vată murdară și de fier ruginit. Pe de lături erau alte curți și în dosul acestora, iarăși altele. El și cu Klaus cel mare puteau să umple și să adune în vecii vecilor și tot n-ar fi izbutit să umple măcar una dintre curți! Copleșit, rămase cu gura căscată, privind în toate părțile; fără să vrea, își scoase pălăria pe furis. Apoi prinse curaj, se apropie de unul dintre șoproane și sări din căruță. Dinăuntru se auzeau glasuri și împinse ușa. În semiîntunericul

șopronului ședeau câteva fete și alegeau ceva scârbos, care semăna a scamă plină de sânge.

— Ei, am nimerit de-a dreptul în cotețul porumbeilor, strigă vesel Lars Peter. Da' ce dracu' faceți aci? Scărmănați puf de îngerași? Umpluse toată încăperea cu gâl găitul lui vesel.

Una dintre fete băga mâna ca fulgerul în grămadă și vru să-i dea cu ceva în cap; se feri, tupilându-se, așa încât obiectul rămase lipit de canatul ușii. Era vată plină de sânge și de puroi – din lăzile de gunoi ale spitalelor. Știa el că aici, în capitală, se aduna și așa ceva.

— Ptiu, drace! făcu el și ieși afară. Ptiu, ce scârbos! Fetele chicotiră.

Din clădirea principală de mai încolo, se îndrepta spre el, clătînându-se pe picioare, un omuleț cu ochelari.

— Ce... ce faci aici? clefăi el din depărtare; de grăbit ce era, se încurca în propriile lui picioare. N-ai ce adu-meca pe-aici. Era îngrozitor de murdar și de nebărbierit; gulerul și haina păreau scoase din grămada de gunoi. Nu, așa nu se murdărise Lars Peter niciodată la treabă; la bătrânul ăsta, murdăria ședea în straturi groase prin cute și zbârcituri. Dar adevărat că activitatea era mult mai mare aici, decât acasă la el. Scoase pălăria blajin.

— Vorbesc oare cu domnul Levinsohn? întrebă el, după ce-l lăsă pe bătrân să sfârșească de clefăit. Am marfă de vânzare.

Bătrânul îl privi încremenit, mut de mirare că cineva putea cuteza să-l ia drept capul firmei.

— Așa, îl cauți pe domnul Levinsohn, făcu el apropiindu-se. Chiar pe el?

— Da, vreau să-i vând niște marfă.

Ei, numai asta-i mai lipsea bătrânului:

— Și nu poate fi decât el în persoană? Nu-i așa? Nimeni altul pe lumea ăsta nu-ți poate prelua marfa, pentru că s-ar rupe oiștea carului, ar cădea cârpele din el și s-ar murdări... mai știi! Deci, nu poate fi decât domnul Levinsohn în persoană! Îl măsură pe hingher din cap până-n picioare, cu o privire nespus de disprețuitoare.

— Mai bine-ar fi să am de-a face chiar cu el, insistă Lars Peter, neclintit.

— Atunci, trebuie să pleci cu căruța dumitale de gunoi pe Riviera, amice.

— Unde?

— Pe Riviera, așa! Bătrânul își frecă mâinile, atât de mult îl desfăta purtarea lui Lars Peter. Nu-s decât câteva sute de kilometri de-aici – uite, drumu-i pe-acolo, spre sud. Mai sigur îl găsești chiar la Monte Carlo – între cinci și șapte după-amiază. Poale vrei să saluți și pe conica și pe domnișoare? Poate să le tragi și-un pic de rude? Așa un mic flirt... sub palmieri, nu?

— Uite-al dracului, atât e de nobil? întrebă Lars Peter zăpăcit. Ei,

poate facem treaba cu dumneata!

— La ordin! Domnule Jens Petersen din... din... dacă un boier ca dumneata vrea să aibă de-a face cu un calic ca mine.

— Numele meu e Lars Peter Hansen – de la Nisipuri.

— Ce onoare pentru firmă! Ne pare foarte bine! Bătrânul se strecură în jurul încărcăturii și-o prețui din ochi, pe când gura i se mișca fără-ncetare. Deodată îl apucă pe Klaus cel mare de zăbală, dar fu silit să-i dea drumul, deoarece calul dădu să-l muște. Să mergem cu lucrurile în curtea cealaltă, făcu el.

— Cred că-i mai bine să stea lucrurile în căruță, până ne înțelegem din preț, fu de părere Lars Peter. care începuse să devin bănuitor.

— Ba nu, omule, trebuie să golim tot, ca să vedem ce ne-aduci, răspunse bătrânul schimbând tonul. Nu cumpărăm mâța-n sac.

— Nici eu nu scot pisica din sac, până nu aud prețul. Totul e cântărit și ales; Lars Peter Hansen nu înșală.

— Sigur că nu! A, ăsta ești dumneata? Nu, nu, Lars Peter Hansen – și încă din Nisipuri – nu, ăsta nu înșală! Hai, să intrăm în birou.

Hingherul îl urmă. Se cam zăpăcise: îl credea omul nerod, ori îl cunoștea într-adevăr? Acasă îl cunoșteau toți pe Lars Peter Hansen, dar aci, în oraș, de unde știau ei că-i negustor de zdrențe?

Ținea minte totul pe de rost și dictă cifrele, pe când bătrânul le scria. Pe când erau în mijlocul socotelilor, băgă de seamă deodată că i se făcuse nevăzută căruța. Se repezi afară; colo, în curtea cea mare, doi argați erau ocupați cu descărcarea ei. Pentru a doua oară își ieși azi Lars Peter din fire.

— Să le încărcăți la moment la loc! răcni el și apucă o grindă din căruță. Cei doi argați îl măsurară repede din ochi; pe urmă încărcară marfa la loc, fără o vorbă.

Acum nu se mai îndoia că voiau să-l înșele. Ticăloșii dracului! După ce răsturnau marfa peste grămezile lor, cum ar mai fi putut căpăta el preț? Trase căruța până lângă ușa biroului și înfășură hățurile în jurul brațului. Vulpea cea bătrână îl privea cu coada ochiului de la birou.

— Au vrut să-ți fure frumusețea de armăsar? întrebă el prefăcându-se de bună-credință.

— Ba, și-au căutat altă pricină cu mine! mormăi Lars Peter; voia și el s-arate că poate lua peste picior. Vrei să iei marfa sau ba?

— Sigur că vrem s-o cumpărăm! Uite-aci, am socotit tot. Face tocmai cincizeci și șase de coroane – la cel mai mare preț al zilei.

— Duceți-vă unde a înțărcat dracu' copiii, cu cel mai mare preț al zilei al vostru. Lars Peter porni să se urce în căruță.

Bătrânul îl privi mirat prin sticla ochelarilor:

— Nu vrei să vinzi?

— Nu, nu vreau. Mai bine duc marfa înapoi acasă – acolo iau dublu pe ea.

— Dacă zici așa – apoi Lars Peter Hansen nu înșală. Dar ce să facem, omule? La tine pierdem parale. Și să duci marfa înapoi acasă, nici răspunderea asta nu ne-o putem lua, că ni-i prea milă de frumusețea asta de cal. Se apropie de Klaus cel mare să-l mângâie, dar animalul trase urechile înapoi și plesni din coadă.

Când îl lăuda cineva pe Klaus, Lars Peter nu mai putea ține supărare și așa se mulțumi în sfârșit cu nouăzeci de coroane. Căpătă și o țigară ca supliment.

— E de cele ieftine; deci, n-o aprinde până nu ieși pe poartă, spuse șarlatanul cel bătrân cu obrăznicie. La revedere, pe curând!

Mulțumesc! O să mai curgă apă pe gârlă, pân-o mai da el pe-aici... Ce mai gașcă de hoți! Se interesă încotro s-o în spre un han de pe Vestergade, la care trăgeau oamenii de pe la ei și, ajuns acolo, deshămă.

Curtea era plină de căruțe. Țăranii umblau de colo-colo descheiați la cojoc și cu pipa bălăbănindu-se între dinți; îndesau marfă în lăzi, pe când alții înhămau caii. Ici și colo, printre căruțe, se învârtea un soi ciudat de oameni, bărbați cu lanțuri groase de aur peste burtă și cu pleoapele strânse. Unul dintre ei se apropie de Lars Peter și-l salută.

— Ce faci astă seară? îl întrebă. Suntem câțiva, toți foști țărani, și-am vrea să petrecem puțin. Ne mai lipsește un jucător. Scoase un pachet de cărți din buzunar și îl răsfoi între degete.

Nu, Lars Peter n-avea vreme – mulțumesc!

— Cine-s ăștia? întrebă el pe-un argat.

— Îi ajută pe țărani să nu se rătăcească prin oraș când îi întuneric, răspunse argatul râzând.

— Și li se plătește pentru treaba asta? întrebă Lars Peter, dus pe gânduri.

— Da și câteodată chiar din gros! Dar pentru asta au ei grijă de petrecere, de loc de dormit și de toate! Și mai au și câte o femeie pentru tine, la nevoie!

Fie cum o fi, numai de-ar fi în stare să-i găsească cuiva pe propria lui nevastă!

— Cu așa ceva nu prea cred că se îndeletnicesc ei. Dar, la urma urmei, poți încerca.

Nu, lui Lars Peter nu-i ardea de-astea. Știa el bine că trebuie să te ferești de asemenea oameni. Orândui lucrurile în căruță, apoi porni spre oraș. În piața Hauser ținea un prieten al lui din tinerețe cârciumă – acolo voia el să meargă. Poate că o să-l îndrepte el ce să facă!

Tocmai se aprindeau felinarele, deși nu era încă întuneric; aici nu se făcea economie. Lars Peter porni bocănind cu cizmele lui grele, către piața Frue și privi la case. Uriașul adus de spate, a cărui pălărie și manta luceau în toate nuanțele spălăcelii, părea o bucată de ogor ambulant; când ridica glasul să întrebe de drum, răsuna strada, deși se

silea să-și domolească vocea. Oamenii se opreau în loc răsând. Atunci râdea și el și spunea câte ceva în glumă dar vorbele-i răsunau – fără voia lui – ca tunetul. Încet, încet, se luară după dânsul o droaie de copii și de tineri. Nu se supăra că strigau după el; dar nu se simți în siguranță decât în fața ușii bodegii, unde își șterse nădușeala de pe frunte cu basmaua lui cea mare și roșie.

— Bună ziua, Hans Mattisen, strigă el spre încăperea cea întunecată din pivniță. Mă mai ții minte, prietene? Bucuria că ajunsese la țintă, îi făcea vocea și mai puternică; sub tavanul cel scund nu prea era loc pentru ea.

— Hei, mai domol, mai domol! răsună un glas tihnit, din dosul tejghelei. Să facem mai întâi lumină.

Când lampa fu aprinsă, cei doi constatară că nici nu se cunoșteau. Hans Mattisen vânduse cârciuma acum câțiva ani.

— Cât despre asta, n-ai de ce plânge! spuse cârciumarul. Ia șezi colea!

Lars Peter se așeză pe bancă; i se servi o mâncare de carne și o sticlută, iar el se simți iarăși împăcat cu soarta.

Hangiul era un bărbat grozav de prietenos și de liniștit și Lars Peter stătu cu plăcere de vorbă cu el. Până să-și vină în fire, îi și spusese toată povestea vieții lui. Ei, doar fie asta venise aici. ca să i se dea un sfat; deci, nu făcuse rău.

— Asta-i tot? întrebă hangiul. Atâta lucru mai suntem noi în stare să aranjăm. Să-l chemăm numai pe capelmaistru.

— Asta cine mai e? întrebă Lars Peter.

— Capelmaistru?... Asta-i cel mai mare șmecher din lumea-ntreagă; nu există număr pe care să nu-l știe el dirija. Dar, e grozav de original – e ceva cu totul aparte, știi? Așa, de pildă, nu poate suferi câinii, pentru că odată un câine polițist l-a luat drept un hoț de rând. Asta n-o uită el! Dacă te-ntreabă cumva, să spui că, cele mai afurisite animale de pe lume sunt câinii – adică tot cam ca și polițiștii. Nici pe ăștia nu-i poate suferi. — Hei, Katrine ia-ți picioarele la spinare și șterge-o de-ladă pe capelmaistru, strigă el spre bucătărie. Și pe urmă, trebuie să-l stropești bine, căci, ca să-ți faci plăcere să stai cu el de vorbă, trebuie să-i topești mai întâi gheața.

— De asta să nu te plângi, spuse Lars Peter măreț și puse o piesă de zece coroane pe masă; hangiul o băgă în buzunar.

— În regulă, prietene, asta face impresie bună, spuse el lăudându-l. Am eu grijă de băutura – așa, pe tăcute. Văd că știi să te porți – n-am ce zice – dar cu puna cum stai?

— Am aproape o sută de coroane la mine, răspunse Lars Peter îngrijorat, ca nu cumva să nu fie destui.

— Ai să-ți vezi nevasta! strigă hangiul, bătând palma cu Lars Peter. Așa cum îți sunt prieten, așa ai să-ți vezi nevasta. Poate-ai să dormi

chiar în noaptea asta în brațele ei. Ce ai zice de așa ceva, băiete? Îi puse brațul în jurul gâtului și îl scutură prietenos.

Lars Peter râse mișcat – ochii i se umeziră. Era cam amețit de căldura camerei și de rachiul.

Un domn înalt și slab coborî treptele bodegii. Purta o redingotă neagră, dar n-avea nici vestă și nici guler – poate pentru că-l chemaseră prea în grabă. Ochelari pe nas avea și mai avea și aerul că știe ce vrea. Era arătos, cam ca un strigător de bilei sau un scamator. Glasul îi era puternic și aspru și omușorul de la gât cât toate zilele.

Hangiul îl trată cu foarte, foarte mare respect.

— Am onoarea, domnule capelmaistru, spuse el înclinându-se. Iată un om care are nevoie de-o mână de ajutor. A avut ghinion; nevastă-sa e la răcoare!

Capelmaistrul măsură din ochi, cam cu dispreț, făptura mare și sărăcăcioasă a hingherului. Dar hangiul îi făcu cu ochiul.

— Da! Să nu-l uit pe berar, exclamă el.

Se duse după tejghea și notă ceva cu creta pe-o tăbliță; „100 de halbe”, scria pe ea. Capelmaistrul se așeză și începu să-l descoasă pe Lars Peter – foarte îndeaproape. Pe urmă rămase pe gânduri.

— Asta-i treabă pentru Alma, spuse el în sfârșit către hangiul. Doar ea se joacă cu prințesa!

— Da, da, făcu hangiul încântat. Alma va face cu siguranță treabă bună! Chiar în astă seară? Aruncă o privire pătrunzătoare capelmaistrului.

— Las' pe mine, amice! Las' pe mine! răspunse capelmaistrul jignit.

Lars Peter își dădu osteneală să-i urmărească. Erau doi cumetri cam caraghioși, când stăteau așa să-i ascuți, și doar treaba era destul de serioasă. Dar căldura din încăpere îl cam adormea – după ce petrecuse toată ziua în aer liber.

— Și-așa, măi omule, vrei să mergi la rege! făcu capelmaistru! luându-l de reverul hainei.

Lars Peter își reveni din toropeală:

— Tare-aș vrea să încerc să găsesc calea la el, răspunse cu atenția încordată.

— Ei, bine, atunci ascultă. Am să te prezint nepoată-mii; ea se joacă cu prințesa. Fie vorba-ntre noi, prințesa se cam plictisește și își permite câte o escapadă. Știi, o face incognito, înțelegi dumneata – ca să zic așa, pe necunoscute – și-atunci nepoată-mea. e întotdeauna cu ea. O să vă întâlniți, și de rest ai dumneata grijă.

— Nu prea-s îmbrăcat pentru asemenea societate nobilă, spuse Lars Peter, privindu-se de sus până jos. Și nici nu mai am îndemânare la jocul de-a dragostea. În tinerețe m-aș fi priceput mai bine!

— Nu te îngriji de asta! spuse capelmaistrul. Persoanele înalte au adesea gusturi ciudate – ar fi al dracului de curios, dacă n-ar muri

prințesa după dumneata. Și numai să vrea ea să-și pună obrazul, c-apoi treaba-i în mâini bune.

Hangiul îi servea de zor și Lars Peter vedea lucrurile tot mai trandafirii. Se simțea copleșit de legăturile distinse ale capelmaistrului și de darul lui de-a găsi ieșiri din încurcătură. Picase, cu drept cuvânt, pe mâna unor oameni străluciți! Și când mai sosi și domnișoara Alma, cu pieptul țănoș și cu breton pe frunte, Lars Peter răsă până la urechi.

— Ce pui de fată! spuse el încălzit și șăgalnic. Așa ceva mi-ar fi trebuit când eram tânăr.

Domnișoara Alma vru să i se așeze îndată pe genunchi, dar Lars Peter o ținu la distanță.

— Sunt căsătorit, spuse el serios. Nu voia să-i dea Sörinei temei de supărare. O privire de-a capelmaistrului o făcu pe Alma să se stăpâneasca.

— Așteaptă să vină prințesa și-i vedea dumneata atunci cucoană! îi puse el lui Lars Peter.

— Ei, dar nici nu vine. Astă seară-i la bal! spuse Alma înciudată.

— Atunci hai la palat s-o căutăm. Capelmaistrul își luă pălăria și-o porniră.

Pe stradă i se aduse o veste; o fetiță veni spre el în goană și-i șopti ceva la ureche.

— Regret, dar trebuie să plec, îi spuse el lui Lars Peter. Soacră-mea trage să moară. Vă doresc petrecere bună, copii!

— Haide, șterge-o, strigă domnișoara Alma după el, luându-l pe hingher de braț. Acum ne dăm noi drumul!

— Un șir de nasturi, Alma! urlă după ei capelmaistrul, când fură o bucată de drum mai departe; vocea îi era întocmai ca aceea a unui strigător de bâlci.

— Ține-ți gura! strigă domnișoara Alma la rândul ei, cu un hohot de râs.

— Ce-a spus? întrebă Lars Peter mirat.

— Ce-ți pasă de pălăvrăgeala lui! îi răspunse, trăgându-l după dânsa.

A doua zi, Lars Peter se trezi devreme – ca de obicei. Pe cer se vedea un reflex ciudat de foc. Sări speriat. Ardea șopronul? Atunci își dădu seama că nu era acasă și că reflexul din geam era al orașului, lumina de noapte care lupta cu zorile.

Se afla într-o cămăruță murdară – hăt sus – după cum se vedea după acoperișurile de-afară. Cum, Dumnezeu, ajunsese aci?

Se așeză pe marginea patului și începu să se îmbrace; încet, încet, se dumiri. În capul lui se rostogolea și trosnea ceva, ca loviturile de piston ale unei mașini cu aburi – nu-i erau boii acasă, ca după chef. Când trase cu urechea auzi un zgomot ciudat din camera de-alături:

glasuri sporovăinde de femei, râsete și gâlgăit răgușit, înjurături – și peste toate, vuietul orașului. Prin zgomot și ceața de tutun desluși lucind un breton blond și o pereche de buze roșii, la vederea cărora simți în gură gust de măduvă de bou – prințesa! Dar cum se făcuse că zăcea aici, într-un pat de fier grosolan, cu o plapumă atât de zdrențăroasă?

Apucă vesta, ca să vadă cât era ora – dar vechiul lui ceas de argint dispăruse! Speriat, băgă mâna în buzunarul de la piept al vestei – slavă Domnului! portofelul era acolo. Da unde dracu' era ceasul? Nu căzuse oare pe jos? Își trase repede pantalonii, ca să-l poată căuta – punga de piele se lipi cu ușurință de pulpă. Era goală! Acum cercetă și portofelul – gol și el.

Lars Peter se repezi pe scară în jos și se împletici pe trepte, îngrijorat ca nu care cumva să-l vadă vreun om, și o luă tiptil pe o uliță dosnică din Vesterbro, de unde ajunsese la han. Înhamă pe Klaus cel mare la căruță și o șterse. Îl apucase un dor nestăpânit de copiii de-acasă – și de vacă și de porc.

Abia după ce fu afară din oraș și aerul rece al dimineții îi lovi fruntea, își aminti de Sörine. Înfrângerea suferită i se arătă în fata ochilor în toată întinderea ei și izbucni în plâns. Un hohot ciudat de slăbiciune se ridica de undeva din adâncul făpturii lui și amenința să-l răstoarne din căruță.

Pe drum, se opri la marginea unei păduri – tocmai atât cât să-și bage Klaus cel mare ceva în burtă. Lui nu-i era foame. Pe urmă o porni din nou pe șosea, prăbușit în sinea lui, pe când tărăboiul serii trecute îi mai vâjâia încă în cap.

Într-un loc îi ieși înainte o femeie în goana mare:

— Lars Peter! strigă ea, Lars Peter! Klaus cel mare se opri. Lars Peter se trezi cu o smucitură. Fără o vorbă, bâjbâi în buzunarul vestei, îi întinse moneda și dădu bici calului.

La o bună bucată de drum de casă, un grup de copii îi ieșiră înainte, pe șosea; Ditte nu mai putuse să-i stăpânească. Copiii erau înghețați și plângeau. Lars Peter îi luă în căruță și ei se agă ară de el pălăvrăgind, care mai de care. El nu le răspundea. Ditte stătea liniștită și-l privea cu coada ochiului.

Pe când mânca, Ditte îl întrebă.

— Unde-s lucrurile pe care ai fi trebuit să ni le cumperi?

Ridică uluit capul și începu să îngaime ceva – vreun pretext – dar se opri.

— Cum îi merge mamei? întrebă Ditte. Îi era milă de el și întrebuiță anume cuvântul mamă, ca să-i facă plăcere.

Tata tăcu un răstimp: fața i se mișcă ciudat. Apoi lăsă capul pe brațe.

4. MAMICA DITTE

În primele zile, Lars Peter nu pomeni o vorbă în legătură cu călătoria lui la oraș. Dar Ditte era destul de mare să poată lega capetele. Vedea ea că nu izbutise nimic din câte își propusese. Pe Sörine n-o văzuse dintr-o pricină oarecare; asta înțelegea ea bine, și nici bani n-avusese la el când sosise acasă. Pe-aceștia îi topise el într-un fel – poate că-i băuse.

„Te pomenești că se pune pe băut, așa ca Johansen și ca ceilalți din colibele de primprejur”, gândi ea resemnată. „Atunci o să vie beat acasă ca și el, o să înjure că nu-i nimic de mâncare – și-o să ne mai și bată”.

Era pregătită la orice și îl urmărea din ochi. Dar Lars Peter venea acasă tot atât de cuminte ca întotdeauna! Ba chiar se întorcea mai devreme decât altădată; îi era dor de casă și de copii, când se afla departe de ei. Și, ca și mai înainte, dădea socoteală deschis despre tot ce încasa și cheltuia. Avea obiceiul să scoată cu laba lui cea mare tot ce avea în buzunar și să pună pe masă, pentru a socoti apoi împreună cu ea și a plănui ce aveau de făcut. Și tot așa făcea și acum. Dar, de un rachiul la masă, se bucura. Sörine nu-i îngăduise niciodată așa ceva, căci găsea că e de prisos și credea că se putea da o întrebuințare mai bună banilor. Ditte era de părere că rachiul i se cuvine și avea grijă să-l găsească întotdeauna pe masă. Era doar bărbat!

Lui Lars Peter îi era rușine de călătoria lui la oraș, în special pentru că fusese tras pe sfoară în asemenea hal. Îl mai durea și faptul că nu mai ținea minte aproape nimic din cele ce i se întâmplaseră. Unde – și în tovărășia cui petrecuse noaptea? Dintr-un anumit moment al serii, până când se trezise în zori, în cămăruța cea murdară, totul era pentru el un vis încețoșat – bun sau rău, nu prea știa nici el. Îi era rușine; dar undeva în sinea lui, avea un simțământ binefăcător – un fel de satisfacție tainică: aceea de a fi dat, și el odată cu căciula-n câini, făcându-și de cap. Dar până unde mersese el oare cu făcutul de cap? Întrebarea aceasta i se învârtea mereu prin minte, pe când îl hurduca hodoroaga de căruță de la curte la curte; atunci încerca să dezgroape anumite părți ale întâmplării și să-și alunge altele din minte – căutând astfel să tragă cât mai multă plăcere din împrejurarea prin care

trecuse. Dar, la urma urmei, un pas înainte tot nu făcea.

Nu era el, însă, omul să se închidă cât lumea în sinea lui și să aibă secrete față de ai săi, de-acasă. Ba îi scăpa una, ba îi scăpa alta, din cele prin care trecuse și într-o bună zi Ditte se pomeni că-și putea face o idee foarte limpede despre cele ce i se întâmplaseră lui Lars Peter și că putea chiar să se amestece în vorbă. Seara, după ce culcau copiii, dezbăteau amândoi chestiunea.

— Și nu crezi că era o prințesă adevărată? întrebă Ditte de fiecare dată. Aducea mereu vorba despre asta, pentru că lucrul nu-i mai ieșea din cap, cu ciudățenia lui mistică cu tot.

— Dumnezeu știe, răspundea tatăl dus pe gânduri. Înțelegea tot mai puțin cum de putuse să se prostescă până-ntr-atât; în curtea evreului știuse doar foarte bine ce-avea de făcut. Dumnezeu știe!

— Și capelmaistrul, spunea Ditte cu ardoare, trebuie să fi fost un om grozav, ca să poată face toate astea.

— Ei, capelmaistrul... păi ăsta era scamator, nu alta! Să fi văzut tu cum turna coniacul pe gât, fără să îți poți da seama când l-a băut. Ținea paharul cu stânga, pe masă, iar cu dreapta își trăgea una în cot – și paharul era gol!

Pentru Ditte aceasta era cea mai palpitantă poveste din lume.

De câte ori atingea vreun amănunt, care trezea în conștiința lui Lars Peter un gust amar, ea îl și prefăcea în ceva minunat.

Lars Peter se simțea recunoscător pentru mâna de ajutor pe care i-o întindea copilul și de aceea îi ajuta și el fetei să dezgroape amănunte ciudate în legătură cu întâmplarea – erau tot felul de împrejurări ușurătoare care-l dezvinovăteau. Încet, încet și fără să bage de seamă, întregul tablou se modifică, datorită concursului pe care i-l dădea Ditte.

Fusesse fără-ndoială într-o societate ciudată; și cu prințesa... aici nu era, cu siguranță, nicio șmecherie la mijloc oricât de ciudat s-ar fi părut ca un calic ca el să nimerească într-o societate atât de aleasă. Dar dată dracului era ea, cât privește băutul de vin de porto și fumatul.

— Era cu siguranță o prințesă adevărată, căci altfel nici nu mi-aș fi pierdut capul în asemenea hal, admise el.

— Atunci, ai dormit cu o prințesă adevărată – ca uriașul din poveste! strigă Ditte bătând din palme de admirație. Zău, tată! și-l privi radioasă.

Lars Peter tăcu încurcat și clipi, cu ochii în lampă – nu se prea vedea el chiar așa, în lumina nevinovată a cărții din povești. Din punctul lui de vedere, chestiunea se prezenta cam prost – îi era ca și cum ar fi înșelat-o pe Sörine.

— Așa o fi fost, spuse el. Numai că-i întrebarea dacă mă va ierta mama.

— Ei, ce-are a face! răspunse Ditte. Bine că nu te-ai tăiat!

Lars Peter ridică ochii și o privi nedumerit.

— Era doar o sabie între voi – întotdeauna-i așa. Pentru că prințesele sunt atât de nobile, încât n-ai voie să te atingi de ele.

— Da, da! Așa o fi fost. Lars Peter se gândi o clipă; apoi, găsind lămurirea pe placul lui, și-o însuși. În felul acesta te puteai foarte bine liniști. Sigur că-i primejdie de moarte să ai de-a face cu o prințesă, chiar dacă nu-ți dai seama pe loc, făcu ei.

Lars Peter nu se mai gândi niciodată să o viziteze pe Sörine la închisoare. Ar fi fost foarte frumos s-o vadă și să-i strângă mâna, fie chiar și printre gratii de fier, dar asta nu fu să fie. Trebuia să aibă răbdare până vor trece anii pe care îi hotărâse stăpânirea.

Din punctul lui de vedere, pedeapsa consta doar în aceea că erau despărțiți și că nu vor petrece împreună anii ce vor veni. Nu avea destulă imaginație să-și zugrăvească viața Sörinei din dosul zidurilor închisorii și de aceea îi era greu să se gândească la ea vreme mai îndelungată. Dar, fără să-și dea seama, ea îi lipsea și adesea asta îl îmbolnăvea aproape. Lars Peter nu mai era atât de harnic la treabă ca mai înainte: nu avea cine să-l îmboldească. Îi venea ușor să se mulțumească cu lucrurile așa cum veneau ele de la sine. Și apoi nici nu era nimeni lângă el care-ar fi putut să-l mâne cu sâcâiala, cum că ar fi mai săraci decât alții. Ditte era prea bună din fire și înclinată să ia poverile asupra-și.

Devenise mai tăcut și mai posomorât. Nu mai făcea atâta haz cu copiii și vocea lui era mai puțin tunătoare. Nu-l mai auzeau cântând, când sosea pe la curți cu negoțul lui; simțea că se vorbea de el și de treburile lui și asta îi tăia elanul. Roadele se vedeau, căci gospodina și slujnicele nu mai râdeau voios de hazurile lui, pe când scotoceau prin unghere după tot felul de boarfe. Nu-l mai poftea nimeni să intre în casă – era bărbatul ucigașei! Avea mai puțin de lucru, dar de aceasta se bucura căci putea să stea mai mult acasă, cu copiii.

Pe de altă parte, însă, erau siliți să se gospodărească cu mai puțin. Mulțumită îndemnării Dittei, lucrurile totuși mergeau; așa micuță cum era, știa să întindă ața ca să nu simtă nimeni nevoia.

Acum Lars Peter ar fi avut vreme și de clădit; lemnele și pietrele zăceau în curte, ca o învinuire împotriva lui.

— Nu vrei să începi lucrul? întreba Ditte din când în când. Lumea spune că zac aci și se strică.

— Cine ți-a spus asta? întreabă Lars Peter cu amărăciune.

— Hi, la școală!

Deci și despre asta se discuta! Tot ce-l privea pe el era adunat și măcinat. Nu. Nu avea chef de clădit.

— Avem doar acoperiș peste cap, spunea nepăsător. Cui nu-i place coliba noastră, să ne dea alta! Materialele rămâneau mai departe

răvășite, învinuindu-l parcă; nu-i plăcea faptul că buruienile creșteau pe ele.

La ce folos să clădească? Cuibul Coțofenelor era și rămânea tot Cuibul Coțofenelor, oricât l-ar fi lustruit el; fapta Sörinei nu-l făcuse mai de văză. Ea își dăduse osteneala să-și ridice în rang familia – și nu izbutise decât s-o azvârle până sub drojdia societății. Înainte nu fusese cuibărită la ci decât nenorocirea, ceea ce ținea oamenii de soi la distanță, acum se adăuga și crima. După căderea nopții, nu s-ar mai fi încumetat nimeni să le treacă pragul și chiar în timpul zilei oamenii ocoleau cât mai mult familia hingherului. Copiii erau lăsați în plata Domnului, ca niște odrasle de ucigașă; în ochii lumii erau stigmatizați.

Oamenii încercau să lămurească disprețul cu care tratau această familie și încercau să-și dovedească dreptatea, cârtindu-i tot felul de cusururi. O vreme se spuse că cei de la Cuibul Coțofenelor erau hoți. Dar aceasta căzu de la sine. Pe urmă, le dădu în gând că pe-acolo umblau stafii. Se spunea că bătrâna umbla noaptea să-și caute banii; ba unul, ba altul susținea c-o întâlnise noaptea în drum spre Cuibul Coțofenelor.

În primul rând avea de suferit cei mici de pe urma acestor lucruri; lor le aruncau copiii la școală, fără milă, disprețul în obraz. Când se întorceau plângând acasă, atunci își lua și Lars Peter porția. De el nu îndrăznea nimeni să se atingă cu asemenea nerozii – numai să fi încercat! Îl mâncau degetele pe hingher, când se gândea la toate bestiile acestea, care nu-l lăsau nici pe el, nici pe ai lui în pace; n-ar fi avut nimic împotrivă să prindă pe vreunul dintre bandiții ăștia asupra faptului. I-ar fi spart capul cu sânge rece – fie ce-o fi!

Acum mergea și Christian la școală, în clasa celor mici. Aveau școală o dată la două zile și de aceea nu putea merge împreună cu Ditte, care ținea de clasa celor mari. Îi venea greu să-și găsească loc printre ceilalți copii și dimineța aproape că nu-l puteai urni din casă.

— Îmi spun băiatul coțofenei, zicea el plângând.

— Găsește-le și tu porecle, spunea. Ditte. Căci de dus, trebuie să te duci.

Dar, într-o zi, învățătorul trimise vorbă că prea lipsea mult băiatul. Și lucrul se repetă. Ditte nu pricepea. Se ținu serios de frățior și află că nu se ducea la școală. În loc să meargă la curs, hoinărea toată ziua și nu venea acasă decât când se isprăvea școala. Tatei nu-i spuse nimic, ca să nu-l supere.

Sub povara celor din afară, locatarii Cuibului Coțofenelor găsiră refugiu unul la celălalt. Se trezise în ei ceva din animalul hăituit; Lars Peter deveni închis față de oameni și se înarma să muște și să răspundă cu lovituri, acolo unde era lovit; toți deveniră sfioși și neîncrezători. Când se jucau copiii în fața casei și treceau oameni pe drum, cei mici o tureau în casă și priveau prin ochiurile de geam

peticite. Ditte veghea cu o lupoaică să nu se atingă careva de frății ei; la nevoie mușca și lovea, ba chiar dădea grozav și cu gura când era nevoie să-i apere. Într-o zi, când trecu Lars Peter pe la școală, ieși învățătorul și se plânse de ea – prea întrebuița cuvinte murdare. Lars Peter nu pricepu: acasă era întotdeauna serioasă și băga de seamă ca cei mici să nu învețe necuviințe. Când aduse vorba de asta, fața Dittei împietri.

— Nu vreau să înghit orice de la copii! răspunse ea.

— Nu te mai duce la școală; să vedem ce se întâmplă.

— Atunci trebuie să plătim amendă pe fiecare zi. Și într-o bună zi mă mai iau și pe sus, spuse Ditte cu amărăciune.

— Să te ia cu sila? Asta n-o să le vină tocmai ușor, căci am mai avea și noi ceva de spus! Lars Peter dădu din cap amenințător.

Ditte nu admitea așa ceva; ea primea lupta.

— Am și eu drept la școală, ca și ceilalți, răspunse fata, gata de harță.

— Ai dreptate. Dar păcat că trebuie să suferiți din pricina celorlalți.

Lars Peter se lăsă aproape de tot de călătorit și se îndeletnici tot mai mult cu lucrul pământului, ca să fie aproape de cămin și de copii. Nu se mai simțea în siguranță; oamenii se înhăitaseră între ei, purtând gând rău familiei sale. Când pleca de-acasă n-avea liniște; mereu îi spunea inima că se întâmplă ceva acolo. Copiii erau bucuroși de schimbare.

— Rămâi și mâine acasă, tată? întrebau cei doi mai mici, în fiecare seară, privind țintă în ochii lui și îmbrățișându-i pulpele groase. Lars Peter dădea din cap.

— Noi cei din Cuibul Coțofenelor trebuie să ne ținem strâns, spunea el Dittei, dezvinovățindu-se. Nu ne putem descotorosi nici de hingher – și nici de celelalte; dar nimeni nu ne poate opri să fim uniți între noi..

Ei, Ditte n-avea nimic împotrivă să-l vadă rămânând acasă. Era destul să ai ceva de mâncare ca să nu mai merite să trudești pe drumuri.

Da, trebuiau să fie uniți – și trebuiau să se bucure cât mai mult unul de celălalt; altfel prea era plictisitoare viața. Duminica Lars Peter înhăma și plecau fie până la Frederiksværk, fie până de partea cealaltă a lacului Arre. Bine mai era să poți călători. Chiar atât de sărman și de lepădătură nu te puteai simți, câtă vreme aveai cal și căruță.

Cunoscuții îi părăsiseră, dar Klaus cel mare le mijlocea alte legături. Colo afară, în smârcuri, trăia familia unui țăran sărac – niște oameni cu care nimeni nu voia să aibă de-a face. Aveau zece copii și, cu toate că și bărbatul și nevasta munceau cu ziua pe la curți, nu izbuteau să-i hrănească și cădeau mereu în seama obștii. Lars Peter îi ajutase adesea cu mici drumuri, dar prietenie nu legase cu ei atâta vreme cât avusese

Sörine cuvânt în Cuibul Coțofenelor. Acum însă, lucrurile merseră de la sine. Cine se aseamănă, se adună – vorba lumii.

Pentru copii aceasta însemna să aibă tovarăși de joc și de suferință. Și era o adevărată sărbătoare când îi poșteau duminică Johansenii la ei în smârcuri și – mai ales – când venea familia la Cuibul Coțofenelor. Era o plăcere cu totul deosebită să adăpostești musafiri sub acoperământul tău și să-i ospătezi pe cât te lăsau puterile. Ditte avea atunci de lucru toată ziua, în ajun. Punea lapte la prins pentru frișcă și îngrijea ceva de uns pe pâine. Duminică dimineața pregătea farfurii mari cu felii de pâine, ca să-i vină mai ușor după masă. Îndată ce soseau musafirii, se servea cafeaua cu pâine albă și cozonac de casă. Copiii se jucau apoi de-a prinselea și de-a hoții. Lars Peter le dădea voie să se zbenguie pe unde aveau chef și goana sălbatică intra și ieșea prin spărturile și ușile Cuibului Coțofenelor. În acest timp, cei mari se plimbau pe câmp, să vadă ce mai era pe acolo. Ditte mergea cu ei și se ținea de nevasta lui Johansen, cu mâinile sub șorț, ca și ea.

Pe urmă bătea ceasul șase și atunci se lua gustarea: felii de pâine, cu rachiu și cu bere; mai stăteau o bucată la taifas și apoi plecau. Seara erau multe de făcut, căci dimineața se sculau foarte devreme.

Aceștia erau oameni cărora le mergea și mai prost decât lor înșile; soseau cu sabotii lustruiți și cu hainele albastre de lucru, spălate curat. Erau atât de săraci, încât iarna nu mâncau altceva decât scrumbii și cartofi; Dittei îi făcea plăcere să le dea ceva bun; pâine cu untură, cu cârnați și cu afumături, și bere atât de fermentată, încât sărea dopul.

5. HOINARUL

Lars Peter stătea lângă jgheab cu Klaus cel mare, care bea de i se mișcau coastele. Făcuseră amândoi cale lungă, până hăt colo departe și păreau osteniți și mulțumiți.

Se întâmpla ca dorul de drumul mare să-l apuce deodată, neînfrânt, pe hingher, încât trebuia să-l înhame pe Klaus cel mare și să plece. Se mai și întâmpla ca drumurile să-l târască cu ele, cu griji cu tot, și să-l ducă tot mai departe și mai departe, încât era nevoit să doarmă pe-afară și să sosească acasă abia a doua zi. Mare scofală nu ieșea de la asemenea drum, dar câte un schimb tot mai făcea el și apoi, neastâmpărul din trup i se liniștea pentru o bucată de vreme.

Tocmai așa se întâmplase și acum și Lars Peter rămăsese pe gânduri; ce bine era să vii acasă și să găsești toate în regulă! Trebuia să se isprăvească odată cu apucăturile acestea de hoinăreală, căci acasă se simțea nevoia unui bărbat.

Paul și surioara Else îl luară îndată în primire; alergau printre picioarele lui desfăcute, care lor le păreau niște stâlpi groși, și făceau opturi, dând drumul unui stâlp și îmbrățișând pe celălalt; în vremea asta cântau. Câteodată întindeau lanțul până la picioarele lui Klaus cel mare; calul își ridica cu băgare de seamă picioarele, ca și cum se temea să nu-i lovească. „Tic, tac – una-două, ceasul bate ora nouă!” Copiii se puteau ține drept între picioarele tatălui.

Ditte se ivi în ușa bucătăriei, cu un coș pe braț.

— Iarăși ai căzut pe gânduri, tată? spuse ea râzând. Vezi să nu calci copiii în picioare!

Lars Peter se reculese și-și trecu mâna prin părul zburlit al micuților.

— Unde te duci? o întrebă el.

— Numai până la dugheană, să iau ceva.

— Trimite-l pe Christian la asemenea treburi; ai și-așa destule de făcut.

— Nu s-a întors încă de la școală – dar îl întâlnesc eu.

— Cum, n-a venit încă? Doar acuși e vremea gustării. Lars Peter o privi speriat. Nu cumva și-a luat iarăși valea la hoinăreală; ce zici?

Ditte dădu hotărâtă din cap:

— Cred că l-a oprit la arest... las' că-l întâlnesc eu! Și cu atât mai

bine, pentru c-o să-mi ajute la cărat, adăugă ea cu prezență de spirit. E foarte voinic! Lars Peter nu se lăsă amăgit. Tocmai îi mulțumise soartei că venise acasă și găsisese toate în regulă hotărându-se în sinea lui să isprăvească odată cu viața de vagabond – și iată ce-l aștepta! Băiatul hoinărea – nu mai era nicio îndoială – o citea el în ochii fetei. Iată la ce avea el să se aștepte de la copiii lui. Oricât i-ar fi iubit, vedea bine că păcatele lui tot se trezeau într-înșii. De dragul copiilor voia să-și înăbușe clocotul sângelui dornic de hoinăreală și iată că se deștepta în ei! Era ca și cum l-ar fi lovit ceva într-o rană deschisă – așa, ca un pumn în mimă.

Lars Peter băgă calul în grajd și îi dădu o porție de ovăz; nu-l deshămă. Dacă băiatul nu sosea curând acasă, trebuiau s-o pornească să-l caute. Nu era pentru întâia oară că Lars Peter și Klaus cel mare rătăceau toată noaptea în căutarea lui; odată, Ditte își dăduse aproape sufletul căutând băiatul, pe când el ședea boierește, în căruța tatii, însoțindu-l pe la curți. Îl așteptase pe Lars Peter pe șosea și îl convinsese că n-are școală – și tata îi îngăduise să vină cu el. Era un șmecher și jumătate, băiatul!

Când sosi în dreptul tufișului de sălcii, Ditte ascunse coșul ca să nu-l care degeaba cu ea. Dugheana nu fusese decât un pretext să poată pleca de-acasă în căutarea băiatului, fără să trezească bănuielile tatii. O bucată de drum mai încolo, locuiau niște copii de școală; se opri să-i întrebe. Christian nu fusese azi la școală. Asta n-o miră deloc, căci abia îl urnise dimineața de-acasă! Se ascunsese poate, undeva pe câmp, în vreo tufă, ostentiv și flămând; era în stare să rămână acolo până se prăpădea, dacă nu-l căuta nimeni.

O luă peste câmpuri, la întâmplare, întrebând pe cine întâlnea dacă nu-l văzuse pe frate-său.

— Ei, băiatul de la Cuibul Coțofenelor are sânge de vagabond în vine! spuneau ei.

Atunci Ditte fugea cât o țineau picioarele. Nu mai putea, dar se opintea și o pornea mai departe. Să vie fără băiat acasă, nu era de închipuit! Tata s-ar fi supărat grozav!

Și apoi și copilul – inimioara ei se înfiora la gândul că ar putea rămâne noaptea afară.

De la un drumetș, află că un băiat de vreo șapte-opt ani se furișă printre smârcuri. Fugi într-acolo și-l zări pe Christian. Stătea în fața unei case țărănești și țipa cât ținea gura. Ai casei erau adunați în jurul lui și țăranul îl apucase de guler.

— Cauți pe răufăcător? o întreabă el cu demnitate. Iată-l, l-am prins! Copiii spun c-a fugit de la școală și atunci e bine că am pus mâna pe el, nu-i așa? Și ca să nu i se întâmple ceva și ca să nu facă vreo pozna!

— E foarte cuminte, răspunse Ditte jignită. Nu face pozne. Dădu de-o parte mâna omului și trase copilul părintește la ea. Nu mai plânge, îi

spuse, ștergându-i obrazii umezi cu șorțul. N-are să îndrăznească nimeni să te atingă.

Țăranul rânji încurcat.

— Ba, ăștia fac tot felul de răutăți! Cine altul dă foc și se leagă de femei pașnice, decât vagabonzii? Așa încep, ca ăsta.

Dar Ditte era departe, pe câmp, cu Christian. Îl ținea de mână și îl certa strașnic.

— Ai auzit cu urechile tale ce spunea omul! Așa vrei să ajungi? Îl dăscălea ea. Și-l mai superi și pe tata! Nu crezi că are și-așa destule pe cap?

— Dar și mama ar fi trebuit să nu facă ce-a făcut, spuse Christian și începu să plângă.

Era mort de oboseală și cum ajunseră acasă, Ditte avu grijă să-l bage în pat; îi dădu ceai de floare de liliac și-i puse la gât un ciorap de-al tatei – stângul.

Seara discută întâmplarea cu tata; băiatul se zvârcolea în fierbințeli.

— Asta e din pricina băieților celor răi, spuse Ditte înfuriată. Să fiu de față, așa avea eu grijă să-l lase în pace.

— De ce-și pune băiatul toate la inimă? mormăi Lars Peter. Și tu ai trecut doar prin asta!

— Ei, eu sunt fată... băieții sunt mai simțitori. Eu nu le rămân datoare când mă înjură, pe când Christian, când se înfurie nu mai e în stare să scoată o vorbă. Atunci țipă toți la el și-l batjocoresc; iar el înșfacă sabotul și dă în ei.

Lars Peter rămase pe gânduri.

— Mai bine să vedem cum să facem să plecăm de-aici, spuse el.

Christian se ridică repede din pat.

— Da, da, departe, departe de tot, strigă el. Asta auzise!

— O să plecăm în America, spuse Ditte și-l așează cu grijă la loc. Acum dormi, să fii sănătos, când vom pleca. Băiatul o privi cu ochi mari, încrezători și se cuibări bine în pat.

— Mai mare rușinea – că altfel băiatul e harnic și bun, șopti Lars Peter. Cum înțelege el orice cu căpșorul lui – și cum se pricepe la toate instalațiile! Cunoaște mai bine roțile și mașinăria macaralei cu cai decât mine. Numai să nu fi moștenit de la mine gustul de hoinăreală.

— Las' că-i trece! spuse Ditte. Și eu fugeam mereu altădată.

A doua zi, Christian fu iarăși pe picioare și cânta afară, în curte. La școală se trimisese vorbă că e bolnav și cu asta câștigă câteva zile – era fericit! Găsise resturile unui cărucior de copil, pe care-l adusese tata odată acasă și era ocupat să facă din ele un căruț în care să-i tragă pe cei mici. Roțile erau puse pe axă; nu mai era nevoie decât de o lădiță. Cei doi mai mici stăteau lângă el și priveau cu încordare. Paul dădea din gură fără încetare și voia să ajute; mâinile lui se vârău peste tot, făcând pozne. Dar surioara Else privea mută, cu ochii mari,

gânditori.

„Fetița asta visează tot timpul, își spuse Ditte. Dumnezeu știe la ce se gândește...”

Ditte nu visa desigur niciodată; dimpotrivă, era foarte trează cât ținea ziua de lungă. Viața o împovărase cu asprele îndatoriri ale celor mari și ea se înarmase cu o vigoare, care să-i ajute să facă față împrejurărilor. Pentru cei din jurul ei, era mămica cea aspră, care știa să lucreze repede și – la nevoie – să dea și câte una. Dar, sub acest înveliș, spiritul ei de copil continua să trăiască și să se organizeze în taină. Din toate câte le trăia, i se închegau în cap închipuiri și păreri, despre care nu vorbea și pe care le păstra pentru sine.

Cel mai greu îi venea să se deprindă cu ideea că bunica era moartă și că nu va mai putea fugi niciodată, niciodată la ea. Traiul împreună cu bunica însemna toată copilăria ei și-i stătea înaintea ochilor puternic, viu – de neuitat, așa cum au cei mari în fața ochilor fericirea copilăriei lor. În timpul zilei nu mai era cu puțință nicio îndoială: bunica era moartă și băgată în pământ fără întoarcere. Dar seara, când Ditte era în pat, topită și ostenită de treburile zilei, și când era întuneric în cameră, simțea nevoia să fie din nou mică; se ghemuia într-un anumit fel sub plapumă, ca și cum s-ar fi aciuat lângă bunică. Pe când luneca spre somn i se părea că simte brațul bunicii în jurul ei, apărând-o, și așa devenea iarăși copil. Osteneala îi chinuia trupul, dar bunica îi lua toate cu mâna – deșteapta de bunicuță, care știa să tragă guta din mădularele bărbatilor.

De obicei revederea se sfârșea cu înfiorătoarea luptă a bunicii cu Sörine. Ditte se trezea pentru că Lars Peter stătea plecat peste patul ei și-i vorbea liniștitor prin întuneric. Țipase din somn! N-o părăsea până n-o vedea din nou adormită și-i apăsa mâna lui mare pe inima care-i bătea ca la o păsărică, de frica morții.

La școală nu se juca, ci se ținea întotdeauna deoparte. Ceilalți nu se sinchiseau de ea, căci nu era tovarășă bună de joc. Era ca un fruct tare și pietros, peste care trecuse mai mult vremea rea decât soarele. Cântecelul și rimele pentru jocuri căpătau un iz amar în gura ei și mâinile îi erau bătătorite de muncă.

Învățătorul vedea toate acestea. Într-o zi, când trecu Lars Peter pe acolo, îl chemă și începu să-i vorbească despre Ditte.

— Ar trebui mutată în altă atmosferă, spuse el. Undeva unde să-și găsească alți tovarăși de joc. Poate că trudește prea mult acasă pentru vârsta ei. Ar trebui s-o trimiți undeva.

Pentru Lars Peter asta fu ca o lovitură în ceafă. Avea mare respect de vorbele învățătorului – că doar era un om care trecuse examene pentru treburile lui; dar ce să facă el fără mititica lui de gospodină? „Ar trebui să ne cărăbănim cu toții de-aici, gândi apoi, căci aici n-avem decât frământări și necazuri.”

Nu, aici nu puteai ajunge om de vază, căci nici măcar nu voiau să aibă de-a face cu tine! Ajunsese să-i fie dor de oameni și se gândea mereu la rudele lui, pe care nu le mai văzuse de ani de zile și despre care abia de mai auzise câte ceva din când în când. Îl apucă dorul de locul lui natal, pe care-l părăsise pe vremuri, ca să scape de porecla de „hingher” și în sinea lui se frământa cu gândul să vândă tot și să se întoarcă acasă. De judecata oamenilor tot nu scăpai, oriunde ai fi rătăcit prin lume. Aici nu-i mai făcea plăcere să rămână și fără bucurie nu era cu putință să izbutești. „Nimic nu mai merge cum trebuie, gândea el, afară doar de blagosloviții ăștia de puști – și pe ei îi va lua doar cu sine”.

Faptul că se pregătea în inima lui de plecare, nu făcea ca lucrurile să meargă mai bine; dimpotrivă, toate păreau acum trecătoare. Va face el treabă ca lumea, dar numai după ce se va afla în alte condiții de viață.

Lars Peter se sfătui cu Ditte și fata nu avu nimic împotriva să plece în altă parte, oriunde-ar fi fost; n-avea nimic de pierdut și gândul la ceva nou ascundea numai făgăduieli plăcute. În taină, ea nădăjduia că i se va întâmpla ceva bun – dar nu aici; locul pe care se aflau era blestemat. Nu era numaidecât nevoie să fie chiar prințul despre care cânta bunica la tors – era prea deșteaptă să mai creadă în el; prinții nu se căsătoreau decât cu prințese! Mai erau multe altele, care se puteau întâmpla, dacă-i dădeai soartei prilej – Ditte nu era pretențioasă. În simplitatea ei, vedea totul de jos în sus, deci pentru ea nu exista decât înălțare.

— Numai să fie un loc unde sunt oameni, spunea ea, „oameni adevărați”, adăugă apoi, gândindu-se în acel moment mai cu seamă la frațiori.

Tot vorbiră ei așa, până se hotărâră, în sfârșit, să încerce cât mai curând să vândă totul și să plece. Dar, se întâmplă ceva, care îi făcu să-și schimbe pentru un timp părerea despre viață și să uite de planuri.

6. TOCILARUL

Într-o după masă, copiii se jucau la soare, pe lângă casă, și Ditte stătea în bucătărie cu ușa deschisă și spăla vasele de la prânz. Deodată răsunară în aer sunete plăcute – un adevărat val, ca și cum ar fi început chiar lumina soarelui să cânte. Copiii ridicară capul și priviră în aer. Ditte se ivi în ușă cu o farfurie și o cârpă de vase în mână.

Pe șosea, tocmai unde coteai spre Cuibul Coțofenelor, se oprise un om cu un fel de mașină mare și ciudată; sufla dintr-un flaut sau clarinet – ce-o fi fost – și privea lung spre casa lor. Cum nimeni nu părea să se grăbească să răspundă chemării lui, omul se urni din loc, apropiindu-se și împingând mașina înaintea lui. Copiii se repeziră în casă. Omul lăasă mașina lângă pompa de apă și se apropie de ușa bucătăriei; Ditte îi închise calea.

— N-aveți ceva de ascuțit, de nituit, de lipit sau de topit, spuse el monoton, ridicând șapca de-un deget de pe frunte. Ascut cuțite, foarfecă, brice și chiar pe dracu' cu toată haita lui! Tai bățături, scopesc purcei, slujesc pe doamna și pup slujnica – și nu spun nu, când e vorba de-un rachiaș sau de-o îmbucătură! Pe urmă țuguie gura și sfârși cu o frântură de cântec:

Iată, vine tocilarul, tocilarul,
Foarfece, cuțite-ascute, iată-l, ia!
A sosit băiatul, tocilarul!

Ditte stătea în ușă și râdea, cu cei mici atârnați de fusta el.

— Am un cuțit de pâine, care nu taie, spuse ea.

Tocilarul trase mașina în fața ușii. Erau de toate pe ea: cutioare cu apă, piatră de ascuțit, un sfredel de nituit, o nicovală mică și o roată mare – toate montate pe o roabă. Copiii uitară de frică și ieșiră să privească la mașina cea caraghioasă. Omul suci și răsucă cuțitul de pâine, fluieră peste tăiș să vadă cât era de tocit, făcu ca și cum plăselele ar fi fost prea slobode, apoi îl puse pe nicovală, și îl nitui.

— Sigur c-ați dat cu el în piatră, spuse el. Dar asta era o nerozie, plăselele nu erau slobode și nici nu se făcuseră prostii cu cuțitul. Omul era un caraghios și jumătate.

Era un băiat foarte tânăr, slăbănog și iute, și gura-i mergea ca o

moară hodorogită. Turuia întruna! Dar era drăguț. Avea ochii și părul negru, cu luciri albastrii în soare.

Lars Peter se ivi, căscând, în ușa șopronului; trăsesse un pui de somn, după masă; în păru-i creț de la ceafă erau paie și trifoi.

— De unde vii? strigă el vesel, pășind prin curte.

— Din țara Spaniei, răspunse tânărul tocilar, arătându-și dinții într-un rânjet.

— Din țara Spaniei – așa răspundea și tata, când îl întreba careva, spuse Lars Peter, dus pe gânduri. Nu te supăra, dar nu ești cumva de prin părțile Odsei?

Tânărul dădu din cap.

— Atunci poate-mi poți da vești despre Anst Hansen – un bărbat înalt, cu nouă băieți. Îi spuneau hingherul, adăugă el mai încet.

— Cum nu – e doar taică-meu.

— Așa, făcu Lars Peter mișcat, întinzându-i mâna. Atunci îți spun bine-ai venit la noi, căci ești Johannes – frate-meu cel mai mic. Ținu mâna băiatului într-a sa, privindu-l cu căldură. Uite cum arăți acum! Nu te-am mai văzut de când erai numai de câteva luni! Semeni cu mama!

Johannes rânji cam încurcat și își trase mâna; întâlnirea nu-i făcea chiar atât de mare plăcere ca lui frate-său.

— Ei, acum lasă ascuțitul și haide în casă, spuse Lars Peter. Ne face fata o ceașcă de cafea. Ce întâmplare minunată! Și ce bine semeni cu mama! Clipea și era foarte mișcat.

Pe când stăteau la cafea, Johannes trebui să povestească de-acasă. Mama murise acum câțiva ani și frații se împrăștiaseră în toate colțurile lumii. Lars Peter fu foarte mișcat de vestea morții mamei sale.

— Așa, a chemat-o Dumnezeu! spuse el cu glas scăzut. N-am mai văzut-o de când te ținea pe tine la sân. Și tare-aș fi vrut s-o mai văd o dată – ne-a fost mamă bună.

— Mda-a! făcu Johannes, lungind cuvântul. Era tare supărăcioasă.

— Cât am fost eu acasă, nu era – poate o fi fost multă vreme bolnavă?

— Ei, eu nu mă prea sinchiseam de ea. Vezi, cu tata e altceva. Îmi place mai mult, că tot mai are haz.

— Se mii îndeletnicește cu vechituri? întrebă Lars Peter curios.

— Nu, s-a lăsat de mult. Acum trăiește din pensie! rânji Johannes. Șade la marginea șoselei și sparge pietriș pe seama obștii. Dar tot încăpățânat e și trebuie să fie numai pe voia lui. Se ia la ceartă cu țăranii care trec pe-acolo și-i înjură dacă se ating cu căruța de grămada lui de pietriș.

Și Johannes se certase cu meșterul, lui și-i cârpise două palme. Alt măcelar, care să fie dispus să-l ia, nu mai găsisese, și atunci trecuse apa

la Lynäs – cu mașina de-afară; o împrumutase de la un tocilar bătrân și bolnav.

— Așadar, ești măcelar, spuse Lars Peter. Am văzut, eu îndată că nu ești tocilar; apuci lucrurile cam anapoda. Și n-ai putea, așa tânăr și voinic cum ești, să nu-l lași pe tata pe seama obștii?

— Ei, nu te poți înțelege cu el – și-apoi îi merge foarte bine. Dacă vrei să petreci un pic... așa, ca omul, abia-ți ajunge ceea ce câștigi.

— Așa? Și ce vrei să faci acum? Vrei să cutreieri țara?

Da, voia să vadă țara – cu ajutorul tocilei de-afară.

— Știi ceva din toate cele cu care te lauzi?

Johannes făcu o strâmbătură.

— Am tras cu urechea la tata când eram mic și am prins câte ceva; la urma urmei nu e decât un fel de șarlatanie, înțelegi tu? Trăncănești de una și de alta cu oamenii, le iei banii și o ștergi până n-au vreme să vadă ce-ai făcut. E tare plăcut să hoinărești; și nici poliția nu-ți poate face nimic.

— Aha, făcu Lars Peter. Și tu te-ai născut cu boala hoinăreliei în oase, după câte văd. Ei, plicticoasă boală, frate!

— Cum asta? Doar vezi mereu lucruri noi. E grozav de plicticos să te zbați întruna în același tipic!

— Așa credeam și eu pe vremuri; dar într-o bună zi descoperi că nu-i alta decât o boală urâtă și că în oase ti se adună vânt și nu măduvă! Cel ce hoinărește pe drumuri, după pâinea de toate zilele, nu agonisește nimic; risipește tot, n-are nici cămin, nici familie, oricât ar căuta el să prindă cheag.

— Dar tu ai și una și alta, spuse Johannes.

— Ei, chiar și așa, e greu să le păstrezi. Cine hoinărește lasă totul baltă și tare-i rău să nu ai nimic la spate; și, ce-i mai al dracului, e că noi, cei mici, ar trebui să fim crescuți pentru hoinăreală, căci mai bine să nu știm de unde vom lua mâine de mâncare, de vreme ce tot suntem nevoiți să alergăm de la Ana la Caiafa pentru o coajă de pâine. De aceea și începe să ne placă hoinăreală! Acuma trebuie să-ți treci vremea singur câteva ore; am făgăduit unui vecin să-i car niște bălegar.

În lipsa lui Lars Peter, Ditte și fraților îi arătară unchiului proprietatea. Era băiat hazliu și se împrieteniră repede cu el. Nu prea părea să-i meargă bine, căci lăuda totul, ceea ce câștigă de partea lui pe Ditte, deși era bănuitoare din fire. În privința aceasta nu prea fusese răsfățată, căci Cuibul Coțofenelor, cu tot ce era în el nu era lăudat adesea. El îi ajută la treburile de seară și, când se întoarse Lars Peter acasă, găsi o voie bună, cum nu mai fusese de multă vreme la ei. După cină, Ditte făcu cafea, aduse sticla de rachiu și frații băură cafeaua neagră împreună. Johannes povestea de pe-acasă; avea haz și nu cruța nici casa și nici pe frații săi, așa că Lars Peter râse până nu

mai putu.

— Așa-i! Tocmai ca în copilăria mea! strigă el. Erau multe de întrebat și de rețut în amintire; încălzit și vesel ca în astă seară, nu-l mai văzuseră copiii de cine știe când, pe tata! Se cunoștea că ivirea fratelui îl făcea să se simtă bogat.

Și copiii se simțiră mai bogați parcă – aveau doar și ei o rudă! De la moartea bunicii totul se golise în jurul lor; când pomeneau alți copii despre rude, ei trebuiau să tacă. Aveau un unchi acum – rubedenia cea mai arătoasă, după bunica! Și mai și răsărise în Cuibul Coțofenelor în chip neașteptat, spre mirarea tuturor și chiar și a lui însuși. Îi furnica în trup pe cei mici, întâmplarea asta minunată; ieșeau mereu și cotrobăiau pe la mașina cea grozavă, care stătea colo afară și dormea în noaptea luminoasă. Dar Ditte rupse deodată rândurile și porunci celor mici să se ducă la culcare. Acuma, gata!

Cei doi frați statură de vorbă până după miezul nopții și copiii luptară cu somnul cât putură, ca să nu le scape nimic. În sfârșit fură învinși și însăși Ditte trebui să se predea. Nu voise să se culce înaintea celor mari și adormise peste spătarul unui scaun.

Dimineața se vesti într-un fel foarte plăcut; deschiseră ochii cu senzația că ceva stătuse toată noaptea pe marginea patului și așteptase să-i ia în primire cu bucurie la deșteptare – numai ca nu știau ce anume era acel ceva. Uite, colo, de cuiul din ușorul ușii atârna o șapcă de stofă – unchiul era aici! El și cu Lars Peter ieșiseră în curte, la arie și la șopron.

Pe Johannes îl interesa tot ce vedea și avea tot felul de păreri.

— Asta ar putea deveni o proprietate foarte bună, repeta el întruna. Numai că nu-i îngrijită ca lumea.

— Ei, a trebuit să mai văd și de altele, răspunse Lars Peter dezvinovățindu-se. Și chestia cu nevasta mi-a stricat tot chef. Ați auzit despre asta pe la voi?

Johannes dădu din cap.

— Doar n-ai să te spânzuri pentru atâta lucru, făcu el.

Lars Peter avea în ziua aceea de săpat o groapă în smâncuri, pentru a scurge apa de pe-o bucată de pământ inundat. Johannes luă o sapă și-l însoți. Băiatul lucra cu avânt și Lars Peter abia putea ține pasul cu el.

— Se vede că ești tânăr, spuse el. Ai stofă!

— De ce nu tragi șanțuri peste tot, ca să netezești dâmburile? Atunci ai avea o bucată bună de pășune, spuse Johannes.

Ei, de ce? Nici Lars Peter nu știa.

— Dac-aș avea ajutor! spuse el.

— Îți aduce vreun folos smâncul de turbă? întrebă Johannes, pe când își mai îndreptau spatele.

— Nu, nu-mi dă decât turba pe care o ardem noi. Storsul e mare

caznă!

— Sigur, dac-o calci cu picioarele! Să-ți iei o mașină de presat de-un cal; cu ea pot face doi oameni câțiva stânjeni pe zi.

Lars Peter căzu pe gânduri. Ploua peste capul lui cu propuneri și idei și simțea nevoia să cerceteze și să judece pe fiecare în parte. Dar Johannes nu-i dădea răgaz.

Pe urmă îl interesă groapa de lut. Johannes găsi că era plină de un material neobișnuit de bun pentru cărămizi de uscat la soare.

Asta o știa Lars Peter prea bine. În primul an făcuse aci Sörine cărămizi pentru aripa gospodăriei și adevărat că nu lăsau să treacă nici vântul, nici frigul. Dar nu puteai să le faci pe toate singur.

Johannes era ba ici, ba colo. Avea privirea ageră; la toate găsea ieșire și dădea sfaturi de îndreptare. Lars Peter se simțea silit să asculte; era ca și cum ar fi tras cu urechea la vechi melodii uitate. Același lucru îi cântaseră și lui la ureche în decursul anilor, smârcul, șanțul cu lut și toate celelalte – chiar dacă ceva mai domol: acum, abia dacă mai era în stare să urmărească câte auzea. Totuși li făcea plăcere să asculte din nou aceste sfaturi.

— Știi ceva, măi frate? spuse el când se așezară la masă. Tu dai omului curaj. N-ai vrea să rămâi aici? Amândoi am face treabă bună. Din hoinăreală tot nu se alege nimic.

Johannes nu păru să șovăie prea mult – nu pusese, se vede, drumul mare gheara pe el.

În cursul zilei dezbătură mai îndeaproape, cum s-ar putea face treabă; voiau să împartă ca frații – și munca și câștigul.

— Dar roaba? întrebă Lars Peter. Trebuie s-o dăm omului înapoi.

— Ei, să-l ia dracu'! răspunse Johannes. Tot e bolnav!

— Dar când s-o face bine n-o să aibă cu ce-și agonisi pâinea; asemenea răspundere nu ne putem lua. Măine plec pe plajă să iau o căruță de scrumbii și atunci trec și pe la Hundested s-o las acolo. Se găsește oricând un pescar s-a treacă de partea cealaltă. De fapt avusesem de gând să mă las de negoțul cu scrumbii, dar am fâgăduit demult să le iau o căruță, și zilele astea trebuie să fie pescuitul bun.

A doua zi, la orele trei de dimineață, Lars Peter era în ogradă, gata de plecare. La spatele căruței era încărcată mașina ceea ciudată de ascuțit. Când vru s-o pornească, sosi și Johannes în goană, nespălat și cu ochii tulburi; abia apucase să-și pună șapca pe cap și să-și lege o basma în jurul gâtului.

— Hai că merg și eu! spuse el cu voce răgușită de somn.

Lars Peter stătu puțin pe gânduri – lucrul îl cam mira.

— Cum vrei! răspunse apoi, și-i făcu loc. Crezuse că frate-său va începe azi să tragă șanțurile, că prea aveau apă puțină pe alocuri.

— E plăcut să mai ieși un pic la aer! făcu Johannes cățărându-se pe căruță.

Ce – nu intrase oare abia pe ușă?

— Mergi așa, numai în haină? îl întrebă Lars Peter. Ți împrumut o manta veche de-a mea.

— Nu-i nevoie – îmi ridic gulerul pesta urechi.

Soarele tocmai se înălța; un abur alb plutea de-a lungul malului, ca un văl peste păpuriș. În păienjenișul pajiștilor, milioanele de picuri de rouă prindeau razele soarelui și sclipeau ca niște pietre scumpe.

Lars Peter le vedea pe toate și poate că îi influențau și dispoziția; în tot cazul, găsea azi că Cuibul Coțofenelor era o-proprietate frumoasă și bună și c-ar fi păcat s-o părăsească. Auzise acum tot ce-l interesa despre locul lui natal și despre rude și cum le mersese lor în anii trecuți; cu asta își astâmpăraseră dorul; fiu mai simțea imboldul de a se întoarce acasă.

— Fii bucuros că ești departe de ei! îi spusese Johannes și el îi dădea dreptate. N-avea niciun rost să plece și să schimbe locuința numai ca să se cufunde în gâlceavă, invidie și trăncăneli familiare. De ce s-ar muta? Decât să fugi ca un nebun după noroc, mai bine stai colea și vezi-ți ca lumea de căminul pe care-l ai!

Lars Peter nu înțelegea ce se întâmplase cu el – azi vedea totul cu alți ochi. Ca și cum i-ar fi uns cineva în timpul nopții cu o alifie făcătoare de minuni chiar și pământul sărac al Cuibului Coțofenelor îi parcă frumos și plin de făgăduinți. O zi nouă răsărea pentru el și pentru ai lui.

— Ce dimineată frumoasă, îi spuse el lui Johannes. Acesta nu răspunse. Trăsese șapca peste ochi și se așezase bine ca să poală dormi. Nu părea să fi fost prea grijuliu cu sine până acum. Pe la colțurile gurii avea o trăsătură aspră, care părea să vie din băutură. Cât de bine semăna cu maică-sa! Lars Peter își propuse să aibă grijă de el.

7. CÂRNĂȚARUL

Nici de data asta nu le fu dat ogoarelor Cuibului Coțofenelor să cunoască o nouă înflorire; le fusese fatal faptul că Johannes, în loc să apuce o sapă și să tragă șanțuri, avusese chef să ia parte la călătoria fratelui său după scrumbii. Într-una dintre curțile în care intrară, văzură în fața unui șopron un vițel născut mort; Johannes îl zări numaidecât. Dintr-o săritură fu lângă el.

— Ce faceți cu asta? întrebă, întorcând vițelul cu piciorul.

— Îl îngropăm, ce vrei să facem? răspunse argatul.

— Pe-aici, oamenii nu vând vitele moarte? întrebă Johannes, când fură din nou în căruță.

— Dumnezeu știe cui le-ar putea vinde, răspunse Lars Peter.

— Sunteți foarte înapoiți, zău așa. Știi ce, aș avea chef să mă stabilesc aici, ca negustor de vite!

— Ca să cumperi cumva vitele care-au crăpat? râse Lars Peter.

— Ei, nu tocmai. Dar nici asta n-ar fi o prostie atât de mare. Bătrânul, acasă, câștiga adesea zece până la cincisprezece coroane cu un asemenea vițel.

— Credeam că vrei să lucrăm pământul meu ca lumea, făcu Lars Peter.

— O facem și pe asta, dar avem nevoie și de bani! Negoțul pe care îl faci tu, îți ia vremea și de aceea ai lăsat treburile baltă. Dar să știi că cu negoțul de vite e altfel. Poți ține și argat cu simbrie, dacă ai noroc. Să ies numai o dată pe săptămână, și tot îți făgăduiesc să aduc cât ne trebuie să trăim cu toții. Și în toate celelalte zile putem lucra la câmp.

— Nu-i chiar așa de rău! șovăi Lars Peter. Ai și sânge de negustor în vine?

— N-ai nicio grijă. Multe sute de coroane i-am cărat meșterului meu acasă, la Knarreby.

— Și cum vrei să faci? întrebă Lars Peter. Am în totul cincizeci de coroane; nu-i mult dacă vrei să cumperi vite! I-am pus de-o parte pentru percepție și pentru dobândă și, de fapt, ar trebui să nu mă ating de ei.

— Dacă mi-i dai mie, am eu grijă de rest, făcu Johannes plin de încredere.

Chiar a doua zi dimineată o porni cu toate economiile lui Lars Peter în buzunar. Zăbovi câteva zile și acasă își făcură tot felul de gânduri negre. Te pomenești că s-a înhăitat cu careva și că i s-au luat banii – sau poate că i-a pierdut în vreo afacere proastă. Lui Lars Peter îi păru vremea foarte lungă. Pe urmă, însă, tânărul se întoarse cu căruța acoperită și cântând cât îl ținea gura. De scândura din spate a căruței era legată o iapă bătrână, atât de prăpădită, încât abia de se mai mișca.

— Uhei, ai cumpărat marfă tânără! strigă Lars Peter batjocoritor. Ce ai colo, sub saci și sub paie?

Johannes băgă căruța pe poartă și-apoi încuie. Numai după aceea ridică învelitoarea. În lada căruței era un vițel mort, o bucată de piept de porc pe jumătate putredă și încă un vițel, care mai mișca doar din urechi. Era bolnav de stomac. Toate astea le cumpărase el pe la curțile din vecinătate și îi mai rămăseseră și bani.

— Foarte bine, dar ce să facem cu lepădăturile astea? întrebă Lars Peter supărat.

— Ai să vezi tu, răspunse Johannes alergând de colo, colo.

Era o clocotire grozavă de viață în el; cânta și fluiera și-i dădeau în gând o sumedenie de năzbâtii. Intrarea cea mare de la poartă fu curățată și rostogolită acolo un trunchi enorm de copac, în chip de butuc de măcelărie; cazanul cel zidit fu cercetat de aproape și pe urmă aprinseră o mână de paie sub el, ca să vadă dacă focul trăgea bine. Copiii stăteau cu gurile căscate în jur, pe când Lars Peter clătina din cap; dar îi dădu pace fratelui său să facă ce voia.

Johannes despică vițelul cel mort, jupui pielea de pe el și o bătu în cuie pe partea dinăuntru a porții. Pe urmă veni rândul vițelului celui bolnav; cât ai bate din palme fu ajutat să facă cei câțiva pași care îl mai despărțeau de veșnicie iar pielea fu spânzurată lângă cealaltă.

Dittei și lui Christian li se dădu să curețe mațele, deși nu prea aveau poftă de așa treabă.

— Ce dracu'? întrebă Johannes, n-ați mai pus mâna pe mațe până acum?

— Ba d-a-a... Dar nu de animale care-au crăpat, răspunse Ditte.

— Ei, parcă nu-i tot una! Vra să zică în casa voastră, se curăță mațe de vite vii? Aș vrea să văd și eu treaba asta!

Nu mai avură ce răspunde și se puseră pe treabă, pe când Johannes se duse să ia securea. Când trecu prin curte, o aruncă în aer și-o prinse de coadă; era foarte vesel.

— Are sânge de hingher în vine! gândi Lars Peter, care zăbovea pe aria de treierat și își făcea de lucru pe-acolo. Îndeletnicirile fratelui său nu-i erau pe plac, deși fuseseră ani de-a rândul meșteșugul de căpetenie al familiei. Vedea cum cotropeau acum și Cuibul Coțofenelor; prea îi aminteau copilăria lui. Așa o să aibă cel puțin de

ce să ne strige „hingherii”, gândi el morocănos.

Johannes se apropie fluierând de arie, ca să ia un sac vechi.

— De ce ești atât de ursuz, bătrâne? Întrebă în trecere, Lars Peter n-avu vreme să-i răspundă, căci frate-său și ieșise pe ușă. Aruncă sacul peste capul calului, își aținti privirea și învărti securea deasupra capului său; de sub sac răsună un scâncet ciudat de prelung și mârtoaga se prăbuși cu țeasta spintecată; zăcu așa, o clipă, apoi smuci picioarele, se întinse cu un oftat adânc pe-o parte și muri. Copiii priveau cu fețele împietrite.

— Acum trebuie să-mi ajuți, frate, să-l jupuim pe băiatul ăsta! strigă Johannes vesel. Lars Peter păși șovăind prin curte și se apucă de treabă. Curând după aceea, calul se bălăbănea sub o grindă, cu capul în jos, spintecat și cu pielea atârânănd peste ei ca o manta!

Ocupația unchiului se făcea tot mai tainică. Era de la sine înțeles de ce trata pieile cu grijă, că doar se vindeau bine; dar ce avea de gând să facă cu mațele și cu carnea pe care o tăia chiar și din viței? Seara aprinse focul sub cazanul cel zidit și toată noaptea trebăului și se frământă, pe când un miros searbăd de oase, de carne și de mațe fierte învăluia casa. „Ala fierbe săpun, gândi Lars Peter, ori dohot de uns căruța.” Treaba îi era tot mai puțin pe plac și-i părea grozav de rău că nu-l lăsase pe frate-său să plece, așa cum venise. Acum nu-i mai rămânea alta decât să rabde.

Johannes nu ceru nimănui să-i ajute; ținu ușa de la șopronul unde se afla cazanul, încuiată cu cheia, și-și învălui activitatea în mare taină. Toată noaptea fiersese ceva în cazau și, dimineața, la cafea, porunci aspru copiilor să nu vorbească nimănui despre treburile lui. În cursul după-amiezei se făcu nevăzut și se întoarse cu o secure. Pe urmă târî și butucul de măcelărie în șopron. Sosi la masă plin din cap până-n picioare de pete de sânge, grăsimi și bucățele de carne. Arăta scârbos rău și mirosea încă și mai rău. Dar, trebuia să recunoști că se dădea lucrului cu trup și suflet; nu-și îngăduia nici somn.

Târziu, după masă, fu în sfârșit gata și deschise larg ușa șopronului. „Poftiți, mă rog și priviți!” strigă el. De un băț sub grindă, atârna un șirag lung de cârnați frumoși, lucioși și proaspeți la vedere; nimeni n-ar fi ghicit din ce fuseseră fabricați. Pe masa mare de spălătorie se aflau bucăți de carne, frumos împărțite și de culoarea sângelui – ceea ce fusese mai bun de la cal. Și mai era și-o găleată mare de untură, încă nesleită.

— Asta-i de uns – spuse Johannes amestecând-o; ar putea foarte bine să fie întrebuințată și ca untură de gătit. Nu-i așa că-i faină?

— Să nu-mi dai nimic din toate astea pentru gospodărie, spuse Ditte cu o strâmbătură.

— Nu-ți fie teamă, fetiço, cârnățarul nu-și mănâncă marfa, răspunse Johannes.

— Și ce vrei să faci cu ele? Întrebă Lars Peter. Se vedea că cunoaște dinainte răspunsul.

— Păi, le vând! Johannes își arătă dinții și apucă un cârnat. Ia vezi ce tare și țeapăn e!

— Și crezi c-o să poți vinde așa ceva? Atunci nu-i cunoști pe oamenii de pe-aici.

— Ei, nu vând eu pe-aici; mă duc de partea cealaltă a lacului, unde nu mă cunoaște nimeni și nu știe din ce-i făcută marfa. Și acasă la meșter tot așa făceam. Marfa stricată pe care o cumpăram într-un loc, o vindeam într-altul. Așa, nu există control. Nu-i asta o afacere strălucită? Aici n-ai ce zice.

— Cu asemenea călătorie nu vreau să am nimic de-a face, spuse Lars Peter cu hotărâre.

— Dar nici nu vreau să vii cu mine – prea ești mofturos. Măine o iau din loc. Dar trebuie să-mi cauți alt cal. Dacă plec cu hodoroaga asta de batoză cu aburi a ta, apoi nu isprăvesc nici într-o săptămână. Mă, ce arătare mai e și calul ăsta. Zău dacă n-aș face cârnați din el, să fie al meu!

— Asta nu-l treaba ta, răspunse Lars Peter jignit. Calul e bun, chiar dacă nu ți-e ție pe plac.

Treburile stăteau așa: Johannes și Klaus cel mare nu se potriveau de loc; erau ca focul și cu apa. Johannes ar fi dorit s-o ia la goană pe șosea, dar văzu repede că așa ceva nu mergea. Atunci pretinse ca bietul Klaus cel mare – care nu putea alerga și care se urnea cu atâta greutate – să rămână în continuă mișcare, chiar atunci când cobora el. Ca măcelar, fusese obișnuit să sară din căruță cu o bucată de carne în mână, s-o lase la o casă, apoi să sară din fugă din nou în căruță – fără să întrerupă călătoria. Dar Klaus cel mare nu avea tragere de inimă pentru asemenea giumbușlucuri noi; voia să se convingă, în persoană, că toate erau făcute cum se cuvine. De aceea se întâmplau ciocniri între ei. Johannes încercă să miște calul din loc și plouă cu lovituri peste spatele lui, cu partea groasă a codiriștii. Klaus cel mare se opri mirat. Zvârli de câteva ori din picioarele de dindărăt – ca avertisment, pe urmă se întoarse, rupse oiștea și încercă să se cațere în căruță. Rânji arătându-și dinții lungi, ceea ce voia să însemne: să te am eu sub copitele mele, bădăran tuciuriu ce ești! Acestea se petrecură afara pe șosea, în ziua când se dusesse Johannes la târguit. Lars Peter și copiii știau prea bine că se și născuse dușmănie între cei doi. Când se arăta Johannes în apropierea ariei de treierat și Klaus cel mare îi auzea glasul, dădea urechile spre spate și sta gata să muște și să azvârle din copite. Asta se vedea cât colo!

Când vru să plece Johannes a doua zi dimineața, Christian fu trimis cu Klaus cel mare la un sătean de prin împrejurimi și împrumută în schimb, calul omului.

— Calul ăsta a slujit mulți ani la un măcelar, cu el ai să te înțelegeți mai bine! zise Lars Peter pe când înhăma. Era o iapă lungă și sfrijită, pe placul lui Johannes. De cum se sui în căruță, animalul și băgă de seamă ce om anume ținea hăturile în mână. Dintr-o smucitură calul se repezi ca un bolid după colțul casei. În clipa următoare erau pe șosea, depărtându-se într-un nor de praf. Johannes se zgâlțâia pe scândura de șezut și striga și plesnea din bici, zvârlind hăturile peste cap, ca apucat de alte alea.

— Nu mai pune el mâna pe Klaus cel mare, mormăi Lars Peter, intrând în casa.

A doua zi Johannes se întoarse cu un teanc de hârtii în buzunarul de la piept și cu un cal legat la spatele căruței. Era cam de teapa celui înhămat în față, dar un pic mai țeapăn; Johannes îl cumpăraseră pe-o nimica toată – pentru tăiere.

— Numai că ar fi păcat; poate să mai petreacă multe clipe fericite pe acest pământ, spuse el, lovind calul peste spate. Animalul necheză și zvârli din copite, de-l trecu udul.

— Gloaba asta are aproape treizeci de ani, spuse Lars Peters, uitându-se în gura calului.

— Da, nu mai e mare lucru de capul ei, dar are bunăvoință. Ia privește câtă osteneală își dă! Plesni din bici; biata mârtoagă aruncă gâtul în sus și o luă la trap; nu se putu însă urni din loc; părea că joacă pe ace, așa era de țeapănă.

— Un adevărat zmeu! spuse Lars Peter râzând. Se poartă ca și cum, numai dacă l-ai ruga frumos, ar fi în stare să urce la cer și să se facă nevăzut în nori! Dar știi că nu-i îngăduit să-l lași să trăiască și să te servești de el, dacă l-ai cumpărat pentru tăiere?

Johannes dădu din cap.

— Trebuie să-l facem de nerecunoscut, spuse el.

Îndată după ce îmbucă ceva, își puse hainele de lucru și începu să meșterească la cal. Îi reteză coama și coada și îl tunse pe la încheieturile picioarelor.

— Acuma e nevoie doar de-un pic de vopsea cafenie ca să-i acoperim părul cărunț și de câteva sticlute de arsenic, și-i vedea tu ce tânăr și focos se face! Nici dracu' nu-l mai recunoaște.

— Și la meșterul tău făceai așa? întrebă Lars Peter.

— Nu, asta am învățat-o de la bătrân. Tu n-ai văzut niciodată comedia asta la el?

Lars Peter nu-și amintea.

— Trebuie să fi fost după plecarea mea, răspunse el dezgustat.

— E șmecheria familiei, făcu Johannes.

Se dovedi că meșteșugul cel nou aducea bănet și Lars Peters își învinse scârba. Lăsa și de-aci înainte pe seama lui frate-său să

călătorească, să cumpere și să vândă; dar lua parte la treburile de-acasă. Învăță să jupeaie hoituri și să umple cârnați, precum și să fiarbă săpun și unsoare din ceea ce nu se mai putea vinde ca marfă. Nu-i fu greu să se obișnuiască; îi prindea bine vechea îndemânare a familiei.

O duhoare grozavă se ridică în vara asta din Cuibul Coțofenelor. Oamenii se țineau de nas și dădeau bice cailor, când treceau prin fața casei. Odată cu Johannes intrară și bani în casă. Nu le mai lipsea nimic. Dar nici Lars Peter, nici copiii, nu mai aveau niciun chef; băgară de seamă că, mai mult decât oricând, până atunci, Cuibul Coțofenelor era în gura lumii. Și, ce era mai rău: n-o mai luau ca o nedreptate, căci era pricină destulă să fie priviți de sus; nu mai aveau simțământul eliberator că li se face o nedreptate.

Lui Johannes nu-i păsa. Era mai toată vremea pe drumuri, la cumpărat și după afaceri. Câștiga bani și asta-l făcea să fie îngâmfat. Adesea cumpăra câte o vită, pe care o revindea imediat. Hoinărea, după cum povesteau oamenii, juca cărți cu ceilalți negustori și mergea pe la baluri. Se întâmpla să fie amestecat și în vreo încăierare și să se întoarcă acasă cu cucuie și cu vânăta. Avea nevoie mare de bani și nu-i puteai ține socoteala câștigului. Dar, asta era treaba lui. Numai că prea arăta că el e acela care ține toate în mână și la vorbe bune răspundea arțăgos. De aceea se și ferea Lars Peter să se amestece în treburile lui și nu le atingeau nici cu o vorbă; voia să aibă pace în casă.

Totuși, într-o zi, se stârni o ceartă mare. Johannes avea socotelile lui cu Klaus cel mare și odată, pe când Lars Peter nu era de față, scoase calul din grajd și-l înhamă; voia să-l învețe cum să se poarte – le spuse el copiilor. Nu-i fu ușor să-l aducă pe Klaus cel mare în fața căruții, căci plesnea amenințător din coadă și-și arăta dinții. Și când ar fi trebuit să se pună în mișcare, nu vru să se urnească, oricât îl pocni Johannes. În sfârșit, acesta sări din căruță, ca scos din minți de furie; apucă drugul de la grapă și începu să-i care calului cu bucata cea grea de lemn; copiii țipau. Calul tremura scaldat în sudoare, de-i săltau coastele. De câte ori sărea călăul la el, calul zvârlea din copitele de dindărăt de săreau scântei din căruță. Johannes fu silit să depună armele, aruncă unealta de tortură cât colo și intră în camera lui.

Ditte încercase să se amestece, dar fusese împinsă cât colo. Acum se apropie de cal, îl deshămă, îl adăpă și-i puse un sac umed peste șalele rafii te, pe când cei mici îi dădeau plângând, bucățele de pâine. Îndată după aceea, Johannes ieși, gătit de plecare; nu se uită la nimeni, înhămă în grabă și o porni. Mititeii ieșiră din ascunzătoare și priviră după el.

— Pleacă de tot? întrebă surioara Else.

— De s-ar duce o dată! Sau mai bine să se rătăcească și să nu mai nimerească înapoi, că tare-i scârbos, spuse Christian.

Nimeni nu-l mai putea suferi pe Johannes.

Colo, pe cărarea dintre smârcuri, se vedea venind un om; era tata. Copiii alergară înaintea lui și-i povestiră, toți deodată, cele întâmplăte. Lars Peter îi privi o clipă ținută, ca și cum n-ar fi înțeles ce vorbeau, pe urmă o luă la fugă; Ditte îl însoți în grajd. Acolo stătea Klaus cel mare, jalnic la vedere; genunchii îi tremurau și încă mai clănțănea din dinți când îi vorbea cineva; spinarea îi era groaznic de rănită. Fața lui Lars Peter se făcu cenușie.

— Să mulțumească lui Dumnezeu că nu l-am găsit acasă! spuse el către Ditte. Pe urmă pipăi picioarele din dos ale calului, ca să vadă dacă nu-i sfărâmasese ceva; gemând, Klaus cel mare ridica câte un picior cu băgare de seamă.

— Câinele dracului! spuse Lars Peter, mângâindu-l ușor. Auzi, să-mi chinuiască băiatul. Klaus cel mare scurma și hârșăia cu copita; profita de mila stăpânului ca să ceară un supliment de ovăz.

— Să-i tragi o bătaie bună, spuse Christian serios.

— Mai bine să-l dau pe ușă afară, răspunse tata întunecat. Asta ne-ar fi tuturor de folos.

— Știi, tată, ghici de ce n-au mai venit alde Johansen vara asta pe aici? Se tem să mănânce la noi. Spun ca gătim carne de hoituri.

— De unde știi asta, Ditte? Lars Peter o privi deznădăjduit.

— Au strigat azi copii: după mine. M-au întrebat dacă nu vreau o pisică moartă pentru cârnați.

— Mi-am închipuit eu! Lars Peter râse înăbușit. Din fericire, ne putem lipsi de el. Da, din fericire! Să-i ia dracu'! Ce, l-am rugat vreodată să vie? urlă el.

Paul cel mic începu să plângă de frică.

— N-am vrut să te sperii. Lars Peter îl luă în brațe. Dar te pierzi cu firea, dacă-ți merge tot așa!

Peste câteva zile Johannes sosi în zori, plin de noroi și ca vai de capul lui. Lars Peter trebui să-l ajute să coboare din căruță; de abia se ținea pe picioare, dar gura îi mergea strună. Lars Peter nu-i răspunse la grosolanii și-l târî pe un culcuș de paie din șură, unde adormi pe dată. Zăcea acolo, ca o vită înjunghiată, galben ca ceara, cu un cârlionț negru căzut pe frunte. Părul îi era lipit de tâmpile – arăta îngrozitor. Copiii se strecurară înfiorându-se până la ușa surii și priviră în semiîntuneric. Când îl zăriră, o luară la fugă spre câmp. Era înspăimântător!

Lars Peter mergea de acolo, colo, turna ovăz și toca paie pentru cai, Când trecu pe lângă frate-său, rămase privind-l dus pe gânduri. Așa, carevasăzică, trebuie și fii, ca sa te impui oamenilor; neted și lins pe dinafară, rece și fără inima pe dinăuntru. Pe asta nu-l privea nimeni de sus, numai pentru că era obraznic! Femeile îl găseau frumos; pentru el își făceau ele de lucru pe seară, pe șosea; iar bărbații, ei! bețiile și încăierările lui pentru fete, îi umplea de admirație.

Lars Peter îi băgă mâna în buzunarul vestei și scoase portofelul: era gol! Johannes luase din casa comună o sută cincizeci de coroane, bani cu care trebuia să cumpere vite. Nu mai aveau alții în casă și pe ăștia îi topise!

Mâinile lui Lars Peter tremurau. Se plecă peste frate-său, ca și cum ar fi vrut să-l înhațe; dar se ridică și părăsi șura. Timp de câteva ore se învârti de colo, colo, ca să-i dea fratelui răgaz să-și consume amețeala. Pe urmă intră din nou, să se răfuiască cu el. Îl zgâlțâi.

— Unde-s banii cu care voiai să cumpărăm o juncă? îl întrebă el.

— Nu-i treaba ta, făcu Johannes, rostogolindu-se pe partea cealaltă.

Lars Peter îl ridică în picioare.

— Cu tine vorbesc! îi spuse el.

— Du-te dracului, mormăi Johannes; nici nu deschise ochii, ci se duse în fundul șopronului, unde se aruncă în fân.

Lars Peter aduse de la fântână o găleată cu apă rece ca gheața.

— Las' că te trezești tu și fără să vrei! spuse el, turnându-i apa în cap.

Johannes sări în picioare ca o pisică și trase cuțitul. Se învârti odată în jurul său, amețit de trezirea bruscă, pe urmă privirea îi căzu pe frate-său și se pregăti să sară la el. Lars Peter simți o înțepătură în obraz și tăișul cuțitului se izbi de măsele. Cu o lovitură de pumn îl răsturnă pe Johannes; se aruncă apoi asupra lui, ca să-i smulgă cuțitul. Johannes era voinic și repede ca fulgerul în mișcări; se sucea și se răsucea, se slujea de dinți și căuta să-l atingă pe frate-său cu cuțitul. Buzele îi erau pline de spumă. Lars Peter trebui să ferească cuțitul cu mâinile. Amândoi sângerau din diferite împunsături. Lars Peter îl doborî pe frate-său numai când izbuti să-i apese genunchiul pe diafragmă. Johannes abia își trăgea sufletul.

— Dă-mi drumul! gâfâia el.

— Numai dacă ești în stare să te stăpânești, spuse Lars Peter desfăcând puțin strânsoarea. Ești fratele meu cel mai mic și nu-mi vine să-ți fac vreun rău; dar să mă las căsăpît de tine ca un porc, n-am chef!

Johannes se înfipse deodată cu spatele și cu călcâiele în pământ, ca să-l răstoarne pe frate-său. Izbuti să-și libereze un braț și se zvârli pe partea cealaltă ca să apuce cuțitul, care era la depărtare de un braț de el.

— Așa ți-e vorba! strigă Lars Peter și-l lipi cu spatele de dușumeaua șurei. Atunci mai bine să te leg buștean! Copii, dați-mi o frânghie!

Cei trei stăteau grămadă la ușă, privind lupta și împingându-se unul în spatele celuilalt.

— Ei?! strigă tata.

Atunci Christian o zbughi în casă și o chemă pe Ditte, care aduse o frânghie. Fata se îndreptă fără teamă, către luptători, și i-o întinse tatei.

— Să-ți ajut? îl întreabă ea.

— Nu-i nevoie, fetiço, răspunse Lars Peter râzând. Ține frânghia până-l întorc eu pe jupânul. Legă mâinile lui frate-său la spate, pe urmă-l ridică și-l perie. Parcă ești un porc, spuse el. Trebuie să te fi tăvălit în noroi. Acuma vino frumos în casă, că altfel nu mai răspund de nimic. Nu-i meritul tău că n-ai devenit azi ucigaș!

Johannes fu dus în casă și așezat pe scaunul de paie din fața sobei. Copiii fură trimiși pe-afară și Ditte și Christian primiră ordin să înhame căruța unchiului.

— Acum că suntem singuri, vreau să-ți spun că te-ai purtat ca un bătăran, spuse Lars Peter domol. Ani de zile am dus dorul rudelor și când ai sosit, te-am primit ca pe-o salutare de-acasă. Mult aș da acum să nu fi primit niciodată asemenea salutare. Noi toți cei de-aici ne-am bucurat cu tine și cum nu suntem răsfățați, nu ți-ar fi fost greu să ne și păstrezi. Dar, în ce ne-ai târât? Porcării, găinării și răutate! Înțelegi, deci, că ai isprăvit-o cu noi; îți dau una dintre căruțe și încă ce ți s-ar mai cuveni și basta! Bani nu-ți pot da. Ai irosit mai mult decât ți se cuvenea.

Johannes nu răspunse. Privi chiorâș într-o parte, ca și cum nu voia să-l învrednicească pe frate-său nici măcar cu o căutătură.

Căruța trase la ușă; Lars Peter îl conduse afară și-l ridică pe capră ca pe-un copil. Pe urmă dezlegă frânghia cu mâinile înțepate și sângerânde – din rana din obraz îi curgea sângele peste bărbie și peste haine.

— Ia-o din loc! îi spuse el amenințător ștergându-și sângele de pe bărbie. Dar să ne despărțim în liniște.

Johannes se clătină un moment pe capră, ca beat de somn. Deodată se scutură și scoase un hohot de râs răsunător. Trase hățurile și cârmi după colț, spre șosea. Lars Peter stătu un timp cu privirea ațintită în urma căruței, apoi se întoarse în casă și se spală de sânge. Ditte îi turna apă rece pe zgârieturi și-i lipi un plasture.

În zilele următoare avură amândoi de lucru să șteargă urmele activității din timpul verii. Lars Peter îngropă ultimele bucăți de hoit, aruncă butucul de măcelărie cât colo și mătură gunoiul. Dacă se întâmpla ca în timpul nopții să bată-n geam vreun țaran, cu codirișca, și să spună:

— Lars Peter, am un hoit de vită pentru tine! nu-i răspundea nimeni. Lars Peter voia să se scuture și de cârnățar, și de hingher, și de măcelarul de hoituri.

8. PLECAREA DIN CUIBUL COȚOFENELOR

Ditte își vedea de treabă și îngâna un cântec: ea trebuia să aibă grijă de toate: ba era în casă, ba pe afară. Era legată la un ochi și de câte ori trecea pe la bucătărie, își ridica bandajul și își uda ochiul cu un lichid de culoare închisă, dintr-o ceașcă – urină: un leac pe care îl învățase pe vremuri de la bunica. Ochiul era congestionat și o durea. Îi jucau tot felul de culori pe dinainte și totuși era bucuroasă. De fapt ochiul însuși era pricina veseliei ei. Erau gata să părăsească Cuibul Coțofenelor, să plece hăt departe pentru totdeauna și asta numai datorită ochiului.

Lars Peter se întoarse acasă după o călătorie lungă. Atârnă bastonul în cuiul din dosul ușii bucătăriei. Pe când se pregătea să-și scoală cizmele, o întrebă:

— Ce face ochiul?

— E mult mai bine. Și ce-a spus învățătorul?

— Îi, ce-a spus! Crede că-i frumos din partea ta că ți-ai apărât frățiorii. Dar n-are chef să fie amestecat în comedia asta. Nici nu-i de mirare.

— De ce nu? Știe cum s-au petrecut lucrurile și doară e om drept!

— Vezi tu... drept! Când e vorba de băiatul unui chiabur... Sigur că-i om de treabă, dar și el trebuie să trăiască. Îi e grijă de taxele pe care le primește și nu vrea să se strice cu chiaburii, că știi doar că ăștia se țin strâns între ei ca scaieții. M-a sfătuit să las treaba pe seama lui – dacă vrem să plecăm de-aici – că altfel n-o să fie decât iarăși pagubă și iarăși ciondăneală, zice el. Și poate că are dreptate. Dacă facem licitație, oamenii or să ne prigonească, unindu-se între ei, ca să nu dea mai mult, sau chiar ca să nu ia parte.

— Nu te-ai dus să te plângi primarului?

— Ba, am făcut-o și p-asta! Dar și el spune că n-are ce face. Învățătorul mai spune că nu-i nevoie să vă mai trimit la școală până la plecare – de asta răspunde el. E un om cumsecade, cu toate că se teme pentru picul lui de venit.

Ditte nu era mulțumită, l-ar fi dorit golanului celuia mare o învățătură de minte temeinică pentru că-l atacase pe Christian și o lovise pe ea cu papucul de lemn în ochi, pe când își apăra fratele. Și în

capul ei de copil fusese convinsă că de data aceasta i se va da dreptate – că doară stăpânirea nu face deosebire între oameni!

— Dar dac-aș fi fost eu fată de chiabur și obraznicul acela ar fi locuit în Cuibul Coțofenelor, ce s-ar fi întâmplat? întrebă ea cu glas răgușit.

— Atunci ar fi căpătat o bătaie zdravănă de la primar dacă nu și mai rău! răspunse tata. Așa cum stau lucrurile, n-avem ce le face noi, cei mici. Să fim bucuroși că nu ne dau și bătaie și amendă pe deasupra!

— Dar când o să întâlnești băiatul, ai să-i dai o chelfăneală bună? îl întrebă ea după un răstimp.

— Aș avea mai mare chef să-l pocnesc pe taică-său – oricum însă, tot e mai bine să ne vedem de treabă. Prea suntem noi mărunți!

Christian se ivi în ușa bucătăriei.

— Când o să fiu mare o să mă strecor noaptea până la ei și-o să le dau foc ogrăzii, făcu el. Din ochi îi scăpărau scânteii.

— Ce vorbă e asta, măi băiete? Vrei să ne bagi pe toți în pușcărie? strigă Lars Peter îngrozit.

— Așa le-ar trebui! spuse Ditte și începu să-și facă de lucru cu farfuriile. Nu era deloc mulțumită de rezultat.

— Când anunți licitația? întrebă ea aspru.

— De asta are grijă primarul, răspunse Lars Peter pripit. S-a oferit singur. Și a fost foarte prietenos! Lars Peter îi era recunoscător; nu-i plăcea să aibă de-a face cu stăpânirea.

— Se bucură că scapă de noi, spuse Ditte fără milă; ca și toți ceilalți. La școală copiii fac horă și cântă cântecul coțofenei și al bufniței. Coțofana fură țăranului pușoroi din curte; el ia un par și doboară cuibul coțofenei. Crezi că nu știu la ce se gândesc?

Lars Peter nu răspunse și își văzu de treabă. Acum era și el morocănos.

Când se așezară însă, seara, în jurul lămpii, ca să vorbească despre viitor, uitară tot răul și toate necazurile. Lars Peter se interesase de un loc, unde să se așeze cu familia și, în sfârșit, se hotărî pentru satul de pescari unde cumpăra el pe vremuri scrumbii. Acolo oamenii țineau la el și îl chemaseră adesea să se stabilească la ei.

— Și-apoi mai este acolo un om foarte de treabă, cârciumarul, care are cuvânt în toate. E tare urât la față, când nu-l cunoști de-aproape, dar are o inimă de aur. Mi-a făgăduit câteva odăițe până vom putea clădi – și vrea să mă ajute să intru într-un echipaj de barcă. Cu ce-om lua de-aici, o să clădim acolo.

— E cel care ai spus că e ca un pitic? întrebă Ditte curioasă.

— Da, arată și a pitic și a uriaș – dacă se poate spune așa ceva. Poate că tata a fost uriaș și mama pitică! Are cocoasă și-n față și-n spate și fața mare ca a unei vaci. Ei, n-are încotro, săracul de el; altfel e tare de treabă. De toate are el grijă!

— Vasăzică, un adevărat duh! spuse fata înfiorându-se.

Lars Peter dorea să devină pescar. Toată viața avusese de-a face cu pescarii; nu se îndeletnicise însă niciodată el însuși cu pescuitul; aproape că-l mâncau palmele să încerce și el o dată. Ditte n-avea nimic împotrivă. Ar fi putut să stea din nou colo jos, la mare, de care își amintea ca prin vis, din copilăria ei petrecută lângă bunica. S-ar fi isprăvit odată pentru totdeauna cu toate. Poate că izbuteau să scuture de pe umeri și porecla de hingher și soarta lor nenorocită.

Acum trebuiau să hotărască ce să ia cu ei. Le venea greu, în ultima clipă, să se despartă de lucruri. După ce se lămuriră care le era avutul și după ce scriseră pe tăblița lui Christian lucrurile pe care aveau de gând să le vândă, nu mai rămase mult. Amândoi ar fi dorit să ia tot.

— Trebuie să cercetăm încă o dată gospodăria de la început și să dăm încolo ce nu ne trebuiește, spuse Lars Peter. Nu putem lua cu noi atâtea boarfe. Și-apoi avem nevoie de bani – și încă nu pe sponci!

Cercetară, deci, din nou, fiecare obiect în parte. Cât despre Klaus cel mare se înțeleseră, fără vorbă multă. Ar fi fost nedrept să-l lase la bătrânețe printre străini; trebuiau să facă ce-or putea și să găsească hrană pentru el, colo afară, pe dune.

— E și plăcut să ai căruța ta, spuse Lars Peter. Te face să fii om de vază. Și mai poți scoate și-un ban cu ea. Acestea toate erau numai vorbe, căci în inima lui era foarte îngrijorat de soarta calului, colo între străini. Dar niciunul dintre cei doi nu îndrăznea să se gândească cum ar putea să se despartă de el.

În privința vacii, se dădu o adevărată luptă între ei. Lars Peter ar fi vrut s-o ia și pe ea.

— Ne-a slujit cu credință atâta vreme, spuse el. Copiii îi datorează hrana și sănătatea. Și e și plăcut să ai un strop de lapte în casă. Dar aci, Ditte fu cea cuminte. Dacă luau vaca, trebuiau să ia și o bucată de pășune cu ei.

Lars Peter râse: N-ar fi rău să luăm și o bucată de pășune cu noi în căruță – ba chiar și-o bucată de smârc! Colo, în satul de pescari era numai nisip. Deci, fură nevoiți să renunțe la vacă! Dar porcul îl luăm, și luăm și găinile!

Fu și Ditte de părere că e bine să aibă câteva găini; cât despre porc, se putea hrăni cu resturi de pește.

Cu o zi înainte de licitație, așezară frumos toate boarfele și scriseră cu cretă numere pe boccele. Cei mici ajutară și de încordare le curgea nasul.

— Sunt și lucruri care nu se potrivesc între ele, spuse Ditte arătând boccelele, pe care le adunase Lars Peter la un loc.

— Nu-i nevoie să fie chiar așa de exact, răspunse el. Oamenii văd o cizmă într-o boccea și atunci o cumpără cu boccea cu tot. Pe urmă zăresc a doua cizmă în alta boccea și oferă și pentru aceasta. Așa-i la

toate licitațiile. Iei mai mult decât poți folosi – și nimic nu se prea potrivește.

Ditte îi spuse râzând:

— La asta te pricepi tu!

Tata avea prostul obicei de-a lua parte la licitații, de unde aducea acasă tot felul de zdrențe fără valoare. Prilejurile îl atrăgeau.

Câte lucruri nefolositoare se adunaseră în decursul anilor în pod și prin șoproane! Era plăcut să mai cureți din când în când. Copiii aveau voie să folosească, în scopurile lor, cea mai mare parte din lucruri; cum se ivea vreun prilej, o ștergeau – ca guzganii – cu cele găsite.

Sosi și ziua licitației; o zi de octombrie, călduță, cenușie și umedă. Aerul moale era ca o pânză străvezie, care se lăsa peste toate, învăluindu-le. Întreaga priveliște, cu casele și cu pomii ei împrăstiați, odihnea cufundată în atmosfera umedă.

La Cuibul Coțofenelor lumea se trezise cu noaptea-n cap; Ditte și Lars Peter avuseseră multă alergătură între casă și șopron și înapoi. Acum erau gata; până și copiii erau îmbrăcați și umblau de colo, colo, nerăbdători, cu capul umed, pieptănat frumos și cu obrajii încă roșii de la frecușul cu săpun verde. Ditte nu umbla cu mânuși; îi dureau când îi spăla în urechi și săpunul îi ustura în ochi. Fără urlate nu mergea. Procedul neplăcut trecuse însă, și nu avea să se mai repete în cele opt zile următoare; lacrimile de copii se usucă repede; și fețișoarele lor zâmbeau zilei care începea.

Paul cel mic fu gata cel din urmă. Ditte mai că nu-l putea ține pe scaun, pe când îl gătea. Voia să fugă afară.

— Ei, acum ce-i spui tu sorei tale? îl întrebă ea, când fu gata și îi întinse gura.

— Țâmes! spuse el privind-o șiret; era pus pe joacă. Christian și Else făceau haz.

— Spune ca lumea, făcu Ditte aspru: când era vorba de creștere, nu glumea. Se spune: mulțumesc, dragă... ei?

— Mulțumesc, dragă, țâmes! spuse piciul râzând cu hohote.

— Azi ești nerod de tot, spuse Ditte dându-l jos de pe scaun.

Paul fugi la tata în ogradă și continuă nebuniile.

— Ce tot spune? întrebă Lars Peter de-afară.

— Asta-i un cuvânt pe care l-a scornit el – așa face întotdeauna. Crede, cu siguranță, că-i vreo prostie.

— Țâmes – țâmes, striga copilul trăgându-l pe tata de picior.

— Bagă de seamă, piciule, că te... spuse tata făcându-l pe bau-bau.

Băiatul râse ștrengărește și se ascunse în dosul pompei. Lars Peter îl prinse și îl sui, pe el și pe surioară pe umeri.

— Hai, vreți să mergem la câmp? îi întrebă.

Ditte și Christian îi însoțiră; era plimbarea lor cea din urmă într-acolo. Fără să-și dea seama, apucaseră fiecare un colț din pieptarul lui

Lars Peter. Așa a lua ră ei pe vechea cărare către groapa cu lut, pe lângă smârcuri, până-n partea cealaltă. Era ciudat că toate păreau acum, când își lua rămas bun, cu totul altfel ca altădată. Smârcurile și groapa cu lut aveau atâtea de povestit despre jocurile copiilor și despre planurile lui Lars Peter. Șanțul cu mure, pietroiul cel mare de la hatul de miazănoapte, în dosul căruia se ascundeau copiii, toate le vorbeau azi într-o limbă ciudată. Pe ogoare se isprăviseră lucrările de toamnă, sămânța era în pământ, totul era în regulă și aștepta urmașul, oricare va fi fost să fie. Lars Peter nu voia ca noul proprietar să aibă a se plânge de ceva. Să nu poată nimeni spune că nu și-a văzut de treabă pentru că nu era el cel ce va culege rodul.

— Aici ne-am trăit traiul, spuse Lars Peter când se întoarseră acasă. Dumnezeu știe ce ne mai așteaptă în noul nostru cămin! Glasul lui nu suna atât de sigur ca altădată.

Colo, pe șosea, se adunau oamenii. Stăteau în cete și coborâra spre Cuibul Coțofenelor numai după ce sosiră cu trăsura ajutorul de grefier și jandarmul. Ditte era cât pe ce să țipe, când îi văzu pe cei doi: erau aceeași care o luaseră atunci pe mama. Dar azi veneau cu o sarcină mai plăcută și vorbeau prietenoși și liniștiți.

În urma trăsorii cu autoritățile, sosiră grupuri, grupuri, un șir întreg de oameni; era ca și cum nimeni nu voise să fie primul care să pună piciorul pe proprietatea hingherului. Unde călca stăpânirea puteau să vină și alții; dar grefierul și jandarmul fură singurii care deteră mâna cu Lars Peter; ceilalți se feriră; se grădădiră unii în alții, șoptind între ei.

Lars Peter cercetă din ochi pe cei de față la licitație. Erau ici și colo câte unul dintre chiaburi: bătrâni zgârciți, care se arătaseră cu nădejdea vreunui chilipir. În general însă erau oameni mărunți, de pe lângă Nisipuri și Hag, fie din cei care n-aveau decât casa în care locuiau, fie meșteșugari de țară, pe care îi ispitea plata în rate. Nici nu-i deteră bună ziua lui Lars Peter, ci se dădură pe lângă chiaburi și se gudurară pe lângă jandarm, căci chiar de grefier nu îndrăzneau ei să se apropie.

„Se poartă ca și cum n-am fi de nasul lor”, gândi Lars Peter. Și ei, ce-aveau? Cei mai mulți nu posedau nici măcar atâta pământ cât le-ar fi ajuns să semene o baniță de morcovi. Cât despre el, slavă Domnului, nu datora nimănui nimic! Chiar și calicii ceia de pe smârcuri, pe care îi ajutase la nevoie, îi maimuțăreau pe ceilalți, privindu-l azi peste umăr. Acum nu mai așteptau vreun ajutor de la el.

I se părea ciudat să se bălăbănească pe-aici și să privească cum se ciondăneau peste rămășițele lui. Atât erau deci, de mărunți, încât se repezeau să pună mâna pe zdrențele hingherului – numai dacă le puteau lua ieftin și în rate.

Ajutorul de grefier îi cunoștea aproape pe toți pe nume și-i

îmboldea să ofere.

— Ei, Peter Jensen din Hag, dă-i drumul cu ceva de soi! De-un an de zile nu mi-ați mai călcat în prăvălie! Așa se repezea el la câte-un țăran din cei săraci; alteori spunea: Aici e ceva bun pentru nevastă-ta, Jens Pasen! De câte ori striga un nume, cel strigat tresărea, râdea încurcat și oferea. Roșeața din jurul ochilor și stinghereala lor dovedeau că se simțeau mândri și onorați că-i cunoștea ajutorul de grefier.

— Un pieptene pentru freză, cât dați? strigă ajutorul de grefier când veni rândul uneltelor agricole. Un hohot trecu peste grămada de oameni: fusese oferită o grapă veche. Mașina de decorticat fu numită de el râșniță de cafea și astfel găsea câte un nume caraghios pentru fiecare obiect în parte. Câteodată glumele erau așa fel ticluite, încât râsul se îndrepta împotriva lui Lars Peter, ba chiar fără multă codire! Lui Lars Peter nu-i păsa, ci le lua drept ceea ce erau. Ajutorul de grefier trebuia să facă glume la licitație, căci asta grăbea vânzarea.

Până și calicul de muncitor cu ziua, Johansen, se afla aci și lungea gâtul în spatele celorlalți – în haina lui ruptă de lucru și cu saboții crăpați. De câte ori deschidea ajutorul de grefier gura, Johansen râdea cu glas tare; ca să arate că se află și el pe-acolo. Pe Lars Peter îl înfurie prezența lui. De mâncat avea numai arareori, afară de ce-i dădeau alții, niște proști; ceea ce câștiga dădea pe băutură. Și acum face, ticălosul, pe grozavul! Și uite, domnule, că oferă preț pe cișmele cele vechi ale lui Lars Peter! Nimeni nu-l concură, așa că le obține pentru o coroană.

— Plătești pe loc? îl întrebă ajutorul de grefier. Asta-l făcu pe Johansen de răs față de toată adunarea, căci bani n-avea.

— Las' că-i dau eu banii, făcu Lars Peter, punând pe masă o coroană. Johansen holbă ochii la el, apoi se puse jos și începu să-și tragă cizmele. De ani de zile nu mai purtase încălțăminte de piele.

În odaia bună, masa era pusă cu două farfurii mari de pâine cu unt, o sticlă de rachiu și trei pahare. La un capăt al mesei erau cești de cafea. Ditte stătea la bucătărie; trebăluia pe-acolo, cu obrajii roșii, nerăbdătoare să vadă dacă gustarea ei va fi pe plac. Pregătise tot ce trebuia ca să mai ungă pâine cu unt, la nevoie, și la fiecare minut se ducea la ușă și privea. Inima îi bătea până-n gât. Din când în când, intra câte un străin în cameră și privea curios, dar toți ieșeau fără să guste ceva. Intră și-un om care nu era de prin partea locului. Se așeză călare pe bancă, luă o bucată din ciozvărtă de miel afumat și își turnă un rachiu. Ditte văzu după cum îi mergeau fălcile că-i plăcea. Apoi intră o țărană, îl trase de mânecă și îi șopti ceva la ureche. Omul se ridică, scuiپă mâncarea-n palmă și ieși la ceilalți.

Când intră Lars Peter în bucătărie, o găsi pe Ditte plângând cu capul pe masă. O ridică, întrebând-o:

— Ce s-a întâmplat?

— Nimic, răspunse fata hohotind și trăgându-se din mâna lui. Poate că voia să-l scutească și să-i ascundă cât de rușinată se simțea. Trebui să-i vorbească mult până o hotărî să spună că era vorba de mâncare.

— Nu se ating de ea! hohoti fata.

Văzuse și el aceasta. Ca s-o mângâie îi spuse:

— Nu le e încă foame. Și nici n-au vreme.

— Ba cred că-i spurcată! stăruia ea. Cred că-i carne de câine, sau așa ceva!

— Vorbă să fie! Lars Peter râse ciudat. Nici nu-i încă vremea mesei!

— Am auzit chiar eu pe-o femeie cum îi spunea lui bărbat-său să nu pună gura pe nimic.

Lars Peter rămase pe gânduri, apoi o bătu pe umăr și-i spuse:

— Nu te necăji. Măine plecăm de-aici și le dăm la toți cu tifla. Pentru noi începe o viață nouă. Acum trebuie să ies iarăși la licitație. Fii fată deșteaptă!

Lars Peter se îndreptă spre șura de treierat, unde avea acum loc licitația. La orele douăsprezece ajutorul de grefier se opri.

— Să ne odihnim un pic, oameni buni și să băgăm ceva în gură, strigă el. Oamenii râseră. Lars Peter se apropie de ajutorul de grefier. Fiecare știa ce avea să-i spună; se apropiară să vadă cum i se dădea hingherului peste nas. Ridică pălăria pleoștită și se scărpină în chica zbârlită.

— Am vrut numai să spun, – glasul lui puternic pătrunse până în cele mai îndepărtate colturi, – dacă ajutorul de grefier și jandarmul binevoiesc, colo în casă este de mâncare, rachiu și bere. Vă putem cinsti și cu o înghițitură de cafea.

Oamenii se-nghiontiră; ce obraznic e azi Hingherul! Auzi, să poftească la masă pe unul de la stăpânire și încă în casa ucigașei! Priviră curioși la ajutorul de grefier; ba unul dintre chiaburi îndrăzni chiar să-i facă cu ochiul.

Ajutorul de grefier mulțumi șovăind.

— Ne-am adus de mâncare și dumneata și fetița dumitale cea harnică aveți și-așa destulă treabă, spuse el prietenos. Deodată, însă, prinse privirea umilă a lui Lars Peter și fețele trufașe ale celor din jur și își dădu seama că-l cam sileau să joace un anumit rol, fără voia lui. Mai fusese el odată aici, cu o pricină foarte neplăcută, și n-avea nimic împotrivă să dea o mână de ajutor acestor oameni, care își purtau nenorocirea cu atâta vitejie.

— Mulțumesc frumos, spuse el vesel. Mâncarea străină place întotdeauna mai mult decât coaja de pâine pe care ți-o aduci în traistă! Și un rachiu la masă... ei, ce zici, Hansen?

Îl urmară pe Lars Peter în casă și se așezară la masă.

Oamenii se uitară cam chiorâș după ei. Pe urmă o luară încet, unul după altul; era interesant să vezi cum îi plăcea unui om nobil

mâncarea hingherului. Și dacă tot erai înăuntrul, bunăcuviința te silea să te așezi la masă. Pofta de mâncare prezintă ciudățenia că e molipsitoare și ambii reprezentanți ai stăpânirii se puseră pe mâncat de nădejde. Poate nici nu credea nimeni pe-adevărat în cele auzite, la care de altfel, luaseră parte și cu gura și cu urechea. Ditte aduse pâine cu unt și cafea, și trebui să se prezinte ajutorului de grefier, care o lăudă și o mângâie pe obraz. Această ușoară atingere îi șterse multe rele din inimă și o răsplăti pentru osteneală și muncă.

— Asemenea cafea n-am mai băut la nicio licitație, spuse ajutorul de grefier.

Când începură treaba din nou, sosi un străin. Salută pe ajutorul de grefier ca pe-un cunoscut și nu se uită la nimeni altul, ci umblă de colo, colo, cercetând construcțiile și pământul. Era îmbrăcat ca un administrator sau cam așa ceva, cu ghetе înalte cu șireturi și cu o vestă cu curea de piele. Dar se vedea de la prima privire că nu trăia la țară. Se șoptea printre oameni că este un negustor de la oraș, care vrea să cumpere Cuibul Coțofenelor – poate pentru vânatul pe mare – și să-l aranjeze ca locuință de vară.

Nimeni nu avusese chef să ofere ceva pentru asemenea hodoroga, dar vizitatorul schimbă părerea oamenilor. La urma urmei se putea foarte bine face ceva din proprietatea asta, dacă o puneai pe picioare. Când, în sfârșit, veni casa la rând, plouă cu oferte și străinul nu mai fu singurul amator. Lars Peter obținu, astfel, un preț bun pentru proprietatea lui.

După ce se sfârși licitația, oamenii mai zăboviră puțin, ca și cum mai așteptau ceva. O țarancă mătăhăloasă veni către Lars Peter și-i întinse mâna.

— Vreau să vă spun adio, făcu ea, și să vă doresc mai mult noroc în casa cea nouă, decât ai avut aici, căci de bucurie mare n-ați avut parte!

— Nu, n-am avut. Și pentru cât am avut nu suntem nimănui datori vreo mulțumire, răspunse Lars Peter.

— Adevărat, oamenii nu s-au purtat cu voi cum s-ar fi convenit și nici noi n-am fost mai buni. Dar, așa suntem noi, țărani. Nu putem suferi pe cei săraci. Din pricina asta nu trebuie să ne porți pică. Noroc!

Merse la toți și dădu mâna pe rând cu fiecare copil, repetând urările. Mulți dintre cei ce luaseră parte la licitație o șterseră, dar, ba unul, ba altul, îi urmă pilda și le întinse mâna la despărțire.

Lars Peter stătea cu copiii lângă el și privea după el.

— Oamenii sunt adesea mai buni decât îi crezi, spuse el mișcat.

Încărcară pe căruță tot ce voiau să ia cu ei, ca s-o poată porni a doua zi în zori. Era drum lung până la satul de pescari și mai bine sa nu sosești pe-nserate, dacă vrei să te așezi ca lumea pentru noapte. Pe urmă se culcară; ziua cea plină de întâmplări îi ostenise. Dormiră pe

finul din șura de treierat, căci așternutul fusese încărcat în căruță împreună cu celelalte lucruri.

A doua zi, se treziră cu un simțământ ciudat. Se îmbrăcă în grabă și nu avură decât să-și moaie fața în jgheabul cu apă din curte. Până și acest lucru vesti o viață nouă și plăcută. Mai trebui să-și bea cafeaua și să ducă vaca la vecini, de unde avea să fie luată; apoi se urcară în căruță. Klaus cel mare era înhămat, și sus, pe încărcătură, era cocoțată familia: porcul, găinile și cei trei copii. Era un început palpitant.

Numai Lars Peter nu era bine dispus. Își făcea de lucru pe după șură, privind peste ogoare. Trăise aici și trecuseră și rele și bune peste el; îi era drag fiecare șanț, cunoștea orice piatră de pe câmp și orice crăpătură din pereți. Cum va fi oare viața cea nouă? Lars Peter o luase de multe ori de la început, dar niciodată cu atât de puțin curaj ca acum. Inima și mintea lui începeau să se întoarcă îndărăt.

Copiii, însă, priveau numai înainte. Ditte trebui să le vorbească despre plajă, așa cum o ținea ea minte, din copilăria ei, la bunica, și ei își făgăduiau toate minunățiile de la locuința cea nouă.

9. MOARTEA UNUIA...

Iarna fu lungă, friguroasă și plină de dezamăgiri. Lars Peter fusese sigur că va intra de îndată în echipajul vreunei bărci de pescuit, dar nu se afla niciun loc liber și de câte ori îi amintea cârciumarului făgăduiala, acesta îl purta cu vorba.

— Las' că-ți vine și ție rândul, spunea cârciumarul. Ai răbdare.

Ai răbdare... da, lui îi vine ușor. Dar cu răbdarea asta îți mâncai toate economiile – și ce mai așteptai apoi? Să se întâmple vreo nenorocire ca să-ți vină și ție rândul – asta nu era deloc plăcut. Nădărduse să fie ajutat de cârciumar să-și ia o barcă mai mărișoară și să-și formeze un echipaj propriu; așa crezuse Lars Peter înainte de a se muta aici. Asta se arăta a fi fost o gravă neînțelegere.

Așadar, era nevoit să dea o mână de ajutor ici și colo, să înlocuiască pe câte un bolnav și să bodegănească.

— Să mai așteptăm puțin, asta-i tot ce-i spunea hangiu. O să se ivească ceva! Ce vă trebuie, puteți lua de la negustor. Parcă l-ar fi ținut pe Lars Peter de-o parte pentru un lucru anumit.

În sfârșit, veni și primăvara. Se vesti cu furtuni de Paște și cu nenorociri de-a lungul coastei. Într-o dimineață sosi barca lui. Lars Jensen fără conducător; îl luase un val de pe punte.

— Acuma-i momentul să te repezi până la hangiu, îi spuseră lui Lars Peter cei doi tovarăși ai lui Jensen.

— Nu-i mai bine să vorbesc cu văduva lui Lars Jensen? Întrebă Lars Peter. Doar a ei e partea de barcă.

— Nu ne amestecăm, răspuseră cei doi cu băgare de seamă. Du-te la cine vrei! Dar dacă ai cumva ceva bani puși de-o parte, du-i la casa de economie – că cocioaba poate arde foarte ușor. Își zâmbiră pe sub mustață și-i întoarseră spatele.

Lars Peter cugetă la vorbele lor – oare așa stăteau lucrurile? Luă cele doua mii de coroane care-i rămăseseră de la licitație și pe care le pusese de-o parte pentru clădit și se duse la hangiu.

— Am venit să-ți dau în păstrare niște bani, spuse el cu glas târăgănat. Am auzit că ai făcut aici o casă de economie pentru noi.

Hangiu număra banii și-i încuie în sertar.

— Vrei chitanță? Întrebă el.

— Ei, nu-i nevoie. Lars Peter trăgăună cuvintele. N-ar fi avut nimic împotriva să aibă ceva scris pentru banii lui, dar nu cuteză să ceară. Ar fi semănat a neîncredere.

Hangiul trânti sertarul – lui Lars Peter i se păru că aude țarina căzând peste un sicriu.

— Pot fi socotiți ca garanție pentru partea ta de barcă, spuse hangiul. M-am gândit să iei locul lui Lars Jensen.

— Nu s-ar cădea oare să aranjez lucrurile cu văduva lui Lars Jensen și nu cu tine? întrebă Lars Peter. E doar partea ei.

Hangiul se întoarse cu pieptul uriaș spre el.

— Te-i fi pricepând tu mai bine aici în sat, ce-i și a cui e, după cum se vede! spuse el.

— Asta nu, dar așa m-am gândit, mormăi Lars Peter. Când se văzu afară, se scutură din tot trupul. La dracu'!

Nu mai erai stăpân pe tine, când te aflai în fața pocitaniei ăsteia. Chiar și numai faptul că nu avea deloc gât, făcea să te treacă fiorii! Și capul cea grozav! Se spunea că e tare cât un urs; cât despre minte, fără-ndoială că avea! Te ducea de nas și făcea cu tine ce voia. În fața lui nu mai erai în stare de nimic. Așa, de pildă, pe când stătea Lars Peter și căuta un răspuns potrivit, începu să se gândească la mădularul pocitaniei, care se spunea că e fără pereche de lung. Nu era mulțumit cu rezultatul vizitei sale, dar era bucuros ca se afla din nou afară.

Se duse în port și comunică rezultatul celor doi tovarăși de barcă. Nu avură nimic împotriva, ba chiar se bucurară să-l aibă pe Lars Peter ca pe-al treilea; era mare și voinic și tovarăș bun. Acum, mai ești dator și văduvei, spuseră ei.

— Cum așa, și ei? făcu Lars Peter. La dracu', da' ce, să plătesc de două ori?

— Asta-i treaba ta, nu ne amestecăm.

Se duse la văduvă, care locuia într-o colibă mică, în marginea de sud a satului. Ședea în fața sobei și alegea mazăre galbenă din păstăi: lacrimile îi curgeau de-a lungul nasului, până-n mâncare.

— Acum nu mai am pe nimeni, care să aibă grijă de mine, hohoti ea.

— Da, și mă tem c-am făcut o boroboacă, spuse Lars Peter amărât. I-am dat hangiului două mii de coroane pentru parte și acum aflu că e proprietatea ta.

— De asta n-ai fi putut tu scăpa, răspunse ea privindu-l cu bunătate.

— Nu-i partea ta?

— Acum zece ani, hangiul a trecut-o bărbatului meu, care i-a plătit-o de câteva ori – cum spunea răposatul. Dar îi vine greu unei biete văduve, care cade în seama milei altora, să aibă o părere a ei. E greu pe lumea asta, Lars Peter! Cine să mă apere acum, și să mă certe, și să mă împace? spuse plângând.

— Las' c-avem noi grijă de tine și aranjăm și cu mâncarea. Nu vreau să fac vreo nedreptate – și cu atât mai puțin cuiva care și-a pierdut sprijinul. Noi, cei săraci, trebuie să ne ținem strânși între noi.

— Știu că n-ai să mă lași la nevoie, pe cât ți-o sta în puteri. Dar ai și tu de agonisit pâinea pentru ai tăi și doar nu crește pe dune ca s-o culegi tu! Ehei, dacă n-ar fi și aici, ca peste tot, că cei buni nu pot face așa cum îi trage inima!

— Chiar dacă ești calic, tot trebuie să dai o mână de ajutor! Nu te vom uita, când ne-o merge binișor. Dar trebuie să scuipi de trei ori în urma mea, când oi pleca.

— Asta oi face-o cu plăcere, răspunse vădana. Îți doresc numai bine!

Acum putea și el să lucreze; nu măi rămânea decât să aibă un pic de noroc la pescuit. Se bucura că văduva lui Lars Jensen nu-l însoțea cu blesteme călătoriile pe mare. Blestemul văduvelor și al orfanilor apăsă greu pe munca omului.

Acum, când vedea lucrurile de aproape, lui Lars Peter nu i se mai părea satul ca mai înainte de a se fi mutat în el; ar fi preferat să se fi dus oriunde în altă parte. Toți erau săraci și chef să ajungă la ceva, nu simțeau la nimeni. Pescarii plecau pe mare, pentru că nu se putea altfel; când era vreme rea, stăteau bucuroși acasă.

— De facem mult, de facem puțin, tot săraci rămânem, spuneau ei.

— Care-l pricina? întreba Lars Peter la început, râzând cu neîncredere.

— Ai să vezi tu! îi răspundeau ei. Acum începea și el să priceapă.

Nu era de mirare că nu aveau chef de treabă, căci nimeni n-avea cuvânt în afară de hangiu. El orânduia toate după capul lui, se tocmea când era vorba de cheltuielile necesare portului și se ocupa de procurarea uneltelor de pescuit. Avea el grijă să nu înghețe nimeni de frig și să nu rabde nimeni de foame, ba își făcu chiar o dugheană, unde găseai oricând, de toate, pe credit: lemne, combustibil și provizii. Toți erau trecuți în condica lui, nimeni însă nu știa cât îi datorează. Nu se sinchiseau și luau mai departe, până le închidea hangiu creditul. Dar, una trebuia să recunoști: dacă în vreo colibă le mergea oamenilor foarte rău, sosea el și lua treburile în mână.

Așadar, iată pricina pentru care oamenii se lăsau în voia soartei. Ba, chiar se simțeau bine – nu mai aveau nevoie să-și bată capul cu nimic. Când soseau cu vânatul la mal, hangiu îl prelua și le dădea ce credea el de cuviință – tocmai atât cât să aibă un ban de buzunar. Restul îl scădea din datorie, spunea el. De socotit, nu se socotea cu ei niciodată.

— Nu face să ne mai batem capul, spunea el prietenos. Faci și tu ce poți. Toți, fără excepție, îi erau datori; hangiu părea un sac fără fund.

Sume mai mari nu primea nimeni niciodată din mâna lui; pe de altă parte, nici n-avea nimeni nevoie să ducă grijă de ceva; dacă se stricau

uneltele, sau dacă le lua apa, hangiuul le dădea altele și din prăvălia lui luaau toate de câte aveau nevoie. Lars Peter găsea că aceasta era o viață ciudată și totuși nu lipsită de interes. De multe ori îi venea greu să ai tot ce-ți trebuie, când te lăsaai numai pe seama ta! Câteodată îi venea să te retragi de bătrânețe și să predai tot ce aveai, cuiva care să-ți poarte de grijă!

Imboldul de a merge înainte, suferea însă din pricina orânduirii care domnea în sat. Nu-i era ușor lui Lars Peter să-și hotărască tovarășii de barcă să facă eforturi mai mari decât cele strict necesare. La ce bun să te obosești? Erau apatici și somnoroși și de voioșie nici nu putea fi vorba, în sat. Cei pe care nu-i găseai la cârciumă și nu-și pierdeau vremea cu băutura și cu jocul de cărți, și-o iroseau pe alte căi; viața de familie n-avea aici nicio însemnătate.

Lars Peter se bucurase că avea tovarăși și nădărduse că, dacă va fi zilnic pe picior de egalitate cu ei, va putea sta de vorbă despre multe și va mai afla ba una, ba alta, de prin lume. Unii dintre pescari umblaseră departe, în tinerețea lor, ca marinari, sau fuseseră în marina de război, și pe-acolo, prin lume, se iveau probleme care-l atingeau și pe el, și pe ei. Subiectul convorbirilor lor, însă depășea arareori pe vecin sau pe cel de peste drum – și niciodată pe hangiu. Acesta era ca un zid circular, care încercuia totul. De-acî, de jos, se vedeau acoperișurile proprietăților lui, care se întindeau largi și trainice peste dâmbul coastei – cu cârciuma, ogoarele, și magazia de mărfuri cu tot. Toți trăgeau cu ochiul, fără să vrea, într-acolo, înainte de a deschide gura, sau de-a se apuca de vreo treabă. De el se poticnea orice convorbire.

Mult bine n-avea nimeni de spus despre hangiu. Toți își duceau câștigul la el, într-un fel sau altul – unii îl investeau în băutură, alții preferau să-l mănânce – și cu toții îl blestemau pe hangiu în gând.

Ei, asta era treaba lor! La urma urmei, te purtai cu oamenii după prostia sau după deșteptăciunea lor și Lars Peter nu era dispus să se lase prefăcut într-o vită de muncă, fără răspundere. Principalul era acum să aibă grijă să nu sufere copiii nevoi și să fie îndreptați pe calea cea bună.

10. O LUME NOUĂ

Ditte se afla în bucătărie și ungea felii groase de pâine cu untură pentru cei trei copii hămesiți, care ȝopăiau în prag și înghiȝeau pe sora lor din ochi. Ea cam bombănea, căci de-abia de-o oră mâncaseră mititeii de prânȝ și acum parcă n-ar fi mâncat de opt zile.

— Mie-ntâi! Mie-ntâi! ȝipau ei întinzând mâinile. O ȝineau în loc de la spălatul vaselor și puteau trezi și pe tata, care-și făcea sus, în pod, somnul de după masă – asta era curată nebunie; aici, la plajă, nu-i mai puteai sătura; aerul de mare era de vină.

Ditte rugă copiii să se liniștească, dar ei continuau să fie gălăȝioși; dădeau cu picioarele goale în ușă și întindeau mâinile spre ea. Nu-și pierdeau însă vremea: cum punea unul dintre ei mâna pe porȝie, luna ca jos de pe canatul ușii și-o tinea spre plajă – joaca îi ispinea. De când se aflau aici, zburdau tot timpul; aproape că le mergea prea bine!

— Să nu vă vadă căpcăunul! strigă Ditte înăbușit după ei, prin deschizătura de sus a ușii. Dar copiii nu auziră; nu auzeau și nu vedeau nimic.

Ditte trecu după colȝul casei și privi în urma lor. O luaseră la goană de le vâȝia nisipul în jurul picioarelor. Ei, iată și pozna: Paul își scăpă felia de pâine cu untură în nisip; frumoasă mai trebuie să fie! O ridică din goană și fugi mai departe, mâncând-o din mers.

— Asta curăȝă intestinele, își spuse Ditte râzând. Nebuni, nebuni de legat, nu alta! Își ieșiseră cu totul din minȝi; săpau în nisip, năvăleau și cotrobăiau. Nu mai fuseseră niciodată atât de sălbatici.

Ea însăși era foarte mulȝumită de schimbare. N-ar fi știut să se joace, nici chiar dacă ar fi avut prilejul. Împrejurările o dezvăȝaseră demult de joacă; avea însă destulă vreme și pe-aici erau multe lucruri interesante. Colibele acestea gheboase, dărăpănate, acoperite cu mușchi și înghesuite pe dune, sub faleză, dintre care fiecare în parte își avea propria ei împrejmuire de gunoi, de resturi de pește și de unelte de pescuit, trezeau în mintea Dittei o curiozitate vie și dorinȝa de a pătrunde în ele.

De felul ei, Ditte era curioasă; numai că nu-i făcea plăcere, ca lui Christian, să hoinărească; el nu se liniștea până nu descoperea ce se află după colina aceea, și după cealaltă, și așa mai departe. Mereu îl

atrăgea ceva de dincolo de orizont. În felul acesta ar fi putut să străbată lumea întreagă, cum spunea tata, pentru că orizontul se depărta mereu. Lars Peter râdea și-l tachina, până când se țesu o întreagă legendă în jurul neastâmpăratului de Christian, care nu mai isprăvea cu cățărutul pe orice colină îi ieșea în cale, iar apoi cobora din nou în sat – nimerind de-a dreptul în oala cu mâncare a Dittei. Mâncase și bătaie pentru cheful lui de-a hoinări – dar nimic nu ajuta.

Paul – omulețul acela de Paul – simțea nevoia să desfacă toate lucrurile în bucățele ca să vadă ce se află înăuntru; ori de nu, să ciocănească și să cioplească. Era aproape tot atât de îndemânată ca și Christian. Se mai întâmpla încă să i se sfărâme lucrurile în mână; dacă, însă, i se rupea Dittei coada măturii el știa s-o dreagă. În lăbuțele lui, totul se prefăcea în unealtă.

— Desface numai ca să aibă ce pune la loc, spunea tata despre el.

Surioara stătea lângă el și-l privea cu ochii mari. Ditte n-avea chef nici de una, nici de alta. Simțea nevoia să fie activă, dar trebuia să facă ceva folositor, altfel nu se simțea bine. Nu dorea să desfacă lucrurile și nici să vadă ce se află de partea cealaltă a celor ce se văd. Odată cu moartea bunicii, depărtarea se topise pentru ea și nimic de dincolo n-o mai interesa. Nu se îndoia nici acum, că o aștepta ceva bun; acest simțământ fusese punctul luminos din sufletul ei și îi îndulcise asprimea copilăriei întunecate. Era conștientă de acest sentiment, care sălășluia în inima ei ca un izvor ciudat și nesecat de lumină. Mulțumită lui, lanțul nesfârșit de trudă și neplăceri părea rupt în bucățele, pe care le învingea treptat, una după alta. În sinea ei dăinuia o liniște ciudată și odihnitoare. Binele care îi era hărăzit, va ști ea să-l afle. Era legată de casă – depărtarea n-o îmbia.

Cu atât mai mult era o vecină bună. Din acest punct de vedere, soarta o nedreptățise foarte tare până acum. Crescuse în locuri izolate, departe și de vecini și de cei de peste drum. De aceea gusta acum cu mai multă plăcere, viața în comun. Toate simțurile i se treziseră.

Ditte se interesa de oamenii din jurul ei și puține zile după ce se stabilise în sat știa deja, într-o măsură oarecare, tot ce privea pe fiecare în parte. Era în stare să-și dea părerea asupra celor ce locuiau alături sau peste drum, de felul cum trăiau soții între ei – ca și despre toate amorurile. Înțelegea lucrurile repede ca fulgerul și cerceta tot ce se ascundea îndărătul lor. Știa să găsească la minut legătura dintre ele. Constrângerile și truda existenței îi dezvoltaseră această înclinare, despăgubind-o astfel de toate de câte o lipsiseră. Se amesteca aci și un fel de sentiment de răzbunare; de răzbunare și de satisfacție împotriva celor care se uitau de sus la familia hingherului și despre care, la rândul lor, erau multe de spus.

Coliba lungă și într-o rână, din care hangiuul le dăduse și lor un capăt, era situată cam în mijlocul satului, aproape de micul port. Mai

locuiau două familii acolo și de aceea, nu fuseseră libere pentru ei decât două cămăruțe și o bucătărie. Lars Peter era nevoit să doarmă în pod, sub acoperișul de paie. Coliba era o adevărata hodoroagă. Oamenii îi spuneau „Azilul”. Cum altă locuință nu se găsea, se văzură nevoiți să se mulțumească cu ea, până va fi Lars Peter în stare să clădească. Ba mai trebuiau să-i fie și recunoscători hangiiului, că le făcuse rost de-un acoperământ. Ditte nu era încântată de coliba aceasta cu dușumelele putrede, care nu voiau să se mai usuce când le spăla; nu erau mai bine instalați decât în Cuibul Coțofenelor și spațiu aveau încă și mai puțin. Cât se bucura ea că vor clădi! Vor face o casă adevărată, cu acoperiș roșu, care să strălucească în soare și cu o albăie de tinichea pentru rufe, care nu putrezea ca cele de lemn.

Încolo era foarte mulțumită.

Când stătea în ușa bucătăriei și spăla vasele, îi umblau ochii pe dune, urmărind cu nesaț pe oricine se mișca colo pe cărare. Își spărgea căpșorul să ghicească încotro mergea și ce avea de gând. Și dacă auzea glasuri prin pereți, sau de la celălalt capăt al colibei, se oprea din lucru și pe fata ei se așternea încordarea. Erau destule lucruri palpitate! Chiar și aci în colibă, veșnic foșnea și se strecura ceva pe la vecini: bătrâna cea damblagită, care zăcea dincolo de perete și își blestema soarta, gemenii care-și scuipau sufletul urlând, pe când nora cine știe pe unde umbla, și Jakob-cel-din-față-si-din-spate cu fiică-sa, la celălalt capăt al colibei. Când nici nu visai, sosea hangiiul ca un ducă-se-pe-pustii, peste dune, să se lege de cea tânără; atunci bătrâna lovea cu cârja în dușumea și blestema.

De aici se trăgeau ițele spre sat – și mai departe. Erau povești încâlcite de nevoi, de rușine și de crimă. Ditte le putea urmări în toată desfășurarea lor, adesea până la capăt. Găsea ea repede firul, chiar și în ghemul cel mai încâlcit.

Acum îi mergea și ei mai bine; mica gospodărie nu-i dădea prea mult de lucru și găsea timp și pentru ea. Cu școala era gata; se ducea numai la pastor; vite n-avea aici de îngrijit. Nici măcar Klaus cel mare, al cărui spate ca mucnea bărcii îl putuse vedea la început de la fereastra bucătăriei, nu-i mai dădea acum de lucru. Hangiiul nu îngăduise familiei să lase calul să pască pe dune și-l luase la el la han. Acolo stătuse toată iarna; îl vedeau numai când căra iarbă de mare sau pește pentru hangiiu. Nu-i mergea deloc bine calului, la curte. Îl puneau la treburi grele, pentru ca să cruțe vitele hangiiului. Dittei i se umpleau ochii de lacrimi, când se gândea la el; soarta lui se asemena cu a cenușăresei din poveste, căci n-avea cine să-l apere. Era multă vreme de când gura lui moale nu mai smulse coaja de pâine din mâna ei.

Ditte creștea bine și se dezvolta. Îi pria viața mai ușoară și-i ticnea să vadă cât erau de bucușii copii. Amândouă aceste lucruri îi ușurau

dezvoltarea. Părul i se îndesase și se încrețea îndrăzneț peste frunte; bărbia i se rotunjise. N-ar fi putut fi învinovățită de frumusețe; dar ochi avea frumoși – treji și gata întotdeauna să cerceteze dacă nu era vreun colțișor unde să fie de folos. Avea mâini roșii și aspre, căci nu se pricepea să și le cruțe.

Ditte isprăvi treaba la bucătărie și intră în casă. Se așează pe banca de lângă fereastră și începu să cârpească hainele copiilor. În același timp putea urmări cele ce se petreceau pe plajă și pe dune.

Pe plajă ședeau copiii și săpau din răspuți; construiau metereze și porturi din nisip. La dreapta, în mijlocul tăpșanului de uscat năvoade, se afla o colibă mică și bine îngrijită, în fața căreia se învârtea acum pescarul Rasmus Olsen și înjura prin fereastră. Îl dăduse, deci, nevastă-sa afară. Partea din față a pantalonilor îi atârna până la genunchi; cu o mână cotrobăia în pantaloni, pe când scuipa tutun de mestecat pe pietrele gudronate – așezate în jurul casei pentru scurgerea apei de pe acoperiș – și suduia cu voce tare și tărăgănată. Era așa de hazliu să-l auzi cum își ocăra nevasta, tare și monoton, ca o predică, de te adormea. Nu era nici urmă de furie în cele ce spunea. Dar în curând va ieși și madam Olsen să-i răspundă, și la dânsa ce era în gușă era și-n căpușă.

Se înjurau în permanență – și întotdeauna fata era pricina. Fiecare dintre ei o răzgâia și căuta s-o atragă de partea lui; trăgeau de ea din ambele părți – și se apucau de păr între ei. Și Martha, stricata aceea, ținea ba cu unul, ba cu altul – după cum putea trage din asta foios. Era frumoasă, zveltă, mlădioasă, și destul de voinică să împingă singură o roabă plină cu unelte sau cu pește peste nisipul afânat de pe dune. Dar tare mai era sălbatică – și aspră ca o răzătoare! După ce trăia un timp cu vreun drăguț, îi băga ghearele în ochi.

Avea doi copii – de la tați diferiți. Și ce era mai ciudat, fiecare dintre aceștia s-ar fi însurat cu ea, dar ea nu voia pe niciunul. Asta era ciudățenia fetei: îndată ce știa c-o să aibă un copil cu unul, nu-l mai putea suferi și-i sărea în cap dacă se apropia de ea.

Amândoi bătrânii erau surzi și ieșeau afară să se certe – aveau nevoie, se vede, de aer! Credeau că vorbesc încet, când de fapt, țipau atât de tare, încât știa tot satul ce spun.

Ditte putea privi de la geam până la marea de-un albastru deschis foșnind ciudat sub razele soarelui. Marea părea o făptură uriașă care torcea delicat – puțind să izbucnească din moment în moment. Luntrile erau în port; zăceau dincolo de stăvilă ca vitele, animal lângă animal. Pe banca de taifas din port ședeau doi pescari, fumând.

Deodată veniră în goană, de pe plajă, toți copiii salului, ca un stol speriat și împrăștiat. Îl zăriseră desigur pe hangiu! Nu putea suferi să vadă copiii jucându-se: să facă ceva folositor, spunea el. Drept răzbunare, aceștia o luau la goană de cum se arăta, deoarece credeau

că-i deoache. Ceata se împrăștie pe dune în toate părțile și se făcu deodată nevăzută, de parcă o înghițise pământul.

Pe urmă sosi și el, târșind picioarele în cizmele-i mari de piele, date cu unsoare. Brațele îi atârnavu până la genunchi; când urca la deal pe nisipul afânat, proptea mâinile-i osoase de coapse și urca aproape în patru labe. Trupul lui îndesat se mișca în sus și-n jos ca niște foaie; capul, care părea înșurubat între umerii largi se legăna ca o geamandură și în piept îi fluiera de se auzea de la o poștă. Doamne, că urât mai era! Parcă era un drac strâns ghem, care putea să se lungească atât cât avea poftă, ca să privească peste colibe și să-și găsească ceva de mâncare. Gura, închisă strâns, era atât de mare, încât părea că ușor ar fi putut cuprinde un cap de copil – dar ochii! Se spunea că Femeile se scăpau pe ele, când le privea țintă. Ditte închise ochii, căci o treceau florii.

Dar, îi deschise repede; dorea să știe ce caută el pe afară. Avu însă grijă să nu-i prindă privirea și se înfiora din nou la gândul că s-ar putea întâmpla așa ceva.

Căpcăunul – cum îl numeau copiii între ei cu convingere și fără sfială, pentru că avea o gură atât de mare – coti spre casa lui Rasmus Olsen.

— Ei, copii bătrâni ce sunteți, iară vă certați? spuse el vesel. Ce s-a întâmplat, e vorba de Martha?

Olsen tăcu de îndată ce-l zări pe hangiu și o luă spre port. Doamna Olsen, care nu era însă fricoasă din fire, întoarse foaia și începu să-l ocărăască pe hangiu.

— Ce-i treaba ta? strigă ea. Ce te-amesteci în treburile noastre? Hangiul trecu pe lângă ea și intră în casă, fără să-i pese de înjurăturile ei; voia să vorbească cu Martha. Bătrâna se duse după ei, chelălăind ca un câine.

— Fă bine și-o șterge, aici nu-i nimic de adulmecat! strigă ea. Hangiul ieși îndată din casă și în urma lui înjurând și blestemând, și madam Olsen. El o luă spre dune.

Doamna Olsen privi un moment în jur; o zări pe Ditte și se îndreptă către ea; nu sfârșise încă și avea nevoie de cineva căruia să-și verse inima.

— Ce tot adulmecă scârba asta de ghebos! strigă ea. scoasă din fire. Intră în casa omului, parc-ar fi a lui! Și bădăranul cela, molăul cela, n-are curajul să-l ia de guler și o șterge! Da, da, ce mai bărbați și pe dunele astea ale noastre! Singură trebuie să faci față la toate, și pentru pâine, și pentru obraz, și pentru toate cele. Măcar de-ar fi trăit băiatul; a trebuit să se prăpădească și să rămână toate în spinarea mea. Duse șorțul la ochi și începu să plângă.

— S-a înecat? întrebă Ditte cu milă.

— Toată ziua m-am necăjit și cred că n-o să uit asta niciodată. De

asta nu mai pot avea nicio bucurie; tot timpul mă gândesc la băiat – mare, mare pierdere! Poate că-i o prostie să verși lacrimi – dar ce să-i faci, dacă nu poți uita? Asta-i nenorocirea cea mare! Și asta-i din pricina felului nerod în care și-a pierdut viața. Dacă-l lovea vreo boală – dacă-l lua Dumnezeu – ar fi fost cu totul altceva. Atunci ar fi trebuit să-mi spun: n-a putut trăi și a murit – ei, a murit! Dar nu pot uita că era mare și voinic și c-a trebuit să-și piardă viața în așa chip nerod. Unchiu-su a vrut să-l ia cu orice preț la vânătoare de rațe. Eu m-am împotrivit, dar băiatul nu și nu, că vrea să meargă și n-a avut liniște până nu s-a dus și până nu i-a sfârșat capul. „Ei, mamă, spunea el, doar nu te îndoiești, că știu umbla cu pușca – n-am tras eu în fiecare zi?” Și tot așa și tot așa. Pe urmă au pornit-o cu barca, cu două puști, și n-au trecut nici zece minute și s-a și întors mort, pe fundul bărcii pline de sânge! De aceea nu mai putem vedea rațe sălbatice și nu mai putem băga în gură pasăre. De câte ori mă așez la fereastră, cred că iaca, iaca, îl aduc iarăși. De aceea nici nu mai văd bine, tot plâng întruna și-mi trec anii jelind.

Doamna Olsen era topită de-atâtea lacrimi. Își suflă nasul în șorț; mâinile i se mișcau fără rost netezind masa din fața ei.

Ditte vedea acum pe femeia asta arțăgoasă care ocăra întruna, într-o lumină nouă.

— Hai, hai, liniștește-te, spuse ea apucând-o pe doamna Olsen de bărbie – și izbucni ea însăși în lacrimi. Așa, acum să fac câte-o cafeluță! Cu asta, Ditte izbuti s-o liniștească puțin pe bătrână.

— Ai mâini de om bun, îi spuse doamna Olsen, apucând-o recunoscătoare de mâini. Sunt roșii și aspre – pentru că inima ți-e bună.

Pe când stăteau la cafea, sosi și Lars Peter acasă. Trecuse pe la han să vadă ce mai făcuseră cu Klaus cel mare și era morocănos; Ditte îl întrebă de ce era necăjit.

— Ei, din pricina calului... ni-l dau gata! spuse el supărat.

Madam Olsen îl privi prietenoasă.

— Înțeleg ce vrei să spui, zise ea. Da, ți-a luat calul și căruța! Toate-i trebuiesc lui: lucruri, cinste și ani – și mâncarea toată! Te duci pe la cârciumă?

— Nu, n-am fost încă pe-acolo, spuse Lars Peter. Și nici nu cred că mi-aș face vreodată obiceiul să mă duc zilnic pe-acolo.

— Ei, asta-i pentru că nu bei! Țstia-s cei mai năpăstuiți de el. Mai bine să strângă bani în cârciumă la el, decât în dugheana lui – așa-i place. Într-unul dintre sertarele lui tot trebuie să ajungă banii. De asta nu scapi! Putifar are totul în buzunar!

— Cum de-a izbutit el să facă toate astea? Că doar n-o fi fost întotdeauna așa, pe aici, întrebă Lars Peter.

— Cum? Pentru că noi, oamenii, suntem o turmă de bicisnici – cel

puțin aici în sat. Dacă n-avem stăpân pe cap, alergăm urlând să ne căutăm unul, ca un câine fără stăpân, până găsim pe cineva care e dispus să ne dea un picior. Ăstaia îi lingem cizma, îl alegem domn peste noi și numai așa suntem mulțumiți. În copilăria mea era cu totul altfel aici în sat; pe vremea aceea fiecare era stăpân pe bunul lui. Pe urmă a sosit el și a tras spuza pe turta lui. Cârциuma exista, dar când a văzut că nu poate aduna totul pe calea asta, îi dădură în gând alte lucruri: năvoduri scumpe, metode mai bune de pescuit și nu mai știu ce! El le dă oamenilor uneltele cele scumpe – și-apoi confiscă peștele. Pe-atunci vânatul era adesea destul de sărăcăcios. Acum pescarii prind mal mult, dar ce folos dacă regele Putifar bagă totul în buzunar! Aș vrea să știu de ce-ai venit tu, oare, aici în sat?

— Pentru că se spune de el prin alte locuri, că-i bun cu pescarii și săritor la nevoie, și pe cât putusem eu să văd, nici nu era altfel. Dar acum, când îl simt pe pielea mea, nu mai e același lucru.

— Ei, da! Ajută și tot ajută până nu-i mai rămâne omului nici cămașa pe el. Bagă de seamă, că și pe tine o să te înghită – cu fata asta cu tot, când i-o veni lui poftă să-și bage dinții stricați în ea. Deocamdată îți ia tot ce ai. Pe urmă te ajută până te îndatorezi într-atâta, încât îți vine să te spânzuri de-o grindă. Apoi șoptește un cuvânt al Domnului și-ți dă drumul. Că știe doar să și predice – diavolul!

Lars Peter își ațintise privirea înainte, fără nădejde.

— Am auzit eu, că el și nevastă-sa țin un fel de adunări religioase, dar noi nu ne-am dus niciodată pe-acolo; nu ținem la așa ceva. Adică, nu suntem necredincioși, dar știm că e mai bine să-ți vezi singur de treaba ta și să lași pe bunul Dumnezeu în plata Lui!

— Nici noi nu ne ducem, dar Rasmus bea... că undeva tot trebuie să meargă omul. Cu vremea ai să vezi și tu cum vine treaba... de aceea e o prostie să stăm aici și să dăm din gură.

Apoi se întoarse acasă la ea, să pregătească masa pentru nenorocitul cela de bărbatu-său.

Stătură un timp așa, pe urmă Ditte spuse:

— Să ne fi dus mai bine în altă parte!

— Ei, dracu' nu-i chiar așa de negru cum se spune! Și nu mă despart eu nici de banii mei și nici de celelalte, răspunse Lars Peter.

11. CĂSUȚA DE TURTĂ DULCE

Copiii nu mai aveau de mers, ca altădată, o poștă până la primul vecin și li se părea că trăiesc într-un mușuroi de furnici. Acum ziua era bogată în întâmplări, toate palpitate – și cel mai palpitant lucru era teama de „căpcăun”. Tocmai când se aflau în toiul jocului de-a v-ați ascunselea în luntrile trase pe mal, ori în lăzile de pește, sau când se aflau pe acoperișul șopronului pompei de apă, se iveră deodată pe la spatele lor. Brațele lui lungi se vânturau prin aer și dacă puneă mână pe unul dintre ei, acela nu scăpa numai cu spaima. Copiii spuneau că-i miroase gura a hoit și nu-l arătau deloc mai bun decât era. Când fugeau de el cu inima la gură, copiii aveau mare emoție.

Noaptea, când erau culcați și trăgeau cu urechea, auzeau zgomote prin casă, care nu veneau de la ai lor și care își aveau fiecare însemnătatea lui. Se auzeau pe acoperiș pași de picioare numai în ciorapi și tata privea la Ditte. Christian știa ce însemna asta și copiii băgau capul sub plapumă și șopteau. Era Jakob-cel-din-față-și-din-spate, care umbla pe sus să tragă cu urechea la cele ce spuneau ei. Asculta întotdeauna la ce vorbeau oamenii, ca să nimerească vorba cu care să alunge pe dracu' din hangiu. Copiii își băteau capul, pentru că le făgăduise 25 de ore dacă-i aflau cuvântul. Și, de dincolo de perete, din pat, o auzeau tușind pe bătrâna Doriom. Era obeză; pe dinafară se tot umfla, pe când pe dinăuntru se scobea și își scuipa plămânii pe pereți, în bucăți groase.

Feciorul ei se afla pe mare, în călătorii lungi, și venea numai arareori pe-acasă. De fiecare dată când sosea îi murise tocmai un copil și nevasta făcuse altul în loc. Ea făcea copiii cât ai bate din palme, dar îi lăsa apoi în părăsire și de aceea și mureau.

— Ce vine de haram, de haram se duce, spuneau oamenii de ea în batjocură. Acuma nu-i mai rămăseseră decât gemenii; zăceau colo, în leagănul de lemn, și țipau cât era ziua de mare, fiecare cu ȳoca lui de pâine neagră în gură. Mama nu era niciodată lângă ei. Doar Ditte dacă mai avea grijă ca micuții să nu se prăpădească de tot.

Colo, pe dune, se afla o căsuță care nu semăna cu a nimănui din sat. Era cea mai frumoasă casă pe care o văzuseră copiii vreodată. Ușa și ferestrele erau vopsite în albastru; bârnele nu erau date, cu catran ca

la celelalte colibe, ci cu vopsea cafenie și zidăria dintre ele era roșie, cu o dungă albastră. În jurul casei nu zăceau grămezi de gunoi; nisipul era așternut frumos, chiar și pe lângă fântână era uscat și curat. Acolo creștea o tufă mare de liliac – singura din tot satul – și de ciutura fântânii atârna o piatră veche de moară. Pe prichiciul ferestrelor erau așezate oale cu flori albastre și roșii, iar în dosul lor stătea o bătrână și privea afară. Pe cap purta o scufie albă; și bătrânul avea părul alb. Când vremea era prielnică, el își făcea de lucru prin fața casei, plivea buruienile și grebla. Din când în când, bătrânica se arăta în ușă și-l lăuda.

— Ce frumos faci tu toate astea, tăticule! spunea ea.

— Asta-i pentru tine, mămico! răspundea el și-și zâmbeau unul altuia. O lua de mână și pășeau încetișor, așezându-se apoi la umbra tufișului de liliac; erau ca doi copii. Dar, ia curând, ea cerea s-o ducă înapoi, la fereastra ei. Dincolo de tufa de liliac nu mai fusese de mulți ani, după cum se spunea.

Bătrânii se țineau de-o parte și nu se sinchiseau de nimeni. Dar când treceau copiii lui Lars Peter, bătrâna dădea din cap, zâmbindu-le. Și ei își făceau de lucru de mai multe ori pe zi pe-aici; îi atrăgea ceva la casa asta și la cei doi bătrâni. Aceași ordine și curățenie care se vedeau în casă și în jurul ei, păreau că domnesc și în conviețuirea lor. Nimeni din sat nu putea spune un cuvânt rău despre ei.

Copiii o numeau casa de turtă dulce și-și închipuiau tot felul de lucruri frumoase și minunate înăuntrul ei. Și, într-o bună zi, se luară toți trei de mână și se duseră să bată la ușă. Bătrânul deschise.

— Ce doriți, copii? întrebă el cu bunătate, dar rămase în prag. Da, ce doreau ei? Niciunul nu prea știa. Și rămaseră așa cu gura căscată și cu nasul curgând.

— Dă-le drumul să intre, tăticule, răsună un glas din casă. Intrați, copii! Intrară într-o cameră în care mirosea bine a flori și a mere. Toate erau vopsite: tavanul, grinzile, pereții și străluceau care mai de care; dușumeaua era vopsită în alb și masa era atât de lucioasă încât fereastra se oglindea în ea. În jilțul cel moale lenevea o pisică bătrână.

Copiii fură așezați la fereastră, fiecare cu farfuria lui de terci cu sirop; ca să nu pice pe masă, li se puse o fâșie de mușama sub farfurii. Bătrâna pereche umbla de colo-colo, cu pași mărunți; ochii le străluceau de plăcerea vizitei neașteptate; dar le era teamă să nu spargă copiii farfuriile; nu erau obișnuiți cu vizite de copii și în special Paul putea să facă pe oricine să tragă o spaimă grozavă prin felul în care își mânua farfuria. O ținea cu mâinile țepene și întinse, așa că vărsă laptele. Pe urmă mai și strigă: „Mai vreau cartofi!”, adică compot. Dar surioara îi ajută să termine și, în sfârșit, trecu și el hopul. Christian își înghițise porția cât ai zice „pește” și stătea la ușă, gata să fugă pe plajă. I se și făcuse dor de ceva nou.

Bătrânii dădură fiecăruia în mână câte un măr roșu și pe urmă îi conduseră la ușă cu băgare de seamă; erau osteniți. Paul își lipi obrăjorul de rochia bătrânei.

— Te iubesc, îi spuse el.

— Doamne, Doamne! Mititelul de el! Ai auzit, tăticule! spuse ea, clătinându-și capul bătrân.

Și Christian găsi că trebuie să-și arate recunoștința.

— Dacă e ceva de adus, să-mi spuneți mie! strigă el, dând capul pe spate. Știu să fug repede! Ca să le arate cât de sprinten era, se repezi de-a lungul drumului. Se opri, apoi, întorcându-se radios. Așa de repede o să fug! strigă el.

— Mulțumim, băiețele, o să ne gândim la tine, dădură bătrânii din cap.

Vizita aceasta scurtă fu începutul unei prietenii plăcute. Cei doi bătrâni simțeau o ciudată mâncărime în degete; ei însăși chemau acum copiii și nu luau în seamă osteneala legată de vizitele lor. Să se zbenguie, n-aveau copiii voie – asta puteau s-o facă afară, pe dune; aci trebuiau să șadă frumos. Bătrânul le spunea o poveste, ori scotea flautul și le cânta. Când copiii se întorceau acasă și-i povesteau Dittei ce se întâmpla acolo, ochii fetei luceau și ea cădea pe gânduri.

Într-o zi Ditte se gândi ce-ar putea născoci să le facă bătrânilor o plăcere pentru drăgălășenia lor față de copii; și, cum nu-i dădu nimic în gând, îl întrebă și pe Christian. El era foarte inventiv în asemenea cazuri.

Pescarii doseau adesea câte ceva din vânat, înainte de a-l preda hangiului și, într-o zi, Ditte luă un pește mare și gras și-l trimise pe Christian la bătrâni cu el.

— Dar vezi să nu știe că-i de la noi, îi spuse ea. Acum își fac somnul de după masă; fă așa fel ca să-l găsească când s-or trezi.

Christian puse peștele pe banca de sub tufa de liliac, dar când se strecură mai târziu până acolo, să vadă cum merseseră treburile, nu mai văzu decât coada și aripioarele peștelui – îl mâncase pisica tot. Ditte îl certă bine și el trebui să-și bată din nou capul.

— Tata ar putea să ia duminică pe Klaus cel mare și să-i plimbe, propuse el. Nu se duc nicăieri, că prea li-s bătrâne picioarele.

— Ah, prostănacule! Nu mai avem niciun drept asupra lui Klaus cel mare! i-o tăie Ditte.

Dar acum știa ea ce era de făcut. Va freca în fiecare seară căsuța; în fiecare dimineață bătrâna se așeza în genunchi ca să facă treaba asta și-i părea rău Dittei s-o vadă așa. După ce se culcară bătrânii – se culcau devreme – Ditte luă căldarea, peria de freat și nisip în șorț și se strecură până acolo. Christian o aștepta acasă, nerăbdător, căci așa de neastâmpărat cum era el le-ar fi putut tulbura liniștea.

— Ce-or să spună mâine dimineață când vor găsi totul atât de

curat? strigă el, sărind într-un picior. Ar fi stat toată noaptea treaz să-i pândească, numai ca să fie de față la mirarea lor.

Când se duseră copiii din nou acolo, bătrânul le spuse o poveste cu un pitic, care venea în fiecare noapte și le freca frumos casa, ca s-o cruțe pe bătrânică. Christian râse:

— Știa el ce se întâmpla!

— Asta-i doar Ditte! îi scăpă băiatului. Duse repede mâinile la gură, dar era prea târziu.

— Ba nu! Ditte nu-i calic! strigă surioara Else supărată, căci nu înțelesese cuvântul pitic. Toți trei râseră de ea, până ce fetița începu să plângă. Trebui să fie mângâiată cu o bucată de cozonac.

Și când se întoarseră acasă, pe cine găsiră? Pe unchiul Johannes, care tocmai căuta casa lor. Era gătit și părea un negustor de cai înstărit. Lars Peter se bucură de vizită. Nu-l mai văzuse pe frate-său de când cu despărțirea lor atât de neplăcută de la Cuibul Coțofenilor, și asta era demult dată uitării. Mai auzise ba una, ba alta, despre el; Johannes era dintre acei care erau veșnic în gura oamenilor. Frații își întinseră mâna ca și cum nu se întâmplase nimic între ei.

— Șezi jos și ia ceva cu noi, spuse Lars Peter. Azi avem batog fiert!

— Mulțumesc, frate, dar mănânc la han; sunt cu niște negustori.

— O fi vreo masă boierească! Ochii lui Lars Peter luciră; el nu ajunsese vreodată până acolo încât să ia parte la asemenea mese.

— Da, la han se mănâncă destul de bine. Hangiul își cunoaște meseria!

— Unii spun așa și alții altfel! Chestia e din care parte îl privești. Mai bine să nu pomenеști acolo că suntem frați.

— N-o să-ți fie de niciun folos să afle oamenii că ai rude sărace aici în sat.

Johannes râse:

— Ba, asta i-am și spus-o hangiului – de altfel te-a lăudat. A spus că ești cel mai bun pescar al lui.

— Da, așa a spus? De mândrie Lars Peter se rușina și roși în jurul ochilor.

— Numai că ești cam mărginit, a adăugat el apoi; crezi că tot ce zboară se mănâncă.

— Așa a spus? Dar ce-o fi vrut să zică cu asta? Că doar nu cred eu că orice pasăre se poate mânca. Ce prostie!

— Nu știu ce-a vrut să spună. Dar e om deștept – ar fi putut să învețe și carte.

— Se pare că te-ai înstărit bine, schimbă vorba Lars Peter. Se spune că ești ca și logodit cu o fată de chiabur.

Johannes zâmbi, mângâindu-și gura de femeie, e care o umbrea o mustăcioară subțirică. Ei, multe se spun! Asta fu tot ce rosti.

— Vezi numai să te ții bine – ca să nu pățești ca alții. Și eu am fost

logodit în tinerețe cu o fată de chiabur. Dar a murit înainte de a fi apucat nunta.

— Adevărat, tată? strigă Ditte, veselă că tata nu rămânea mai prejos.

— Ei, ce zici de asta, fată? întrebă Lars Peter după ce plecă fratele său. Nu-i așa că s-a schimbat în bine?

— Da, nobil e el, nu-i vorbă! răspunse Ditte. Dar de suferit tot nu-l pot suferi.

— Așa ești tu! Lars Peter se simțea jignit. Vezi că alții pot să-l sufere. Face o partidă bună.

— Se prea poate; pentru că are părul negru. După asta înnebunim noi, femeile. Eu, însă, tot nu pot crede că-i om de treabă.

12. NECAZURI MĂRUNTE

Câteva zile înainte de Crăciun, adică puține luni după ce se mutaseră în sat, Lars Peter fu gata să-și iasă din fire; se răzvrăti împotriva hangiuului. Nici măcar nu era băut și doar nu se mai auzise ca un om treaz să-i spuie hangiuului pe șleau ce credea despre el; totuși, se purtase ca un nerod. În privința aceasta erau toți de acord și el împreună cu ei.

Klaus cel mare fusese pricina. Lars Peter nu se putea obișnui să vadă cum trudea bietul cal pentru alții și soarta nemiloasă a bunului său tovarăș îl rupea la inimă. Mai era furios și pentru că n-avea nicio treabă, cu toate frumoasele făgăduieli ale hangiuului – ca și pentru tot ce se petrecea în sat. Astfel, într-o zi își bagă în cap să-l ia acasă pe Klaus cel mare și să înceapă a umbla iarăși cu căruța. Se duse la hangiu și îi ceru arțăgos, calul.

— Mă rog, mă rog! Hangiul ieși cu el și porunci să se înhame pe dată. Na, iată-ți calul, căruța și hamurile; mai ai ceva de luat?

Lars Peter șovăi. Se așteptase la împotrivire și, în loc de așa ceva, omul stătea în fața lui, privindu-l prietenos, ba chiar aproape prosteste.

— Aș dori să iau și ceva de-ale gurii, spuse Lars Peter, cam încurcat.

— Cu plăcere, Lars Peter Hansen, spuse hangiul și intră în prăvălie înaintea lui. Cântări după dorința lui Lars Peter, ha chiar îi aminti de una, de alta, care fuseseră poate trecute cu vederea. Apoi le îngrămădi pe toate, unele peste altele. Stafide pentru cozonacul de Crăciun aveți? întrebă el. Că Ditte îl face doar singură. Știa toate câte se petreceau prin casele oamenilor – și ținea seamă de toate împrejurările în care trăiau.

Când vru Lars Peter să ducă marfa la căruță, hangiul îi spuse prietenos:

— Face atât și atât, și mai ești dator și pentru data trecută.

— Plata mai poate aștepta puțin – până primesc socoteala de la licitație, nu?

— Ba nu! Că doar nu te cunoaștem încă.

— Așa, carevasăzică mă pedepsești? Lars Peter fierbea de mânie.

— Nu-i vorba de-așa ceva. Dar, oricum, trebuie să știu ce fel de om

ești înainte de a-ți face credit.

— În regulă! Am văzut eu prea bine cu ce ticălos am de-a face! strigă Lars Peter, repezindu-se afară.

Hangiul îl conduse la căruță.

— Las c-ai să-ți faci tu într-o bună zi o părere mai bună despre mine, spuse el tot atât de liniștit ca și până atunci. Om mai sta noi de vorbă. Dar, ceva mai important: de unde ai să iei nutreț pentru cal?

— Oi găsi eu! răspunse Lars Peter tăios.

— Da, și să nu uităm grajdul, că începe să se facă frig.

— Las' pe mine! Asta-i treaba mea!

Lars Peter plecă cu căruța, numai de necaz. Știa prea bine că nutreț și adăpost pentru cal nu putea avea decât prin hangiu. Peste câteva zile trimise pe Christian cu calul și căruța înapoi la curte.

Așa se purtase Lars Peter atunci! Acum se deșteptase – sau cel puțin devenise mai prevăzător. Când îl apuca rareori dorul de șosea și simțea nevoia să petreacă o jumătate de zi în tovărășia lui Klaus cel mare, ruga frumos să i se împrumute calul. Și se întâmpla să i se dea voie. Atunci el și calul erau ca doi îndrăgostiți care se întâlneau rar, amândoi beți de bucuria revederii. Oamenii susțineau că umblau ca amețiți.

Dar mai deștept tot nu se simțea Lars Peter. Tot îl mai privea pe hangiu ca pe un mare semn de întrebare – cu grija pe care le-o purta tuturor și cu nevoia pe care o simțea de a tiraniza pe toată lumea.

Nici pe tovarășii săi de barcă și nici pe ceilalți din sat nu-i putea înțelege. Își petrecuse viața la țară, unde fiecare își vedea de treburile lui și unde nimeni n-avea nevoie de altul – și își dorise din totdeauna vecini. Privit din Cuibul Coțofenilor, se părea atât de plăcut să trăiești ușă-n ușă cu alți oameni; puteau să-ți dea o mână de ajutor și să stai un ceas la sfat cu ei; ce ieșise însă din toate acestea? Trudeai de-ți dădeai sufletul și aruncai răspunderea pentru tine pe umerii altuia; îți ronțai coaja de pâine, iar ceea ce prisosea îi lăsaai lui. Era ciudat să vezi cum își trăgea ghebosul, cu labelle lui lungi, spuza pe turtă, fără ca oamenii să crâcnească măcar. Poate că avea puteri drăcești.

La răzvrătire nu se mai gândea Lars Peter; avea de gând să se stăpânească. Când i se urca sângele la cap n-avea decât să se gândească la Jakob-cel-din-față-și-din-spate, care îi stătea zilnic înaintea ochilor. Toată lumea știa cum se prostise asta. Avusese pe vremuri o luntre mare și își angajase echipaj pe cont propriu. Credea, deci, că n-avea de ce să se închine hangiului. Dar asta-l făcu să joace cum îi cânta el. Refuză să-i cumpere peștele, așa încât oamenii lui Jakob fură siliți să-l ducă în alte părți. Hangiul știu să-i închidă și drumul acesta. Marfă nu puteau căpăta în sat și nici unelte – echipajul parcă era lepros; nimeni nu îndrăznea să-l ajute. Atunci tovarășii se repeziră la Jakob socotind că el e pricina nenorocirii lor.

— Ce dracu' nu te poți purta și tu ca oamenii? E vina ta, spuneau ei și-i întoarseră spatele. Atunci omul încercă să-și vândă averea și să se mute de-acolo, dar hangiuul nu vru să-i cumpere boarfele și ceilalți nu îndrăzniră s-o facă; să rămână și să învețe să plece capul. Și, deși avea barcă și unelte, fu nevoit să le închirieze de la hangiu. Atât de tare îl înfurie treaba aceasta, încât își pierdu mințile; acum se bălăbănea de colo-colo și căuta un cuvânt vrăjit, cu care să-l răpună pe hangiu; o vreme purtă și o pușcă la el, ca să-l împuște când l-o întâlnească. Dar hangiuul nu se sinchisea; avea cu siguranță pe dracu' în el.

Ditte întârea pe Lars Peter în credința aceasta. Ea stătea mult de vorbă cu femeile și toate erau de părere că hangiuul avea ochi răi. Tot timpul fata era cu gândul la el și întruna îi era teamă de el. Când îl vedea trecând peste dune, i se întâmpla să scoată un țipăt. Atunci Lars Peter o certa.

Într-o zi, Lars Peter se afla la masa și ea robotea între cameră și bucătărie: deodată spuse:

— Mi se pare că-mi cresc sânii, cred c-o să am un copil.

— Ce spui, fată hăi? făcu Lars Peter speriat, aruncând lingura cât colo. Pe urmă începu să râdă. Ce știi tu prostuțo, de-așa ceva?

— Ba știi, că s-a uitat lung la mine, spuse Ditte serioasă.

Lui Lars Peter nu-i fură vorbele fetei pe plac, dar cum Dumnezeu s-o lămurească? Acum ar fi fost bine să fie Sörine acasă, ca să-și poată îndruma copila pe calea cea bună. Altfel nu-i prea simțeau lipsa; se organizaseră ei și fără dânsa.

Într-o dimineață, Paul cel mititel se întoarse bolnav de pe plajă. Vomita și îl dureau capul, avea fierbințeli și îl scuturau frigurile. Ditte îl dezbracă și-l vârî în pat; pe urmă îl chemă pe tata, care dormea sus, în pod.

Lars Peter se repezi pe seară în jos. Fusese toată noaptea în larg și se cam clătina pe picioare.

— Ei, Paul, băiețașule, ce te doare? îl întrebă, punându-i palma pe frunte. Acolo pâl pâia grozav și ardea ca focul. Copilul întoarse capul.

— Îi este tare rău, spuse Lars Peter amărât și se așeză pe marginea patului. Nici nu mai vrea să mă recunoască. Ce repede a venit asta, că doar azi dimineață n-avea nimic.

— Când s-a întors mai înainte acasă era pământiu la față și tremura. Acum arde ca focul. Auzi cum horcăie!

Fata se așeză lângă pat și își privi tăcută fratele. Lars Peter îi ținea mână: o adevărată lăbuța de scormonitor, neagră și cu vârfurile degetelor tocite; unghiile erau roase până-n carne. Nu se cruța, mititelul; tot timpul fremăta și era vioi și vesel de cum deschidea ochii. Și acum zăcea aici și gema de țigărie se rupea înima. Era oare ceva serios?

Îl păștea oare iarăși ceva pe Lars Peter? Nenorocirea cu primii trei

copii o biruise el – dar acum nu mai avea nimic de care s-ar fi putut lipsi! Dacă li se întâmpla ceva copiilor, n-ar mai fi fost bun de nimic, ar fi fost un om înfrânt. Acum abia pricepu el că ei îl susținuseră în toată nenorocirea lui cu Sörine și cu tot ce urmase. Copiii îi aduceau în fiecare zi altă bucurie. Toate speranțele lui spulberate, tot ce i se nimicea, reînvia așa de frumos în ei, în viața lor veselă și lipsită de griji. Poate că era atât de legat de copiii lui tocmai pentru că în el se sfărâmaseră atâtea.

Deodată Paul se înfioră și vru să se ridice.

— Faiă, oace! Faiă, oace! repeta mereu.

— Vrea să iasă afară să se joace, spuse Ditte privindu-l întrebător pe tata.

— Poate i-a mai trecut, făcu Lars Peter încurajat. Să vedem ce face!

Ditte îl îmbracă, dar băiatul atârna ca o plantă veștedă și fu nevoită să-l dezbrace din nou.

— Să trag o fugă până la văduva lui Lars Jensen? întrebă ea. Se pricepe la boală.

Nu, Lars Peter era de altă părere; dorea să cheme un doctor adevărat.

— Cum se-ntoarce Christian de la școală, să dea o fugă la han și să ceară să i-l înhame pe Klaus cel mare, spuse el. Când e vorba de boală, nu se poate să nu ne dea căruța!

Nu i se dădu lui Christian căruța, dar hangiul sosi îndată după el. Fără să bată la ușă, intră în casă, așa cum făcea el întotdeauna.

— Am auzit că-i bolnav băiețelul vostru, spuse el prietenos. Și am crezut oarecum de datoria mea să vin să vă aduc o mângâiere. Am adus și aici în sticlă ceva ca să-i dați la fiecare ceas. A fost amestecată în timpul rugăciunilor noastre, deci, în niciun caz nu poate să-i strice. Și să-l țineți apoi bine învelit. Se plecă peste pat și ascultă respirația copilului. Ochii lui Paul erau încremeniți de groază.

— Mai bine pleacă de lângă pat, spuse Lars Peter. Nu vezi că i-e frică băiatului de tine?! Glasul îi tremura de furie stăpânită.

— Multora le e frică de mine, spuse hangiul dându-se la o parte. Și doar trăim și ne învățăm pe aici – și pe cât se poate ne facem datoria. Când vedem cum vă dați la o parte de la recunoștință, ne mângâiem cu gândul, că Dumnezeu are grijă de fiecare. Poate că nu-i chiar așa de rău pentru oameni că au de ce să le fie teamă Lars Peter! Dar mai bine dă-i o lingură de doctorie!

— Aș vrea să vie doctorul, spuse Lars Peter, încercând cu șovăială să dea copilului pe gât doctoria. Mai de grabă ar fi aruncat-o pe geam – și pe hangiul după ea!

— Am înțeles, dar m-am gândit că-i mai bine să stăm întâi de vorbă. Ce-o să facă doctorul? Asta costă bani, fără să poată schimba intențiile lui Dumnezeu. Săracii mai bine ar învăța să fie economi.

— Sigur, când ești sărac, să le iei pe toate cum îți vin! râse Lars Peter că amărăciune.

— Acasă la noi nu se cheamă niciodată doctorul, așa s-o știi! Ne lăsam în voia Celui de Sus. Dacă-i voia Lui...

— Ba cred că se întâmplă multe care nu-s pe voia Domnului – chiar și aici în sat, spuse Lars Peter arțăgos.

— Și eu îți spun una: nici cea mai mică scoică nu se prinde în năvod – nici chiar aici în sat – fără voia Domnului, Tatăl nostru. Vocea hangiului era foarte serioasă, ca și cum ar fi vorbit Sfânta Scriptură în persoană. Dar în ochi avea o privire care-l neliniștea pe Lars Peter. Se simți ușurat când musafirul cel nepoftit plecă, luând-o în sus, spre dune.

Ditte coborî treptele podului, căci în tot timpul vizitei nu se arătase.

— Ce dracu' fugi și te ascunzi de stafie? strigă Lars Peter; simțea nevoia să-și facă vânt nădufului. Ditte roși și întoarse față.

Cineva bătu în perete; era vecina cea paralizată; Ditte se duse la ea. Nora era acasă și ținea gemenii la sân. Era mare și trușă și sânii îi atârnavă ca doi saci.

— Am auzit c-a fost pe la voi, rosti bătrâna. Vorbele lui fățarnice s-au auzit prin perete. Feriți-vă de el!

— A fost foarte prietenos, spuse Ditte cu șovăială. L-a încurajat pe tata și a adus ceva pentru Paul.

— Așa? A adus ceva? Împotriva bolii? Atunci dați-o îndată pe jgheab! Auzi, tu! Așa n-o să facă nimănui rău.

— Dar tata i-a și dat lui Paul din ea.

Bătrâna plesni din palme:

— Cristoase! Cristoase! Bietul copil! jeli ea. A vorbit și de moarte? Că aici în sat se spune că fiecare din noi datorăm hangiului și câte-o moarte. Nu-i așa? Și nu v-a spus cumva, că vă dă el coșciugul? Că doar are el grijă de toate și-i gata să dea o mână de ajutor, când lipsește ceva. Ei, atunci a fost și el odată în toane bune – mai știi, poate că tot o să trăiască copilul.

Ditte izbucni în plâns. Găsea că starea lui Paul e disperată dacă depinde de hangiu. Acesta era furios pe familie, pentru că copiii nu se duceau la cursul de duminică – și poate că se răzbuna acum pe ei.

Dar, după două zile, Paul trecuse hopul și țopăia plin de viață ca întotdeauna; era sălbăticia în persoană, până își cheltuia ultimul strop de vlagă, și atunci adormea pe unde nimerea. Lars Peter uită de necazuri și începu iarăși să mormăie un cântec, ca și până acum; și Ditte îngâna și ea la spălatul vaselor, urmărind cu ochi de mamă zbenguiala copiilor. Dar, ca să nu mai greșescă, trimise regulat, de aci înainte, copiii la cursurile de duminică.

13. DITTE IA CUMINICĂTURA

Ditte urma să fie cuminicată în toamnă; dar îi venea greu să învețe pe de rost toate cântecele bisericești și toate versetele din Sfânta Scriptură, așa cum cerea pastorul. Nu găsea vreme pentru învățătură și creierașul ei se deprinsese, cu vremea, cu altele decât cu învățatul pe din afară. După ce isprăvea toată treaba și punea mâna pe cărți, nu mai voia să se lipească nimic de ea.

Într-o zi se întoarse acasă plângând, de la ora de meditație religioasă. Pastorul îi spusese că rămăsese prea mult în urmă și că va trebui să aștepte până la data viitoare: nu îndrăznea el să-și ia răspunderea de-a o prezenta în fața lui Dumnezeu. Fata fu cuprinsă de-o neagră deznădejde, căci era socotit ca o rușine mare să fie cineva respins de la cuminicare.

— Asta ne mai lipsea! făcu Lars Peter cu amărăciune. Și de ce nu, mă rog? Oamenii ca noi sunt doar liberi ca păsările cerului. Ba să mai fim și bucuroși că suntem lăsați să ne învărtim pe pământ.

— Dar nu-i drept; știu cât și ceilalți, hohoti Ditte.

— De dreptate vorbești tu? De unde să-ți vie? Chiar dacă n-ai fi învățat în viața ta cântece bisericești, aș vrea să văd fata care ar merita mai mult decât tine să fie dusă în fața Domnului. În orice moment i-ai putea prelua gospodăria, și-ar trebui să fie măgar să nu vadă că nimeni pe lume nu e atât de bine îngrijit ca îngerașii lui. Ei, desigur că nu l-am uns destul pe pastor; așa-s diavolii care țin cheile raiului! Ei, dacă așa vine treaba, n-o să ne spânzurăm noi pentru atâta lucru.

Dar Ditte nu se putea liniști:

— Vreau să fiu cuminicată! urlă ea. Nu vreau s-o iau iarăși de la început și să-și bată joc în fiecare zi de mine!

— Dacă l-am unge un pic pe pastor? spuse Lars Peter dus pe gânduri. Dar ieftin n-o să fie!

— Du-te la hangiu, că aranjează el!

— Asta așa-i, nu există nimic să nu poată aranja el dacă are chef. Numai că nu-mi prea vrea binele.

— N-are a face. Pentru hangiu toți îs una, de-i poate sau nu suferi!

Încântat nu era Lars Peter de drum, căci nu-i venea să-l roage ceva

pe hangiu; dar, de dragul fetei, tot duse. Împotriva așteptărilor lui, fu bine primit.

— O să vorbesc eu cu pastorul și o să aranjez treaba, spuse hangiul. Pe urmă, trimite fata aici peste câteva zile. E obiceiul la noi în sat, ca nevasta căpcăunului să aibă grijă de îmbrăcămintea cumincaților, rânji el cu gura strâmbă, când rosti aceste vorbe și Lars Peter se simți foarte încurcat.

Astfel, Ditte izbuti până la urmă să fie comunicată. Toată săptămâna purtă o rochie neagră, lungă și, cu coada blondă și subțire pe spate, părea încă și mai tânără ca până acum, dar asta n-avea nimic a face. În fața altarului plânse, fie de bucurie că acum i se îngăduia să se amestece între cei mari, fie numai pentru că așa se cuvenea – asta nu s-ar fi putut spune. Dar se simți foarte bine toată săptămâna care urmă și în care văduva lui Lars Jensen veni să vadă de treburi, pe când ea nu avu altceva de făcut decât să se învârtască gătită de colo, colo și să primească felicitări. Toată vremea se țineau după ea un roi de fete în admirație și copiii din sat veneau în goană și-i spuneau:

— Comunicato, dă-ne ceva! Lars Peter fu nevoit să scoată toți bănuții pe care-i avea.

Pe urmă, lucrurile se liniștiră și viața își relua mersul ei obișnuit. Ditte descoperi că se afla de câțiva ani printre cei mari; n-avea acum nici mai multe, nici mai puține îndatoriri. Se deprinse ușor cu noutatea; dacă erau poftiți undeva, își lua ciorapul cu ea și se așeza printre femei să împletească.

— Nu vrei să mergi la copii? o întreba atunci Lars Peter. Azi se joacă pe tăpșanul de uscat năvoade. Atunci ieșea, dar se întorcea îndată.

Lars Peter părea să se deprindă și el cu situația din sat; cel puțin nu mai înjura decât numai după ce trecuse pe la cârciumă și nu era tocmai treaz. Nu-și mai punea chiar toate la inimă. Dacă-i lipsea Dittei ceva în gospodărie, trebuia să-i ceară – și adesea chiar și de două ori. Nu mai era vechiul Lars Peter din Cuibul Coțofenelor, care o întreba seară cu seară:

— Ce faci, mămică Ditte, ai de toate câte-ți trebuie?

Creditul de la han îl făcuse mai nepăsător. Când îi spunea Ditte câte una, răspundea:

— E, să fie-al dracului! Că nu mai vede nimeni o para. Trebuie să le obișnuiești și fără bani!

Hangiul prezenta ciudățenia că părea să-și cunoască oamenii pe toate fețele. Câte vreme mai avu Lars Peter un șiling în casă, nu păru dispus să-i dea pe credit. Cum se adunau datoriile, îi închidea creditul și nu-l mai deschidea până nu era achitat tot. În felul acesta scoase din buzunarul lui Lars Peter coroană cu coroană, până când, către Crăciun, familia nu mai avu nicio lețcaie.

— Ia te uită! spuse Lars Peter când zbură și ultima hârtie din buzunar. Cu asta s-a isprăvit Cuibul Coțofenelor. M-am liniștit. Acum, dracu' să-l ia, va trebui să se poarte cu noi ca și cu ceilalți din sat, că altfel nu știu de unde om lua pâinea cea de toate zilele.

Dar hangiul era de altă părere. De câte ori veneau la el copiii cu coșul și cu lista, îi trimitea înapoi cu mâinile goale.

— Crede că mai este ceva de stors de la noi, spunea Lars Peter.

Perspectivile erau tulburi. Ditte își propusese să pregătească familiei, de data aceasta, o masă frumoasă de Crăciun. Comandase făină și untură pentru cozonac, o bucată de piept de porc pentru friptură umplută, în loc de găscă. Și acum, iat-o cu mâinile goale și din toate frumoasele ei planuri se alesese praf. În pod sta degeaba pomul de Crăciun pe care-l doborâseră copiii în taină, colo, în plantație. Fără lumânări, dulciuri și găteală de hârtie n-avea niciun haz.

— Ei, spuse Lars Peter. Om trece-o și pe-asta! Bine că avem pește și cartofi, așa că de foame tot n-om muri noi! Dar mititeii plângeau.

Ditte se strădui să salveze ce era de salvat. Obținu în port două rațe sălbatice, pe care le prinsese un pescar în năvod. Le curăță, apoi le ținu în lapte, ca să le ia mirosul de untură de pește; astfel fu asigurată friptura. Cu câteva mere roșii – pe care le căpătase în diferite rânduri de la bătrânii din casa de turtă dulce și nu îndrăznise să le mănânce de frumoase ce erau – fu împodobit pomul.

— Dacă mai punem și felinarul în vârf, e frumos de tot, le spuse ea copiilor. Boabe de cafea împrumutase pe ici, pe colo, și tot așa și rachiu – să nu-i lipsească tatei păhărelul în noaptea sfântă.

Toată ziua alergase ca să adune cele de trebuință și acum aprindea focul la bucătărie. În cameră, Lars Peters și copiii se odihneau de Crăciun; ea auzea cum povestește tata de pe vremea când fusese și el mic. Ditte îngâna un cântec; era veselă.

Deodată dădu un țipăt.

Partea de sus a ușii din bucătărie se deschise. Pe cerul de seară se conturau capul și umerii unei făpturi cocoșate, a unui diavol urias, gata să treacă o încărcătură peste jumătatea de jos a ușii.

— Iată marfă pentru voi, spuse el, gâfâind și împingând pachetul pe masa din bucătărie. Sărbători vesele! Și cu asta se făcu nevăzut, dar Ditte auzi cum îi fierbea omului în piept din pricina osteneții.

Pe masa din casă desfăcură coșul. Se aflau în el toate de câte aveau nevoie și pe care plănuiseră de la început să le cumpere și încă multe altele din cele ce și-ar fi dorit, dar nu le puteau lua pe credit: un calendar cu povești, o jumătate de kilogram de ciocolată de bucătărie și o sticlă de vin vechi franțuzesc.

— E întocmai ca bunul Dumnezeu, spuse Ditte, căreia îi mai umblau prin cap lecțiile de la cuminecătură. Când ți-e mai rău, atunci te ajută!

— Da, da, hangiul ăsta-i mare porc de câine. I-am ros pragul

cerându-i marfă și nu ne-a dat decât un picior, și acum iată-l că aduce singur toată boccea! Are el ceva de gând! Ei, fie ce-o fi – las' c-o să ne ticnească și așa!

Lars Peter nu era deloc mișcat.

Oricum ar fi stat lucrurile, aceasta nu era numai o gentilețe de Crăciun, căci le dădu marfă și mai departe din prăvălia lui. Hangiul tăia din când în când câte ceva de pe listă, dacă era de părere că-i de prisos, dar cu coșul gol tot nu se întorceau copiii acasă. Ditte era înclinată să vadă în asta mâna providenței, pe când Lars Peter privea lucrurile mai prozaic.

— Dracu' să-l ia, că doar nu ne poate lăsa să murim de foame, dacă vrea să muncim pentru el, spunea el. Ai să vezi tu, a mirosit că nu mai avem niciun ban. Are nas bun!

Dar lămurirea aceasta nu era prea convingătoare nici chiar pentru Lars Peter însuși. Hangiul mai avea și ceva care nu se putea tălmăci în bani. Voia să domnească și nu se cruța. Se afla în tot locul, cunoștea pe de rost starea fiecărei familii în parte, le știa treburile mai bine decât și le cunoșteau oamenii înșiși și se amesteca în toate. Atotștiința lui avea o parte bună și o parte rea; nimeni nu putea bănuî în ce moment îl va călca hangiul.

Lars Peter îi simți interesul părintesc dintr-o direcție nouă.

Odată, hangiul îi spuse într-o doară:

— Ai fată mare în casă, Lars Peter; trebuie să înceapă să-și poarte singură de grijă.

— De mulți ani își câștigă ea pâinea de toate zilele, și încă cum! Merită toată recunoștința! răspunse Lars Peter. Fără ea nu știu ce s-ar fi ales de mine.

Hangiul o luă la picior. Dar altă dată, pe când sta Lars Peter în fața casei și rupea vreascuri, sosi din nou și începu acolo unde se oprise data trecută.

— Sunt de părere că copiii nu mai trebuie să se învărtească pe-acasă după ce au primit cuminicătura, spuse el. Cu cât ies mai repede în lume, cu atât învață mai repede cum să se poarte.

— Asta învață cei săraci oricum, fie că se duc între străini, fie că rămân acasă; învățături acesteia nu-i stă nimic în cale, răspunse Lars Peter. De gospodina noastră nu ne putem lipsi.

— La curtea din Bakke ar vrea s-o ia pe Ditte din luna mai încolo – și-i loc bun. Adică asta ar însemna să se mute văduva lui Lars Jensen la tine și să-ți vadă de gospodărie; e o femeie de treabă și tot stă degeaba. Cel mai bine ar fi să vă luați.

— Nevastă-mea e destul de bună pentru mine, răspunse Lars Peter tăios.

— Dar e la închisoare și de-o condamnată nu ești obligat să rămâi legat... dacă nu vrei.

— Am mai auzit eu asta, dar de-alde noi nu ne gândim la despărțenie. Sörine trebuie să aibă un locșor unde să se întoarcă la ieșire.

— Fă cum îți dictează conștiința, Lars Peter. Dar nicăieri nu spune cuvântul Domnului că trebuie să-mparți masa și patul cu o ucigașă. Și ce mai voiam să-ți spun – văduva lui Lars Jensen are o casă întreagă.

— Atunci ne putem muta acolo? Întrebă Lars Peter cu interes. Aici nu-i deloc plăcut! Părăsise orice nădejde de a mai clădi vreodată.

— Dacă vă căsătoriți, casa va fi ca și proprietatea ta.

— N-o înșel eu pe Sörine! strigă Lars Peter și înfipse toporul în butuc. Așa, să știi tu!

Hangiul plecă liniștit și binevoitor, cum venise.

Nebunul de Jakob-cel-din-față-și-din-spate se ascunsese după celălalt colț al casei și arăta cu pușca după hangiu; era încărcată cu sare; nu aștepta decât să găsească cuvântul, ca să tragă. Hangiul o luă mai întâi spre inima satului, pe urmă se întoarse și trecu chiar pe lângă Jakob – nu-i era deloc teamă.

— Ai ieșit iarăși cu pușca la drumul mare! îi spuse el. Jakob se dădu la o parte și-și ascunse capul după zid.

Noua directivă a hangiului trezi griji în mica gospodărie. Cuvântul lui răpea familiei pe mamă; cum puteau ei să se lipsească de mămica Ditte, cu a cărei îngrijire se deprinseseră? Ditte însă primi lucrurile cu mai multă liniște. Toată viața ei fusese deprinsă cu gândul, ca la un moment dat să părăsească familia pentru a sluji la străini. În timp ce creștea, un fir roșu trecea prin toate dojenile care i se făceau: să fie destoinică pentru ca să-i slujească bine pe viitorii ei stăpâni.

— Mănâncă, fetițo, spunea bunica. Trebuie să crești și să ai putere, ca să mulțumești oamenii, când îi fi între străini; și de la Sörine – când îi venise acesteia rândul – auzea în fiecare zi același cântec:

— Vezi de fii mai îndemânatecă, altfel nu te primește nimeni.

Învățătorul împletea același înțeles în muștrările lui și pastorul își întorcea fața, fără să vrea, către ea, când vorbea, la ora de meditație, despre slujitorii credincioși. Ea însăși avusese întotdeauna în vedere, în timp ce își vedea de treburi, să se pregătească pentru a deveni o slujnică destoinică – și cu un amestec de teamă și de nerăbdare, așteptase marele și hotărâtorul moment când va părăsi căminul, pentru a fi de folos unor străini.

Și iată că se apropia ceasul. Îi părea rău, dar în primul rând, de dragul celor de-acasă. În ce-o privea, doar nu se putea schimba nimic.

Făcu ordine în vederea plecării ei apropiate și o deprinse pe surioara Else cu treburile casei – îi arăta cum să lucreze și unde era locul fiecărui obiect. Else era un copil blajin, cu care te puteai înțelege ușor. Mai greu era cu Christian. Ditte era pe drept îngrijorată cu gândul la ce se va întâmpla când nu va mai fi aici ca să-l ajute. În

fiecare zi îi vorbea serios.

— Trebuie să isprăvești odată cu neroziile și să n-o mai ștergi de îndată ce nu ți-e ceva pe plac, îi spunea ea. Gândește-te că tu ești cel mai mare; tu vei fi de vină dacă surioara și Paul vor ieși copii răi. De aci înainte nu te vor mai avea decât pe tine, după care să se ia. Și nici de Jakob-cel-din-față-și-din-spate nu-i frumos să râzi.

Christian făgăduia tot ce-i cerea – era cel mai blajin băiat din lume; numai că-i venea greu să țină minte făgăduielile.

Pe Paul, n-avea rost să-l dăscălească, căci era prea mic. Și, de altfel, nici nu-i putea găsi vreun cusur micului dolofan. Dittei i se părea ciudat că trebuie să se despartă de el. De câteva ori pe zi simțea nevoia să-l strângă la piept.

— Numai de-ar fi văduva lui Lars Jensen bună cu copiii... și dacă s-ar pricepe cum să se poarte cu ei! îi spunea ea tatălui. N-a avut niciodată copii... ce ciudat!

Lars Peter râdea.

— Las' c-o să meargă, spunea el. E o femeie de treabă; dar tare ai să ne mai lipsești tu!

— Asta da, răspundea Ditte serios. Cel puțin e econoamă – și tot e ceva!

Seara, când treaba era gata și copiii culcați, Ditte cerceta dulapurile și sertarele, ca să lase totul în regulă pentru când va veni madam Jensen să preia gospodăria. În special rândul al doilea de haine al copiilor fu cercetat și tot așa și rufăria; puse hârtie curată pe fundul sertarelor și orândui toate înapoi la loc. Pe când trebăluia așa, Ditte zăbovea în mod ciudat. Fiecare lucrușor rămânea în mâna ei mai mult timp decât era nevoie. Părea că face totul cu o evlavie tăcută; copila își lua rămas bun de la draga ei lume trudnică, mulțumind fiecărui obiect pentru osteneala și grija ce-i dăduse.

Când Lars Peter nu se afla pe mare, fata se așeza lângă el, la lumina lămpii, cu vreo cârpeală, și vorbeau înțelepțește despre viitor, dându-și unul altuia sfaturi cuminți.

— Când ai să fii între străini, să ascuți bine ce ți se spune, o sfătuia Lars Peter. Nimic nu supără pe cineva mai mult decât când trebuie să spună de două ori același lucru. Și-apoi, nu uita că nu e totul ca o treabă să fie bine făcută, ci să fie făcută așa cum le place lor. Fiecare are felul lui de a dori ca lucrurile să fie făcute și adesea e destul de greu să le intri în voie. Nu-i lucru pe lume cu care să poți mulțumi oamenii atât de greu.

— Las' că m-oi învăța cu ei, răspundea Ditte și vorbele acestea sunau mult mai voinicește decât erau în realitate.

— Destoinică ești tu pentru vârsta ta, nu-i vorbă, dar nu asta este ceea ce hotărăște întotdeauna în viață. În primul rând, trebuie să faci o mutră veselă, oricât de rău ți-ar merge.

— Dacă ceva nu-i cum trebuie să fie, o să le-o spun eu de la obraz.

— Da, numai nu te pripi cu așa ceva. Adevărul nu-i auzit cu plăcere, și mai ales din gura slujnicilor. Un servitor e mai bine să n-aibă păreri, c-atunci îi merge mai bine. Ține-ți gura orice-ar fi, și gândește ce vrei – nu te poate nimeni opri să gândești. Și să știi că un locșor pentru tine se găsește oricând aici acasă, dacă se întâmpla ceva și te dau afară. Tu, însă, să nu pleci înainte de a se fi împlinit sorocul; cine fuge de la locul lui, are nume rău – oricare ar fi temeiul.

— Adică sa nu luptăm pentru dreptul nostru? Ditte nu înțelegea.

— Ba da, dar... ce-i aceea dreptate? Cine are puterea și ocazia, acela are și dreptatea de partea lui; ai să afli tu asta repede. Toate merg bine dacă ești deștept și ții capul sus.

Veni și cea din urmă seară. Ditte își petrecuse ziua făcând vizite pe la colibele învecinate. Ar fi știut ea cum să-și petreacă mai bine ultimele ceasuri prețioase, era însă nevoie s-o faci și pe-asta, căci altfel te vorbea lumea de rău. Cei trei micuți se țineau după ea.

— Nu trebuie să intrați cu mine; altfel crede lumea c-ați venit la tratație. Așadar, se ascundeau pe-aproape, pe când Ditte intra prin case, pe urmă o însoțeau până la cealaltă familie; azi țineau morțiș să fie pe lângă ea.

Și astfel trecu ziua: nu mai avură vreme să se ducă la plaja de pe limba de pământ de unde se vedea curtea de la Bakke. Ditte fu nevoită să-și retragă făgăduiala. Asta, însă, nu trecu fără lacrimi; curtea la care trebuia să slujească Ditte preocupa foarte mult mintea celor trei copii. Se liniștiră numai când le făgădui tata că-i va plimba cu barca duminică dimineață.

De-acolo se poate vedea până la curtea de la Bakke și împrejurimile și poate că ne va face Ditte semne de sus, le spuse el.

— Nu-i mai departe? întrebă Ditte.

— Sunt vreo două mile, deci trebuie să ai ochi buni, făcu Lars Peter și încercă să zâmbească. Nu-i ardea de glume.

Acum erau toți trei în patul cel mare și dormeau liniștiți; Paul la un capăt și surioara și Christian la celălalt. Mai rămăsese puțin loc și pentru Ditte, care le făgăduise că în ultima noapte va dormi cu toți trei în același pat. Ditte mai trebăluia prin cameră, pe când Lars Peter ședea la fereastră, citind la ultimele raze de lumină o scrisoare, pe care o primise de la Sörine. Nu erau decât câteva cuvinte, căci Sörine nu era mare scriitoare, dar el continua să le citească în șoaptă, numai pentru sine. În cameră domnea o atmosferă apăsătoare.

— Când iese mama? întrebă Ditte deodată, apropiindu-se de el.

Lars Peter apucă repede calendarul.

— Pe cât pot eu socoti, mai are mai mult de-un an, răspunse apoi domol. Ți-e și ție dor de ea?

Ditte nu răspunse. După puțin, întrebă:

— Crezi că s-o fi schimbat?

— Te gândești la mititei? Cred că acum îi va iubi ceva mai mult. Lipsa e dascăl bun. Mai bine te-ai culca. Mâine trebuie să le scoli devreme, căci ai un drum lung de făcut. Să te însoțească Christian o bucată bună și să-ți ducă lucrurile, cât merge cu tine, căci și-așa are să fie obositor drumul. Îmi pare rău că nu pot merge eu cu tine!

— Las' că e bine și-așa! spuse Ditte. Voia să pară voinicoasă, dar glasul o părăsi. Și deodată i se aruncă în brațe.

Lars Peter rămase jos până adormi fata, pe urmă urcă în pod și se culcă; prin tavan o auzea suspinând din somn.

Spre miezul nopții coborî din nou, cu haina de mușama pe el și cu felinarul în mână. Aruncă lumina felinarului peste pat – toți patru dormeau. Dar Ditte se zvârcolea neliniștită și lupta cu ceva prin somn.

— Surioara să mănânce tot, gemu ea. Nu mai merge – prea e slabă.

— Da, da, spuse Lars Peter mișcat. O să aibă Peter grijă, să mănânce fata destul.

Acoperi copiii încetișor și o luă apoi spre port.

Partea a treia.
PĂCATUL

1. PRINTRE STRĂINI

— N-ai să fii chiar între străini, îi spusese Lars Peter Dittei, ca s-o încurajeze, în seara dinaintea plecării ei spre primul stăpân. Femeia de la curtea Bakke este născută Mann; bunicul ei și cu tatăl bătrânului Sören Mann au fost un fel de veri de-al doilea. Asta-i o rudenie cam de departe și poate c-ar fi mai bine să te faci că nu știi de ea; așteaptă să vezi dacă pomenesc ei ceva. Nu-i cuminte să te fălești cu rudenia față de cei de sus.

Într-adevăr, înrudirea era de departe și el adusese vorba despre ea numai pentru că nu găsea ceva mai potrivit cu care s-o mângâie. Câte parale face rudenia când te afli pe treapta cea mai de jos, știa Lars Peter foarte bine, și-o știa și Ditte.

Totuși, vorbele tatei o ajutară să treacă mai ușor ultima și cea mai grea parte a drumului către curtea de la Bakke. Nu era simplu s-o iei la picior singură, spre cel dintâi stăpân! Inima-i bătea să-i spargă pieptul la gândul noutății de care se îndrepta. Cum o să se deprindă ea acolo? Și oamenii de la curte, cum o vor primi oare? Poate că era pe acolo vreun dulău, care se va repezi la ea de nu va putea nici să se apropie de poartă, ci va fi nevoită să aștepte în drum până va trece cineva din întâmplare. Și-atunci o vor certa c-a întârziat. Ei, de intrat va intra ea, dar pe care ușă? Pe dindos, sau pe dinfață? Și-apoi cum să spună? „Sunt fata cea nouă?” Nu, mai întâi de toate trebuie să bage bine de seamă să nu uite să dea „bună ziua”, pentru că altfel o vor lua drept rău crescută și asta s-ar răsfrațe asupra părinților.

Nu, nu, nu era deloc ușor și vorbele tatălui îi făcură mult bine în acest moment. Ca rudă, fie chiar și de departe, era cu totul altceva; atunci parcă veneai oarecum în vizită; simțeai pământul mai tare sub picioare. N-ar fi mirat-o deloc pe Ditte, dacă noua ei binefăcătoare ar fi primit-o cu vorbele:

— Ia te uită! Ditte! Semeni leit cu familia noastră!

Când, Ditte se trezi însă în bucătăria de la curtea Bakke, cu bocceaua sub braț, lucrurile se petrecură altfel. Nu găsi niciun moment când să poată deschide gura; Karen de la curtea Bakke o privi morocânoasă de sus în jos și spuse:

— Carevasăzică, asta-i cea mai mare a hingherului. Pari cam

ageamie pentru o fată cuminicată! Nu cred c-ai să fii în stare să faci vreo treabă.

De rubedenie nici nu fu vorba și asta n-o mai miră pe Ditte; acum că se afla la fața locului, era în stare să privească realitatea în față. Poate că aici, la curte, nici nu aveau ideie de înrudire: erau atâția oameni săraci, încât nu le mai puteai ține socoteala. Și, în tot cazul, Ditte era nelegitimă, deci nici nu conta.

De fapt, de înrudit, se înrudeau ei, dar, cum s-a mai spus, cam de departe. Unul dintre feciorii de pe limba de pământ se săturase de moara de picior de-acasă și o luase de-a lungul plajei, spre nord-vest, până ajunsese aci, unde se stabilise. Probabil că aceasta se întâmplase pe vremea când marea îi mai hrănea încă pe Manni. Curtea nu era potrivită pentru agricultură – așezată așa, departe, pe dune, unde nu creștea nimic. Era băgată într-o cută a povârnișului coastei – ca și cum nu trebuia să fie zărită de pe țărm; n-avea vedere nici spre ogoare și nici spre interiorul țărmului. Abia de puteai ghici că se află o curte aci, când veneai dinspre uscat. În schimb, de la curte vedeai marea mai mult de cât ți-era voia. Conacul stătea cu cele trei aripi ale sale ca și cum ar fi vrut să îmbrățișeze apa, care se vedea prin strungă. Altădată își aveau toate acestea rostul lor, dar acum erau de prisos. De la ferestrele camerelor de locuit, de unde ar fi trebuit să se poată supraveghea oamenii și vitele, nu vedeai decât marca și nimic alta, și tot așa și din ograda rece și deschisă. Acolo, în larg, lunecau bărci fără rost; se iveau de după un povârniș, ca să se facă nevăzute după celălalt; vasele treceau la mare depărtare, fără să se știe de ce și încotro; pe vreme frumoasă albăstrea colo, în zare, o ridicătură – pământ, despre care nu se știa nimic și despre care nici n-avea nimeni chef să întrebe. Aici, în apropiere, era destul pământ care putea fi de mai mare folos.

Altădată, după cum am spus, toate acestea avuseseră un tâlc și erau de folos; de la ferestre se puteau vedea luntrile. năvoadele și bărcile străine, cu pânze. Unii căpitani aruncau aici ancora, la vreme de noapte și vindeau Mannitor de la curtea Bakke o parte din încărcătura lor de grâne. Câte unul se abătea pe-aci și mai fără voie. Pe vremea aceea își avea și moara rostul ei, pe când azi nu mai rămăsese din ea decât o dărâmătură în partea de sus a curții, ca un fel de monument al trăsnăilor celor de la curtea Bakke. Mare nerod trebuie să fi fost acela care-o făcuse, căci cui oare i-ar fi dat în gând să vie cu căruța până la capătul mării, ca să macine?

— Tu ești bun de mers la moara de la curtea Bakke, că aia-ți macină făină din nisip, spuneau oamenii în batjocură, când îi da cuiva în gând vreo trăснаie. Și, totuși, cel care dăduse primul pricină acestui proverb nu fusese chiar atât de nebun; ceafa i se strâmbase de căratul sacilor grei, de la plajă spre moară prin întunerice, și fața lui purta urmele

sinistre ale vieții sale de noapte. Oamenii se temeau de el. Dar el fusese acela care adunase talerii, pe care-i prăpădiseră urmașii lui, și tot el cumpăraseră și terenul care deveni apoi ogorul curții de la Bakke; apoi începu să facă agricultură – tocmai pentru ca să nu se mire oamenii de atâta amar de grâne cât măcina moara lui în mare, însă, nu te poți încrede și, orice-ai spune, oamenii se făceau din ce în ce mai cinstiți. Încet, încet, lucratul pământului devenea tot mai mult îndeletnicirea de căpetenie a celor de la Bakke. Acum erau țărani în toată puterea cuvântului. Pământul li se lipise de-a binelea de tălpile saboților. Le trebuia pământ tare sub culcuș și amețeau când priveau marea, iar orizontul îndepărtat îi mânia. În larg nu ieșeau cu plăcere – trecuse vremea când aveau ce căuta acolo și se săturaseră să tot aibă marea în fața ochilor, căci ea se lăfăia ca ceva fără nicio noimă; pe ea nu creștea nimic și frigul și ploaia tot peste apele ei veneau. Cel puțin dacă n-ar fi lipsit aripa ceea! O curte ca lumea e pătrată și închisă din toate părțile – asta era în firea lucrurilor! Aci, însă, între leagăn și groapă nu puteai decât să holbezi ochii în gol, cu simțământul că în fiecare clipă erai gata să luneci în necunoscut. Ograda curții de la Bakke era ca o sită pusă pieziș; când începea ceva să se rostogolească, nu se mai oprea până ajungea la mare. Și atunci erai silit să te duci hăt colo jos, la apa pe care o urai, ca să tragi lucrul înapoi.

Oamenii de la curte își dădeau seama că nu era bine să fii despărțit de ai tăi și în schimb să ai veșnic înaintea ochilor ceva ce nu puteai suferi. Priveliștea mării avea asupra lor aceeași înrăurire ca și zidurile celulei asupra unui condamnat; îi scotea din sărite și-i sălbăticea. Mulți dintre ei nu se dădeau în lături de la nimic și curtea era mereu în gura lumii. La aceasta se mai adăuga și faptul că familia însăși se credea ruptă cu totul de restul lumii.

Totuși, cei de la Bakke nu erau lipsiți de ambiție. Oricăruia dintre ei i se putea întâmpla să bată cu pumnul în masă și să jure, că va închide priveliștea spre strâmtoare printr-o nouă aripă la clădire, sau că va muta toată comedia pe coastă. Dar, dacă se întâmpla ca el să și înhame și să plece la oraș, ca să-și pună pe dată planul în aplicare – se întorcea acasă afumat de-a binelea. Și aceasta se moșteneau din tată-n fiu: șovăieli zilnice și abateri violente într-o parte sau în alta. Când cei de la curtea Bakke o luau razna, apoi desfăceau picioarele mai tare decât îi țineau pantalonii – așa se spunea despre ei.

De altfel, moștenirea nici nu făcea multe parale. Mai puțin și tot mai puțin își lăsau unul altuia; cât despre Karen, știa oricine că moștenise mai mult năravuri decât taleri. Fu silită să pună o nouă ipotecă pe curte, numai ca să fie în stare să-l țină pe fiul ei cel mai mare la seminar.

Unica moștenire sigură era trăsneala tuturor celor de la curtea Bakke și ciudățenia acestei moșteniri consta în faptul că mai era și

molipsitoare: străinii care se căsătoreau cu cei de la Bakke se țicneau și ei. Pe de altă parte, copiii care părăseau devreme casa, lepădau încet, încet, ciudățeniile. Cu vremea începeau să semene cu ceilalți oameni, iar din cuibarele lor întâmplătoare de dincolo de curte ieșeau urmași cumsecade. Era deci vorba de-un beteșug legat de curte – un fel de blestem care avea darul de a paraliza energia: oamenii de la Bakke nu aveau chef să înceapă ceva nou, sau cel puțin să întrețină ceea ce era vechi, ci dimpotrivă, lăsau toate baltă. „Curtea trebuie în tot cazul mutată, așa că n-are niciun rost să faci cutare lucru”, se obișnuiseră ei să spună.

Acum, stăpâna curții era o vădană, femeie destoinică și deșteaptă, care înțelegea ce-avea de făcut – cel puțin în ceea ce privea curtea – dar încolo, o făptură ciudată, pe care nimeni n-o putea înțelege. Se vorbeau multe pe socoteala ei și cei mai de soi din familie o țineau la distanță. Bani nu avea și nici vază nu era de câștigat din legăturile cu ea. Femeia se răzbuna pe familie prin aceea că întreținea legături cu oameni care nu erau de seama ei.

Karen de la curtea Bakke nu era încrezută; așa ceva nu s-ar fi putut spune despre ea. Era în legături de prietenie cu țărani săraci și cu negustorii de vite și nu se sfia să se lase poftită de nevestele muncitorilor cu ziua, la o cafea, la zilele lor de naștere. Deci, s-ar fi putut să nici nu știe că se înrudește cu familia hingherului, N-avea mult spirit de familie – acesta nu era în general dezvoltat la Manni, căci prea cutreieraseră lumea largă și prea se înmulțiseră. Îi știau numai pe acei dintre ei care erau mai de vaza decât ei înșiși – sau de la care ar fi fost ceva de moștenit.

Legătura dintre curtea de pe limba de pământ și curtea Bakke fusese întreținută foarte slab în decursul vremii. Nu aveau de-a face unii cu alții și nu se întâlneau decât la mulți ani odată, la nunți și la înmormântări; asta era de-ajuns ca să te poți ține la curent cu viața și cu moartea celor din familie. După ce rosesese apa atâta din ogoarele curții de pe limba de pământ, încât nu mai rămăsese decât coliba și nici nu mai era de așteptat vreo moștenire dinspre partea asta, se întrerupsese de la sine orice legătură. Nimănui nu i-ar fi dat în gând să i poftască pe calici; cel mult li se putea îngădui să ia parte la înmormântări. Cei de la Bakke nu mai dădură nicio atenție locului de unde se trăgeau.

Altfel, însă, stăteau lucrurile cu locuitorii colibei de pe limba de pământ. Ei aveau pricină să nu rupă cu totul legăturile și-și dădeau osteneala să nu piardă din vedere curtea de colo – fără însă să tragă vreun profit din asta. Sören și Maren știau că chiaburii aceia se înrudeau cu ei. Asta era slăbiciunea lor și cu asta se lăudau, când li se părea viața prea searbădă. Dar nu așteptau nimic de la ei; se încredințaseră de timpuria că de la noroc nu mai aveau ce nădăjdui.

De altfel, se cunoșteau destule cazuri când o sută sau mai multe sute de taleri căzuseră în poala săracului. Bunicuța știa întâmplări de acestea chiar de dincolo de granițele parohiei lor și le dezbătuse adesea cu Ditte. Era un simțământ ciudat, să te desfătezi cu ideea norocului – deși știai că tu însuși n-aveai din capul locului cum să ajungi la el.

— Tu n-ai nimic de câștigat! îi spunea bunica. Ești un copil din flori și ăștia n-au drept la moștenire.

— Ei, atunci nu moștenesc nici cele rele, răspundea Ditte, dând din cap cu hotărâre. De asta, însă, nu era bunicuța chiar atât de sigură.

Ditte nu se necăjea deloc că nu are drept la moștenire; știa ea, că va răzbi și așa. Poate că se va mărita cu vreunul care avea bani mulți – pe-o biată făptură ca ea doar n-o puteai lua decât din dragoste. Și când va fi spus ea „da”, el va arunca mantia murdară de pe umeri și va sta în fața ei, în haine strălucitoare:

— Tatăl meu este destul de bogat pentru noi amândoi, va spune el. Am vrut să te încerc dacă mă iubești numai pentru mine. Sau poate va găsi ceva pe șosea – o pungă cu foarte, foarte mulți bani – pe care n-o pierduse nimeni, ca să nu fie nevoită s-o predea la poliție. Existau, cu siguranță, destule mijloace, fără să fie numaidecât nevoie să moștenești!

Fie că știau, fie că nu știau cei de la Bakke despre rudenie, dar de arătat nu arătară nimic – dimpotrivă, pretinseră ca fata să pună mâna de nădejde. Pe Ditte n-o miră defel lucrul acesta. Foarte jos trebuie să mai fi căzut acela, care să vină la familia hingherului de bună voie și să-i spună:

— Știi că suntem rude?

Totuși, simțea o plăcere ascunsă să te știi înrudită cu cei de sus, căci asta însemna o legătură în direcția în care se îndreptau năzuințele tale. Era cărarea bătută spre noroc, căci și alți membri ai familiei tale trecuseră pe ea.

În tot cazul, curtea nu o dezamăgi deocamdată pe Ditte. Nu-i venea greu să respire atmosfera înconjurătoare de pălăvrăgeală și de zvonuri răuvoitoare; asta ținea trează curiozitatea în mintea ei de copil. Ditte își făgăduise multe de la noua situație care o aștepta, atât de multe încât se înfiora la gândul că s-ar putea să o prindă pe neașteptate. Pentru moment, nu avea pricină să se plângă. Aci se aflau destule enigme întunecate. Însăși întunericul părea să învie dintr-odată în jurul tău, de putea aproape să te apuce de picioare!

Dar chiar și ziua își avea poveștile ei! Erau aici oale pentru carne ca și la Cuibul Coțofenilor, numai că cu mult mai mari; nu era nevoie să alergi, înaintea fiecărei mese, cu gologanul în mână și să târguiești. Găinile umblau de colo-colo și ouau în toate ungherele, în locurile cele mai nebănuite; porcii se fâțâiau și ei pe-aici ridicând mereu râtul la

cer, deasupra jgheabului, care era tot timpul gol, oricât ai fi turnat într-însul; mai erau și vițeii micuți ai căror ochi deveneau de un albastru minunat în semiîntunericul grajdului, când le îngăduiai să-ți sugă degetele. Ditte recunoștea totul cu bucuria revederii; simțea în fundul inimii ceea ce simți când îți curge ceara caldă a lumânării peste degete. Sita pentru lapte atârna la uscat de ușciorul ușii șopronului, iar în grinzile aripilor laterale ale clădirii erau înfipite unelte: grebla și sapa de buruieni. Securea era atât de tare înfiptă în butuc, încât abia o puteai smulge de-acolo, pe când coasele atârnavă în tufișul cel mare de mărăcini din fața ogrăzii, cu ascuțișul spre tulpini, ca să nu se taie copiii.

Toate erau ca la Cuibul Coțofenilor, numai că mai îmbelșugate. Până și un al doilea motan Pers se afla aici, un adevărat trântor, care zăcea toată ziua pe-o piatră caldă și se-mbia la soare. Dar noaptea nu-l mai vedea nimeni, afară doar de șobolani și de șoareci. Era ciudat cât de bine semăna cu Pers și era tot atât de drăgăstos față de ea. Îți venea să crezi că se cunoșteau de când lumea. Numai că văzuse chiar ea, cu ochii ei, cum îl înșfăcase hangiul cu laba lui drăcească pe Pers, hoțul de pește, și-l vârâse într-un sac. Mai întâi pocnise sacul de câteva ori de piatra stăvilarului și apoi îl aruncase în apă – în sac erau și pietre! Și nici măcar nu era sigur că Pers șterpelise peștii cei aurii ai hangiului. Jakob-cel-din-față-și-din-spate se strecurase pe-acolo și nu era el chiar așa de nerod cum spuneau oamenii. În tot cazul, hangiul n-ar fi trebuit să slăbească coșul din ochi. Dar Pers fu condamnat să moară, cu toate lacrimile copiilor. Acum, parc-ar fi înviat din morți. Motanul semăna leit cu Pers și prin aceea ca se dădea în vânt după pește. În fiecare dimineață fugea la plajă și sărea din piatră-n piatră. Acolo pândeau el caracudele și alți pești mărunți, care stăteau la apă mică. Când se apropiau destul, dădea cu laba sub ei și-i sălta pe piatra lui. Era nostim să vezi cum luptau în inima lui teama de apă și pofta de mâncare, încât tremura din tot trupul. Aceștia erau singurii pești pe care-i căpăta motanul căci la curte nu se mânca așa ceva, de teama teniei.

2. DORUL DE-ACASĂ

Ditte era trezită în fiecare dimineață de niște pași târșiți pe lespezile din fața ușii ei. Bătrânul argat zilier o striga când sosea la lucru. Ditte nu-l putea suferi; avea gura întotdeauna murdară – de tutun de mestecat și de vorbe grosolane; și se spunea despre el că nu se purta bine cu nevasta și cu copiii. Cât ai bate din palme, fata sărea din așternut.

— Mă scol îndată! striga ea, rezemându-se cu toată greutatea de clanța ușii. Dacă nu ajungea la ușă înaintea lui, el împingea jumătatea de sus, dând-o de perete și se înfîșea colo, în deschizătură, rânjind cu gura năclăită cu dinți vineți și mare cât o șură.

Cum îl auzea fata depărtându-se spre locuință, dădea drumul clanței și-și trăgea peste cap hainele subțirele. Inima-i bătea sub cămașa cenușie; pe când își împletea părul, privea prin jumătatea de sus deschisă a ușii, în dimineața proaspătă. Ținea una dintre cozi în gură, pe când degetele se îndeletniceau cu împletitul celeilalte. Se uita la marea peste care se întindea strălucirea zilei, lucind prin zeci de mii de scânteii. Dimineața îi trimetea arome ciudate, lumină și răcoare, și fata se înfiora din creștet până-n tălpi. Strănuta, și coada îi cădea din gură.

Pe urmă stătea afară, pe lespezi, pieptănată lins, cu două cosițe subțirele pe spate, cam vânătă de frig și trează de tot, acum. Semăna cu o pasăre care-ar fi țâșnit deodată din întunericul tufișului și ar fi fost izbită de lumină. Arunca o privire furișă spre locuință – și se făcea nevăzută după colțul casei.

— Iar fuge fata în mare spunea argatul, care ședea în bucătărie și-și mesteca îmbucătura de dimineață. E nebună după apă; s-ar crede că are sânge de pește în vine!

— Las-o-n pace, răspundea slujnica. Cui, ce-i strică? Doară stăpâna și cu fecioru-său nu-s încă sculați.

Ditte fugea cu picioarele goale prin iarba țepoasă și udă, până la povârnișul cela înalt, de unde se vedea marea, care-și întindea apele de o minunată paloare trandafirie sau cenușii și biciuite de vânt – după vreme. Ei îi era tot una, căci nu-i păsa deloc de mare; nu-i adusese niciodată vreo bucurie; bunicului îi dăduse gută; iar în viața

bunicuței și a ei nu însemnase altceva decât o veșnică frământare. Dar ea uda și satul de pescari; aceleași ape erau și aici și acolo și ar fi putut fi trecute cu barca, dac-ar fi existat așa ceva la curtea Bakke. Ditte nu se sinchisea de cum arăta marea; rosese ogoarele curții de pe limba de pământ și sărăcise oamenii; în timpul furtunilor zguduise coliba bunicii, aruncând stropii de spumă până sus, pe ochiurile de geam. Cunoștea ea și lucruri mult mai plăcute decât marea! Dacă avea noroc, putea zări luntrile din sat, întorcându-se acasă de la pescuitul de noapte. Depărtarea era prea mare ca să le poată deosebi una de cealaltă, dar a tatălui se afla printre ele și ea era convinsă că el privea încoace. Își alegea una dintre bărci, hotărâ că era a lui și-o urmărea din ochi până cotea după limba de pământ, acolo unde se ascundea satul.

Lui Karen de la curtea Bakke nu-i plăcea trăsnaia asta a fetei și la început încercase să-i taie pofta. De vreme ce nu izbutise însă, iar fata era pricepută și supusă, Karen o socoti ca un fel de meteahnă și nu mai luptă împotriva ei. Tatăl fetei, bunicul ei și poate încă și alții înaintea lor, își petrecuseră viața pe mare; nu era, deci, de mirare, că apa o atrăgea.

În afară de acest singur punct, Ditte nu ținea să-și impună voința. Îngrijorarea lui Lars Peter că va insista cu prea multă tărie, să-și revendice drepturile, dând astfel naștere la neplăceri, nu se arătă întemeiată. Dârzenia Dittei nu se manifesta în acest domeniu; pe ea n-o stăpânea decât un singur sentiment, acela de a face pe plac celor din jur și, în primul rând, stăpânei – și de a-și face datoria pe cât putea mai bine. O vorbă morocănoasă sau o privire aspră o aruncau într-o neagră deznădejde și-o făceau să se creadă cea mai nesuferită ființă din lume.

Ditte nu era dintre cei cărora trebuie să li se spună de două ori un lucru; de regulă știa ce-avea de făcut, înainte chiar de a i se spune. Se trăgea de jos – de aceea era deprinsă să facă mai mult decât aveai dreptul să ceri de la ea; în general, există o legătură fatală între aceste două lucruri. Afară de asta, mai și fusese pregătită din naștere să slujească pe alții, totul în viața ei o îndreptase în această direcție și ea simțea imboldul să fie de folos. Cu bună știință nu pierdea niciodată ceva din vedere.

Și încă mai primea și plată acum pentru munca ei – era mare! Deocamdată fusese angajată să îngrijească de vite și de oi; avea de primit, pe vară, stofă de o rochie, o pereche de saboți, o jumătate de kilogram de lână, o cămașă de pânză – și cinci coroane bani gheață, dacă era vrednică. Hangiul în persoană făcuse tocmeala și promisese o monedă drept misitie.

Fata își dădea toată silința și când mâna vitele dimineța spre imășul comunal, se și simțea obosită. Se scula odată cu soarele, ajuta

la muls și la pregătirea mesei de dimineață pentru oameni, spăla apoi străchinile și oalele și mai făcea și câte un drum pentru unul și pentru altul. Toți o strigau și fluierau după ea și trebuia să aibă picioare pentru toți.

La păscut, însă, avea răgaz să stea liniștită – numai să aibă grijă să nu adoarmă. Era o întindere largă și adâncă pe coasta cea înaltă, unde se aduna apa de infiltrație ce nu avea ieșire la mare. Altădată fusese aci o baltă; în decursul vremii, se prefăcuse în imaș; când se mișcau vitele pe iarbă, terenul se legăna în valuri, care se întindeau departe spre laturi. Iarba și papura alternau cu mlaștini și cu mănunchiuri de mesteceni, plop și anini, în jurul cărora pământul era mai ridicat și fiecare mănunchi de copaci era înconjurat de un inel de buruieni. În mijlocul micilor tufișuri se afla, de obicei un loc mai ridicat și mai uscat. Acolo se instala Ditte. Își potrivea un culcuș călduros din păpuriș uscat în mijlocul vreascurilor uscate și întrebuința în acest scop flori și trestie din anul trecut, ca și scoici vechi de mii de ani, ce se iveau strălucind de albeață, pe mușuroaiele de cârțițe, negre ca tăciunii. Când se ridica în vârful picioarelor, putea să privească peste frunziș și să vegheze asupra vitelor. Cuibul era foarte sărăcăcios și chiar așa de comod, tot nu te puteai așeza în el.

Ici și colo era turbă. Gropile cu povârnișurile negre și cu apa întunecată a smârcurilor îți aminteau de jale și de moarte, de pământul aruncat pe sicrie negre, contrastând brutal cu nepăsătoarea scânteiere a soarelui, a ierburilor mărunte și a insectelor care bâzâiau. Întreaga existență căpăta astfel pecetea unei capricioase nestatornicii. Se întâmpla să îngâni un cântec așa, în neștire, și deodată să izbucnești în plâns, fără să ți se pară ciudat c-o faci. Altădată, însă, toate acestea îți făceau plăcere.

Erau multe pe-acolo cu care te puteai juca și Ditte își dădea toată osteneala să găsească ceva. Cuiburile ei erau pline de lucruri promițătoare, pe care le descoperise în timpul hoinărelilor; avea ouă pestrice de pasăre, pene frumoase și o cârțiță moartă, cu blana moale, moale de tot. Dar nu-i venea să se joace cu aceste minunății; pentru așa ceva îi lipsea imaginația. Nu avusese niciodată vreme de joacă și izvoarele închipuirii ei secaseră. Multă apă se vărsase în mare, de când bunicuța nu avea de cât să zugrăvească o față de om pe vechiul papuc de lemn al lui Sören și să-l înfășoare într-o cârpă, pentru ca Ditte să-și aibă tovarăș de joacă. În răstimpul acesta se așternuse o existență lungă și obositoare.

Stătea deci aici și își privea lucrurile, pune jos unul și ridica altul – plictisindu-se. Stăpâna îi dădea să îndeplinească; avea de făcut atâtea și atâtea rânduri. Ar fi făcut cu drag de două ori mai mult, că tot n-ajungea să alunge vremea – degetele îi erau prea sprintene. Și apoi soseau gândurile, gândurile cele mohorâte.

Singurătatea și dorul o apăsau grozav: mai ales la început plângea adesea ceasuri întregi. Îi era dor de tata și de frățiori, de cârpitul hainelor lor și de toate. Se obișnuise ca grijile să se cuibărească în ea. Tot timpul o urmărea câte un gând – dacă fuseseră cârpiți saboții lui Paul înainte de-a fi prea târziu; dacă i se dădea surioarei Else destul de mâncare, căci avea prostul obicei să-și piardă vremea în timpul mesei pălăvrăgind, mai ales dimineața. Pe urmă se făcea vremea de școală și, deodată, era nevoită să lase totul baltă și s-o șteargă. Adesea fugea fără să mai apuce să-și ia mâncarea pentru școală. Trebuia să ai mare grijă de ea. Și tata, Doamne! N-o fi ducând-o și el din cale-afară de rău? Găsea oare berea fierbinte când sosea acasă dintr-o călătorie de noapte în larg? I se puneau oare hainele ca lumea la uscat?

Ditte se frământa fără niciun rost și, de neputință, plângea. Nici vorbă nu era să i se dea voie să plece acasă; la așa ceva nici nu trebuia să se gândească; cine să aibă grija vitelor și să facă treaba care-o aștepta pe ea, când se întorcea cu ele, seara, acasă? Și nici vești nu primea de-acasă. Se gândea în toate felurile și-și zugrăvea toate grozăviile: că tata se înecase, că vreunul dintre copii era bolnav și fără îngrijire. Inimioara îi sângera fără niciun rost.

Când o năpădeau singurătatea și dorul, atunci n-o mai răbda locul în vale, în tufiș, ci simțea nevoia să urce spre ogoarele de sus, de unde se zăreau de jur împrejur colibele cătunului, moara de la curte – și, mai ales, șoseaua. De obicei vedea oameni umblând pe ea; dacă avea noroc, se întâmpla să și recunoască pe careva din sat. Atunci simțea ca și cum s-ar fi gândit cineva cu drag la ea și inima i se înviora. Oare bunul Dumnezeu făcea asta?

În lumea Dittei, oamenii nu credeau numai decît în Dumnezeu, ci mai degrabă lăsau baltă această chestiune. Viața săracului nu prezenta o dovadă concludentă a existenței lui Dumnezeu și dacă exista cu adevărat, apoi ținea mai mult cu cei „mari”. Aceștia aveau întotdeauna grijă să-L pomenească și să te îndrepte spre El, când doreau să te silească să trudești pentru ei. Așa văzuse bunica lucrurile – și tot așa gândea și Lars Peter, singurii oameni pe care Ditte avea motiv să-i creadă. În tot cazul n-avea niciun rost să-ți îndrepti plângerile către Dumnezeu. Experiența arăta foarte lămurit acest lucru. Spunea el, pastorul, să lași pe seama Domnului toate grijile, dar te prevenea în aceeași timp să nu-L tragi la răspundere dacă-ți mergea rău.

Ditte își întorcea fața instinctiv spre lumină, mai ales când i se întâmpla vreo bucurie neașteptată. Când îi mergea cuiva rău, cu cale era să-și poarte singur răspunderea, căci n-avea altcum încotro; omul avea însă nevoie de un locșor către care să-și întoarcă fața când îi mergea bine. Și acest loc era întotdeauna cerul. Acolo sus se afla doar bunicuța, căci ea era cu siguranță în cer. În această privință nu

încăpea nicio îndoială. De aceea era frumos să faci și bunului Dumnezeu un loc în inima ta – măcar așa, de dragul bunicii. În vremea din urmă, Ditte se gândea mult la ea și i se întâmpla chiar s-o strige cu glas tare. Avea nevoie de un om, care să vadă cât de rău îi merge.

Într-o zi, pe când stătea așa și se simțea nenorocită de moarte, o văzu deodată pe bunica aplecată deasupra ei. „Hai, mămică Ditte, spuse ea, să zburăm amândouă acasă, în sat.” „Dar nici n-ai aripi”, răspunse Ditte și plânse și mai tare, căci bunica era încă și mai pipernicită decât o ținea ea minte. „N-are a face, fetiță! Tragem bine picioarele sus-până sub fuste!” Pe urmă zburăm cu-adevărat, peste coline și peste văi. Când se apropiau prea mult de pământ, trăgeau mai tare picioarele sub fuste. Și, deodată, se pomeniră deasupra satului de pescari. Jos, aștepta Lars Peter cu un năvod întins, ca să le prindă. „Ditte!” strigă el.

Ditte se trezi și sări în picioare. De dincolo de ogoare o striga cineva. Era Karl, feciorul de la curtea Bakke, care alunga vitele din semănături. De spaimă, fata înțepenise de tot și nici nu izbutea măcar să fugă! a el, să-i ajute. Atunci băiatul o luă încet spre ea. Întotdeauna își trăgea picioarele greu și părea sătul de viață.

— Ai adormit, se vede, făcu el cu o umbră de zeflemiseală, dar când văzu că plânse, o privi serios, fără să mai spună nimic.

Ditte se simțea încurcată pentru că plânse și adormise, așa că își șterse repede lacrimile de pe obraji. Dar frică de el nu-i era, căci era un băiat bun de șaptesprezece ani – o vârstă caraghioasă pentru un bărbat, după părerea ei. Nu-ți era ușor să-l iei în serios, deși era fiul stăpânei, deci oarecum adevăratul stăpân. Nici el nu pretindea așa ceva, ci era bucuros să-l lași în pace. Lua parte la adunări religioase – ah, poate c-ar putea să-l întrebe pe el! Ditte nu era mulțumită că bunica nu avea aripi.

— Crezi că femeile bătrâne sunt primite în rai? îl întrebă întoarsă pe jumătate spre el. Era cam anevoios să întrebi așa ceva.

— Nu prea știu, răspunse băiatul tărăgănat. Depinde de cum a fost omul. Dus pe gânduri, privea țintă înaintea lui, ca și cum ar fi trebuit să cumpănească bine, ca nu cumva să rostească vreo nedreptate.

Da, bună fusese bunicuța – mai bună de cât putea Ditte spune. Dacă depindea numai de asta...

Băiatul tot mai stătea nemișcat, privind dus pe gânduri, în același punct.

— Nu trebuie să judeci nici dintr-o parte, nici din alta, făcu el oftând adânc.

Ditte izbucni în râs. Era așa de caraghios când ofta.

— Ce-i de râs? întrebă băiatul jignit și dădu să plece.

Dar, se opri din nou.

— Să-ți pară bine că n-a găsit mama vitele în semănături, făcu el.
— Ce, n-ai să mă spui mamei? întrebă Ditte mirată. Nu-i venea să creadă că scăpase atât de ușor.
— De ce să te spun?
Avea dreptate, de ce s-o spună?
— Doară curtea o să fie a ta! spuse ea deodată.
— Așa? Spre marea mirare a Dittei, el râse puțin. Nu crezuse că știa să și râdă.

Fata rămase locului privind după băiat și uitându-și propriile gânduri. Umbla ca un bătrân – sau ca un om care se născuse sub blestem. De multă bucurie nu prea avusese el parte; oamenii spuneau că mamă-sa îl mai bătea și acum. Se povesteau și mai rele. Pe Ditte o trecură fiorii. Nici nu voia să se gândească la toate astea.

Nu-i venea întotdeauna ușor să scape de femeile de prin împrejurimi care își făceau de lucru pe lângă ea, ca s-o poată iscodi, vorbind chipurile de chestiuni nevinovate. Și, când le răspundea, dădeau din cap și strângeau din buze, ca și cum vorbele ei ar fi devenit niște lucruri îngrozitoare. Dar Ditte n-avea chef să vorbească despre oamenii la care slujea și se hotărî să-și tină gura.

Într-o zi, ședea și privea spre șosea în speranța de a vedea cunoscuți, când deodată trecură niște țărani – o femeie și un bărbat. Se duceau desigur la oraș după târguieli. Îi făcură semn și opriră căruța. Deși nu-i cunoștea, Ditte alergă la ei.

Nu văzuse cumva o căruță cu un cal, o iapă roaibă? Acum vreun ceas? Nu? Dar de unde era ea? Vitele astea, pe care le păștea ea, nu erau de la curtea Bakke? Li se păreau lor cunoscute! Avea loc bun, nu-i așa? Ori poate nu era bun locul? Ce, nu-i așa că la curte stăpânea o femeie? Ei, ba da, vezi că țineau ei minte! Era Karen de la Bakke, cum o numeau de când își pierduse bărbatul, acum zece ani, într-un chip atât de jalnic! Dar nu-i așa, nu era ea amărâtă pentru atâta lucru?! Ce, mai era și un fecior la curte? Și aveau și un argat tocmit cu ziua? A, da, pe Rasmus Rytter! Dormea și el la curte? Așa? Seara pleca acasă? Dar tot rămâne el câteodată la dormit, nu? Când e multă treabă?

Cei doi întrebau cu rândul și Ditte le răspundea conștiincios. Când femeia vru însă să afle mai multe despre orânduiala casei și întrebă unde-și are Karen camera de dormit și dacă doarme singură în toată locuința, Ditte începu să ciulească urechile. Pe fața femeii citi ceva care-i spunea lămurit, că fusese iarăși neghioabă; deodată sări într-o parte de lângă căruță, spre câmp. Acolo se întoarse și se strâmbă furioasă la cei doi.

— Sâc! Sâc! V-am mințit! strigă ea răgușită. Derbedei și palavragii ce sunteți!

Țăranul o amenință cu biciul și se pregăti să sară din căruță. Dar Ditte o luă la fugă de-a lungul stăvilarului și peste ogoare. Colo jos, în

măștiină, se piti izbucnind în hohote de plâns – speriată de cele ce făcuse. Dacă veneau după ea? Cu chiaburii nu era de glumit; ăștia umblau cu legea în mână! Te pomenești că ajunși la oraș, se duceau de-a dreptul s-o dea în judecată!

Nu se mai putea liniști. Gândul o sfredelea întruna, umplându-i sufletul de groază. Cine s-o ajute în înfiorătoarea părăsire în care se afla? Nu-i mai rămânea alta de făcut, decât să fugă acasă.

I se mai întâmplase Dittei să lase Iotul baltă și s-o șteargă peste ogoare. O năpădea deodată, de nici nu mai era în stare să caute drumul, ci sărea peste tot ce-i ieșea în cale. Pe drum se poticnea; ba se înfunda în smârcuri, ba se încâlcea în tufele de mărăcini; picioarele-i goale sângerau și rochia îi era sfâșiată. Apoi îi trecea nebunia și i se trezea simțul răspunderii. Sfioasă, se strecura înapoi, își spăla picioarele rănite și își cosea rochia la loc, mulțumită că nu se întâmplase mai rău. După o asemenea fugă deznădăjduită, se liniștea. Dorul nepotolit se astâmpăra și, pe când ședea la marginea smârcului, cu picioarele în apă și cu poalele rochiei suflecate, îi trecea de tot. Vâltoarea din sufletul ei se scurgea în pământ și nu mai rămânea decât o femeiușcă, năpădită de-o dulce slăbiciune, născută din lacrimi. O vreme nu mai avea nicio dorință și se lăsa fără grijă, în voia gândurilor. Ședea aci și se minuna de ea însăși; își cerceta picioarele, dintre care unul avea un semn din naștere, tocmai sus pe șold, și brațele subțiri și pârlite de soare. Vântul și soarele o înnegriseră prin rochia subțire. Ca, însă, nu era mulțumită de culoarea asta și se întindea în apa liniștită și calduță a smârcului, ca să-și spele urmele de pământ de pe trup. Pârleala îi păta pielea ca niște umbre învechite.

De la buric în jos o dungă de culoare închisă trecea peste pânțele. Acesta era un lucru bine cunoscut, căci chiar și bunica îi arătase dunga, pe când Ditte, era mică de tot, și-i spusese că e semn că va căpăta copii mulți și cu ușurință. Sub brațele fetei creștea un puf creț și arămiu – asta era ceva nou și emoționant. Ditte se apucă de sânii care căpătau formă și fu mândră că-i găsea atât de grei – mai ales când se pleca în față. Dar atunci nu mai era frumos spatele, căci de-a lungul lui se ivea un întreg șir de colțuri. Mult ar fi dat ea să se poată vedea din spate, ca să știe dacă mai e strâmb.

Deodată o apuca spaima să nu vină careva, sau să nu fie cumva ascuns cineva și s-o pândească. Smucea hainele și fugea țipând, în tufiș, să se îmbrace.

Dar nici n-aveai ce pândi: un trup adolescent de fată, care nu avea nici forme de copil, nici de om mare, și care nici măcar nu era în stare să reflecte cald lumina zilei.

Ditte nu prea era fata să sucească capul unui bărbat. Ce era mai frumos la ea era tot inima – și aceasta n-are mare trecere. De aceea a și avut natura grijă s-o ascundă bine.

3. CHIABUROAICA

Karen de la curtea Bakke și Ditte amestecau, în șopron, făina de secară cu ghips pentru șobolani; toți ceilalți de la curte, ca și slujnica Sine, își făceau somnul de după masă. Karen învărtea amestecul uscat cu mișcări grosolane. De câte ori se urnea, se ridica dintr-însa un miros tare de corp, care-o frigea pe Ditte la nări și o făcea să se înfioare. Amestecul de ghips era apoi înfășurat în pachetele de hârtie, pe care Ditte le băga în găurile guzganilor prin șuri și șoproane. Erau destule găuri de-astea. În ogradă domnea liniștea, o liniște adormitoare. Ditte se sculase devreme și ar fi fost în stare să se întindă chiar și pe lespezile de piatră ca să tragă un pui de somn.

— Vezi! îi spuse Karen, pe când îi punea ultimele pachetele în șorț, când le-or înghiți, cred că n-or să mai aibă nevoie de nimic.

— E tare otrăvitor?

— Otrăvitor? Deloc! E cel mai nevătămător lucru din lume! Dar după ce halesc tot, trebuie să bea apă, că prea-i uscată hrana! Și cum dă ghipsul de apă, se întărește și le stă ca o piatră în stomac. Da, așa devine cazul!

Ditte gemu ușor de spaimă.

— Vai, dar trebuie să fie o moarte groaznică, spuse ea.

Karen se supără:

— Ei, și! Principalul e să scapi de dihăniile dracului. Cum? Asta n-are importanță. Sunt atâtea feluri de-a muri și toate duc în aceeași loc... Când credeți c-o să iasă mama ta?

Întrebarea o surprinse și o duru pe Ditte – poate pentru că fusese pusă tocmai în această legătură de idei.

— Mai durează, șopti ea.

— Crezi c-a șterpelit banii? urmă Karen; azi avea chef de vorbă.

Ditte nu știa. Ar fi preferat să tacă, așa cum făcea întotdeauna când o iscodea cineva în legătură cu omorul. Dar stăpânei trebuia să-i răspunzi.

— Bunica îi ținea la piele, spuse ea cu glas scăzut.

— Ce prostie! Ar fi trebuit să ducă banii la casa de economie și nu să tot scotocească prin ei. Acum i-ai fi avut tu, că doar pentru tine erau. Și-ai fi avut chiar mai mult! Karen începu să socotească. Ca la

cinci sute de taleri s-ar fi urcat până acum – o mie de coroane! Țștia nu-s puțini bani pentru o fată săracă cum ești tu, dac-ar fi să te măriți vreodată. Cei de la Nisipuri trebuie să fi fost doldora, că doar de-acolo vin banii.

Ditte ar fi dorit să scape de Karen. Subiectul o chinuia și aerul acru care o învăluia pe chiaburoaica, mirosul de sudoare și de altele, îi tăia răsuflarea. Se zăpăcea și se simțea stânjenită, când stătea în apropierea muierii acesteia corpolente, care pășea greu și înșfăca lucrurile cu atâta grosolănie. Se simțea ca o biată făptură neînsemnată care în orice moment ar fi putut fi călcată în picioare din nebăgare de seamă.

— Să scot vitele? întrebă ea, îndreptându-se spre ușă.

Chiaburoaica se uită la ceasornicul adus din Bornholm.

— Da, șterge-o, dar mai întâi, cheamă-mi-l pe Rasmus Rytter.

Acesta era cel mai greu lucru pe care-l puteai cere de la Ditte. Se temea de argat și nici nu-l putea trezi. Se spunea că numai de aceea se făcea el că doarme atât de adânc, ca să-l silească pe cel care-l trezea, să urce până la el. Sine ieși din cămăruța ei de după șopron și Ditte o privi rugător; dar slujnica nu era încă trează de tot și n-o înțelese.

— Ei, șterge-o, ce mai stai?! strigă chiaburoaica.

Ditte trecu agale de-a curmezișul curții și începu să strige prin ușa deschisă a hambarului. Karen privi mirată după ea din ușa bucătăriei.

— Ce proastă! spuse ea supărată. Crede c-așa o să-l învie ea pe argat.

— Se teme de el! spuse Sine morocănoasă, pentru că toate astea nu-i plăceau.

— Ei, se teme! Să se fandosească mai puțin! Ia du-te până sus în fân și scutură-l! Dar vezi să nu-ți scarmene aripile de îngerăș, strigă ea în batjocură.

Ditte mai șovăia încă în ușa hambarului. Părea nehotărâtă și privea tîntă la chiaburoaică.

— Să vin și să-ți fac vânt? strigă Karen. Ditte se strecură în sfârșit înăuntru, dar se vedea bine că acolo rămăsese pe loc, ascunzându-se.

Karen trebăluia la papucii de lemn: era atât de furioasă încât nici nu izbutea să-și bage picioarele în ei. Las' c-o învață ea minte pe fată! Dar Sine se apropie în goană.

— Du tu vitele și vezi de-o șterge mai repede, că-l strig eu, spuse ea împingând-o afară din hambar pe partea cealaltă. Cu chiaburoaica nu era bine să te pui; ea găsea că e o prostie s-o lase mai moale cu oamenii, căci cu asta nu făceai decât să le încurajezi trăsnelile. Făpturilor acestora, care se temeau până și de o urechelniță, le prindea bine o lecție! Dar Sine era de multă vreme la curte și își îngăduia să se prefacă că n-aude. Din partea ei, n-avei decât să vorbească stăpâna cât o pofti; la urma urmei tot o să tacă ea odată!

Și Karen tăcu destul de repede, căci se auzi o căruță coborând în goană nebună coasta; coti spre ogradă, se îndreptă fără să domolească viteza, către ușa principală, unde se opri dintr-o smucitură. Cel care mâna calul, un negustor de vite, plesni vesel din bici.

— Aveți ceva de vânzare azi? îi strigă chiaburoaica care ieșise în pragul bucătăriei și-și încălța papucii de lemn.

— Da, avem un vițel îngrășat, răspunse ea apropiindu-se.

Ditte îl zărise pe călător, pe când mâna vitele; dar și după vorbă l-ar fi recunoscut. În felul acesta umbla numai unchiul Johannes. Purta o pălărie tare și o manta eleganta cafenie, de praf – întocmai ca la oraș. Părea să-i meargă bine!

Știa ea, Ditte, ce însemna să fii în gura oamenilor. În unele privințe nu izbutiseră să scape de faima lor cea rea: umbrele continuau să se țină de familia lor.

— Aha, asta-i fata hingherului de la Nisipuri, spuneau oamenii pe când fața li se înviora. Acum știau despre cina era vorba și trăncăneala pornea: despre zgripturoaica de Maren, despre crima Sörinei Mann, despre măcelarul de câini. Ditte le știa pe toate prea bine; nu era mare lucru să-ți dai seama că oamenii vorbeau despre tine. Mulți nici nu se osteneau s-o ascundă.

Nimic nu se trecea sub tăcere. Familia hingherului era învinovățită de mult mai multe decât ar fi fost de drept să li se pună în sarcină. În această privință, oamenii nu erau zgârciți. Zvonuri de care nimeni nu voia să-și ia răspunderea – și pe care nici nu le lua nimeni în serios – ieșeau la iveală, iscate de vreo vorbuliță, făcând înconjurul lumii și intrând iarăși în pământ. Fiecare era bucuros să ajute la răspândirea lor. Era ca și cum oamenii se deprinseseră să urască familia hingherului, pe când chiar ei o neîndreptăteau. Poate că le trebuia o scuză acceptabilă pentru pizma lor împotriva familiei – și își adormeau conștiința prin aceea că îi puneau în sarcină tot felul de răutăți. În neobosita sa năzuință către lumină, omul preferă să caute izvorul relelor în afara sa; Lars Peter și ai săi erau oricum niște paria. Nu-ți mai rămânea decât să dai în ei, din pricina nimicniciei lor. Nu era nevoie să respecti adevărul cu strășnicie, căci în tot cazul realitatea depășește închipuirea cea mai înflăcărată. Și, la urma urmei, familia hingherului n-avea decât să dezmintă prin purtarea ei, orice zvonuri răuvoitoare.

De acest drept făcea ea uz din toate puterile, prin hărnicie, bună rânduială și purtare. Îi fusese adesea destul de anevoie să se strecoare prin viață în așa fel, încât părerea oamenilor să nu găsească de ce să se agățe; Ditte nu înțelegea cum de nu le păsa unora de cele ce se vorbeau despre ei. Se trăncăneau destule și despre chiaburoaică; dar Karen nu-și dădea nicio osteneală să evite bârfeala. Nu se simțea deloc umilă, ci privea oamenii de sus; nu-i păsa de cele ce se povesteau

despre ea și făcea cum o tăia capul. Ditte nu înțelegea de fel acest dispreț pentru tot ce se cădea, și era cuviincios. Despre asta vorbea desigur Sfânta Scriptură, când spunea că acoperi cinstea cu rușine.

Deși Karen era de zece ani văduvă, tot se mai vorbea despre căsnicia ei. Fusesse pe vremuri o fată plăcută și bună și nici despre bărbatul cu care se căsătorise nu se putea spune ceva de rău. Mai fusesse omul și cu frica lui Dumnezeu. Ce va fi fost, nu se știe – fie că nu s-au potrivit, fie că s-au amestecat alte puteri – femeia, însă, ieși din căsnicie alta de cum intrase. Unii spuneau că la această căsnicie fuseseră înhămați doi cai buni, dar care nu puteau trage unul alături de celălalt și că unul îl stricase pe celălalt. Alții susțineau că sângele rău din familia izbucnise la ea la o vârstă anumită. Se mai văzuse adesea ca fetele cele mai bune să devie niște Xantipe⁽⁶⁾, aproape ieșite din minți, când le venea rândul să gospodărească o casă.

În tot cazul, cei doi se urau cum se pot urî numai soții între ei, și își otrăveau viața pe cât puteau. În această privință, ea fusesse cea mai destoinică. A ei era curtea deci avea mai multă putere decât el, care venise cu mâna goală în căsnicie. Ea nu se dădea îndărăt de la a-i arăta, față de oricine, cât de calic era. Și totuși, făcură trei feciori. Deci, trebuie să fi existat și momente când nu trăiau ca pisica cu câinele. Dar prea numeroase n-or fi fost ele.

După câțiva ani de căsnicie, omul căpătă oftică – unii spuneau că de inimă rea că n-o scotea la capăt cu ea, iar alții că-l culcase anume în așternut înfățat cu cearșafuri jilave. Din căință sau din alte pricini, ea îi cumpăra coniac și puncti dulci, ca să combată boala. Bea și ea cu el, ca să-l facă să dea cât mai mult pe gât. Și chiar izbuti să alunge oftica, dar omul deveni o zdreanță. El, care nu suporta altădată băuturi tari, simțea acum nevoia să se chercelească.

— Nevastă-mea mă iubește atât de tare, încât mă ține în spirt, spunea el pe când Karen râdea din toată inima și râsul ei răsună multă vreme în amintirea oamenilor.

Nu mai plăcută nu era atmosfera în care crescuseră băieții; fu aproape o ușurare pentru ei, când îl găsiră într-o dimineață de iarnă pe tata, spânzurat în șura de treierat. Acum erau orfani de tată și curtea fără stăpân. Patul vădanei e mai rece decât al nevestei – chiar și atunci când soții dorm cu spatele unul la celălalt; Karen ar fi avut curajul să se recăsătorească, mai ales dacă ar fi intrat și ceva bani la curte.

Dar nimeni nu cutează să ia locul sinucigașului și ea fu deci nevoită să se zbată singură cu toate necazurile și cu cei trei feciori. Asta n-o făcu mai blajină și cu cât creșteau băieții și deveneau mai independenți, cu atât o scotea mai greu la capăt cu ei. Pe urmă, feciorii părăsiră curtea; cel mare începu să pregătească examenul de învățător și apoi i se dădu un post în apropierea capitalei. Al doilea intră la stăpân. Dacă tot trebuia să asculte de alții, spunea el, apoi mai

bine să slujească la străini.

Vorbele lui părură ciudate oamenilor. Ce era mai firesc pentru un fiu decât să se supună mamei și s-o asculte – dac-o iubea? Dar băieții de la curtea Bakke nu-și iubeau mama. Numai cel mic, Karl, rămăsese acasă, nu pentru că se simțea acolo mai bine decât ceilalți, ci pentru că nu se putea descătușa de sub stăpânirea mamei. Era un băiat sfios, care începea să plângă numai dacă se uita cineva strâmb la el. Nu râdea niciodată și părea întotdeauna obosit și vinovat. Oamenii își șopteau că mama avea puteri drăcești asupra lui și că din pricina căinței care-l apăsa, căuta refugiu la evlavioși.

Ditte avea urechea ageră: auzea tot ce se povestea. Nu le înțelegea pe toate, dar și le lămurea în legea ei și de aceea simțea în permanență în juru-i o atmosferă apăsătoare. La curtea Bakke nu putea fi vorba de vreo bucurie: fiecare se bătea cu gândurile lui; de adunări de familie nu se pomenea. Stăpâna dădea vina pe mare, blestemata ceea de mare. Când se întrecea cu băutura, ieșea în ogradă să-și dea drumul artagului. Feciorul, însă, credea că Dumnezeu își întorsese fața de la curte. Numai Sine își vedea nestânjenită de treabă, cu obraji roșii ca merele – și Ditte se ținea mai mult de ea.

Îi venea greu s-o scoată la capăt cu stăpâna, pentru care avea un respect firesc, necondiționat. Chiaburoaica era doar providența de la care venea și binele și răul; mâna ei pedepsea, dar dădea și pâinea cea de toate zilele. Cât despre dat, dădea mult; era veșnic cu un cuțit de bucătărie în mână și pe pânțele ei țuguiat se vedeau pete mari de untură. Ea însăși era foarte mâncăcioasă și îngăduia și altora mese îndestulate. Asta te făcea să-i treci multe cu vederea; se dusesse vestea curții de la Bakke, că acolo se mânca bine. Din trupul stăpânei, însă, izvorau duhori, care o ameteau pe Ditte și o făceau să se înfioare.

Fata fusese învățată că nu era de-ajuns să-ți faci datoria față de cei în slujba cărora te afli, dar că trebuie să-i și iubești. Datoria și-o făcea ea cu vârf și îndesat, dar nu izbutea s-o și iubească pe chiaburoaica; nu reușea nici măcar când se afla la câmp, cu gustarea de după masă. De aceea își închipuia că e necredincioasă și era foarte nemulțumită de sine.

4. UN MUSAFIR BINEVENIT

Ditte își isprăvise porția care i se dăduse de împletit și golise și coșulețul cu mâncare, deși mai era mult până la ora gustării de după masă; dar așa, îi mai trecea vremea. Se plictisea! Nu-i venea ușor să-și umple singurătatea; să se joace n-avea chef și nici nu mai știa cum; iar vitele nu erau pentru ea niște tovarăși de joc. Avea grijă de ele pe cât îi era datoria, să nu facă stricăciuni și să nu li se întâmple ceva; ba le și iubea. Asta se vedea când pătea ceva vreun vițel: când se rănea în sârmă ghimpată sau era îmbrâncit de vreo vită mai bătrână. Atunci se ocupa plină de îngrijorare de el și nu se liniștea până nu-l vedea lecuit. Dar între ea și vite nu se stabilea nicio legătură de prietenie; vacile erau vaci și oile, oi – asta era de la sine înțeles, ca tot ce făcuse natura. Purtarea lor o interesa pe Ditte numai în legătură cu munca ei; animalele puteau fi adesea nostime și drăguțe dar în inima Dittei ele nu trezeau nimic.

Ditte era o fetiță sociabilă; trebuiau să-i sune în urechi două glasuri care sporovăiau, iar unul dintre ele să fie de preferință chiar al ei. Era cel puțin tot atât de plăcut să vorbești tu însuți ca și să ascuți ce spune altcineva – totul era să ai cu cine sta la taifas. Ședea sus, pe marginea cea mai ridicată a ogorului și privea lung în depărtare, cu sufletul bolnav de plictiseală și de dor. „Ah, dacă s-ar întâmpla ceva... ceva foarte, foarte plăcut!” gândea ea și repeta cuvintele cu glas tare de câteva ori, ca să lupte împotriva golului din jurul ei. Deodată amuți și lungi gâtul. Nu-i venea să creadă cele ce vedea și închise ochii strâns; dar când îi deschise, tot acolo era ceea ce văzuse! Departe, pe șosea, venea în goană un băiat. Fugea acum de-a curmezișul peste câmp, strigând și făcând semne; în spate avea ghiozdanul. Ditte nici nu fu în stare să-i iasă înainte; încremenise, plângând în hohote de bucurie.

Christian se aruncă la picioarele ei, în iarbă, fără să scoată un cuvânt; șezu un timp așa, trăgându-și sufletul.

— Iară ai fugit de la școală! făcu Ditte după ce-și mai veni în fire, încercând să fie aspră cu el. Dar nu-i merse, căci azi era, la drept vorbind, prea bucuroasă de pornirile de hoinar ale băiatului. Drept răspuns, copilul îi scoase limba. Nici la multele ei întrebări nu

răspunse, ci zăcu colo jos, trăgându-și sufletul și ținându-și tălpile murdare de țarină în aer. Purta tot felul de semne și cicatrice; peste unul dintre călcâie se vedea o zgârietură adâncă, are venea desigur de la vreun ciob de sticlă, în care căzuse. Ditte îi cercetă rana îndeaproape: era neagră de murdărie.

— Trebuie să te legi cu ceva, că altfel face puroi.

— Ei, m-am zgâriat ieri, când am fugit de la școală. S-a lecut; umblu numai pe vârfuri!

Băiatul se ridică repede; nu venise aici ca să trândăvească. Cuprinse terenul dintr-o privire.

— Haide acolo! spuse el, arătând în jos spre smâncuri, căci aici nu prea erau multe de văzut.

Ditte îi arătă ascunzătorile din tufișuri.

— Măi, asta-i grozav! făcu Christian minunându-se. Dar trebuie să ascunzi intrarea ca să nu găsească nimeni cuibul – altfel n-are haz. Doar așa fac păsărelele, nu știi? Ditte nici nu era păsărică și nici nu dorea să se ascundă: nu-și făcuse culcuș decât ca să se apere de soare și de vreme rea. Christian îi arată cum să împletească crengile ca să nu se zărească deloc intrarea.

— Acum poți să te joci de-a unul care a făcut ceva și trebuie să se pitească, spuse el. Ditte îl privi mirată; nu înțelegea cum putea face cuiva plăcere asemenea lucru.

Dar cât de tare se bucura băiatul de toate! Chiar și în biete vaci descoperise el câte ceva nou; una era așa, alta se purta altfel. Ditte nu găsisese nimic interesant pe pășunea asta. Christian, însă, le privea pe toate cu uimire, ca și cum toate ar fi picat chiar atunci din cer și n-ar fi fost vaci de când lumea, și nu le-ar fi știut oricine.

Gropile smârcului îl înnebuniră de tot. Primul lui gând fu să dureze un pod până la una dintre multele coline – el le spunea insule! Asta se putea face cu câțiva pari și cu niște vreascuri de mesteacăn. Ditte fu nevoită să-i arate unde putea găsi materialul. În felul acesta puteau fi legate între ele toate insulele și să cutureieri lumea întreagă.

— Grozav mai e aici! făcu el și o repetă de-atâtea ori până își pierdu Ditte răbdarea.

— Ba cred că-i mai bine acasă, spuse ea.

— Pentru că ești o proastă, răspunse Christian. Dar n-ai decât să te duci acasă și să stai acolo în locul meu.

Nu mai vorbise el niciodată în felul acesta cu ea; aici, însă, ea părea cea mai mică și orice respect se pierdea de la sine. Ditte n-ar fi avut nimic împotriva schimbului; dar ce putea face?

— De unde iei de mâncare? întrebă Christian deodată, în mijlocul jocului.

Ditte îl privi o clipă înlemnită, pe urmă o luă la goană pe povârniș, în jos.

— Hai, fuga! îi strigă ea. Către amiazi trebuia să nu piardă din ochi moara, dar de asta uitase azi de tot. Ei, fereastra nu era încă deschisă.

— Orânduiala nu-i bună, spuse Christian; căci atunci când ești jos la vite, nu poți vedea moara. Mai bine-ar da un semnal – că de auzit, se aude de oriunde.

— Un semnal? Ditte îi privi prosteste.

— Ei, firește, să bată-n ceva!

Ședeau sus, privind la fereastra morii. Acum Christian se liniștise și se mai putea scoate și câte o vorbă de-nțeleș de la el; pe fața Dittei se citea nerăbdarea.

— A mai născut careva în sat? întrebă ea, privind cu încordare la gura lui.

— Da, Martha! răspunse Christian, sucind capul în toate părțile.

— Minți, băiete, asta nu-i adevărat! Ditte socotea că nu fusese vreme pentru așa ceva.

— Nu, dar o să facă – așa spune văduva lui Lars Jensen. Am auzit-o cu urechile mele, cum spunea!

Ditte fu dezamăgită – asta era tot?

— Ce, nu s-a întâmplat nimic acasă de când am plecat eu? întrebă ea. Cu cine umblă Johanne? Nu cumva cu Anton? Că doar oricine putea vedea că cu Peter nu o să ție mult!

Despre astea nu știa prostul de Christian nimic! Nu era în stare să-i spună decât că în sat se adusese o barcă de mare, modernă și acoperită – cu o cabină adevărată, în care se putea dormi! Dar asta n-o interesa pe Ditte.

Întreba mititelul de Paul de ea? Văduva lui Lars Jensen se purta bine cu el? Christian răspunse „da” la amândouă întrebările odată; n-avea chef să le despartă, căci atunci ar fi trebuit să spună că văduva lui Lars Jensen nu venea pe la ei și asta ar fi luat prea mult timp. – Dar de ce n-avea Christian gustarea în ghiozdan? Acum ploua cu întrebări. Christian își înghițise mâncarea încă în drum spre școală, dar asta nu era de mirare și în tot cazul nu era ceva nou. Preferă, însă, să spună că o pierduse din fugă. Suna mai bine și era și o explicație mai bună pentru foamea lui. Căci flămând era el, cât o familie întreagă – ba, chiar cât de-aici până-n sat! De ce dracu’ nu se mai deschidea fereastra?

Privirea Dittei lunecă cercetătoare peste el. Ar fi trebuit tuns, dar asta o va putea face ea, după masă, cu foarfeca de croitorie. Și mânecile hainei ar fi trebuit lungite. Pentru așa ceva nu era însă vreme destulă. Se vedea bine că acasă nu domnea rânduiala. Dar de slăbit, nu slăbise și părea foarte bine dispus, ceea ce o mulțumea pe deplin.

— Și-apoi a murit nevasta căpcăunului, aruncă el deodată o vorbă.

Ditte tresări:

— Cum, nevasta hangiului? Și de ce nu mi-ai spus-o până acum?

— Ei, am uitat și eu! Doar nu te poți gândi la toate odată!

Ditte nu mai încetă să-l iscodească; deodată, însă se deschise fereastra colo sus, la moară.

— Privește! spuse ea, ridicându-se. Acum stai tu aici și păzește vitele și eu fug la masă. Așa, nu mai trebuie să le car și pe ele acasă!

Christian o privi înmărmurit:

— Nu pot veni și eu cu tine? Întrebă el gata să plângă.

— Nu, asta nu merge. Căci atunci se va părea că ești flămând și c-ai venit numai ca să ți se dea de mâncare.

— Pai, doar sunt flămând! Lui Christian nu-i ardea să respecte buna cuviință.

— Chiar dacă-i așa, tot nu poți veni hodoronc-tronc! răspunse Ditte cu hotărâre. Dacă ești cuminte, o să mă grăbesc – și o să-ți aduc ceva în buzunar.

Christian se liniști. Se culcă pe burtă și băgă pumnul în gură ca să-și astâmpere foamea, care luase proporții uriașe de când nutrea speranță să mănânce. Și Ditte o luă la fugă de-a dreptul spre curte.

Chiaburoaica deschisese ea însăși fereastra. Când văzu că fata sosește în goană fără vite, se opri în loc, în mijlocul ogrăzii, s-o ia în primire.

— Ce-i cu tine azi? Întrebă ea aspru. Ai șters-o? Ori ești atât de flămândă de n-ai mai avut vreme să iei și vitele?

Ditte roși ca focul.

— Frate-meu e cu ele, răspunse ea. Și-am crezut că nu mai e nevoie...

— Și el e din cei căroră nu le trebuie mâncare? Că doar n-o fi atât de grozav la voi acasă, încât să vă aduceți mâncarea-n traistă! Ei, ce să facem, trebuie să ne împăcăm cu gândul că mâncarea noastră nu-i de soi!

„Poate aștepta până s-o ducе acasă!” vru tocmai să răspundă Ditte, dar în loc de asta, izbucni în plâns. Îi venise destul de greu să-l lase pe Christian acolo din pricina bunei-cuviințe, pentru că ea îi cunoștea prea bine pofta de mâncare și știa că nu putea răbda de foame. Și acum nu izbutise de cât s-o calce pe stăpână pe bățatură. Așa-i trebuia dacă făcea pe delicata!

— E grozav de flămând, spuse ea hohotind.

— Pentru asta nu trebuie, Doamne ferește, să urlî – nerozi ce sunteți! O fi nobil să nu spui de la obraz că ți e foame – noblețe de calici! Karen ocări mai departe, pe când intrau amândouă în casă.

Dar chiar atât de supărată nu era ea. Ditte fu scutită de treburile de-amiază și i se îngădui să fugă la frate-său de îndată ce isprăvi de mâncat, ba i se mai dădu și-un coș încărcat cu merinde.

— Dacă-i rămâne ceva, poate lua cu el acasă, spuse chiaburoaica. Că

nu cred că vă scăldați în bogăție pe-acolo.

Karen nu era miloasă; pentru întâia oară se gândea cu bunătate la casa Dittei. Nu-i plăcea sărăcia; oamenii erau ei însăși vinovați de ea. Dar era darnică la împărțitul mâncării.

După vizita lui Christian, Ditte se mai liniști. Minte ei speriată îi fluturase pe dinaintea ochilor tot felul de nenorociri, care trebuie să se fi abătut peste casa lor și toate se risipiseră în fața realității. Primise de-acasă o salutare în carne și-n oase: pe Christian cel rupt în coate, ca o haimana ce era! Era și bine și rău că rămăsese tot cel vechi; se necăjea ea că tot îl mai stăpânea pornirea de-a o lua la sănătoasa și de-a ține ochii ațintiți la drumul mare, dar în sufletul ei nădăjduia că va sosi în curând din nou în goana mare.

5. DITTE E ÎNVOITĂ

Singurul om pentru care Ditte izbutea să însemne ceva, era feciorul curții. Ceilalți n-o luau în seamă, ci numai cât o goneau de colo, colo. Dacă se plângea c-o doare spatele de atâta muncă, stăpâna îi spunea:

— Ei, spatele! Nu ești decât o coadă de mătură cu o gaură la mijloc.

Și așa se purtau și ceilalți; de servit se serveau de ea, dar în serios n-o lua nimeni. Doar Sine, dacă mai avea câteodată ochi pentru tinerețea ei și era mai îngăduitoare; pentru Ditte, însă, ar fi avut mai mare valoare să fie privită ca un om în toată firea.

Cu Karl lucrurile stăteau altfel. Avea șaptesprezece ani și părea că-nghițise vinerea mare și era gata să dea pe gât și postul mare. Își târșea picioarele ca și cum ar fi fost de plumb și parcă avea ceva pe inimă. Înțelegea bine, Ditte, că băiatul ducea cu sine o povară sufletească; dar numai pentru asta nu credea că era nevoie să facă o mutră atât de acră. Și ea avea necazurile ei, că doar nu te puteai afla întotdeauna în locul unde era mai ușor de sărit hopul, și totuși nu pierdea curajul.

Era caraghios să-l vezi cum își vedea de treburile lui, sau cum se dădea tăcut, la o parte, când îi stătea ceva în cale. Ditte nu se putea împotrivi ispitei de a-i sta în drum pentru a-l atâța. Făcea tot ce putea ca să-l sâcâie. Dacă-l întâlnea când era cu căldarea de apă plină, i-o vărsa din greșeală peste picioare; când îi făcea ea așternutul, știa el dinainte că se va întâmpla ceva. Ori îi cădea fundul patului în timpul nopții, ori nu putea dormi de mâncărime pentru că-i băgase ceva și trebuia să se scoale în toiul nopții să-și scuture cearșafurile.

Găsise și Ditte pe cineva pe care să se răzbune, fără răutate, de tot ce avea ea însăși de suferit; și fata profita de-a binelea de acest prilej. Karl primea toate sâcâielile și se purta ca și cum nici nu le-ar fi băgat în seamă. Numai pentru atâta nu-și schimba cu nimic felul lui de-a fi față de ea. Ditte nu i-ar fi luat în nume de rău, dacă și-ar fi ieșit din fire și i-ar fi tras și o palmă. Dar el nu izbutea decât să facă o mutră nenorocită.

Ceilalți doi feciori dădeau rar pe-acasă. Pe unul dintre ei, pe învățător, îl văzuse Ditte odată la curte; celălalt – agricultorul – nu se arătă niciodată în timpul verii.

Într-o sâmbătă după masă, chiar înaintea culesului, învățătorul veni în vizită. Când sosi Ditte acasă, cu vitele, el tocmai stătea în mijlocul ogrăzii, zvult și mulțumit – în contrast luminos cu toate din jurul lui. Se simțea în aer, fie că se și ciocnise cu maică-sa, fie că era gata s-o facă. Stătea colo, cu ochii spre mare, ca și cum priveștea l-ar fi copleșit. Mama trebăluia la vasele de lângă pompă, privindu-l provocător. Când trecea careva pe lângă ea, femeia punea mâna streășină la ochi, maimuțărind privirea feciorului. El vedea, dar nu-i păsa.

— Ei, ce-ai mai iscodit? Poate că ești în stare să ne spui ce mănâncă azi la masă cei din Suedia? o auzi Ditte spunând.

— Suedia nu-i în direcția aceasta, mamă, făcu el râzând. Ca să privești într-acolo, trebuie să treci de partea cealaltă.

— Așa? Îi fi știind tu mai bine, că ești doar deștept nevoie mare! Dar atunci la ce le holbezi?

— Găsesc că marea lucește azi ca de sărbătoare, spuse el ca s-o cicălească. Nicio curte de pe țărm nu-i atât de frumos așezată ca asta! Păcat numai că bunul Dumnezeu a stricat orzul pe găște! râse el cu hohote.

— Ce-ai spus? Strălucește ceva acolo? Femeia se apropie de el și privi de la locul lui, făcând o mutră neroadă și nevinovată. Da, da... uite, se și vede! Lucește ca murdăria de pisică în lumina lunii, zău așa! Mă, ce frumusețe! Doamne iartă-mă! De emoție se lovi cu palma peste sold. Cum de nu s-au gândit să întindă ograda până peste mare – strămoșii ăia ai noștri! N-am mai fi avut nevoie nici fie mâncare și nici de băutură! Dar poate că intrăm mai bine în casă să băgăm ceva în gură – adică acei dintre noi care nu ne săturăm numai din holbatul pe păătoasa asta de apă. Întoarce spatele și intră în casă. Fiul o urmă zâmbind.

Argatul renunță azi să trateze lumea cu poveștile lui porcoase; ținea capul plecat adânc peste farfurie și mâna îi tremura puțin. Însăși chiaburoaica se cam sfia de fecioru-său; nu era atât de zgomotoasă și de nerușinată ca de obicei. Fiul ședea colo și vorbea vioi și dezghețat; povestea lucruri hazlii de la oraș și râdea fără să-i pese că nu lua nimeni parte la hazul lui. Karl nu râdea niciodată; iar Kasmus Rytter și chiaburoaica râdeau numai de necuviințe. Pe Ditte n-o impresiona nimic, nici poveștile vesele și nici cele triste. Ar fi fost caraghios ca o fetiță ca ea să se amestece în vorbă. Dar îi era îngăduit să-l privească pe învățător și asta o și făcea. Când vorbea, parcă se lumina la față și Ditte i se părea că aerul era mai curat azi în cameră. Se cunoștea că omul avea de-a face cu copii și că te înțelegea gândurile.

— Ai frați? întrebă el deodată, întorcându-se spre Ditte.

Fata roși încurcată. Nu era obiceiul să se ocupe cineva de ea la masă. Când auzi că nu fusese încă acasă, învățătorul deveni serios.

— Asta nu-i drept din partea ta, îi spuse chiaburoaicei fără înconjur.
— N-o duce rău aici și nu-i lipsește nimic, răspunse Karen tăios.
— Cred că nici legea nu îngăduie să ții o vară întreagă departe de casă un copil abia cumenicat, continuă el. Dar în tot cazul, nu-i drept.
— N-ai să mă-nveți tu legea – și nici ce-i drept și ce nu-i, răspunse Karen, ridicându-se furioasă de la masă.

Totuși, mama și fiul discutară chestiunea între patru ochi și când isprăvi Ditte treburile de prânz, veni stăpâna la ea și-i spuse că avea voie să dea o fugă acasă pentru o vizită scurtă; vitele puteau rămâne în ogradă în vremea asta.

— Ești liberă până mâine seară – auzi? strigi învățătorul după ea. Karen mai mormăi ceva, dar Ditte nu mai auzi. Era departe.

Așa de veselă și de iute de picior nu fusese ea toată vara. Se putea duce acasă! Și mai avea voie să și doarmă acolo – o noapte întreagă! Mereu și-o repeta în gând, pe când fugea. O noapte întreagă! Asta-i venise ei cel mai greu, – să nu doarmă sub acoperământul părintesc, să nu potrivească păturile pe copii și să nu le audă răsuflarea liniștită.

Surioara Else, care tocmai spăla vasele, scăpă oala din mâini de spaimă, când se repezi Ditte în bucătărie. Se urcase pe-un scăunăș, ca să ajungă la scândura de scurs vasele; era gospodină foarte destoinică. Ditte cercetă vasele spălate de ea și-i laudă munca. Mititica roși de bucurie.

Lars Peter se ivi pe scara podului, somnoros.

— Ce, tu ești, fato? se bucură el. Mi s-a părut mie că-ți aud glasul. Ditte îi sări de gât, cât p-aci să-l răstoarne.

— Lasă-mă să mă trezesc, spuse el râzând și căutând cu mâinile o proptea. Somnul de zi nu-i așa de sănătos ca cel de noapte. Te zăpăcește!

Sosi și Paul în goană, de pe chei. Aflase de la ceilalți copii, că venise soră-sa cea mare acasă.

— Mi-ai adus ceva? întrebă el chiar înainte de-a intra în casă. Doar mi-ai făgăduit c-ai să-mi iei ceva de-o coroană întreagă, când ai să fii la stăpân, spuse băiatul supărat.

Asta trebuie s-o fi spus ea odată așa, într-o doară, ca s-o lase copilul în pace. Uitase cu desăvârșire.

— Data viitoare nu mai uit, spuse ea serios, privindu-l în ochi.

— Vezi, e primejdios să făgăduiești copiilor ceva, fără să-ți dai seama, spuse Lars Peter. Țin mai bine minte decât noi!

— Așa spuneți întotdeauna, c-o să ne dați ceva, dar nu vă țineți de vorbă, îl întrerupse Paul.

— Unde-i Christian? întrebă Ditte, ridicând pe mititelul cel nemulțumit în poală.

— Christian? E la lucru. E un om și jumătate, spuse tatăl. Slujește în vara asta la hangiu.

— N-a pomenit niciun cuvânt de-așa ceva, când a fost la mine.

— Cum? A fost pe la tine? N-am știut de asta. Voi ați știut, copii? Lars Peter era uluit.

Da, surioara Else știa. Ei îi încredințase Christian secretul. Doar ea era acum mămica.

— Și mie nu mi-ai spus nimic, o dojeni tatăl.

— Dar nici n-ar fi putut să-ți spuie, îl întrerupsese Ditte repede, dacă i-a spus Christian în secret! Îi dă hangiuul ceva?

Lars Peter râse.

— Nu-i hangiuul omul să dea ceva de bună voie, lui îi place mai degrabă să ia. Dar masă capătă băiatul – și învață din vreme să muncească și să fie supus. Alde mine nu-l pot păzi, dacă noaptea umblu pe mare și ziua dorm. Știi c-a murit nevasta hangiuului?

Ditte răspunse că asta îi povestise Christian, dar întrebă din ce se prăpădise.

Lars Peter trase cu ochiul spre copii.

— Acum vă puteți duce puțin să vă jucați, copii, spuse el. Cei doi micuți se făcură nevăzuți încet și cu mutrișoare jignite.

— Știi că-și doreau grozav un copil – și-i o poveste foarte tristă. Căci chiar când oamenii sunt atât de răi, cât se poate spune pe drept de hangiu că este, copii tot ar vrea să aibă. Toți, sau cel puțin unii dintre noi! Pentru asta, hangiuul și nevastă-sa au făcut de toate; se spunea că hangiuul și cu tovarășii lui de rugăciune îngenuncheau și se rugau lui Dumnezeu să-și coboare privirea cu iertăciune asupra lor și să binecuvânteze pânțele femeii. Dar poate că Dumnezeu știa că nu-i va merge bine copilului la ei – sau mai știi de ce? În tot cazul, scamatoria asta nu le-a fost de folos. Toamna trecută a venit în sat misionarul pe care-l poftise hangiuul să dea lecții de scriptură pe-aici, prin ținut. Țsta se ruga cu hangița între patru ochi și punea mâinile pe ea și o binecuvânta. Și, nu știi cum dar femeia a rămas grea.

— Asta-i curată minune! făcu Ditte serioasă.

— Poți s-o iei și-așa – sunt multe pe care nu le putem înțelege. Se pare însă că hangiuul nu e chiar atât de evlavios, căci de data asta nu vru să creadă în minuni. Bun cu femeia n-a fost el niciodată, dar acum a fost chiar de tot al dracului. A bătut-o și a călcat-o în picioare în chipul cel mai josnic; oamenii spun că țintea loviturile tocmai în locul unde purta ea pruncul.

Ditte scoase un țipăt de spaimă.

— Cum a putut face așa ceva! șopti ghemuindu-se. Glasul îi era răgușit.

— Hi, na-ți-o! Cum a putut! O fi fost gelos și doar diavol împielit este el oricum, când îi stă ceva în cale. Femeia s-a îmbolnăvit și a murit. Se povestește că atunci când a fost așezată în sicriu, el n-a dat voie să i se pună pânză, ace și ață de cusut în mormânt, ca să-și poată

slobozi copilul la soroc. Așa-i datina când moare o femeie care are un copil în pânțe. Dar el a fost neînduplecat. „Să stea așa, până-n ziua de apoi!” se zice c-ar fi spus. Și acum îl urmărește, nici nu era de așteptat altfel, că doar nu-i alta decât om – chiar dacă se spune despre el că nu se teme nici de Dumnezeu, nici de dracu’. Oamenii care trec noaptea prin cimitir spun c-au auzit-o oftând din groapă. Acum o săptămână, când se întorcea hangiul noaptea din oraș cu căruța, n-a putut urni caii din loc, ca să treacă prin fața cimitirului. S-au oprit și de spaimă i-au trecut sudorile. Din fundul mormântului femeii se auzea un glas: „Scutece și feșe! Scutece și feșe!” Hangiul a fost nevoit să-și sfâșie cămașa în bucăți și să le puie pe mormânt; glasul a amuțit și el a putut trece mai departe cu căruța. Dar de-atunci nu mai e om. Tot așa de-al dracului e cum a fost și până acum, dar nu mai e același om!

— Biata, biata femeie! spuse Ditte. Avea ochii înecați în lacrimi.

— Da, aici ai dreptate! Multă răutate mai este pe lumea asta! Dar când este cineva urmărit de dincolo de mormânt, atunci e și mai rău. Dar mai bine să nu stăm aci să ne amărâm! Lars Peter ridică glasul. Ia te uită pe afară și vezi de copii – le e tare dor de tine. Trebuie să mă duc să pregătesc barca pentru la noapte.

Ditte îi luă pe Paul și pe Else de mâna și ieși să dea bună ziua prietenilor și cunoscuților. Ar fi preferat s-o lase baltă, dar așa ceva nu mergea; i s-ar fi aruncat în obraz că-i încrezută.

Bătrânii din casa de turtă dulce se bucurară s-o revadă.

— Ce mare te-ai făcut! spuseră ei, pipăind-o de sus până jos. Ei se făcuseră parcă mai mici. Părea că, drăguții de ei, intrau încetișor în pământ. Ca întotdeauna, la ei mirosea a mere și a levănțică.

Intrară și la vădana lui Lars Jensen. Nu mai era văduvă. Hangiul o împerechease cu un pescar nou venit în sat – ca să scape repede de problema locuinței. Dar copiii îi spuneau tot văduva lui Lars Jensen. Fu mișcată de vizită, drăguța de ea!

— Ei, n-a fost să fiu mama voastră, dar îmi pare bine că v-ați gândit la mine. Mi s-a dat și mie un bărbat cu care trebuie să mă înțeleg. Ai auzit de asta? N-aș prea putea să-fi spun cum este – că abia l-am cunoscut și eu; e ciudat să vezi că ți-i băgat un om venit din lumea largă în grajdul tău; mai întâi zvârlim amândoi din copite, mușcăm zăbala și nu vrem să știm unul de altul. Dar trebuie să te deprinzi... ca cu toate pe lumea asta!

Fură siliți să stea și să bea cafea, pe urmă porniră mai departe.

Era plăcut să umbli așa și să fii tratat și respectat ca un om mare! Ditte i se părea că este sărbătorită.

În curând se isprăvi și cu vizitele. Era sâmbătă și acasă era nevoie de o curățenie generală. Else nu putea face decât strictul necesar. Ditte își trase o rochie veche pe ea, își legă dinainte un șort de bucătărie și

se puse pe treabă.

Îi tăcea bine să lucreze pentru casa lor – încă și mai bine îi făcea să vadă cum luceau ochii celorlalți la vederea ei, de dragoste, de mândrie și de admirație. Cât de plinuță și de roșie în obraji devenise și cum s-a lungit și s-a mlădiat!

— Acuși ești cogeamite fată; spuse Lars Peter cu mândrie. Până să ne dăm seama, ne trezim că vii și cu un drăguț la braț. Copiii se atârnavă de ea, bucuroși și mândri că au o soră mare, care venise acasă cu hainele mirosind a lume străină, și care povestea minunății.

Paul mai ales, nu-i mai dădea drumul, așa încât aproape o împiedeca de la treabă; ar fi vrut să stea tot timpul în brațe la ea. Voia să se despăgubească de toate lipsurile. Și în inima Dittei se astâmpăra astfel dorul de a-l avea pe lângă ea și de a-l ajuta; îi simțea trupușorul atât de dulce în mâini și era fericită când îl auzea repetând.

— Nu, asta vreau să facă mămicuța Ditte! de câte ori avea nevoie de ceva.

Voiră firește să doarmă toți patru într-un singur pat.

— Asta nu mai merge! Ce-ați uitat că v-ați făcut toți mari? spuse Lars Peter.

Ditte o dorea tot atât de mult ca și ceilalți, căci la urma urmei, nici ea nu era mai mult decât un copil.

— Hai, nu vii? o strigau, trezindu-i dorul de a se strecura lângă ei. Dar pe de altă parte, dorea să mai stea de vorbă și cu tata, ca oamenii mari.

— Cum te simți acolo? o întrebă el, când cei mici le dădură pace. Arăți bine și sănătoasă; nu cred că te țin flămândă, sau că trudești prea mult.

Nu. Ditte era mulțumită – așa, în general. La iarnă tare-ar fi vrut însă să vie acasă. Treabă se găsea pentru ea aici și curtea de la Bakke era atât de departe.

— De lipsit ne lipsești tu în toate și în tot momentul, ba la una, ba la alta, spuse Lars Peter. Dar să te luăm acasă – pe tine, o fată comunicată – nu merge la oameni mărunți ca noi! Lumea o să trăncănească.

— Martha lui Rasmus Olsen n-a plecat niciodată de acasă, răspunse Ditte.

— Ei, cu ea e altceva! șovăi Lars Peter. Nu i-a venit asta așa, din senin. Hangiului nu-i place să aibă oamenii ajutor de la copii; n-a vrut să ni-l lase nici măcar pe Christian. Dacă-ți vine prea departe, îți putem căuta un loc de unde să-ți fie mai îndemână de venit acasă. Se vorbește că hangiul vrea să ridice un hotel și să ademenească vilegiaturiștii pe-aici, cum e și prin alte locuri. Poate că ai să găsești și tu de lucru pe-acolo.

Nu, Ditte prefera să rămână unde era.

— Nici nu-i bine să schimbi locul atât de repede, spuse Lars Peter. Îți iese nume rău – cu, sau fără temei. Chiaburilor nu le plac oamenii care schimbă des stăpânul.

— Și de ce nu, dacă ei însăși sunt pricina?

— Pentru că asta dovedește prea multă neatârnare, ceea ce nu-i pe placul lor. Cei ce rămân mult într-un loc, sunt oameni care înghit multe – și asta le place! Dar, ca să vorbim de altceva: Îl vezi vreodată pe unchiul Johannes? Se spune că dă adesea pe la curtea Bakke.

Ditte îl văzuse numai odată la Bakke și nu credea că mai fusese pe acolo.

— E oare ceva între el și Karen? iscodi ea.

— Se vorbește de-așa ceva și anume că se cam bagă în sufletul chiaburoaicei – și că nici ea nu s-ar da în lături. Dacă-i așa sau nu, nu pot să garantez; dar obraznic este el destul, ca să năzuiască atât de sus! Așa se înhăitează câte unul tânăr cu una bătrână și bine nu iese din asta precât se știe.

A doua zi dimineată Ditte se deșteaptă pe când o trăgea cineva de nas. Zăpăcită, deschise ochii: Christian și Paul erau aplecați peste pat și o priveau șiret. Surioara Else se afla și ea acolo, cu cafeaua în mână.

— Să bei cafeaua în pat! strigară copiii, prăpădindu-se de râs de mutra ei speriată. Nu era deprinsă să fie trezită astfel.

Și nici nu era prea devreme – asta cunoștea ea după soare. Drăcușorii se vorbiseră de cu seară s-o lase să doarmă mai târziu și se strecuraseră din pat fără s-o trezească.

— Știu eu câte parale faceți! spuse ea, ridicându-se. Avusesem de gând să mă scol devreme și să deretic prin casă.

— Las' că am strâns noi în casă! strigară ei veseli c-o păcăliseră pe Ditte.

Pe când se îmbrăca, Ditte trebui să le povestească despre curtea de la Bakke, despre vite, despre motanul care era întocmai ca Pers și despre argatul cel în vârstă, cu gura mânjită de tutun de mestecat și cu dinți negri de cal.

— Și-i mai place să și sărute! adăugă Ditte. Abia de poți scăpa de el.

— Ptiu, ce scârbos! Christian se duse să scuipe pe fereastra deschisă. Atunci descoperi bărcile pe mare. Vine tata! Și-o tuli cu un strigăt de bucurie, spre dune. Și ceilalți doi se repeziră după el. Dar Paul, care făcea întotdeauna întocmai ce făcea și Christian, se duse mai întâi la fereastră ca să scuipe și el. Trebui să se urce pe bancă pentru a ajunge și totuși scuipatul i se întoarse în față. Ditte fu nevoită să-l șteargă. Asta-l ținu în loc. În sfârșit, fu și el afară și-o luă de-a dreptul spre port. Ditte îl putea urmări prin fereastră. De grăbit ce era se poticnea la tot pasul. Tare mai era nostim omulețul ăsta!

Ditte vru să se ducă și ea pe plajă, dar deodată auzi o bătaie în

perete. Era mătușa Doriom. Ditte intră la ea.

— Am auzit c-ai venit, gemu ea. Ți-am recunoscut vocea. Tușea încet la fiecare vorbă și-i fierbea mâzga în piept. Zăcea într-un hal fără de hal. Ditte încercă să-i îndrepte pernele sub cap; erau scorțoase ca mușamaua.

— Zac aici și putrezesc, și tot nu mai mor. Nimeni n-are grijă de mine și nu sunt nimănui de vreun folos. Feciorul e pe mare și nu mai dă pe-acasă; nevastă-sa își face de cap. Acum așteaptă iarăși un copil – după cât se spune, că eu nu văd bine și nu știu. Dar mi-e tot una – numai di' aș muri mai repede! Dacă n-ar fi Jakob-cel-din-față-și-din-spate, aș putrezi de tot aci; numai el mai are puțină grijii de mine. Apropie-te să-ți spun ceva, dar să nu spui la nimeni. Jakob e pe cale să găsească vorba... și într-o bună zi îl împușcă pe căpcăun.

— Numai de-ar fi așa! făcu Ditte. S-ar mai liniști oamenii...

— Nu-i așa? Să nu spui nimănui, că te pomenești că se strica treaba.

— Vrei să deschid puțin fereastra? Pe Ditte o îneca duhoarea.

— Nu, nu! Numai la acest gând, o și apucă tușea pe bătrână.

Ditte privi în jurul ei; ar fi dorit să facă ceva, dar aici nu era nici început, nici sfârșit!

— Lasă așa cum este, îi spuse bătrâna. M-am deprins așa și-mi place mai mult.

Aproape să-i vie rău Dittei în încăperea asta, dar să plece și s-o părăsească pe bătrână în mijlocul vorbei, n-o lăsa inima. Nu era destul de șireată să știe a se da în lături. Deodată îl auzi pe tata strigând-o de-afară.

— Te înăbuși acolo, îi spuse el. Eu care-s deprins cu toate și tot capăt rău de mare numai când bag capul pe ușă. Ce să-i faci? Din când în când vine câte cineva de-i prijește, dar îndată e iarăși cum a fost. Ar trebui dusă la spital, numai că nu dă voie hangiul. Se teme să nu se afle cum a lăsat-o să putrezească. E plină de bube, de murdărie, de insecte și se spune că i s-au lipit pulpele una de alta.

— Și unde-s gemenii? întrebă Ditte.

— Unul dintre ei a căzut în apă, de curând, în port și s-a înecat. Mamă-sa era la ponton și spăla rufe; s-a întâmplat chiar lângă ea. N-a băgat de seamă și s-a dus acasă încredințată că nu luase pe niciunul dintre copii cu ea – ticăloasa. L-au găsit mai târziu sub o luntre. Pe celălalt l-au dat deocamdată unei familii din sat.

— Și de ce n-o fi vrând hangiul să-i ajute?

— Îi urăște pentru că feciorul a plecat pe mare, în loc să robească aici în sat.

Azi era duminică ceea ce se și cunoștea pe fața tuturor. Soarele împrăstia o lumină de sărbătoare peste dune, peste port și peste apă, iar colibele luceau blând sub razele lui. Parii de uscat năvoadele se ridica spre cerul albastru, ca niște flăcăi, care sărbătoresc duminica

cu mâinile în buzunar. O zi ca asta își cerea drepturile ei: o excursie! Lars Peter se lipsi de somn.

— Ce-are a face! Las' c-oi dormi altădată mai mult! răspunse el vesel la șovăiala Dittei. În tinerețe am mai pierdut eu câte o noapte, pe ici, pe colo. Și-i vreme destul de dormit pe lumea cealaltă!

O excursie la lacul Arre era ceva foarte plăcut și cu acest prilej puteau vedea și Cuibul Coțofenelor – asta era o ispită mare. Lars Peter ar fi dorit tare mult să treacă pe-acolo, dar copiii doreau să meargă undeva unde nu mai fuseseră niciodată. Într-un sat, la câteva mile spre sud se dădea o serbare marină în folosul portului. Lars Peter încuviință îndată. Poate că găsea acolo prilejul să se apuce de altceva – aici se săturase până-n gât!

— O să-i vedem și pe vilegiaturiști, spuse el vesel. Se spune că sunt atât de mulți, încât pescarii le-au dat colibele și s-au mutat prin șoproane și prin cotețe de porci. Caraghios neam de oameni mai sunt și vilegiaturiștii! Peștele îl mănâncă cu două furculițe, după cât se spune; gustarea de dimineață o iau când mâncăm noi de-amiază și prânzul când cinăm. Se vede că cinează când bem noi cafeaua de dimineață. Copiii râseră, prea era caraghios. Și apoi nici nu fac vreo treabă, ci doar se zbenguie cu femeile altora. Se vede c-așa vine treaba pe la ei, că tot prieteni rămân. Și peste tot te-ncurci de ei. Pescarii nu-s deloc mulțumiți, dar vezi că le intră bani! Asta se pare că le e pe plac.

Cum să ajungă acolo? Cel mai plăcut și mai firesc ar fi fost să meargă cu barca, fetelor însă nu le plăcu ideea: pe jos era prea departe. Mai era o cale: să încerce să ceară pe Klaus cel mare cu împrumut. Lars Peters fu de părere că face să încerci. De când cu povestea cu cimitirul, hangiul devenise mai blajin.

Și asta era ceva! Să umbli iarăși cu Klaus cel mare! Fetele spuseră: a-a-a! și căscară ochii, pe când băieții parcă erau niște mânji zburdalnici. Christian fu trimis pe dată să ceară căruța și, înainte de a-și da careva seama, se și întorsese și se afla cu căruța în fața ușii.

Ei, acum trebuie să dea zor. Copiii erau gătiți de zile mari, fu însă nevoie să se mai cerceteze odată totul; își dădură osteneala să arate ca lumea, căci așa era cu copiii. Genunchii lui Christian erau negri, aspri și tari.

— Nu iese, susținea el. Vino-ncoace, că-i curăț eu! spuse Ditte înarmată cu săpun verde și cu peria de frecat, dar Christian sări cât colo:

— Ce, crezi că vreau să am picioare de fată? făcu el jignit.

Ditte împachetă într-un coș pâine, puse unt și untură în oale de pământ, luă pește rece și ce mai găsi pe-acolo.

— Ne-ar mai trebui câteva sticle de bere, spuse ea.

— Las' că le cumpărăm acolo – și cafeaua! răspunse tata darnic. Azi să petrecem și noi ca oamenii.

— Dar n-ai bani! răspunse Ditte cu cap. Asta așa era! Lars Peter însă uitase cu totul.

— M-am deprins să n-am niciodată un ban în buzunar – de parc-ar fi un păcat nu alta, să ai bani, făcu el râzând. Ei, Christiane, trage o fugă la alde Rasmus Olsen și roagă-l să-mi împrumute un taler.

— Numai să aibă, spuse Ditte, trăgând cu ochiul spre coliba lui Olsen.

— Ba are; știu eu! Echipa lui Rasmus Olsen a întâlnit astă-noapte la Hesselø o barcă din Hundested și i-a vândut o parte din pește, șopti Lars Peter. Din când în când trebuie s-o faci și pe-asta, ca să ai ceva bănuți în palmă.

Christian se întoarse în goană. Se vedea din fuga lui că izbutise. În mână ținea o sticlă străvezie, care scânteia în soare.

— Asta-i rachiul curat! strigă Lars Peter cu voce caldă. Frumos, zău, din partea lui Rasmus Olsen!

— Și mai știi ceva, spuse Paul, trăgând-o pe Ditte de fustă. Colo, în casa de turtă dulce, coc mere și cred că-s pentru noi.

Ditte mirosise și ea ceva.

— Dar de unde știu ei că facem o excursie? întrebă fata mirată.

Ei, acesta nu era un secret. Căruța era înconjurată de-o gloată de copii și în colibele de primprejur femeile scoteau capul și priveau. Nu în fiecare zi trăgea un echipaj la scară!

Ce bine era să-l vezi pe Klaus cel mare! Era bătrân și muncit; slăbise grozav de când îl văzuse Ditte ultima dată Căută câteva coji de pâine pentru el, dar Klaus cel mare numai cât le mirosi. I le muiară în apă, ca să le poată mesteca. De recunoscut, însă îl recunosc și se bucură mai ales de revederea cu Lars Peter. Necheza încet de îndată ce se apropia tata de el. Era într-adevăr foarte mișcător.

— Ar vrea să-l dezmierci toată vremea, spuse Lars Peter mâhnit, apucându-l de bot. Calul băgă capul între brațul și pieptul lui Lars Peter și rămase nemișcat.

Copiilor le era milă de cal, când se gândea la drumul cel lung pe care-l aveau de făcut; părea atât de ostenit; trupul lui cel mare era ca o clădire veche, gata să se prăbușească. Lars Peter fu însă de părere că va merge și, când se urcară cu toții în căruță, calul făcu față nevoii.

Lars Peter merse pe lângă căruță până ieșiră din nisipul afânat al dunelor și Jakob-cel-din-față-și-din-spate, care răsărise și el de undeva, împinse căruța de la spate, fără să-i fi cerut nimeni. Nu era o idee chiar atât de rea din partea lui.

— Ah merele coapte! strigă Paul, când se opriră sus, pe dună, ca să urce și tata-n căruță. Le-am uitat de tot!

Ditte privi înapoi către căsuță; se gândise ea la mere, dar cum să te duci să ceri, chiar dacă bănuiai că-s pentru tine? Tocmai atunci se ivi bătrânica la ușă, făcând semne. Christian sări repede din căruță. Pe

urmă se întoarce, trăgând după el un coș greu.

— E și zeamă de agrișe aici! strigă el. Și să vă spun la toți petrecere bună din partea lor!

Călătoriră încet, dar sigur, spre inima țarmului. După ce-și încălzi Klaus cel mare încheieturile, merseră destul de bine, căci îi mai rămăsese ceva din vechiul lui fel de-a păși, cu care înghițea kilometrii mai bine decât mulți alergători de rasă.

Ce plăcut era să te afli din nou în interiorul ținutului și mai ales în căruță. În toate părțile erau ogoare, proprietăți cu câte o casă și totul vorbea despre trudă și muncă. Din loc în loc vedeai sclipind în soare întinderea lacului Arre și te gândeai la Cuibul Coțofenelor. Timpul își desăvârșise opera: ștersese pe cele vremelnice și nu lăsase decât pe cele cu temei. Cuibul Coțofenelor fusese, la urma urmei, o proprietate cu ogoare de jur împrejur – oricât ar fi fost ele de sărace – cu vacă, cu porc și cu păsări care ouau. Familia nu avusese stăpân pe cap – atâta vreme cât nu rămâneau datori nimănui nimic, nici nu le porunceau nimeni! Nu vorbiră despre asta, dar la asta se gândeau; se vedea din felul cum întindeau gâtul, când treceau peste o colină, doar, doar vor zări fumul urcându-se din Cuibul Coțofenelor. Dacă nu i-ar fi fost milă de Klaus cel mare, Lars Peter s-ar fi abătut din drum pe la casa lor.

— Poate tot ar fi fost mai bine să fi rămas acolo, îngână Lars Peter. Nu se adresase niciunuia dintre copii, dar și ei gândeau la fel. Chiar și mititelul de Paul era tăcut, ca și cum și-ar fi amintit de trecut și ar fi recunoscut casa. Oricum, țarina era altceva decât marea.

Colo unde coborai spre satul de pescari se ridica o clădire uriașă, care era plină până sus, sub acoperiș, de colivii de lemn.

— Acesta-i hotelul băilor! lămuri Lars Peter. Așa ceva vrea hangiuul să facă și la noi. Dracu' știe cum convine – de vreme ce nu-i întrebuințat decât o lună pe an. Klaus cel mare trebui să se oprească până se săturară de privit clădirea.

— La ce-s bune coliviile celea caraghioase? întrebă Ditte.

— Astea se numesc verande. Acolo zac ei și lenevesc, când n-au chef să se miște.

— Costă mult, oare, să locuiești acolo? întrebă Christian, când o porniră la drum.

— Prostule! Îi costă pe zi și pentru un singur om, mai mult decât pe noi o săptămână întreagă, cu toată familia.

— De unde iau atâția bani? întrebă Else.

— Asta aș vrea să știu și eu. Noi, cu toată truda noastră, abia de adunăm câțiva gologani pentru nevoile le toate zilele. Dar aceștia sunt de cei cărora le pică totul în poală.

Așa ploua cu întrebări fără sfârșit. Lars Peter nici nu le putea cuprinde pe toate. Numai mititelul de Paul nu întreba nimic, ci holba ochii.

— Câte vede băiatul ăsta! spuse Ditte sărutându-l.

Nu se opriă la han, ci coborâră duna și acolo deshămară.

— La cârciumă se fură întotdeauna nutrețul calului, lămurii Lars Peter, dar de fapt voia să economisească bacșișul. Legă sacul cu nutreț de gâtul calului, îi aruncară în spate o pătură împotriva muștelor, apoi plecară în cercetare.

Portul nu era atât de bun ca cel de-acasă; plaja, în schimb, era mai frumoasă. Se întindea de ambele părți ca o semilună și se sfârșea pe limba cea înaltă de pământ. Pe nisip umblai ca pe lespezi. De jur împrejur stăteau căsuțe pe roate. Erau trase în apă când voia cineva să se scalde.

— Astea-s pentru boierii care mor dacă-i zărește cineva dezbrăcați, făcu Lars Peter râzând. Dar nu-s chiar toți atât de mofturoși.

Nu, adevărat că nu. Căci ici-colo zăceau oameni întinși pe nisip, fără altceva pe ei decât un prosop peste șale; bărbați și femei laolaltă. Unii se îngropaseră cu totul în nisip, ca purcelușii, sau ca găinile. De-a lungul malului se plimbau perechi, perechi, goale, la braț. Mai umblau pe acolo și bărbați goi, cu pielea pârlită de soare și fără nimeni la braț, țănoși ca niște cocoși; pășeau cu brațele încrucișate pe piept și-și jucau mușchii. În tot momentul întindeau brațele și-și scoteau mușchii, în afară; apoi le încrucișau iarăși. Caraghioși mai erau! Dar cel mai caraghios, era un bărbat gol, care alerga de-a lungul plajei, cât îl țineau picioarele, tot încolo și-ncoace. Își înfipse coatele în șolduri și dăduse capul pe spate. Părul ud îi atârna lung pe ceafă.

Copiii râseră cu poftă.

— Asta nu-i în toate mințile, spuseră ei.

— Ba el crede că este, răspunse tata. Să știți c-o face pentru sănătate. Așa sunt ei... cei mai mulți sunt nebuni. Când or veni și la noi în sat, n-o să mai avem liniște.

Pe locul serbării nu prea aveai ce să vezi. Se împletiseră ghirlande de frunze care fuseseră atârnate între stâlpi, ca să formeze un pătrat. În mijlocul lui stătea un om care striga în gura mare:

— Drumul danezilor duce spre putere și glorie! Era cu capul gol și transpira grozav. Soarele scânteia pe fruntea lui mare și cheală.

Dar pe aici nu se aflau bărci și măsurători de putere, cum știa ei de la alte târguri.

— Omul ăsta-i prea deștept pentru noi, spuse Lars Peter și plecară mai departe: el și cu Ditte în frunte, iar cei trei mai mici în urma lor. Toate le erau aici străine și păreau grozav de distinse – ca la Copenhaga. Toate te speriau.

Într-unul dintre boschetele hotelului își mâncară pâinea cu unt și merele coapte, care mai erau calde. Un bărbat cu haină albă și cu un șervet pe braț, le aduse bere și cafea. Ditte găsi ca asta nu se prea potrivea unui bărbat. Dar ce plăcut era să mănânci la hotel!

Pe urmă veni vremea plecării. Soarele începuse să tragă cu ochiul spre culcușul lui. Trebuie să fi fost orele cinci. Ditte mai avea să se întoarcă astă seară la curte: nu făcea să întârzie!

6. FECIOARA CU OBRAJII ROȘII

Toamna sosi cu frig și cu umezeală; vitele stăteau toată ziua cu spatele la vânt și la ploaie, în loc să pască, și Ditte îngheța. Era greu să ții vitele pe-așa vreme afară căci le ardea numai de una – să se întoarcă acasă. La toate celelalte curți se băgaseră de mult vitele în grajd, dar cei de la curtea Bakke nu se grăbeau nici în privința asta, ca în toate cele unde era vorba de-o schimbare. Dar într-o dimineață, când se sculară, văzură zăpadă – în cele dintâi zile ale lui octombrie, se făcu ce e drept nevăzută în primele ceasuri ale dimineții; totuși, simțiră ca un ghiont în spate, pe care îl așteptau de mult.

Pășunatul de vară fusese bun și vitele erau în formă – aveau părul lins și erau plinuțe. Acum trebuiau să trăiască din propria lor grăsime, căci la Bakke se făcea agronomie de modă veche – se credea că fiecare anotimp își are rosturile lui. Nu se cumpăra niciodată nutreț și se băgau puține paie în șopron din pășunea cea bună. Mai ales în vara aceasta, Karen fusese neobișnuit de nepăsătoare în toate cele și feciorul ei era prea neștiutor și prea nehotărât ca să se amestece.

Ditte avea acum mai multă muncă. În afară de rânitul bălegarului și de alte treburi grosolane, care cădeau în sarcina fiului, treaba ei era să îngrijească de vite și să mai ajute și la toate ale gospodăriei, pe cât îi îngăduia vremea. Totuși, era bucuroasă de schimbare. Avea nevoie de hrană venită din afară, pentru sufletul ei. Singurătatea de la pășune îi sărăcise mintea cu totul.

Toată vara se trudise să se lămurească în privința vieții din jurul ei – a oamenilor și a lucrurilor. Dar nu-i venise ușor, din pricina singurătății. Avea prea puține prilejuri să culeagă impresii. Era Karen de la Bakke săracă? Ditte era deprinsă să-i creadă pe toți proprietarii avuți, dar aci multe vorbeau împotriva și, în primul rând, felul cum se purtau alte curți față de cei de la Bakke. Chiaburii se țineau ca scalii între ei; fiecare își avea slăbiciunile lui și aceasta îi făcea îngăduitori unii față de alții. Dar de curtea Bakke se țineau cu toții departe.

De ce se vedea din privirea și glasul oamenilor atâta spaimă, când venea vorba de Karen? Oare numai moartea sinistră a soțului ei era de vină? Și de ce se înfiora ea însăși când se afla în apropierea lui Karen? Nu doar că s-ar fi temut de ea; poate că din pricina mirosului greu pe

care-l împrăștia în jurul ei. De la ce venea acesta oare?

Și mai întâi de toate – era oare ceva între ea și unchiul Johannes? Acesta era lucrul cel mai palpitant și fata ținea ochii deschiși și urechile ciulite. Nu fu nevoie să pândească multă vreme, căci de cum fură băgate vitele la grajd, se arătă și el din nou. Chiaburoaica și cu el se iviră în semiîntunericul grajdului și cercetară vitele. El își dădu părerea despre fiecare animal în parte. Din purtarea lor unul față de altul și din ocheadele pe care le schimbau, se vedea că mai fuseseră împreună de când îl văzuse Ditte aici pentru ultima oară și că erau mai multe între ei decât era bine să se știe. Părea deci adevărat că se întâlneau și în altă parte. Johannes îi făcu Dittei un semn din cap, dar nu se ocupă de ea: fata înțelese că nici nu făcea caz de rudenia cu ea.

La prânz, unchiul fu servit în capul mesei – unde se așternuse și fată de masă. I se dădu carne de porc, cârnați și diferite delicatese. Karen, personal, se ocupa de el. Era ciudat să vezi cum îl servea femeia matură pe fățarnicul cela oacheș și cum i se uita în ochi ca un câine, pentru a-i ghici dorințele. Sine și argatul își făceau cu ochiul. Feciorul stăpânei stătea plecat peste farfurie și părea încurcat. Se rușina pentru alții.

Deodată înaltă capul și făcu ceva care nu părea să-i stea în fire.

— Tu și cu fata, nu sunteți rude? întrebă el privind la Johannes. Rasmus Rytter tuși.

— La dracu' strigă el și pocni din degete, ca și cum s-ar fi fript cu mâncarea.

Chiaburoaica îl privi batjocoritor.

— Ce, te-ai făcut mare, de vorbești la masă? întrebă ea.

Dar Johannes nu se sperie numai dintr-atâta; se holbă la băiat cu un rânjet batjocoritor.

— Da, oarecum! Adică fata a crescut la frate-meu! răspunse apoi obraznic.

Ditte tremura din tot trupul; i se părea că se folosesc de ea ca să și-o arunce unui altuia în cap. Dar, slavă Domnului, nu se mai vorbi de asta.

Pe urmă, Karen și Johannes se retraseră în odaia bună, ca doi logodnici adevărați. Erau o pereche foarte ciudată de logodnici; jucară toată după masa în cărți și băură cafea cu rom. Karen stătea cu pipa în dinți – cu aceeași pipă cu care, după cum spunea Rasmus Rytter, îl afumase și pe bărbatu-său. Johannes, ca bărbat bine ce era, nu fuma decât țigări!

După vizita aceasta, Johannes veni mereu și adesea pleca și femeia de la curtea Bakke. Pleca, și oricine știa încotro. Se găsea cu el și cu alții de teapa lui, la hotelurile de prin împrejurimi și acolo își făceau de cap. Ei, Karen nu fusese nici altădată ușă de biserică, dar cel puțin stătuse acasă între cei patru pereți ai ei. Acum dăduse orice rușine la o

parte și își arăta stricăciunea în văzui tuturor.

Era un obicei vechi, ca acei dintre slujitori care nu schimbau locul la soroc, să fie liberi în duminica următoare; și, în prima duminică a lunii noiembrie. Sine și Ditte porniră de dimineată la biserică. Li se plătise simbria și ele voiau să se ducă la Frederiksvärk să târguiască. Nu-i fusese ușor Sinei să capete la timp cele cincizeci de coroane ce i se cuveneau. Ba chiar fusese nevoită s-o păcălească pe chiaburoaică, spunându-i că are datorii în oraș.

— Las' că știu eu, vrei să te duci la târg să-i pui la casa de economii! îi spusese Karen; dar până la urmă fu silită să-i dea banii. Cele cinci coroane ale Dittei nu erau o sumă atât de mare și le căpătă fără multă vorbă.

— Ți se par mulți, spusese Sine. Stai să vezi cât o să-ți ajungă. Mai țin minte când am primit eu primii mei bani și cât am fost de amărâtă când s-au dus fără să-mi dau seama pe ce.

— Este adevărat că ai bani la casa de economie? întrebă Ditte, trecându-și bocceaua pe celălalt braț. Afară de bucata de stofă, de lână, de cămașa de bumbac și de papucii cei noi de lemn, mai avea acolo și ceva rufărie.

Sine îi luă legătura din mână:

— Dă-o-ncoace că te spetești cu ea, fată faăi! îi spusese ea. Papucii de lemn ai fi putut să-i lași, că doar sunt de purtat la lucru. Sau poate vrei să-i pui acasă la oglindă?

— Vreau să le arăt pe toate fraților mei, răspunse Ditte. Și tatei, adăugă ea grav.

— Ce copil! Da, da, cap de copil!

Ditte repetă întrebarea. Slujea ea oare cu una care avea bani la casa de economie? Era foarte important să audă confirmarea din gura fetei.

— Și noi am avut odată bani la casa de economie, spusese ea.

— Or fi fost banii pe care mama ta... Sine se opri și, ca s-o dreagă, îi încredință Dittei că are la casa de economie cinci sute de coroane. Două sute moștenise, iar restul îi strânsese ea. Când va avea o mie, își va deschide o dugheană de ață într-unul dintre sate.

— Să pui și tu ceva deoparte, spusese ea. Oricât de puțin ar fi, tot iese ceva. Și-i bine să-i ai pentru bătrânețe.

— Ba eu mă mărit, făcu Ditte. Nu voia să îmbătrânească fată mare.

— Daică nu te-o părăsi! făcu Sine.

— Pe tine te-a părăsit? ridică Ditte din sprâncene.

Sine dădu din cap.

— Da, și încă fără rușine... spusese ea înecându-se deodată. Trecuseră câțiva ani de atunci, dar când își aducea aminte, îi venea greu să-și rețină lacrimile.

— Te-a lăsat cu rușinea-n brațe? întrebă Ditte cu voce gravă și plină de experiență. Era mândră că se vorbea cu ea, cum se vorbește eu un

om mare.

— Nu, așa de departe nu i-am îngăduit să meargă și tocmai de aceea a rupt-o cu mine, spuse Sine aproape plângând.

Smiorcăi puțin din nas, apoi se liniști, își șterse nasul energic și vârî batista în buzunar cu hotărâre.

— Da, da, te holbezi, nu ești deprinsă s-o vezi pe Sine miorlăind. Dar orice acoperiș își are găurite lui prin care pătrunde apa. Ei, și acolo trebuie pusă repede o puțină, adăugă ea.

— De ce te-a părăsit? întrebă Ditte mirată.

— Asta mai poți să întrebi odată, răspunse Sine râzând. Așteaptă să vezi când or să te tragă ba de-o poală, ba de alta – pe urmă spun că trebuie să vadă mai întâi cum ești și apoi să se însoare cu tine. Atunci abia o să înțelegi mai mult decât azi. Cel mai bine e să te ții departe de bărbați. La început umblă în patru labe și te lingușesc; pe urmă, după ce le-ai dat ce vor, se ridică și-ți trag și-un picior în spate.

Ditte se gândi bine și își cercetă mica ei lume.

— Tatăl meu nu-i așa, spuse ea cu hotărâre. Își amintea ce îngăduitor era el cu Sörine și cum o aștepta să se întoarcă.

— Cred, răspunse Sine binevoitoare. Dar cei mai mulți sunt așa! Fața i se roșise mai tare ca de obicei și ochii ei căprui scânteiau de furie.

— E foarte drăguță! gândi Ditte cu bucurie.

— Asta nu-i decât o obișnuință, continuă Sine după un răstimp. Mama spunea întotdeauna: nu mai merge așa, prea ți-e roșu sângele. E tot una dacă te dai acum sau mai târziu. Cine strânge pentru la noapte, strânge de sufletul dracului, și încă multe altele pe care le născocea ea. Când m-apucă așa, mai trag un plâns, mă gândesc la vremea aceea, pe urmă scot carnetul de economii, mă uit la el și-mi trece.

În târg prăvăliile erau deschise cu prilejul acestei zile. Erau mulți servitori pe străzi, iar unii din ei își și goliseră pungile.

Numai casa de economie nu ținea deschis. Sine lăsă banii la o familie cunoscută, cu rugămintea să-i depună pentru ea. Pe urmă se duseră la târguit. Prea multă vreme nu aveau, dacă mai voiau să se ducă și-n sat la Ditte și să fie la curtea Bakke înainte de căderea nopții.

— Grăbește-te, îi spuse Sine. Altfel nu ajungem.

Ditte făgădui să se grăbească, căci trebuia să le facă pe toate.

— Tata o să bucure grozav că vii și tu, îi spuse ea. Ține foarte mult la tine pentru că mă ajuți și pentru că mă iubești. Tare-i bun, drăguțul de el!

— Atunci să-i duc și eu ceva, spuse Sine râzând și cumpără o sticlă de rom vechi.

Ditte își aminti că-i făgăduise lui Paul jucării pentru o coroană întregă și cum nici ceilalți nu trebuiau să se simtă vitregi, și nici tata

nu putea fi nedreptățit, cheltui toți banii. Și, după toate, mai avea și atâtea de cărat! Luase o pipă și tutun pentru Lars Peter, un cal pe roate pentru Paul, o păpușă pentru surioară și o trăsură care, dacă o întorceai cu cheia, mergea singură. Aceasta era pentru Christian.

Sosiră încărcate de cumpărături și bucuria fu mare. Pentru întâia oară în viața ei, Ditte era în stare să dăruiască ceva și tot pentru prima oară, frățiorii ei căpătau jucării adevărate, de la prăvălie; era greu de spus de care parte era bucuria mai mare. Lars Peter îndopă îndată pipa cu tutun și o aprinse. Ce fum splendid ieșea din ea! Nu credea el să mai fi văzut vreodată un fum atât de albastru! Și ce frumos mirosea!

— Dar la economie tot nu te pricepi, o tachină el. Totuși, partea cea mai importantă a simbriei era pusă de-o parte; stofă de rochie, lână și papuci de lemn. Văduva lui Lars Jensen, care era îndemânată, îi făgăduise să-i coasă rochia. Ditte vru să fugă pe loc la ea.

— Stofa poate s-o ducă și Christian, spuse Lars Peter. Tu, fă-ne mai bine o cafea. Azi trebuie să fie foarte bine făcută; de, cu așa musafir! O privi vesel pe Sine.

Ditte sosi cu cafeaua și puse și un pahar pe masă.

— Să guști și din cadoul tău, spuse ea.

— Atunci să beți și voi cu mine, spuse Lars Peter și mai scoase două pahare. Mai întâi vru să se bucure de sticlă; înainte de-a o destupa, o ridică la lumină. Așa ceva n-am mai avut de multă vreme în casă, spuse el. Glasul îi era cald. E ca și cum te-ai întâlni cu prima dragoste din tinerețe.

— Așa arăta ea? îl întrebă Sine râzând.

— Frumoasă era ea, dar așa obraji roșii ca ai dumitale nu mi-a mai fost dat să văd.

— Vai, tată! spuse Ditte cu dojană în glas.

— Ei, drăcie, doar n-o să mint acum. Am vrut numai să spun: ehei, să mai fiu eu odată tânăr... Era agitat, deși nu gustase încă din rom.

Sine râse gâlgâind; azi nu se simțea deloc jignită. Ia să fi vorbit așa argatul, sau altcineva... Ditte era mândră de tatăl ei.

— Mulțumesc frumos pentru băutură și pentru că ești bună cu fata, spuse Lars Peter ciocnind cu ea. Ditte ciocni și ea, dar băutura făcu s-o treacă fiori și puse paharul jos, după ce abia îl atinse cu buzele.

Pe când fugea Ditte cu stofa la văduva lui Lars Jensen, Lars Peter și cu Sine găsiră vreme să schimbe o vorbă serioasă despre fată; copiii ședeau pe jos cu jucăriile.

— Cum merge eu cu treaba? întrebă Lars Peter. Amândoi o urmăreau din ochi; alerga ca o căpriță peste dune – atât era de bucuroasă de rochia cea nouă.

— E foarte destoinică, spuse Sine. Dacă ar fi toți oameni atât de binevoitori și de conștiincioși!

Da, nu era nimic rău într-însa, pe cât știa Lars Peter. Dar cum se purtau cu ea? Nu se plângea niciodată; cei de la curtea Bakke, însă, n-aveau nume bun.

Aveau ei cusururile lor, ca și alții – poate chiar mai multe decât alții. Dar de răbdat se putea răbda, nu era nimic de zis. Și de mâncat, se mânca bine acolo.

Asta nu era puțin lucru și ea însăși era o dovadă că se putea foarte bine răbda la curtea Bakke, spuse el nemailuându-și ochii de la fața ei rotundă și blajină. Sine fu nevoită să râdă și răsă și Lars Peter; ședeau aici unul lângă altul, privind pe fereastră, cu obraji roșii de osteneala pe care și-o dădeau ca să-și ție răsul. Pe urmă se priviră din nou și din nou izbucniră în râs.

— Nu-i așa că-i... făcu Lars Peter, dar se opri.

Obrajii ei roșii îl fermecaseră și chiar faptul că nu-și vorbea stăpânii de rău, ci le lua apărarea, îi plăcea. Era, de bună seamă, o fată la locul ei – și ce trup! În față, la gâtul ei moale, se vedea o mică adâncitură, în care se mișca ceva când vorbea. Iar când râdea, se zbătea tare ceva înăuntrul ei, cu niște lovituri ușoare și dese, ca și cum avea acolo în gât un ghiduș care bătea tactul. Cum dracu'...

— Cum se face că așa mândrețe de fată ca tine umblă nemăritată? o întrebă el.

— Ei, asta nu-i de înțeles, făcu ea râzând.

Pe urmă sosi și Ditte și trebuiră să plece. Lars Peter rămase o clipă cu ochii pierduți la ele.

— Să merg cu voi o bucată, făcu el apoi cu o smucitură.

7. ÎNTUNECIMEA DE IARNĂ

Deocamdată, iarna aduse cu ea frig și întuneric. Dittei i se părea că nu mai trăise niciodată acasă o iarnă atât de întunecoasă și de friguroasă. Chiar de la începutul lunii veni zăpada, biciuită încoace de furtuni dinspre mare; aripile curții, care păreau niște brațe întinse s-o primească, adăpostiră zăpada în troieni înalte, închizând calea. Ditte era înghețată de-a binelea și avea degerături mari la mâini și la picioare; zăpada îi pătrundea în papucii de lemn și-i ținea picioarele veșnic umede. Sine îi usca pe furiș ciorapii la sobă, dar asta nu era de mare folos. La călcâi, la glezne și pe mâini era bășicată de frig și o durea când se încălța, sau când băga mâna în apă rece. Dimineața, dud voia să se îmbrace, hainele îi erau pe jumătate acoperite de zăpadă, care intra prin crăpăturile ușii; afară, zăpada era câteodată atât de înaltă, încât mu se putea deschide decât jumătatea de sus a ușii. Atunci era nevoită să se cațere pe-acolo și să-și facă drum prin zăpada până la bucătărie. La căldură, se topea zăpada de pe haină și atunci curgea apa șiroaie de pe ea.

Zăpada n-avea de ce să-i placă. Cei mici de-acasă înnebuneau de bucurie când, trezindu-se într-o dimineață, vedeau zăpadă multă. Nu-i puteai stăpâni și ieșeau să se bage cu capul în ea – pe cât posibil numai în cămașă – atât puteai să-i ții, cât să se îmbrace. Asta nu înțelegea Ditte: pentru ea, zăpada însemna frig, necazuri și trudă.

Întunericul nu făcea lucrurile mai plăcute. Doar târziu, spre amiază, dacă se mai lumina puțin – tocmai când erai gata cu treburile cele mai grele. Îndată după masă, întunericul te cuprindea din nou. Venea de-afară, dinspre mare, unde clocise până atunci, sub formă de ceață plumburie și de ape negre, moarte. Ziuă de-a binelea, nu era niciodată.

Treceau zilele, toate la fel, cu tocat de paie, treierat, curățit de semințe și îngrijitul vitelor. Cât era ziua de lungă trudeai și de făcut tot nu făceai mare lucru; nu isprăveai bine o treabă și te năpădeau alte trei.

La curtea de la Bakke nimic nu se făcea ca lumea și nimic n-avea locul lui – nici oamenii și nici treburile. Ditte era ba ici, ba colo. Când vedea de vite, o strigau să pornească fie mașina de treierat, fie pe cea

de tocat paie.

Trebuia să încerce de toate și făcea munci de care în altă parte aveau grijă cei mari; căra grânele de băgat în mașina de treierat, ori se cocoța colo sus, sub acoperiș, unde nu ajungea nimeni altul, ca să dea paiele la o parte. Trebuia să tragă mașina de curățat și de decorticat împreună cu Sine, pe când Karl o umplea. Erau treburi grele, dar cel puțin în șopron era cald și adesea îi lua Karl lucrul din mâini și-o lăsa pe ea să bage în mașină. Atunci mai schimbau câte o vorbă; Ditte aștepta cu nerăbdare aceste ore.

Cu cei mari, Karl, era sfios și tăcut – nu putea suferi că-l lua în râs. Dar pe Ditte o socotea de-o seamă cu el și-i vorbea din inimă. Ea nu-l mai cicălea și cu vremea chiar, îi devenise drag, înțelegea că i merge greu băiatului, că avea nevoie de cineva, care să-i arate puțină prietenie. Dar că el – bărbat – înghițea orice, asta nu putea pricepe. Când i-o spunea, băiatul nu-i răspundea – își venea să-ți iei lumea-n cap!

Băiatul era în puterea mamei – iată pricina! Nu pentru că o iubea – vorbea de ea ca de-o străină, ba chiar lua și el parte, când o bârfeau; dar nu izbutea să se smulgă de sub jugul ei!

Într-o zi, începu să vorbească de tatăl lui, așa, fără niciun prilej; nu-l pomenise niciodată până atunci.

— L-ai iubit? îl întreabă Ditte. Că doară pe mama ta n-o poți suferi, urmă en, văzându-l că tace. Nu trebuie să-ți fie rușine să mi-o spui, că doar nu-i nimeni obligat să iubească pe cine nu *poate* iubi. Nici eu n-o iubesc pe mama mea!

— Dar asta nu-i drept! Dumnezeu a spus să ne iubim părinții, răspunse Karl înăbușit.

— Ba nu, când nu-i poți iubi – cum să ți se ceară așa ceva? Dacă nu sunt buni? Nu vezi că n-o poți suferi pe mama ta? Și atunci, cum s-o mai și iubești?

Asta nu mai știa Karl – știa numai că era obligat. Așa scria la cartel!

— Dar tatăl tău a iubit-o pe mama ta? Se pare că era foarte credincios.

— Nu... n-a putut-o iubi și era foarte necăjit de asta. Mama își fuma pipa în iatac, pe când el zăcea atât de bolnav. A început să tușească și să scuipe sânge, dar ea tot nu s-a lăsat. „Scuipă tu sângele cel stricat, îi spunea ea, că se face altul bun la loc!” Vai ce groaznic era sângele tatei pe jos – și el se făcea alb ca varul. Dar s-o roage să lase fumatul, nu voia. Frații mei i-au ascuns atunci pipa și tutunul și ea m-a ispitit pe mine cu dulciuri să-i spun unde erau ascunse.

— Cum se face că nu te-a bătut ca să-i spui? Că asta i s-ar fi potrivit mai bine!

— Nu, pe cei mici și slabi nu-l place să-i lovească. Dar pe frații mei, care erau mari și voinici, îi snopea. Și ei m-au bătut pe mine... pentru

că am flecărit.

— De fapt ți s-a și convenit, cu toate că erai mic. Paul sau Else, sau chiar zăpăcitul cela de Christian, n-ar face așa ceva. Noi patru ne-am ținut strâns împotriva mamei, cu toate că tata spunea că nu-i frumos. Dar noi o făceam mai mult ca să-l cruțăm pe el.

— Era și ea rea cu el?

— Ei, tatei nu-i poate face nimeni nimic. El le ia pe toate așa... ca bunul Dumnezeu, știi tu... drept bune.

— Nu-i voie să măsoare pe nimeni cu Dumnezeu, o certă Karl.

— Ba da! răspunse Ditte cu încăpățănare. Când e vorba de tata, o fac! Doar nu ești pastor!

De astă dată se supărară și nu-și mai vorbiră cât țină treaba.

Serile însemnau cele mai bune momente ale vieții. Din fericire, zilele erau scurte și, când sa întuneca, înceta orice treabă în curte și în șopron; doar vitele dacă mai dădeau câte ceva de lucru. Restul timpului, Ditte ședea în camera caldă, unde era plăcut și mirosea a foc de turbă: ajuta la dărăcit lâna, la tors și la răsucit firul. Karl citea vreun text religios, vreo foaie a misionarilor, sau așa ceva și, când se afla și Rasmus Rytter cu ziua la curte, ședea într-un colț, pe bancă, moțâia sau povestea grosolăniei despre oamenii de prin împrejurimi. Dacă erau fără perdea și pipărate, Karen râdea batjocoritor și-l îboldea să spună mai departe. Ea avea pică pe toți, fără deosebire, și le dorea ce era mai rău; nu lua niciodată apărarea nimănui și nu punea o vorbă bună pentru nimeni.

— Și la ce bun? răspunse ea odată, când Sine îi impută aceasta. Spune cineva ceva de bine despre Karen de la curtea Bakke, ce crezi? Nimeni n-o cruța, deci, de ce-ar cruța ea pe alții? Nu-i venea deloc greu să spună și ea câte-o poveste porcoasă – mai ales dacă lovea cu asta în cineva. De obicei își bătea joc și de fiu-său pentru sfințenia lui, dar fără efect. Băiatul nu-i răspundea și-și vedea de treabă, ca și cum nici nu auzea.

Și pe Ditte o lua în târbacă stăpâna și Rasmus Rytter. Adolescența ei îi zgândărea pe-amândoi. Femeia dintr-însa începea să scoată capul și în nevinovăția ei copilărească punea adesea întrebări care le stârneau râsul, sau care iscau aluzii străvezii. Sine le dădea peste nas, dar ei nu se puteau abține de a pipăi noutatea care începea să se ivească și de a pomeni despre cele ce i se vor întâmpla.

Când vorbeau cei doi, Sine nu se amesteca: își vedea de treabă cu obrajii roșii și țepănană, trăind din amintirea iubirii ei nefericite. Dacă se atingeau de asta, sau dacă se legau de ea, știa ea cum să le închidă gura.

De Crăciun se făcură pregătiri mari, se tăiară păsări și se băgară aluături la cuptor. Musafirii, însă, nu veniră nici de la sine și nici

poftiți.

— Nu vor să se găsească aici cu negustorul de vite și cu gașca lui, spuse Sine. Căci altfel, n-ar avea mai multă pricină să se țină de-o parte anul acesta ca în alți ani; că doară altădată au mâncat din bucatele noastre de Crăciun! Se simțea oarecum jignită în numele curții. Stăpâna era morocănoasă – înjura strașnic și vorbea răutăcios și de sus cu toți. Simțea nevoia să se răzbune. Pe Ditte, însă, supărarea ei o atingea cel mai puțin, pentru că nu era felul lui Karen să sară hopul pe unde era mai ușor și se știa că-i plăcea cu atât mai mult să muște, cu cât se aștepta mai mult să fie și ea mușcată.

Într-o zi, între Crăciun și Anul Nou, sosi poștarul la curte. Nu erau abonați la ziare, așa că el n-a avea ce căuta de obicei acolo. Adusese o scrisoare pentru stăpână. Aceasta se retrase eu ea în iatac; era doar ceva serios când primeai o scrisoare. Când ieși de-acolo părea cu totul schimbată.

— Azi ne vin musafiri de Crăciun, spuse ea în bucătărie; către cele două slujnice. Cred că ar fi bine să servim friptură de porumbel.

Karl fu trimis să aducă păsărelele din porumbar. Karen le suci gâtul chiar cu mâinile ei, pe când da porunci pentru treburi. Lua încetișor un porumbel după altul; din sac, cuprindea pasărea fluturândă în palmele ei grosolane și rămânea un moment așa – ca și cum ar fii gustat palpitarea, spaima animalului.

— Cât ești de cald și de moale! Într-un minut ești mort! spunea ea pe când ducea ciocul la gură și-l hrănea pe porumbel cu salivă. Pe urmă pipăia cu băgare de seamă, cu degetul cei mare și cu cel mijlociu, corpul păsării, până ajungea chiar sub aripi; atunci, apăsa deodată, cu o expresie ciudată de plăcere. Ținea deoparte de ea pasărea care căsca ciocul după aer și-o privea țintă. Ciocul se deschidea larg, tot mai larg, ochii ieșeau din pielița albă ca laptele a orbitelor și, deodată, capul îi cădea într-o parte, ca o floare frântă din tulpină. Era o priveliște înfiorătoare! Dar Karen arunca râzând pasărea, celor două slujnice, pe masă.

— Ei acum că i-a pierit piuitul, scoateți-i rochița nevinovăției! spunea ea băgând mâna în sac după alta – era grozav de bine dispusă.

După masă, sosiră musafirii în două trăsură, cu larmă mare. Aveau pălăriile date pe ceafă și țigările aprinse în colțul stâng al gurii; nici nu le mai scoteau când strigau și suduiau. Johannes, cel mai cutezător dintre toți, se purta ca un musafir vechi la curte. Erau negustori de vite și tot soiul de scursuri de prin capitală, unde locuia acum Johannes – oameni de teapa celor de care cei din parohie fugeau peste șanțuri, pe câmp, când treceau în goana cailor pe șosea. Oamenii de pe la curți se ascundeau repede prin case, căci nu voiau nici măcar să fie zăriți de asemenea gașcă; pe urmă, se piteau pe la ferestre și pe la crăpături, să tragă cu ochiul și să gândească în voie despre ei.

Sine avea mult de lucru la bucătărie și așa, Karl fu nevoit să ajute la muls. Era morocănos și necăjit; nu-l puteai face să scoată o vorbă din gură. Ditte încerca din când în când, dar fără niciun folos. Nu era felul ei să respecte tăcerea. Dacă avea nevoie de ceva pe lumea asta, era să-și spună oful inimii. Voia cu orice preț să-l facă să-i răspundă.

— E adevărat c-ai fost la bal? îl întrebă ea. Așa se spune.

— Cine ți-a spus? întrebă el furios.

Deci, tot îl făcuse să deschidă gura!

— Mi-a spus cineva, dar nu-ți spun cine! făcu ea ca să-l sâcăie.

— Atunci salută-l din partea mea și spune-i c-a mințit! Karl își ieșise din fire, căci nu avea obiceiul să spună vorbe tari.

— Doar nu-i nimic rău în asta... ah! așa-i!... tu crezi că-i păcat să dansezi. Vai, dacă m-aș putea duce și eu o dată la bal, știi, la un bal frumos de tot! Ditte începu să îngâne un cântec.

— Să nu-ți dorești niciodată așa ceva... pentru că acolo se fac numai păcate!

— Ei, tu, cu păcatele tale! Așa spui tu la toate cele. Ești un morocănos și jumătate. Oare să mănânci nu-i păcat? Te duci și astă-seară la rugăciune? Dittei îi părea rău că l-a sâcăit și de aceea aduse vorba despre cele ce-l interesau pe el, ca să-l împace.

— Da, dacă scap de-aci. Vii și tu cu mine?

Nu, de-așa ceva n-avea Ditte chef. Mai fusese ea de câteva ori cu e și se săturase. Ce-avea ea de-acolo, dacă o priveau ca pe un copil al păcatului toți acești oameni care se credeau drepti și cărora de sfinți ce erau li se sucise capul – parcă erau și mai trăsniți decât habotnicii de la adunările hangiului. Ce le păsa lor de ceea ce făcuse mama ei? Oamenii aceștia se purtau cu ea ca și cum ar fi trebuit s-o smulgă din ghearele satanei.

— Nu face să te duci acolo! spuse ea.

Karl nu răspunse. N-o silea niciodată. Un timp se auziră numai țâșniturile laptelui în găleată. Pe urmă pătrunse larma din casă până la ei.

— Auzi cum zbiară și cum chiuie? făcu el cu amărăciune. Ne fac de răs. Se gândea la mama lui, asta o știa Ditte prea bine. Dar de Anul Nou fac ce fac și plec de-aici; nu mai vreau să stau să văd așa ceva! Vorbea adesea astfel, dar curaj să plece n-avea.

— Acum nici nu se ating unul de celălalt, făcu Ditte, Nici măcar nu se sărută! O spunea ca să-l mângâie, dar nu i-ar fi părut rău dacă ar fi izbutit să-l și iscodească în același timp.

— Ei, tu nu înțelegi asta... ești un copil, strigă el deznădăjduit.

— Așa spuneți voi mereu, se supără Ditte. Nu pricepea ce erau acele lucruri misterioase pe care ea nu trebuia să le știe. E oare pentru că de curând, la hotelul din Frederiksvärk, a schimbat hainele cu el?

— Sunt multe și toate la fel de urâte. Băiatul tăcu deodată. Ditte

băgă de seamă că-l îneca ceva; lăsa lucrul și se duse lângă el. În semiîntunericul grajdului, îl apucă de umeri. Știa din proprie experiență cât de liniștitoare poate fi o mână. Asupra lui, însă, atingerea avu un efect contrar: începu să plângă în hohote.

— Ar trebui să-i chemi pe frații tăi acasă, să stea de vorbă cu ea, spuse fata încetitor cu obrazul lipit de părul lui.

— Nu mai vor să vie acasă, răspunse băiatul, împingând-o la locul ei.

Ditte se opri o clipă, pe urmă îl auzi pe argat pe-afară, prin curte, și fugi la vaca ei.

Pe la nouă și jumătate Karen începu să caște și să-și scarpine picioarele pline de varice; acesta era semnalul de plecare. Ditte se grăbi să străbată ograda înainte de a se fi stins lampa în casă. Nu că i-ar fi fost frică prin întuneric, dar la curtea Bakke întunericul căpăta parcă viață. Groaza pândeă din toate ungherele. Colo jos, în strungă, urla marea și arunca un frig mușcător peste ograda deschisă; i se părea că o apucă cineva cu degete de gheață pe sub fuste. Se repezi înăuntru și închise ușa după ea. În doi timpi și trei mișcări se dezbracă și se ascunse sub plapuma cea veche și grea.

La început, patul îi păru ca de gheață și-și trase genunchii sub cămașă, până la bărbie. Zăcu un timp, clănțănind din dinți, până alungă răceala cea mai rea din pat. Dar mai trecu până se încălzi ca lumea; înainte de asta, nu putu adormi, ci stătu așa, dusă pe gânduri; se gândi acasă și la mama ei din închisoare, la bani și la rochii, la cele ce se întâmplaseră și se vor mai întâmpla în viitor. O clipă gândurile se opriră și la bunica, dar trecură repede mai departe; amintirea bunicii se da tot mai la fund în mintea Dittei. Cu atât mai des răsărea mama; parcă ar fi venit să-ți ceară să te gândești la ea. Ditte o avea tot mai vie înaintea ochilor și, vrând-nevrând, trebuia să se ocupe de ea. De vrut nu voia și era bucuroasă când simțea că gândurile luau alt curs. Dar trebuia să te faci că nu bagi de seamă. Îndată ce-ți spuneai: ah, iată că nu mă mai gândesc la ea – se și întorceau înapoi. Veneau și plecau, mai slab și tot mai slab, pe măsură ce se încălzea și o cuprindea somnul tot mai tare. O clipă se opriră la Klaus cel mare, care stătea acasă în grajdul de la Cuibul Coțofenelor și mesteca tacticos, la hotelul cel nou al băilor, despre care se spunea că se va ridica în sat – și în drumul lor spre somn, gândurile îl atinseră în treacăt și pe Karl. Acesta era orice, numai eroul gândurilor Dittei, nu; omul pe care l-ar fi admirat ea ar fi trebuit să se prezinte altfel. Îi era milă de el pentru că se simțea nenorocit; băiatul suferea, și de aceea îi părea rău de el. Îți venea să-i plângi de milă, când îl vedeai bălăbănindu-se orfan și fără rost în propriul lui cămin; pentru Ditte a avea milă însemna impulsul de a sări în ajutor. Cum era întotdeauna gata să ia asupra-și sarcini își spărgea și acum căpșorul să găsească

pentru el o ieșire din starea în care se afla. Asta devenise o obsesie de care nu mai scăpa. Ar fi trebuit să plece departe, da, departe, la fratele lui cel de treabă. Să-l ajute să-i învețe pe copii. Nu i-ar fi venit ușor să le inspire acestora respect, imnurile bisericești le cânta însă atât de frumos!

Voia și ea să meargă la oraș la stăpân, și pe jumătate adormită i se păru că se și afla acolo. Purta de grija gospodăriei, nici mai mult nici mai puțin decât a învățătorului. Era recreație și ea-i aducea cafeaua. El îi zâmbi bucuros, căci îi făcuse o surpriză – cozonac proaspăt „Ești o gospodină destoinică”, îi spuse el, mângâind-o e păr. Ditte vru să se plece, dar simți o smucitură în picior și se trezi. Bunica spunea că asta-i o prevestire. „Atunci să fii atentă, că este cineva care are nevoie de tine”, mai spunea ea. Ditte trase cu urechea, cu capul ridicat și cu respirația tăiată.

Dincolo de ușă mieuna ceva, chemând-o jalnic. Asta-i Pisi, gândi ea. Îi e frig și vrea la mine – sau poate că i-o fi urât singur.

— Du-te în șopron și prinde șoareci, Pisi! spuse ea către ușă.

Dar motanul mieuna și mai tare și zgâria ușa. Sări din pat și i-o deschise; vântul și zăpada suflară înăuntru. Dar Pisi nu se grăbea. Așa avea el obiceiul, să stea la gânduri în locurile cele mai nepotrivite. Ditte fu nevoită să-t apuce pe motan de ceafă și să-l tragă înăuntru. Se strecură apoi repede în pat și motanul sări pe perna de la cap și începu să toarcă lângă obrazul ei.

— Hai odată sub plapumă, prostule! îi spuse ea ridicând plapuma. Dar Pisi sări pe dușumea și fu într-o clipă la ușă. Acolo se opri, mieunând. Ditte fu silită să se scoale și să-i dea drumul afară și comedia începu de la început.

Ditte nu înțelegea ce voia prostul de motan, în noaptea asta. Dar deodată pricepu: uitase să-i dea laptele lui de seară. Nu-i venea să creadă că fusese în stare de așa ceva. Unde-i era capul? Și era o mare nedreptate împotriva lui Pisi, care avea doar de prins șoareci toată noaptea. Pisicile care prindeau șoareci se umpleau de rapăn dacă nu le dădeai să bea lapte dulce. Mâine îi va da două porții și va fi bună, bună de tot cu el.

Dar nu-i fu dat să scape atât de ieftin. Pisi mai mieuna colo afară și mieunatul se făcea tot mai insistent. Neglijase o ființă care-i fusese încredințată. De răspunderea aceasta mu scăpa ea cu una cu două. Motanul mieuna tot mai jalnic și mai jalnic – nu fusese deloc bună cu el.

Ditte se dădu jos din pat. Era cu saboții în picioare și apucă clanța, dar șovăi; tremura de frig și scâncea încetișor. Afară biciuia vântul și era întuneric beznă. Crăpă un pic ușa; vântul îmbrățișa clădirea cea veche și o zgâlțâia de uși și de ferestre – casa ofta și gemea din toate încheieturile. Deodată cineva îi smuci ușa din mână, și-o trânti de

perete. Ditte dete un țipăt și fugi în ogradă. Știa prea bine că era furtuna și totuși se înspăimântă.

Își lăsa papucii de lemn pe treapta din fața spălătoriei și se strecură înăuntru. Pipăi drumul până la strachină și la găleata cu lapte; pisoiul se lipi de glezna ei goală – asta o mai liniști puțin. Umplu strachina băgând-o în căldarea cu lapte. Era o porcărie din partea ei, dar ce să facă?

— Hai, Pisi! șopti ea și-o porni.

Coborî cu băgare de seamă treapta de piatră, ca să nu se verse laptele și căută drumul prin întuneric. Gerul o ardea și de-a lungul spatelui o străbătea un fior în jos și în sus, până la ceafă, sub păr. Deodată se opri, înlemnită de spaimă: în fața ei se ridica o formă întunecată, care abia se deslușea în întuneric. Ditte fu gata să țipe și să arunce strachina, dar își dădu seama la vreme că nu era decât pompa de apă. Descoperirea îi dădu curaj și se îndreptă spre ușa șopronului. Strachina de lapte a motanului își avea noaptea locul ei în șopron – ca să stea și el acolo.

Pe când se pregătea să deschidă ușa, își aminti de cel ce se spânzurase și o apucă din nou spaima – o spaimă care trecu peste ea ca o furtună. Ar fi vrut să fugă, dar atunci ar fi vărsat laptele motanului. O clipă rămase țeapănă cu strachina cuprinsă în palme – ca paralizată. Pe urmă se rezemă tare de ușa șopronului, ca să nu poată nimeni ieși de-acolo și pune mâna pe ea, pe când punea strachina în zăpadă.

Când se ridică, văzu că se aprinsese o lumină în partea de miază-zi a locuinței, acolo unde își avea stăpâna iatacul. Asta o liniști pe Ditte, și în același timp îi deșteptă și curiozitatea: acum nu se mai grăbea, deși era atât de pătrunsă de ger, încât îi clănțăneau dinții în gură.

Karen se ivi în ușa magaziei de provizii, cu o lumină plâpândă în mână. Era în cămașă și avea părul legat cu o basma. Încet, cu mișcări molatice, pășea prin camerele din fată. Ținea lumânarea în fața ei, iar în mâna cealaltă avea un obiect – poate că un cuțit. Se vede că flămânzise și se ducea la cămară să mănânce o bucată de pâine cu unt și o ciozvârtă de miel.

În camera de locuit se opri și ridică obiectul pe care-l avea în mână. Ditte văzu atunci că era o frânghie și iarăși o năpădi spaima. Se retrase prin ogradă de-a-ndaratele, urlând încetișor ca un câțel bolnav de frica nopții; nu avu curajul să întoarcă spatele priveliștii de-acolo. Karen trecu prin spălătorie și se ivi în ușă, acum era aici și pipăia drumul cu piciorul, privind fix în noapte. Lumânarea pâlpâi și se stinse.

Ditte nu știa cum de ajunsese în pat; zăcea acolo chircită și tremurând, sub plapumă, dorind să adoarmă ca să scape de toate grozăviile și să se trezească mâine ca și cum nu fusese nimic. Se

întâmpla și așa câteodată.

Când ieși a doua zi dimineață, văzu strachina în zăpadă, la ușa șopronului și, lângă ea, frânghia. În zăpadă erau urme de picioare mari, goale. Pe Karen o auzi ocărând în spălătorie – slavă Domnului!

8. IARNA CEA PUSTIE ÎȘI CROIEȘTE DRUM

„Bucurie mare n-ai aici la curtea Bakke – ba chiar îți vine să înnebunești”, își spunea Ditte câteodată. Și totuși, tocmai ea părea să fie cea mai mulțumită dintre toți, așa rotunjoară și voinică cum era.

La curte întunericul atârna mai greoi și frigul era mai aspru ca oriunde; necazurile se făceau mai simțite și mai vii. Întunericul era aici câteodată atât de negru, încât Ditte abia de mai îndrăzne să intre în el; în fiecare clipă o apuca de picioare ca s-o răstoarne, cu zgomote curioase și de fiecare dată pe altă cale. Ea nu se temuse niciodată de întuneric, dar aici o cuprindea uneori spaima; atunci nu cuteza să intre în șopron fără felinar, de frica tatălui lui Karl, care se spânzurase acolo. În general, se stăpânea din toate puterile. Dar erau și momente când atmosfera aceasta devenea cumplit de înspăimântătoare – poate și din pricina ciudățeniei lui Karen – și atunci toate obiectele păreau să prindă viață. Cel mai mult suferea Karl din pricina aceasta; erau zile în care nu-l puteai face să pună mâna pe-o frânghie. Pe toți îi copleșea, nu numai pe el. Cearșafurile cele vechi pe care le moșteniseră de vreo sută de ani, aveau un miros ciudat. Când plutea groaza peste curte, mirosul acesta se împlea cu visele Dittei și-i umplea mintea cu scene de groază. Izul de tutun și de boală ieșea din așternutul cela străvechi și-o purta până-n iatacul în care zăcea ofticosul, plecat peste muchea patului, tușind, tușind, cu gura plină de spumă roșie. Pe marginea patului ședea o femeie grasă, care-i sufla fum în față – și râdea când vedea ce mutră face. Pe dușumea ședea un băiețel care desena cu degetul muiat în roșul întins acolo. Atunci Ditte țipa și se trezea, aprindea un chibrit în întuneric, deși aceasta era cu desăvârșire oprit, apoi se liniștea.

Așa i se învălmășeau câteodată gândurile. Dar ea se scutura de ele, căci, la urma urmei, nu erau decât lucruri din afară, care n-o priveau.

Cu Karl, însă, era altceva. El însuși trăia sub un blestem, pe care nu-l putea scutura de pe umeri. Sine credea chiar, că te puteai aștepta la orice de la el. „Are firea lui tată-său”, spunea ea.

În tot cazul, nu semăna deloc cu mamă-sa: oricine i-ar fi putut face să se ascundă în gaură de șoarece. Cu atât mai de mirare era că într-o anumită direcție dădea dovadă de o adevărată energie și nici nu-l

puteai întoarce de la o hotărâre odată luată. Nu se atingea de tutun și se ținea departe de destrăbălarea mamei, alipindu-se tot mai mult de cei evlavioși. Și când începu ea să chefuliască cu Johannes și cu gașca lui, băiatul se înscrise într-o societate antialcoolică. Acesta era protestul său, ca și cum ar fi vrut să răscumpere punct cu punct, păcatele mamei.

Să se apere, însă, nu era în stare. Când își bătea mamă-sa joc de el că se ducea la adunări, tăcea.

— Te-ai făcut mare hoinar, îi spunea mamă-sa în batjocură, în legătură cu mersul lui la adunările de rugăciune – și încă cu glas tare, ca să audă toți. Da, da, asta vine cu vârsta!

El se făcea că n-aude – și-și vedea de drum. Nici opreliștile nu foloseau la nimic. Îl pune ba la o treabă, ba la alta ca să-l împiedice să se ducă la adunare, dar când sosea momentul, tot o ștergea el din curte. De obicei tremura ca un câine în fața mamei; în privința asta, însă, îi era se vede teamă numai de Dumnezeu!

Ditte ar fi dorit să-l vadă mai inimos și în alte privințe, așa, de pildă, să le ia apărarea, ei și Sinei, când stăpâna era nedreaptă cu ele. Dar tocmai atunci o ștergea el de acolo.

Karen se scrânteia tot mai rău și nu te mai puteai înțelege cu ea: se răstia la toți și era nemulțumită de toate; poate pentru că i se trezise cheful de măritiș – Sine spunea c-avea femeia poftă de sânge tânăr. Rezultatul era încăpățănare și supărare la treabă – și această atmosferă de burzuluiala o necăjea mai ales pe Ditte, căci pătrunsese peste tot și nu puteai scăpa cu niciun chip de ea.

În aparență, nu se schimbaseră nimic în firea Dittei: nu ciripise ea niciodată fără grijă, încât să pară acum redusă la tăcere; fusese din totdeauna foarte serioasă; dar în fundul sufletului avea o voie bună liniștită ce explica îndrăzneala cu care se apuca de orice treabă. Își canalizase astfel veselia, de vreme ce împrejurările nu-i îngăduiseră să se joace – de aceea și devenise atât de îndemânată la treburile casei. Spiritul ei darnic o făcuse să mențină legăturile de frăție cu cei mai mici și totuși să se facă ascultată de dâșzii. Nu-i venise întotdeauna ușor și bunele ei intenții trebuiseră adesea să fie învăluite în asprime, ca să poată răzbi și da roade. Totuși, izbutise, și aceasta numai dorită seninătății ei care n-o părăsea decât arareori. Ba chiar și ceilalți se molipseau de buna ei dispoziție, făcându-i și-și lepădau asprimea.

La început, fusese nevoită să mai și dea câte una, ca să-și cucerească respectul; din fericire, însă, lucrurile nu ajungeau până la supărare. Acolo unde era nevoie de pedeapsă – în primul rând spre binele copiilor – se străduise să întrebuinteze aceleași metode de care se servise și bunica față de ea. Când copiii se murdăreau, trebuiau s-o simtă temeinic pe pielea lor; îi băga deci în pat și n-aveau voie să se joace până nu le curăța hainele. Pedeapsa era urmarea firească a

greșelii, căci murdăritul se răzbuna el însuși și nu Ditte era aceea care pedepsea.

— Vezi, mai bine băgai de seamă, spunea ea atunci, cu un aer de nevinovăție. Ba chiar devenea îngerul salvator, căreia copiii trebuiau să-i fie recunoscători, pentru că dregea paguba.

Așa fusese ea nevoită să-și croiască drum și ajunsese să creadă ea însăși în dreptatea care sălășluia în lucruri – numai în acest fel putuse să conducă lume acea mică din juru-i.

Dezordinea rezulta în general din aceea că nu aveai tragere de inimă la treabă și fata ura din instinct orice burzuluiala; era convinsă cu aceasta se răzbuna până la sfârșit, într-un fel sau într-altul. Când căutai să tăinuiești ceva, prin înșelăciune, lucrul ieșea la suprafață și asta fusese așa de când se ținea ea minte, hăt în urmă, până la prima și cea mai simplă formă, anume a pantalonilor uzi. Acum existenta era mult mai încâlcită, dar lucrurile se petreceau totuși la fel – liniște nu puteai avea niciodată! Tot așa se întâmpla și dacă încălțai dimineța ciorapii ruți, căci umblai toată ziua cu un simțământ oribil și, tot așa, când uitai să-i dai pisoiului lapte de cu seară – atunci erai nevoit să te scoli în toiul nopții, pentru că motanul nu te lăsa să dormi, cu mieunatul lui.

Ditte avea – din mila Domnului – darul muncii. Dacă nu-i fuseseră hărăzite multe bucurii în viață, cunoștea cel puțin bucuria muncii – și o gusta ca pe-o răsplată a inimii, pentru bunătatea inimii.

Măinile îi erau roșii și crăpate, glasul aspru și nemelodios. Nu avea alt mijloc să-și arate bunătatea ascunsă în inimă, decât prin muncă. Așa se dezvoltă ea: o floare modestă, dar prețioasă. De măreție nici vorbă, căci ea nu era altceva decât o fetișcană oarecare, bună și harnică, gata oricând să slujească pe alții.

Aici, la curte, nu găsea recunoștință la nimeni. Nu iubeau munca, ci o considerau ca pe un chin; o făceau fără plăcere și nu-și îndeplineau decât pârda lnică de datorie. De aceea domnea peste tot o dezordine înfiorătoare. Dittei i se părea că asta se explica prin faptul că niciunul nu-i iubea pe ceilalți. Oamenii de la curtea Bakke nu aveau spiritul colectivității. Și nici cu unchiul Johannes nu se petreceau lucrurile altfel. Pe unde trecea, lăsa numai dezordine și nemulțumire – o știa ea bine de la Cuibul Coțofenelor.

Se săturase de oameni și acum îi era iarăși dor de pășunea ei. Dorea să vină primăvara și urmărea încordată semnele sosirii ei; se bucură când lunecă primul bulgăre de zăpadă de pe acoperiș și fu încă și mai veselă, când se ivi prima pată de tufiș din zăpadă, ca un spate zburliu. Pământul se trezea încet din somnu-i de iarnă. Apa se grăbi să formeze mai întâi băltoace și apoi să curgă; apele de primăvară își cântau melodiile ziua și noaptea, izvorând din glia umedă. Ba mai începu să și răsară câte ceva din sânul gliei; într-o bună zi ogorul și se păru ca

un aluat dospit, când călcâi pe el. Și în înaltul cerului cântau ciocârliile.

Într-o asemenea zi o luă Ditte la fugă în sus, spre culme. Fusese trimisă să-l cheme pe Rasmus Rytter, să vie a doua zi la lucru; căci trebuiau să înceapă aratul de primăvară. Omul nu mai dăduse pe la curte de vreo lună; se isprăvisese cu treieratul și, nu mai fusese treabă pentru el. Apa nu intrase încă în pământ în locurile lutoase și în fiecare clipă noroiul îi lua Dittei câte un papuc de lemn din picior; fata trebuia să se țină într-un picior până scotea papucul de acolo. Pământul i-l ținea ca o ventuză lacomă și când i-l da, în sfârșit, scotea un fel de suspin ascuțit, care-o făcea să râdă. Era veselă. Ce bine era s-o ștergi pentru o bucată de vreme de la curte! Și mai întâi de toate, era bine că venise iarăși lumina să scotocească prin toate ungherele. Erau doar o mulțime de lucruri pe care doreai să le revezi.

Coliba lui Rasmus Rytter se afla pe muchea culmii, o bucată bună de drum dincolo de pășune. Jos, în smârc, unde păzise Ditte vitele era acum apă; fu deci nevoită să ocolească pe la marginea câmpului. Era plăcut să privești în jos și să-ți recunoști vechile cuiburi, deși iarna le acoperise fără milă. O cuprinse un simțământ ciudat și intim și-i fu și mai dor de vară.

Pe argat nu-l găsi acasă. Când intră Ditte, nevasta trebăluia la sobă, nepieptănată și în fusta de dedesubt, deși era aproape de amiază. Coliba era sărăcăcioasă și murdară.

— Vai, dragă, nu te uita la mine, spuse femeia și-și strânse cu mâna murdară cămașa peste piept. Am avut atâta treabă cu dereticatul, încât n-am mai putut să văd și de mine. Ditte vedea prea bine, cât dereticase femeia – toate erau vraște; nici măcar paturile nu erau făcute! Într-unul dintre ele ședeau doi copii care se băteau; să tot fi avut șase și opt ani.

— Sunt bolnavi? întrebă Ditte.

— Ba nu! răspunse femeia. Dar n-avem destule haine să-i îmbrăcăm pe toți odată și-atunci câte doi rămân în pat. A fost o iarnă foarte grea!

Ditte fu silită să aștepte să bea cafea.

— Dacă nu mi s-ar fi întâmplat nenorocirea să mi se rățăcească untura, ți-aș fi dat și o gogoasă la cafea, spuse femeia umblând de colo-colo și căutând. Le-am făgăduit copiilor gogoși la prânz, ca să se liniștească, și-am frământat și aluatul, dar acum nu găsesc untura. Curios! făcu ea. Știu foarte bine că azi dimineață, înainte de a pleca la școală, băieții s-au bătut cu ea. Alerga prin colibă de-i zburau poalele și un moment zăbovi chiar afară. Hai, tăceți odată, strigă ea la copii, care-și lungiseră gâtul din pat, ca să vadă ce se întâmpla. Doar nu pot face mai mult decât îmi stă în puteri! Deodată rășari din partea cealaltă. În mână ținea un obiect lung și murdar, care aducea a

lumânare de seu turnată acasă. Iat-o! Știam eu! făcu ea, punând o tigaie pe foc. Pe urmă luă obiectul și unse fundul tigăii cu el. Acesta deveni unsuros și începu să sfârâie încet.

— Ce-i asta? Întrebă Ditte mirată. E o lumânare?

— Ei! Asta-i o coadă de mistreț. De obicei stă aici în cui, lângă sobă, dar azi și-a uns bărbatu-meu papucii de lemn cu ea și pe urmă au luat-o băieții.

— Dar multă untură nu-l pe ea, spuse Ditte curioasă de rezultat; ar fi vrut să vadă pe cel care ar fi izbutit să dezlipească gogoșile de pe fundul tigăii unse cu coada de mistreț.

— E cam uscată, adevărat, că-i de la un mistreț bătrân. E mai bună de tras băieților câteva. Bărbatul meu îi croiește cu ea, când îi pedepsește. Dar, hai, acum așază-te că sosește cafeaua.

Nu. Ditte era foarte grăbită.

— Mă ceartă dacă întârzii, spuse ea, căci nu era dispusă să guste asemenea gogoși.

— Ei, bine c-ai venit! Omul meu e tare morocănos când n-are de lucru. N-am ce-i da de mâncare ca lumea, când nu câștigă – și-atunci îți închipui ce liniște-i în casă! Să nu fi avut câteva scrumbii în butoi și câțiva cartofi în pivniță, nu știu ce-am fi făcut. Pentru noi a fost o iarnă grea de tot. Mohorâtă-i vremea, mohorât e la curtea Bakke, mohorâți suntem cu toții – și cum să fie altfel? Bine că scăpăm de el pentru o bucată de vreme!

Zilele se lungiră și se luminară. Ditte n-avea voie s-aprindă lampa în cămăruță, dar acum era destulă lumină acolo, când deschidea jumătatea de sus a ușii. Fereastră n-avea odăița.

Cămăruța Dittei se afla în aripa cea mai veche a clădirii, care fusese cândva – poate acum vreo două sute de ani – locuința familiei. Lespezile erau încă de pe vremea aceea, când încăperea slujea de intrare la bucătărie. Soba se mai afla la locul ei, dar la înălțimea tavanului era astupată cu paie, îngrămadite pe niște stînghii: în deschizătura căminului se afla patul, ca într-un alcov – exact atâta loc era acolo. Deasupra patului se mai vedea drugul de fier dințat, de care se atârna oala pentru fiertură. Când ploua, se prelingea funingine străveche de-a lungul zidului până pe perna fetei; mirosul acesta tare i-o amintea pe bunica și-i trezea gânduri dureroase. Se întâmpla ca șobolanii să roadă între scândurile podului îi să cadă pe plapuma Dittei.

Totuși, fata era încântată de gaura aceasta. Pentru întâia oară în viața ei, avea cameră separată. O orânduise ea oarecum, cu o ladă veche, pe care o pusese în picioare și-o acoperise cu o pânză albă. Lada ținea loc de lavabou și de scrin. De muchia deschizăturii căminului atârnase o perdea lungă, albastră, cu ciucuri, pe care o găsisese în pod și care ținuse pe vremuri de-un pat cu polog; acum

forma o podoabă superbă pentru alcovul Dittei. Pe „scrin” era rezemat un ciob de oglindă.

Aici petrecea ea cele mai frumoase momente. De câte ori era liberă, trăgea o fugă în cămăruța ei. Fusesse grozav de frig acolo, în timpul iernii, cu jumătatea de sus a ușii deschisă, dar acum era altceva. Își scotea toate comorile și le strecura printre degete; lua un lucru în mână și punea altul jos. Le mângâia și le așeza frumos. Putea să repete mereu același lucru și să simtă tot aceeași plăcere deosebită. Avea o bucată de broderie pentru care fusese lăudată de soția învățătorului, încă pe vremea când locuiau în Cuibul Coțofenelor; un album, în care niște colege care fuseseră cuminate îi scriseră câteva cuvinte și o fotografie cu toți cei cuminați la un loc. Era singura dată în viața ei când fusese fotografiată și se uita mereu mirată și curioasă la fetița firavă care o reprezenta pe ea – cea mai mică și mai urâtă din tot grupul, cum i se părea ei. Se întreba, în special, dacă va deveni vreodată atât de drăguță ca celelalte. Nu avea o părere prea bună despre înfățișarea ei – și de unde-ar fi avut-o? Nimeni nu spusese despre ea vreodată: „Ce fetiță drăguță!”

Și din ce să fi fost drăguță? Sângele care i se rostogolea în vine nu avusese prilejul să se îndulcească în trecerea lui prin inimă; trăsesse multe necazuri fetița și sângele târa cu el rămășițele lor amare prin tot trupul; din aceste rămășițe avea să se formeze sufletul Dittei. Culoarea feței îi mai era încă vineție și uscăciunea trupului colțuros, nu se rotunjea, ci dimpotrivă nu îngăduia formelor să îmbobocească. Mai avea încă umărul strâmb, căci munca grea din timpul iernii îi întreținuse cusurul și mai drăguță tot nu se făcuse.

Veselă era ea și niciodată nu se bucurase de venirea primăverii atât de mult ca în acest an. Lumina îi răsplătea din plin așteptările; îi cuprindea fața și întreaga făptură, așa cum erau ele, și razele se fugăreau după toate colțurile și muchiile trupului. Fata se prefăcea dintr-odată într-un joc de soare și de zâmbet, când pășea prin ogradă, cu marea de un albastru primăvăratec la spatele ei.

— Măi, dar veselă mai ești, fetițo! îi spunea Sine râzând la rândul ei. Îți vine asta de la păscut?

Întocmai așa arăta ea în acea zi de pe la jumătatea lunii mai, când ieși cu vitele la păscut. Și vitele arătau ca și dânsa, în timpul iernii le crescuse părul și slăbiseră, dar soarele și vântul se jucau cu ele și le făceau zburdalnice. Dădeau din copite, ca și cum ar fi pornit-o spre soare, și alergau într-un galop șagalnic, de-a lungul muchii dealului. Ditte umbla sprintenă după ele.

9. VARA

În cele dintâi zile, când ieși Ditte cu vitele, își duse gustarea la coliba lui Rasmus Rytter. Acum veneau copiii lui dimineața și după masă, fără să-i mai cheme, ca să-și ia pâinea. Soseau grămadă, chiar înaintea ei, și-o așteptau într-unul dintre cuiburi. Erau sperioși ca niște pui de veveriță și se ascundeau de oameni; cum puneau mâna pe feliile de pâine, o ștergeau unul după altul – ca și cum ar fi șterpelit ceva. Când se depărtau puțin, se împrăștiau și începeau să mănânce. Ditte trebuia să le facă parte dreaptă; nu mergea să încredințeze unuia porția celuilalt, căci erau hămesiți. Nici îmbrăcați nu prea erau: niște pantaloni zdrențăroși și câteodată ceva care trebuia să semene a cămașă. Dar, nici n-aveau nevoie de mult acum, vara. Și iuți mai erau de picior.

Într-o zi, Ditte își propuse să mai dea jos o parte din murdăria de pe ei; dar n-avu mare succes. A doua zi, nu mai îndrăzniră să se apropie și rămaseră sus în tufiș, privind în jos spre ea; cum încerca să se apropie de ei, o luau la goană. Fata ținu mâncarea în sus, dar nici așa nu izbuti să-i atragă. Atunci o puse pe coastă și plecă la pășunea din smâncuri; mâncarea se făcu pe dată nevăzută. Copiii aceștia, pe jumătate sălbateci, foarte neîncredători, de nici nu te puteai înțelege cu ei, erau parcă niște pisicuțe născute departe de o așezare omenească, pe-o căpiță de fân. Când se aflau însă între cei patru pereți ai lor, se înfățișau cu totul altfel. În jurul colibei făceau larmă mare și Ditte le auzea glasurile din depărtare, împreună cu ocările mamei, care încerca să facă ordine.

Aproape în permanență le lipseau nasturi la pantaloni și copiii trebuiau să și-i țină cu mâinile când fugeau. Pe Ditte o supăra asta grozav și într-o zi prinse pe unul dintre băieți.

— Nu-ți dau să mănânci dacă nu mă lași să ți-l cos mai întâi pe ăsta de-aici, făcu ea, scoțând un nasture din buzunar. Băiatul se supuse operației, dar tropăi în loc pe când fata cosea; nu apucă bine să înfășoare firul și să-l rupă, c-o și zbughi de lângă ea, ținându-și mai departe pantalonii cu mâna.

— Dă-le drumul, prostule! strigă Ditte râzând, după el. Atunci băiatul dădu drumul și când băgă de seamă că pantalonii se țineau de

la sine, își ieși din fire de bucurie, alergă în goana mare în jurul ei, topăind în cercuri tot mai strânse și mai strânse, cu capul întors spre centru, ca un mânz legat de un țăruș. Ditte înțelese că aceasta era în cinstea ei și-l urmări din ochi cu admirație.

— Ești grozav! îi strigă ea. Îți mulțumesc, dar ajunge, ai obosit, vino de-ți ia mâncarea. Ba, mai putea, cel puțin încă o dată. Apoi sosi gâfâind și-și primi gustarea. De data aceasta nu mai fugi, ci se așează lângă ea să-și mănânce pâinea.

Rămaseră și ceilalți și răbdară să le dreagă hainele. Încet, încet, căpătară încredere în ea și, până să-și dea fata seama, avea din nou un cuib de îngrijit. Multe le mai trebuiau, dar asta-i făcea plăcere; Ditte avea darul să guste viața prin mâini.

Ajunse atât de departe, încât copiii îi îngăduiră chiar să-i spele și atunci abia avu de furcă cu ei. Mai greu era să le curețe capul, căci se părea că nimic nu ajută. Fu nevoită să fure petrol și să-l aducă cu ea la câmp!

Într-o după masă, le turnă gaz în cap, povestindu-le în același timp despre Klaus cel mare, ca să-i facă să stea liniștiți. Când se sfârși operația, copiii rămaseră ținuiți pe loc, clipind repede, ca și cum s-ar fi trezit într-o lume străină.

— Vă ustură? întrebă ea râzând.

— Da, dar nici nu ne mai mănâncă, răspunseră ei mirați.

— El, acum ștergeți-o acasă! le spuse ea.

Se făcură că n-aud și se așezară pe jos, lângă ea.

— Și-acum ce mai vine? o întrebară.

— Plecați acasă. Data viitoare vă mai povestesc eu și altele.

— Despre Klaus cel mare?

— Da și despre motanul Pers, care știa să deschidă singur ușile. Atunci se sculară, dar prea repede nu se urniră din loc.

Ditte adună vitele, apoi se dezbracă și se scaldă în băltoaca din tufiș. Se culcă pe burtă în apa calduță și se jucă de-a înotul; când se ridica pe brațe și-și dădea apoi drumul pe burtă, apa-i cuprindea clipocind trupul și sânii mici și tari. Pielea nu mai era atât de întunecată ca vara trecută. Pe urmă, ieși pe mal și se frecă bine ca să se curețe.

Se așează apoi pe jumătate îmbrăcată pe povârnișul uscat și-și cercetă hainele; lângă ea era o hârtie cu cele trebuincioase pentru cusut. Vitele pășteau liniștit; avea răgaz să-și vadă de treburile – de îmbrăcăminte și de altele, iar Ditte avea tocmai chef de-așa ceva. Se bucura că-i singură.

Îngânând un cântec, ședea dusă pe gânduri și lucra; uitase de orice grijă. Gânduri răzlete și impresii fugare îi fluturau prin minte – depărtându-se apoi în zbor, fără ca ea să le rețină; din pământul căptușit cu mușchi gros și iarbă pe jumătate putredă, se ridica căldura,

învăluind-o. Fata ședea liniștită și cosea. De pe șosea se auzea o căruță; ea ascultă încordată – părea că vine în goană. Dar n-avu chef să se ridice și să fugă pe câmp pentru a vedea cine e.

După masă, sosi Karl de la curte, trecând peste ogoare; se vede că ceva nu era în regulă pe-acasă!

— Iar au venit, spuse el aruncându-se pe jos lângă fată. S-au și îmbătat pe jumătate. Întoarse capul.

— Și-atunci ai șters-o? întrebă Ditte zâmbind oarecum batjocoritor. Nu pricepea cum de mai stătea el acasă.

— I-am spus mamei, dar îmi răspunde numai atât: „N-ai decât să te cari!” Îi este tot una, numai să poată face ce vrea. Dar acum e serios. Mi-am strâns lucrurile. Am venit numai să-mi iau rămas bun de la tine. Stătu un moment pe gânduri. Nici ție nu-ți pasă că plec? o întrebă el, apucând-o de coade.

Ditte scutură hotărâtă din cap.

— Nu, n-ai decât să pleci! El nu-i ușurase cu nimic viața.

— N-am fost bun cu tine, nu sunt bun? repetă el când văzu că fata tace cu încăpățănare.

— Nu, spuse ea în sfârșit încet. Ochii i se umplură de lacrimi, la amintirea tuturor momentelor când ar fi putut-o apăra pentru că era nedreptățită, dar n-o făcuse.

Poate că se gândea și el la același lucru.

— Știu, răspunse el înăbușit. Am fost laș; dar acum nu mai sunt. Voi încerca de-acum înainte să fiu un om curajos și bun.

— Da, pentru că acum ești cu adevărat nenorocit, îi spuse Ditte, privindu-l în față. Știa cât e de greu să pleci de-acasă.

Deznădăjduit, băiatul privea în gol.

— Mai cu seamă pentru că e mama mea – și-apoi pentru că oamenii spun atâtea despre noi. Întâi holbează ochii, apoi se îndeasă unii în alții și șoptesc. Tare mai sunt scârboși! Vai, tu, tare-s răi! Dar, nu-i voie să gândim așa, căci trebuie să iubim pe aproapele nostru. Se opri deodată.

— Ce-ți pasă? îl încurajă Ditte. Lasă-i să vorbească. Dacă știi că nu faci ce nu se cade, atunci trebuie să-ți fie totuna ce spun oamenii. Doar tu însuși ai spus de curând că dacă ești împăcat cu Dumnezeu, nu trebuie să-ți pese de cele ce gândesc oamenii.

El rezemase capul de umărul ei și ședea așa, cu ochii închiși.

— E greu să te crezi tare într-un Domn, spuse el cu glas scăzut. Ce bine-ar fi să-L avem alături de noi și nu înăuntrul nostru – așa ca să-L putem vedea! Dus pe gânduri îi pipăi spatele, apoi se ridică deodată și o privi cercetător. Bluza fetei lunecase peste umăr – n-o încheiase bine, se vede; omoplatul îi ieșea în afară.

— Ce ai aici? o întrebă el, ținând palma în acel loc.

— Ei, asta mi-a venit din aceea că i-am cărat pe frățiori, spuse ea

roșind și acoperindu-se grabnic. A trecut aproape de tot, adăugă încet, cu fața întoarsă.

— Nu trebuie să te rușinezi pentru atâta lucru, spuse el, sculându-se de jos. Nu-s eu așa unul!

Nu, Dittei nu-i era rușine de el – și nici frică de el nu-i era; nu era decât un biet nenorocit – și-atâta tot. Îi părea numai rău că-i văzuse spatele strâmb, tocmai acum când era pe cale să se îndrepte. Își dădu toată osteneala să se țină drept; voia să aibă spatele zvelt și pieptul rotund, ca celelalte fete. Vorba păcat îi răsună în urechi din convorbirile cu Karl. Era oare păcat să-ți dorești frumusețe și, la ce bun? Tata găsea că e frumoasă. „Ai să te faci fată frumoasă cu vremea”, obișnuia el să-i spună, de câte ori venea ea pe-acasă. Dar el nu era nepărtinitor. Ditte ar fi vrut să i-o spună și alții. Mai întâi de toate, dorea să fie fată bună; dar nu strica să fie și drăguță!

Aici, la câmp, se gândea ba la una, ba la alta: nu avea de alergat încoace și încolo, deci, avea vreme să zăbovească. Învățase, în sfârșit, s-o facă și pe-asta! Pe când se scălda în gropile smârcului, se descoperise pe ea însăși centimetru cu centimetru – deocamdată fără mare bucurie. Mai erau multe care ar fi trebuit să se îndrepte.

Dar, de multe ori atenția ei era atrasă de la exterior spre interior. Într-o zi descoperi că are genunchii rotunzi – deci va fi bună cu bărbatul ei! Asta era de la sine înțeles; nu-i spusese nimeni vreodată că ar fi rea; dar tot era plăcut să ai și o dovadă sigură. Deveni conștientă de unele aspecte ale ființei ei și asta-i făcea câteodată o adevărată plăcere. Nu suferea de falsă modestie; viața era destul de searbădă, așa că nu era nevoie s-o mai despoaie și ea. Comparația cu alții nu era în detrimentul ei – după părerea ei. Numai că, din nefericire, oamenii se lăsau conduși, în general, de aparențe.

Când privea ea așa, în sinea ei, mai vedea și lucruri care n-o umpleau de bucurie, ci numai de nedumerire. Ba, îi era chiar teamă câteodată.

Soarele și vântul se jucau cu ea și roadele erau minunate. Se părea că există în spiritul ei un răs, care stătea la pândă, o furnicătură gata să izbucnească în cele mai serioase situații. Dar, în afară de răs, mai gălgâiau și altele în ea; gânduri neliniștitoare și simțăminte pe care nu știa pe seama cărui lucru să le pună. În fiecare zi dădea de alte vorbe și de alte fapte, care deșteleneau ceva în ea. O mână o apucase în neștire de coade. Din acea zi dădu atenție părului, ca unei ființe de sine stătătoare, care cerea să te ocupi de ea. Simțea nevoia să-l pipăie, să vadă dacă ședea bine, să-l slăbească din strânsoare când îi stătea prea țeapăn pe cap și să-l împletească din nou. Și, drept mulțumire că se ocupă de el, părul începu să crească și să se îndese, făcându-se mai mătăsos.

Și în Ditte creștea ceva. Simțea ceva ciudat, ba ici, ba colo, ca și

cum i s-ar fi urcat seva repede în corp, ba în tr-o parte, ba într-alta. Câteodată o durea tot corpul și amețea. După părerea Șinei erau dureri de creștere. Putea să stea cât era ziua de lungă și să urmărească această senzație; și ce neliniște în sânii care creșteau! Auzea spusele celor mari, aluziile lor ascunse, și le asculta într-un fel anumit; vedea legăturile dintre argați și slujnice în alții lumină. Sâmbătă seara, se adunau la una dintre curțile din interiorul țărmului să danseze în sunetele armonice. Pe Ditte o ghiontea inima pe când se gătea în cămăruța ei, să tragă o fugă într-acolo, să privească. Se întâmpla ca vreunul dintre băieți s-o apuce și pe ea. Fata-i dădea peste mână, dar nu mai era furioasă ca altădată – ci numai speriată.

Legătura stăpânei o preocupa mult. Începea să înțeleagă câte ceva – bănuia că în chiaburoaica cea voinică dospeau puteri ascunse, care nu suportau lumina zilei; fuseseră ținute în frâu ani de-a rândul și acum rupeau zăgazurile. Karen se afla tocmai la vârsta periculoasă, spunea Sine – un cuvânt, misterios, care cuprindea multe. Când chiaburoaica se apropia de Ditte, pe fată o trecea un fior ciudat și simțea o gâdilitură la rădăcina părului. Totul și toate erau stăpânite de acel ce ciudat, de care era apucată Karen; și Sine și ceilalți muncitori și chiar feciorul, în felul lui; privirile lor se făceau ciudate, își vorbeau în taină, își făceau semne și își aruncau ocheade. Această spaimă bizară se întindea până departe în inima parohiei; oameni străini se apropiau s-o iscodească pe Ditte – pe urmă se opreau din vorbă, ca să pomenească de vânt și de vreme. Fetei i se părea că lumea întregă era cu ochii ațintiți spre curtea de la Bakke.

Umbra curții se întindea până departe. Dacă la adunări, venea vorba de curtea de la Bakke, oamenii se agățau de ea și nimeni nu mai avea altă alta grijă decât unul și același lucru: dragostea, cu toate răbufnirile ei tainice și fatale. O lucire ciudată li se ivea în ochi și cele ascunse ieșeau la lumină. Misterul țâșnea din toate ungherele.

Ditte sorbea totul cu ochii și cu urechile, până se pomenea într-o stare de surescitare extremă, pe când o teamă trupească puneă stăpânire pe ea, sfâșiindu-i spiritul, de-o apuca groaza fără nicio pricină.

Într-o zi, pe când ședea în fața curții la masa de prânz, își descoperi propriul ei sânge pe scăunelul de muls. O apucă o amețală; nimeni nu vorbise cu ea despre cele ce i se vor întâmpla; nicio mamă n-o inițiasă cu băgare de seamă în misterele vieții. Se văzu aruncată cu brutalitate chiar în mijlocul lor și, simbolul lor, sângele, se legă în închipuirea ei de multe alte lucruri groaznice. Albă de spaimă, intră clătînându-se.

La poartă îl întâlnește pe Karl. El o întreabă ce are și cu mare greutate scoase din gura ei atât cât să înțeleagă pricina fricii ei. Zâmbi cu bunătațe și asta o liniști. Era, poate, pentru prima oară că-l vedea zâmbind. Pe urmă, însă, deveni din nou serios.

— Nu te teme, îi spuse el, mângâind-o pe obraz. Asta nu înseamnă decât că ești pe cale să devii femeie în toată firea.

Ditte îi fu recunoscătoare pentru mângâiere; nu-i părea rău că în chestia aceasta devenise confidentul ei. Pentru ea, el nu era un bărbat oarecare, ci o făptură omenească, un nevolnic, care avusese adesea nevoie de dânsa și care-i întinsese acum o mână de ajutor – era foarte simplu. Nu interveni nicio schimbare în relațiile dintre ei, decât doar, că acum mângâierea venea din ambele părți. Acum avea și Ditte pe cineva către care putea să se îndrepte cu încredere, când nu mai știa încotro s-o apuce.

10. SÖRINE SE ÎNTOARCE ACASĂ

Tocmai sfârşise Ditte de hrănit pe cei patru copii şi treaba mersese bine. Aşezase gustarea frumos pe-un dâmb şi cei patru fură siliţi să se așeze în cerc, în jurul ei; îi silea să înveţe să stea frumos şi liniştit la masă, şi să nu ţopăie cu felia de pâine cu unt în mână. Îi mai învăţa să lase şi altuia ceva şi să mănânce din aceeaşi strachină – asta mergea cel mai greu. Fiecare prefera să-şi asigure porţia şi să înfulece din ea – ba chiar să se dea la o parte şi s-o mănânce singur, ca un câine fără stăpân. Ditte îi silea să stea jos şi să mănânce din jgheabul comun. Când dădea unuia dintre ei o bucată, ceilalţi o urmăreau cu priviri hămesite. Ochii le erau mai mult la mâncarea altora decât la a lor. Atunci îi certa, căci nu putea suferi invidia. Chiar şi când erau sătui, tot ar mai fi vrut. Ditte recunoştea dreptatea vorbelor bunicii, că bunul Dumnezeu satură stomacul înaintea ochilor.

— Să vă faceţi nişte omuleţi adevăraţi ca Paul, Else şi Christian, le spunea ea. Ei împart întotdeauna între ei, când au ceva. Şi, încet-încet, copiii prindeau câte ceva din cele ce auzeau de la ea. Cei mari n-o mai luau înaintea celor mici, ci îi ţineau frumos de mână – cel puţin atâta timp cât îi vedea Ditte.

Ea şedea sus pe dâmb şi privea după ei, pe când se duceau spre casă. Se întâmpla adesea, să se ia la ceartă; atunci întorceau capul, fără să vrea şi trăgeau cu ochiul în urma lor; de îndată ce vedeau că Ditte era tot acolo, se luau iarăşi de mână. Ditte râdea: „Da, da, vă văd eu, n-aveţi grijă”, le făcea ea semn.

Ditte era dusă cu totul pe gânduri, şi privea la copii, când auzi dinspre şosea, un zgomot ciudat. Văzu ivindu-se pe colină o arătare care se mişca – o căruţă care se hurduca şi în faţa căreia era înhămată o făptură mare şi fantastică: strigoii unui cal. Se poticnea cu băgare de seamă înainte pe mădulare enorme şi păroase, care aduceau a mături făcute din crengi roase de salcie măturând colbul drumului. La spatele lui se clătina căruţa, bălăbănindu-se dintr-o parte a drumului în cealaltă. Cocoţată pe căruţa şedea o făptură prăbuşită, mişcând în aer un băţ subţire.

Ditte sări în sus de bucurie, şi-o luă cu picioarele goale peste lanuri şi mirişti. Alerga ca ieşită din minţi.

Lars Peter păru că se trezește când o auzi strigând, și Klaus cel mare se opri pe nesimțite.

— Tu ești, fată? făcu Lars Peter zâmbind neobișnuit de grav. Ei, mă duc la oraș, s-o aduc pe mama.

— Dar ai luat-o greșit! Ditte izbucni într-un hohot de râs. Prea era lucru caraghios ca tata să greșească direcția, el care cunoștea drumurile ca nimeni altul. Pe-aici te depărtezi de oraș!

— Știu! Dar, vezi tu, Klaus nu poate ține la asemenea drum – are patruzeci de ani. Lars Peter zâmbi cu tristețe. Și aș fi vrut să încerc să împrumut un cal; dar nu știu la cine să mă îndrept – nu cunosc pe nimeni. Ce zici, n-ar avea cumva rost să întreb la voi?

Nu, Ditte era de părere că n-avea rost; Karen de la curtea Bakke ura pe toată lumea.

— Poate chestia cu Johannes să o apropie oarecum de noi.

— Asta n-o cred – dimpotrivă! Poate să încerci mai degrabă la Nisipuri, spuse Ditte. Acolo tot se va găsi vreunul să-ți împrumute un cal.

— Da, poate și-au mai schimbat părerea despre noi, de când ne-am mutat – știu și eu, îmi băgasem așa în cap că aici la curte... dar poate că al dreptate. Păcat c-a făcut Klaus cel mare drumul degeaba.

Calul pierduse într-adevăr mult din puterile lui, de ultima dată de când îl văzuse Ditte. Stătea aici moțâind, cu capul în jos. Ditte smulse un pumn de iarbă din șanț, dar calul nici n-o miroși.

— Îi vine tot mai greu să mănânce, spuse Lars Peter. Cel mai bun lucru care ar putea să i se întâmple ar fi o măciucă în cap!

El însuși era astăzi foarte tăcut – aproape solemn; poate pentru că se ducea s-o aducă pe Sörine. Amuți cu totul pe când mângâia Ditte pe Klaus cel mare, încercând să-i insufle un pic de viață.

— Ei, atunci să întorc și s-o pornesc spre interior, spuse el în sfârșit, trăgând hățurile. Vii pe-acasă îndată ce poți?

Ditte dădu din cap. N-avea încotro, așa cum era el acum.

— Stăpână-ta poartă un război amarnic, făcu el pe când puse calul în mișcare.

— Cum asta? întrebă Ditte cu interes. Merse o bucată pe lângă căruță, ținându-se de marginea ei.

— Se bârfește chiar și pe ea însăși! Ce mai plăcere o fi și asta! Că doar are și așa destule pe cap! Dar cu tine cum se poartă?

Ditte n-avea de ce se plânge.

— Ei, acum șterge-o la vitele tale, să nu vadă careva c-ai plecat de acolo. Știi cum sunt chiaburii: se ajută unii pe alții ca să ne prigonească pe noi. Îi luă binisor mâinile de pe marginea căruței.

Ditte dădu drumul șovăind și-o luă peste câmp; se întorcea la fiecare minut să facă semne, dar tata era iarăși dus pe gânduri și n-o mai vedea.

Nu, Ditte n-avea de gând să se ducă pe-acasă, sau să bage-n seamă pe aceea care se întorcea. Multe lacrimi și multă rușine îi pricinuiseră mama și ei, și alor ei; Ditte credea că le uitase dar în fundul sufletului mai zăceau încă rămășițe ascunse, care urcau acum la suprafață. Din vina mamei erau ei atât de disprețuiți și de izgoniți – ca niște pui de ucigaș! Nu simțea deloc nevoia să se ducă acasă să-i ureze bun venit.

Dar, pe calea aceasta nu se mai putea rezolva problema. Altădată, da, n-avea decât să-și alunge gândurile și să se întoarcă la altele mai plăcute; acum, însă, o năpădeau cu de-a sila. Doar nu putea sta cât lumea departe de casă – numai asta și tot îți dădea de gândit. Mama nu mai era la închisoare, se întorcea acasă să preia gospodăria. Cum se va purta ea și, mai ales, cum va fi față de copii? Aceste întrebări serioase și greu de rezolvat nu-i dădeau Dittei pace.

Deodată răsări ceva nou în mintea ei și, anume, gândul că era rea și nedreaptă. O năpădi în legătură cu vorba „păcat”, care i se înfipsea în minte, în timpul convorbirilor cu Karl; din acest punct de vedere nu privise niciodată legătura dintre ea și mama. Mai trebuia să se gândească și la tata, la solemna lui seriozitate de colo, de sus, de pe șosea și la trista lui duioșie în toate câte o priveau pe Sörine. Lars Peter nu te învăța să lovești în cei nenorociți. Pentru întâia oară își dădea ea seama cât de cuprinzător era spiritul de iertare al tatei și se rușină. Cât răbdase el din pricina Sörinei – și totuși păstra căminul gata s-o primească și-l păzise în toți acești ani ca pe-un refugiu, în care să găsească ea adăpost.

Într-o zi, i se făcu atât de dor de-acasă, încât izbucni în lacrimi.

— Ce-i cu tine? o întrebă Karl, când sosi la prânz acasă cu ochii roșii și fața plânsă.

— Aș dori atât de mult să mă duc până acasă îngăimă ea.

— Atunci trage o fugă îndată după masă, îi răspunse ei. Am eu grijă de vite. Ea nu-i acasă, e în oraș. Nu-i plăcea să spună mama.

Sörine era tocmai la bucătărie și spăla, când sosi Ditte. Brațele ei pline de pistrui erau înfiorător de slabe și umblau atât de nesigur cu rufele, de parcă n-ar mai fi spălat niciodată. Obrajii îi erau supti și fața-l palidă și pătată nu reflecta lumina. O privi lung pe Ditte cu ochi străini – ca un animal speriat; așa i se păru Dittei. Apoi se șterse pe mâini cu șorțul și-i întinse o mână zbârcită. Ditte o luă într-a el, fără să se uite la maică-sa.

Stătură așa, o clipă, una în fața celeilalte, fără să știe ce să facă. Ditte i se muiase inima; era gata să plângă și-ar fi fost în stare să-i sară mamei de gât la cea mai mică încercare de apropiere din partea acesteia.

Dar Sörine nu se mișcă.

— Tata și copiii sunt în port, spuse ea, în sfârșit, cu o voce care nu avea nici putere și nici sunet. Ditte o porni într-acolo, bucuroasă că

avea prilejul să plece.

Lars Peter făcea curățenie în magazia șalupei; copiii ședeau pe dig. Tata se strecură prin ferestruică și veni la mal.

— Frumos din partea ta c-ai venit pe la noi, spuse el mișcat și vesel, întinzându-i mâna. Îți mulțumesc.

— Vai, tată, nu vorbi așa, răspunse Ditte cu fața trasă. Era gata să izbucnească în plâns. Toate păreau să se năruie peste capul ei, pentru că el lua lucrurile așa.

— Ba da, e frumos din partea ta... că doar nu te-a silit nimeni să vii, spuse el punând brațul în jurul umerilor fetei. Te-aș fi înțeles foarte bine și dacă nu veneai. Ai spus bună ziua mamei?

Ditte dădu din cap; nu se liniștise încă; dac-ar fi deschis gura să răspundă, s-ar fi stârnit din nou și nu mai voia să bocească pentru nimic în lume! Asta făceau numai copiii... și fetișcanele!

Lars Peter se așează pe o bornă de ancorare și-și scoase cizmele cele lungi; îi ajungeau până la șold și operația nu se desfășura fără gemete.

— Încep să înțepenesc, gemu el. Și-apoi, guta asta din mădulare! Fie că-mi dau de veste bătrânețile, fie că nu-mi priește meseria.

— De mama ce spui? o întreabă el, când o luară spre casă. E cam înstrăinată de toate, urmă, când văzu că Ditte nu răspunde. Dar, ce să te miri... dacă a stat închisă atâția ani! Cu siguranță că s-a bucurat când te-a văzut. Poate că n-ai băgat de seamă, căci nu-i încă deprinsă să găsească cuvinte nimerite pentru gândurile ei. Dar tot se poate vedea că i se încălzește inima când ne vede! Slavă Domnului c-o avem iarăși acasă! Și fii și tu mai drăguță cu ea – că are sărmana nevoie; oamenii de-aici din sat n-o privesc cu ochi buni. S-or fi gândind că mai bine ar fi rămas acolo; de aceea, trebuie să ne străduim să fim buni cu ea.

Sörine pregătise cafea; Lars Peter primi aceasta ca o gentilețe din partea ei și o privi cu recunoștință; era bine dispus. Ea se mișca tăcută de colo-colo, îngrijind de familie. Umbla ca o străină, aproape ca o nălucă; între ea și ceilalți parcă plutea o pânză de aer de nepătruns. Copiii nu se deprinseseră încă cu ea; li se citea aceasta în ochii cu care-i urmăreau orice mișcare. Ea însăși părea căzută între ei dintr-o lume unde zilele treceau altfel.

Ditte se întreba cu nedumerire, dacă mama vedea și auzea cele ce se petrec în jur; căci ochii ei nu trădau dacă urmărea convorbirile. Nu se putea ști ce gândește despre cele ce se petreceau.

Spre seară Ditte fu silită să plece; Lars Peter o conduse o bucată de drum.

— Nu găsești că mama s-a schimbat? o întreabă el, când fură dincolo de colină.

— Arată rău, răspunse Ditte cu înconjur; nu era convinsă că din statul ei acolo, Sörine căpătase o inimă mai simțitoare.

— Da, aerul de-acolo i-a făcut rău, Dar are acum alt fel de a fi – nu mai ocărăște așa de mult.

— Ce spune despre sat, despre hangiu și despre altele, și mai ales c-am vândut Cuibul Coțofenelor?

— Ei, tocmai asta-i întrebarea, ce spune ea de toate astea! Nu spune nimic, tace de dimineată până seara. Și nu vrea să stea în aceeași cameră cu noi – se ferește de oameni. E greu s-o faci să iasă la aer; nu iese decât seara. Și totuși mi se pare că-i mai mulțumită – chiar și de mine.

— Dar vecinii? Întrebă Ditte curioasă.

— Vecinii privesc chiorăș la casa noastră. Copiii vin până aici și se zgâiesc la ușă – poate că-i trimit cei mari. Când o zăresc pe mama, o tulesc țipând, parc-ar vedea pe dracu' gol. Asta nu-i ajută mamei să se liniștească.

— Copiii cred că poartă în frunte un semn ars cu fierul roșu, lămuri Ditte. O crezuse și ea și se mirase că nu era așa. Nu v-a poftit nimeni? mai întrebă ea.

— Nu, încă nu. Dar într-o zi, tot o să treacă ba unul, ba altul să dea bună ziua – când se vor mai fi obișnuit. Sunt mulți care ar avea chef, dar nimeni n-are curajul să înceapă.

Lars Peter o privi pe Ditte nerăbdător, să vadă pe fața ei o confirmare a speranței sale, dar ea tăcu. Și această tăcere spunea mai mult decât vorbele; ea nu vedea viitorul chiar atât de luminos.

— Și eu mă tem că n-o să prea meargă treaba, începu el din nou. Va fi poate nevoie să ne căutăm loc altundeva. Lumea-i largă și nu prea tragem foloase din statul aici. Nu pierzi nimic când te muți. Păcat numai că ne-am lăsat storși de ultimul ban; nu va fi ușor s-o luăm de la început.

— Dar dacă plecăm, nu-ți dă banii înapoi?

— Ce tot spui! Hangiul nu-i omul să dea înapoi, când a apucat să pună mâna pe ceva. Și afară de asta, se pare că are și el greutăți bănești.

— Hangiul? El care are atâta bănet?

— Așa-i că nu-ți vine a crede? Nici alții nu vor să creadă. Chestia-i așa: se pare că-i dator vândut pe la bănci și-n alte părți. De aceea nu clădește nici hotelul. Băncile nu mai vor să-i dea bani cu împrumut. Lumea credea că toate-s ale lui, dar vezi că nu-i așa. Îi este foarte greu să plătească la scadențe; la termenul din iunie toată lumea a crezut că dă faliment. De aceea e atât de acru.

— Atunci ce bucurie mai are el de toate astea? spuse Ditte. Mai bine ne lăsa ce era al nostru.

— Ei, bucurie mare nu poate avea el, dacă o ține tot așa – dar se vede că-l mână firea. Zilele astea stau sardелеle îngrămădite până pe coastă, de la poți scoate cu căldarea. Le alungă înapoi scrumbiile;

astea stau colo afară, în bancuri dese, și-și croiesc drum înghițind sardelele. Și încolo, mai departe, focile și delfinii înghit scrumbiile, alungându-le spre mal. Așa-i și cu noi. Hangiul ne stoarce pe noi și alții îl storc pe el și pe cei de-o teapă cu el. Aș vrea să știu dacă și peste ei e vreunul care-i înghite.

— Ciudat! făcu Ditte. Niciodată nu-și putuse închipui, că era cineva mai mare decât hangiul.

— Da, mare minune! S-ar putea spune că un diavol domnește peste altul și că unul mare are pe unul și mai mare peste capul lui. Dar bine tot îmi face să știu, că și hangiului îi merge la urma urmei, ca și nouă. Oricum, un pic de dreptate tot este, oricât ni s-ar părea nouă de puțină.

11. DITTE ÎȘI MÂNGÂIE APROAPELE

Când sosi Ditte acasă, curtea era plină de străini. Karl sta afară, cu fața spre câmp, ca și cum ar fi așteptat-o.

— Bine c-ai venit, spuse el înfrigurat. Mama s-a întors – cu o șleahță întreagă. E furioasă c-ai plecat fără voie.

— Dar nici n-am plecat fără voie! răspunse Ditte mirată.

— Așa crede ea. Acum intră în spălătorie pe din dos și vezi-ți de treabă. Poate că n-o să bage de seamă; altfel, iar începe să ocărească. Băiatul tremura ca varga.

— De ce nu i-ai spus că mi-ai dat voie să trag o fugă până acasă? întrebă Ditte.

— N-am îndrăznit pentru că... Se opri jalnic de fâstâcit, fără să știe ce să mai spună.

Ditte intră pe poartă și străbătu curtea; nu voia să se furișeze pe căi lăturalnice. Dacă o fi s-o certe, are s-o înghită și pe-asta!

Sine era foarte ocupată.

— Bine c-ai venit să pui și tu mâna, spuse ea. Îți vine să înnebunești. Dar poți să te bucuri că n-ai sosit acum un ceas. Stăpâna era atât de furioasă c-a spus că te bate. Și Karl, molăul 'cela, și-a ținut cloanța și n-a spus că el ți-a dat voie să pleci.

— Asta... Ditte ridică buza cu dispreț. Să încerce numai să mă bată; o lovesc cu papucii de lemn în fluierul picioarelor.

— Doamne! Ce-ai înnebunit, fato?! Are picioarele pline de varice. Ce te faci dacă-i spargi o vână și i se scurge tot sângele?... Sine se speriașe rău.

— Ei, și! Ce-mi pasă! făcu Ditte.

I se spuse Dittei să spele vasele. Era foarte supărată pe chiaburoaică pentru că amenințase că o s-o bată, pe Karl pentru că o părăsise la nevoie, pe copiii din sat pentru că o necăjeau pe mama – în sfârșit era supărată pe toată lumea. Spăla vasele și le ciocnea între ele mai mult decât era nevoie, ba îi venea chiar să le spargă; Sine căută s-o liniștească. Ea parcă nici nu auzea; îi lipsea o doagă – spuse Sine. Ce, își lua nasul la purtare? Sine fu nevoită s-o scuture de braț, ca s-o facă să-și vină în fire.

— Mor de necaz! izbucni Ditte.

Sine râse cu hohot. Mai sunt și alții care ar putea să fie și mai furioși azi! Vine unul după altul la bucătărie și toți vor să poruncească – auzi obrăznicii! Parcă și-a pierdut mințile stăpâna. Doar până acum voia să fie ea stăpână în casa asta.

Totuși, cea mai mare ciudă o avea Ditte pe Karl. Băiatul nu voia să intre în casă; se învârtea bodogănind de colo, colo; își făcea de lucru ba cu una, ba cu alta – și arăta îngrozitor. Când credea că nu-l vede nimeni, amenința spre ferestrele casei. Da, atâta știa, să scuture pumnul! Ditte avea chef să se ducă la el și să-l întrebe dacă nu vrea să-i împrumute ea o fustă de-a ei.

Adevărat că stăpâna nu părea să fie în toate mințile. Sosi în bucătărie roșie ca racul și cu poalele suflecate; avea părul ciufulit; i se ridica deasupra capului ca o coamă de armăsar. Johannes umbla după ea; femeie în toată firea, pe care ți-o puteai închipui bunică, își dădea aere de fetiță amoretată. Nu-i ședea deloc bine. Băuse prea mult – pe cât putea Ditte să-și dea seama.

Imediat după asta, se ivi Karl în ușa spălătoriei – stătuse afară în semiîntineric și urmărise scena. Îi făcu semn Dittei.

— Nu râdeți de ea, imploră el. Nu pot îndura una ca asta! Tare mai părea amărât!

Ditte își uită dintr-odată supărarea.

— Nu, nu mai râdem! spuse ea, atingându-i mâna. Nici nu-i nimic de râs! Mai bine du-te să te culci, că până mâine uiți.

Băiatul se întoarse sub ferestrele luminate și începu să umble din nou de colo, colo, ca un câine bolnav. Ditte îl vedea de câte ori se ducea la pompă să scoată apă – în trecere, îi spunea câte o vorbă. Odată puse chiar căldarea jos și alergă la el.

— Du-te de te culcă, auzi tu! spuse ea, cuprinzându-i brațul ca să-l convingă.

— Nu se poate, răspunse băiatul aproape plângând. Mama a spus să aștept ca să înham.

— Ei, las' c-o să aibă singură grijă de asta! Doar nu ești robul ei.

— Nu îndrăznesc, pentru că mama se înfurie... Doamne, tare mai sunt laș. N-am curaj!

Ditte îl strânse de braț ca să înțeleagă că nu era supărată pe el, pe urmă fugi.

Pe la unsprezece, Sine o trimise să se culce.

— Trebuie să fii moartă de oboseală după drumul ăla lung, spuse ea. Și azi te-ai sculat cu noaptea-n cap – hai șterge-o la culcare! I-o tăie scurt Dittei când aceasta mai vru să se împotrivească, împingându-o afară din bucătărie.

Fata era atât de ostenită, încât se simțea gata, gata să se prăbușească. O clipă stătu pe gânduri, în spălătoria întunecoasă – colo prin curte umbla Karl atât de abătut, încât o vorbă bună nu i-ar fi

stricat. Ce-ar fi să vină să se așeze pe marginea patului ei și să stea de vorbă, cum făcea și altădată, când avea nevoie de mângâiere? Dar Ditte era prea ostenită ca să-i ardă de taifas; i se făcea aproape rău la gândul să mai stea trează. De data aceasta învinse egoismul; sacrifică pe altul de dragul ei însăși și se strecură în cămăruță.

Cu ochii închiși, șezu un moment pe marginea patului. Impresiile puternice din cursul zilei o frământau și tot așa și oboseala. Se clătina de osteneală. Deodată făcu o sforțare, lepădă repede hainele și sări în pat. Era plăcut să te înfășori în cearșafurile răcoroase și să uiți de toate, să te cufunzi în toropeală și visare! De obicei, cum punea obrazul pe pernă și începea a se gândi ba la una, ba la alta, adormea.

Cum ți-s gândurile, așa-s și visele, spunea bunica. Și Ditte tare mai dorea să viseze ceva frumos, să se trezească plină de dulceața neînțeleasă a viselor, care să mai plutească doar ca ceața zorilor, și să se facă nevăzute în lumina zilei. În ultima vreme visa adesea despre prințul care avea să vie și s-o ducă la castelul tatălui său – așa cum îi prezicea bunica în cântecul torsului. Ziua nu existau prinți, în tot cazul nu pentru o biată fată ca Ditte; dar noaptea prințul era aievea și venea s-o ceară de la bunica. Tocmai asta era frumos în vis, că te simțeai ridicată deasupra luminii și puteai privi totul de sus în jos. Mai erau și unele necazuri, pentru că prințul n-o găsea frumoasă.

— Nu, ceea ce are ea mai frumos, spunea bunica, poartă în ea. Are o inimă de aur.

— De aur? întreba prințul, căscând ochii mari. Ia să văd!

Atunci bunica îi deschidea pieptul și-i arăta inima Dittei.

— Nu prea ne place să facem asta, spunea bunica, pentru că ar putea să se umple de praf.

Prințul se bucura – căci la aur se pricepea el. O lua pe Ditte de mână și cânta cântecul bunicii:

Dacă trudit-a mult pentru tine
Un loc de cinste i se cuvine...
Ra, ra-n tăcere, ra, ra, ra, ra!
În rochii scumpe și blăni să stea,
Ce întâmplare, uite-așa!
Tra-ra-ra-ra-ra. ti-ra-ra-ra!

— Dar aici e vorba de bunica și nu de mine, spunea Ditte, trăgându-și supărată mâna, căci suferea.

— Nu-i nimic, spunea bătrâna, unindu-le din nou mâinile. Ia-l tu! Las' că-mi vine și mie rândul. Cântecul este pentru amândouă.

Ditte deschise ochii prin întuneric și simți spre marea ei bucurie că ținea într-adevăr o mână, o mână caldă. Cineva ședea pe marginea patului și-i căuta fața.

— Tu ești, Karl? întrebă ea fără nicio teamă, dar cam dezamăgită.

— S-au dus în sfârșit! Șleahta! făcu el. Erau beți și au făcut un

tărăboi! Nu înțeleg cum ai putut dormi de-atâta larmă. Au vrut să-mi dea bacșiș două coroane pentru că le-am înhămat caii; dar n-am nevoie de banii lor spurcați. Le-am spus să-i dea înapoi celor pe care i-au pungășit. Mai că nu m-au bătut.

— Bine că le-ai spus-o! făcu Ditte râzând. O merită.

Dar lui Karl nu-i ardea de răs. Îi ținea mâna prin întuneric, fără să scoată o vorbă. Ditte simțea cum îl rodeau gânduri negre.

— Nu te mai gândi la asta, îi spuse ea. Doar nu îndrepti nimic. E o prostie să te necăjești.

— Ea n-a venit cu ei la trăsură, făcu băiatul dus pe gânduri, fără să audă vorbele el. Poate că nici n-a mal fost în stare să iasă...

— Și de ce nu? întrebă ea înspăimântându-se deodată.

— Ah!... Bea la rând cu el. Poate că... suspine adânci scuturau pieptul băiatului, pe când își lăsa capul să cadă pe umărul fetei.

Ditte îl cuprinse cu brațele, îi mângâie părul și-i vorbi ca unui copil pe care vrei să-l liniștești.

— Hai, hai, fii om în toată firea! îi spuse ea. Și când văzu că mângâierile ei nu folosesc, îi făcu loc lângă ea și-i puse capul pe pieptul ei.

— Acum fii băiat mare și cuminte, adăugă ea. Ce-ți pasă ție de toate astea. N-ai decât să pleci! Inimioara ei de copil bătea lângă pieptul lui, grea de milă.

Încet, încet, izbuti să-l liniștească; stăteau întinși alături și vorbeau, bucuroși – și deodată izbucniră în răs, când descoperiră că țineau capul sub plapumă și șopteau. Acest răs șterse și ultima urmă de amărăciune a băiatului; începu s-o gâdile și se înveseli de tot.

— Nu mai face așa, că țiip, spuse ea serioasă, căutându-i gura.

Sărutările fetei îl liniștiră; deodată o cuprinse în brațe și-o strânse cu putere. Ditte se apără, dar fu nevoită să cedeze forței cu care o îmbrățișa. Îi pierise orice putere.

— Acum îmi faci o poznă, spuse ea și începu să plângă.

12. VARA TRECE REPEDE

Ditte ședea pe răzor și se ferea de ploaie. Vitele pășteau pe fâneața de lângă smârc. O parte erau învăluite în ceața albă a ploii, dar Ditte le auzea smulgând iarba în mijlocul aburilor deși; pe-așa vreme stăteau ele pe-aproape!

Pielea animalelor atârna grea de stropi, iar tufa de mure sub care se adăpostise fata era argintie și udă. Cum făcea cea mai mică mișcare, ploua peste capul ei; dar n-avea deloc chef să se miște; ședea liniștită și ar fi dorit încă și mai multă liniște; ar fi vrut să zacă în pământ. De gene îi atârnavă picuri tot atât de mari ca cei ce se adunau la marginea frunzelor trăgându-le în jos. Câte odată, se desprindeau și lunecau pe fata Dittei, ba de pe câte o frunză, ba de pe propriile ei gene; nu era ușor să-i deosebești și fata nici nu încerca. Numai când îi luneca un strop până la gură se cunoștea de unde venea. Ședea chircită aici pe dâmb, cu picioarele ude întinse afară din fustă; între degete se ivea iarba și pielea de pe tălpi îi era albă și plină de bășici mari din pricina umezelii. Ținea o mână la gură, strânsă pumn, cu dinții înfipti în degete și privea înainte, fără ca măcar să clipească. Părea cu desăvârșire încremenită.

Noroiul negru clipoci, pe câmp se auziră pași – era Karl! Fata se luminează puțin și privi în jur. În fața ochilor ei împăienjeniți totul părea sfărâmat, ca și cum lumea s-ar fi spart în bucăți. Ridică capul și-l privi, așteptând parcă ceva de la el. „Acum o să mă ia în brațe și o să mă sărute”, gândi fata fără să se miște.

Dar Karl se lăsă încet lângă ea. Un timp stătură așa, privind înaintea ochilor, pe urmă mâna lui o căută pe-a ei, în iarbă.

— Ești supărată pe mine? o întrebă el.

Ea dădu din cap.

— Ce să faci, dacă erai atât de nenorocit, răspunse în șoaptă. Privea țintă înaintea ochilor și buzele îi tremurau.

Karl se plecă pentru a-i prinde privirea, dar fu nevoit să renunțe.

— M-am rugat toată noaptea lui Dumnezeu să-mi ierte păcatul și cred că m-a iertat, spuse după un timp, aproape fără glas.

— Așa-a... Ditte auzea cuvintele lui, fără să le înțeleagă. Îi era tot una cum se aranja el cu bunul Dumnezeu.

— Dar, dacă vrei, mă duc la frați și recunosc totul.

Fata se întoarse repede către el. Pe fața ei se citea din nou viață și speranță:

— Crezi că vine învățătorul pe-aici? Lui ar fi vrut și ea să i se spovedească.

— Nu, mă gândeam la frații din parohie, făcu el.

Așa?... Ei, asta era treaba lui. De asta nu se sinchisea ea.

Peste câteva minute, băiatul se ridică și plecă. Ditte rămase nedumerită la locul ei. N-o sărutase – nici măcar nu-i întinsese mâna; și doar acum erau una – legați în nenorocire prin ceea ce se numea păcat. Fata se pregătea să descopere în sufletul lui părți de care să fie mândră; căci nu-l mai putea lua numai drept un copil care avea nevoie de mângâierea ei.

El o stăpânea în așa fel, încât ea simțea că nu se va mai putea elibera și dorea să găsească la el ceva demn de admirație pentru ca cel puțin să fie cu sufletul împăcat; simțea nevoia să-l iubească, căci așa cele întâmplare ar fi avut un rost. Și când colo, el se purta ca și cum nu se întâmplase nimic, ca și cum între ei nu exista decât ceva urât și plictisitor. Ditte îl privea fără să-l înțeleagă.

Zilele căpătau altă nuanță, mai întunecată. I se întâmpla Dittei să-și vadă fără grijă de treburi, să stea de vorbă cu copiii argatului și totuși să simtă ceva care pândeă în sinea ei, ca o făptură care privea toată vremea cu răutate. Când zâmbea, putea să i se năzară deodată acelei făpturi, să întindă o mână neagră, cu care să-i alunge zâmbetul de pe buze. Ba câte odată o covârșea cu totul. Atunci nu se mai putea bucura de nimic, totul îi părea întunecat, mohorât și nu mai avea decât o singură dorință, să șteargă de pe ea cele întâmplare, să fie ca mai înainte, să se arunce în țărână în fața cuiva și să ceară iertare pentru păcat! Trecu o bucată de vreme până se liniști și găsi alinare pentru sufletul ei, așa fel, încât să poată iarăși luneca în lumea ei feciorelnică, fără nicio grijă.

Dar e greu să ridici tufișul odată doborât. Ditte știa asta de la pășune. Luase în grijă sufletul unui om; asta, în sine, nu era ceva neobișnuit pentru ea. De când se ținea minte i se ceruse să poarte de grijă cuiva și să aibă sentimente de mamă. Trebui să-și adune toate forțele ca să le ușureze altora viața, și așa, pretențiile începuseră să se îndrepte de la sine, către ea; ea era întotdeauna aceea care trebuia să ajute.

Acum ar fi dorit să fie puțin cruțată. Era vară și soarele pătrunsese până și în sângele Dittei, alungându-i necazurile și aprinzând într-însa o poftă liniștită de viață și de bucurie. Sâmbătă seara se făcea joc ba pe coasta mării, ba în fața vreunei curți și Ditte se ducea peste tot. Nu mai luase parte niciodată la petreceri adevărate cu joc, dar acum se dădea cu totul acestei plăceri, indiferent dacă juca cu un bărbat sau cu

o prietenă. Îi plăcea dansul în sine; era atât de plăcut să închizi ochii și să te lași dusă în vârtej ușor.

Lui Karl nu-i plăcea s-o vadă ducându-se la joc. De obicei ședea pe undeva prin fața curților și o aștepta; o ruga și-i cerșea să nu se ducă. Dittei nu-i păsa de cele ce îndruga el despre păcat și despre altele de felul acesta, dar nici ușor nu-i venea ei acum să-i țină piept, și așa, se întorcea înapoi la curte. Cel puțin dac-ar fi mers cu ea vreodată la plimbare! Ar fi putut merge de-a lungul plajei, către sat, fără să întâlnească țipenie de om. Dar așa ceva nici nu-i dădea lui în gând.

Fata îl păcălea, făcându-se că se duce să se culce, pe urmă se strecura pe partea cealaltă și părăsea curtea. Și dacă se mai întâmpla să cadă jocul în serile lui de adunare, Ditte se bucura grozav.

Karl era foarte plicticos; era cea mai plicticoasă ființă de care fusese ea vreodată nevoită să se ocupe. Nu avea niciun sprijin și se agăța cu gelozie de ea; mereu voia să știe ce face și venea mereu la ea cu necazurile lui. Era ca un copil răzgâiat pe care nu-l poți convinge. Avea sufletul bolnav și era nemulțumit de sine, de mamă-sa și de toți. Numai Ditte izbutea să-l facă să ridice capul și să zâmbească. Fata era mândră de acest succes al ei și își dădea toată osteneala să-l înveselească; încerca pe toate căile să obțină rezultate pentru ei amândoi.

În cămăruța ei, Karl nu mai venea nici chiar ziua; îi era teamă de ea. Dar, câteodată, venea noaptea, bătea încetișor și fata trebuia să se scoale și să se îmbrace, așa moartă de oboesală cum era.

— Mă doare grozav aici, spunea el ducându-și mâinile la ceafă. Pe urmă se strecurau prin strungă până la plajă și se așezau acolo, pe pietrele cele mari, ascultând clipocitul monoton al apei și stând de vorbă. Băiatul nu era vorbăreț; în general, îi povestea Ditte ba una, ba alta. El o asculta cu interes, dar din când în când, îl apuca sfințenia și atunci o muștra:

— Prea ești plină de cele lumești.

— Ei, te poftesc să mă mai lași în pace! răspundea Ditte jignită. Apoi fiecare își depăna propriile lui gânduri.

Într-o sâmbătă seară, jocul de închidere se ținu la hanul care se afla cale de o jumătate de ceas în interiorul țărmului. Noptile luminoase trecuseră; era pe la mijlocul lui august și nopțile se făceau tot mai întunecoase și mai furtunoase – se sfârșise cu dansul de vară pe anul acesta.

Ditte începu să se pregătească de îndată ce se isprăvi cu cina; Sine o cruța cu plăcere și preluă treburile de seară. Fata își puse rochia cea nouă de stofă, pe care n-o purtase încă, își împleti o fundă albastră în coade și le încolăci în jurul capului. Astă seară dorea să arate bine – și să pară mare! Din fericire, Karl se dusesse la adunare; ca să fie însă și

mai sigură, o luă peste câmp pe un drum care ducea în inima țărmlui prin dosul satului. Era veselă și îngâna un cântec. Colo, în fundul fundului făpturii ei plutea o umbră, dar aceasta era ca un dinte stricat care se liniștise. Dacă nu-l zgândăreai, nu te supăra.

Când sosi, petrecerea era în toi. Lăutarul nu venise și, de aceea, se organizaseră tot felul de jocuri împletite cu dans și cu cântec. Erau oameni mai vârstnici și alții tineri de tot, de pe la curți; argați, slujnice și câțiva băieți de la atelierele din sat; copiii chiaburilor nu se arătau; prea țineau nasul sus. Se făcuse o horă și se cânta „Priviți-l pe cel din cerc!”. Ditte se băgă și ea și apucă două mâini; nimerise între doi băieți, căci în astă seară nu era nici sfioasă și nici fricoasă – se simțea mare! Cânta și ea tare împreună cu ceilalți și aștepta curioasă să vadă dacă vreunul dintre bărbații din cerc va veni s-o aleagă; îi bătea inima de încordare. Se putea vedea ce însemnătate aveai, după cât de des erai poftită la joc. Unele fete nu se opreau din joc nici măcar cât să-și lege șireturile la ghete.

Se făcu așa că Ditte fu aleasă imediat. Poate că nu fusese decât o întâmplare fericită, dar ea ardea de bucurie, când se întoarse la loc în cerc. Flacăra din obraji, strălucirea ochilor, bucuria, îndrăzneala și siguranța cu care păși fără nicio șovăire pe iarba unde se dansa – o făceau frumoasă. Asta se vedea cât colo! În cerc intrase o ființă nouă care până acum nu semănase a nimic; încă o caraghioasă de fetișcană lălâie schimbase pielea și intrase în rândul fecioarelor frumoase ca să concureze pentru primul loc și să încerce să devină aceea către care se repezeau toți, la un moment dat.

Era Ditte astă-seară închipuită? Poate că nici nu se repeziseră atât de mulți s-o poftască la joc, cum i se păruse ei. În tot cazul, însă, fu dintre fetele pe care băieții le poftiră la cafea.

Când plecă de la joc, se întunecase de-a binelea. Hangiul pusese o lampă în ferestruica podului ca să lumineze pajiștea; la această lumină se și dansa.

Un băiat cu obraji roșii se ținuse toată seara de Ditte, dar nu jucase cu ea; acum, prin întuneric, avu curajul să se apropie. Dittei îi plăcea băiatul. Avea mâini tari și calde, care o apucau fără nicio intenție; respirația îi era tânără și mirosea a zer, ca a unui copil. Dar băiatul se simțea încurcat și făcea tot felul de năzbâtii, ca să-și dea curaj. Toți se opreau din joc și râdeau privind-l.

— Acum gata! spuse Ditte; se prăpădea și ea de râs de nebuniile lui. Băiatul nu vru să-i dea drumul, ci continuă s-o învărtească și deodată o sărută. Se sperie de propria lui îndrăzneală, îi dădu drumul și sări în lături din cercul luminat, pe când ceilalți se prăpădeau de râs. Îl auziră fugind cât colo.

Ditte o șterse înaintea să se sfârșească jocul, pentru a nu fi nevoită să se lase însoțită acasă de careva. Cel ce te duce acasă avea drepturi

asupra ta, asta o știa ea bine – și Ditte nu voia să aibă stăpân pe cap. După o bucată de drum, băiatul cu obraji roșii se ivi dintr-un șanț – Mogens parcă-l chema, gândi fata – și se îndreptă spre ea; avea aerul că țășnise din pământ.

— Pot să te însoțesc acasă astă seară? o întrebă el șovăind.

— Da, răspunse Ditte. De asta nu-i era teamă.

Merseră o vreme tăcuți; băiatul ar fi trebuit să-l vorbească, dar nu făcea decât să caște gura într-o parte. Ditte se gândea c-ar fi putut-o lua măcar de mână.

— Pot... să te mai duc și-n altă seară acasă? o întrebă el în sfârșit.

— Asta nu știu încă... poate, mai știi! făcu Ditte serioasă.

— Și nu te superi dacă mai spun și la alții?

Nu, asta nu-i plăcu Dittei:

— Atunci o să trângănească că ești drăguțul meu, răspunse ea.

— Și... vrei să-mi dai un pup? Rămase în loc, privind în pământ.

Ditte îl sărută liniștită și din toată inima. Pe urmă o porniră din nou – acum se țineau de mână, fără însă să scoată o vorbă. Aproape de curte Ditte se opri și-i dădu bună seara.

— Ei, atunci bună seara! răspunse băiatul. O clipă rămaseră așa, și se ținură de mână, pe urmă buzele lor se găsiră – cinstit, cum se sărută copiii. Ambii găsiră că scena ținuse prea mult și că fusese prea solemnă și deodată începură să-și sufle în față și să râdă. Mogens făcu stânga-mprejur și-o luă la picior. Ea auzi o vreme tropăitul lui grăbit; după o bucată de drum băiatul începu să mârâie un cântec. Uite, vezi, asta da, ar fi fost pe placul Dittei!

Karl ședea pe butucul de spintecat lemne, lângă ușa cămăruței ei și-o aștepta. Ditte se făcu că nu-l vede și se îndreptă spre ușă; astă-seară n-avea chef de morala lui. Dar el se apropie de ea.

— Ai dansat? o întrebă încetișor.

Ditte nu-i răspunse; nu era treaba lui ce făcea ea! Fata rămase așa, cu mâna pe clanță.

— Și eu am fost la joc. Am privit în cer și am văzut cum se jucau îngerășii Domnului plutind cu aripioarele lor la picioarele mielului și ale tronului. Vrei să mergi cu mine la plajă și să-ți povestesc cum a fost?

— Nu. Ditte voia să se culce; era ostenită și mai era și târziu.

— Atunci vrei să-mi răspunzi la o întrebare? spuse el foarte serios. Eu te-am dus pe drumul păcatului?

— Dar nu-s deloc pe drumul păcatului, răspunse Ditte gata să plângă și bătut din picior. Și mai dă-mi pace! Altfel o chem pe mama ta și-i spun tot. Fără să înțeleagă ce vrea, el o privi un moment apoi se întoarse și o porni spre plajă.

Ditte se culcă; o muștra conștiința, dar la ce folos? Trebuia să încerce să se elibereze. Nu era drept să n-o lase să se ducă nici măcar

la joc. Se gândi apoi la Mogens; pașii lui vioi îi mai răsunau încă în urechi. Îi aminteau de Christian, care nu era nici el în stare să umble liniștit, ci o lua îndată la goană.

13. INIMA

Despre băiatul de la curtea Bakke se povestea că se născuse cu fruntea zbârcită gata.

— Trage după el o moștenire grea, spuneau oamenii; nici nu-i de mirare că-i așa!

Da, se învârtea la curte ca un adevărat martor al blestemului. Fraților săi, care trăiau departe, nu le lipsea nimic; erau sănătoși și voinici. Pe când oamenii care slujeau la curte și rămâneau acolo vreme mai îndelungată, erau în primejdie să fie înghițiți la un moment dat, într-un fel sau în altul, de groaza care stăpânea locul. Moștenirea acestui neam prezenta ciudățenia, că lăsa câteodată în pace pe membrii familiei și trecea asupra străinilor. Și Sine, în felul ei, ar fi putut fi socotită cam într-o ureche; cu obrații ei roșii și voinică, totuși sfioasă cu bărbații, cum se părea. Era asta purtare de fată cu mutra ei, să scoată ghearele față de orice bărbat care se apropia și să-și lege toată bucuria vieții de un livret de economii? Despre Rasmus Rytter știau oamenii ce poamă se făcuse de când își petrecea toată vremea la curte și acum iată c-o apucase trăsneala și pe mititică: într-o noapte Ditte sosi în goană, pe jumătate nebună, în sat și bătu într-un geam, ca una după care aleargă stafiile; când o întrebară ce se întâmplase, rămase așa, fără să poată da nicio lămurire. Nimeni nu fu în stare să priceapă ce se petrecea cu ea.

Toate țineau de curtea de la Bakke; prea multă vreme sălășluisese acolo același spirit de familie, generație după generație. Nu fusese niciodată nici curățat și nici împrăștiat. Se adăugase, nu-i vorba, destul sânge nou, căci cei de la curte se căsătoreau doar mereu; câte o ființă nouă mai fusese strecurată în cuib și pe furiș; oamenii de la curtea Bakke nu erau chiar atât de sfinți în ce privește căsătoria. Dar nimic nu folosea. La curte dăinuiau mai departe toate tradițiile ei tainice, vechile povești, vechile cusururi se transmiteau din tată-n fiu și erau ținute treze prin clevetiri – cu adăugire de versiuni noi – și prin fapte. Pereții erau îmbibați de ele și așternutul moștenit din vremuri uitate, era greu și lipicios din pricina lor. Un foc ar fi făcut minuni și câte unul încercase, în decursul vremii, să întindă o mână de ajutor soartei, ca să provoace pe calea aceasta, reînnoirea curții; dar nimeni

nu izbutise vreodată: curtea de la Bakke nu putea să ardă. Același aer, aceleași miasme, aceeași microbi îmbibau și mai departe atmosfera care învăluia curtea, înmulțindu-se cu ajutorul elementului celui nou care-și înfiripa viața acolo; bolile, nevoile bănești și relele deprinderi ajutau la țeserea tradiției care sta la temelia curții.

Cupa cea mare de argint din anul 1756 pe care o avea Karen, ca și microbii ofitei din paturile străvechi, învăluiau curtea într-o atmosferă ca aceea care se ridică dintr-un morman vechi de gunoi. Oamenii își vedeau de treburi, pășind peste rămășițele strămoșilor și trăgându-și din ele și hrana și moartea. Viața lor răsărea dintr-un cimitir, în care munca, sudoarea și crima alcătuiau glia.

Ditte începu să simtă miasmele cele amănitoare. Căminul în care crescuse ea fusese, din fericire, ferit de asemenea moștenire, căci toate îl împingeau înainte. Faptul că puteai respira o gură de aer proaspăt din viitor, că-ți puteai zugrăvi în minte o vreme nouă, în care nu se trezise încă viața, dădea existenței un fel de prospețime, în pofida neplăcerilor momentului. Ai hingherului n-aveau de așteptat moșteniri de nicăieri; ei sfârșiseră repede cu trecutul. Se formase în firea lor bunul obicei de a trage o linie peste ceea ce fusese vreodată și să privească numai înaintea ochilor. Lars Peter fusese întotdeauna de părere că era o nerozie să te gândești la bolile și la pagubele cele vechi și să scormonești trecutul. Trebuia să faci ca țiganii care, când făceau friptură de iepure dintr-o pisică furată, alungau mal întâi cu lovituri de bici toată infecția din trupul ei înspre coadă, pe care apoi o tăiau și-o aruncau.

Ditte era tare când trebuia să învingă neplăcerile mărunte ale zilei; știa ea cum să lupte cu ele și cum să le doboare. Dar aci, cel mai rău lucru era întunericul; în toate dăinuiau vechile rădăcini și cele trecute erau încă vii. Înțelegea prea bine deznădejdea lui Karl în legătură cu purtările mamei. În privința aceasta puteai sta de vorbă cu el și să-l mingii, dacă aveai noroc să nimerești vorbele potrivite. Dar groaza care-l învăluia întotdeauna, sfâșierea inimii lui dintr-o nimica toată, astea nu le putea ea pricepe. A încerca să-l mângâi în acest punct, era ca și cum ai fi vrut să seci apa dintr-o groapă de nisip: deznădejdea lui izvora repede la loc, ca din pământ. Nu era cu puțință să-l menții pe băiat bine dispus.

Pe de altă parte, Ditte nu putea să se rupă de el. Trebuia să se gândească la el, să aibă grijă de el. Așa-i cerea ei inima. Soarta oamenilor de rând, ca și a păsărelelor, e adesea ca a puiului de cuc din cuib: toată ziua trebuia să-l hrănești și să-l tot hrănești. Ditte era nevoită – cu sau fără voia ei – să poarte sarcina unei lumi din care nu făcea parte; pentru ea nu exista nicio ieșire. Dacă cel puțin ar fi fost vorba de un copil! Atunci l-ar fi luat în brațe, s-ar fi jucat cu el și i-ar fi vorbit cu blândețe până ar fi început să râdă; și așa l-ar fi făcut să

uite.

Ditte ducea lupta pentru el, cu sau fără voia ei și o ducea atât de strașnic incit o înghițea și pe ea întunericul. Nu existau punți între cele ce fuseseră altădată și cele ce erau acum; nicio mângâiere nu forma vreo legătură între ei; el nu venea la ea decât numai amărât și scos din fire și căuta să se refugieze la ea de întunericul care-l amenința. Fata nu știa ce să facă alta, decât să-l ia lângă dânsa și să-l mângâie pe cât putea.

Nu era momentul potrivit să se gândească la sine însăși și să se păzească, tocmai acum, când cineva era nenorocit. În cursul toamnei lucrurile se repetară și în acea noapte fugise în sat și bătuse în geam.

Era atât de uluitor de greu – căci nici măcar nu era iubitul ei tainic. Ea nu avusese alta de făcut decât să-i sacrifice mai mult decât avea; fusese nevoită să-și jertfească pentru el până și viitorul – numai ca să-i facă lui un bine. Peste zi rătăcea ca într-o ceață și sufletul îi era plin de îngrijorare și de uimire; căința îi pustia mintea de copil. Când vorbea cu Karl serios despre acest lucru, căința își înfîșea colții și în el și-l copleșea sub formă de lacrimi și de învinuiri de sine, făcându-l să se poarte ca un nebun. Atunci tot ea era nevoită să-l liniștească. Ei bine, nu mai putea îndura!

Era mult prea greu să-și poarte singură povara și ar fi dorit din suflet să se poată destăinui cuiva. Să se ducă la Sörine nu-i dădu prin gând nici pe departe și bietul Lars Peter avea atâtea pe capul lui – și mai era și bărbat. Dar stăpâna? Erau momente când i se părea Dittei că se sfârșește dacă nu găsește un om în toată firea, căruia să i se spovedească; nu mai putea duce singură povara.

Când îi vorbea lui Karl în felul ei serios și aproape matur, băiatul își pierdea cumpătul și se purta ca un ieșit din minți; ochii îi rămâneau holbați de spaimă.

— Nu trebuie să-ți fie atât de teamă de mama ta, îi spunea Ditte. E doar numai vina ei. Să mergem la ea să-i spunem că trebuie să se schimbe, căci altfel ne nenorocește pe amândoi.

— Mai bine mă duc în șopron și mă spânzur, o amenința el.

Câteva zile Karl se ținea departe de ea și nu-i vorbea nici când lucrau împreună, mișcându-se în jurul ei. cu buzele strânse, ca și cum ar fi făcut vreun jurământ. Privirea lui însă o căuta rugătoare. Ditte înțelegea ce voia el, dar tăcea. Îi părea rău de el – nu avea sărmanul pe nimeni către care să-și întoarcă fața la nevoie.

Așa trecu pentru ea toamna și o parte din iarnă; fu un timp aspru și anevoios, străbătut doar de câteva luminițe: vizitele acasă și apoi faptul că stăpâna, trecând peste părerea, tuturor, se pregătea de nuntă cu Johannes; aceasta urma să aibă loc în luna mai. Karl primi vestea în felul lui tragic, dar Ditte se bucura ca un copil. Nu mai fusese încă la nicio nuntă.

— Și tu trebuie să te bucuri, îi spunea ea lui Karl, ca să se scuze, că cei doi se unesc în ciuda tuturor împotrivirilor.

Ditte avea aproape șaptesprezece ani. Acești șaptesprezece ani însemnau pentru ea o bucată anevoioasă de drum, căci fusese nevoită să guste din toate. De muncit, muncise de mică, ținuse în brațe pe cei mai mici, îi crescuse și le înlocuise mama. Când părăsi căminul părintesc lăsa în urma ei trudă de om mare. Trecuseră toate, pentru totdeauna. Acum își putea îndrepta și ea spatele.

Nu apucase bine însă să-i dea jos din poală pe frățiori, și iată că avea să aibă din nou un micuț în poală, de astă dată pe al el. Sub biata ei inimioară prigonită începea să miște ceva; o nouă povară, mai grea decât cele de până acum, fusese împlântată acolo. Alții o descoperiră înaintea ei și o priviră pe fată cu mirare; umbla ca un copil năuc și nu pricepea nimic. Sine nu scotea o vorbă, dar se uita la ea amărâtă și ofta; o cruța la treabă și Ditte bănuia pricina. Din multe părți îi venea confirmarea că făcuse o faptă rea; un om îi cășunase ei un rău, ca să se mângâie pe sine și drept pedeapsă avea ea să facă un copil. Într-o zi, o păli o greață grozavă, în spălătorie. Sine trebui să-i țină fruntea; sărmanul ei trup, mușcat ca o cârpă, se chinuia de moarte.

— Biata de tine! spuse Sine. Mai bine n-ai fi alergat atâta la joc vara asta; nici nu te puteai aștepta la altceva – așa nebună cum erai după dans.

— Dar nu-i de-acolo, spuse Ditte hohotind. O sudoare rece îi brobonea fruntea și buza de sus.

— Nu-i treaba mea, dar vezi să nu te simtă stăpâna!

Da... jocul, jocul! Cel puțin dacă i s-ar fi tras de la joc! Auzise ea de fete care dansau atâta până rămâneau grele – ideea asta i se înfipsese în creier ca un vers frumos. Numai pentru atâta nu s-ar fi sfiit ea să danseze; n-avea decât să aibă copii – tot îi prezisese bunicuța că-i va căpăta ușor – măcar să-i fi venit de pe urma dansului.

Acum se învârtea pradă năucirii și deznădejdiei; i se părea că toți căscău ochii la ea și că se purtau ciudat cu ea, aproape dușmănos. Karl se ținea departe; oricât încerca ea să aranjeze lucrurile, n-avea cum să stea de vorbă singură cu el. O vorbă bună i-ar fi prins bine acum, dar nimeni n-avea vreuna de prisos pentru ea.

Și cei de-acasă când or afla... vai, tata!

Într-o zi veni Sine în goană, la ea, în grajd.

— Te cheamă stăpâna! îi spuse și o privi cu ochi încremeniți de spaimă. Dittei însă nu-i era teamă; ba i se păru mai degrabă că, în sfârșit, venea dezlegarea.

Karen ședea la masă, în odaia cea bună; avea aerul unui judecător; își pusese o broboadă neagră pe cap și ținea o carte în mână. La spatele ei sta Karl; o privea rugător pe Ditte.

Fata spuse totul, fără înconjur – așa cel puțin își ușura sufletul! Se spunea doar de Karen că, cu toate cusururile ei, era dreptă când era vorba de ceva serios. Va recunoaște că-i fusese milă de Karl – și-o va ajuta.

Dar, chiar așa de departe nu mergea simțul de dreptate al lui Karen. Poate că, simțindu-se vinovată față de băiat, dorea să-l vadă și pe el vinovat. Îi ținu parte și nici măcar nu-l dojeni, ci își vărsă toată supărarea pe Ditte.

— Asta mi se trage de-acolo, că mi-a fost milă de tine și ți-am dat de mâncare și te-am îmbrăcat, spuse ea. Cu rușine mă răsplătești – și cu nenorocire pe deasupra. Dacă ar fi să-ți fac cum ți se cuvine, te-aș da pe mâna stăpânirii și nu m-aș mulțumi numai să te dau afară. Ia vezi ce spune legea, aici!

Karen ridică legea servitorilor în fața ochilor și vorbi ca din carte.

— Ai dus pe un copil al casei în ispită – articolul șase. Te-ai făcut vinovată de relații desfrânate cu o persoană aparținând familiei – articolul doisprezece. Și, deși ești o slujnică necăsătorită, ești însărcinată – articolul treisprezece. Deci, ți-ai pierdut drepturile de trei ori și pot face cu tine ce vreau. Ia-ți catrafusele, și cu cât mai repede, cu atât mai bine!

Ditte rămase ca împietrită – nici măcar nu plânse. Chiaburoaica stătea în fața ei cu legea în mână, condamnând-e după litera ei neîndoielnică – și cu toate acestea întorcea adevărul pe dos. Cele ce spunea Karen n-aveau nicio noimă. Deodată îi veniră în minte vorbele lui Lars Peter, anume că slujitorul n-are niciun drept. În momentul când stăpâna îi spuse să se care, fata ridică ochii la Karl; acesta întâlni o privire întrebătoare, de copil nevinovat. Nu va spune el oare nimic? Dar băiatul se ținea lângă mamă-sa și se uita la Ditte ca la o stricăță trecută prin ciur și prin sită. Atunci, clătînându-se pe picioare, fata se duse în cămăruța, ei și-și adună boarfele.

Se prea poate că chiaburoaica nu se simțea sigură de dispoziția în care se găsea fiu-său și de aceea dorea să scape cât mai repede de Ditte; în tot cazul, se duse după dânsa și o mână să se grăbească. Când luă Ditte bocceaua subsuoară și vru să plece, Karen dădu plapuma la o parte.

— Aici ți-ai făcut de cap? o întrebă ea, privind-o cu ochi hulpavi.

Ditte ieși fără să vadă pe unde călca. Ce-ar fi dorit nu știa nici ea; totul se stinsese în sufletul ei și-n juru-i era rece și gol. Un singur lucru i se înfipse în minte; nu voia să se ducă acasă – pentru nimic în lume.

Era primăvară timpurie, înghețul nu se urnise încă de pe pământ; câmpurile erau toate o mocirlă. Dar ea o luă la picior, plescăi prin noroi, se împotmoli și-apoi ieși din nou – și așa ajunse la pășune. Apa împrejmuia „insulițele” pe care-și avusese cuiburile. Bălăci până la ele.

Apa îi gâlgâia în ghețe și nasul îi curgea; plângea în sinea ei cu un fel de scâncet neîntrerupt și slab; ținea ochii uscați larg deschiși. În cuiburi era rece și pustiu; tufișurile nu înfrunziseră încă; mai zăceau ici-colo lucruri de pe vremea când se jucase cu ele, așa cum le lăsase. Bălăci înapoi și se așază pe coasta smârcului – unde șezuse ea de-atâtea ori cu lucrul – bălăbănind picioarele, cum făcea de obicei.

Privea țință în jos, în apa miloasă, unde știucile începuseră vânătoarea după găzele de apă și se gândi la toate poveștile jalnice, pe care le auzise, despre fete care și-au luat viața de supărare; se mai gândi cât de rece trebuia să fie colo jos și o trecu un fior. Poveștile acelea îi rămăseseră în minte ca niște versuri triste – atât de îndepărtate și de necrezut – și totuși atât de jalnice. Erau cântece despre asemenea întâmplări și le cântase și ea chiar în acest loc plângând de milă. Acum înțelegea abia ce cântase. Le găsiseră, pe sărmanele de ele, și le îngropaseră cu copilul în pânțele. Și când se făcea ziuă... Se gândi la hangiță, care n-avea cu ce să-și înfeșe pruncul, și mai ales la cel nenăscut, care fusese nevoit să treacă prin atâtea – un biet prunc înghețat de frig, fără feșe și fără scutece – inima Dittei sângera. Îngrozită, se ridică de lângă apă și rătăci câțva timp în neștire.

De sus, de pe câmp, striga cineva: ridică ochii – era Karl. Venea în goană, făcându-i semne. Fata rămase o clipă locului, fără să-și dea seama de ce face, apoi se întoarse și o luă la fugă.

— Trebuie să vorbesc cu tine! striga el rugător. Trebuie să-ți vorbesc! Îl auzi în urma ei și iuți pașii de-i plesneau fustele ude de călcaie, pe când țipa ca ieșită din minți. Fugi de-a lungul pășunii, prin fața colibei lui Rasmus Rytter, unde stăteau copiii și se holbau după ea, și mai departe, până ajunse pe șoseaua comunală, care ducea spre sat. Acolo se ascunse între dune.

Numai după ce se întunecă, îndrăzni să intre în sat. Se strecură printre case, până-n port, ca să nu întâlnească pe careva; își închipuia că oricine putea vedea ce i se întâmplase. Lars Peter lucra la barcă împreună cu tovarășii; unul dintre ei povestea ceva, și ea îl auzi pe tata râzând. Râsul râsuna din piept, adânc și cald. Dittei îi venea să tîpe.

Stătu pitită după o barcă răsturnată; așa udă și înghețată, îl așteptă să-și isprăvească treaba. Dură foarte mult; lucrul se terminase în barcă, dar ei mai rămaseră pe stăvilar, la taifas. Ditte scâncea de frig și nu înțelegea cum putea cineva să trăncănească așa, fără nicio grijă...

În sfârșit, tata dădu bună seara și se îndreptă către ea.

Ditte se ridică.

— Tată, șopti ea.

— Ce, tu ești? strigă Lars Peter înăbușit. Da' cum de ai ajuns aici?

Ditte nu răspunse; stătea în întuneric, clătînându-se pe picioare.

— Ce-i fată, ești bolnavă? o întrebă el, repezindu-se s-o proptească. Simți cât era de udă și de nenorocită și-o privi ținută în față. Ți s-a întâmplat ceva? Ea întoarse fața și atunci omul se dumiri.

— Haide, vino acasă, spuse el apucând-o eu grijă de braț. Hai acasă la mama! Glasul i se înecă. Pentru întâia oară îl auzi Ditte pe tatăl ei cel mare și voinic suspinând, și-i trecu un junghi prin inimă. Atunci înțelese ea abia. cât era de deznădăjduită situația.

14. SFÂRȘITUL LUI KLAUS CEL MARE

Hangiul a vândut maidanul de uscat năvoade! Dac-ai fi spus locuitorilor din sat, că a vândut marea, n-ar fi rămas atât de uluiți. Aici își uscau pescarii năvoadele de când exista satul; generație după generație, timp de sute de ani, își întinsese năvoadele, le curățase de iarbă de mare și le cârpise găurile sfâșiate de ape. Din stinghie în stinghie, pământul era plin de creste ridicate de gunoiul ce se tot scuturase în decursul vremurilor de pe năvoade și între aceste creste se vedeau urme adânci de pași. Maidanul era bunul tuturor – aparținea tuturor și nimănui; exista în locul acela de când lumea și, împreună cu plaja, era o rămășiță a vremurilor când pământul fusese un bun comun. Pe el se jucau copiii și tot acolo se adunau și femeile la taifasul de seară – maidanul de uscat năvoade era, într-un cuvânt, inima ținutului. Nimeni n-ar fi cutezat vreodată să ridice pe el un șopron de unelte, să-și adăpostească barca, sau să și-l însușească pe altă cale pentru propriile lui nevoi. Și, deodată, iată că nemernicul cela de hangiul se apucă și-l vinde! După cât se spunea, luase câteva mii de coroane pentru ceva care nici nu-i aparținea!

Pentru întâia oară se treziră pescarii din amorțeală și începură să cărtească; asta întrecea măsura! Se adunară și se sfătuiră și împinseră lucrurile atât de departe, încât trimiseră pe doi dintre ei la oraș să consulte un avocat. Abia atunci se văzu că hangiul luase toate măsurile și că nu se putea face nimic împotriva lui. Avea hârtii în regulă, nu numai asupra maidanului de uscat, ci și asupra colibelor moștenite din tată-n fiu. De fapt, toți locuiau ca chiriași și trebuiau să-i mai fie și recunoscători că nu le cerea chirie; i-ar fi putut da afară în orice moment.

Cum se întâmplase acest lucru? Ei, cine putea fi atât de deștept să-i ceară socoteală hangiului? Unul trebuise s-o lase mai moale, ici, altul dincolo; mulți își pierduseră drepturile din pricina băuturii, alții renunțaseră la ele ca să aibă o bucată de pâine pe masă. Hangiul venea întruna cu tot felul de hârtii și cerea semnătură – pentru bună regulă, cum avea el obiceiul să spună. Niciunul nu era grozav la citit și la ce bun să fi fost. Cel care ar fi cerut să citească hârtiile hangiului, n-ar mai fi stat pe moale.

Acum însă se treziră cu toții; trista întoarcere acasă a Dittei înainte de soroc, nu stârni interesul la care se aștepta. Femeile trâncăniră, firește, aruncând în treacăt câte o privire plină de înțeles „Azilului”, dar nu chiar așa cum ar fi făcut-o altădată. Până și porecla „Azil” pierduse mult din însemnătatea ei, că doar acum știau că trăiesc toți din pomana hangifului!

De cum se retraseră apele de primăvară și drumul spre sat deveni practicabil, sosiră din oraș transporturi de stâlpi și de sârmă, iar maidanul de uscat năvoade fu împrejmuire, însuși hangiful fugea de colo-colo și măsura distanțele împreună cu un domn scund și gras – un mare negustor din oraș, după cum se spunea. Împrejmuirea se întindea până hăt jos, la apă. Pescarii fură nevoiți să se care de pe maidan și să caute altă soluție; se simțeau ca și cum ar fi fost alungați din patrie. De-a lungul plajei, unde se mișcaseră după plac, nu mai puteau înainta și erau nevoiți să ocolească prin sat. Le venea greu locuitorilor să se obișnuiască să bată alte cărări: împrejmuirea fu călcată de câteva ori și apoi ridicată la loc, până să izbutească să se facă respectată.

Mare necaz, dar și palpitant în același timp! Omul care cumpărase maidanul trebuie să fi fost atât de bogat, încât nici nu mai știa ce să facă cu banii. Acum îi venise cheful să-i îngroape aici în nisip – ce mai trăsnaie! Cică voia să ridice un adevărat castel și să facă și o grădină – chiar în mijlocul nisipului; se spunea că vor aduce pământ de grădină tocmai de pe ogoarele hangifului. Dar mult pământ nu prea era nici acolo.

La începutul primăverii se aduseră pietre și cherestea din orașul apropiat. Căruțașii din oraș nu vrură să treacă peste nisipul afinat; atunci materialul de construcție fu descărcat de partea cealaltă a dunelor. Klaus cel mare fu nevoit să-l care prin strungă până la maidanul de uscat. Negustorul venea odată la două zile, însoțit când de unul, când de altul. Alergau printre dune cu niște panglici lungi de măsurat, fixau un ochean cu trei picioare ba ici, ba colo, priveau spre niște prăjini cu dungi negre pe ele și băteau țărushi în pământ. În mână țineau niște suluri mari de hârtie, pe care le așterneau mereu pe nisipul plajei ca să le cerceteze. Toate păreau atât de tainice! Copiii satului stăteau cât era ziua de lungă rezemați de împrejmuire, își ștergea nasul de mânecă și căscau gura. Din pricina vântului de primăvară și a încordării, le curgeau nasul și ochii, chiar și celor mai mari; cei mai mici se poticneau de toate cele, atât erau de preocupați. Deodată izbucnea ba unul, ba altul în plâns și-o tinea spre casă: de obicei era prea târziu.

Și mititelul de Paul se afla pe-aici. Avea acum șapte ani și peste câteva zile începea școala. Asta însemna că trebuia să mai profite de libertate. Toată ziua stătea pe-afară, dar nu se mulțumea să se rezeme de împrejmuire și să caște gura; chiar de a doua zi trecu hopul. Asta se

întâmplă foarte simplu: unuia din domni îi zbură hârtia și băiețelul care tocmai se gândea la vreun pretext, cum să se afle în treabă și el pe-acolo, se strecură pe sub sârma de oțel și prinse hârtia. Acum se afla înăuntru și nu-i dădu nimănui în gând să-l dea afară. Ajuta, alergând cu panglici de măsurat în mână și cărând drugii. Când îl striga Sörine din ușa bucătăriei nu o auzea; nici chiar pe Ditte n-o mai auzea! Îl aștepta mâncarea sau poate avea de făcut vreun drum și-l certau mereu.

— Drept pedeapsă stai azi în casă, îi spunea Ditte aspru, pe când Sörine tăcea. Dar până să-și dea seama cele două femei, el o și ștergea iarăși. N-aveai ce-i face!

Cei mari se țineau sfioși de-o parte și-i urmăreau pe străini de la distanță, de preferință prin crăpăturile ușilor și ale ferestrelor. Carevasăzică așa erau cei din Copenhaga! Deși nu erau decât doi păreau să ocupe mult loc în localitate. Se spunea că, odată intrați undeva, se împrăștiu ca ploșnițele, de nu mai scăpai de ei. Oricum, la bine nu te puteai aștepta. Nici Klaus cel mare n-avea de ce să fie recunoscător pentru schimbare. Bine nu-i mersese lui niciodată de când îl preluase hangiu, dar oamenii nu prea băgaseră de seamă acest lucru. Acum, însă, era prigonit în văzul tuturor. Nu te puteai mișca de la geam când trecea căruța scârțâind și scrâșnind prin nisipul strungii, iar căruțașul înjura și striga plesnind calul; surioara Else izbucnea în plâns și Ditte deschidea fereastra și țipa la el. Când se afla Lars Peter în apropiere, se îndrepta în goana într-acolo și fugea după căruță. Da îl mai și ocăra pe căruțaș, un țopârlan de la curte. Dar asta nu făcea deci! să înrăiască lucrurile.

Hangiu, nu părea să stea bine cu finanțele, de vreme ce începuse să vândă pământ de grădină și de pe ogoare și să care pentru străini; că doar până acum preferase să care totul la el. Asta nu-i fu însă de niciun folos, căci era veșnic în pană de bani. Tot la două zile era nevoit să înhame și să plece la oraș să aranjeze ceva. Alerga prin port și îmboldea pescarii să dea zor și să prindă mai mult pește. Aceștia făgăduiau, dar nu se întreceau cu firea.

— E ca și cum ai arunca truda în mare, spunea Lars Peter. Atunci mai bine lași peștii din capul locului acolo.

Hangiu nu uitase încă povestea cu nevastă-sa: se prea poate ca asta să-i fi tăiat tot cheful. Nu mai avea spor la cele pe care pune mâna. În furtunile de Paște pierduse unelte și gheața de astă iarnă îi sfărâmasă o barcă. Erau lovituri mărunte, pe care însă nu le putea îndura – nu mai fu în stare să înlocuiască barca pierdută, ci puse pe apă una veche, scoasă din lucru.

Într-o zi sosi de la plajă cu pușca cu două țevi; împușcase păsări de mare. Capul lui cel mare se ivi deodată în ușa bucătăriei.

Ditte scoase un țipăt și, fără să vrea, o apucă pe mama de mânecă.

— Carevasăzică aici vă ajutați frumușel una pe alta, spuse el dulceag, aruncând o legătură de păsări de mare pe masa din bucătărie. Și Ditte tot mai țiță ca altădată! Doar a umblat prin lume și a mai pierdut din sficiune, după cât înțeleg. O spuse cu rânjetul lui rece de cal, care-i arăta toți dinții. Da, da, m-am gândit că poate ar vrea Ditte să dea o mână de ajutor la descărcatul cărămizilor; oamenii au nevoie de-un ajutor pentru că au mult de lucru acum și doar s-a făcut față mare și voinică printre străini! Cu aceste cuvinte o șterse, fără să aștepte vreun răspuns; se auzea din depărtare cum îi şuiera aerul în piept.

Ditte mai era încă roșie ca focul de împunsăturile hangiului. Stătu o clipă nehotărâtă, apoi căută în cămara de sub scară un șorț de sac și o porni greoi spre ușă, cu privirea plină de groază.

Sörine întoarse capul; încetineala fetei o surprindea. O privi în felul ei absent și-i luă șorțul din mâini.

— Las' că mă duc eu! spuse ea.

— Dar mi-a spus mie, doar! protestă Ditte cu șovăială. Mama nu răspunse; își legă șorțul și plecă. Ditte privi recunoscătoare după ea.

De data aceasta, Ditte nu mai merse în triumf să-și viziteze prietenii și cunoscuții din sat și nu ieși nici măcar până-n prag. Lars Peter și Sörine hotărâră s-o scutească de privirile oamenilor și de împunsăturile lor. În colibă, Ditte îi lua mamei din mână treburile cele mai grele și era mare nevoie de asta, căci Sörine nu prea era voinică.

De la ferestre, Ditte vedea tot satul: colibele din care ieșeau femeile să verse lăturile în nisip, portul unde se aflau bărbații și maidanul de uscat, unde se adunau copiii. Câțiva pari de schelă fuseseră înfiți și materialele se îngrămădeau tot mai mult; câțiva muncitori și începuseră lucrul și locuiau și mâncau la han. Se spunea că sunt „sociali” și că refuză să doarmă în paiele din șopron și să mănânce din aceeași strachină cu argații. Ditte privea lung în urma lor. Prin ușa deschisă a bucătăriei o auzea pe mama tușind și o vedea cum le lua lucrătorilor cărămizile din mână, ca să le așeze. Munca era prea grea pentru ea – numai de n-ar doborî-o! Pe Klaus cel mare îl mânau toată ziua de colo, colo. Nu se odihnea nici când se încărcau sau se descărcau materialele, deoarece lucra la trei căruțe în același timp.

Acum se împotmolise colo sus, unde șerpua râulețul peste urmele de care. Căruțașul îl plesnea cu biciul de răsunau loviturile până hăt colo la coliba lui Rasmus Olsen; Klaus cel mare zăcea pe jumătate la pământ, de tare ce se opintea; căruța, însă, nu se urnea din loc, căci roțile se înfundaseră. Căruțașul alerga în jurul lui, îl trăsnea peste piept și peste picioarele din față. Apoi se întoarse la căruță, luă scândura de pe capră și dădu cu ea în șalele calului. Ditte uită de toate și alergă, în dosul casei, țițând.

Din port venea Lars Peter cu pași mari; cizmele lui de lemn

duduiiau.

— Isprăvește, hingherule! urlă el, scuturând pumnul în vânt. Klaus cel mare se mai opinti odată, picioarele din față i se înfipseră în nisipul umed. Ține căruța din spate! Dracu' să te ia! zbieră Lars Peter, dar era prea târziu. Căruța se prăbuși peste spatele calului, hamurile se rupseră. O clipă păru că Lars Peter înnebunise; îi sări vizitiului de gât, gata să-i sfarme țeasta.

— Tată! răcni Ditte de spaimă. Atunci Lars Peter dădu drumul vizitiului și se întoarse spre cal; acesta zăcea pe-o parte și horcăia, cu picioarele din față înfundate în nisip și cu jumătate de căruță peste el. Din port și de pe șantier sosiră oameni și-i ajutară lui Lars Peter să-l elibereze de sub căruță și din chingi; Lars Peter săpă nisipul din jurul picioarelor din față.

— Hai, băiete, hai să ne ridicăm! spuse el, apucându-l pe Klaus cel mare de zăbală. Calul ridică încet capul și-l privi, pe urmă se lăsă într-o rână și oftă din greu; picioarele din față îi erau sfărâmate.

— Trebuie să-l împușcăm, spuse Lars Peter. Nu ne rămâne alta de făcut.

— Ei, strigară copiii din sat, atunci o s-avem carne de cal! Dar copiii de la „Azil” plângeau.

Hangiul veni în persoană și slobozi un glonte în fruntea calului; pe urmă hoitul fu ridicat pe-o căruță și dus la curte. Lars Peter ajută la încărcat și conduse căruța. Vru să jupoaie el însuși calul.

— Am făcut toată viața treburi de hingher și tocmai lui Klaus cel mare să nu-i fiu de folos? o lămuri el pe Sörine, dezvinovățindu-se. Ea tăcea ca de obicei, dar nu părea să aibă nimic împotrivă.

În după masa în care fu împărțită carnea, Sörine se învioră puțin. Trimise copiii cu un coș mare.

— Vedeți să vă dea o bucată ca lumea, le spuse ea. Doar noi avem mai mult drept decât alții. În ziua aceea, Lars Peter avu parte de un biftec adevărat la masă, așa cum nu mai mâncase de mult.

— Curios, spuse el pe când mesteca. Pe cât de bătrân și de prăpădit a fost Klaus cel mare, pe atât de fragedă îi e carnea. E chiar dulce. Să mănânci bine, mamă. Carnea de cal e bună pentru cei ce suferă de piept. Da, a fost un cal minunat, un cal fără pereche! Hai, copii, mâncați, că doar n-avem în fiecare zi carne la masă! adăugă el cu un fel de veselie amară.

Băieții erau ca întotdeauna, hămesiți.

Ditte era năzuroasă de felul ei la masă. Pe ea nu puteai conta. Dar prostituța de Else, nu înainta deloc: tot mesteca și mesteca, și bucata parcă se făcea tot mai mare în gura ei.

— E așa de ciudat, izbucni ea în plâns.

15. DIN NOU ACASĂ

Sörine se învârtea prin casă, liniștită, și-și vedea de treabă. Sănătoasă nu era ea; tușea mult și noaptea nădușea. Lars Peter și Ditte se uniră împotriva ei; cum isprăvea cina, trebuia să se și suie în pat. Nu prea voia ea căci i se făcuse dragă casa din pricina absenței și erau multe pe care dorea să le orânduiască. Dar trebuia să se culce.

— Numai să nu fie ofticoasă! spuse Lars Peter într-o seara, după ce-o trimiseră la culcare, pe când ei rămaseră de vorbă în cameră. Parcă vezi cum o rod dihaniiile. Oare n-am putea-o hotărî să mănânce semințe de in? Cică ar fi bune pentru oftică!

Ditte era de părere că n-avea rost să încerce.

— Mama mănâncă atât de puțin, spuse ea și câteodată varsă tot ce-a mâncat. Cred că nu stă bine cu stomacul.

— Ba eu tot cred că are ceva la piept. Gândește-te cum tușește! Când o apucă, parcă s-ar împotmoli o barcă, așa te-nfioară! Asta i se trage de la pereții umezi ai închisorii, zice ea; curgeau pe ei șiroaie!

— N-aș fi crezut să fi povestit mama ceva de pe-acolo, exclamă Ditte uimită.

— Nu vorbește ea mult, dar din când în când mal scapă câte-un cuvânt. Încolo, umblă ca cineva din care s-a stins flacăra. Lars Peter oftă. Și ție cum îți merge? întrebă el, punând mâna pe mâna Dittei. Fata murmură ceva, care ar fi putut însemna orice.

— Tot mai zici să nu mă duc la curtea de la Bakke? Că zău aș vrea să mă răfuiesc odată cu ticăloșii ceia. Dreptate nu vezi de la ei, nu-i vorbă, dar tot le-ar face bine să le mai scuturi penele. Chiaburii dracului!

— Karl nu-i stricat, șopti Ditte. Nu-i decât slab și nenorocit.

— Așa, așa! Și unul ca ăsta se pretinde evlavios și se duce la adunări – mă mir că nu te-a tras și pe tine! Lars Peter se înfurie, dar nu ținu decât o clipă. Ei, ei! mormăi el. Asta-i treaba ta, dar cred că nu-ți face plăcere să te învârti pe aici în starea în care te afli. Ar fi fost foarte bine să-ți fi dat ceva bani, căci te-ai fi putut duce undeva să stai până la sfârșit.

— Bani... dar bani n-au! N-au nici cât noi! făcu Ditte.

— Și totuși acum chefuiesc întruna și fac ospete de nuntă de nu se

mai sfârșește. Au început duminică și azi e vineri. Nici nu se poate trece pe-acolo de negustori de vite beți! Lars Peter era oarecum jignit că nu fusese poftit: doar era nunta lui frate-său.

Nu, plăcere nu-i făcea Dittei să stea acasă – și nici celorlalți; Lars Peter ar fi putut prea bine vorbi nu numai de ea, ci și despre el și despre ceilalți ai casei.. Tovarășii de lucru, și mai ales femeile din sat, începuseră să-l cam iscodească: dacă Ditte isprăvisese de învățat la curtea de la Bakke și ce avea de gând. Vorbele lor păreau nevinovate, el înțelegea însă bine care le era gândul. Nu că ar fi fost simțitor de felul lui, dar de data aceasta îl durea – își pusese doar toată bucuria și toată mândria în copii!

Într-o zi, Paul cel mititel sosi acasă, în goană, numai cu un papuc de lemn.

— Mamă, e adevărat că barza a mușcat-o pe Ditte de picior și c-o să aibă un mititel? Abia de mai răsufila prostuțul, atât era de furios.

— Unde-i, mă rog, celălalt papuc? Sörine se uită urât la el, ca să-l facă să uite. Dar băiatul nu se sperie.

— L-am pierdut pe-afară; spune, e adevărat?

— Cine vorbește asemenea prostii?

— Copiii își bat joc de mine. Bă – bă – Ditte face un mititel!

— Atunci stai de te joacă acasă, că aici nu-ți spune nimeni nimic!

— Dar e adevărat?

I se dădu pâine cu unt și cu zahăr și asta-i astupă gura deocamdată. Băiețelul se așează pe treapta de jos a scării podului și începu să mănânce cu poftă.

Ditte ședea în cameră și cârpea lucrurile copiilor; se plecase adânc peste lucru.

Deodată sosi și surioara Else, cu papucul lui Paul în mână; colo jos, pe dune, urla un cârd de copii; se vedea pe fața fetei că se ținuseră după ea. Avea ochii roșii. Nu spuse nimic, intră în cameră și se așează la fereastră. Ședea și privea la soră-sa, plimbându-și ochii pe ea în sus și în jos.

— Ce te zgâiești așa la mine, fato! se răsti Ditte, roșie ca focul. Else plecă și începu să-i ajute mamei. De atunci o cerceta mereu din ochi pe Ditte, de-i venea fetei să-și ia lumea-n cap!

Cu Christian era cel mai rău, căci nici nu se mai uita la ea. De obicei era dus și venea numai la masă; sosea pe când ceilalți mâncau. Se strecura la locul lui cu șapca pe genunchi – gata s-o șteargă din nou. Nu-și ridica ochii la niciunul din familie. Dacă-l întreba cineva ceva și nu putea să nu răspundă, glasul îi suna grosolan și dârz. Asta o necăjea pe Ditte; fusese cel mai anevoios de crescut dintre toți copiii și de aceea îl iubea cel mai mult; avea nevoie de dragoste, băiatul.

Într-o zi, Ditte îl găsi sus în pod. Ședea chiar sub acoperiș și ținea pe

genunchi o undiță veche; voia să pară că-i ocupat. Obrajii lui purtau urme umede.

— De ce stai aici? îl întrebă Ditte, încercând să pară mirată.

— Ce-i treaba ta! îi răspunse băiatul, lovind-o în fluierul piciorului.

Fata căzu grămadă pe o ladă, se chirci și se legănă cu piciorul prins în palme.

— Dar bine, Christian, dragă Christian! începu ea să plângă.

Christian văzu că Ditte se făcuse ca varul și ieși din ascunzătoare.

— Ce nu mă lăsați în pace? se răsti el. Doar nu v-am făcut nimic! Sta în fata ei bosumflat, privind într-o parte, fără să știe ce să facă.

— Dar noi ce ți-am făcut? întrebă Ditte amărâtă și stingherită.

— Ce credeți că-s tâmpit și că nu văd nimic?! Mai întâi te bați cu toți și-i pocnești de le scapără ochii și la urmă tot e adevărat!

— Ce e adevărat? Ditte mai făcu o încercare, apoi renunță și se năru cu totul; își acoperi fața cu șorțul.

Christian o apucă de mâini, fără să știe ce să facă.

— Nu trebuie numaidecât să te pornești pe plâns! spuse el. Asta-i o prostie. Nici n-am vrut să-ți dau cu piciorul... numai că m-am necăjit grozav.

— Nu face nimic, răspunse Ditte hohotind. N-ai decât să mă lovești... nu-s bună de altceva.

Încercă să zâmbească și se ridică. Christian vru s-o ajute să se scoale, dar nu-i atinse decât mâneca rochiei, parcă i-ar fi fost silă să pună mâna pe ea. Asta mai văzuse Ditte și la ceilalți din casă; nu se mai rezemau de ea, căci se sfiau de trupul ei. Se vedea bine că se întâmpla cu ea ceva, care le era străin.

— Ah, Christian... n-am avut încotro... nu-i vina mea! Îi apucă obrazul în mâini și-l privi în ochi.

— Știu, răspunse băiatul întorcând capul în altă parte. Nici n-am nimic cu tine. Dar lasă că le-o plătesc eu!

Coborî scările în goană și trecu apoi prin fereștră podului; îl văzu fugind peste dune spre miază-noapte.

— Unde-i Christian? întrebă Lars Peter când se adună familia la cină. Trebuia să vină să-mi ajute la scos apa din barcă. Nimeni nu știa nimic; Ditte bănuia ceva, dar nu îndrăznea să vorbească. Când sosi ora culcării, băiatul tot nu se întorsese.

— Iar hoinărește, spuse Lars Peter abătut. Mă bucuram că i-a trecut boala asta, că doară de mai bine de-un an n-a mai fugit – de când a fost la tine, la curte, Ditte.

A doua zi, îl aduse un străin. Sörine intră în bucătărie.

— Iată un băiat care-i desigur de-aici, spuse străinul, împingându-l pe Christian în bucătărie.

Lars Peter se ivi pe scara podului; se întorsese tocmai de pe mare și era gata să se culce.

— Ce s-a mai întâmplat? întrebă, trecându-și privirea de la unul la altul.

— Astă-noapte ne-a ars un stog de paie și spre ziuă l-am găsit pe ăsta ascuns în fața curții. A fost o întâmplare că n-a ars mai mult. Omul vorbea înăbușit, fără patimă.

Lars Peter privea prost înaintea ochilor, ca și cum n-ar fi înțeles nimic.

— Ei, și ce are băiatul cu stogul vostru de paie? Doar n-a pus el foc, pe cât cred!

Christian privea îndărătnic la tată-său părănd a spune: „N-ai decât să mă bați!”

— Așa cum stau lucrurile, nu mai am nimic de zis, rosti străinul.

Lars Peter bănuia legătura.

— Nu cumva ești feciorul de la curtea Bakke? întrebă el. Omul dădu din cap. Ei, atunci ați scăpat ieftin, spuse Lars Peter râzând amenințător. N-ar fi fost prea mult, nici dacă v-ar fi ars toată hardughia ceea de casă, dar pe băiat tot o să-l bat mă. Acum șterge-o în pat! De altfel, aș avea poftă să vorbesc și cu tine o vorbuliță, spuse el apoi musafirului, luându-și o haină pe umeri.

— Da, și eu aș vrea să vorbesc cu tine, răspunse feciorul de la curtea Bakke. Lars Peter rămase uluit – la asemenea răspuns nu se așteptase.

O luară încet spre interiorul țărmlui.

— Cum te-ai gândit tu să te înțelegi cu fata? întrebă Lars Peter după ce trecură de colibe.

— Asta ș-o hotărâți voi, de-aici, răspunse Karl.

— Adică vrei să spui că te recunoști tatăl copilului față de lume?

Karl aprobă din cap.

— N-am avut niciodată de gând să mă lepăd de asta, răspunse privindu-l pe Lars Peter deschis.

— Și asta-i ceva! Glasul lui Lars Peter parcă se înviorase. Atunci v-ați putea căsători... la nevoie.

— N-am decât nouăsprezece ani, făcu Karl. Dar ne putem logodi.

— Așa! Ei, asta-i altceva... Lars Peter se răcise iarăși. Mai degrabă i-ar fi tras o înjurătură bună feciorului de la curtea Bakke, dar prilejul nu mai era potrivit pentru ocară, căci prea înaintaseră tratativele.

— Te-ai purtat foarte urât, spuse Lars Peter oprindu-se în loc. Dar noi, cei săraci, nu ne putem aștepta la altceva de la chiaburi.

— Ba asta să n-o spui, răspunse Karl. N-am eu căderea să mă uit de sus la careva. Și nici nu mi-a dat vreodată în gând să vă păgubesc.

— Poate, mai știi...

Lars Peter îi întinse mâna șovăitor – nu era el omul să țină supărare multă vreme. Ce mai cârpă și băiatul ăsta! Dar ce să facă?

— Ei, adio! Poate mai dai pe la noi!

— Aș fi dorit să-i dau bună ziua Dittei, spuse Karl șovăind.

— Așa?! Lars Peter pufni supărat. Și astă treabă s-o fac eu... așa prost de bun cum mă știi! Ei, porci om fi noi, dar de scormonit îți gunoi, nu scormonim! Lars Peter făcu câțiva pași înainte, apoi se întoarse. Să nu mă-nțelegi greșit. Dacă fata vrea să vorbească cu tine, n-am nimic împotriva! Numai ea poate să hotărască. Cu aceste vorbe se duse acasă să se culce.

16. FECIORUL DE LA CURTEA BAKKE

Când sosi Lars Peter acasă și vru să schimbe o vorbă cu micul incendiator, acesta se și făcuse nevăzut. O ștersese pe fereastră.

Lars Peter se sui în pod și se culcă, dar nu putu să adoarmă. Întâlnirea cu feciorul de la cartea Bakke nu-l prea încurajase; nu era decât o cârpă, băiatul ăsta cu care se înhăitase Ditte; un băiat sucit rău. O clipă îl bătuse gândul că poate le va da Karl satisfacție, așa încât să se poată uita din nou în ochii oamenilor și, când colo, ce să vezi? Băiatul nici nu era de însurat. Nici nu putea încă să-și poarte de grijă și nici nu avea vreo avere. Bine mai stăteau lucrurile! Pe Lars Peter îl frământau gândurile, pe când de jos, din iatacul bătrânei Doriom, se auzea plânsul neîncetat al geamănului.

— Bunica doarme întruna, o-o-o! bunica doarme întruna! se tânguia copilul neconținut, parc-ar fi bocit.

Lars Peter se sculă, trecu prin pod și coborî scara la vecini. Geamănul ședea plângând jalnic, pe plapuma patului din alcov, repetând mereu aceleași cuvinte. În pat zăcea bătrână, moartă probabil de câțeva vreme, căci se răcise de tot și guzganii se și atinseseră de ea. Îți venea a crede că copilul stătuse toată noaptea acolo și urlase. Mai mare rușinea că nu-l auzise nimeni; dar urechile îți erau atât de obișnuite cu plânsul de copil din direcția aceasta, încât nici nu-l mai băgai în seamă. Lars Peter luă copilul cu el:

— Iată un copilaș, care n-are pe nimeni pe lume să-l apere, spuse el. Mama-sa nu se mai arata deloc și acum a murit și bătrână. Nu crezi că am găsi și pentru el o îmbrăcătură și un colț de plapumă?

Sorine nu-i răspunse, dar luă copilul de mână și-l duse în casă. Lars Peter o privi cu recunoștință:

— Să trimitem pe unul dintre copii la hangiu să-i vestească moartea bătrânei, spuse el, ducându-se să se culce.

Acum putu, în sfârșit, să adoarmă.

Când se trezi și coborî din pod pe la vremea mesei, Christian se întorsese, se băga mereu în sufletul lui taică-său, ca și cum ar fi preferat să-și încaseze cât mai repede porția. Lars Peter vedea asta prea bine, dar nu știa cum să înceapă. Pe vremuri, da, fapta băiatului l-ar fi scos din sărite; acum nu se mai gândea decât la risc – dar din

partea aceasta nu-i mai era teamă. Lars Peter făcuse multe experiențe în ultimii ani; ceea ce i se întâmpla nu mai luneca pe el cum lunecă apa pe penele găstii, ci-i pătrundea până-n suflet și-l silea să mediteze. Cu timpul dăduse mereu înapoi – fără ca el să aibă vreo vină. Casa îi fusese luată – și tot așa și banii care-i obținuse pe ea – și Klaus cel mare de asemenea! Cât despre Sörine – ei, pe ea o avea iarăși, dar în ce hal? Sărăcise ca un șoarece de biserică cu toate eforturile lui, cu toată truda și cu toate străduințele de-a duce o viață ca lumea. Era un nerod cumsecade, care fusese dezbrăcat până la piele. Un butoi gol, iată rezultatul! Și nenorocirea Dittei mai spărgea și fundul butoiului. N-aveai de ce să fii cu băgare de seamă și să aperi cu mâna la viața și avutul celor care ți le irosiseră pe ale taie. Recunoștință față de cei care în lume, se aflau deasupra lui, nu simțise Lars Peter niciodată – n-avusese pricini speciale să hrănească asemenea sentimente. Căutase doar să se adapteze situațiilor, ca să obțină cât se putea mai mult atât pentru cei cărora le lucra cât și pentru ai săi. Câteodată ar fi avut el chef s-o facă lată; n-ar fi plâns deloc, dacă curtea de la Bakke s-ar fi mistuit în flăcări – cu condiția ca nici băiatului, nici lui însuși să nu i se întâmple nimic.

Peste câteva săptămâni, feciorul de la Bakke se arată din nou în sat, de data aceasta ca să se mute de tot aici, după cum se părea. Deci, nu se rușina, ca alții! Cu o boccea de unelte sub braț și o sapă și o lopată pe umăr, veni la han și ceru de lucru. Un suflet binevoitor îi aduse vestea lui Lars Peter.

— Dacă pune piciorul pe-aici, zboară cu capul înainte, amenință Lars Peter.

Când se apropie Ditte de fereastră, într-o dimineață, ca s-o deschidă, îl văzu afară, cărând pământ unde se făcea grădina pentru vilă. Era cât pe ce să țipe când îl zări; nu-i spusese nimeni că se afla în sat. Mai era încă stăpânită de vechea groază – toate spaimile de la curtea Bakke se treziră la vederea lui. Nu era el de vină; nu era decât o jertfă neputincioasă, întocmai ca și ea, dar îi amintea toată groaza prin care trecuse.

Privea țință la el, stăpânită de un simțământ ciudat. Apoi se ascunse în dosul mușcatei înflorite, ca să n-o poată el vedea și continuă să-l privească. Băiatul lucra mai cu inimă decât acasă, dar vesel tot nu părea. De dragul meu a venit să lucreze aici, gândi ea și, pe când mătura, fu cuprinsă de un simțământ nou: un simțământ de mândrie. Nu mai era una de care se slujise cineva, pentru a o cufunda apoi în rușine; câștigase o izbândă! În ce consta această izbândă și unde ar fi putut duce nu vedea lămurit – se mulțumea doar cu simțământul.

Prinse obiceiul să stea în cameră și să privească la el. „Ce-ai face dacă ar veni să-ți vorbească?” se întreba ea cu teamă. Nici măcar nu-l iubea! Era mulțumită că se simțise atras încoace; să stea de vorbă cu

el, însă nu-și dorea.

Dar el nici nu întorcea capul spre casă, ci-și vedea de treabă; la prânz răsturna roaba, desfăcea basmaua, scotea din ea pâine cu unt și mânca. Roaba îi servea drept masă. Ditte îl vedea de la locul ei, de la masă. I se părea ciudat să-l vadă șezând acolo, și mâncând singuratec – de dragul ei, care slujise în casa mamei sale, îi pusese masa și-i pregătise așternutul! Da, el avea asupra ei drept de stăpân și poate încă mai mult. Ditte simțea că acest drept o copleșea; simțea un fel de imbold surd de a fugi spre el și de-a striga: „Poftim înăuntru la masă, Karl!”

A doua zi și în zilele următoare Karl lucră în același loc; se spunea că preluase întreaga lucrare de săpătură la grădina vilei și că locuia într-un șopron, la han. Își ducea singur gospodăria; își spăla rufele și mânca uscături. Trebuie să fi fost o existență amărâtă și singuratecă. Nu veni să dea bună ziua – își avea el ciudățeniile lui; poate că se și temea să nu i se întoarcă spatele.

Dar seara dădea târcoale casei; Ditte nu ieșise încă – teama de gura lumii o ținea închisă în casă – dar înțelegea din vorbele copiilor. Aceștia îl cunoșteau și știau, se vede, cum stăteau lucrurile; făceau un ocol mare, ca să nu treacă pe lângă locul unde lucra. Cu siguranță că-i învățase Christian.

Lars Peter era supărat.

— Ce dracu’ caută pe-aici? îi spuse Sörinei. Ne face de râsul satului, dacă se tot învârte prin întuneric; doar și-a luat porția.

— Cred că a avut gânduri bune când a venit să-și caute de lucru aici, răspunse Sörine. Fie pentru că era vorba de-un fiu de chiabur, fie că era prea slabă să se mai poată supăra de ceva, dar se vedea bine că era mai împăciuitoare.

— Gânduri bune! Mulțumesc... ce mai cârpă de bărbat! Dacă cel puțin n-ar fi scrântit la cap! Dar dacă n-ar fi, nici n-ar mai fi călcat pe-aici. Fata ar trebui să-i mulțumească Iul Dumnezeu că nu-l iubește, căci precum văd eu, nu prea-i nebună după el. Dracu’ știe cum și-a putut pierde capul după asemenea nerod!

Erau la cină. Aveau tocană de pește; vara aceasta le fusese greu să apuce ceva de la hangiu, așa încât mâncau pește de trei ori pe zi. Sörine izbutise însă să-și asigure o bucățică de slănină afumată – s-ar putea spune că-l înduplecase pe negustor cu tușea; când o apuca, hangiul îi vâra ceva în mână numai ca să scape de ea. Din această slănină băgase o bucățică în fiertură și pătrățelele dădeau peștelui un gust minunat, de afumătură. De aceea și mâncau cu evlavie.

Geamănul – îl chema Rasmus, dar i se spunea Ras – ședea în brațele lui Lars Peter; el era acum cel mai mic. Mama lui nu se mai arătase și rămăsese cu el! Era nostim să ai iarăși un mititel în brațe; lui Lars

Peter îi lipsise așa ceva în ultimii ani; Paul își băgase în cap că-i mare și se rușina. Dar Ras nu se supăra.

— Mama mea nu-i acasă! repeta cu voce groasă, după fiecare înghițitură – căci tot îi mai plutea o amintire despre ea în minte. Altfel, însă, era foarte bine dispus. Avea trei ani.

— Uite-o pe mama ta, îi spuse Lars Peter arătându-i-o pe Sörine; copilul dădu negativ din cap.

Sörine își mai luă pește în farfurie, drept orice răspuns. Nu prea irosea ea vorbe bune sau mângâieri, dar îngrijea de geamăn ca de propriii ei copii.

— E o mămică bună, spuse Lars Peter când femeia se duse un moment în bucătărie. Numai că n-o poate spune cu vorbe. Ar fi dorit ca copiii s-o iubească și profite de orice prilej ca să le arate părțile ei bune – tot mai erau hopuri de trecut. Copiii o iubeau oarecum, nici bănuitori nu mai erau, și-o ascultau. Nenorocirea Dittei îi prinsese Sörinei bine, căci fata nu mai însemna acum totul pentru copii. De încrederea lor însă nu se bucura și nici nu se ostenea s-o cucerească. Cel mai bine se simțea când o lăsau în pace; se părea că se putea lipsi de oricare dintre ei, chiar și de Lars Peter. „Umblă ca și cum și-ar fi luat rămas bun de la toate”, gândea Lars Peter câteodată cu mâhnire. Dar cu voce tare, n-o spunea.

Isprăviseră masa; Lars Peter privi spre mare; se întuneca.

— Unde-o fi Christian? spuse el, umplându-și pipa. Asta însemna că aven de gând să se ducă până în port, căci în casă nu fuma niciodată, ca s-o cruțe pe Sörine. În acest moment intră și Christian. Aruncă șapca într-un colț și se strecură la locul lui, pe bancă; se vedea că era pornit pe ceartă.

— De ce nu vii la vreme? îl ocări Ditte; băiatul își cam lua nasul la purtare! Christian nu răspunse și începu să înghită repede mâncarea. După ce își liniști prima foame, ridică capul.

— Stă unul colo, lângă pompă, spuse el fără să se adreseze cuiva anume. M-a întrebat dacă nu vreau să spun asta acasă – dar să n-audă nimeni, adăugă el. La ultimele cuvinte o privi pe Ditte răutăcios.

— Ce dracu', acuma vine și noaptea? se răsti Lars Peter. Nu ne-a păgubit destul?!

— Tată! se auzi prin ușa pe jumătate deschisă a iatacului – Sörine se pregătea să se culce. Era ca un fel de mirare în acest strigăt.

— Ei, drace, da' spune și tu, încercă el, dar se opri. Copiii ascultau cu gura căscată și cu ochii holbați.

Ditte se duse în bucătărie și își luă o broboadă.

— Poate să strângă Else de la masă, spuse ea. Ies puțin la aer. Vocea îi tremura. Lars Peter veni după ea în ușa bucătăriei.

— N-am vrut să te supăr, spuse el înăbușit. Asta o știi tu bine. Dar în locul tău l-aș ține la distanță. N-are gânduri bune! Îi puse

prietenește mâna pe umăr.

— Vreau să vorbesc cu el, spuse Ditte cu ochi încă scânteietori de furie. N-aveți decât să spuneți ce vreți!... Cred că-i pare rău, adăugă mai liniștită.

— Tocmai cei ca el sunt mai vicleni. Să te ferești de băieții plângăcioși, spune o vorbă veche muierească. Bine, bine, fă cum crezi. Am vrut numai să-ți deschid ochii!

Ditte ieși în amurgul de-afară. Tare mai era bine, după lunga ședere în casă, să iei o gură de aer proaspăt! Era curioasă să vadă ce-avea Karl să-i spună. Dar ea, ce voia de la el? Că n-avea doar de gând să se mărite cu el – chiar dacă se va putea, după ce vor fi trecut toate – o știa ea prea bine. De aceea și dorea să plece să slujească în capitală, unde n-o cunoștea nimeni și unde mai era și un pic de viață. N-avea niciun rost să rămână aici și să se bălăbănească cu un bărbat plângăreț. N-avea însă nimic împotriva să se plimbe prin sat la braț cu el, numai ca să le arate oamenilor c-avea un tată pentru copilul ei, dacă voia!

El aștepta în dosul pompei. Veni spre dânsa, de cum o văzu ieșind din casă.

— Ți-am recunoscut pașii, spuse el bucuros și o luă de mână.

— De ce te ascunzi? Îl întrebă fata cam cu ciudă.

— Nu pentru mine – n-are decât să vadă oricine ce drumuri bat. Vorbea simplu și liniștit; nu mai era în făptura lui niciun pic din tremurul care-i da altădată bătaie de inimă și presimțiri rele. Dar tot le mai lua pe toate în serios; se vedea asta din mers și din felul cum vorbea.

— Din pricina mea n-ai de ce te ascunde, spuse Ditte, râzând aspru. Toți știu, până și cei mici strigă după mine, Dacă vrei ceva, poți veni ziua-n amiaza mare.

— Asta aș face-o cu plăcere, răspunse Karl. Dar mi-e că tatăl tău nu mă poate suferi.

— Ei, de tata n-ai de ce te teme... dacă ți-e sufletul curat.

Se îndreptau spre interiorul țărmului și mergeau alături, vorbind în șoaptă; se depărtară de colibe și ajunseră în strunga care dădea spre han. Era sâmbătă seara; femeile se întorceau de la han cu târguielile pentru duminică. Ditte le spunea tare bună seara; n-avea nimic împotriva s-o vadă cu cel care se culcase cu ea.

— Pot veni mâine dimineață să te iau la plimbare? o rugă Karl și-și furișă mâna într-a ei. Ne-am putea duce amândoi la biserică. Părea nenorocit și mâna îi era rece – avea nevoie de un om. Dittei îi era milă de el și-l lăsă s-o ție de mână.

La biserică n-avea chef să se ducă. Nu se credea păcătoasă și nu voia ca oamenii să spună: „Uite-te la ei, șed colo și se pocăiesc” – și poate chiar să și plângă de mișcați ce erau.

— Dacă vrei să te plimbi cu mine prin tot satul și prin fața hanului, atunci... Așteptă încordată răspunsul lui. Dar vreau să merg la braț cu tine și să hotărâsc eu până unde mergem. Poate chiar și până la Frederiksvärk. Până acolo voia ea să se arate cu el în văzul tuturor!

Karl zâmbi.

— Să mergem până unde vrei și poți tu merge, răspunse el. Dar n-ai vrea să mă săruți odată, ca lumea, nu de milă, ci de dragul meu?

— Ei, chiar așa de pierdută după tine, nu-s; poate o veni și asta cu vremea, spuse Ditte și-l sărută. După tremurul gurii, simți fata cât îi lipsea băiatului un pic de căldură. Duci o viață tare amărâtă, spuse ea, gândindu-se fără să vrea, la masă și la cămin. Cum poți trăi fără un om lângă tine?

— Ei, stau și eu cu gândurile mele, răspunse băiatul liniștit.

— Și la ce te gândești... la mine? Ditte râse îndrăzneț.

— Mai mult la copil. Este atât de ciudat că din suferințele noastre a încolțit o viață nouă. Căile Domnului sunt minunate, când e să-și atingă ținta!

Ei, acum începea iarăși cu ale lui! Ditte își aminti că trebuia să se întoarcă acasă. Când fură lângă colibă și se opriră să-și dea bună seara, băiatul îi vârî ceva în mână; era o hârtie de zece coroane.

— Nu-mi trebuie banii tăi, spuse Ditte întinzându-i hârtia.

Încurcat, băiatul o ținu în mână.

— Atunci nu mai am pentru ce munci, spuse el.

— Ei, dacă-i pentru copil e altceva... dar nu trebuie să-ți rupi de la gură și să ne dai toată simbria... asta nu vreau! Nu mai știa ce spune, atât era de uluită; părea furioasă.

Abia după ce se culcă cu banii strânși în pumn, își dădu seama ce se întâmplase. Nu mai trebuia să fie necăjită că mânca pâinea altora, sau să se întrebe cu groază, de unde va lua bani pentru naștere, găsisese pe cineva care să-i poarte de grijă! Karl nu mai era povara existenței ei, ci se putea lăsa ea în seama lui.

Asta-i ușura viața. Se mai suci odată în pat și plânse de mila lui.

17. DITTE SE BUCURĂ DE LUMINA SOARELUI

Ditte și cu mama avură mult de lucru; pe când ceilalți se jucau pe-afară, ele lărgiră rochia cea bună de stofă. Făceau aceasta pentru a doua oară și tot era greu de încheiat.

— Nu răsufla, spuse Sörine. Apoi se așază pe un scaun și se opinti din răsputeri, pe când Ditte, cu fața încinsă stătea cu spatele la ea. Mama n-avea putere, totuși o strângea de-o durea. În sfârșit, rochia fu încheiată. Ditte își puse o broboadă pe cap, luă un coș cu o plătică mărișoară în el și ieși repede din casă.

La ușă se ciocni de Christian care venea în goană. Era aproape s-o răstoarne.

— O să se țină serbarea recoltei! strigă el intrând.

Ditte o luă pe lângă casă; era nevoită să bage bine de seamă ca să nu calce în gunoiul celorlalte familii. Jakob-cel-din-față-și-din-spate stătea la colțul casei, cu capul lipit de perete și scormonea zidul; fărâmițase aproape toată tencuiala; în unele locuri se vedeau bârnele.

— Ei, ai găsit vorba pe care-o cauți? întrebă Ditte. Asta era gluma pe care o făcea ea totdeauna cu Jakob. El îi făcu semn să tacă; nu trebuia să-l tulbure, căci era gata-gata să găsească vorba.

Ditte apucă drumul care ducea la căsuța de turtă dulce. Soarele strălucea și de la vila în construcție se auzeau lovituri de ciocan și cântec. Căsuța părea vopsită proaspăt; ca de obicei, în jurul ei era curat și frumos și liliacul de lângă fântână înflorise. Era ca și cum ai fi intrat în alta lume. De când se întorsese, Ditte nu fusese pe-aici în timpul zilei. Seara venea adesea să ajute bătrânilor la gospodărie.

Bătrâna zăcea de slăbiciunea bătrâneții.

— Ce, vii ziua în amiaza mare? se miră ea. Credeam că te plimbi numai la lumina lunii. Cum se face?

Ditte întoarse capul:

— Am adus o plătică, făcu ea încurcată.

— Îți mulțumesc, fetiço, e frumos din partea tatălui tău că se gândește și la noi, bătrânii. Dar ce ți s-a întâmplat? O luă pe Ditte de mână și o făcu să se întoarcă spre ea. O privi zămbitoare. Ditte fu silită să se așeze pe marginea alcovului albastru. Hai, povestește-mi!

— A venit la mine, șopti Ditte.

— Cine a venit? Sunt atâția! râse bătrâna.
— Karl, feciorul de la curtea Bakke.
— Așa? Este un fecior la curtea Bakke? Asta ar fi trebuit să mi-o spui mai demult, poate că tata te-ar fi putut ajuta să-ți capeți drepturile. Și acum a venit de la sine, zici tu. Cu învoirea mamei?

— Nu, mama îl blestemă. Este atât de rea... dracu' gol.
— Bună nu-i ea, dar are temeiurile ei dacă-i așa. Să ne ferim de-a judeca pe alții, căci măsura judecătorului ne atinge pe toți. Ei, acum te poți, slavă Domnului, mărita.

— Nu-i destul de mare și nici nu știu bine dacă-l vreau, șopti Ditte.
— Nu-l iubești? bătrâna o privi îngrozită. Atunci ai pățit-o rău, mai rău decât își poate cineva închipui. O trase pe fată spre ea. Săraca, sărăcuța de tine! spuse ea, mângâind capul Dittei cu ambele mâini. Trebuie să fi fost o vreme crâncenă pentru tine. Obrajii îi tremurau întocmai ca și buncii, acum foarte, foarte multă vreme, și erau tot atât de moi. Ditte ședea nemișcată, lăsându-se mângâiată de mâinile care tremurau; era mult de când n-o mai atinseseră niște mâini atât de blânde.

Bătrâna o împinse încetișor.

— Vrei să-mi aduci sertarul de jos al scrinului? spuse ea. Sertarul fu așezat pe-un scaun lângă pat și bătrâna căută într-însul cearșafuri vechi, prosoape și șervete, moi ca mătasea de multă întrebuințare și de spălat. Astea-s bune pentru cel mic, spuse ea făcând o boccea. Sunt roase, dar cu atât mai moi. Și aci e o bucată de pânză mai groasă, s-o pui sub tine. Și aici niște cearșafuri cu găurele și o față de pernă frumoasă; mai găsim noi și o cămașă de noapte, ca să stai într-un pat alb, cum se cuvine unei lehuze. Trebuie să-ți primești copiii în alb, numai așa vor fi oameni de treabă. Grămada de rufe creștea.

Ditte ședea și privea cu ochi înlăcrimați; în sufletul ei era și răs și plâns în același timp. Evenimentul se apropia cu pași repezi, totuși nu-l simțise niciodată până acum atât de real. I se părea că se și vede în pat, cu copilul în brațe. Și ea și copilul erau înveșmântați în alb; cămașa de noapte era încrețită frumos la gât și la mâneci și perna înconjură capul ei și al copilului cu danteluța albă.

— Ei, ei, spuse bătrâna, acum lasă-le aici; să vină Christian să le ia; nu face să te cari tu cu ele! Vrei să-mi dai și celălalt sertar, cel de jos?

Acesta era plin de lucruri vechi și fine, broboade și rufe brodate; toate păturite frumos, cu levănțică între ele.

— Ia te uită, Ditte! Bătrâna scoase o batistă de dantelă: asta-i batista mea de mireasă. Am plâns în ea, dar nu de supărare; se mai văd petele roșii de rugină – sunt lacrimi de bucurie. Am întrebuințat-o numai o singură dată – la nuntă, pe urmă am păstrat-o așa, cu lacrimile pe ea. Să mi-o așterneți pe față când voi fi pusă în sicriu; sigur c-o să-i ajuti tătucului să mă gătească. Asta de-aci e cămașa mea de mireasă. Cu

asta să mă îmbrăcați. Voi, cele de-acum, nu mai țineți la așa ceva. Dar noi, fetele de pe vremea aceea, păstrăm până la moarte cele mai însemnate lucruri din viața noastră. De aceea poate iubim noi tineretul de azi care înaintează mai anevoie. Se spune că unul dintre băieții de la curtea Bakke face parte dintre pocăiți.

— Ăsta-i Karl, răspunse Ditte. Ia viața foarte greu.

— Și tu crezi c-ar fi bine s-o ia ușor? Cu căminul în care a crescut? Eu nu cred c-a luat drumul cel mai prost. În tot cazul, mama lui a luat altă cale ca să scape de chinurile tinereții!

— Ați cunoscut-o pe când era tânără? Întrebă Ditte.

— Da, și era fata bună. Noi aveam curtea pe-acolo, pe-aproape, și ea venea adesea în casa noastră. Se și logodise, dar părinții au silit-o să ia pe altul, care le era lor mai pe plac; asta i-a stricat viața. Și-a ars batista de mireasă de îndată ce s-a întors acasă de la biserică și a șezut toată noaptea pe lada de zestre – n-a vrut să se bage în pat cu el. Dar tot au îmblânzit-o ei până la urmă! Aș dori să pleci acum, copila mea. Vreau să mă odihnesc puțin, cât e tătucul la plajă. Ai auzit că se ține serbarea recoltei?

Da, Ditte auzise, dar nu credea.

— N-are nimic în prăvălie, spusa ea.

— Știu că a sărăcit de tot, dar serbarea o ține el! Face întotdeauna pe dos de cum ar face alții.

Ditte nu se duse de-a dreptul acasă, ci făcu un ocol pe la vilă. Se pusese și acoperișul. Meșteșugarii ciocăneau înăuntru, cântând și fluierând; pentru Ditte asta era ciudat, căci nici în sat și nici la curtea Bakke nu obișnuia nimeni să cânte la treabă. Lucrările cele mai grosolane din grădină erau gata și Karl se îndeletnicea cu plantarea pe dună.

Văduva lui Lars Jensen sta în ușă și-i făcu Dittei semn să se apropie.

— Bine că te mai vedem pe-afară. Noroc! îi spuse ea.

Ditte știa la ce făcea aluzie.

— Mulțumesc, răspunse la rândul ei. Îi făcea plăcere să creadă lumea că e logodită.

— Are să fie joc pe-aici, în curând, știi? o întrebă văduva lui Lars Jensen, lunecându-și – fără să vrea – privirile peste talia Dittei. Hangiul vrea să facă anul acesta o serbare câmpenească și, pe cât se aude, o să fie și-un parchet pentru dans. Ciudat, căci doar de obicei tună și fulgeră împotriva dansului! Tocmai din pricina asta a desființat el acum opt ani serbarea recoltei ca să nu danseze tineretul. Cu prilejul ăsta o să serbăm și logodna ta.

Ditte își văzu de drum spre port. Îi era cam neplăcut să umble singură; ochii oamenilor rămăneau pironiți la talia ei; ar fi dorit să-l aibă pe Karl de braț. Se lățise grozav în comparație cu făptura ei

firavă; se mișca greoi și ochii cășcați ai oamenilor o făceau să calce și mai nesigur. Slăbise la față și în special în jurul nasului. Acesta părea mai lung și mai ascuțit, iar pistruii de pe el se vedeau și mai tare. Răspundea privirilor oamenilor cu un zâmbet sfios, care plutea tot timpul pe fața ei – ca și cum ar fi cerut iertare. Unul după altul se apropiau să-i ureze noroc. Băgă de seamă că soarta ei interesa pe oameni și că erau pe cale să-și schimbe părerea.

Când umbla așa, trecătorii priveau după ea și trâncăneau. Faptul că feciorul de la curtea Bakke o recunoștea în văzul tuturor și că voia să se căsătorească cu ea, nu-i lăsa rece. Cei doi tineri se cam grăbiseră, dar la urma urmei o fată logodită e pe jumătate nevastă! Și băiatul mai era și fecior de chiabur. Se vede că fata era mai ceva decât îți puteai da seama la prima privire, de vreme ce băiatul poftise la ea – de obicei, în asemenea cazuri, lucrurile se isprăveau altfel. Desigur că, după cum s-a mai spus, găsisese el ceva la ea, pe care altcineva nu-l vedea, căci părea nebun după dânsa. Ei, fată bună era ea, nimic de zis!

Lars Peter se lăsă convins cel din urmă. Nu renunțase la părerea lui că băiatul e într-o ureche.

— Altfel cum ar veni el aici, bolnav aproape de dorul de a i se îngădui să-și vadă de nevastă și de copil? Un fecior de chiabur o șterge, de obicei. În tot cazul, cred că îi lipsește o doagă!

Dar, îi era credincios fetei și o urma la tot pasul. Știa să și muncească – era lucrător destoinic. Chiar dacă era cam trăsniț – avea ea, fata, cap pentru amândoi! Când ajunsese Lars Peter cu judecata până aici, nu mai fu mult și cedă cu totul. Ba ajunsese chiar să-i fie milă de Karl.

— E atât de singur și mănâncă numai uscături, spuse el. Și nici nu-i drept să locuiască în șopron. N-am putea face așa ca să mănânce în noi și să doarmă în camera din pod? Atunci ar avea și el ceva, că simbria tot o aduce întreagă la noi.

Chiar atât de simplu nu era. Lars Peter își avea patul sus și locul era strâmt, pentru că în pod se mai aflau și unelte, și tot felul de vechituri. Dar mai era și podul de peste vizuina babei Doriom, în care nu voia nimeni să se mute. Lars Peter se gândise să țină acolo un porc ca să aibă ceva provizii pentru la iarnă. Resturi pentru hrana lui se găseau destule și hangiul nu-și mai vâra nasul chiar peste tot..

Așa fu primit Karl în familie.

18. SERBAREA RECOLTEI

Era cea mai frumoasă dimineată de toamnă pe care ți-ai fi putut-o dori; și cel mai potrivit început pentru o zi deosebită. Peste ape plutea o ceață albă, nestatornică; nu era nevoie decât de un pic de soare și de-o adiere de vânt, ca s-o măture cu totul.

În sat, lumea se sculase din zori; copiii nu mai aveau răbdare să doarmă; încordarea era prea mare și primele raze le gâdilară nasul, trezindu-i. Nici pentru mame nu mai putu fi vorba de somn, căci fură nevoite să se supună voinței copiilor și să se scoale. Prea devreme nu era, căci și bărcile se întorceau azi neobișnuit de timpuriu în port. Afară, în ceață, începuseră să se audă loviturile găunoase ale vâslelor. Până făceai, focul și fierbea apa de cafea, puteau să și fie bărcile la țarm. Cea mai mare rușine pentru o femeie din sat era să-i vie bărbatul acasă și să nu-l poată primi cu ceva cald.

Acum se înălța și soarele peste dune măturând ceața. Se vedea cum se înfășoară ca o velință, dezvăluind lumea tot mai mult. Mai întâi se iviră colibele: din toate coșurile se ridica un fum albăstriu; numai putoarea aceea de „felinar de catart” nu făcuse încă focul. Îngrijea de gospodăria unui pescar din partea de sus a satului, dar îi era tare greu să iasă din așternut. Pe urmă se arătă și portul, și se văzură câteva bărci în depărtare. Marea se întindea albăstrie și gingașă, ca cea mai frumoasă stofă lucioasă pe care ai fi putut-o avea vreodată în fața ochilor.

Hangiul o și pornise spre port. Dorea să vadă cum izbutise pescuitul de toamnă; era prima noapte din acest an în care aruncaseră năvoadele pentru pescuitul de toamnă Răceala dimineții îl învinetise și-l scofâlcise pe hangiu; fâlcile-i grozave erau închise, ca și cum ar fi ținut ascunse o durere supraomenească. Toată ziua lupta cu necazurile, care crescuseră într-atât încât nu le mai putea da de capăt; iar cât despre Martha lui Rasmus Olsen, era în stare să amărască până și nopțile unui căpcăun.

Dar, aceasta era ziua – nu o zi ca oricare alta – ci ziua cea mare în care nimeni nu lucra și nu se ciondănea pentru pâinea de toate zilele, în care nici măcar mâncare nu trebuiau să facă, ei nu aveau decât să mănânce și să bea, să fumeze și să trăncănească, până îi înghițea

noaptea și dunele. Cei mari știau ce însemna această zi și ce aducea cu ea. Serbarea recoltei, cât puteau cei bătrâni cuprinde cu mintea, fusese ziua socotelilor celor trei sute șazeci și patru de zile amare, obișnuite, adică douăzeci și patru de ore în țara trântorilor, unde nevoile și lipsurile se înecau în mâncare și în băutură. Cât era de izbutită serbarea, se judeca după numărul bărbaților care rămâneau lungiți pe dune și după acela al femeilor și copiilor care aveau a doua zi stomacul stricat. La început, fusese o serbare de mulțumire pentru vânatul bun de toamnă, dar cumițiți de experiența în ce privește nestatornicia lucrurilor, mutară serbarea la începutul sezonului de pescuit; pentru ca să poată petrece, oricare ar fi fost rezultatele lui. Nici bunul Dumnezeu și nici hangiuul nu mai puteau veni să-ți ceară înapoi mâncarea și băutura pe care o înghițișezi, oricât de haini ar fi fost.

Pentru copiii lui Lars Peter nu se legau niciun fel de amintiri de această serbare. Cu doi ani înainte de venirea lor aici, hangiuul o desființase; erau, deci, cu atât mai nerăbdători să vadă ce se întâmplă.

Copiilor din sat le trecu dimineața foarte greu. Nu știau ce să mai facă; de cum se apucao de ceva, nerăbdarea îi mâna în altă parte. Încet, încet se adunară la locul serbării, unde meșteșugarii de la vilă instalau podeaua de dans și făceau mese lungi din scânduri negeluite. Pe una dintre scobiturile mai întinse și acoperite de iarbă, de pe dune, ridicaseră o platformă împodobită cu o ghirlandă de brad, în chip de balustradă. Acolo trebuia să-și ție predica hangiuul și să cânte muzica pentru dans.

Nici bărbații nu erau mai buni decât copiii. Până la orele două nu te puteai duce acolo; deci, aveau destulă vreme. Rasmus Olsen se împleticea pe dinaintea colibei lui, în bretele și în pantaloni de pânză albastră. Pantalonii îi atârnav într-o parte și el cotrobăia în sân și mesteca – împrôșcând din gură ceva negru pe pereți. Visa despre ospăț și se frământa cum s-o tragă pe sfoară pe bătrâna când va veni să-l ia acasă. În jurul colibelor se fâțâiau și alți bărbați, căscând somnoroși. La dormit, nu se gândea nimeni; cum nu se ieșea pe mare în noaptea următoare, aveau destulă vreme să se tot sature de somn.

Cele mai multe neveste se duseseră de dimineață la han, să ajute la coptul prăjiturilor pentru cafea, la trasul berii și al rachiului, la tăiatul pâinii. Din toate erau maldăre mari și nu știai cum izbutise hangiuul să adune atâtea; pâine, unt, precum și tot felul de udătură. S-ar fi spus că era de-ajuns pentru un an întreg. El însuși diriguia totul – el și cu Martha! După moartea nevesti-sii ea preluase comanda în casă și îi înlocuia nevasta aproape cu totul. În tot cazul, se ciondăneau cum numai celor căsătoriți le e îngăduit s-o facă și se luau vârtos de cap.

La orele două fix, se adunaseră toți locuitorii satului. Stăteau în grupuri mici în apropierea locului serbării, înlemniți de încordare și

de sficiune și așteptau să fie poftiți. Hainele de zile mari pe care aveau arareori prilej să le îmbrace, îi stânjeneau și-i făceau să fie politicoși; dacă vreunul dintre copii călca pe terenul serbării, i se făcea semn să iasă de-acolo.

Lars Peter stătea mai la o parte cu copiii lui.

— Să nu ne băgăm, îi ruga el reținându-i. Sörine nu venise cu ei; nu se simțea bine și se băgase în pat; Ditte ajuta la servit. Stătea la bufet printre celelalte femei și părea bucuroasă. Încolo toată lumea se afla aici, afară de cei doi bătrâni din căsuța de turtă dulce. Femeia era din nou pe picioare, dar ei nu luau niciodată parte la așa ceva. Chiar și copiii de cor se învoiseră pentru azi, ca să petreacă la serbarea recoltei. Până și pe bătrânul pescar Lau, care stătuse în pat tot anul trecut din pricina gutei, îl căraseră încoace și îl așezaseră deocamdată pe iarba dunelor; era ca o coajă de cartof ținută la căldură, atât îl chircise guta de tare. Și Jakob-cel-din-față-și-din-spate era de față, cu pușcă cu tot.

Mai trecu câțva timp până fură poftiți la masă; hangiul se lăsa așteptat. În sfârșit, sosi în goană un băiat de la curte și vorbi ceva cu Martha; atunci femeia trecu de la un grup la altul spunând:

— Poftiți, vă rog!

Era nostim să stai la masă așa, sub cerul liber, împreună cu tot poporul. Din capătul de unde ședea Lars Peter cu copiii se vedea în tot lungul mesei încărcate cu grămezi de melci din aluat dulce și cozonac – și se putea urmări cum își făceau loc femeile din ambele părți cu cânilor de cafea în mână.

— Ne lasă la urmă! șopti surioara Else.

— Las' că ne vine și nouă rândul, spuse Lars Peter ca s-o liniștească. Răbdare!

Atunci descoperi și Ditte că lor nu li se dăduse încă nimic și sosi cu cana.

— Ia priviți-l pe Jakob, șopti ea râzând, pe când îi turna tatei. Jakob-cel-din-față-și-din-spate trăsese în fața lui un maldăr de prăjituri și înfuleca întocmai ca un câine – numai pe-o falcă; mârâia când încerca cineva să-i ia din grămadă; pușca o ținea între genunchi. Îl așezaseră și pe bătrânul Lau pe un scaun.

Cel puțin o sută de oameni erau adunați aici și masa era pusă pentru și mai mulți. Un capăt întreg al mesei era gol; mai încolo se vedea focul, cu cazanul cel mare de aramă pe pirostrie. Nevasta lui Rasmus Olsen avea grijă de cafea. Se ocupa de cazan fără să se lase tulburată de nimic. Sfărâma boabele de cafea cu o lingură mare – era pe puțin o jumătate de kilogram. Cum începu apa să fiarbă, presără cafeaua cu îndemânare peste ea. Aceasta căzu la fund și apa se opri o clipă din fiert. Pe urmă se umflă iar – iată momentul! Doamna Olsen aruncă repede ca fulgerul trei piei de caracudă în cazan, îl dădu jos de pe

pirostrii și se îndreptă din șale.

— Cu asta am terminat! spuse ea.

Nimeni din sat nu știa face cafeaua de sărbătoare ca ea!

După ce băură cele dintâi trei-patru căni, începură să simtă nevoia să-și mai îndulcească gura și cu vorbe; bărbații începură să-și strige de la unul la altul.

— Cum îți merge, Lars Peter? Ai să ai în curând un musafir la masă? întrebă bătrânul Rasmus Olsen.

— Ei, te mai ușurezi! cum a spus baba, când și-a pierdut pantalonii, răspunse Lars Peter. Toți mesenii răsără și pălăvrăgeala se întetă – despre vremea de azi și despre cea de acum opt ani, de la ultima serbare. Bărbații încălecară unul după altul peste bănci și se adunară în fața meselor, unde Jakob-cel-din-față-și-din-spate mai înfuleca încă. Isprăvisse demult grămada lui de prăjituri dar cei de lângă el îi împingeau mereu alte prăjituri în față. La bufet, erau țigări – cinci cutii mari. Dar, ce aveau oare femeile de gând să le fumeze ele? Ei, deodată Martha își aminti și le aduse.

— Luați câte două, spuse ea ca să-și dreagă greșeala și le oieri la toți. Zgârcită nu era – că la urma urmei toate aveau să fie ale ei odată și odată. De ziua asta simțeau toți că trebuie să se întâmple ceva deosebit. Bărbații se îndreptară grupuri, grupuri spre port; era ca un fel de excursie, până curățau femeile mesele și pregăteau cina. La pompa de apă îl găsiră pe hangiu, însoțit de câțiva bărbați, care păreau reprezentanți ai autorităților. Poate că veniseră să-i ia totul, că bucuros nu arăta el deloc! Și nici nu dădu voie pescarilor să se ducă în port.

— Plimbați-vă mai bine colo, spre țărm și uitați-vă la noile plantații, le spuse el, când trecu pe lângă ei. Asta o să vă facă poftă de mâncare pentru cină.

Rămaseră un moment pe gânduri și o luară apoi spre dune, să tragă un pui de somn. Nu le intra în cap că ar fi putut merge în altă parte decât în port.

Tribuna vorbitorului nu-și găsi întrebuintare din pricina vizitei nedorite pe care o primise hangiu. Fusesse programat să organizeze, între cele două mese, o oră de rugăciune cu predică și cu cântare. Dar nu-l mai văzură în ochi toată după masa; nici chiar când fu să înceapă adevăratul ospăț, nu se arătă.

Meșteșugarii de la vilă se aflau acum printre invitați și aduseră puțină viață.

— Lăsați-ne pe noi, lunganii să stăm cu toții la aceeași masă, le spuseră ei pescarilor. Altfel o să le iasă sufletul sticlelor până or ajunge la noi.

Îndată se schimbară locurile, ceea ce nu merse fără hohote de râs; cei din Copenhaga stăruiră ca unul dintre ai lor să fie așezat de îndată

între copii, căci, ziceau ei, nu fusese încă înțărcat. Omul se duse acolo, dar luă cu el o sticlă plină de rachiu și-o strânse la piept, spre hazul copiilor și al femeilor. Lucrurile se terminară prin aci ea, că tovarășii lui trebuiră să-l roage, plini de căință, și vină înapoi.

De data aceasta erau și femeile la masă, ceea ce dădea ospățului un aer mai de sărbătoare. Ele râdeau mereu de cei din Copenhaga; cei mai mulți dintre pescari nu bănuiseră până acum cât haz aveau femeile alături de care străbăteau viața – aruncau scânteii nu alta, când se spunea o vorbă potrivită. Și se pricepeau ele să și răspundă!

Cei din Copenhaga aveau pentru toate câte o poreclă hazlie și nostimă. Prima farfurie cu felii de pâine cu unt fu numită insula Amager; cârnatul fu botezat șoseaua spre Roskilde; a bea un rachiu însemna la ei a „îndoi brațul”. Pe pescari îi numeau oameni de apă.

— Ce zici, omule de apă, ce-ar fi să închinăm noi doi în sănătatea străbunicii? strigau ei, când voiau să ciocnească cu cineva. Pescarilor nu le venea ușor să răspundă; Lars Peter era singurul care le plătea pe loc, cu aceeași monedă – căci și el era tot un fel de țigan ca și ei. Când i se adresară cei din Copenhaga cu porecla „om de mare”, le și răspunse „om de bere” și asta prinse. Că doar nu se putea nega că în cursul verii căraseră o mulțime de sticle de bere de la han. Lars Peter petrecu de minune. Râsul lui grozav bubuia de-a lungul mesei. Ei, era o adevărată sărbătoare. Farfuriile cu pâine cu unt stăteau îngrămădite unele lângă altele pe mese, cu tot felul de udături, iar rachiu și bere era cât lumea. Soarele venea și el să joace pe sticle și pe pahare și aprindea scânteii în ochi și pe fețele aprinse.

Hangiul se ivi când era veselie în toi. Se făcu dintr-odată tăcere. Până și celor din Copenhaga le pieri piuitul când îl văzură. Stătea colo sus, pe tribună; privea mulțimea fără să-l fi văzut careva venind; umerii lui largi ajungeau abia până la marginea de sus a tribunei; capul lui mare era cufundat între umeri și se bălăbănea într-o parte și-n alta: părea o pasăre de pe alte meleaguri.

— Ei, vă merge bine! spuse el deschizându-și prăpastia de gură într-un rânjet rece de cal. Ați scăpat azi după masă de predică și acum nu vreau să vă spun decât câteva vorbe – de vreme ce vă am pe toți adunați la un loc. La rugăciune nu veniți cu plăcere, dar n-am de gând să vă mustrez acum; sunteți de părere că acasă se doarme mai bine. Și cine doarme, nu păcătuiește, așa se spune, dar acum vă am la îndemână; pe cel pe care nu-l ține în loc mâncarea, îl ține băutura. Azi nu mai fugiți voi de cuvântul Domnului! Vedeți voi, cuvântul Domnului trebuie să iasă din gura unui om al lui Dumnezeu, dar pe unul ca mine îl credeți mai degrabă tovarăș cu dracul. Ce gândiți voi? Uite, Jakob cel nebun țintește cu pușca încărcată după el – și lui nici nu-i pasă. Dar, să vă încredințez un secret: cu pușca lui Jakob nici nu se poate trage – n-are cocoș. Doar i-am vândut-o chiar eu, când am

auzit că vrea să mă împuște. Ce mi-am spus? De ce să nu câștigi tu la el, mai degrabă decât altul, și i-am vârat o pușcă veche în mână. Asta-i toată taina! Dar mai știu o poveste cu o pușcă și cu dracu'! Într-o seară, mă aflam colo, știți, în spre sud – la vânatoare de rațe și l-am întâlnit pe ducă-se pe pustii în persoană. Avea coarne și din nări îi ieșeau flăcări. Asta era altceva decât schilodul de căpcăun! Și, ce, credeți c-a vrut să mă ia? Nu, n-avea de gând așa ceva – a trâncănit despre multe și mărunte – când avea de gând să ia pe unul dintre voi, și când pe altul. „Ce ai acolo?” mă întrebă el, apucând pușca mea cu două țevi. „Ei, asta-i o pipă de tutun”, îi răspunsei. Vru să încerce cum se fumează cu ea și atunci îi băgai ambele țevi în gură și trăsei. Dar necuratul numai cât strănută și spuse: „Tare tutun mai fumezi, omule!” Vedeți, așa se poartă dracul cu pușca... Cât despre Jakob ăsta de-aici, a plătit arma cu ultimii lui bănuți. Numai acela poate fi numit drac cu adevărat, care rămâne rece la așa ceva și nici măcar nu clipește. Dar l-ați văzut voi vreodată pe căpcăun clipind? L-ați văzut numai cum vă lua pâinea cu o mână și v-o împărțea cu cealaltă; numai prima parte o țineți minte, pe cea de-a doua ați uitat-o și așa și trebuie să fie. De ce își bagă nasul în toate – gândiți voi – ce are cu noi? Da ce am cu voi?

Am vrut să vă exploatez și-am făcut-o din răspuțeri – așa cum este de datoria omului, să exploateze tot ce există pe lume și să subjuge pământul. Nu v-a fost pe plac, dar îi place oare calului să tragă sau oii să fie tunsă? Hrană le trebuie, dar să facă ceva în schimb nu. Dar noi suntem oameni, gândiți voi – sau poate că nici măcar atât nu gândiți. Mai știți! Și atunci, cum puteți cere altora s-o gândească? Omul, după cum se spune, a fost creat după chipul lui Dumnezeu. Dar *eu*? Cred că Dumnezeu ar renunța bucuros să semene cu mine! Da, râdeți voi, dar dacă voi sunteți după chipul și asemănarea Domnului, atunci s-ar putea spune că e încă și mai rău de el! N-aveți decât să vă supărați! Dacă n-aș ști că rachiul e acela care face să vă sară muștarul, mai c-aș căpăta respect de voi!

Să vă mai spun ceva la sfârșit, dar să nu mi-o luați în nume de rău... Bunul Dumnezeu a greșit când v-a creat: a suflat viața în voi pe la capătul celălalt, în loc să sufle pe unde trebuia. Altfel cum ați putea fi atât de adormiți? V-ați mai scărpinat voi câteodată nu-i vorbă, unde vă rodeau hamurile, până la urmă însă, v-ați obișnuit cu ele; de aceea nici n-ați meritat să vă meargă mai bine. Și nu sunteți voi oare bucuroși de robie? E mai ușor să ți se dea mâncarea gata mestecată – decât s-o mesteci tu! Eu am mestecat-o pentru voi toți, căci de asta am dinți – dar voi ce aveți? N-aveți niciunul dintre voi măcar un pic de vlagă. Mi-am spus adesea: uite cum se pleacă... și cum nu te trimit la dracu'! Dar voi lingeti cu plăcere cizma care vă calcă... Nici un singur om nu se află printre voi. Poate cel mult Lars Peter, dar și el e prea

moale; poți să-l învârtești pe deget cum vrei.

Vă mulțumesc pentru tot ce-a fost; căci am sfârșit-o unii cu alții. Mi-ai îngreuiat treaba – tocmai pentru că mi-ai ușurat-o. Ca să mâne doi cai e nevoie de-un om care să țină toată vremea hăturile în mâini, dar voi, odată ce v-ați urnit din loc, nu vă mai opriți o viață întreagă, mergeți întruna – fie chiar și numai așa, alene. Sunteți vitele cele mai blajine cu care am avut de a face; până și-o coadă de mătură v-ar putea conduce. Dar prea sunteți mărunți! Asta v-a fost tăria față de mine: ai învins prin nepăsare. Acum vreau să fac ca voi și să încerc dacă n-o să-mi pot și eu cuceri ceva noroc cu ajutorul somnului. Vă doresc la toți poftă bună!

Oamenii rămaseră cu gura căscată, după ce hangiu se făcu nevăzut.

— Ei, asta a fost un perdaf în toată legea? spuse Lars Peter deodată, rupând tăcerea.

— Nu prea v-a tratat cu mânuși, spuseră cei din Copenhaga. Măi, și ce gură are!

Soarele era gata să apună și așteptau numai muzica ca să înceapă dansul. Karl sosise de la lucru și se plimba cu Ditte la braț pe lângă locul serbării. De pe la curțile de prin împrejurimi sosise tineret să tragă un dans; Lars Peter dădu de Sine de la curtea Bakke.

— Ei, tot îți mai sunt obraji roșii ca merele? spuse el cu plăcere. Cu tine grozav aș mai vrea să joc!

Tineretul își pierdu răbdarea și trimiseră pe cineva la han să-l aducă pe lăutar. Dusul nu se mai întoarce și atunci fu trimis altcineva. În sfârșit veni în goană prin strungă un băiat de la una dintre curțile din interior.

— Nu se mai dansează! strigă el. Hangiu s-a împușcat. Și-a băgat amândouă țevile puștii în gură și a apăsat cocoșul cu degetul cel mare de la picior, i-au sărit creierii până-n tavan!

Se auzi un țipăt scurt și ascuțit; Lars Peter recunoscă țipătul și se apropie. Ditte zăcea în iarbă, zvârcolindu-se și plângând. Karl era aplecat peste ea. Lars Peter o ridică în brațe și o duse acasă.

Ditte zăcea scâncind în pat, cu ochii pe jumătate închiși. În jurul ei se alerga, ba afară, ba înăuntru. Din când în când simțea pe frunte o mână rece, asudată și tremurândă – era a lui Karl.

— Du-te la mama, șopti ea. Oh-Oh! scotea apoi câte un țipăt prelung, care se pierdea în noaptea de-afară.

De ce alergau și se fâțâiau așa, și de ce o chinuiau? Prin ochii pe jumătate închiși prindea tot ce se petrecea în casă. Femeile alergau de colo, colo, puneau un lucru jos, ridicau altul – și tropăiau! Mama nu putea avea liniște – sărmana de ea! Karl era aici lângă pat; ce prost, să stea în camera lehuzei și să se facă de râs față de femei. Mai bine să

stea lângă mama, să-i țină mâna și să vadă să nu se stingă ca o lumânare. Oh – nu! Ditte căscă gura mare. Pe ea nu se auzea țipând, dar îi auzea pe toți cei din jurul ei; pe unul care fugea în papuci de lemn în jurul casei și pe altul care puneă jos un scaun în camera cealaltă. Era scaunul de faceri al satului; îl știa ea bine de la văduva lui Lars Jensen, unde își avea locul. Era lat și foarte scund și copiii crezuseră că-i o bancă.

— Da, e bancă de schingiuit! spusese văduva lui Lars Jensen.

Ea se afla de față la toate facerile, dar nu făcuse niciun copil în viața ei. Unde se găsea scaunul, era și ea. Acum glasul ei răsună lângă capul Dittei.

— Hai fetițo, hai! spunea femeia. Să sfârșim odată!

O târără pe bancă și o grămădiră acolo. Picioarele fi fură așezate pe stinghia de sus și genunchii desfăcuți în lături, de loveau speteaza. O ținură de genunchi și văduva lui Lars Jensen stătea la spate și o apăsa de șale.

— Așa, spunea ea, acumă hai!

Ditte dădu un țipăt ascuțit.

— Bravo, spuseră femeile râzând. Asta s-a auzit până la curtea de la Bakke.

Ditte se mira; ea însăși auzise în mijlocul durerilor ceasornicul cel mic bătând două... și de ce spuneau „până la curtea de la Bakke”?

— Așa... încă o durere! strigă văduva lui Lars Jensen. Și Ditte gemu ca la comandă. Dar de ce-o chinuiau așa? Cu ce greșise? Țipetele ei se ridicau până la cer și în durerea ei gemea și jelea înnebunită și sfâșiată de suferințe cumplite.

— Astea-s urmările amare! râdeau femeile de ea. Dulcea plăcere a trecut!

Ah, nu, nu! Ce-i aia – plăcerea păcatului? Ce făcuse ea alta, decât datoria ei. Totdeauna numai datoria. Și pentru asta să fie pedepsită cu chinurile iadului? O apucau cu clești înroșiți în foc și o înșurubau tot mai tare de banca schingiuirilor și când scrâșnea din dinți și urla ca un animal sălbatec, femeile râdeau și spuneau: „Iacă, hai, încă!” O ia dracu’ de durere și vede roșu înaintea ochilor. Dar deodată totul se face nevăzut, îl aude pe Karl vorbind cu mama, încet și monoton, despre cele de-aici și despre cele de dincolo și gândește bucură: ce bine c-a venit la noi căci acum are și mama pe cineva care s-o înțelege. Cu el poate vorbi; era ca și cum luneca din mâinile lui departe, tot mai departe. Acum ochii ei au dat de ceva frumos. O lumină nouă s-a aprins în ei. Asta a izbutit Karl să facă.

Și deodată o năpădește iarăși; totul se prăbușește și ea se simte sfărâmată între dărâmurile lumii, care dispăre, spartă în bucăți.

— Uite-! aude ea un glas. N-a prea mers ușor! Țipă un prunc și Ditte lunecă moale, moale în prăpastie. Când se trezește, soarele

lucește pe ea și zace într-un pat alb cu cearșafuri tivite cu găurele; la mâneci și la gât are danteluțe. Părul blond roșcat e împrăștiat peste cămașa de noapte; una dintre femei i l-a periat; acum stă cu peria în mână și spune:

— Fata are păr frumos; nici nu se vede, așa împletit cum îl poartă.

Colțișorii pernei îi înrămează capul și în brațe are un lucrușor roșu – o legăturică vie. Ea privește copilul cu nepăsare, pe când Karl, lângă pat, se bucură prosteste de ceva și plânge.

— Trăiești! strigă el.

Sigur că trăiește și de ce nu, mă rog?!

Atunci intră și Lars Peter în casă ca o furtună; fusese la han să roage să i se țină pregătită o căruță – pentru cazul când ar fi nevoie. Îi ia Dittei mititelul din brațe și-l ține la lumină.

— Ce puișor de om! spune el cu voce caldă și adâncă. Pe ăsta să mi-l dai mie!

Abia atunci își dădu Ditte seama că făcuse un copil adevărat, viu, și întinse brațele după el.

Partea a patra.
PURGATORIUL

1. DE CE NU S-O FI MĂRITÂND OARE FATA?

Ditte se ivi în ușa „Azilului”, cu mititelul în brațe. Se opri un moment, clipind din ochi, ca și cum ar fi stat la gânduri; pe urmă cuteză să pășească peste prag, și se îndreptă spre căsuța bătrânilor pensionari. În colibele învecinate se iviră femeile pe la ferestre. Vasăzică, se și arată! Ce bine-i merge „așa uneia”, care face un copil în afara legii și a ordinii publice – lor însă, nu le era îngăduit să scoată capul până nu se duceau mai întâi la biserică să se spele în fața altarului Domnului de păcat și de pată. Ei, dar ai hingherului erau prea grozavi ca să mai treacă și pe la biserică – ce, numai patul nupțial era la ei întinat? Zău, de nu-ți venea să crezi că e așa, când vedeai cu câtă încăpățănare se opintea fata să facă acest drum.

Era totuși nostim s-o vezi pe mămica aceasta – care, de când o țineai minte, cărase un copil – cum pășea acum cu al ei, ea însăși copil încă. Ți se părea că, pe când frățiorii îi creșteau de sub mână, se grăbise să facă un mititel – ca să nu piardă deprinderea. De altfel, arăta foarte bine. Ușor și viu, părul îi înconjura capul, prinzând razele soarelui; sub pielea slab pistruiată, care mai era delicată și străvezie de la lehuzie, zvâcnea sângele și, în fiecare moment, părea că vor înflori trandafiri din el. Nu fusese pângărită de sărutări și atingeri bărbătești. Ba, chiar îi ședea bine fetei ca tânără mamă.

Da, era un adevărat drăcușor, o păpușică nu alta. Nu numai că făcuse un copil, ceea ce nu era mare lucru, dar se mai afla și în situația neobișnuită de-a avea și tată pentru țâncul ei. Și atunci, ce purtare mai era și asta că se codea să se mărite cu el? Se vede că se molipsise de la Martha lui Rasmus Olsen – numai aia îi scotea iubitului ochii cu ghearele, ca o pisică! Copilul avea acum aproape două luni; venise vremea să fie botezat și nu era nevoie să mai dai și apă la moară necuratului. Ce frumos ar fi fost să se serbeze nunta și botezul în aceeași zi – ceea ce ar însemna o dublă sărbătoare. Dar, să nu ne amestecăm. Cei de la „Azil” nu admit așa ceva. Când ieșeau la cerșit nu împrumutau sacul de la alții!

Ciudat cum o apărau pe Ditte cei doi bătrâni pensionari – pe când fața de alții țineau nasul sus! Asta însemna oarecum să încurajezi destrăbălarea. Dacă cel puțin s-ar fi purtat fata mai cuviincios, dar ea

abia de mulțumea la binețe, din vârful buzelor. Singura din casa aceea, care ținuse cu Karl, fusese ucigașa de Sörine. Cum închisese ea ochii, își luase și el tălpășița. Se pare că nici nu mai dădea vreo veste, de pe unde se afla – cum era și firesc.

Venea cam curios să alungi în lumea largă pe un om care îți este ursit. De el tot nu se putea ea cotorosi, oricât s-ar fi zbatut – că doar nimeni pe lume nu poate scăpa de ce îi este dat. Și-i mai lăsase și un semn adânc. Era el cam zurliu, nu-i vorbă – cărți nu juca, nu dansa și nu se ducea pe la han. Dar în schimb avea și părți bune: era om întreg și pe deasupra și fecior de chiabur! Nu-i ședea bine unei biete hingherițe – și încă uneia din flori – să dea cu piciorul într-un fecior de chiabur, cu atât mai mult cu cât își desfăcuse cămașa față de el. Oricare alta în locul ei ar fi mulțumit lui Dumnezeu, dacă băiatul ar mai fi vrut să se uite la ea.

Ditte vedea capetele pe la ferestre și știa foarte bine ce sușoteau oamenii între ei. N-aveau decât! Ea știa ce voia, și avea de partea ei pe tata și pe cei doi bătrâni din căsuța de turtă dulce. Bătrânica îl chemase pe Lars Peter la patul ei și-i pusese în vedere să nu care cumva să adauge nenorocirea la rușine, silind-o pe Ditte să-l ia pe Karl. Cât despre asta, nici nu fusese vreo primejdie, căci Lars Peter era tot atât de sucit ca și fata. Dacă nu voia să se ducă la altar, nu era el omul s-o silească. Ce-avea ea împotriva lui Karl, așa cum stăteau acum lucrurile, nu prea pricepea el; dar poate asta era tocmai ceea ce moștenise fata de la Sörine și chiar și de la el. Niciuna dintre cele două familii nu se dăduse în vânt după biserică și totuși, în general, soții trăiseră foarte bine între ei. Dumnezeu binecuvântase legăturile cu copii și în ce-i privea pe ei doi, își rămăseseră credincioși unul altuia până la capăt. Uita – și de data aceasta, ca întotdeauna – că nu era tatăl Dittei.

Prea mândru de ginere nu avea de ce să fie. Karl i se părea prea morocănos și chiaburul dintr-însul nu-l incinta. Din acest punct de vedere, n-o înțelesese niciodată pe Sörine, cu năzuințele ei spre chiaburie. Nici el, nici ai lui nu datorau nimic chiaburilor; ai lui fuseseră dintotdeauna priviți ca niște păsări din alt neam: fuseseră urâți și izgoniți din pricina sângelui lor întunecat și neliniștit. Acest sânge se răzbunase în decursul vremurilor, cum putuse, întruchipându-se în călăi, vrăjitoare și hingheri; îi alungau în noaptea neagră și ei se-ntorceau înhăitați cu puterile necurate ale întunericului. Pentru chiaburimea tihnită, familia lui însemnase neliniștea, fărădelegea și patima. Nu știa niciodată la ce se puteau aștepta de la ea; când se iveau ai lui, aduceau cu ei zăpăceală și prăpăd în ograda orătăniilor și în țarcul oilor și, ori pe unde se arătau, scoteau cuțitul la joc; pe alocuri, pletele lor negre zguduiau până și alcovul durat de nădejde în zidul casei. De aceea, chiaburii îi urau de

când lumea, din fundul inimii.

În Lars Peter, flacăra slabă care-i căzuse moștenire, se stinsese demult. Se dusese odată cu tinerețea și cu prima lui bărbăție de când o văzuse pe nevastă-sa cu cei patru copii ai lui – tot ce avea el pe lume – zăcând uzi learcă și înghețați, la rând, pe lespedea fântânii, nu se mai înverșunase. Urmără – îndată după aceea – vreun an-doi de marinărie dezmațată, care, din fericire, trecuseră fără să lase vreo urmă în amintirea lui. Ce-i mai rămăsese nu era decât ca lui fel de frământare: un dor de ducă – căci tare-i plăcea s-o ia din loc! Țăranii îl recunoscuseră după patima aceasta și-l siliseră să-și vadă lungul nasului.

Dar nu-i nimic, Lars Peter nu era ambițios în direcția asta. În ochii lui, chiaburul nu era, în fond, decât o biată făptură, o cârțiță care venise pe lume fără ochi și care nu mai era în stare să simtă nimic odată scoasă din gaura ei de sub pământ. Așa răpănos și disprețuit cum era, el se uita de sus la tot ce ținea de neamul chiaburesc. Deci, n-avea de ce să se simtă onorat de încuscrirea cu ginere-său.

Christian lucra acum la o curte, care se afla la o jumătate de poștă de sat; de acolo se ducea și la școală. Și cu el se întâlnea același lucru: nu știa cum să-l mai stearcă! Acasă nu i se dădea niciodată voie să se ducă și lecțiile trebuia să și le învețe în goană, în drum spre școală. Chiaburii erau toți la fel!

Din partea tatei, Ditte nu se aștepta să fie silită: cu aceeași bucurie putea fi el bunicul unui copil din flori, ca și socrul unui fecior de chiabur!

Ditte ajutase bătrânicăi să se scoale și-i înprospătase patul, apoi o așezase frumos la loc; acum fata ședea pe scaunul de paie de lângă pat și-i dădea copilului să sugă. Bătrână zăcea pe spate și moțâia, istovită. Nu-i mai rămăseseră multe puteri; se prăbușea de tot numai dacă o pieptănai, ori îi schimbai cămașa... Nu mai avea multe zile; se topea văzând cu ochii. Dar era blajină, răbdătoare și grijulie pentru alții; cum îi va merge bătrânului când n-o va mai avea pe ea?

Ditte căzuse într-un fel de toropeală. Gândurile lunecau ca niște întrebări șterse, fără să ceară răspuns, fără măcar să pretindă a fi băgate în seamă. Era ostenită și-i plăcea să șadă așa și să moțâie pe jumătate, urmărind cum îi venea laptele din toate părțile, cu o smucitură, spre sâni. Piciul ăsta! Hămesit mai era! Abia de-l mai putea sătura. Repede și ușor o mai apuca pe ea somnul. Copilul bea cu gâlgâituri regulate și în ochișori avea o privire ciudată, parcă întoarsă înăuntru – așa cum arăta și Karl când îl năpădea sfințenia! Pruncul se odihnea în brațele ei, urmărind parcă propriul lui gâlgâit.

Bătrână deschise ochii:

— Cum muncește! spuse ea zâmbind. Parc-ar fi o pompă!

— Așa face întotdeauna când îi place. Ar vrea să sugă și prin urechi.
— De-așa ceva n-am avut parte. Se vede că bunul Dumnezeu a crezut că la copii n-o să ne pricepem, spuse bătrâna.
— Poate c-ați fost prea ordonați, răspunse Ditte dusă pe gânduri. Copiilor nu le place să n-aibă voie să facă ba una, ba alta!... În schimb ați trăit liniștit.

Bolnava râse cu poftă.

— Crezi? Poate că nici n-am fi fost atât de migăloși dacă am fi avut copii, care să aducă puțină dezordine în viață. Am fi jertfit cu drag o parte din liniște.

— Câte necazuri mai fac și copiii! spuse Ditte serioasă. Câte supărări i-am făcut numai eu, tatei.

— Cred că i-ai adus mai multă bucurie decât necazuri, răspunse bătrâna, căutând mâna fetei. Necazurile pe care le-ai făcut tu altora, le-aș fi purtat cu drag, numai să fi avut o fată – și cred că și tătucul ar spune la fel. Noi n-am avut pe altcineva decât unul pe celălalt și trebuie să fim mulțumiți și-așa, cu toate că n-am căutat să ne facem numai nouă viața plăcută.

Bătrânul intra mereu în cameră târșind picioarele și se așeza pe marginea patului. Nu scotea o vorbă, mulțumindu-se să țină mâna bătrânei într-a lui. Deodată îi dădea drumul, se uita îngândurat la ceas și pleca iarăși, târșind picioarele. Îl auzeau umblând pe-afară fără încetare; nu puteau înțelege ce-l preocupa atât de mult.

— Așa-i toată vremea, spuse bătrâna. Are treabă și iar treabă; și nici singură nu mă poate lăsa să zac; de aceea umblă de colo, colo. Spune că deretică, cu toate că totul e la locul lui, de când mă țin minte. E în stare să cotrobăiască zile întregi în pod și tot nu mai sfârșește; își dă el bine seama că în curând vom pleca de-aici.

Ditte o privi îngândurată:

— De ce spui „vom”? întrebă ea în sfârșit.

Bătrâna o privi fără să priceapă.

— Doară nu se moare așa... amândoi odată, lămuri Ditte.

— Te miri că vorbesc întotdeauna și de tătucii. Ai să pricepi tu asta odată și-odată; căci nădăjduiesc că vei găsi și tu pe unul care va stinge focul din tine, în așa fel încât să te adăpostești cu totul sub aripa lui. Poate că viața noastră, privită așa, n-a fost folosită; pe lumea aceasta n-am făcut nimic. Dacă oamenii trăiesc pentru a trudi și a înrobi pământul, atunci ne înfățișăm celui de sus cu mâinile goale. N-am creat nimic; n-am făcut decât să mâncăm ceea ce ne-au lăsat alții. Dar am fost buni, unul cu celălalt și am trăit unul pentru altul și niciunul dintre noi nu s-a gândit numai la dânsul. E frumos să-ți poți spune: ce bine că nu trebuie să-mi duc singur grija, căci asta e treaba celuilalt. Te simți în mâini bune, atunci când te poți lăsa în seama altuia, cu plăcerile și durerile tale; atunci te lipești de el pentru vecie

Multe să ne spunem n-avem, căci gândim la fel. Adesea visăm și noaptea aceleași vise.

— La fel simt și eu, chiar și în somn, când Paul sau Ras se dezvelesc, spuse Ditte cu seriozitate. Nu mă liniștesc până nu mă trezesc și mă scol să-i acopăr.

— Da, ești o fată destoinică – și o să-ți simțim cu toții lipsa.

— Surioara Else va veni în fiecare zi să vă ajute – e foarte îndemânată pentru vârsta ei.

Bătrâna bătea darabana cu degetele pe plapumă.

— Karl nu-i băiat rău, pe cât știu eu, spuse ea deodată. Spui că ți-a trimis bani?

— Da, dar nu știu de unde. Mai bine să nu-mi scrie! La urma urmei n-am nimic împotriva lui, e foarte bun la suflet. Dar îmi vine rău numai când mă gândesc la îmbrățișările lui.

— Asta-i poate pedeapsa pentru că nu te-a luat din dragoste. Când vezi ce-i lumea și la ce-s bune femeile, te gândești că mai bine să-și bată joc careva de tine – cum se spune – decât să rămâi stearpă. La urma urmei, oricâtă zarvă s-ar face pe chestia asta, tot nu cad bucăți din noi, când ne îmbrățișează careva. Multă prefăcătorie mai e între oameni și noi femeile facem, pe delicatele, mai mult decât suntem. Cred că ți-ar prii să-ți petreci viața alături de Karl; nu-i om de rând. Numai c-a început-o pe dos. Norocul se clădește în atâtea feluri; acum te iubește, de asta poți fi sigură.

— Dar nu-l iubesc eu, deloc! răspunse Ditte repede. E un miorlăit!

Bătrâna îi mângâie mâna:

— Ei, acum îți ai copilul tău și nu mai ai de ce să verși lacrimi. Când vei ieși însă în lume, vei afla că-i plină de ticăloși și că ei arată cu totul altfel decât Karl. Numai să știi să te ferești de ei – mai ales dacă-s spilcuiți! Acum, te rog să pleci, căci vreau să mă odihnesc.

— Să nu vă pregătesc mai întâi cina?

— Nu, lasă că face tătucu asta; doar trebuie să aibă și el ceva de lucru. Dar aș vrea să-l sărut pe copilaș înainte de pleci cu el.

Ditte puse copilul în brațele bătrânii.

— Ciudată mai e o asemenea făptură mică; spune mai multe decât unul care a trăit o viață întreagă. Și doar nu s-a născut încă niciun gând în căpșorul lui și mai miroase a lapte dulce. În copilași viața îți apare curată și atrăgătoare, deși se spune că omul se naște din păcat. Asta nu înțeleg eu! Dar, du-l de-aici, înainte de începe să țipe. Și vă doresc noroc la amândoi!

— Mai viu eu să-mi iau rămas bun ca lumea, înainte de plecare, spuse Ditte, luând copilul din brațele bătrânei.

— Nu, mai bine las' să fie acesta rămasul bun, e atât de greu să te desparți! Să știi, draguțo, că mulțumesc lui Dumnezeu că te-am cunoscut. Ai fost darnică cu mine și cu tătucu; ție îți datorăm c-am

început să credem din nou în oameni. Luă obrajii fetei în mâini. Tătuca spune că ai o inimă de aur. Să dea Dumnezeu să poți răzbate cu ea! Dar mai gândește-te și la tine – la asta te silește lumea, căci oamenii se gândesc *numai* la ei. O mai sărută o dată și o împinse încetișor de lângă pat.

Ditte nu prea înțelese vorbele bătrânei dar pricepu seriozitatea despărțirii și plânse încetișor în drum spre casă. În momente grele bătrâna îi fusese o adevărată mamă, cea mai bună și mai iubitoare mamă. Și acum luneca pe drumul pe care plecase și bunica – acolo unde nu ajung nici lacrimile și nici rugile. Cine avea s-o mai învioreze pe Ditte și să-i spună că, cu toate cele ce i se întâmplaseră, tot era o femeiușcă bună.

Lars Peter stătea în fața casei, gata să deshame. Luase o căruță veche – deocamdată cu chirie – și se apucase din nou de cărat și de negoțul cu scrumbii. La spatele căruței erau tot felul de vechituri pe care le adunase de pe la curțile din împrejurimi. Ținea calul și căruța în locuința părăsită a văduvei Doriom și dădea drumul calului să pască printre dune. Acum nu mai exista un hangiu, care să-și bage nasul în toate și să-ți închidă orice cale.

— Ce s-a întâmplat? întrebă speriat, când o văzu pe Ditte plânsă. Ce-i cu copilul?

— Am fost la bătrâni, răspunse Ditte, intrând repede în casă pentru a scăpa de alte lămuriri. Nu era chip să te gândești la așa ceva, dar mi-te să mai și vorbești. Dădu copilul surioarei Else și se duse să vadă de mâncarea tatei. Întotdeauna se întorcea flămând de la drum. Nu mai era ca altădată, când găseai câte ceva de mâncare pe la chiaburi – acum se făcuseră zgârciți foc. Toate le aveau de vânzare, numai bani să iasă!

Ditte nu era în stare să priceapă cine cumpăra toate alimentele pe care le scoteau chiaburii la iveală. În casa lor nu prea intra mult din ele. Băgase un pic de slănină în tocana de pește, care rămăsese pentru tata de la prânz; și bucățița aceasta de slănină avea o poveste lungă. Christian o păstrase din porția lui de la curte – sau cum o fi pus el mâna pe ea – și i-o vârase Elsei la școală, ca s-o ia acasă; era multă vreme de când nu mai gustase tata slănină. Ehei, de când nu mai fusese așa ceva în casa lor – așa era Christian, la toate se gândea! Ditte privea grijulie afară, pe când mesteca cu lingura în tigaie; firește, celor doi mai mici le-a și mirosit a slănină și sosesc în goană cu poftă de lup; cum naiba să scapi acum de ei, ca să-i rămână tatei totul?

Intră și Lars Peter îndată și într-adevăr, după el veneau Paul și Ras. „Ah!” exclamă ei, înfigându-se de-o parte și de alta a mesei; Ditte era gata să-i lovească cu lingura de gătit.

— Nu-ți mai rămâne ție nimic! îi spuse tatei, gata să plângă. Și noi am mâncat, doar!

Dar Lars Peter râdea și-i lăsa să înfulece.

— Am găsit un loc, unde putem da pe mititel în grijă, spuse el înăbușit după ce măncă și-și umplu pipa. Era vorba de-o pereche de țărani vârstnici de la Nøddebo; oameni săraci care nu aveau copii. Lars Peter credea că-i va merge bine copilului acolo. Tot mai ții așa de mult să te duci să slujești în capitală? o întrebă el. N-ai avea chef să cauți loc în unul dintre orașele mai mici – Frederiksværk sau Hillerød, de pildă? Așa ai fi mai aproape de copil – și de noi toți!

Nu, Ditte voia să se ducă în capitală. Aici n-auzea decât: „Ei, fata aceea a hingherului... cu copilul din flori!” La Copenhaga nu te știa nimeni și nu conta de cât cum lucrezi – și Ditte asta dorea. Destul îi mersese rău până acum; la oraș, însă, se găseau tot felul de posibilități pentru cel ce dorește serios ceva și Ditte era hotărâtă să întindă soartei o mână de ajutor.

— Ei, dacă aș avea acum bănuții mei! oftă Lars Peter. Am putea pleca cu toții la oraș să deschidem o prăvălioară de fierărie – ori ne-am putea cumpăra nițel pământ.

Lars Peter uitase chinurile pe care le înduraseră ai lui la „Cuibul Coțofenelor”. N-ar fi avut nimic împotriva s-o ia de la capăt și să reînceapă viața așa cum fusese altădată: jumătate pe ogor și jumătate pe drumuri.

Aici, în sat, nu mai făcea să rămâi. După moartea hangiului era și mai rău; locuitorii uitaseră cum e când te apuci singur de-o treabă și nu erau în stare să gândească independent, așa încât se poticneau adesea. Dezordinea domnea peste tot. Bani nu aveau și nici să se descurce nu știau. Nu puteau ține bărcile și uneltele în stare bună și abia de-și agonisneau hrana zilnică. Legături unde să predea peștele nu avea nimeni; căci hangiul avusese doar grijă de toate. Ca să mai câștige un bau, Lars Peter se apucase din nou de umblat pe drumuri și de făcut negoț cu pește. Variația îi era de altfel pe plac; așa putea aduce pâine în casă și pe de altă parte, mai pune și sângele în mișcare. Se săturase de pescărit, care aduce cu el mădulele înghețate, dar prea puține provizii la cămară. Îl mâncau tălpile să se ducă altundeva și să înceapă ceva nou, să încerce și alte mijloace de agoniseală. Dar de unde bani? Chiar dacă sfârșea prin a se duce de răpă și tot i-ar fi plăcut să pună umărul la proprietatea lui! repeta el întruna.

Ditte, însă, nu-l încuraja la hoinăreală. De câte ori schimbase locul, familia căzuse tot mai jos – aici aveau cel puțin un acoperământ deasupra capului!

— Mai bine vezi de câștigă ceva, să-ți poți plăti datoria, spuse ea așezată ca întotdeauna. Gândește-te numai cât a costat boala și înmormântarea mamei. Lars Peter știa asta foarte bine. Îi luaseră – dracu' să-i ia – tot ce avusese!

Nu, să fugi din pricina datoriilor, asta nu mergea, după părerea Dittei.

— Și nici nu putem să-i părăsim toți pe bătrânii pensionari – nu au pe nimeni altul afară de noi. Surioara Else trebuie să se ducă în fiecare zi să le ajute la treabă. Și când mi-oi face drum în capitală, vă voi ajuta să scăpați de datorii, ca să ne putem muta de-aici ca niște oameni de treabă. La Copenhaga simbriile sunt mari.

— Ai fi având și tu dreptate. Dar frumos ar fi fost să fi plecat cu toții odată. Acolo am fi putut-o lua de la început.

Ei, tocmai asta era! Ditte dorea să plece singură, nestingherită de trecut și de obârșie, și de toate câte țin pe om îngenunchiat – oricât ar fi el de destoinic – și atunci se va vedea dacă nu-i în stare să răzbească! Și pentru ea trebuie să fi fost ceva pregătit. Bunica o spusese întotdeauna și în sinea ei își simțea sufletul încălzit, ca de o făgăduință, care se înăbușea adesea, dar care nu pierdea cu totul niciodată. Norocul vine pe tot felul de căi, dar trebuie să-i întinzi și o mână de ajutor. Ditte nu avea deloc de gând să-i lase pe cei de-acasă în nevoie, nici chiar când avea să-i meargă bine. Nu numai pentru ea dorea ea să se străduiască.

2. ÎN LUMEA LARGĂ!

Pentru Ditte ultimele zile înaintea plecării fură foarte pline. Toate vechile zdrențe ale familiei trebuiră cercetate din nou – și asta nu era puțin lucru. De când poposiseră aici în sat, nu-și mai făcuseră haine noi și purtau cu credință rămășițele zilelor bune din „Cuibul Coțofenelor”; deci, era tot mai mult nevoie să pui mâna să le reperi. Grămada de zdrențe creștea de la an la an; niciodată nu-i dădeai de fund. Băieții, Paul și Rasmus, pe care nu se îndurau să-l dea în grija cuiva, parcă rupeau hainele cu dinții. Cât despre Christian, la el nimic nu ținea. Ditte își dăduse osteneala să le sucească și să le răsucească, ca să te dea un pic de față. Cele mai multe fuseseră cusute de Sörine în „Cuibul Coțofenelor” – din haine vechi pe care le adusese Lars Peter în sacul cu zdrențe. Acum cădeau bucăți din ele; Ditte trebuia să pună petec peste petec. În fiecare seară, după ce se culcau copiii, o lua de la început. Grija ei cea mare era să știe Else să se descurce. Ședea și cosea până noaptea târziu, pentru ca să nu sa înece fata în zdrențe; înnădea două perechi de pantaloni și făcea una, cârpea și întărea fără încetare. Else era foarte destoinică pentru cei zece ani ai ei, și în gospodărie făcea treabă bună. Dar cu țesutul și cu cârpitul mergea greu, era încă prea mică.

Astfel sosiră și zorii zilei de întâi octombrie. Lars Peter oprise căruța în fața ușii, cu o încărcătură de scrumbii care trebuiau duse la o curte mai mare din Nødebo; de acolo avea să ia o încărcătură de cărbuni pentru oraș. În felul acesta o ducea pe fată și pe copil mai ca oamenii și mai scotea și-un ban – ceea ce se nimerea tocmai la timp.

Rămasul bun trecu repede. Cei doi băieți se și jucau în nisip construind o cetate, deși afară abia începea să mijească de ziuă. Alergau pe plajă de cum ieșeau din așternut și seara aproape că nu-i puteai trage în casă – așa de tare se adânceau în joc. Abia avuseseră vreme să întindă mâna de adio și se și apucaseră de lucru, nici nu le dădu prin gând să întoarcă ochii spre căruță. Surioara Else făcu senin cu mâna, dar zâmbea din toată inima; de-acum înainte nu va mai avea pe nimeni pe cap; va conduce singură casa. Dittei nu-i scăpă nimic din toate acestea; doar le fusese copiilor ca o mamă, cea mai mare parte a vieții lor – și făcuse pentru ei ce putuse!

Ședea nemișcată și se necăjea, fără să audă vorbele lui Lars Peter despre vreme și despre priveliște; își făcea socotelile în gând. Băgase ea de seamă că frățiorii nu se mai sinchiseau prea mult de ea; va mai trece vreme, până le va trimite ea știri – poate că atunci vor gândi altfel! Pleoapele Dittei atârnavu greu; din când în când ridica broboada și privea la copilaș, pe care îl îmbrobodise bine din pricina frigului de dimineață.

— E bine învelit, nu? Lars Peter se întoarse și descoperi lacrimi pe genele fetei.

— Gândește-te că băiatul intră pe mâini bune, spuse el ca s-o mângâie. De Crăciun te ceri și vii să-l vezi – și pe noi toți.

— Ei, nu-i de asta, spuse Ditte hohotind; ci din pricina copiilor. Le este tot una că plec...

— Numai de-atâta? râse Lars Peter cu bunătate. Am auzit acum câteva zile pe Paul cum o întreba pe Else dacă voi muri curând – căci atunci va lua el cizmele mele cele lungi. Așa-s copiii – ochii care nu se văd, se uită! Și totuși ei te iubesc – chiar dacă te-ai mai depărtat de ei din pricina ăstuia. Și-au avut și ei de îndurat câte unele din pricina ta, nu uita!

Lars Peter redevenise cel vechi; glasul lui gros părea că pătrunde prin scaunul trăsurii, învăluindu-te și încălzindu-te de la picioare în sus. Așa nu-l mai văzuse Ditte de multă vreme, de pe când, copilă încă, îl însoțea la drum. Șoseaua era pricina, căci numai pe ea se simțea tata la el acasă – când ședea pe scândura căruței. Nu-l mai avea el pe Klaus cel mare, dar îl deprinsese și pe ăsta nou cu mersul acela ciudat și stăruitor, care îl făcea să ție la drum. Din mișcările animalului, Ditte ghicea că îl iubește pe Lars Peter.

— Ce dracu' mai e și asta? strigă Lars Peter deodată. Nu departe de ei răsărise Christian dintr-un tufiș de scaieți de la marginea drumului. Își trăsesese șapca peste urechi ca un adevărat tâlhar; se înfipse în mijlocul drumului și ținti cu un băț spre căruță:

— Stai! strigă el râzând cu gura până la urechi. Tâlharii! Ținea ghiozdanul sub braț. Pot să vin și eu? întrebă apoi țopăind, în fața căruței. Numai o bucățică de drum. Vreau s-o conduc pe Ditte!

— Doar trebuie să te duci la școală, măi băiete! încercă Lars Peter să pară supărat.

Christian încremeni, căci se simțea vinovat; rămase cu ochii îndreptați spre șosea; uitase cu totul de școală, cu toate că ghiozdanul îi atârna sub braț, ca amintire. Da, așa era el: căpățâna lui nu putea cuprinde două lucruri în același timp.

— Acuma-i prea târziu, spuse el nefericit. Dacă viu târziu, mă bate.

Lars Peter o privi pe Ditte șovăind, ca să afle sprijin la ea; fala stătea veșnic de veghe împotriva acestui blestemat imbold de hoinăreală. Dar acum n-avea chef de judecată, ci privea răătăcită cu gândul în altă

parte. Christian înțelege situația dintr-o privire și ca fulgerul fu în căruță. Nu trecu mult și-i luă tatii din mâini – cu șiretlicuri – biciul și hățurile. Știa să mâne – calul se trezi sub mâinile lui și trase mai cu inimă. Nici el nu se putea împotrivi tinereții.

Ditte ședea liniștită și bucuria interioară o încălzea. Ce-i păsa ei că astăzi Christian chiulea! Era băiat bun! Dintre toți, pe el îl iubea cel mai tare și el îi cășunase doar cele mai multe necazuri. De aceea ținea și el atâta la ea – pentru ea risca el bătaia la școală și la curte – numai ca să-și în rămas bun de în ea.

— Am să-ți trimit ceva de la Copenhaga – poate chiar un bici, spuse fata.

Ochii lui Christian luciră.

— Și într-o bună zi vin să-ți fac o vizită – pot merge și pe jos până acolo, se făli el.

— Să nu îndrăznești, nerodule! spuse Ditte speriată. Făgăduiește-mi că nu faci așa ceva! Christian făgădui pe dată, căci era foarte bun la inimă. Dar să se și țină de cuvânt, asta era altceva.

Apoi fu nevoit să coboare: mai departe nu putea merge.

— Acum trebuie să fugi înapoi vreo două poște, băiete! spuse tata.

Ehei, pentru Christian două poște nu însemnau nimic; fugise el și mai mult – chiar mai mult decât era bine să recunoască cu voce tare. Lars Peter fu nevoit să-l dea jos cu sila din căruță. Băiatul stătu un moment așa, privind după ei, apoi se întoarse și o rupse la fugă înapoi. Ditte îl urmări din ochi, până se făcu nevăzut.

— E băiat bun! spuse ea, ca și cum ar fi vrut să se scuze.

— Dar o să-i vie greu în viață! Mă tem c-o să aibă mult de furcă!

Ditte nu răspunse. Poate că nici nu auzise. Azi era foarte ciudată; parcă era alta. Privirea îi era grea și pierdută. Se vedea că era cu gândul în altă parte. Lars Peter știa prea bine ce este, cu toate că fata n-o arăta. Nici n-avea vreun rost să vorbească – căci lucrurile tot nu se puteau schimba. Dar era o nenorocire că fata își înăbușea jalea: mai bine s-ar fi lăsat în voia ei. Lars Peter încercase în multe rânduri s-o ajute să plângă dar n-o făcea cu plăcere, era ca și cum ai suci cuțitul în rană, pentru ca animalului înjunghiat să i se scurgă tot sângele. Și totuși credea că e nevoie s-o facă. Dar, de fiecare dată, fata zâmbea cu un zâmbet fără vlagă și fără curaj.

Vremea se făcuse rea de tot, ploua și era vânt; Lar-a Peter cârmi de câteva ori, ca să găsească un adăpost unde să oprească, pentru ca să vadă fata de copil. Pe când ședea ea la marginea pădurii și-i dădea mititelului să sugă, Lars Peter umbla de colo, colo, încercând să le găsească un loc mai bun; privea tu nesaț cum pipăiau lăbuțele copilului sânul mamei, pe când suga.

— Greu e pentru așa un omuleț să nu-și mai poată încălzi vreodată nasul cu un strop din sânul mamei, spuse el.

Ditte ridică repede capul. O clipă se păru că toate zăgazarile din ea se vor rupe, dar se stăpâni și zâmbi sleită de puteri.

Până ajunseră la curte unde descărcară scrumbiile și încărcară cărbunii se făcu amiază. Când se apropiară de casa țăranului, femeia stătea colo sus, în drum, și se uita să vadă dacă vin; era de vreo cincizeci de ani, trupeșă și voinică.

— M-am gândit eu, că iaca, trebuie să picați, le spuse ea, dându-le binețe. Și ați sosit tocmai la masă. Țăranul era la sfecălă; gârbovit și trudit, sosi și el șchiopătând.

— Așa, asta-i fata, spuse el întinzându-i mâna murdară de țarină. A luat-o devreme – că și ea pare copil.

Ditte roși și întoarse capul.

— Să nu-ți pese de ce zice ăsta! spuse femeia. E din ăia cărora le curg vorbele din gură. Dar mai mult decât de vorbărie n-a fost în stare vreodată, că altfel n-ar fi nevoie să luăm un copil străin, ca să avem sprijin la bătrânețe.

— Vina asta n-o port numai eu, spuse omul cu tâlc, pe când își curăța țărâna de pe mâini cu un bețișor. Și apoi omul are atâția copii câți îi dă Dumnezeu.

— Ehei! făcu femeia cu dispreț. Doar bărbatul face copiii – dacă-i în stare! Se înfierbântase de tot; cum stătea așa, cu copilul în brațe, ieșeau la iveală ciondăneli vechi.

— La noi, în satul nostru de pescari, se spune că fetele aduc pe lume copiii pe care n-au vrut mamele să-i facă, spuse Lars Peter cu haz, ca să mai dregă lucrurile.

— Așa are omul cel puțin de ce se bucura, răspunse țărâna râzând – cât despre noi, trebuie să așteptăm de la fetele pe care nu le avem... Ei, aici ca peste tot: pentru unul nu rămâne nimic, pe când altul are prea mult. Dar acum, poftiți să luați ceva în gură. După un drum ca ăsta, v-o fi foame. Deci, nu era chiar așa de aspră cum o arăta vorba.

În colț, lângă sobă, ședea un bătrân șubred, care țintea înaintea lui priviri goale. Nu-ți puteai da seama dacă pricepe sau nu ceva și nu se urni când intrară în casă; mormăia încetișor și bătea regulat cu piciorul în podea. Toate tremurau și se cutremurau la el.

— Ei, tată, iată ceva de lucru pentru tine! îi strigă femeia la ureche, întinzându-i legăturica. Dar el n-o luă.

— Sigur, sigur, bodogăni el, lovindu-se cu palmele peste șoldurile uscate – și tropăind, tropăind întruna. Femeia renunță să-l facă să ia copilul, și i-l înapoie Dittei. Trebuie să priceapă mai întâi despre ce e vorba, spuse ea.

— Îi cam lipsește o doagă, pe cât se pare, spuse Lars Peter.

— Da, îl chinuiește timpul și veacul; n-are cu ce umple anii. De gândit nu mai e în stare, pentru că e ramolit și abia de mai vede și mai aude; de aceea șade și tropăie toată vremea din picioare, ca să ajungă

odată la capăt, iar de vorbit, vorbește în dodii. Dar poate o să-i fie și lui mai bine acum, că la urma urmei, el o să vadă de copil. Noi, ceilalți, avem treburile noastre.

— L-a uitat Dumnezeu, se amestecă și bărbatul. Nu se gândește că și săracii de noi trebuie să trăim și tot așa uită că mai trebuie să și murim. Buzele îi erau subțiri ca la cei zgârciți.

— Să stea aici printre noi, cât i-o fi dat, spuse femeia aspru. Nu mănâncă mult și nici mare bucurie n-are de la viață – sărmanul de el!

— Bucurie și iarăși bucurie! batjocori omul. Și alde noi, avem mai multă? Trudim, pe când alți trăiesc bine.

Îi apucase iar pofta de gâlceavă! Lui Lars Peter nu-i ticnea gândul că poate copilul a dat de-o casă în care artagul era veșnic oaspe.

— Din totdeauna, mai mulți sunt cei ce mănâncă decât cei ce muncesc, spuse el ca să liniștească lucrurile. Și dacă n-ar fi de hrănit decât bătrânii și copiii, tot ar mai merge. Dar se pare că noi săracii, mai avem de cărat și pe dracu' în cârcă. De aceea, ori cât ne-am chinui, tot nu facem niciun pas înainte.

Femeia și bărbatul îl priviră sfioși și se uitară apoi unul la altul.

— Dacă-l avem pe dracu' în spinare, se vede că ni l-a pus Dumnezeu acolo, spre binele nostru – și trebuie să-l cărăm cât mai bine, până la capătul drumului, spuse femeia după un timp.

— Poate că așa o fi, răspunse Lars Peter domol. Siguri nu putem fi noi de asta, că doar toate se pun pe seama lui Dumnezeu, chiar dacă vin de la naiba. Și hangiul de la noi din sat voia să ne bage în cap că ne prigonește în numele Domnului; dar l-a luat dracu' pe el. Noi săracii trebuie să căutăm paguba și bucuria în noi înșine și să ne ținem laolaltă. Și de aceea vă mulțumesc că vreți să luați pruncul. Din ce-o să plătim noi, n-o să vă îmbogățiți, dar om avea grijă să plătim la vreme. Așadar, sunt patru coroane la zintâi de fiecare lună și șase coroane în luna de Crăciun. Și cele două butoiașe de scrumbie o să le primiți la toamnă, că atunci e scrumbia mai grasă! Și om avea noi grijă să nu fiți păgubiți.

— Nu, nu ne-om îngrășa noi dintr-atât – că-s toate scumpe foc, spuse femeia. Dar ne-am gândit că băiatul ne-o fi de ajutor la bătrânețe pentru că-i purtăm de grijă acum.

Ditte nu se amesteca în vorbă; de câte ori se pomenea însă de copil, se înfiora.

— Da, da, făcu Lars Peter. Să așteptăm! Nu-i bine pentru nimeni să se lege prea tare.

— Așa ne-am gândit: să înfiem copilul, ca să nu afle vreodată că nu suntem părinții lui.

Ditte dădu un țipăt; țipă cu-adevărat, strident. Cei doi țărani scăpară de spaimă lingurile din mâini, până și moșneagul se trezi pentru o clipă.

— Să-ți fie rușine, fată! făcu Lars Peter, apucând-o de braț.
— Să nu-mi luați copilul! strigă ea. Să nu mi-l luați! Parcă își ieșise din minți.

Încercară să treacă peste asta cum putură mai bine și vorbiră despre altele.

De cum se sfârși masa, bărbații ieșiră să înhame. Ditte puse copilul la sân – pentru cea din urmă oară. Nu era deloc bucuroasă. Lasă-l să te golească de tot, spuse femeia. Na-ți puțin ulei cald, să-ți ungi sânii ca să se astâmpere laptele. Da, te uiți la mine și te gândești: de unde-o fi știind asta, așa ceva? Ei, poate că și eu am fost odată tânără și mi-a sucit careva lesne capul și a trebuit să-mi dau copilul la străini. De, așa-i viața!

Ditte se porni pe plâns.

— Să nu-mi luați copilul, boci ea.

— Dar ce-ți da prin gând! Cine spune că vrem să-ți luăm plodul? Sunt copii cât lumea și poți să vii să ți-l iei când îi vrea. Acum mai bine gătește-te de drum, că aud căruța. Să legăm sânii să nu-ți atârne, să nu se lăbărțeze, ca să rămână rotunzi și tari: atunci poți trece drept fată mare. Ce piele fragedă ai! zise femeia ca s-o îmbuneze, pe când o ajuta să se gătească. Ai un piept de prințesă. Na i-a mers rău celui de și-a pus capul aici. Ei, da, tinerețea și frumusețea sunt lucruri plăpânde. Am fost și eu odată tânără și-am izbutit să liniștesc la pieptul meu pe băiatul cel mai al dracului – și unde s-au dus toate? Nu mai am decât pe zdreanța asta de bărbat, care mă toacă toată vremea la cap; o găinușă zburlită, după care fuge un cotoi turbat, asta-i ce rămâne din toată minunăția tinereții. Da, râzi de săraca de mine, dar să-mi dai ceva dintr-al tău nu poți, cu toate că mai ai destul acolo de unde vine asta, așa frumoasă și durdulie cum ești.

Femeia dădea mai departe din gură, dar Dittei nu-i venea să râdă.

Împotriva voinței ei, izbucnise un moment în râs, în mijlocul întunecatei ei deznădejdi, când pomeni femeia de găină și de cotoi. Să lăasă înfășurată cu sila, în mantaua cea mare a lui Lars Peter – ca să nu-i răcească pieptul și să facă vreun cancer – și tot cu sila se lăasă suită în căruță.

— Acum sărută-ți pruncul pentru ultima oară, spuse țărancă, întinzându-i copilul, și vino să-l vezi în curând.

Ditte vru să-l ia, dar țărancă nu i-l dădu. Ținându-l strâns la piept, ca pentru a arăta că de-acum încolo era al ei. femeia intră în casă cu copilul în brațe.

Căruța înainta încet în ploaia de toamnă; calul era bătrân și ostenit și încărcătura prea grea pentru el; Lars Peter avea de furcă să-l facă să meargă. Ditte tăcea; stătea nemișcată, cu ochii ațintiți în gol. Era înțepenită, aerul umed îi alunga răceala pe sub haine, necazurile îi scormoneau sufletul. Curgeau lacrimi din copaci, din pielea calului,

din pălăria pleoștită a lui Lars Peter și de pe genele Dittei. De cele două părți ale căruței se ridicau umbre din ceață: tufe, sau vite care pășteau. Cineva cânta – vreun argat sau vreun muncitor de la sfeclă:

De ce plâng oamenii mereu,
An după an, nemângâiați?
Fiindcă grija-i mult prea grea
Pentru doi ochi însingurați.

Ditte cunoștea foarte bine cântecul – dar ea nu plângea de fapt; atunci, de ce cânta omul?

Ședea pe marginea prăpastiei și toate picurau și plâneau peste ea, pentru că păcătuisese. Picura așa, fără nicio noimă, și nu se mai isprăvea – și doar păcătuisese tocmai ca să pună stavilă lacrimilor. Iarba se clătină și Karl se ivi din ceață.

— Eu am cântat, spuse el, dar am greșit, atotputernicul judecător și cu mine. Tu nu ești copilul păcatului – mângâie-mă din nou! Știi doar că bunul Dumnezeu a spus că tot ce faci pentru unul dintre copilașii săi, faci pentru el! Așa o chinui și-o chinui, până se rupse Ditte de lângă el și fugi cu scârbă.

O smucitură o trezi. Se opriseră la marginea unei păduri. Se lăsa întunericul.

— Calul nu mai poate, trebuie să ne gândim să-nnoptăm, spuse Lars Peter.

Se aflau în apropierea hanului din Rudersdal; dar nu-și puteau îngădui să măie acolo. Lars Peter trase deci căruța în dosul șurii și deshămə. Îi legă calului traista cu nutreț și îi aruncă în spate mantaua lui; se strecurară apoi printr-o spărtură, în grajd, și își făcură culcuș în paie.

Lars Peter scoase feliile de pâine cu unt și le întinse fetei prin întuneric. Avea și un măr pentru ea. În vremea asta îi vorbea cu blândețe. Ditte nu putea mânca. Avea nevoie de liniște și de uitare.

Îi făcea plăcere vocea lui mormăitoare – numai dacă n-ar sili-o să-i răspundă. De multă treabă și încordare nu prea dormise în ultimele nopți și-ar fi vrut să scape acum de toate, dormind. Pe când pălăvrăgea el, fata ațipi.

Fu o noapte frământată și Lars Peter n-avu răgaz să doarmă. Laptele zvâcnea în sânii Dittei și în inima ei ardea rana. Plângea prin somn după prunc. Când se întrecea, Lars Peter se trezea și-i vorbea.

— Îi merge bine, crede-mă, acum doarme, spunea el.

— Ba știu că e treaz și că țipă după mine, că de aceea îmi vine atâta lapte, spuse Ditte plângând.

Asta prea era ciudat și Lars Peter nu mai știa ce să răspundă.

— Oricum, trebuie să fie cuminte, făcu el. Nu trebuie să verși lacrimi pe lucruri ce nu se pot schimba. Și după ce-ai să te așezi într-

un fel vei putea lua băiatul cu tine. La Copenhaga găsește adăpost și cel ce nu-și găsește rost, aici, la țară. Poate că nici nu mai trece mult și venim și noi. Și Karl este cu siguranță la oraș – știi, dacă ar fi să te simți prea singură.

Ditte tăcu. N-avea niciun rost pentru ea să-l caute.

Târziu, noaptea, răsări și luna. Pe Ditte o durea până la subsuoară de nu putea sta locului; de aceea se sculară și porniră la drum.

Începură să iasă oamenii, drumeți singuratici și somnoroși, care se îndreptau în aceeași direcție cu ei.

— Este ziua de schimb pentru argați! spuse Lars Peter. Se duc la oraș să caute stăpân – sau poate lucru cu ziua. Poate c-ar fi trebuit să fac și eu așa în tinerețe, și-atunci multe ar fi fost altfel.

— Dar atunci nu ne-ai fi avut pe noi, strigă Ditte înspăimântată.

Lars Peter o privi o clipă, fără să-nțeleagă.

— Da, asta așa-i! spuse el apoi. Cu toate că, ei, cine știe?

Pentru asta ar fi trebuit să se întâmple o minune. Ar fi trebuit ca norocul s-o aducă și pe Sörine la oraș și să se întâlnească amândoi, și... ei, dar prea erau toate încâlcite ca să mai și încerci a mișca figurile de șah ale soartei.

Cel ce îndrăzneă să se amestece în intențiile lui Dumnezeu, trebuia să fie prea bun de cap! Atâta știa el numai, că n-ar fi vrut să-și schimbe soarta pe spinarea Ditte și a celorlalți.

Șoseaua se înviora încet, încet. Îi ajungeau din urmă căruțe, pe care erau încărcate scrinuri și dulapuri de haine și întâlneau drumeți care târau câte un sac; coteau de pe potecile lăturalnice și de pe drumurile de țară, spre dramul mare. Începuse să se lumineze de ziuă.

— Vezi că nu ești singura care-ți cauți norocul la târg, rosti Lars Peter cu vioiciune.

Ditte se gândi că asta era și bine și rău.

— Numai să găsesc loc, spuse ea.

Lars Peter râse; se vedea bine că fata nu știa ce-i orașul.

— Copenhaga n-ar încăpea nici pe toată întinderea lacului Arre, zise el. Și, după toate, oamenii mai locuiesc acolo și în straturi, unii peste alții.

— Și-atunci ce fac cu lăturile? întrebă Ditte. Că doar așa, nu le mai pot arunca din ușa bucătăriei.

— Neroadă mai ești! Păi așa le-ar da oamenilor cu ele în cap. Le trimit prin țevi, în pământ!

Ditte se simți oarecum înviorată. Încordarea din sânii ei era pe cale să cedeze și tot ce era în urma ei trebuia să dispară în fața celor ce aveau să vie. În zare se ridica tainic din ceața dimineții, marele oraș, ca o pădure nesfârșită de turnuri, cupole și coșuri de fabrică; din toate părțile se scurgeau într-acolo oameni care mergeau la muncă, precum și tot felul de căruțe: cu alimente, cu cărnuri, cu lapte, cu verdețuri și

cu pâine.

— Da, ăștia de la oraș au cu ce trăi, oftă Lars Peter. Când vrei și tu ceva dintre cele pe care le-ai dat, trebuie să te duci să le iei de la ei.

Acum formau și ei o verigă din nesfârșitul lanț de căruțe; deodată se treziră pe strada asfaltată și se auzi rostogolirea unei bubuituri. Ditte îl apucă îngrozită pe Lars Peter de braț și se lipi de el. Tramvaie care sunau, birjari care strigau, bicicliști și oameni care se vârau în îmbulzeală și ieșeau nevătămați de partea cealaltă – toate i se învârteau pe dinaintea ochilor într-un vârtej asurzitor. Și casele cele înalte se plecau peste învâlmășeală, parcă le-ar fi apucat amețeala. Ditte fu nevoită să închidă ochii înfiorată. Nu-i era teamă, dar era copleșită până la spaimă, era sigură că nu vor izbuti să răzbată vreodată. Până să prindă de veste se rostogoliră printr-o poartă și se treziră în ograda unui han din Vestergaade, pe care-l cunoștea foarte bine din pățania fantastică a lui Lars Peter. Acesta o băgă în pat și plecă apoi cu încărcătura spre Kompanistræde, unde avea de predat cărbunii.

Și-acuma treaba era gata și se aflau în capitală. Calul era în grajd, cu ieslea plină în fața lui și Lars Peter sta în poarta hanului, umplându-și plămânii de aer; avea un simțământ ciudat de satisfacție. Colo se aflau nevoi, necazuri și suferințe, ici sta Lars Peter Hansen și nu-i lipsea nimic; ba chiar avea de ales între prea multe.

Mai întâi de toate, însă, trebuia să bage ceva în stomac; avea o foame de lup. Intră într-un birt și porunci o porție de gulaș și-un rachiu; dorea să-și alunge din trup frigul și oboseala. Și izbuti! Când se văzu din nou pe stradă, Lars Peter se simți alt om. Era ca și cum toate s-ar fi schimbat. Soarele lucea – sau poate că numai cât se prefăcea; treburile fetei mergeau strună, dacă te gândeai bine. Tânără era, mâini harnice avea, copilul nu-i sta în cale – și se nimerea bine că era sorocul de schimbare pentru servitori. Nu mai rămânea decât să găsești dintre toate locurile libere, tocmai pe acela care i se potrivea, acolo unde să aibă simbrie bună și să se poarte bine cu ea. Pentru că, dacă Lars Peter voia să fie sincer, apoi nu se afla fată mai destoinică decât ea pe fața pământului! Un moment se gândi dacă n-ar fi bine să caute bodega aceea din piața Hauser unde aflase ajutor, când mai fusese la Copenhaga. Oare capelmaistrul? Doar făcuse minuni atunci – chestia aceea luase încet, încet, în amintirea lui Lars Peter, înfățișarea unei aventuri prielnice. Când sosi însă în piața Hauser și văzu înaintea ochilor treptele care coborau în pivnița unde se afla bodega, rămase locului. Își aminti că i se făcuseră nevăzute atunci și portofelul și ceasornicul – pe ce cale, nu știa. Stătu un moment locului, la gând, pe urmă se întoarse și-o luă prin piața de cărbuni, către străzile cele vechi. Aici se simți la largul lui. În dughenile din pivnițe făceau troc negustorii de in cu cei de fier, pe trotuar zăceau grămezi bine

cunoscute de vechituri; se prea poate ca ceva de pe-aici să fi fost cândva și în căruța lui. În fața unei dugheni atârneau legături de mături și ici și colo se afla și câte o roabă adevărată cu șine de fier și cu tot dichisul; pe pereți atârneau saboți de lemn noi nouți. Aici i-ar fi plăcut lui Lars Peter să țină prăvălie.

În Pederstråde era adunată o mulțime de oameni în fața unei scări al cărei capăt ajungea în stradă. Erau oameni de teapa lui: bărbați care își vârâseră pantalonii în cizme și femei care se vedea că erau deprinse să se târască în patru labe pe ogoarele de cartofi și de sfeclă; stăteau și se holbau la o casă pe ale cărei ferestre de sus scria: *Birou de plasare*. Din când în când, câte unul din grămadă lua o hotărâre pripită și urca scara. S-ar fi crezut că cine știe ce autoritate ședea acolo, așa de umili păreau oamenii.

Lars Peter urcă repede treptele – *el* nu intra azi; pentru întâia oară într-un birou! În coridor stăteau oamenii și sa călcau pe picioare ca oile.

— Ce dracu', doar n-o să ne înghită de vii! gândi el și se vârî printre ei în localul înțesat de lume. Stăteau acolo, uzi de ploaie și aburind, înghesuiți că nici nu se puteau mișca. În fundul camerei era un paravan de lemn și în dosul lui ședeau de ambele părți ale unui pupitru mare, o funcționară care scria și un bărbat căruia i și spunea „Domnule Șef”. Aceștia doi strigau oamenii pe rând, arătându-i. cu condeiul, îi descoseau și-i catalogau pe categorii. Unii fură lăsați să intre după paravan și erau apoi primiți chiar de misit în persoană, care ședea într-o cameră alăturată. Funcționarii îi spuneau director.

— Vă rog, intrați la domnul director!

— Director într-o prăvălie de carne vie! făcu Lars Peter cu jumătate de gură privind provocator în jurul lui; dar nimeni nu îndrăzni să râdă. Din când în când apărea directorul în ușă și dădea câte un ordin. Ei, dar gras mai era ăsta!... Nerușinat de gras! Și mai era și negru la față; părea dracu' curat, cu o rămășiță de nas coroiat înfipt în boțul de grăsime care-i ținea loc de față, cu perii țepoși care-i ieșeau din cele două nări, adevărate trepte de coborât în iad. Lars Peter se sperie la vederea lui și se și înfurie, deși n-avusese vreodată ceva de împărțit cu omul acela. De câte ori se arăta, mulțimea fremăta. Nu era de mirare, căci el era un fel de Dumnezeu sau de diavol, care dispunea de bunăstarea acestor amărâți. Se spunea că comerțul cu oameni îi adusese milioane. Fetele drăguțe aflate printre cei ce așteptau, erau trimise în biroul lui; mai ales dacă mai erau și poloneze. El le convingea să se lase exportate și-apoi erau împărțite pe la bordelurile marilor capitale din lumea largă.

Lars Peter nu prea știa ce să facă. Ar fi vrut să găsească ceva foarte bun pentru față și pentru asta ar fi fost nevoie să scoată în evidență meritele ei neobișnuite; dar față de oamenii de-aici nu mergea să dea

drumul laudelor pe care le avea pe buze. Deodată privirea îi căzu pe o bucată de carton prinsă de ușa care dădea spre biroul directorului. *Fetele care au născut de curând, să binevoiască a se prezenta în camera B, intrarea prin gang. Oferim locurile cele mai bune cu puțință.* Așa glăsuia inscripția de pe carton.

În timp ce silabisea textul, lui Lars Peter îi trecură prin cap tot felul de gânduri și-apoi se retrase încet, de teamă să nu ghicească cineva că mișcarea lui era în legătură cu afișul. Ajuns afară, bătu sfios în ușa a doua; i se părea că-i un șarlatan, dar nu știa de ce. O doamnă, aproape tot atât de grasă ca și directorul, deschise ușa. Și ea avea nasul coroiat și se holba la el ca un papagal.

— Vin pentru o fetișcană, spuse el.

— Ai adus-o? întrebă femeia aspru. Nu plasăm doici pe nevăzute!

— Aha! Ca doică trebuie să meargă? Ei asta ar fi trebuit să pricep, dacă m-aș fi gândit. Dar, care-i, mă rog, simbria?

— Ne înțelegem noi din preț, dacă-i sănătoasă. Dar mai întâi, ad-o aici, îi spuse doamna, trântindu-i ușa în nas.

Mă... ce scorpie! Cât p-aci să-i prindă nasul cu ușa!

Era foarte mândru că știuse să se poarte cu ea, și-o luă la picior de-a lungul străzii. Pălăria pleoștită îi era dată mai pe ceafă decât de obicei. Făcuse el fată și de data aceasta! Numai că nu-i plăcea s-o vadă pe Ditte intrând ca doică – vacă cu lapte, ca să zicem așa: nu se putea deprinde cu asemenea gând.

Fu nevoit să coboare într-o bodegă, ca să se dumirească, dar un rachiu îi lumină creierul și-l făcu să vadă limpede.

Când ieși de-acolo, se lămurise: dacă putea fata căpăta un loc ușor, cu simbrie ca lumea și dacă pentru asta n-avea decât să-i dea unui copil străin să sugă laptele cu care oricum n-avea ce face – atunci cel puțin nu născuse degeaba. Trebuie să fi fost și loc bun, căci doar numai boierii angajau pe cineva care să dea copiilor lor să sugă.

Când intră în camera Dittei, avea aerul foarte hotărât și călca înfipt ca niciodată.

— Acu, fată, scoală-te și vezi de te-mbracă repede, spuse el vesel. Ți-am găsit un loc fain. Ai să fii domnișoară și ai să dai, poate, să sugă unui copil de boier – adică, dacă ai să placi când te-or cerceta. Că asta-i tocmai ca atunci când vrei să cumperi o vacă cu lapte – cei bogați vor să știe pe ce dau banii.

De cercetare n-avea fata ce se teme – doar era mai mare dragul cum se rotunjise la umeri și la piept Avea pielea delicată, a maică-sii, dar nici pe departe atâtia pistrui, și trupul îi era mai frumos. Părul arămiu și lucios îi ajungea până la brâu, când era desfăcut ca acum.

3. CLINICA DE NAȘTERI

— **A** sunat! A sunat!

Ditte auzi strigătul în spălătoria cea mică de lângă bucătărie, unde se spăla, după ce isprăvea cu treburile murdare.

— A sunat! îi spuse speriată îngrijitoarei, prin ușa deschisă a bucătăriei. Domnișoara Petersen aruncă ce-avea în mâini și fugi prin coridorul cel lung. Se întoarse îndată gâfâind.

— A venit contesa, spuse ea. Grăbește-te. Am dus-o deocamdată în biroul directoarei.

Ditte își trase repede „uniforma de zile mari” – o rochie albă, largă, cu mâneci scurte și foarte decoltată și o bonețică tot albă – și ieși în grabă. Când musafira fu condusă înăuntru, Ditte ședea cu pieptul desfăcut, pe un fotoliu de lac alb și „sora” era plecată peste ea și-i ștergea sânii cu vată albă sterilizată, pe care o muia într-un castron alb, plin cu apă boricată. Pereții camerei cu trei ferestre, „salonul de zile mari” cum îi spuneau fetele între ele, erau – cât un stat de om – acoperiți cu panel lăcuit alb, ușor de spălat și, mai sus, pereții erau văruiți tot cu alb, ca și tavanul. Câteva pătucuri, date și ele cu alb, și cu perdeluțe de-un roz deschis și două toalete mari albe, formau mobilierul principal al camerei.

„Sora” așternu grijulie un șervet alb pe sânul Dittei.

— Așa, așa, spuse ea zâmbind dulceag. Acum îți aduc și copilul.

Lângă Ditte se așezase o doamnă foarte tânără, îmbrăcată în negru și o privea clipind. Ditte știa că e distins să privești așa, ținută, printre gene – cam tot așa de distins ca atunci când întrebuițai un lornion. Totuși i se părea nelalocul lui să măsoare așa oamenii, fără rușine. Dar femeia era drăguță și foarte tânără – nu mai mare decât Ditte însăși. Purta un voal negru care-i cădea pe spate; asta voia să însemne că-i văduvă și că de aceea fusese nevoită să dea copilul. Laptele îi secase din pricina durerii pentru pierderea iubitului ei soț, sau cam așa ceva. Dar numai văduvă nu era! Nu mai mult decât Ditte, căci nu fusese căsătorită vreodată. Dar contesă era ea și chiar fata uneia din cele mai nobile familii ale țării – și avusese ghinion cu un vizitiu. Fetele știau totul: de altfel cunoșteau de-a fir-a-păr toată istoria copiilor de aici din clinică; oricât ar fi fost de încălțită și oricât ar fi vrut ei s-o ascundă –

tot o simțeau ele. Asta cu vizitiul nu putea Ditte pricepe. Dacă ar fi vrut ea să aibă un copil de bună voie, apoi numai cu un conte l-ar fi făcut! Dar contesa era frumușică: mai era încă palidă din pricina lehziei – sau poate din pricina pasului greșit? Boierii își puneau astea mai mult la inimă decât ceilalți oameni. În tot cazul, copilul și-l iubea: venea în fiecare săptămână să-l vadă. Câte erau care veneau aici, descărcau copilul și nu se mai arătau!

Dură neobișnuit de mult până sosi îngrijitoarea cu copilul; o fi fost probabil ceva ce nu trebuia să vadă contesa; poate că era opărit și-l pudrau. Ditte avu vreme – cel mai rău lucru care i se putea întâmpla, căci atunci se lăsa cuprinsă de gânduri negre. Atâtea se iveau care băteau la ușa minții! Deodată simți un braț care o lua de gât.

— Copilașului dumitale, cum îi merge? întrebă tânăra, lipindu-și obrazul de al Dittei.

Ceva mai rău n-ar fi putut-o întreba. Fața începu să-l tremure. Noroc că intră îngrijitoarea în acel moment.

— La priviți-l, doamnă, ce dulce e! spuse ea, punând copilul în brațele mamei. Aceasta își privi pruncul și-apoi îl puse la sânul Dittei – cu o expresie ciudată, care-ar fi putut însemna multe.

Față de ea, Ditte nu se simțea deloc încurcată, ar fi dorit chiar, să stea de vorbă. Erau doar un fel de tovarășe de suferință, oricât le-ar fi fost soarta de deosebită. Dar îngrijitoarea se-nvârtea pe-acolo. Venea în tot momentul și se îngrijea de copil.

— Încet! spuse ea. Să nu sugă atât de repede!

Asta nu era decât o prefăcătorie; pe ascuns îi făcu semn Dittei să facă ce-o face și să ia copilul de la sân.

Ditte încercă să-l înduplece să lase sfârcul din gură, fără-să pară ceva silit – îi părea rău de mititel, dar nu cuteza să facă altfel.

— Nu se poate să se fi și săturat, spuse mama, căci trage din toate puterile. Nu-i dai și din celălalt sân?

— Nu, n-avem voie să îndopăm copiii, răspunse sora, căci varsă tot și nu se dezvoltă. Luă copilul și-l dădu mamei, căreia i se îngădui să-l pună în pat. Contesa stătu câteva minute plecată peste prunc; când se ridică avea ochii înecați în lacrimi. Dittei îi veni s-o ia de gât și să-i spună să nu-și facă grijă, căci copilul va căpăta destul de supt. Dar tocmai atunci tânăra spuse adio, întinse mâna amândurora și le mulțumi că erau atât de bune cu copilul ei; Dittei îi băgă niște monede de hârtie în mână. Îngrijitoarea o conduse până la ușa din stradă și Ditte intră în altă cameră și puse alt copil la sân.

Îngrijitoarea se întoarse.

— Bine c-a trecut inspecția! Numai să nu fi băgat de seama c-am tras prea repede copilul de la sân!

— Nici n-ar fi trebuit s-o facem. Mititelul ar fi vrut să mai sugă.

— Ei, dacă nu s-a săturat, îi mai dăm noi și papară, făcu

îngrijitoarea. Trebuie să sugă și ceilalți; aici nu merge după rang. Mi se pare că pe ăsta l-ai pus la celălalt sân. Primul era gol de tot?

Ditte dădu din cap. Nu-i plăcea să se lase suptă până la ultima picătură, căci atunci o durea spatele.

— Ești sigură? Ia să văd! Îngrijitoarea prinse sfârcul între degete. Să fim econoame cu bunătățile, laptele-i scump! Dar, ia ascultă, contesa nu ți-a dat bacșiș?

Ditte scoase, codindu-se, bancnotele din sân și i le întinse. Domnișoara Petersen ieși din cameră; curând se întoarse cu câteva monede de argint.

— Poftim, asta-i partea dumată, făcu ea. Spunea că duce bacșișurile la directoare, care le împărțea după destoinicie și vechime. Dar se prea poate că dădea fetelor o parte din bani, pe când restul și-l ținea pentru ea. Ditte era dezamăgită. Când se angajase i se spusese că va primi o mulțime de bacșișuri, și ar fi avut mare nevoie de ele. Leafa i se plătea abia după trecerea celor nouă luni pentru care se angajase. Acum înțelegea că condiția aceasta era pusă numai ca s-o împiedice de-a fugi. Las-că-i va spune ea contesei cum a fost cu bacșișul!

— Să nu îndrăznești să vorbești cu cineva despre cela ce se petrec în clinică – nici chiar cu salariații noștri! spuse deodată îngrijitoarea cu asprime. Ditte tresări speriată.

— Nu, șopti ea.

— Sună! Îngrijitoarea scoase un țipăt slab și fugi să deschidă; ea era mâna dreaptă a directoarei și deschisul ușii intra în atribuțiile ei. Ca și directoarea, luase și ea obiceiul de a se speria de cum auzea clopoțelul; când suna, directoarea abia-și trăgea sufletul și ducea mâna la inimă. Poate că era bolnavă de inimă. De altfel, toate se molipsiseră de această boală. Locuința era lungă și soneria de la intrare nu se auzea bine; când răsună clopoțelul de alarmă de-a lungul coridorului, te treceau fiorii prin șale și-ți trimetea ca o săgeată pe dedesubt, până-n vârful picioarelor. Atunci trebuia să ții fără să vrei, și pruncul pe care-l aveai în brațe începea să urle.

Altfel, nu se prea auzea plânset de copil, cum te-ai fi putut aștepta; pentru liniștirea micuților avea ea, directoarea, niște picături minunate.

Afluența era mare, la clinică. Mereu suna cineva, oaspeții veneau și plecau fără încetare – dar ce doreau ei de fapt? Cei mai mulți erau conduși în cabinetul particular al directoarei, care se afla chiar lângă ușa de la Intrare, așa încât aproape nici nu-i vedeai.

Sofie și Petra se făceau că știu ce vor toți oamenii aceștia, dar nu voiau să spună.

— Prea ești prostuță, fetițo! spuneau ele cu fața misterioasă. Ei, de data aceasta nu era decât directorul biroului de plasare; pe ăsta îl cunoștea Ditte după pașii de elefant de pe coridor și după chicotitul

îngrijitoarei. Nu se putea opri să nu ciupească – porcul cel gras – când avea prilej!

Directoarea ieșea seara cu directorul și preda supravegherea domnișoarei Petersen. Dar nu ieșea bine pe ușă, că îngrijitoarea le și chema pe fete și le spunea:

— Am un pic de treabă până undeva, aveți grijă de toate aici. Stați toată vremea jos și nu uitați că aveți răspundere mare!

— Da, da, las' pe noi! răspundeau ele într-un glas, dar cum ieșea domnișoara Petersen din casă, fetele fugeau sus și începeau să se gătească. Ditte trebuia să vină jos cu ele și să le dea drumul pe poartă. Toate rămâneau în seama ei. Și nu numai că trebuia să vadă de toți copiii, dar mai avea de spălat și un cazan mare de feșe – și de servit pe-o bolnavă care născuse cu șase săptămâni înainte de termen și zăcea în camera din fund a clinicii. Dar așa era de când se ținea minte: pe umerii ei apăsa, până la urmă, toată povara. Se săturase până-n gât de toate și avea chef să-și ia lucrurile și s-o șteargă fără vorbă.

Ditte văzuse multe, fără însă să fi tras vreo concluzie generală. Ea lua cele rele așa cum erau și nu-i dădea în gând să tragă pe careva la răspundere – nici măcar pe cei care îi cășunau răul. Firea o înzestraseră cu multă răbdare; asta era moștenirea ei cea mai de preț. Rău de tot trebuia să-i mai fi mers ca să înceapă ea a cârti împotriva soartei și să pună toate în seama ei.

Din pricina asta prea profitau toți de bunătatea ei; proastă nu era – și nici neroadă de bună, la o adică. Făcuse un copil și asta nu era o crimă – în lumea ei nu era ceva rar și faptul că-l dăduse pe mititel pe mâini străine, nu însemna nimic. Toate acestea făceau parte din soarta săracului și stăteau în firea lucrurilor. Dar că și cei nobili aveau ghinionul să facă copii fără să fie căsătoriți —; nu numai niște simple fete de chiaburi, că de astea știa ea multe, ci fete de boieri adevărați – nu i-ar fi dat în gând nici pe departe. Să aranjeze lucrurile, la asta se pricepeau ei; plecau undeva ori intrau la clinică să se opereze de una sau de alta – ca fata de moșier pe care o găsisese Ditte aici la venirea ei. Acasă se spunea că fata lunecase pe scări și că-și rupsesese osul șezutului. Îi povestise chiar fata, prăpădindu-se de râs.

Nu, Ditte nu mai credea cu atâta ușurință; începuse să știe deosebi câte parale fac; ceea ce vedea ea acum aici, îi lămură și întâmplări din trecut, pe care nu le înțelesese la vremea lor. Întâmplarea o făcu să arunce o privire și între culise și actorii îi apăreau acum în altă lumină. Deci, boierii nu erau mai buni decât ea și cei de teapa ei; asta, nu fusese decât o închipuire. Pe când se spunea acasă la ele c-au plecat la Paris, sau că urmează vreun curs în capitală, fetele zăceau aici și urlau în durerile facerii; acestea erau urmările amare ale dulcilor plăceri și pentru ele. Femeile din sat i-o spusese ei la naștere – dar aici se potrivea mai bine.

Și-apoi se mai deșteptase fata! Ceva fu știrbit în concepția ei și despre cei de sus și despre cei de jos. I se zguduise și simțul dreptății. Putea să se obișnuiască cu gândul că trebuie să se lipsească de copil, drept pedeapsă pentru păcatul ei; că ambii, adică mititelul și cu ea trebuie să sufere spre binele celor care erau mai dreپți decât ei; dar de ce să se ia laptele de la gura pruncului ei, și să se dea altora, tot atât de nelegitimi ca și el – asta nu mai înțelegea.

Seara, vorbea despre astea cu Sofie și cu Petra, când se aflau toate trei în camera servitoarelor. Fetele râdeau și-și băteau joc de ea.

— Ce proastă ești! spunea Sofie. De ce să fie mai ceva decât noi? Au bani și-atâta tot. Crezi că există vreo fată care ar ține copilul, ca să fie înghiontită de cei bătrâni și batjocorită de copii pe stradă, dacă ar avea încotro? De câte ori eram silită să ies în oraș, aș fi dorit să arunc pe capul alteia buclucul meu. Bărbații se cară și nouă ne rămâne ponosul, și mai trebuie să fim și fericite când dăm de un iad ca ăsta de-aici. Dreptatea-i moft – asta s-o știi de la mine!

Oricum ar fi stat lucrurile cu dreptatea, îndatoririle erau foarte grele și să făceau bine simțite. Era amar să fii nevoită să pui la sân copii străini și să te lași suptă de ei, de nu te mai puteai ține pe picioare – pentru ca apoi să te gândești că al tău e între străini și plânge, nevoit să se mulțumească cu o ٲoaică morfolită în gura altora, și cu un biberon.

Ditte se frământa și-i era dor de mititel; de câte ori punea la sân un copil, dorul din ea se răscolea amarnic. Mai era și foarte dezamăgită; nu era nici pe departe ce i se spusese lui Lars Peter și chiar ei, când se tocmise. Amândoi avuseseră impresia că va fi doică la o casă mare, unde doamna era prea slabă și prea delicată ca să poată alăpta în persoană. I se făgăduise și îmbrăcăminte – ca să umble numai în alb. Și când colo, se făcuse „lăptăreasă într-un cămin de îngerași”!

Expresia venea de la Sofie și nu era pe placul Dittei; totuși o întrebuintă când o pălea amarul – ca să se răzbune. Rochia cea albă o îmbrăca numai când venea cineva; altfel făcea treburi grosolane și, din când în când, ba ici, ba colo, mai dădea și să sugă. Seara nu era liberă; toate trei fuseseră tocmită cu condiția ca, pe timpul cât erau angajate, să nu iasă singure. Li se spusese că altfel era primejdie să aducă din cercul lor sărăcăcios niscaiva microbi. Sofie și Petra însă, erau de părere că direcția se temea să nu se afle prin ele despre cele ce se întâmplă la clinică. În fiecare după masă îngrijitoarea ieșea la plimbare cu câte două din ele, pe când a treia rămânea de serviciu sub supravegherea directoarei; deci, cel puțin se aeriseau.

Sofie și Petra se despăgubeau noaptea, pe când Ditte rămânea de veghe; ea trebuia să pândească – să fugă jos și să le dea drumul când auzea semnalul. Amândouă aveau gura slobodă, după părerea Dittei, și-și băteau adesea joc de purtările ei de țarancă; altfel erau bune,

săritoare la nevoie și se înțelegea bine cu ele. Dar s-o ia și pe Ditte la plimbare, nu-i dădea nici uneia în gând; spuneau că nu-i destul de ușuratică.

4. ÎNGERAȘII

— Îngerașii au nevoie de aer, spunea directoarea, împingând paturile lângă ferestre, de unde cădea o rază slabă pe dușumea. Aceasta însemna aici soare; și când deschideau fereastra și uzina de gaz își trimetea duhoarea în valuri mari în cameră, spuneau ca întră aer curat.

Ditte și doamna Bram erau singure acasă; Petra și Sofie ieșiseră cu îngrijitoarea. Pe când deretica, Ditte trăgea cu ochiul la copii; doamna Bram ședea pe un scaun și trăncănea tot timpul. Nici nu era atât de mult de lucru, încât să nu poată pridi di Ditte singură; răzgâiați nu erau mititeii și pentru moment nu erau decât patru. Unul tocmai murise și doi se strecuraseră pe tăcute din cămin – undeva la vreo doică.

— Au fost uneori și câte douăzeci, spuse doamna Bram. Am cam dat înapoi – am avut de câteva ori ghinion și oamenii sunt foarte bănuitori. Aruncă o privire nevinovată spre Ditte.

Avea niște ochi de câine – adevărați ochi de câine credincios – în care nu se ivea niciodată supărare, sau cel puțin un pic de voință; în ei nu se citea decât teamă. Era umflată ca un burete și lipsită de energie, cu fața și mâinile lipsite de vlagă. Ditte nu era în stare să descopere răutate în ființa aceasta, cu toate că deținea o asemenea funcție; dacă n-ar fi ascultat la cele ce spuneau fetele, luându-se numai după impresia ei, ar fi putut-o chiar iubi. Când respira, îi fluiera în piept – avea astmă; purta în permanență o rochie neagră de mătase și umbla ca și cum n-ar fi văzut ce se petrece în clinică, neroadă și copleșită de lene.

— Da, drăguții de îngerași! spuse ea. Logodnicul meu mă ceartă adesea că nu mă las de clinica asta – știi doar, că directorul și cu mine suntem logodiți! Spune că pierdem parale; adevărul e că n-avem decât supărări, pentru osteneala noastră. Dar îndată ce trece termenul de divorț, plecăm în sud – se spune că acolo aerul e foarte bun împotriva astmei. Mai întâi ne căsătorim – știi că trebuie să aștepți trei ani până să ai dreptul să te recăsătorești. Asta-i pentru cazul când ar fi rămas vreo urmă din prima căsătorie.

— Vreo urmă... trei ani? Ditte pufni în răs.

— Ei, se știe doar că oamenii se mai întâlnesc câteodată și după ce se despart... Drăgălașii de pușori!

Se auzi soneria. Doamna Bram duse mâna la inimă; o surprinsese atât de brusc soneria, încât nu fu în stare nici să se scoale de pe scaun.

Ditte se strecură în vârful picioarelor în „salonul de zile mari” și trase cu urechea la peretele dinspre biroul directoarei. Auzi glasuri tinere; unul înăbușit, de bărbat, care vorbea îndelung și unul de femeie, care se amesteca din când în când, plângând. Nu putea prinde vorbele.

— Dar nu-l puteți îndepărta? întrebă deodată bărbatul cu voce tare.

— Da, dragă, te rog! spuse femeia întrerupându-se un moment din plâns. Vocea directoarei se auzea târăgănată și tâmpită. Pe urmă se făcu tăcere și Ditte o ști-se încet de-acolo.

Puțin după aceea, intrară în „salonul de zile mari”; Ditte îi putea vede pe amândoi prin ușa deschisă – o femeiușcă foarte tânără, palidă, palidă, cu ochii înroșiți de plâns și un bărbat ceva mai în vârstă, cu redingotă neagră; părea pastor sau diacon.

— Camera aceasta n-o puteți avea, spuse directorea. Aici dorm mititeii, drăguții de ei. Dar vă dăm o cameră liniștită cu soare.

— Da, da! spuse fetișcana plângând. Prietenul ei o ținea strâns de mână, ca și cum ar fi vrut s-o apere de toate relele.

— Și nu se va afla nimic... nu-i așa? întrebă el.

— De asta să fiți siguri, răspunse directorea. Suntem tăcuți ca mormântul! Dar trebuie să ne vestiți sosirea din vreme, căci la noi e întotdeauna ocupat.

Când se întoarse directorea, Ditte stătea la capătul coridorului celui lung și întunecos, în ușa bucătăriei.

— Pot pleca un moment? întrebă ea.

Fugi pe scări în sus, spre camera de serviciu și se trânti pe pat, îngropându-și fața îngrozită în perne. Ce grozăvie; biata amărâtă de fată – și cel ce-o ținea de mână – și chiar și ea însăși! Nu mai era de răbdat! Se simțea încărcată de lacrimi, de milă pentru nenorocita de fată, care trecea prin țeale chinurile sufletești, și de milă pentru ea însăși, care n-avusese pe nimeni s-o țină de mână. O apucă dorul de toate câte lăsase în urmă, de tata și de frățiori, de copilașul ei, copilașul ei! Vai, ce groaznic era să vii pe lume – nici nu putea plânge de îngrozită ce era. „Ia-l de-aici, ia-l de-aici!” îi jelea mereu în urechi. Și deodată i se lămurii ceva în creier – o nouă spaimă. Bunica făcuse de multe ori aluzie, în copilăria Dittei, cât de bine era că nu izbutise mama s-o împiedice pe Ditte de-a veni pe lume.

— Ce-ar fi făcut o păcătoasă ca mine, dacă n-ar fi avut un sprijin ca tine la bătrânețe? Așa spunea ea deodată și începea să plângă de spaimă și de bucurie în același timp. Îi mai suna Dittei și acum în urechi, pentru că vorbele bunicii i se păruseră atunci de neînțelese. Adică cum să n-o lase să vie pe lume? Ea își închipuia ceva așa, ca și

cum ușa de la bucătărie ar fi fost încuiată și n-ar fi putut intra la bunica, ci ar fi rămas afară în întuneric, să plângă. Așa să fi fost? Fusesse și ea în primejdie de-a nu veni pe lume? Ditte se înfiora la acest gând. Și ea fusesse copil din flori – și încă sărac – clinică de naștere pentru cei de teapa ei nu exista. Asta însemna pur și simplu ori „lepădai”, ori sufereai urmările.

Deodată zbârnâi soneria de peste pat. Ditte tresări și alergă la treabă.

Munca nu era plăcută și totuși, după descoperirea pe care o făcuse, Ditte se bucură în sinea ei că nu izbutiseră s-o împiedice de a veni pe lume. Ce s-ar fi făcut Lars Peter – și frățiorii? Și chiar ea, care n-ar fi văzut lumina zilei? Ditte nu era deloc sătulă de viață.

Și totuși, câteodată plângea în taină; de fiecare dată când punea pe unul dintre copiii cei străini la sân, se revolta. Trebuia să se stăpânească, dar se răzbuna când era singură. Plânsul ușura și alunga întunericul din ungherele inimii.

Câteodată se trezea în ea chiar ură, sau poate numai amărăciune – împotriva acelor care se scuturau de copiii lor și i-l răpeau pe al ei. Dar era nevoie de o fire aspră, ca să poată ține trează ura, când avea în mâini pe unul dintre mititeii aceia neputincioși; în tot cazul, de-o fire mai aspră decât a Dittei.

Îi venea greu să se obișnuiască cu orașul, mai greu decât își închipuise. Nu se simțise niciodată atât de singură ca acum, deși erau destui oameni în jurul ei, animale nu se aflau aici; nici măcar un pisoi, care să te lingusească și să-ți cerșească ceva bun de mâncare. Zilele erau întunecate și cenușii din mai multe puncte de vedere; cea mai mare parte a iernii trebuia să ardă lumina în bucătărie și în timpul zilei. În tot locul unde te uitai, numai case cenușii, canale de scurgere și o mare de acoperișuri și de hornuri. Existau și străzi adevărate, mări de lumină, cu magazine strălucitoare, unde erau expuse toate minunățiile pământului. Ditte auzise despre ele cu mult înainte de a veni aici, ba chiar le și visase. Dar n-ar fi avut nimic împotrivă să le vadă și aieveau, cu ochii ei și chiar poate să și târguiască acolo. Era datoare frățiorilor niște jucării și când va veni termenul și-și va lua simbria... Simbria era toată mângâierea ei în nevoie. Câte nu voia ea să facă și să cumpere, când va primi simbria!

— Tu? îi spunea Sofie. Nu mai vezi tu simbria ceea câte zile-i avea că prea ești proastă și blajină. Ce, crezi că ne storc aici măduva din oase și ne mai dau și bani pe deasupra? Acuma îmi fac mie zile fripte. Nu văd eu ce se petrece? Vor să-mi facă de petrecanie ca să mă silească să mă car înainte de termen și să pierd banii. Dar n-au nimerit-o! Dac-am răbdat opt luni, rabd eu și nouă. Numai să-și facă ei de cap că... Fata dădu din cap amenințător.

— Ei, și ce-ai să faci? Puterea și dreptatea sunt de partea lor. Ditte

își aminti de curtea de la Bakke.

— Așa? Le cer simbria și-i mai ameninț și cu un denunț. N-o să le facă plăcere. Le cer leafa întreagă și poate și ceva pe deasupra. Așa spune logodnicul meu – că asta le mai lipsește!

Nu trecură decât câteva zile și avu loc o ciocnire între Sofie și stăpânii ei. Nu mai încăpea nicio îndoială că o șicanau; mai ales îngrijitoarea o certa toată ziua pentru că îi secase laptele. Într-o zi, Sofie se sătura; aruncă cât colo treaba din mâini și insistă să afle ce voiau cu ea. Dacă doreau să plece, pleca cu plăcere. Îngrijitoarea le chemă pe celelalte ca martore și refuză să-i plătească. Dar peste o oră sună cineva la ușă. Fra Sofie cu logodnicul și directoarea trebui să-i primească în birou. Curând după aceea Sofie ieși de-acolo, cu coatele depărtate de trup și intră foarte bine dispusă în „salonul de zile mari”, ca purtată pe aripi.

— Doar trebuie să ne luăm rămas bun și de la colege, spuse ea, făcându-și vânt cu două hârtii de câte o sută de coroane. Era cu adevărat palpitant; pe Ditte o treceau fiori reci și calzi prin spate; nu-și închipuise vreodată, că o servitoare ar fi fost în stare să-și bată în așa hal joc de stăpâni.

— A izbutit pentru că știe prea multe despre iadul ăsta! spuse Petra liniștită.

În locul Sofiei nu mai veni altă fată. Ditte și Petra trebuiră să vadă de cei patru copii; și pentru că Ditte era mai nouă, îi revenea întreaga sarcină. Din fericire nu mai primiră alte paciente. Petra era de părere că se pregăteau să închidă.

— Le e frică de Sofie, că prea știe multe.

Ce știau Sofie și chiar Petra, pe care Ditte să nu le fi putut afla? Vedea ea bine că multe nu erau cum trebuie să fie „Drăguții de copilași!” spuneau toți. „Drăguții de ei!” În realitate erau însă reci și calculați față de copii și nu-i iubeau câtuși de puțin. Mai trebuia să fie și altceva, ceva îngrozitor, ce nu putea Ditte pricepe în neștiința ei – asta știa ea prea bine. Avea destule bănuieli – chiar și fără aluziile celorlalte fete. La clinică nu se simțea nimeni bine, pacientele se grăbeau să plece cât mai repede. Un mister de nepătruns se așternea peste treburile casei; toate erau învăluite în prefăcătorie. Îngrijitoarea și doamna Bram erau în permanență nervoase și înnebunate de spaimă. Și tot acest du-te vino, în special seara, de femei care aduceau sau luau copii, de doamne voalate, însoțite de domni. Mereu avea Ditte surprize. Copiii se făceau nevăzuți de parcă s-ar fi evaporat – erau se vede dați pe neașteptate în îngrijire particulară; alții se iveau ca și cum ar fi căzut din cer – de-a dreptul în leagăn. Când cobora dimineața Ditte, îi găsea acolo – deși pe la miezul nopții când urcase să se culce, fusese alt copil în leagăn. Câteodată voiau s-o facă să creadă că era același copil; dar Ditte nu se lăsa păcălită – fiecare prunc

apuca sânul în felul lui. Se întâmpla uneori să și moară câte unul. Dittei îi părea rău din inimă când se întâmpla așa ceva. Ce înspăimântător era micul cadavru galben ca o lumânare de ceară, care nu va mai fi aprinsă niciodată. Moartea o cutremura. Sofie și Petra nu țineau atât de mult la viață.

— Ăstuia îi e mai bine decât nouă, spuneau ele adesea. Acum n-are să se mai chinuiască.

Se întâmpla ca un copil să se facă deodată nevăzut și să reapară din senin după câteva zile. Se spunea că fusese dus la consultație, la spitalul de copii. Ditte știa, însă, că copilul fusese împrumutat pentru vreun proces de pensie alimentară sau de moștenire, în care se făceau escrocherii. Dacă mergeau treburile bine, directoarea primea jumătate din ce se câștiga.

— Ce greșos din partea ei! gândea Ditte. Să facă asemenea lucru pentru bani!

— E o vacă, spunea Petra. Nici măcar nu ia banii pentru ea, ci-i dă directorului. A lui este afacerea și face pe logodnicul cu ea, numai ca s-o silească să facă tot ce vrea el.

Până aici își dădea Petra drumul; într-un anumit punct însă se oprea și n-o mai puteai urni să vorbească mai departe. Era un copii al străzii și învățase să-și ție gura la o adică.

Ditte nu mai voia să mai rămână aici în ruptul capului; nu mai putea răbda și se hotărî s-o șteargă la cel dintâi prilej.

Ședea sus, în camera de serviciu, și-i scria lui Lars Peter; încerca să-i lămurească lucrurile. Se considera ca un fel de crimă să fugi de la stăpân și tata s-ar fi supărat foc. Era târziu și fata era moartă de osteneală; penița păta și ea nu știa dacă „s-a” se scrie într-un cuvânt sau nu.

Petra veni sus.

— Vai, îngerașii! se maimuțări ea, umblând prin cameră. Drăguții de pușori! și se trânti pe pat.

— Ce, ai șters-o? o întrebă Ditte; doar ești de gardă! Au plecat?

— Nu, dar directoarea mi-a spus că pot să mă culc, că stă ea.

— Ciudat! Ce-o mai fi și asta?

— Că n-au nevoie de mine, colo jos! Ce greșos! Stătea culcată și se strâmba.

— Ce te strâmbi? întrebă Ditte.

— Ce-ți pasă! Isprăvește-ți mai bine scrisoarea de amor și taci! răspunse Petra, întorcându-se cu fața la perete. Peste un minut sări ca friptă... Mă culc... și nu-mi mai pasă de nimic! spuse cu voce răgușită.

Ditte trudea grozav; la școală nu prea învățase multe și ce știuse, uitase aproape de tot.

— Cum se face oare litera D mare? întrebă ea.

— Da' ce, crezi că eu știu? Pune și tu un cârlig că înțelege el.
— Scriu celor de-acasă. Știi... n-am drăguț.
— Copil da și drăguț nu! Grozavă mai ești. Invers e mai plăcut.
Petra adormi.

Ditte lipi scrisoarea și o ascunse sub fața de masă. Trebuia să caute o ocazie s-o dea cuiva. S-o încredințeze îngrijitoarei n-avea rost, căci tot n-ar fi expediat-o.

Mai stătu un moment, gândindu-se la noul ei copilaș de alăptat, o fetiță cu zuluți blonzi, pe care o și îndrăgise. De fapt, fetița ar fi trebuit să sugă acum, dar nu cuteza să coboare nechemată. Or suna-o ei, când or avea nevoie de ea.

Când coborî a doua zi dimineată, în casă mirosea ciudat. Îngrijitoarea împodobește o targă, directoarea se clătina într-o parte și-n alta și hohotea în batistă.

— Vai, vai, drăguțul de îngerăș! gema ea. Doctorul, prieten de casă, era aici și scria certificatul de moarte. Copilul cel nou de alăptat al Dittei murise; ce dulce era cu buclele blonde în jurul feții! Avea ochișorii un pic întredeschiși, ca și cum nu trebuia să știe nimeni c-o privește pe Ditte – era îngrozitor!

Mâna Dittei se întinse tremurând spre capul micului cadavru. Se plecă să sărute copilașul de adio. Nu se uita nimeni la ea și putea face asta în liniște. Îngrijitoarea tocmai turna doctorului un pahar de porto.

— Așa de devreme! îl auzi spunând, cu vocea răgușită, pe când da băutura pe gât. Mâna îi tremura.

Și mâna Dittei începu să tremure. Sub buclele copilei, tocmai în creștetul capului, simțise o gămălie de bold. Dădu un țiș și căzu la pământ.

Seara fugi. Petra îi ajută să scoată pe stradă cele câteva lucruri și-i dădu adresa unei familii din Adelgaade – muncitorul Jensen – unde va găsi adăpost.

A doua zi sosi și Petra – fugise și ea.

— N-avea tu grijă, s-au bucurat că ai dispărut! spuse fata. Economisesc simbria. În locul tău m-aș duce să le cer – și aș amenința cu poliția. Așa o să și fac eu!

Dar pentru nimic în lume nu mai vru Ditte să pună piciorul în iadul acela.

5. DITTE FACE PARTE DIN FAMILIE

Ditte petrecu noaptea la cunoscuții Petrei, o familie de muncitori care locuia într-o singură cameră într-una dintre cele mai vechi case din Adelgaade, în fundul curții. Era cea mai mică și mai sărăcăcioasă locuință pe care o văzuse Ditte vreodată. Camera avea două ferestre mic; într-un colț era instalată bucătăria, care nu era mai mare decât o masă. În felul acesta, se forma într-o parte a camerei un fel de alcov, în care dormeau bărbatul și nevasta, cu copilașul Petrei, pe care-l aveau în gazdă, între ei. Proprii lor copii dormeau pe scaune și Dittei i se îngădui să doarmă pe canapeaua cu spetează înaltă, pe care o păzeau altfel, grozav. Era de pluș roșu și umplutura mirosea a mucegai; o luaseră în rate. De altfel totul mirosea a mucegai și a putregai. Era o cocioabă veche și igrasioasă, dușumeaua se lăsase cu câțiva centimetri sub chingi. Femeia era nevoită să păstreze resturile de mâncare între două farfurii, ca să nu le mănânce șoarecii peste noapte.

Când Ditte le ajută a doua zi celor două fete la îmbrăcat, lipsea o legătoare de ciorapi: guzganii o trăsese în jumătate sub dușumea.

— Asta-i soarta săracilor, spuse femeia care stătea la fereastră și se pieptăna. Iată fericirea pentru care ai jertfit totul în tinerețe: câteva smocuri de păr rar în cap și guzgani sub podele! În locul tău m-aș întoarce la țară, înainte de-a fi prea târziu; acolo ai cel puțin unde te mișca. Dar, firește, că-mi bat gura de pomană.

Da, asta așa era! Să se ducă acasă s-o rădă lumea pentru că nu izbutise să-și facă drum, asta nu-i sta Dittei în fire.

Femeia o duse la panoul de publicitate al unui ziar ca să-și caute loc.

— Să nu te aștepți să găsești ceva ca lumea, îi spuse Femeia. Stăpânii care schimbă slugile în afară de soroc, nu fac doi bani. Dar deocamdată ia și tu ce-i găsi.

Privirea Dittei se opri pe-un anunț: Familie mică de ofițer, tânără pereche. Simbria era mică, dar în schimb fata va fi considerată ca făcând parte din familie. Asta-i plăcu. „Sunt atât de singură aici”, gândi ea.

Doamna Jensen nu era prea încântată.

— Eu aş fi preferat simbrie bună unui tratament bun, spuse ea. Pentru tratamentul bun pe care-l plăteşti din leafă, nu merită să te laşi dusă de nas. Faci parte din familie, da – masa de prânz, ştim noi asta. Crezi că porcul e băgat în casă în alt scop decât ca să fie mâncat?

Dar nici de multă alegere nu era vreme, şi nici nu se mărita cu stăpânii. Deci, o porniră spre Ababoulevard, unde se afla postul. Ditte fu angajată şi luă îndată slujba în primire.

De grija asta scăpase – acum putea s-o ia de la început.

În casă era şi un copilăş, un băieţel de vreo cinci, şase luni. În anunţ nu se pomenea nimic despre el şi nici doamna nu suflase un cuvânt; se gândise, se vede, că Ditte îl va descoperi, ea! La drept vorbind, Ditte se săturase până-n gât de copii; n-ar fi avut nimic împotrivă să scape de ei pentru un timp. Dar, nu mai era nimic de făcut! Altfel nu părea să fie un loc prea greu; locuinţa era mică şi locotenentul mai mult pe-afară, pe la forturi. Doamna ajuta la toate.

Tânăra femeie era foarte guralivă. Ditte află curând, că tatăl ei era negustor într-un oraş de provincie, unde fusese transferat locotenentul şi că i se trimiteau de-acasă provizii, care prindeau bine.

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu! să nu i-o spui soţului meu; nu face pentru un militar să primească alimente; să ţii casa cu ce-mi dă el! Mă crede mai destoinică decât sunt! Şi eu îl las s-o creadă! Îţi plac militarii? Ah, uniforma este cel mai frumos lucru din lume; să vezi ce bine-i şade bărbatului meu!

Ditte, după cum am spus, n-avea leafă mare: cincisprezece coroane pe lună. „Mai mult nu putem da”. Doamna o lămuri că militarii sunt foarte prost plătiţi.

— Soţul meu spune c-aşa a fost întotdeauna; la cei care-şi sacrifică viaţa şi sângele pentru patrie, sărăcia e oaspete la masă. Dar cel puţin avem onoare!

Ca despăgubire pentru salariul cel mic, Ditte era considerată ca făcând cu totul parte din familie; dormea pe un divan în sufragerie şi avea pruncul noaptea cu ea.

În locuinţa noastră nu este cameră de servitoare, spunea doamna. Şi apoi soţul meu spune: dacă fata doarme în sufragerie, atunci trebuie să se considere ca de-ai casei şi să ia copilul noaptea la dânsa! Nu poate suferi să doarmă copilul cu noi în dormitor; zice că nu te simţi tânăr căsătorit. Pe dumneata nu te supără, nu-i aşa? Şi mai e şi o dovadă de încredere! Mai înveţi şi dumneata ceva, ceea ce trebuie luat în consideraţie, la salariul acesta mic. În toate meseriile ucenicia se plăteşte, pe când servitoarele mai au şi simbrie!

Aşa dădea ea din gură, pe când lucrau cot la cot. Era mică şi dolofană şi avea obraji roşii; era bună şi simplă – şi foarte prietenoasă! Ditte, însă, băgă de seamă că treaba stătea pe loc. Când ştergea dimineaţa duşumeaua, trebuia să lase deodată totul baltă şi să

scoată copilul la plimbare.

— Are să fie militar, spunea mama; de aceea trebuie scos la aer. Las' că termin eu ce mai e de făcut!

Când-se întorcea acasă, treaba nu era gata; tinerica ciripea un cântec după altul. Nici la gătit nu se pricepea; la prânz aveau fie cârnați prăjiți, fie colțunași cu umplutura cumpărată gata.

— Azi ar fi trebuit să fie soțul meu acasă! striga doamna câteodată, pe când erau la masă. Locotenentul e foarte pretențios.

După spusele doamnei, trebuie să fi fost un om cam ciudat; Ditte aproape că dorea să-l vadă odată. Lumea aceasta era nouă pentru ea și-și făcea tot felul de închipuiri despre lucruri și despre oameni. Avea stăpân și acesta era un locotenent care își dădea viața și sângele pentru patrie. Această noțiune dădea naștere în mintea ei copilăroasă unui soi de oameni voinici, care se prefăceau în niște războinici uriași ce-ți inspirau teamă, căci țineau amândouă mâinile pe o sabie colosală. Mai avea și nările în vârât. „Soțul meu este atât de focos!” îi spuse femeia odată, confidențial.

Când sosi într-o bună zi locotenentul, după câteva săptămâni de cazarmă, Ditte fu foarte dezamăgită. Noul stăpân era un domn subțirel și spilcuit, cu o mustăcioară blondă și rară, despre care se spune la țară că are nevoie de bălegar ca să crească, cu cărare la spate, care nu-i părea domnului niciodată destul de dreptă și cu o sabie lungă ca o jucărie, care i se bălăbănea printre picioare, la mers. Purta corset – un fapt care o umfla de răs pe Ditte în așa fel, încât se trezi și noaptea pufnind. Afară de asta scotea țipete isterice de îndată ce nu îi era ceva pe plac. Făcea o gură grozavă când garderoba lui nu era în regulă în cele mai mici amănunte; femeiușcă izbucnea atunci în plâns și părea cu desăvârșire distrusă. De cum ieșea el pe ușă, începea însă să râdă.

— Domnul locotenent e atât de violent, spunea ea. Asta-i pentru că trebuie să se chinuiască cu idioții aceia de recruți.

Era plăcut și bine să faci parte din familie, dar Ditte simțea lipsa unui locșor, care să fie numai al ei – măcar o gaură sub scară, unde, cu mâinile în poală, să se lase pe marginea patului, în voia gândurilor; să poată plânge un pic de dor după copilaș și după casa părintească; un locșor unde să poată fi iarăși ea! Începu să se trezească într-însa un imbold nou și anume acela de a trăi pe cont propriu, de a se afla printre oameni tineri, cu care să se poarte ca una de-ai lor. Celelalte servitoare din casă aveau serile lor libere; prietenii le așteptau la poartă și ieșeau împreună la dans și alte distracții. Și Ditte ar fi vrut să fie liberă câteodată, dar doamna nu îngăduia.

— Avem răspunderea dumatăle, spunea ea. Doar nu vrei să alergi seara pe stradă?

Ditte nu pricepea de ce erai o stricăță dacă ieșeai seara cu tineret – doar ziua n-aveai vreme. În ochii doamnei asta era ceva murdar:

„haimanalăc pe străzi”, spunea ea. O fată cuminte nu face așa ceva, ci stă frumos acasă. Foarte indignată, ea povesti, cum altă doamnă din bloc surprinsese servitoarele primind oaspeți la cafea în camera lor – și încă oaspeți masculini! Ba, chiar mai mult! Era cafea pe care o sterpeliseră de la stăpână!

— Fii bucuroasă că ne ocupăm de dumneata! Încheie ea. Ei, bine, după ce se întoarse locotenentul acasă, problema aceasta căzu de la sine, căci stăpânii ieșeau în fiecare seară. Chiar dacă vreodată nu ieșeau, ea afla aceasta în ultimul moment, când era prea târziu să mai întreprindă ceva. Atunci se ducea până la Jens în în Adelgaade, ori hoinărea pe străzi și se plictisea câteva ore.

— Caută-ți alt loc, spunea doamna Jensen. Acum la zintâi sunt câte vrei!

— Dar n-am anunțat, răspundea Ditte.

— Atunci, fugi!

Ei, nu, așa ceva nu voia, căci prea îi părea rău de doamna – era atât de neajutorată. Și mai era și draguță cu ea.

— Cel puțin dumneata nu fugi – asta o știu eu bine, spuse doamna locotenent într-o zi, pe când spălau vasele, ca și cum ar fi simțit că plutea ceva în aer. Ce bine-mi pare că te am. Mi-am dorit dintotdeauna o fată de la țară, căci fetele din Copenhaga sunt tare nesuferite: când nu-i totul boieresc în casă, nu stau. Pretind cameră proprie, cu sobă, două feluri și desert la prânz și o seară fixă pe săptămână, liber. Domnul locotenent spune, că dacă le-ar avea numai câteva săptămâni sub comanda lui, le-ar învăța el minte. Ce bine-mi pare că-ți plac copiii – aproape toate fetele pe care le-am avut până acum au fugit înainte de termen. Pe ultima a dat-o afară soțul meu. Ce-i poate strica cuiva, să stea seara cu copilul? El doarme și nu te simți atât de singură. Știi ce-a făcut? Soțul meu și cu mine ieșeam seara câteodată și credeam că ea are grijă de copil, în vremea asta. Dar nu înțelegeam de ce era copilul atât de palid. Într-o seară, pe când ne întorceam acasă de la bal – înainte de a se termina, pentru că eu nu mă prea simțeam bine – spune soțul meu deodată, pe când treceam strada: „Nu-i Klara, ceea de colo, cu căruciorul de copil și cu husarul lângă ea?!” „Vorbă să fie, spun eu. Klara n-are copil și afară de asta, ea-i acum acasă și ne păzește băiatul.” Când colo, era chiar ea, pe stradă, la orele douăsprezece noaptea și încă cu copilul nostru! Stăpânei i se umplură ochii de lacrimi. Soțul meu a dăscălit-o zdravăn și atunci ce-a ieșit? Că de două săptămâni ducea copilul la localul de dans „Lanțul” și-l lăsa la garderobă, pe când ea dansa cu husarul ei. Nu-i îngrozitor să fie cineva atât de lipsit de inimă cu o ființă nevinovată – numai ca să poată merge la dans? Duse batista la ochi. Deodată aruncă ce-avea în mâini, se repezi la fereastră și o deschise repede. De jos de pe bulevard se auzea un zgomot asurzitor. O chemă

pe Ditte. E salvarea, spuse ea agitată. Ce s-o fi întâmplat? Când ies din casă am întotdeauna o carte de vizită la mine, pentru cazul când mi s-ar întâmpla ceva.

Într-o zi, Ditte avu o mare bucurie – primi fotografia băiețelului. Țăranii îl botezaseră și profitaseră de împrejurare ca să-l ducă și la fotograf. Îl botezaseră Jens, după numele țăranului, scriau ei, și-i sănătos și vioi, dar țipă grozav; tot timpul ar vrea să mănânce. Ditte râse din inimă când citi aceste rânduri; era cu siguranță un adevărat sac spart, ceea ce de altfel se vedea și de pe fotografie. Ba era chiar prea gras. Îi veni ciudat că-l botezaseră fără s-o întrebe și pe ea – și că purta numele unui străin. Dar arăta minunat, așa cum ședea, în mijlocul unui peisaj de stâlpi și de palmieri, cu brațele cele grăsuțe, întinse. Și ce drăguț îl îmbrăcau!

Ce bine ar fi fost să fi avut cămăruța ei, cu un scrin, pe care să poată pune fotografia! Privirea i-ar fi căzut din întâmplare pe ea și ce surpriză frumoasă ar fi fost de fiecare dată! Câteva zile o purtă în sân, dar i se păru că nu-l face bine căldura corpului și că începe să se șteargă; de aceea, o puse pe bufet, în sufragerie. Când se întoarse după masă acasă, după ce plimbase băiatul, n-o mai găsi acolo.

— A, da fotografia! spuse doamna locotenent. Auzi ce ghinion! A venit soțul meu și s-a supărat grozav, a vrut s-o arunce în foc, dar am salvat-o la vreme. Dar și dumneata, cum ți-a venit s-o expui aici? O scoase dintr-un sertar, era cam zgâriată. Dittei i se umplură ochii de lacrimi.

— Ce băiețel dulce, spuse doamna ca s-o mângâie. E frățiorul dumitale?

— Nu, e copilul meu! izbucni Ditte.

— A, pardon... îmi pare rău! Femeiușca îi luă fața în mâini. Nu te supăra, las' că-i cumpăr eu o ramă frumoasă. Știi, și eu am rămas prea devreme însărcinată, spuse ea cu lacrimi în ochi. Crede-mă că mi-a venit foarte greu. Purtam băiatul în mine și nu știam dacă Adolf o să mă ia sau nu. Drăguța de tine! O sărută pe obraz, apoi zâmbi blajin printre lacrimi.

Purtarea stăpânei o împiedecă pe Ditte să-și dea demisia. Dar sătulă până-n gât, tot era. Adevărat că nu era muncă multă, dar la ce bun? Era veșnic legată. Noaptea dormea cu o mână pe leagăn, ca să-l clatine când scotea copilul cel mai mic scâncet. Locotenentul nu suferea să fie deranjat.

Ditte se săturase de copii – așa, dintr-odată. Pentru prima oară în viața ei îngrija un copil de care nu-i păsa și pe care își dădea seama că, fără să vrea, îl blestemase de câteva ori. Avea grijă de prunc pentru că era obligată; se scula noaptea de câteva ori și-i dădea biberonul; îl întorcea pe cealaltă parte, cum ai întoarce o boccea – și simțea că nu s-ar necăji deloc dacă l-ar găsi a doua zi mort – stins, ca

pe unul dintre îngerașii de la maternitate, pe care-i plânsese însă din inimă.

În ultima zi a lunii, Ditte șezu și numără, și iar numără simbria, privind fără nădejde în gol. Stăpânii ieșiseră. Se ridică, scoase de sub divan vechiul sac de călătorie în care-și ținea lucrurile, apoi începu să despacheteze și să pună diferite obiecte pe masă, așa cum obișnuia când îi era urât. Deodată le aruncă pe toate înapoi, încălzi biberonul copilului, își trase repede jacheta pe ea și fugi. Jos în stradă o cuprinse jalea – pentru că părăsise copilașul și slujba. Înapoi nu voia să se întoarcă cu niciun preț și să-și vadă de drum nu putea! Se așeză pe-o bancă de pe bulevard și, din când în când, se strecura în curte, să tragă cu urechea dacă nu cumva plângea copilul. Lampa ar fi putut să fileze, sau ar fi putut izbucni un incendiu – s-ar fi putut întâmpla ceva îngrozitor. Abia când îi zări pe stăpâni venind spre casă, o luă la goană și bătu în ușă la Jensen, în Adelgaade.

6. DITTE E AVANSATĂ FATĂ-N CASĂ

Deșteptătorul suna furios. Luise, bucătăreasa, se ridică din pat ca beată și o strigă pe Ditte; când văzu că fata nu se trezește, începu s-o împingă. Era imposibil s-o readuci la viață numai zgâlțâind-o. Chiar după ce se așeza pe marginea patului, tot mai dormea în sinea ei, clătinându-se într-o parte și-n alta.

— Iar se culcă! strigă bucătăreasa, apucând cana de apă. La zgomotul câinii care se lovise de lighean și la perspectiva unui duș rece, Ditte se trezi de-a binelea.

— Vai, tare-s ostenită, ostenită, se vaită ea; fața i se strâmbă de neplăcere.

— Lasă, lasă, îmbracă-te, o încurajă bucătăreasa. Ne facem noi o cafea tare și trece.

— Cafeaua-i încuiată! spuse Ditte morocănoasă.

— Ei, ași... încuiată? făcu bucătăreasa. Așa de proastă mă crezi? Luise îi întoarse spatele lat. Lasă c-am luat eu aseară pentru o săptămână întreagă; altfel prea aș fi neroadă. Auzi, să te zgârcești la un pic de cafea, iar pentru musafiri să cheltuiești în fiecare seară cu toptanul! Cât crezi tu că costă o primire ca aceea de aseară? La asta nu-s ei cărpănoși – Doamne ferește! Și de-alde noi să ne spargem capul să economisim doi bani? Ce ne trebuie, ne trebuie! Acum câteva zile a venit „regina seratei” în persoană – servitoarele ciupiseră expresia aceasta dintr-un toast în cinstea stăpânii lor – era a doua zi după o petrecere mare și a început să adune oasele de la ceafa porcului din căldarea de gunoi. „Pe astea să le speli bine, Luise, mi-a spus ea, că iese o ciorbă bună din ele; oasele fac supa minunată.” Ei, vezi, de asta nu sufăr eu să-mi vie doamnele la bucătărie: nu fac decât balamuc. „Și cine să mănânce ciorba?” întreb eu. „Noi toți, răspunse ea înțepată, dar dacă Luise crede că nu poate să mănânce așa ceva, să-i gătim mese speciale”. „Asta aș vrea să văd și eu”, îi răspunsei – și ea a înghițit foarte frumos bobârnacul, că despre gătit n-are habar. De obicei, doamnele nu se pricep la bucătărie: aranjează ceva pe-o farfurie – roșu și galben și spun că-i salată italienească; pe urmă se cheamă c-au pregătit cu mâna lor toată masa și se laudă una pe alta: „Ce artistă ești, doamnă director!” Da’ bine le-ar mai merge musafirilor dac-ar

mânca ceea ce știa doamna să facă. N-ar mai călca pe-aici cât lumea.

Luise bodogănea, pe când își înfășa picioarele; erau groase și pline de varice. Pe urmă trase rochia pe ea și coborî. Ditte se duse după dânsa.

— Ajută-mi azi un pic, numai o clipă! o rugă ea.

Ditte mai văzuse adesea cum era „a doua zi”, căci la director se făceau mereu primiri. Chiar așa de nătângă nu mai era ea; totuși se înfiora când intra în casă după asemenea petrecere. Peste tot, pe dulapuri, pe mese, pe mobilele tapisate erau scrumiere care, fiecare în parte, forma un morman de cenușă, chibrituri, mucuri de trabucuri și de țigări. Paharele și sticlele stăteau încercuite de inele cleioase de alcool scurs; din mobile și din perdele se ridica o duhoare de vin și de fum de tutun învechit. Când te apucau să cureți, nu mai isprăveai. La început, Ditte lăsa totul baltă și fugea plângând la bucătăreasă, care venea cu ea să-i arate ce să facă. Dacă nu te apucau de unde trebuia, nu mai isprăveai niciodată, ci murdăreai mai rău – cu o mătură și cu nisip umed n-aveai ce face aici. Atunci Luise o certa că se băgase jupâneasă fără să aibă habar ce trebuie făcut – dar îi ajuta. Și Ditte îi cumpăra, drept mulțumire, câte ceva din bacșișurile pe care le căpătase cu o seară înainte: vreo batistă de mătase, sau ce știa că-și dorește.

Era adevărat că se înălțase în grad cu ajutorul unei minciuni.

— De te întreabă dacă știi să faci ceea și cealaltă, spune și tu că da, o sfătuisese doamna Jensen. Când îi fi acolo, înveți tu cum să le faci.

Când o întrebă doamna dacă mai fusese jupâneasă, răspunse afirmativ – nu bucuroasă – dar un fel de „da” tot ieșise. Acum totul era să învețe cât mai repede, așa ca să aibă doar aerul că nu-i deprinsă cu casa; Ditte făcea progrese. Trebuia însă să le învețe singură pe toate, sau din semnele pe care i le făcea Luise. Doamna stătea în pat până aproape de prânz și nu-i dădea niciun fel de instrucțiuni; o certa însă dacă se întâmpla ca ceva să nu fie bine făcut.

— Fii bucuroasă, îi spunea bucătăreasa; să fi fost una care se pricepe, zburai tu de mult.

Vorbele acestea n-o prea încurajau pe Ditte; își dădea însă toată osteneala și încerca să ia contact cu noua ei lume. Era cu adevărat o lume nouă, de la grelele covoare de pe parchet, care nu îngăduiau nici apă și nici cârpe, ci trebuiau frecate cu frunze de ceai, și până la candelabrele de cristal, pe care erai mereu în pericol să le tragi jos, și la lucrurile de preț, care erau împrăștiate peste tot locul, ca niște capcane.

Trăia într-o veșnică spaimă și multele petreceri cu nopți nedormite n-o făceau mai îndemânată. Ditte și Luise trebuiau să stea treze și să servească, adesea până către ziuă; pe urmă se așezau în bucătărie, trăgeau cu urechea la zgomotul din casă și căscau. Către unu-două din

noapte venea domnul jos și le spunea că se pot duce la culcare, dar ele rămâneau, până se sfârșea petrecerea, ca să ajute musafirilor la îmbrăcat. Aceștia erau de obicei bine dispuși și banii curgeau. Ditte care era tânără și drăguță, căpăta cele mai multe bacșișuri; deși Luise muncea mai mult pe lângă musafiri; dar așa e lumea. După aceea împărțeau.

— Ia tu ce ți se dă și nu te codi, îi spunea Luise. Dacă îți cer rest, spune că n-ai; o hârtie ca asta nu-i mult, dacă ai trudit toată noaptea pentru ei. Dar să nu faci pe nebuna dacă te-o pișcă vreunul puțin! Așa-s bărbații când sunt afumați. Dacă își închipuie că în felul acesta au și ei ceva pentru banul lor, mă rog – despre partea mea! – pentru o hârtie de zece, ori de douăzeci, admit și câteva ciupituri pe șolduri. Câteodată o pățești și mai rău, și încă pe gratis; mama mea spunea: „Ia-ți pâinea cea de toate zilele de-acolo de-unde ți-a fost pusă.”

Bacșișurile o țineau pe Ditte în picioare; le păstra în sân și simțea cum scârțâiau hârtiile când deretica. Pe la șapte și jumătate dimineața, cobora directorul de la etajul de sus și atunci trebuia să fie sufrageria încălzită, aerisită și aranjată. Oricât de târziu ar fi ținut cheful, a doua zi el se scula devreme și era bine dispus; nu se dădea bătut. Nu întorcea niciodată capul spre locul unde se afla doamna; își avea iatacul sus și o drăguță în oraș. Asta nu pricepea Ditte. Iată oameni care aveau totul din belșug și nu aveau de ce-și sparge capul în privința viitorului. Puteau trăi în voie, în splendoare și bucurie. Și tot nu erau fericiți!

Pe urmă suna doamna.

— A ieșit domnul director? întreba ea. Ditte îi aducea pe-o tavă mare toate resturile de cu seară, sticle de vin, de whisky și pahare pe jumătate goale. Doamna cerea să i le pună lângă pat și turna rămășițele în carafe. Luise susținea că bea drojdia din pahare, ca să simtă pe limbă gust de barbă și de tutun; asta era un viciu al ei. Avea un dormitor mare și luminos, spre grădină, cu mobile frumoase, aurite, cu sute de flacoane de cristal, sticlute și borcănase de porțelan, care toate conțineau mijloace de înfrumusețare. Se mai aflau aici fiare electrice de încrețit părul și instrumente, tot electrice, pentru masaj facial. Dar frumoasă tot nu era! Părul roșcat și țeapăn de pe frunte parcă era cânepă arsă, iar pe gât și pe pielea capului se vedeau urme de vopsea de păr, cafenie-roșcată. Negreala din jurul ochilor era prelinsă, ca de altfel și vopseaua de pe buze și de pe obraji. Ditte ar fi dorit să știe cum arăta cu adevărat „regina seratei”, când se curăța de toată mânjeala.

Când nu erau resturi prin pahare, Luise o învățase să le toarne ea. Atunci erau scutite de prezența stăpânei cea mai mare parte a dimineții și asta era tocmai ce dorea Ditte.

Fusese certată adesea, mai ales la început, și o aștepta pe doamna cu

emoție. Erau destule pricini pentru care merita să fie certată – știa ea bine – deși trecuse demult vremea când întrebuința cârpa de praf sau pielea de căprioară pe tablourile pictate. Proastă nu era Ditte, dar mai erau sute de alte lucruri, care nu erau tocmai clare pentru dânsa. Intrase într-o lume nouă, o lume îmbelșugată, plină de lucruri scumpe, despre a cărei existență n-avusese idee și de a cărei bogăție își putea, numai cu greutate, da seama. Toate camerele erau ticsite și fiecare obiect trebuia tratat cu atenție deosebită. Când te învârteai pe-aici, parcă pășei pe ouă și Ditte nu se simțea deloc la largul ei. Un simplu castron de sticlă valora, după spusele doamnei, multe sute de coroane. S-o ferească Dumnezeu pe Ditte să spargă ceva! Dar nici nu făcea ea una ca asta! I se întâmplă, însă, să toarne apă într-o vază în care nu era voie să se puie așa ceva, ceea ce dăună vasului pe loc, deși Ditte nu băgă de seamă nicio schimbare la el.

Doamna lua aceste lucruri mai ușor decât le lua Ditte însăși, pe care o tulbura faptul că umbla pe aici cu ochii legați, fără să știe când făcea vreo poznă; asta o scotea din sărite. Era în stare să fugă în camera ei și să se trântescă bocind în hohote pe pat; Luise era nevoită să se ducă și s-o cheme jos.

— Bine te mai potrivești tu la casă boierească! îi spunea drept mângâiere. Osteneală-ți dai tu, nimic de zis. Du-te jos, că doamnei îi e milă de tine. Și vezi mai bine de anunță și caută-ți alt loc – în casa asta se nimicesc câteva fete pe an. Este întocmai ca la conacul acela unde în fiecare an se paradea o pereche de cai boierești, de trebuia să-i împuște. Pentru noi nu irosește nimeni nici măcar o încărcătură de praf de pușcă; trebuie să ne ținem până cădem din picioare.

Avea picioarele umflate; de trudă făcuse și apă la picioare. Aștepta ca să adune destul să se poată mărita; era logodită cu un săpător.

Ditte nu voia să plece; fugise de la doi stăpâni, ceea ce era prea de ajuns. Pentru prima oară se afla într-un loc unde nu putea face față. Mulțumiți nu fuseseră stăpânii nici în celelalte locuri unde slujise, dar asta era altceva. În Ditte încolțea bănuiala că nu puteai mulțumi pe nimeni, tot așa cum nu erai în stare să te urci în lună. Aici nu era nici ea mulțumită pentru că vedea că nu era în stare să facă față celor pentru care se angajase și de aceea se necăjea. Își făcuse întotdeauna un punct de onoare din a se arăta destoinică la treabă.

Ditte se așteptase la multe de la capitală – chiar dacă nu în privința plăcerilor, căci în direcția aceasta era ea ușor de mulțumit. Faptul că acasă trebuise să ia atât de tânără răspunderea, îi grăbise dezvoltarea și experiența: știa bine că este destoinică și își lua sarcini mari. La țară nu fusese vorba de-o gospodărie adevărată; acolo se mânca aproape la fiecare masă păsat fierț; față de masă se așternea arareori și paturile le strângeai când aveai vreme. Dar la oraș, lucrurile mergeau altfel. Nu aveai treabă peste zi în grajd și la câmp și nu trebuia să vezi de

gospodărie pe când bărbații munceau pe-afară sau dormeau. Aici toată ziua te învăteau prin casă, mâncarea se pregătea după cartea de bucate – adesea feluri foarte încâlcite – făceau curat și țineai toate în ordine. Aici era nevoie de pricepere și de hărnicie, iar Ditte le avea pe amândouă. Aproape zece ani purtase singură grija gospodăriei și nu culesese decât laude.

Și deodată saltul din odăile – găurile mai bine zis – de acasă, din „Cuibul Coțofenelor” sau din „Azil”, în aceste adevărate saloane. Nu exista nicio asemănare – și nicio trecere; era ca și cum ai fi sărit din prăpastia mizeriei în minunățiile celui de-al șaptelea cer.

Pe vremea când trăia acolo, Ditte credea – mai ales duminică dimineața, tind spăla pe jos și presăra apoi nisip pe dușumea – că aveau un cămin foarte plăcut. Acum însă, vedea ea bine că aceea nu era nici măcar o așezare omenească; până și caii cârciumarului aveau un adăpost mai călduros și mai bun decât ei. Casa sta gata să se dărâme, dușumeaua și tavanul erau mâncate de carii și de mușgai; nu aveau nicio haină și niciun obiect de gospodărie care să nu fi fost lepădat de alții și cules de ei din lada de gunoi – ca să zic așa. Și din mijlocul lor să sari deodată, fără popas, în inima acestei lumi pline de obiecte de preț, în saloanele cu covoare scumpe, cu mobile și cu tablouri! Era copleșită, uluită, orbită; îi lipsea orice măsură, orice puțință de apreciere, ba până și instinctul care s-o conducă atunci când trebuia să se miște în acest mediu înțesat de lucruri pe care nu le băga în seamă, pe când ele valorau mii de coroane.

Și tot așa se petrecea și cu oamenii. Ditte își întreținuse spiritul cu hrană din imediata ei apropiere; era numai ochi și urechi – era curiozitatea în persoană și nu lăsa să-i scape nimic. Dar aici, nici pe oameni nu-i înțelegea. Pricepea firea lor adevărată tot atât de puțin ca și pe aceea a lucrurilor. Ce le trebuiau lor toate aceste obiecte prețioase – că doar nu se uitau niciodată la el. Erau veșnic nemulțumiți, deși puteau avea orice arătau cu degetul. Și pe de altă parte, una spuneau și alta gândeau. Oaspeții sărutau mâna doamnei, ca în romanele cele mai distinse; dar când întorcea ea spatele, pufneau de râs și strâmbau din nas. Ditte vedea bine toate acestea. Domnul și doamna locuiau sub același acoperământ, dar dormeau la etaje diferite.

Ditte avea acum zi fixă de ieșire; o seară pe săptămână și odată la două duminici. Dar i se întâmpla ca păsărilor din colivie; trecu un timp până se obișnuie cu porțile deschise.

— Du-te, fată, îi spunea Luise. Du-te și caută-ți un drăguț. Doar n-oi vrea să tot stai aici în cameră, bosumflată!

Fata se lăsă mânată o dată, de două ori – și într-o bună zi prinse gust de libertate. Se împrieteni cu alte fete, se întâlneau prin ele cu băieți și nu mai fu nevoie s-o silească nimeni; pândea libertatea cu patima

unui avar. Într-o seară, târziu, după ce fusese la joc în parc, o conduseră acasă mai mulți tineri. Printre vile, erau cete, cete care-și făceau de cap.

— Îți tocești pingelele, fată! îi spuse Luise a doua zi. Vezi să n-o pățești și mai rău.

În ziua aceea fu concediată. La început plânse, îi era rușine să schimbe din nou stăpânul. Doar acum mergea treaba mai bine! Apoi, însă, se resemnă; fetele pe care le cunoștea, nu-și puneau asemenea lucru la inimă și schimbau locurile fără să crâcnească. Afară de asta, era și bine, căci puteai cere să fii liberă de trei ori pe săptămână și încă în zile de lucru, ca să-ți cauți alt loc. Ditte gustă din plin aceste după mese, căci își găsisse loc chiar din prima zi; asta o învățase una dintre fete. Nu era prea cinstit ce făcea, dar trebuia să le iei pe toate așa cum erau; nimeni nu-ți dăruia nimic! Și ce plăcere era să umbli pe străzi pe o vreme când altfel ai fi fost obligată să lucrezi și când magazinele erau deschise. Pentru întâia oară în viața ei, Ditte avea bani în buzunar și făcu cumpărături mai însemnate pentru copil și pentru cei de-acasă.

Și-apoi își mai făcea și iluzii în legătură cu locul cel nou. N-avea de ce să jelească; viitorul purta într-însul toate bucuriile. În tot cazul acolo unde slujise până acum, nu le găsisse.

7. CEI FĂRĂ CĂMIN

Câteodată Ditte simțea că doamna Jensen avea dreptate – mai bine ar fi fost să fi rămas acasă. Simbria părea mare, dar nu era suficientă să înlocuiască hainele pe care le uza, ca să poată fi mereu bine îmbrăcată. Nici progrese nu vedea să facă. Aici, la oraș, se vedea și mai nenorocită și mai neluată în seamă decât la țară. Acolo cel puțin se interesau de familia hingherului, chiar dacă nu întotdeauna în felul cel mai îngăduitor; acolo erau și ei oameni – chiar dacă erau puși la coada mesei. Aici, atât ca, cât și lumea ei, nici nu existau.

Încet, încet, începu să vadă lucrurile prin prisma experienței ei și a prietenelor ei. Erau locuri bune și rele, case în care doamna ținea cheile în permanență la ea, iar fetei îi număra îmbucăturile – și până și feliile de pâine – și alte case unde ți se dădea cât puteai mânca și chiar din aceeași oală cu stăpânii, unde doamna servea în persoană pe slujnică înainte de a se duce mâncarea în casă, la masă, așa că nu era posibil să nu-ți rămână din vreun fel. Erau locuri unde doamna își vârâ nasul în toate și altele unde domnea bucătăreasa și doamna abia cuteza să pună piciorul în bucătărie. De toate astea nu era nimic de zis. N-aveai decât să-ți dai demisia cât puteai mai repede, dacă n-ai avut noroc și să-ți cauți în grabă alt stăpân.

O isprăveai foarte repede și aici și căutai mai departe. Aveai un fel de mâncărime pe trup, care nu te lăsa să stai mult într-un loc, trebuia să-ți miști mădulele, de voie de nevoie. Cum te instalai și ți se părea c-o să-ți meargă bine, îți venea așa, ca strănutul: trebuia să dai preaviz. Ditte fusese trasă în vârtej de împrejurări; luptă ea cât putu împotriva curentului, dar cum se puse în mișcare se întâmpla și cu ea ca și cu celelalte. Ba i se dădea preaviz, ba dădea ea preaviz; venea cam tot acolo. Le vedea pe prietenele ei tot mutându-se dintr-un cartier într-altul și apoi la loc în același cartier. Prietenele ei parcă lunecau pe-un vălătuc: loc fix nu aveau. Mereu căra câte un om de serviciu cufărul în spate. Și când se saturau să se cațere în sus și în jos cu boarfele în spate, lunecau afară de pe banda rulantă și își căutau de lucru la fabrică sau prin ateliere de croitorie.

Ditte nu se întreba ce-o mâna pe ea și pe ceilalți; după ce-și învinse sfiala de țărancă în legătură cu nestatornicia, nu-și mai puse nimic la

inimă. Găsea chiar că necunoscutul era de preferat – acum ca și în copilărie, când fugea de la bunica. Prin multe trecuse ea de atunci și unele lăsaseră urme adânci, dar speranța și așteptarea rămăseseră neștirbite. Aceeași plictiseală pustie care-o mânase s-o șteargă din coliba bunicii și s-o ia pe șosea încotro adulmeca nasul ei cărn, o împingea și acum. Îi era foame de ceva, care nu-i fusese încă oferit, nici în locurile cele bune și nici în cele rele: de hrana pentru omul din ea. Nu avea nimic împotriva muncii istovitoare și a îndatoririlor – de altfel de astea nu scăpa ea nicăieri, căci o așteptau cu credință în pragul fiecărui stăpân. Dar bănuia că mai era ceva, care se găsea mai greu – nu pricepea de ce. Era doar atât de simplu să faci cuiva un bine!

Ditte nu știa să se cruțe când era vorba să scutească pe cineva de greutate, să-i facă viața pe cât putea mai bună, căci iubea mult pe aproapele ei. Dar aici, simțul reciprocității nu avea căutare. Primea răsplata muncii în simbrie și întreținere, și cu aceasta se terminau relațiile dintre stăpân și ea. Nu-i dădea nimănui în gând că aducea cu sine o inimă plină de dragoste și că în schimb cerea și ea un pic de afecțiune; nimeni nu băga de seamă că e și ea un om făcut să sufere și să se bucure, că simțea nevoia ca, în căminul în care se afla, să râdă și ea puțin cu ai casei și să plângă cu ei. Nimeni nu voia să aibă de-a face nici cu sufletul ei. nici cu compătimirea ei. N-avea decât să-și vadă de treabă și să se miște cât mai repede și cât mai pe nesimțite! Râsul lor n-o privea – și necazurile lor încă și mai puțin, dar, după soba din colț era gunoi: n-ar vrea să fie atât de bună și să-l măture de-acolo?

În fond, peste tot era la fel; nu era de-ai lor, ci un element străin, câteodată dușmănos, în permanentă supărător, cu care trebuia să te obișnuiești, pentru că nu te puteai lipsi de el. În fiecare casă se trăia o viață la al cărui cadru și premise colabora, dar la al cărui conținut nu participa. Recunoștea adesea, după multe semne, că acel cămin se rezema în mare parte de umărul ei: după dezordinea care domnea când era silită să stea chiar numai o zi în pat, după deznădejdea care-i cuprindea pe-ai casei când trebuia să plece fără să se fi găsit încă altcineva în locul ei. Și totuși, era mai singură decât oricine pe lume.

Ditte era în așa fel înzestrată de la natură, încât se contopea cu binele și cu răul altora și-și dădea toată silința să-i îngrijească. Acasă asta-i fusese de folos, pentru că se făcuse iubită și pentru că truda mâinilor ei înflorea. La curtea unde slujise, cel puțin gustase și ea o parte din confortul pentru care muncea din greu. Aici, însă, nu lua parte nici într-un fel la nimic. Dittei îi intra greu în cap că era „personal casnic” și nu om ca toți oamenii; recunoscuse cu amărăciune, că toate virtuțile ei trebuiau să se mărginească la cele pur folositoare. Să se afle peste tot locul, dar de preferință să fie invizibilă. Își cheltuise vechile rezerve de omenie făcând aceste experiențe, fără să

aibă de unde-și trage noi rezerve. În venea tot mai greu să aibă vreun simțământ pentru stăpânii ei, în schimb învăța să devină un automat.

Așa era bine; să fii rece și fără inimă; o păpușă de ceară care să știe deretica și servi la masă, dar care să n-audă și să nu vadă nimic. Să fii corectă, stilată și discretă. Ditte cunoștea prea bine aceste expresii. Să-i poți oferi doamnei apă și picături, fără să se vadă că bănuiești că e gata să leșine; să vorbești cu ea liniștită despre ale gospodăriei, cu toată fața ei umflată de plâns. Ditte simțea nevoia firească să-i pună ceva rece pe frunte și să-i spună o vorbă bună, dar învăța la vreme cealaltă atitudine, aceea care se numea discreție.

Vorba aceasta n-o mai uită ea. În cea dintâi vară sluji scurtă vreme la un bancher, care avea o mică vilă de vară în apropierea Copenhagăi. Se mută și Ditte cu familia la țară și era foarte mulțumită că părăsea orașul. Veneau adesea musafiri, care rămâneau și peste noapte. O dată, oaspeții fură atât de numeroși, încât gazda se văzu silită să adăpostească două perechi în mansardă i se instalează un paravan între paturile duble. Dimineața, când aduse Ditte cafeaua, paravanul se afla la locul lui, dar femeile schimbaseră patul; se sperie atât de tare, încât scăpă tava din mâini. Fu concediată pe loc pentru indiscreție.

Nu erai om – acesta era punctul dureros. Erau și stăpâni care îi cereau să poarte o anumită uniformă – probabil pentru ca să nu se îndoiască nimeni de situația ei. Ditte era drăguță și grațioasă și se întâmpla să fie luată drept fata gazdei; era bucuroasă când nu băga stăpâna de seamă acest lucru.

Căminul ei era strada, n-avea decât să-și exercite acolo omenia! Dar când o făcea, strâmbau din nas, zicând că umblă haimana.

Ditte știa aceasta prea bine, dar nu-i păsa; își căuta și ea distracții cum putea. Nici în cercul tineretului nu intra cu una cu două: prea le lua toate în serios, prea dusesese ea o viață grea ca să nimerească cu ușurință tonul lor nepăsător.

8. FAȚA LUI KARL

Ditte ședea pe scaunul de lemn de lângă masa din bucătărie – colo în colț unde era chiuveta – și își mânca pâinea cu unt. În fața ei avea țeava de scurgere a instalației de apă și a closetelor de sus; când privea mai departe, zărea o curticică îngustă împrejmuată de ziduri cenușii. Privea afară moleșită și absentă; când mânca trăgea cu urechea la conversația din sufragerie, unde-și lua familia dejunul.

— Laura! strigă cineva o dată, și-apoi încă o dată mai tare. Ditte se ridică și duse cafeaua în sufragerie. Numele cel străin nu voia deloc să se lipească de ea; trebuia să-l audă de două ori înainte de a răspunde.

În cameră, conversația se prefăcuse, din cine știe ce pricină, în ciondăneală. Ditte ascultă cu atenție – ce se întâmplase iarăși? Trecuse de mult vremea, când suferea dacă observa că nu domnește armonia în casă. Acum nu se mai putea împiedeca să simtă chiar un fel de satisfacție. Parcă te bucurai să vezi că nici stăpânii nu erau decât tot oameni; că nu erau cu mult mai de soi decât tine și ai tăi, așa cum ar fi vrut să pară, ci – ca să spunem pe șleau – că deveneau adesea grosolani, se certau, ba chiar se și băteau. Aceasta era o experiență care zguduia în bună parte respectul ei înăscut.

Acum vorbeau – slavă Domnului – mai liniștit! Poate și pentru că se sunase la ușă. Ditte se ridică să se ducă la intrare, dar când ajunsese în vestiar, îi ieși înainte fetișcana casei, domnișoara Kirstine, cu o scrisoare în mână.

— O scrisoare pentru domnișoara Mann! spuse ea, apăsând pe cuvântul „domnișoară” și întinse Dittei scrisoarea, râzând.

Ditte pricepea foarte bine ce însemna râsul fetei – nu putea suferi să vadă cuvântul domnișoară pe scrisorile servitoarei. Înțelesese ea asta chiar în ziua când se tocmise.

— Cum te cheamă? o întrebase doamna.

— Kirstine Mann.

— Asta-i groaznic; și pe fata noastră cea mică o cheamă tot Kirstine și se vor naște confuzii. Nu poți să-ți schimbi numele? De pildă, Laura?

Ditte n-avea poftă să-și schimbe numele.

— Doamna îmi poate spune domnișoara Mann, răspunsese ea

senină.

— Nu ne place să le spunem „domnișoară” servitoarelor noastre, lămuri doamna cu hotărâre.

Atunci, de voie, de nevoie, fu silită să-și părăsească bunul ei nume creștinesc și să răspundă la cel de Laura; în primul moment îi fu Dittei ca și cum i s-ar fi luat dreptul de a fi om. Așa li se întâmpla și câinilor când schimbau stăpânul: alt stăpân, alt nume! Nici nu i se spunea măcar dumneata, ci vorbeau cu ea la persoana a treia, ca uneia care nu se afla de față, sau care nu era de-a lor. „Când termină Laura treaba, să nu uite să aducă sus o căldare cu cărbuni!” Chiar și aceasta îi amintea supărător de felul cum se vorbea cu câinii. Dittei nu-i plăcea sistemul, căci o făcea și mai neînsemnată în ochii celor ai casei. Ea trebuia să li se adreseze cu „domnul”, „conița” și puștanilor de copii cu „domnișoara” și „domnișorul”.

Titlul de „domnișoara Mann” îl mai păstra în măsura în care puștanii îl întrebuințau adesea față de ea, încredințați că au haz. Dar Ditte îi lua în serios și de aceea nu le mai făcea nicio plăcere. Și, de ce nu i s-ar spune domnișoară? În prăvălii i se spunea întotdeauna așa. Deși era săracă și trebuia să-și câștige pâinea de toate zilele, în ochii ei nu se simțea mai prejos decât ceilalți și se știa tot atât de bine crescută ca și ei. Problema luase o întorsătură războinică și ea scrisese acasă, instruind-o pe surioara Else să nu uite să scrie „domnișoarei” pe plicuri.

Vești multe nu primea de-acasă. Lars Peter pierduse obișnuința de-a mânuși condeiul, dacă o avusese vreodată. Surioara Else îngrijea de corespondență și pentru ea era amarnic de greu să întocmească o scrisoare. Nu bine o începea, că o și încheia cu: „Nu mai știu alta ce scrie, decât o sinceră salutare!” Nu pomenea nimic. În tot ce ar fi dorit Ditte să afle de-acasă. Else nu găsea nimic extraordinar în viața lor. Raporta dacă murise cineva în sat, cine „vorbește” cu cine – dar asta nu o mai interesa pe Ditte atât de mult. Despre Karl scria mai întotdeauna; se vedea că familia era în legătură permanentă cu el și că, din când în când, venea pe la ei. Ditte băgă de seamă că i se urcaseră acțiunile și își puse lucrul la inimă; i se părea că se strecoară în sânul familiei, pe când ea e tot mai mult împinsă afară. „Îl vezi vreodată pe Karl în oraș?” o întreba în fiecare scrisoare, ca și cum nu știa ei, prea bine, că se ferea de el. Asta părea a fi un reproș.

Scrisoarea de azi mai conținea și alt reproș. Lars Peter fusese de curând în oraș și încercase s-o găsească pe Ditte, ea însă nu mai era la același stăpân. „Se vede că-i schimbi des”, scria surioara Else. Da, firește că-i schimba – și de ce nu? Ce pricepeau cei de-acasă despre cele ce se petreceau aici, la Copenhaga? Observația n-o atingea, dar cu atât mai rău îi păru că Lars Peter o căutase în zadar. Îi părea rău pentru el – și apoi cât ar fi dorit și ea să stea de vorbă cu dânsul, s-

audă noutăți adevărate de pe-acasă. Nu credea să-i mai fi fost vreodată atât de dor de glasul lui Lars Peter! Avea de luptat împotriva atâtor lucruri în sinea ei! În prezența lui, te simțeai mai bună și nu pregetai încotro s-o apuci.

Pe Karl nu-l vedea niciodată și nici vești nu primea de la el. Ba da, odată, imediat după ce venise la oraș, primise câteva rânduri, în care-i spunea că locuiește în Blaagaardsgaade și c-ar scoate-o odată cu plăcere la plimbare – o întreba dacă voia. Nu-i răspunsese, căci tot nu i se dădea voie pe-atunci să iasă. Pe vremea aceea i-ar fi plăcut să aibă un bărbat care s-o apere; când însă îi veni apa la moară, nu mai avu chef să fie controlată la fiecare pas, ca de-un judecător neînduplecat. Știa că tot mai era la Copenhaga și că lucra la pavaje; Luise făcuse o dată aluzie, că drăguțul ei lucra cu unul care era de prin locurile Dittei și c-o cunoaște. Asta era destul de limpede, dar fata nu căzu în capcană.

Totuși, numai cu atât nu se descotorosea ea de Karl. Putea să nu-i răspundă, putea să se țină departe de el, dar din gândurile ei nu-l putea alunga. Îi lăsase urme în suflet – ca și în trup. Nici aici, nici acolo, nu se șterseseră de tot. Karl îi răsărea în minte când se aștepta mai puțin și o privea cu ochii lui serioși și iscoditori, mai ales când avea de gând să facă ceva rău. Ce rost avea să-i fie tocmai el judecător? Și încă și mai mult o înfuria faptul că apărea cu fața lui de cioclu tocmai când era ea mai nemulțumită de sine și se vâra astfel cu de-a sila în viața ei.

Ba câteodată îl și visa. Dacă se necăjise prea tare în timpul zilei și nu venise vreunui lucru de hac, obida o urmărea până și în vis. Acolo ea se transforma, și fata se vedea silită să lupte și să tot lupte cu Karl, ci melancolia lui vecină cu sinuciderea, și pe care, cu toate sacrificiile ei, n-o putea învinge.

Nu mai scăpa de el!

Într-o seară, îl văzu în persoană – cel puțin așa i se păru. Ditte se afla în tramvai, în drum spre un bal, dat de-o societate din cartierul Nørrebro; la Blaagaardsgaade îi văzu fața în îngrămădeala din stație – tocmai când pornea tramvaiul. El o privi lung și serios, nu cu reproș, așa cum s-ar fi așteptat ea, ci cu totul altfel – ca și cum i-ar fi pus numai o întrebare. Și ce avea el de întrebat, știa Ditte! Mai bine s-ar fi uitat la ea supărat.

Dansul nu-i făcu deloc plăcere, căci toată seara îi văzu fața colo sus, la balcon, între spectatori; de câte ori își arunca privirea într-acolo, îl vedea nemișcat, urmărind-o din ochi. În sfârșit, nu mai putu răbda și se duse sus, voia să știe ce însemna asta – oare nu-i dădea voie să danseze? Dar când ajunse sus, nici nu se afla acolo.

Ditte se simți neliniștită și nu se mai întoarse în salon. Știa de la bunica: dacă ți se pare că vezi pe cineva, atunci se va întâmpla un

lucru foarte serios, fie ție, fie celor care îți sunt aproape. Nu se mai putu liniști. Copilul și cei de acasă i se îmbulzeau cu de-a sila în minte și i se impuneau, cum nu făcuseră de mult. Poate că i se întâmplase ceva unuia din ei, pe când ea își făcea de cap și petrecea; poate că se întâmplase tocmai pe când dansa. Nu era pentru întâia oară că se întâmpla grozăvia ca un om să danseze fără să bănuiască nimic, pe când altul, care-i era aproape, lupta cu moartea.

Rugă pe stăpâni să-i dea voie să plece pentru câteva zile acasă; le spuse că tata e bolnav. Pentru că nu i se admise și cum era prea târziu să-și dea demisia pentru zintii, își strânse lucrurile într-o seară și-o șterse – simțea că trebuie să plece acasă! Coborî cuferul împreună cu portarul, pe când stăpânii erau plecați de-acasă. Portarul i-l duse în Adelgaade la familia Jensen.

Ditte nu se miră deloc când îl găsi pe tata în pat. Făcuse o mișcare greșită, ridicând o scândură de la căruță și-și pusese o prișnița de muștar la șale; dar chiar și în pat, abia se putea mișca. Se mira însă foarte tare când o văzu pe Sine de la curtea Bakke. Era să scape umbrela și manșonul de spaimă, când se deschise ușa de la bucătărie și dădu cu ochii de Sine, cu brațele ei vânjoase muiate în apă fierbinte, cu șorț, cu rochie de lucru și în papuci de lemn, lucrând cu liniștea aceea pe care o ai numai acolo unde te simți ca la tine acasă. Obrajii îi erau cam roșii și roșiră și mai tare când o recunoscă pe Ditte. Salută încurcată și rămase afară la bucătărie. Ditte nu se crezu îndreptățită să facă pe grozava.

Fața lui Lars Peter se luminează de bucurie când o văzu. Ditte găsi că arăta rău, palid și îngrijorat; trebuie să-i fi mers greu de tot. Lui nu i se păru ciudat că fata vine la sfârșit de lună, ci se bucură din suflet.

— Te-ai făcut cucoană mare, spuse el învăluindu-i făptura dintr-o privire, care o încălzi pe Ditte până în fundul inimii. Iată ce-i lipsea ei – să fie îmbrățișată dintr-o privire care n-o critica și care cuprindea numai bunătate pentru dânsa.

— Nu-i așa că ai o fată drăguță? spuse Ditte veselă. Dar unde sunt copiii?

Erau pe-afară, care încotro. Else și cei doi băieți se duseseră la plajă să ajute la scos scrumbiile din năvod și Christian era la curte.

— Dacă mai este pe-acolo, adăugă Lars Peter încet.

Ditte vru să vadă totul și să afle de toate, în timp ce scotocea peste tot. Între ferestre se afla acum un sipet frumos care era al Sinei; recunoscă și lampa de pe el, aceea cu abajur albastru.

— Despre asta nu mi-a scris Else nimic... că ești bolnav. De când zaci?

— De-aproape o lună – n-am vrut să te speriem pentru o nimica toată, mai ales că nu-i primejdios. Dar doare al dracului – nici nu mă pot întoarce singur pe partea cealaltă. Trebuie să-i fim recunoscători

Șinei.

— N-am știut că-i aici.

— Să vezi... Lars Peter se opri. Preluasem niște cărat de pietriș pentru comună, ca să câștig și eu un ban; asta-i o treabă a dracului de grea – să ridici scândura căruței, ca să dai drumul încărcăturii. Mai făcusem eu de-asta, dar într-o zi tot mi s-a înfundat. Am căzut la marginea șoselei, fără să mă mai pot urni. Pe urmă m-au adus acasă și cum a auzit Sine ce mi s-a întâmplat, ce s-a gândit?... că Else, săraca de ea, nu e în stare să facă fată singură. Îți spun drept a picat ca un înger din cer. Dacă ai putea să fii puțin drăguță cu ea... Vorbea cu glas înăbușit. Sine tocmai intra cu cafeaua; nu ridică ochii la niciunul dintre ei.

— Îi povesteam chiar acum Dittei ce bună ai fost cu noi, îi spuse el, întinzându-i mâna. Sine privi repede de la unul la celălalt, apoi se așază pe marginea laviței, la căpătâi.

Ditte nu era deloc nemulțumită, dar avu impresia că ceilalți luau asta ca de la sine înțeles și nu știu ce să spună. Se ridică, apucă cu amândouă mâinile fața Sinei și o sărută.

— Asta am dorit-o de mult!

— Ei, atunci totul e-n regulă, făcu Lars Peter ușurat. Alții n-au decât să spună și să facă ce-or vrea.

Ditte era și ea de aceeași părere.

— Dar de ce nu vă căsătoriți? Vorbele ieșiră atât de repezit, încât Sine începu să râdă.

— Așa ceva te-am putea întreba și noi pe tine, făcu Lars Peter râzând și el. Doar tu vii prima la rând. Să mă scol numai de-aici, continuă apoi serios, când văzu că Ditte nu-i bucuroasă să-i amintești de-ale ei. Numai boierii se cunună în pat. De altfel ne-am gândit să facem nunta odată cu cuminicarea lui Christian – dacă nu se face nevăzut până atunci.

— Dar ce, i s-a mai întâmplat iarăși ceva?

— Da, iar a șters-o. Pastorul a fost cam aspru cu el la lecțiile de pregătire și atunci a luat-o pe jos spre Copenhaga să-ți dea ție bună ziua și apoi să plece pe mare. N-a mers deloc rău cele opt-nouă poști! A trebuit să-l caut în oraș; cu prilejul ăsta nu te-am putut nimeri pe tine. Cât pe ce să nu găsesc nici băiatul: am rugat poliția să-mi ajute. Mare necaz am tras!

— După cuminicare, lasă-l să se facă marinar, spuse Ditte. Dacă-ș fi bărbat, aș pleca și eu pe mare. Pe uscat viața nu face doi bani!

Da, da, băgase Lars Peter de seamă că fata nu era mulțumită de oraș. Dar Ditte nu vru să discute chestiunea aceasta, și așa, o lăsară baltă. Fata se obișnuise să hotărască singură pentru ea, și-i dădură pace. Știa ea ce-avea de făcut. Se făcuse fată frumoasă la douăzeci de ani câți avea acum; avea siguranță în ținută și era bine îmbrăcată.

Nimănui, care ar fi văzut-o nu i-ar fi dat în gând că era fata hingherului, cea mică, destoinică și strâmbă de la „Cuibul Coțofenelor”.

A doua zi, Ditte trebui să plece; voia să treacă mai întâi pe la Nødebo, să-și vadă băiatul și de-acolo să plece la oraș să-și caute slujbă pentru zintâi. Aici n-avea ce face și să se fâțâie gătită prin sat, nu-i venea. De la moartea bătrânilor pensionari nu se mai sinchisea de nimeni de pe-aici. Casa bătrânilor fusese vândută; era ciudat să treci pe-acolo și să te gândești că în ea locuiesc oameni străini. Paul și Rasmus înhămară calul și-o conduseră. Vizita acasă, așa scurtă, o împrăstăse și drumul îi făcu plăcere cu cei doi băieți.

Dar revederea cu copilul fu o crudă dezamăgire. Cât de nebunește îi fusese ei dor de el și cu câtă groază simțea că pe măsură ce treceau lunile se depărta de el. Nu-i urmărise creșterea și acum nu-și recunoștea pruncul cel de șase săptămâni, în plodul voinic și murdar, care se tăvălea pe jos și spunea la toate: „Be-e, be-e!” scoțând limba. Dar și mai îngrozitor era, că lui îi era frică să se apropie de ea. Țărâna trebui să i-l aducă cu de-a sila.

— Jens, nu te teme de cucoana asta străină! îi spuse ea. „Cucoana străină” o tăie la inimă pe Ditte.

I se păru că-i mai. de prisos decât oricând și se grăbi să plece. „E doar copilul meu!” își repeta în gând, pe când se îndrepta cu căruța spre Hillerød, de unde voia să ia trenul spre Copenhaga. „E doar copilul meu!” Dar mare mângâiere nu găsea în aceste vorbe, căci pierduse de bunăvoie orice drept asupra lui. Karl venea regulat să vadă băiatul și asta nu-i ușura ei deloc vina. Era o adevărată cioară, care și-a lepădat puiul ca sa trăiască bine – și acum, băiatul se răzbuna.

Călătoria cu trenul spre capitală, tiu-i făcu mare bucurie. Se săturase de oraș și o invidia pe Sine, care își organiza acum viața acasă; locul ei era tot într-un cuib sărăcăcios ca acesta.

Un moment gândurile i se opriră la Karl – dar le alungă repede.

9. ZIUA DITTEI

Când zbârnâi deșteptătorul la orele șase dimineața, Ditte tresări zăpăcită, ostenită încă din ajun, și de mai înainte. Pe jumătate adormită își trase picioarele peste marginea patului, pipăi după haine și fu gata-gata să cadă înapoi pe pernă de amețită ce era; cu o smucitură se ridică, aruncă de pe ea cămașa și începu să se spele cu apă rece, peste lighean.

Ah, cum îi înviora apa trupul! Inima îi sări ca friptă sub dușul rece, păru că se învârtește o dată în aer, apoi începu să pâlpaie. Parcă bătea un clopot și din toate ungherele trupului, puterile începură să se trezească și să-și reia locul. Simțea ca și cum o lua cineva în primire și Ditte credea neclintit – cum spunea bunica doar pe ocolite – că trupul e plin de făpturi vii, bune și rele. Însuși sângele era viu, se zbătea ca un val și-o înfășură în căldura lui.

Ditte nu se grăbi, ci-și frecă bine corpul cu buretele cel mare. Întinse un braț în sus și-și trecu buretele cu mâna cealaltă pe sub el, acolo unde creștea misterios un smoc de păr ruginiu, încătușat în propriul lui parfum, și până sus pe umăr și pe spate. Brațele ei albe și rotunjite ajungeau în toate punctele trupului, atât de mlădioase îi erau acum încheieturile; nu mai era ca pe vremea adolescenței, când orice mișcare peste cea numaidecât de trebuință făcea să-i trosnească încheieturile și s-o doară. Corpul Dittei se întinsese și era foarte bucuroasă de asta.

Puse oglinda pe lavoar și se cercetă din toate pozițiile. Nu se mai vedeau colțuri ascuțite pe spate, când se pleca, ci doar un arc dulce. Oricare ar fi fost poziția pe care o lua, nu rezultau decât linii și forme moi care se iveau și se făceau nevăzute într-un joc schimbător; șoldurile erau moi și strâmte, și tot așa și umerii; sânii erau rotunzi și tari, nu-i atârnav deloc; sfârcurile își recăpătaseră forma – Ditte se bucura de asta. Stăteau ca două căpșune roz, pe jumătate îngropate în inelul întunecat de piele, care se prelungea, la rândul lui, în lucirea mată a pieptului alb ca laptele și a umerilor. Pistrii care fuseseră pe vremuri marele necaz al Dittei, se făcuseră nevăzuți; îi înghițise sângele. Și pântecul era iarăși tare, puternic conturat, ca și cum ar fi purtat un fruct neatins – o pară cu floarea în sus; crăpăturile mici și

sidefii de sub piele păreau provenite dintr-o eroare. Fata le zări din nou, când se plecă tare, ca să-și spele picioarele. Nici semnul de pe șold nu va dispărea niciodată. Îl privise întotdeauna cu o mistică mirare, ca pe un semn de familie ce era. Ditte se clătină pe unul din picioare, plecându-se tare în față; părul des îi alunecă peste obraz, îi cuprinse umerii și se muie în lighean. Fata apucă glezna între degete – partea de la pulpă la gleznă era prea groasă; asta venea de la veșnica alergătură. Asta și începutul unei varice pe pulpă, o îngrijorau serios.

Încolo, Ditte era mulțumită de sine în ce privește exteriorul; știa că era bine făcută – și era bucuroasă. De ce? Avea ea pe cineva în ochii căruia voia să pară frumoasă? Avea oare vreun drăguț tainic?

Nu, Ditte nici nu se trezise încă! Făcuse un copil și totuși pântecelul ei era un lăcaș al castității, simțurile ei erau încă adormite, neatinse de doruri fierbinți și de vise. Nu se bucura decât de ea însăși, așa cum te bucuri când mâinile tale izbutesc să facă ceva frumos. Ditte n-avea drăguț și nici n-o trăgea inima la așa ceva; avusese ea și-așa destul prilej să-și irosească căldura; acum se răcise aproape de tot. Își păstra avutul ca un zgârcit.

La șapte fără un sfert, Ditte fu jos. Puse apă pe reșou, și-i trezi pe copii care trebuiau să plece la școală. În timp ce se îmbrăcau, deretică sufrageria și le unse pline cu unt de luat la școală. De obicei stăteau pe lângă ea și-și trăgeau ultimele veșminte, pe când ea le ungea pâinea; atunci începea lupta între datorie și înclinație. Ditte slujea acum la o familie de funcționar, cu salariu mic și relații pretențioase – o așa numită familie nobil-săracă. Copiii erau cei care aveau de suferit, căci umblau veșnic flămânzi. Ditte le dădea mâncarea din tot sufletul și le mai vâra și câte ceva pe deasupra, pe cât putea. Era greu să refuzi copii flămânzi și mai ales băieți; aceștia îi urmăreau mișcările cu priviri hămesite.

— Mama voastră o să-mi dea cu ceva în cap! spuse ea.

— Ei, ai să te pleci să nu te nimerească.

Apoi o rugau fierbinte: „Fii drăguță!” Erau foarte serioși și țineau la ea. Ditte nu știa cum să scape când se scula doamna și venea să cerceteze ce le pregătise copiilor.

La orele opt, domnul era servit cu cafea și cu ziarul de dimineață, înainte de a pleca la birou; la orele nouă doamna lua ceaiul în pat, după care mai moțăia un sfert de ceas. Născuse de-atâtea ori – patru copii în total – și nu avea voie să se surmeneze printr-o sculare prea de dimineață. După o jumătate de oră, suna din nou, gata să se scoale; Ditte îi pregătea hainele și o ajuta. Pe când se îmbrăca, se interesa unde ținea Ditte cu treaba de dimineață și dădea instrucțiuni pentru restul zilei.

— Ce, nu ești încă gata? întreba ea de obicei. Te scoli, probabil, prea târziu!

Dimineața era partea cea mai grea a zilei; fiecare membru al familiei trebuia să fie servit în parte și în același timp trebuiau făcute și camerele; Ditte fugea de colo, colo între odăi și bucătărie – apoi la doamna, de câte ori suna. De îndată ce Ditte isprăvea de curățit camerele de gunoiul din ajun – le deretica și le încălzea – doamna le lua în primire iar ea putea începe iatacul. Nu apuca bine să-l termine și venea momentul să se gândească la pregătirea mesei. Dar adesea trebuia să intre din nou prin camere, să mai facă ba una, ba alta.

Stăpânii de-acum ai Dittei erau oameni rafinați, nu se certau niciodată și n-o certau nici pe ea, ci numai cât dădeau instrucțiuni, într-un fel special, liniștit și rece, care te atingea adesea mai tare decât vorbele cele mai grele. În tot cazul, Ditte ar fi preferat câteodată să-i vadă ieșindu-și din fire dacă și-ar fi exprimat, în schimb, din când în când, și-un pic de mulțumire și de bucurie în ce-o privea. Dar așa ceva nu le dădea în gând.

Ditte nu înțelegea această veșnică nemulțumire. Doar înlăturase dezordinea și murdăria din ajun și-i făcuse familiei un cămin plăcut, după care dispărea, o dată cu murdăria, în bucătărie, bucuroasă că-i servise. Când ieșea pe ușă, aruncând o ultimă privire cercetătoare spre camere, fata găsea că este într-adevăr plăcut și demn de locuit acolo – dar îndată după aceea suna conița și-o purta tăcută de la un obiect la altul – Dumnezeu! – un fir de praf. Într-o casă unde era atâta treabă! Mai bine-ar fi sunat să-i spună ce cald și curat era acolo! Să-i fi spus: mulțumesc, Kirstine dragă!

Un pic de apreciere, asta-i lipsea Dittei mai mult decât orice. În lumea ei recunoștința era însușirea de căpetenie; te simțai poate chiar prea îndatorat pentru orice, întreaga existență consta, în general, din a dăruii, și mai și mulțumeai pe lângă toate! Aici, însă, nu făceau altceva decât să ia, fără o vorbă de mulțumire, ca ceva de la sine înțeles. Adusesse cu dânsa multă bunăvoință și de aceea era foarte bine pregătită să servească pe alții. Din cea mai fragedă copilărie i se propovăduise cum trebuie să se poarte în vederea timpului când va fi la stăpân: trebuie să te porți așa și așa, ca să poți rămâne multă vreme în același loc, i se spusese mereu. Acum se zdruncinaseră toate credințele; pe stăpâni nu-i mai socotea ca pe niște ființe alese, aproape supraomenești, de dragul cărora venise ea, la urmă urmei, pe lume – niște făpturi pe care era dator să le slujească.

Se deșteptase, fără însă ca aceste cunoștințe s-o facă mai fericită.

Era în firea ei să-și slujească aproapele – aceasta se identifica cu însăși bunătatea ei; nu putea să-și pună opreliști în direcția aceasta, fără să se simtă sărăcită. Trebuia însă să fie mai egoistă, să se gândească și la sine, dacă nu voia să se istovească; oamenii nu te cruțau, ci te făceau să trudești până te prăbușeai. Acești oameni, care nu erau – după cât vedea ea – nici mai răi și nici mai buni și, la urma

urmei, nici chiar mai civilizați decât cei de-o seamă cu ea – aveau o particularitate și anume: luau toate ca de la sine înțeles și nu se simțeau obligați să se arate recunoscători. Cel sărac, cel puțin spune: nu te deranja, te rog, pentru mine! Mulțumește când îi faci un serviciu; dacă îi lucrezi pe bani, vine și-ți spune: Acum suntem gata pentru ziua de azi! Dar celor de-aici nu le mai ajungea niciodată! N-ai putea să te scoli mai devreme? spuneau ei, sau: Astă seara ai putea lucra ceva mai târziu. Era de la sine înțeles că toate puterile de care dispuneai le aparțineau lor și unica seară când erai liberă – într-o săptămână întreagă – era considerată ca un fel de furt.

Recunoștința, când făceai treabă bună, șchiopăta. Ceea ce părea în ochii Dittei o adevărată performanță care adesea fusese posibilă numai cu sacrificiul orelor ei libere și a somnului, se dovedea adesea insuficientă. Se așteptau la și mai mult, sau pretindeau ca efortul să devină obicei. Nu trebuia să te aștepți ca stăpânul să aibă grijă de sănătatea servitorului; dacă nu voiai să te distrugi, era nevoie, după cum am spus, să-ți impui tu însuși reținere și să nu-ți faci decât strict datoria. Era bine pentru trupul tău să faci din vreme această constatare.

Dar pentru sufletul Dittei, experiența aceasta nu era un lucru prea sănătos. Picioarele i se dezumflaseră, dar în dauna altor lucruri – asta o simțea ea prea bine – și se necăjea. Fusese o vreme când știa că cu sufletul stătea mai bine decât cu trupul, acum simțea că era tocmai pe dos. Se știa fată frumoasă și se bucura; ar fi vrut să poată fi convinsă, că era și tot atât de bună. Dar, dacă voia să se apere, trebuia să lupte împotriva a ceea ce era mai bun în ea!

Și astfel cunoscuse ea virtutea negativă care se numește „instinct de conservare”; „o lasă mai moale” spuneau conifele. Ditte, care nu cunoscuse niciodată lenea și aproape că nu întâlnise așa ceva în lumea ei, deveni leneșă. Când se angaja undeva stabilea exact ce treburi anume îi cădeau în sarcină și se ținea strict de ceea ce fusese hotărât. De preferință ocolea locurile unde erau copii și dacă, totuși, se vedea silită să primească un asemenea toc, puneă de la început condiția să n-aibă de-a face cu ei. Altfel i-ar fi avut tot timpul pe cap. Adesea îi părea rău, dar își întărea inima, căci altfel ar fi fost exploatăată.

Capitala îi ștersese de mult sficiunea și lipsa de îndrăzneală. Pe măsură ce evolua, căpăta o prezență de spirit care era adesea în stare să facă să se scurgă în pământ fulgerele unei furtuni incipiente. Învățase aceasta de la spălătorese, spaima gospodinilor, și care posedau arta de a se impune.

Se gândea adesea să urmeze pe prietenele ei care, una după alta, lunecaseră spre fabrică. Ca servitoare le mergea de fapt mai bine, căci aveau masă, casă și salar fix – totuși preferau fabrica. Ditte înțelegea prea bine de ce. Fabrica era rece, cenușie și plină de praf – mult soare

nu intra în dosul pereților ei. Dar a sluji era să le afli chiar în inima vieții și totuși să n-ai parte de căldura ei. Cu cât un cămin era mai plăcut, cu atât te simțeai mai izolată în el – dacă nu aveai inimă de câine. Cine slujea, era ca fecioara din povești, care trebuia să lumineze calea celor ce se iubeau – o soartă cu drept cuvânt blestemată!

Ditte nu era bucuroasă de felul cum se desfășurau lucrurile; se întreba adesea dacă nu cumva era ea de vină și dacă nu vedea lucrurile pe dos. În tot cazul, erai mai fericit dacă știai să te adaptezi împrejurărilor legate de situația ta subordonată. Un servitor mai bine să n-aibă păreri, îi spusese Lars Peter când, imediat după ce luase cuminecătura, pornise să slujească; și i-ar fi mers mai bine dac-ar fi putut să se lase condusă de acest principiu toată viața. Cel sărac, să asculte și să se supună.

Ce să facă, însă, dacă nu putea? Simțea ea bine că diavolul răzvrătirii o stăpânea tot mai tare și mai tare. Când se întoarse într-o seară acasă, descoperi că fusese cineva în camera ei și că cotrobăise printre lucrurile de pe scrin. I se mai întâmplase și altă dată așa ceva, dar acum Ditte nu mai putu răbda; voia să-și aibă camera ei, în care să fie stăpâna. Trebuia să se găsească un colțisor pe lumea asta unde să n-aibă pe nimeni pe cap. Avu loc o ciocnire între ea și conita, și-și dădu demisia.

Într-o după masă, era iarăși în căutare de loc. Undeva, în partea de apus a orașului găsi ceva care-i plăcu, la o doamnă în vârstă, singură, văduvă de consilier. Stătu de vorbă cu ea și doamna consilier repeta mereu:

— Carevasăzică, nu ai logodnic?

— Nu, răspundea Ditte zâmbind.

— Știi, mi-e grozav de frică să nu intre bărbați străini în casă – căci sunt singură.

Se înțeleseră cu privire la simbrie și la obligațiile Dittei și aceasta văzu și casa; se simțea în stare să răzbească.

— Aș mai dori să văd și recomandațiile dumitale, spuse doamna consilier.

Deodată se trezi spiritul de răzmeriță în sufletul Dittei.

— Atunci să-mi dați voie să le văd și eu pe ale dumneavoastră, răspunse ea.

Bătrână doamnă sări ca mușcată de șarpe.

— Ce spui, omule?! strigă furioasă. Și acum șterge-o cât mai repede din casa mea! adăugă ea.

Pe urmă Ditte își dădu seamă că făcuse o prostie; ea și cei de teapa ei trebuiau să se deprindă că aveau de prezentat certificate de bună purtare și de moralitate. Ceilalți nu aveau nevoie de așa ceva; erau cum erau și pace bună! Nu mai avea chef să alerge și să se intereseze de locuri; în general nu mai avea chef de slujit. Dorea să-și ia o

cameră de la zintăi și să lucreze cu ziua.

Seara veniră musafiri. De câte ori servea ceva, Ditte prindea câte o frântură de convorbire; era mulțumită să constate, că convorbirea, cel puțin cât privea doamnele, nu era atât de profundă încât să n-o poată urmări. Iar cât des pre înfățișare – în tot cazul gâtul ei era mai frumos decât al oricăreia dintre ele. Dacă ar purta o rochie de seară, decoltată, le-ar trece tuturora pe dinainte. Chiar și așa, se întâmpla ca domnii să uite un moment de doamne și s-o privească pe ea cu admirație.

— În fond, toate sunt la fel. Aparțin unei lumi cu totul diferită de a noastră, auzi o dată pe una dintre doamne spunând, pe când se afla în cameră. Așa, acum ajunseseră la servitoare – Ditte cunoștea foarte bine tonul. Nu mai trecea mult și-i venea și ei rândul. Și, într-adevăr, nu intră bine în cameră, că se și opri brusc convorbirea, iar doamnele o priviră cu atenție. Una dintre cele mai dureroase experiențe pe care le făcuse, fusese când își dăduse seama că, pe când ea își vedea de treabă și-și dădea toată osteneala, la masă vorbeau de ea și se distrau pe seama „manierelor ei grosolane”, bârfind-o apoi față de musafiri. Nimic n-o făcuse să se simtă mai singură și mai părăsită în voia soartei. Nici nu se putea apăra, căci era exclusă de la orice discuție; nu era o făptură cuvântătoare; trebuia să tacă și să-și vadă de treabă. Pe-un câine îl mângâiai și-i luai apărarea, fără să iei în seamă stricăciunile pe care le făcea; ea însă era fără apărare. I se întărea tot mai mult credința că în fond o urau. Primeau munca ei, pentru că nu se puteau lipsi de ea, dar persoana ei le stătea în cale. Dacă ar fi putut-o stârpi, fără însă să piardă folosul pe care-l trăgeau de la ea, ar fi făcut-o. Acum totul îi era indiferent. Să râdă de ea nu mai puteau, căci n-aveau de ce, dar mai erau altele – și ce-i păsa ei! Nu se sinchisea câtuși de puțin de părerea pe care o aveau acești oameni despre ea.

Totuși, ascultă cu amărăciune la ușă. O auzi pe conică spunând ceva și pe musafiri râzând. Pe urmă o voce bărbătească spuse:

— Scuzați, doamnă, nu-mi place să vorbesc despre slujnice, nici despre a noastră și nici despre ale altora. Servitoarea noastră se află sub oblăduirea mea și a soției mele atâta vreme cât locuiește la noi și cred că același lucru se petrece și în alte case.

Ditte simți un val de căldură la inimă: iată în ce casă ar fi dorit să servească!

Curând, musafirul care vorbise se sculă să plece, din cine știe ce pricină, și ochii Dittei străluciră de recunoștință când îi ajută să-și pună paltonul. Îi era atât de recunoscătoare, încât îi venea să-l sărute.

10. PRIMĂVARA

Doamna Vang și cu Ditte erau în bucătărie și găteau; fereastra era deschisă și razele soarelui plăsmuiau dungi de lumină în care jucau aburul și praful.

— Ce proaspăt e aerul! spuse doamna Vang. O s-avem vreme frumoasă.

Afară, în grădină, domnul Vang și copiii porniseră să facă descoperiri, măturau gunoiul și frunzele căzute anul trecut și țipau într-un glas, de câte ori se arăta o floriceică. Din când în când, venea câte unul dintre băieți la fereastră:

— Nu mâncăm odată? Sunt flămând ca un lup!

Deodată sosi toată gloata și făcu un tărațoi grozav la fereastră.

„De nu ne dați să-nfulecăm cum se cuvine
Vom transforma casa-n ruine!”

cântară ei, amenințând spre geam și tropăind din picioare. Era o adevărată conspirație!

— Aruncă-le apă-n cap! îi spuse doamna Vang, Dittei. Dar banda o rupse la fugă, urlând, ca mânată de necuratul. De acolo, de sub umbrar, cântară din nou:

„Ah, duduie Mann, ne spune când
Te vedem cu ploile vărsând?”

Și deodată, pe neașteptate, se ivi un cap în partea de sus a ferestrei – un cap fără trup. Ditte și doamna Vang țipară. Era Frederik, cel mai mare dintre băieți; se atârname de planta agățătoare.

— Ce-avem la masă? întrebă el cu voce prefăcută.

— Cartofi cu răbdări prăjite în untură, domnule tartor și nas de zidar pane, ca desert, răspunse mama cu o plecăciune.

Băiatul lunecă de pe spalier și se repezi iu grădină.

— Am văzut ce-avem la masă! strigă el.

Toate acestea îi făceau Dittei plăcere.

— Parcă-s băieții noștri de-acasă, spuse ea. Și ei mor de nerăbdare, când vine vremea mesei.

Doamna Vang dădu din cap; cunoștea ea băieții și-și putea foarte bine zugrăvi totul în minte, după spusele Dittei.

— Parcă-i văd venind în goană de la plajă, spuse ea. Ah, plaja cea minunată! Trebuie să fi fost foarte frumos acolo, cu toată sărăcia. Unde sunt copii, nici nu poate fi sărăcie adevărată – nu-i așa?

— Numai dacă ai cu ce să-i îndopi! răspunse Ditte serioasă.

— Așa-i, se trezi doamna Vang din visare. Ah, altfel e teribil! O trecu un fior. Acum fugi sus și aranjează-te puțin, cât încălzesc eu sosul, domnișoară Mann. Pe urmă ne așezăm la masă, spuse ea liniștită.

Ditte nu mai scăpă lucrurile din mâini ca în prima zi. Atunci, hop! îi căzuseră brațele și întrebuse:

— Stau și eu la masă cu dumneavoastră? cu o asemenea expresie năucă, încât doamna Vang pufni de râs.

— Păi, sigur, răspunsese doamna Vang, ca și cum acesta ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume.

Pe-atunci ar fi preferat să mănânce singură; dar acum i se părea de la sine înțeles să stea la masă cu toți, în sufragerie, deși nu trecuseră decât doar vreo zece zile de la venirea ei. Doamna Vang îi spusese că domnul Vang n-are poftă de mâncare când știe că cineva stă și înghite singur în bucătărie. Ditte înțelegea prea bine acest sentiment. De pe când sosise ca copil, în „Cuibul coțofenelor”, îi era imposibil să vadă de ea, atâta vreme cât nu era sigură că toți ceilalți aveau de toate – până și vitele. Asta o deprinsese ea de la Lars Peter – căci el era așa. La început, se miră că mai sunt și alții care simt la fel.

În primele zile o cam scrânti. Nu mai era deprinsă să stea cu alții la masă; ani de-a rândul își înghițise mâncarea singură, într-un colț al bucătăriei. Era atât de ciudat să te afli din nou în societatea oamenilor, la masă și, mai ales, chiar în societatea stăpânilor tăi. Dar dacă se arăta neroadă și neîndemânatică?

Nimeni nu păru să bage de seamă cât era de roșie la față și de încurcată. Doamna Vang făcea cu schimbul cu ea la adus din bucătărie și copiii o sileau, aproape, să ia parte la convorbire. Tot întrebau și întrebau, cu încăpățănare, până trebuia să le răspundă: de ce era numai un geamăn? de ce o chema Ditte? și așa mai departe.

— Acum mai lăsați-o pe domnișoara Mann în pace, spunea mama. Aveți toată vremea să mai aflați și altădată.

— Rămâne întotdeauna la noi? sări îndată unul dintre copii. Și fetița, Inge, o privi șmecheră:

— De ce te cheamă domnișoara Mann, că doar ești femeie? Avea cinci ani și capul îi era numai la ghidușii.

— Pentru că dorește foarte mult să se mărite, spuse Frederik cu dispreț. Asta vor toate femeile.

Doamna Vang zâmbi soțului ei, care tocmai hrănea pe băiețelul cel

de doi ani; îl ținea întotdeauna pe genunchi, când mânca.

— Să nu-mi faceți glume cu numele Mann, spuse domnul Vang. Căci e cel mai vechi și mai răspândit nume de familie din țara noastră. Fără cei din neamul Mannilor nu ne-ar fi mers deloc bine. A fost o vreme când posedau totul, dar apoi a venit un zmeu și i-a înrobit. Se numea „Burtă”, căci era burta tuturor. Dar cei din neamul Mannilor aveau inima drept armă.

— Auzi? strigară copiii și o priviră pe Ditte cu ochi mari. Asta-i o poveste în care este vorba de tine. Știi ca ești o prințesă din basme? Și mai departe? N-au scăpat niciodată de zmeu?

Nu, încă nu. Dar când o să ajungă zmeul la inima lor, atunci se vor dezrobi, căci inima lor îi va rămâne zmeului în gât.

Și Ditte i se părea că-i o prințesă din basme; nu doar c-ar fi fost aici mai puțină treabă decât la alți stăpâni – dimpotrivă. Familia Vang era foarte strâmtorată; se spăla și se cosea în casă, totul trebuia socotit la centimă, Hainele copiilor dădeau foarte mult de lucru; trebuiau să țină cât mai mult și să pară cât mai bune, iar coșulețul de lucru se găsea seară cu seară pe masă. Dar la asta se pricepea Ditte; cunoștea foarte bine și săculețul cu nasturi, în care se puneau toți nasturii care cădeau și în care găseai întotdeauna tot ce-ți lipsea, precum și sacul cu cârpe curate, de în și de lână. Nu pentru întâia oară destrăma ciorapi vechi, ca să aibă ată de țesut, și gusta din nou plăcerea de a crea ceva din nimic și de a face o adevărată scamatorie cu ajutorul lucrurilor vechi și uzate. Dusesese dorul lucrurilor, așa cum dusesese și dorul oamenilor. La oraș se întâmpla cu ambele la fel – te serveai de ele și apoi le aruncai când nu mai erau bune de nimic. Oameni și lucruri la lada de gunoi, când nu mai puteau fi de folos – nu făcea să întreții viața din ele și să cârpești! Ce frumos să fii iarăși om și să te afli din nou între oameni; ce frumos să ți se poarte de grijă și să porți și tu de grijă altora.

Era destulă treabă de dimineață până seara. După ce culcau copiii, Ditte și cu stăpână-sa stăteau la lumina lămpii țesând și cârpind. Doamna Vang era neobișnuit de îndemânată; Ditte nu se putea lua la întrecere cu ea. Deodată cădeau amândouă pe gânduri; Ditte nu era vorbăreată de felul ei și doamna Vang, care în cursul zilei era atât de veselă și de vioaie se liniștea seara ca păsările. Ditte trăgea cu urechea la liniștea pașnică și ciudată care plutește într-o casă în care dorm copii, pe când mâini destoinice muncesc pentru ei. Uita unde se afla și i se părea că șade acasă, în cameră, ca o mămică ostenită, care culcase copiii și biruise necazurile zilei. Îi era Dittei oare dor de copilăria ei trudnică? Puse capul pe braț și plânse liniștit.

— Ei, ce s-a întâmplat? Doamna Vang o luă pe după umeri. Ce ai, fetiço?

— Îmi merge prea bine, răspunse Ditte suspinând, cu o încercare de

zâmbet.

Doamna Vang râse:

— Pentru așa ceva nu se varsă lacrimi de obicei.

— Nu, dar când eram copil nu m-am jucat niciodată – și asta-mi vine foarte ciudat.

Doamna Vang o privi întrebător; acum nu mai înțelegea nimic.

— Ar fi trebuit să vin mai demult aici, spuse Ditte, lipindu-se de stăpâna ei.

Și aici atingea un punct dureros; prea fusese expusă la multe și de multe s-ar fi putut foarte bine lipsi. Prea o roseseră unele adânc! După cum greșea și spunea „domnul” și „conița” fără să-și dea seama și fără să vrea – soții Vang interziceau cu hotărâre asemenea formule de politețe, căci doreau să li se spună domnul Vang și doamna Vang – tot așa se surprindea deodată că e bănuitoare.

— Oare nu cumva sunt atât de prietenoși cu mine numai ca să mă poată stoarce și mai mult? se întreba în sinea ei în special când se simțea foarte ostenită. În casa asta era cel puțin tot atâta treabă cât și în alte locuri, căci nici aici nu mai isprăveau niciodată! Doamna Vang muncea alături de ea și nu se cruța deloc; când era nevoie ca ele să se scoale mai de dimineață, venea chiar ea s-o strige, vioaie și proaspătă. Însăși pașii ei vioi pe scară dădeau zilei viață. Munca nu te apăsa, oricât de multă ar fi fost; nu se îngrămădeau treburile, pentru că nimeni nu căuta să scape de ele. Și-apoi, ea nu era disprețuită: nu simțea jugul pe grumaz.

Ditte nu mai avea impresia că-i cară pe toți în cârcă. Atâta doar, că ajunsese la capătul puterilor, căci prea sa abuzase mult de ea. Acum se împotmolise și trebuia să vină ceva din afară care s-o pună din nou în mișcare; adesea i se părea că se opriase ceva în ea, așa cum se întâmplă când trebuie să învârtești din nou arcul. Ajungea o privire mirată a doamnei Vang, ca să și treacă hopul. În sufletul ei se cuibărea rușinea și mâhnirea. Și pentru a se apăra, dădea vina pe alții. Poate că soții Vang aranjaseră ca ea să mănânce la masă cu ei și să rămână seara jos, numai ca s-o supravegheze și să facă economie. Mai bine era să nu te aștepți la dărnicie din partea nimănui. Pe urmă o ardea din nou pe suflet că putea fi așa de bănuitoare și deodată – pe când era fericită și veselă – apucau remușcările. Era uluitor de greu să se dumirească atâta vreme cât avea de luptat cu asemenea gânduri; se întâmpla s-o apuce pe Ditte pofta să lovească în ea însăși și în alții. Atunci doamna Vang se simțea silită să vorbească serios cu ea, până se liniștea.

Starea aceasta trecea peste ea ca un val. Sufletul i se închircise, tot așa cum i se chircise și trupul în copilărie; era nevoie să treacă un timp ca să-și ridice capul. Ieșise cam brusc la soare și se cojea pe alocuri: frumos nu arăta. Dar de dedesubt se iveau pielea cea nouă.

Sufletul Dittei se însănătoșea pe zi ce trecea și primăvara îi dădea o

mână de ajutor. Nu știuse niciodată că primăvara era un anotimp de-o frumusețe atât de nepătrunsă; acasă nu-și prea dăduse seama decât că însemna o ușurare în muncă, pentru că copiii puteau să stea pe afară cât era ziua de lungă și nu mai trebuia să-ți spargi capul să găsești mereu ceva de pus pe foc. După încercarea de ani de zile în blocurile capitalei, mintea i se deschidea. Se topea gheața din ea ca și cea de pe ogoare; în făptură ei simțea ca niște pârlăieșe ce izvorau din unghere tainice, făcându-și loc și cântând primăverii cu șopot de argint – pentru a se face apoi nevăzute. Veneau și treceau atâtea care nu se lăsau prinse și reținute – și cu atât mai puțin înțelese; lăsau în urma lor fie o îngânare de bucurie, fie o dulce durere. Le aducea seara și chiar noaptea – în special la lumina lunii – când stăteai culcat și nu puteai dormi din pricina luminii celei albe și ciudate, care plutea ca o vrajă prin cameră. Atunci trebuia să bage de seamă să nu-i atingă razele lunii obrazul pe când dormea. După cât îi spusese bunica, asta făcuse pe multe fele să-și piardă fericirea. Și Ditte mai credea încă temeinic în vorbele bunicii.

Zilele își urmau cursul, drept și luminos. O zi era puțin mai lungă decât cealaltă – și puțin mai caldă. În grădină se întâmpla mereu ceva nou, ba înverzea ici, ba colo. Copiii țineau socoteală de toate și veneau să raporteze. Atunci trebuia să iasă toată familia să admire minunea și domnul Vang era nevoit să dea lămuriri. Cunoștea numele fiecărei plante, știa cum se hrănea și cum se înmulțea – și aproape chiar și ce gândea. Sus, în camera lui de lucru, pereții erau căptușiți cu polițe de cărți; pe Ditte o înfiora când se gândea că el le va fi citit pe toate.

Dar soarele urca, urca mereu! După ce trezi viață în tufișuri și în flori începu să se îndeletnicească și cu pomii. Și într-o bună zi, veni pe după colț și trecu – tocmai când era gata să apună – și prin ferestruica Dittei. Ea ședea lângă masă și scria o scrisoare, iar soarele o sărută pe obrazul și așa roșu și cald, se juca un moment în păr, în jurul frunții netede, mistuindu-se apoi îndărătul pădurii.

Doamna Vang îi aduse o scrisoare. Era de la un tânăr care avea o grădinarie chiar în apropierea lor și le adusesese de câteva ori legume; o poftea pe Ditte la o serată la hanul din Lundehus.

— Trebuie să ne gândim serios să te mărităm, spuse doamna Vang care bănuia cam ce conține scrisoarea și acum o citea peste umărul Dittei; că așa nu mai merge. Sucești capul la toți tinerii de pe-aici. Mai înainte nu-i puteam convinge pe negustori să treacă pe la noi și acum nu mai avem altă treabă de cât să fugim la ușă și să spunem: „Nu, mulțumesc, n-avem nevoie!” Știi cum ți se spune pe-aici? Domnișoara „Nu m-atinge!”.

Ditte roși și doamna Vang dădu drumul râsului ei cristalin. Domnul Vang sosi din camera de lucru, trecând prin pod, privi șăgalnic și

încurcat, și fu nevoit să se încovoiaie și mai mult ca să-și poată băga capul pe ușă.

— Haide, intră, îi spuse doamna Vang. El intră cu băgare de seamă. Ditte îi dădu scaunul ei și se așeză pe divan lângă soția lui.

— E frumos aici, spuse el, privind prin cameră, dar lipsesc cărțile. Nu vrei ceva de citit?

— Ba... da, spuse Ditte tărăgănat; îi era rușine să recunoască faptul că nu citea niciodată. Dacă-ș putea avea Robinson, adăuga ea – o răsfoise la copii. Alte cărți nu cunoștea. Bucurie nu-i făcea oferta asta, căci se temea să n-o pună pe urmă la examen; învățatul pe de rost nu fusese niciodată partea ei tare.

— O să-ți dau ceva tot atât de distractiv, răspunse domnul Vang. Dar nu vrei să ieșim puțin la plimbare, Marie?

— Azi stau cu copiii acasă. Ia-o pe domnișoara Mann cu tine, spuse doamna Vang.

Vang, Ditte. și Frederik o luară spre apus, în direcția înserării. Vang mergea la mijloc și povestea – despre tulburările proletarietului din oraș. Cele spuse de el i se păreau Dittei ciudate; nu le înțelegea nici pe jumătate. Și totuși prin vocea lui domoală i se arăta o lume care se ridica deasupra problemelor de hrană și de bani și deasupra ciocnirilor răutăcioase dintre oameni. Așa își închipuise Ditte existența celor nobili și acum afla cum era traiul în mijlocul unor gânduri frumoase, de nepătruns și viața plină de îngăduință și de dragoste pentru cei care se află pe treptele cele mai de jos. Dumnezeu stătea deasupra și îi străjuia cu dragoste și cu îngăduință; în drumul către el, ea așezase pe stăpâni mult mai aproape de el decât se afla ea și cei de-o seamă cu ea – în straturi de aer mai curată și mai frumoase. Astă-seară i se părea că era și ea ridicată acolo și că se mișca trează – în țara viselor celui sărac.

— Cel sărac vrea să-i fie îngăduit să cânte despre minunăția pământului și despre splendoarea cerului. Aceasta este ținta adevărată a luptei, spuse Vang.

— Atunci de ce bea și-și face viața și mai amară? întrebă Frederik, dându-și importanță.

— Pentru că rachiul este singura forță care-l face să i se pară că i se dă dreptate. Și atunci își cântă imnul cu ajutorul lui. Ce-i vina lui, dacă îi iese cântarea cam răgușită.

— Da, tata spunea că trebuie să fie foarte plăcut să poți gândi gânduri! Dar numai când era cam afumat vorbea așa, își aminti Ditte.

— Când e treaz nici nu îndrăznește să se îndeletnicească cu gânduri asupra existenței – căci prea sunt mohorâte, spuse Vang.

Ditte și Frederik umblau de-o parte și de alta a lui Vang și-l priveau în față; ultimele raze de lumină i se oglindeau în ochelari. Frederik vârâse brațul într-al tatălui său.

— Ia-l și tu pe tata de braț! îi spuse Dittei. Se merge mai bine așa.

Ditte era fericită cu adevărat. Cum mergeau așa, în grup, ar fi putut foarte bine fi sora mai mare a lui Frederik, sau soția lui Vang. Îngânau în cor, cu voce îngroșată: „Acum se odihnesc pădurile...”

Doamna Vang îi aștepta în porțița grădinii.

— Ați stat mult și au trecut atâtia tineri pe-aici! spuse ea.

— Da, făcu Vang. Trebuie s-o mărităm pe domnișoara Mann. Altfel devine o primejdie publică!

Ditte râse – nu, nu-i ardea de căsătorie!

Îndrăgostită era ea – dar nu de-un bărbat. Primăvara i se strecura în vine, umplând-o cil belșugul ei – fără vreun scop anume.

11. ZILE BUNE

Doamna Vang își avea metoda ei. În casa lor se mânca întotdeauna la ora unu, ca să le fie mai ușor după masă. Când erau în bucătărie la gătit, i se putea năzări să spună deodată:

— Azi după masă rămâi mai bine sus și îngrijește-ți de lucrurile dumitale. Era ca și cum ar fi înțeles că Ditte simțea câteodată nevoia să fie singură în văgăuna ei.

Atunci își făcea de lucru prin cămăruță, deretica, așeza lucrurile altfel, ca să încerce cum se potrivea mai bine; apoi le schimba iarăși la loc și așa își găsea un fel de odihnă. Îl auzea pe domnul Vang curățindu-și gâtlejul în camera lui de lucru și se mișca încetișor, ca să nu-l tulbure. Când scria, toți din casă umblau fără să vrea, în vârful picioarelor, deși el nu cerea asta, căci era cu totul lipsit de pretenții. Lucrul venea de la sine; când spunea doamna Vang: „Tata lucrează!” era ca și cum ar fi existat o înțelegere între ei. Numai cei mititei nu respectau nimic, ci dădeau buzna pe neașteptate, ca o furtună, pe scări în sus, ca să-i arate tatei lucrul minunat pe care-l găsiseră: vreo pietricică, sau vreun cui ruginit. Doamna Vang se repezea după ei și striga cu glasul înăbușit: „Dar bine, copii!” Vang ieșea însă din cameră și-i lua pentru un moment la el. Când se deschidea ușa, izbucnea un val de miros de tutun peste coridor și pătrundea până și în camera Dittei - tocmai atât cât trebuia ca să-i facă plăcere. În camera lui de lucru nu era de stat, căci el ședea învăluit într-un nor de fum.

— Crede că se află în cer – altfel nu poate scrie! glumea doamna Vang. Îl certa mereu că fumează prea mult, deși de mirosul lui de tutun nu s-ar fi putut lipsi nici ea.

Ce curat era la Ditte! Capetele patului ei vechi de fier erau căptușite cu o pânză albă în cute, așa ca să nu se vadă metalul, lavoarul de lemn era acoperit cu o perdea albă, la ferestre atârnav perdele albe groase, pe care seara le trăgea. Ditte își iubea cămăruța și asta se vedea din curățenia luminoasă care domnea în fiecare ungher; totul mirosea a scrobeală proaspătă și a freat. Aci vărsase ea primele lacrimi de bucurie de când sosise la Copenhaga – ba chiar de când se făcuse mare. Aceasta se întâmplase în ziua când, acum câteva luni, intrase aici pentru întâia oară, cu sufletul stors. Camera modest mobilată

strălucea prietenos și într-o vază, pe măsuta de noapte, la capul patului, se aflau flori. Pentru întâia oară în viața ei, fusese Ditte primită cu flori; stăteau aici ca o făgăduială de odihnă sufletească și de vise plăcute. Mai târziu, avu ea însăși grijă să fie întotdeauna flori în camera ei; le culegea seara când ieșea la plimbare de-a lungul gardurilor vii și își aveau locul lor pe măsuta de noapte de la capul patului.

Pe scrin se afla o scoică mare, pe care o găsisese Ditte odată pe plaja de la curtea Bakke. Fără această scoică, n-ar fi fost nimic aici care să-i amintească trecutul. Fotografia copilului era bine păstrată într-un sertar; n-avea niciun rost s-o țină pe deasupra. N-ar fi făcut decât să dea loc la întrebări și când aflau oamenii adevărul, te priveau de sus. Ditte nu-și putea îngădui să sufere vreo știrbire în casa aceasta din prea multă sinceritate. De copil nu-i mai era chiar atât de dor; tot se mai gândea din când în când la el, dar dorul nu se mai arăta ca ceva ce-o seca la inimă, sau ca o nevoie a mâinilor, de-a apuca. Nici acasă nu mai fusese de multă vreme. Doamna Vang îi făgăduise paisprezece zile de concediu la vară și atunci avea de gând să plece acasă și să-i vadă pe toți ai ei.

Ditte tot mai creștea. În afară nu suferea nicio schimbare; creștea înăuntrul și simțea cum i se încheagă ca un sâmbure în suflet. Orașul i se înfățișa altfel de aici, de sus, de la granița dintre oraș și țară, de cât de colo, de jos, dintre blocuri. De aici putea avea o privire de ansamblu asupra orașului și a oamenilor. De aceea și locuia Vang aici – tocmai pentru a avea această perspectivă. El numea orașul „inima țării”; Ditte nu pricepea de ce; ei orașul îi sugera mai degrabă o burtă mare – când se gândea la toate câte le înghițea el, an cu an. Nu fusese oare chiar ea însăși gata-gata să fie înghițită de el? Dar, privit de aici, din vila Vang, Dittei îi plăcea orașul; te duceai în cursul zilei la Copenhaga, te uitai la vitrine și făceai cumpărături; sau mergeai cu toată familia la grădina zoologică.

Sub fereastra ei, se întindea drumul care ducea în câmp deschis și mai încolo erau ogoarele, curțile, gardurile și casele. Țăranii arau, vitele pășteau și pe șosea umblau drumeții, fiecare către ținta lui. Erau acolo lanuri de grâne, pășune, păduri și o grădinărie enormă. Păsările cântau, ploaia se revărsa peste toate și vântul sufla; venea apoi soarele și le încălzea iarăși. Era frumos și ciudat; Dumnezeu care era în stare să facă de toate, le crease și pe acestea; numai așa puteai înțelege lucrurile.

Dar colo, pe masa Dittei, se afla un obiect mic dreptunghiular – o carte. O scrisese Vang și fata nu pricepea cum puteau oamenii face așa ceva; când o deschideai și priveai paginile tipărite, ți se arăta o lume vie în fața ochilor, o lume pe care n-o mai văzuseși niciodată, care desigur că nici nu exista în realitate și pe care, totuși, ți se părea că o

cuoști atât de bine cu orașe și curți, cu sate de pescari, cu oameni care fiecare își avea bucuriile și necazurile lui. Dittei i se părea minunat faptul că n-avea decât să-și mute ochii de la fereastră la carte, pentru ca o lume nouă să răsară ca prin farmec în fața ei. Era curată vrăjitorie! Vang scrisese un lung șir de asemenea cărți, după cum aflase Ditte de la soția lui; în camera de lucru se mai aflau și alte cărți – cu sutele – pe care le scriseseră alții; fiecare în felul lui. Va avea ea acum grijă seara, când se va urca în camera ei, să nu facă zgomot – să nu se risipească duhurile din pricina ei! Acum știa ea ce este în joc. Vang veghea adesea cea mai mare parte din noapte; de câte ori se trezea Ditte, vedea prin crăpătura ușii o dungă de lumină pe dușumea – deschisese el puțin ușa, din pricina fumului de tutun. De fum era nevoie, căci altfel nu mergea. Era ciudat să te gândești că propriul tău stăpân, ședea colo și vedea năluci în fumul albastru. În întuneric îi trecea prin gând Dittei: dacă bunul Dumnezeu n-ar fi creat lumea – atunci oare ar fi putut-o crea Vang? N-ar fi putut spune care lume ar fi fost mai bună. În tot cazul, însă, dragostea era mai frumoasă în lumea lui Vang.

Ditte ședea și citea, cu mâinile apăsate pe urechi, ca să nu se amestece zgomote nedorite. O supăra când auzi scârțâit de căruță colo în drum – tocmai într-un loc din carte unde nu era vorba de căruță. Totuși o auzi lămurit pe doamna Vang strigând de jos, cu mirare:

— Asta-i Lars Peter!... Mai auzi apoi trântindu-se o ușă și-o văzu fugind pe cărarea din fața casei.

Într-o clipă Ditte fu jos! Tocmai se opreau colo sus, pe șosea: Lars Peter, Sine și toți copiii – căruța era plină! Doamna Vang se pregătea să le ajute să coboare. O sărută pe Sine pe gură.

— Ah, iartă-mă! spuse ea mișcată. Dar v-am îndrăgit pe toți din pricina Dittei. Privea de la unul la altul cu ochi strălucitori.

— Carevasăzică nu ne-a ponegrit – și nici de râs nu ne-a făcut, spuse Lars Peter vesel. Se rezemă de crupa calului pe când cobora din căruță. Bună ziua, fată! O apucă pe Ditte de obraji și-i scutură capul. Îmi pare bine că te văd!

Veniră și Frederik și surioara Inge și ceilalți băieți – toți, din toate părțile. Sosi și Vang cu cel mai mic în brațe, prin porțița grădinii de zarzavat.

— Căluțu'! strigă copilul, arătând către cal și făcând ptru-ptru din buze de i se umezi bărbia.

De fapt, avuseseră de gând să plece îndată mai departe, la oraș; calul era ostenit și se cerea la grajd; Lars Peter își spusese că poate Ditte o să fie învoită pentru restul zilei de azi și-i va însoți. Dar de așa ceva nici vorbă. Doamna Vang stăruia să intre și să ia o gustare – pe urmă se vor mai face și alte planuri. Vang fu de aceeași părere.

Lars Peter stătea cu privirea pironită în pământ și scormonea în

buzunarele mantalei lui de călătorie, pe când Ditte și doamna Vang îl trăgeau din toate părțile; avea aerul că e în căutarea unui obiect, dar în fond nu era decât încurcat și căuta să câștige vreme.

— Ce zici tu, mamă? întrebă el pe gânduri.

Sine râse; în obraji ei roșii se iviră gropițe adânci. Ei, atunci se lăsă tras, Paul și Rasmus avură grijă de căruță. Crescuseră foarte mult de când plecase Ditte de-acasă: se făcuseră băieți mari.

Lars Peter fu condus în camera de lucru a lui Vang și acesta îi dădu o țigară; jos nu se fuma din pricina copiilor. Se zăpăci de tot când văzu atâtea cărți.

— Ești în stare să le citești pe toate? întrebă el cu îndoială.

Vang fu silit să admită că pe multe din ele nu le citise – și poate că nici nu va avea vreodată vreme să le citească.

— Cu cititul n-am stat eu niciodată prea bine, spuse Lars Peter; nu se potrivește cu treburile în aer liber; când intri în casă, îți vine să adormi. Dar poate că se întâmplă cu cărțile ca și cu oamenii; încet, încet, încep să-ți fie dragi acei pe care-i cunoști și ai dori să-i ai cât mai mult cu tine. Trebuie să fie însă a dracului treabă să șezi și să tragi litere din condei; pe mine nu m-ar putea nimeni sili s-o fac, nici chiar dacă m-aș pricepe.

— Nu, plăcut nu-i, asta cam așa e, spuse Vang serios. Aș schimba bucuros cu dumneata, care bați drumurile. Dar am ceva pe inimă, care mă împinge să scriu – și mă gândesc că poate altul în locul meu n-ar spune ca mine. De altfel, oamenii judecă arareori atât de drept ca dumneata; în general, te invidiază.

Pe urmă, femeile aduseră sus cafeaua; o băură pe balconușul din fața camerei lui Vang.

— Asta-i în cinstea dumitale, Lars Peter, spuse doamna Vang deschis. Căci altfel, musafirii n-au voie să urce aici. Dar dumneata ne ești foarte simpatic; nici nu știi cât am vorbit noi despre dumneata, despre copiii dumitale și despre toate din sat. Se încălzise cu totul, vorbind.

— Și eu vă iubesc – dar sigur că mai întâi pe nevastă-mea! spuse Lars Peter. Sunteți o femeie strașnică, cu toate că sunteți cucoană. Dar cum dracu' – iertați-mi vorba – ați știut că-s eu? Doar fata n-o fi putut chiar așa să mă fotografieze în ochii dumneavoastră.

— Nevastă-mea-i ghicitoare, spuse Vang glumeț. Dar și dumneata trebuie să fii ghicitor, dacă-ai văzut că-i cucoană. Că așa ceva n-a observat nimeni până acum, și nici ea nu-și dă vreo osteneală să arate că-i fată de comandor.

— Asta nu-ți este deloc pe plac, nu-i așa? spuse doamna Vang, mângâindu-l pe cap. Dar acum, să mă iertați; trebuie s-o șterg pentru un moment. Ditte mai poate rămâne deocamdată aici cu voi. Făcu un semn soțului ei, care o urmă în camera de lucru.

— Cred că n-au parale, îi șopti Ditte lui taică-său. Le pare rău și nu știu ce să facă.

— Doar n-am venit să-i supărăm cu ceva. Am vrut numai să le dăm bună ziua! se șperie Lars Peter.

— Au spus întruna ce bine ar fi să veniți și voi odată aici și-o să le pară rău acum că plecați așa pe loc. Ai ceva bani, tată?

— Cum să nu, fată! strigă Lars Peter ușurat. S-a nimerit bine, că tocmai am ridicat de la bancă o parte din banii Sinei – vrem să tragem o raită cât suntem în oraș și să vedem de nu găsim ceva. Scoase o bancnotă de-o sută de coroane și o dădu Dittei. Portofelul îi era doldora de bancnote – după cum văzu Ditte cu mândrie.

— Așa-i că avem o mamă bogată? Lars Peter o privi vesel pe Sine. Dar ăștia, firește, nu-s de mâncat! Vrem să deschidem o prăvălie. Ei, vorbește cu stăpânii tăi.

— Lasă că trag eu singură o fugă la prăvălie, spuse Ditte. Pot să-i cheltuiesc pe toți? Atunci aș achita și datoriile noastre.

— Ce fată strașnică s-a mai făcut, nu-i așa? spuse Lars Peter, după ce plecă Ditte.

— Așa a fost ea din totdeauna. Ar merita un bărbat bun, răspunse Sine.

— Ei, cam așa unul ca mine, nu? râse Lars Peter. Știi, mă cam temeam să nu fi luat ifose de cucoană.

Doamna Vang se întoarse la ei. Fata trebuie s-o fi pus în curent cu chestia banilor, căci ea veni și se opri la spatele lor, apucându-i de umeri. Nu spuse nimic, dar își trecu mâna îngândurată, în părul creț de la ceafa lui Lars Peter; deodată se plecă și-l sărută pe locul cela mare, chel din creștet.

— Dumnezeu știe unde-or fi copiii, luă Lars Peter altă vorbă. Se temea să nu înceapă femeia să-i mulțumească.

— Sunt în grădina de zarzavat cu ai noștri, spuse doamna Vang. Să vedeți cât de bine s-au împrietenit. Paul și Rasmus le arată alor noștri cum să sape cazemate. Păcat că n-a putut veni și Christian cu voi.

— Cum, îl cunoașteți și pe Christian? Nu... că acum slujește cu adevărat. Dar se prea poate să sosească într-o bună zi, – că suferă de boala hoinăreliei.

— N-a moștenit-o de la străini, spuse doamna Vang râzând.

— Nu, răspunse Lars Peter, trăgându-se de păr. Nu... așa-i! Cu ocazia aceasta ieși la iveală că nu plecaseră de-acasă azi, ci că trăseseră o raită de câteva zile și că aveau în căruță provizii și o lampă de gătit. Se opreau pe la margini de pădure și-și pregăteau masa; ultima noapte o petrecuseră la un țăran din Nødebo.

— Trebuie să fie minunat, spuse doamna Vang. Și eu aș vrea să fac o asemenea excursie. Ochii îi străluceau.

— E ușor de aranjat așa ceva – căci nu-i alta de făcut decât să mergi

pe șosea încotro te duce nasul. Dar trebuie să te fi născut pentru asta și să te mulțumești cu orice.

— De așa ceva suntem noi în stare, soțul meu și cu mine, căci suntem și siliți în situația noastră, adăugă ea zâmbind.

— M-am mirat foarte mult când am auzit ce oameni grozavi sunteți, spuse Lars Peter; dar acum înțeleg, căci cei cu inimă bună au întotdeauna prea puțin – ei, așa se întâmplă! Dar unde-i căruța? sări el ca fript.

Doamna Vang râse.

— Soțul meu și cu Frederik, au dus-o peste drum la cârciumă. Ne-am gândit că-i mai bine să rămâneți aici, decât să căutați gazdă în oraș. Vă adăpostim noi dacă nu sunteți mofturoși.

Ei, cât despre asta! În ce-l privea pe Lars Peter, l-ai fi putut atârna și în cuier și tot ar fi dormit; dacă era nevoie – dormea, slavă Domnului, oriunde.

— Dar n-am fi vrut să vă stingherim!

Ditte și cu surioara Else sosiră ținând un coș mare de provizii de câte o toartă și în urma lor venea Vang. Lars Peter le ieși înainte, peste câmp; avea chef să arunce o privire pe-acolo; Sine preferă să rămână acasă cu femeile.

— Mă întreb cum se face că pământul este atât de bine lucrat în partea din afară, de lângă șosea, și atât de părăginit de partea cealaltă, spuse Lars Peter când îl ajunse pe Vang.

— Ei, pentru că aici e specula în joc, lămuri Vang. Cum zărește un avocat o bucată de pământ, s-a isprăvit cu ea; e ca și cum a suflat dracu' peste dânsa; nimic nu mai crește.

O luară împreună peste ogoare. Lars Peter crezuse că Vang era un om ciudat și rezervat, nici pe departe atât de vioi și de deschis ca nevastă-sa și că se socotea mai ceva decât alții. Asta venea însă de-acolo că-i plăcea să lase pe alții să vorbească, în timp ce el asculta și-și făcea observațiile lui. Când erai așa, între patru ochi cu el, era foarte simpatic – și cele ce spunea aveau cap și coadă. Cunoștea foarte bine împrejurările în care trăiau oamenii după cât se vedea, și nu cruța pe nimeni, lucru pentru care nici n-ar fi fost vreo pricină, după părerea lui Lars Peter. De cei mari n-avea niciun pic de respect.

— Noi suntem aceia care gândim în locul lor! repeta el întruna.

Lars Peter știa foarte bine că el și cu ai lui trudeau pentru cei mari; această concepție puneă tot mai mult stăpânire pe mintea lui; dar cele ce spunea Vang îi erau cu toiuł noi.

— Ei, dacă voi dați capul și noi ceștialalți brațele, lor nu le mai rămâne mult de dat, făcu el râzând.

— Ba da, ei dau burta, răspunse Vang serios.

Era ciudat să-l auzi pe un om tăcut ca el, exprimându-se astfel; dar tocmai în apele liniștite și adânci cresc ierburile cele mai ciudate.

Din balconul vilei se striga și se tăceau semne; îi chemau la masă.

În sufragerie se pusese o masă lungă, de sărbătoare, cu flori și cu vin. Vang trase un jilț de stejar, cu spătar înalt și cu coloane răsucite, în capul mesei, unde era de obicei locul lui.

— Aici să șezi, Lars Peter Hansen! spuse el și-l privi lung și cu admirație.

Era într-adevăr un loc de onoare; Lars Peter se simți încurcat când se așeză acolo.

— Nu s-a făcut niciodată atâta caz în jurul meu, spuse el încetișor.

Și ce mai ospăț! Copiii erau scoși cu totul din țâțâni; râdeau și vorbeau toți odată. Dar așa-i plăcea lui Vang.

— Mesele sunt ale copiilor! spunea el.

Lars Peter băgă îndată de seamă că Vang, pe când mânca, ținea pe genunchi pe cel mai mic dintre copii.

— Altfel nu-mi ticnește, spuse Vang.

— Tocmai ca tine, tată, făcu Ditte privind cu dragoste de la unul la altul; de bucurie avea trandafiri în obraji.

— Da, ca mine, răspunse Lars Peter cu invidie. Asta așa-i. Acum nu mai țin pe nimeni în brațe; puștilor li se pare că sunt prea mari. Dar mi-a făgăduit mama pe cineva de Crăciun, dacă mă las de tutun.

Sine roși și mai tare.

— Doamne, suntem treisprezece la masă! strigă ea cu o spaimă caraghioasă. Toți râseră, mari și mici; așa de nostim îi ieșise din gură.

— Da, mama e superstițioasă, spuse Lars Peter. Slavă Domnului, asemenea beteșug n-am.

— Asta-i semnul distinctiv al familiei dumitale. Vang ridică paharul în cinstea lui. Nu v-a fost niciodată teamă de întuneric și de aceea ați fost întotdeauna prizonieri. Trăiască cei ce nu sunt superstițioși – ci credincioși! Să credem în oameni, nu în stafii și diavoli.

Și doamna Vang ridică paharul.

— Sunteți nebuni după copii pentru că trăiți vremuri noi! se adresă ea celor doi bărbați. De aceea să-i urăm noroc Șinei.

— Astă-seară ne ducem la Tivoli, spuse Vang. Adică cei mari.

— Așa? strigă Frederik obraznic. Atunci merg și eu!

Doamna Vang râse. Tot timpul parc-o gâdila cineva, așa de zburdalnic râdea ea azi de toate fleacurile. Trebuie să găsim pe cineva să rămână cu copiii, spuse apoi, pe gânduri.

— Am eu grijă de ei, făcu Lise. Tot sunt prea ostenită să mai ies.

— Tu, fetițo? strigă doamna Vang ca picată din cer...

— Asta? Asta a condus doi ani singură-singurică toată gospodăria acasă, făcu Lars Peter mândru.

— Acum ascultați și planul meu, spuse doamna Vang. Astă-seară mergem noi cei mari la Tivoli și mâine merge Ditte cu părinții și cu toți copiii – și cu ai noștri – la grădina zoologică și mai vizitați și

orașul. Pe urmă vă întoarceți aici să luați prânzul, rămâneți peste noapte și amânați plecarea pe poimâine. În felul acesta aveți toată ziua de mâine înaintea voastră.

— Dar la grădina zoologică vreau și eu! spuse Vana;. Avea aerul că i se făcuse o mare nedreptate.

— Atunci nu stau. nici eu acasă, hotărî nevastă-sa. Numai că așa, veți mânca târziu; n-aveți încotro!

12. DITTE CULEGE TRANDAFIRI

În sfârșit veni și vara! Căldura era atât de mare, încât se prefăcea în valuri compacte, care apăsau pământul și îți scânteiau dinaintea ochilor. Numai pe copii părea că nu-i atinge: ședeau grămadă pe iarbă, mâncau agrișe și coacăze și flecăreau. Cei patru veneau așa de nostim unul după altul, cu un an diferență între ei. Frederik se dusesse cu bicicleta la Sund(7) să se scalde.

Doamna Vang și cu Ditte ședeau pe balconul de sub camera de lucru a lui Vang și coseau. Îl auzeau umblând sus; își curăța pipa, o bătea de grilajul balconului și intra din nou în cameră. Amândouă tăceau. Agitația lui le preocupa. Se întâmpla să umble așa, forfota, toată ziua, să cotrobăiască pe undeva și să stea de vorbă cu toți – și totuși să fie cu gândul în altă parte! În asemenea momente el lucra în sinea lui, nestingherit de lumea din afară; i se citea aceasta în ochii care erau ca de somnambul. Atunci nu-i păsa de nimic; doamna Vang spunea în glumă că-i tralala!

Coseau o rochie pentru Ditte, din muselin înflorat, pe care-l cumpărase doamna Vang chilipir. Dădeau zor mare. Din pricina căldurii stăteau cu picioarele goale în sandale.

— Mai facem economie și de ciorapi, spuse, doamna Vang; fusese ideea ei.

— Dar trecătorii!... Ditte nu prea era sigură că-i bine ce făceau.

— Mare cucoană mai ești! o tachină doamna Vang. Ce ne pasă de ei! Afară de asta vor crede că avem ciorapi de mătase de culoarea pielii; acum e foarte modern să pari cu picioarele goale.

Vang ieși din cameră și ciocăni pipa de spumă de mare.

— Nu pe rochii, te rog! strigă nevastă-sa în sus.

— Pardon! Se plecă tare peste balcon, ca să le poată vedea. Apoi veni jos. Stați acolo ca două surori, spuse el privindu-le bucuros; ca două surori frumoase și bune. Dar la lunganul de bărbat nu se gândește niciuna dintre voi. Azi nu bem ceai? Tare mai e cald!

Ditte aruncă lucrul din mână și sări de pe scaun.

— Cred c-am dat în mintea copiilor, spuse ea, fugind la bucătărie.

— Sau poate ți-i gândul la măritiș? strigă doamna Vang veselă după dânsa.

— Drăguța de fată – ce frumos umblă dusă pe gânduri! Ai putea să te îndrăgostești de ea!

— Dacă-ai fi bărbat, spuse doamna Vang serioasă, mi s-ar întâmpla așa ceva.

Ditte strigă din bucătărie:

— Copii, copii, ce vreți, ceai sau compot de agrișe?

— Compot de agrișe! răspunseră ei; dar de cea cu coajă!

— Atunci, fuga în chioșc! Plină și caldă răsună vocea ei prin aer. Pe urmă aduse ceaiul.

— Cum îți plac ciorapii noștri cei noi? Doamna Vang întinse un picior. Ar fi fost cu cale să bagă singur de seamă. Nu vezi că sunt de mătase?

— Foarte frumoși, dar nu sunt cam prea scumpi, la urma urmei? Femeile râseră.

— Parc-ai fi de lemn! Și încă se mai spune despre poeți...

Vang îi dădu capul pe spate și i se uită în ochi:

— Ce se spune despre poeți – și ce mă privește asta pe mine? întrebă el.

— Ce, oare nu ești și tu poet?

— Eu sunt un om viu, auzi! Asta-i tot – și cu asta basta! Toți oamenii cu adevărat vii sunt poeți!

— Și eu sunt foarte vie – cât despre poetă...

— Tu ești o moară hodorogită – o adevărată moară hodorogită! O sărută pe amândoi ochii, pe urmă se duse înapoi la el în cameră.

— Nu poate suferi să-i spui că e poet, făcu doamna Vang încet. Urăște arta și pe artiști, cum poate ai băgat și dumneata de seamă – zice că sunt frizeri. În ce-l privește, își dă toată osteneala să spună lucrurilor pe nume. Nici nu s-ar crede cât e de greu să faci asta. Susține că minciuna este lipită de noi – și că trebuie să învățăm de la popor.

— De la noi! strigă Ditte speriată. Dar noi n-avem idei de arta poeziei.

— Poate că tocmai de asta – nu prea știu nici eu bine ce vrea. Vang e atât de tăcut. Nu s-ar spune că este un răzvrătit, nu-i așa? Dar, n-ai nicio grijă, îl supraveghează ei; tare ar vrea să-i găsească nod în papură, numai dacă ar putea, Deocamdată nu pomenesc despre el, dar într-o zi. când vor avea prilejul!... Atunci o să mi-l ia, Ditte!

— Și numai pentru că ține cu cei săraci? Ditte nu pricepea; privea înaintea ei fără să înțeleagă.

Doamna Vang aprobă din cap.

— Acesta-i viitorul! Ori s-arunce zdrențele, ori să-i îmbrace pe cei bogați cu ele. Și dacă se întâmpla ceva, va fi și el acolo – de asta sunt sigură. Vai, Ditte, nu există nimic pe lume, de care să nu-i doresc să aibă parte! Se plecă peste masă și-și lăsă capul pe brațe.

Ce brațe frumoase are! gândi Ditte și ce frumoasă și bună e! Se plecă peste ea și-i atinse ușor părul negru și des; nu înțelegea nimic din cele ce spunea, dar simțea nevoia s-o mângâie. Deodată veni unul dintre copii în goană să arate ceva și doamna Vang râse; își revenise.

Mereu venea ba unul, ba altul din copii. Surioara prindea gâze, le ținea în vârful degetului și le cânta ceva – când deodată, pe neașteptate, gâza se desfăcea la mijloc ca o fasolă și întindea aripi nebănuite, luându-și zborul. Cârnel sosisi cu o rămă grasă și roșie, care se chircea în pumnul lui murdar.

— Ce bun e! spuse el, dar nu-l băgă în gură. Nu era decât o încercare de a le speria pe mama și pe Ditte, ca să le facă să țipe.

— Ia, te rog, nu ne mai speria, răule! spuse doamna Vang, amenințându-l. Ditte nu vedea și nu auzea nimic – era dusă pe gânduri. Își amintea de copilăria ei chinută și de eforturile sterpe ale familiei ei; era ca și cum venea noaptea un duh și înghițea tot ce agonisneau ziua. Și iată că exista cineva care îndrăznea să iasă la iveală și să spună adevărul. Că doară ei înșiși nu puteau s-o facă. Încătușați! O trecu un fior, un simțământ de groază și de admirație te făcea să dai totul uitării.

— Hai să probăm rochia, o auzi spunând pe doamna Vang.

Intrară în camera de culcare a doamnei Vang și a copiilor, unde se afla oglinda. Ditte își scoase rochia. Brațele-i albe străluciră în soarele după-amiezii; obrații îi ardeau, în ochii ei mai dăinuiau urmele celor auzite. Ditte ținu brațele întinse în lături, pe când doamna Vang îi încheia rochia.

— Parcă ești o prințesă din basme, care te gătești ca să înceapă povestea, spuse doamna Vang, învârtind-o ca pe-o sfârlează. Vine bine, nici nu-i greu să faci rochii pe asemenea trup. Du-te sus, să te vadă și soțul meu! Ia să vezi cât de frumoasă-i Ditte! strigă ea în sus.

Vang ținea ușa deschisă din pricina căldurii; Ditte intră cu obrații roșii de bucurie și de sfială.

— Ce frumoasă ești! spuse el, privind cu plăcere tânăra arătare. Hai să te ridic! O apucă cu amândouă mâinile de talie și o ridică până în tavan. Acum trebuie să-mi dai ciocolată! spuse el vesel.

Ditte privi în jos în fața lui; forța lui și toate o amețiseră. Ochelarii scânteiau și, în dosul lor, ca în dosul unor ferestre, stătea ascunsă adânc în ochii lui singurătatea temniței – Ditte era acum în stare să vadă și asta. Lunecă în brațele lui și, cu ochii închiși, își apăsă gura pe-a lui. Apoi o luă la fugă pe scări în jos.

Ditte n-ar fi putut spune dacă-l sărutase ea pe Vang, ori dacă Vang o sărutase pe ea; în schimb era absolut sigură că pentru nimic în lume n-ar fi dorit ca lucrul să nu se fi întâmplat. N-ar fi vrut cu niciun preț să fi fost altfel: totul părea pătruns de căldură și de dulceață și toate lucrurile iradiau dragoste. Ziua era o încântare, o beție, un vis și nici

noaptea nu era altceva. Deschidea ochii cu încredere asupra unei zile îmbibate de fericire – și-i închidea seara plină peste măsură de-o așteptare încărcată de făgăduieli. Ea le cuprindea pe toate și toate o învăluiau pe ea.

Ditte făcuse un copil, dar nu se dăduse niciodată unui bărbat. Prea de multe ori se pusese la încercare duioșia ei de mamă și spiritul ei de sacrificiu, niciodată însă și dragostea ei. Acum venise forța și o trezise la viață, răsunase strigătul care-i chema inima nu la cărat poveri, ci la un joc minunat de trândăvie. În făptura ei era de multă vreme o îngânare și acum începu și sângele să cânte. Simțea în ea mișcarea unor cete cântând; un nesfârșit alai de nuntă în sărbătoare și inima se rostogolea peste toate cu salturi îndrăznețe. Era ca o pasăre ameită, bătând ușor din aripi; era silită să-și apese palmele pe inimă, ca să poată adormi.

Se lăsa târâtă de dragoste fără muștrări de cuget. Nu mai era loc în simțurile ei pentru vreo socoteală; îl iubea pe Vang și Vang o iubea pe ea – mai mult nu înțelegea. Pe copii îi îndrăgi și mai tare și față de doamna Vang simțea o supunere oarbă. Din când în când îi trecea prin minte întrebarea, dacă doamna Vang bănuia ceva? Se întâmpla ca doamna Vang să-i mângâie obrazul cu o lucire în ochi, care părea să spună: „Știi mal mult decât îți închipui!” când se întorcea Ditte acasă seara târziu din oraș și Vang o aștepta la ultimul tramvai. Când Ditte duse într-o zi un mănunchi mare de flori de câmp în camera lui Vang, doamna Vang își petrecu brațul după Ritul lui și-i spuse:

— Îți merge bine, acum au două grijă de tine!

Mâinile calde ale doamnei Vang simțeau nevoia să vină în atingere. cu cei pe care îi iubea, pe când stătea de vorbă cu ei – parcă ar fi vrut să sublinieze vorbele, sau să le dea o formă mai blândă.

Întrebarea răsărea în mintea Dittei, dar ea o lăsa să lunece în gol; niciodată nu fusese doamna Vang mai prietenoasă și mai dragăstoasă cu ea; erau ca două bune surori. Ditte nu era geloasă pe doamna Vang.

De un singur lucru se temea Ditte și, anume, ca Vang să nu-și schimbe atitudinea față de soția lui; dar el continuă să fie și mai departe același soț neschimbat de bun și de liniștit. Da, era liniștit, poate chiar mai liniștit decât înainte; din făptura lui izvora o putere tihnită, care îi învăluia pe toți. Nu-ți venea a crede că era atât de bătaios față de lume; aici, acasă, nu făcea niciodată să se nudă vreo disonanță.

Fu o vreme plină de fericire pentru Ditte; la început de fericire senină și-apoi – când i se păru într-o dimineață că o vede pe doamna Vang cu ochii plânși – de fericire disperată. Poate că era numai ceva din fundul făpturii ei care o făcuse să vadă așa ceva – poate muștrarea de conștiință pe care n-o cunoscuse până atunci; în tot cazul se văzu silită să se oprească și să gândească. Își văzu apoi din nou de drum,

dar fericirea nu mai fu aceeași, căci ceva se știrbise din ca în momentul când fu prinsă în laț și cercetată. Adesea se prefăcea chiar într-o fericire amară, într-un dulce păcat. Nu se sinchisea de nimic, când deodată, se adunau norii, fără să-și dea seama de unde – și iată că, viața se umplea de durere și de o dulce vinovăție. Ba plângea, ba se bucura, ba se rușina, ba era mândră, mândră că era iubită de un bărbat, care era atât de mare și de deștept și care avea o soție atât de bună și de frumoasă.

Când nu se frământa, umbla ca într-un vis fericit, pe jumătate adormită, privind totul ca și cum ochii i-ar fi fost acoperiți de un văl. Dar când gândurile începeau să-i cerceteze faptele, o apuca groaza și îngheța de spaimă: mereu se ridica ceva la care nu se gândise niciodată. Nu numai că se încurcase în dragoste, dar se încurcase într-o dragoste vinovată. Nu pentru că se dădea liberă și fără legătura căsniciei, ci pentru că se dădea unui om căsătorit! Nimic nu era mai rușinos pentru o fată tânără, decât să aibă legături cu un om însurat – așa cum era cazul la ea. Dacă aflau cei de-acasă, nu s-ar mai putea arăta pe-acolo; copilul i se ierta, dar așa ceva nu! Lars Peter n-ar mai putea rămâne în sat și copiii, bieții de ei, abia atunci ar avea de îndurat.

Ditte păstra suferințele pentru sine; numai fericirea o împărțea cu altul. Din pricina asta suferințele nu erau mai ușor de îndurat, ci dimpotrivă, singurătatea părea să le agraveze. Dacă descoperă doamna Vang ceva, ea care era atât de bună? Să fi fost aspră și rea, nu i-ar fi fost nici pe departe atât de greu! Adesea Ditte nu cuteza nici măcar să i se uite în ochi; chiar dacă ar fi avut curajul, tot n-ar fi putut s-o facă: nicio vorbă nu suna atât de groaznic ca minciună și înșelăciune! Câteodată își închipuia că doamna Vang știe ceva; i se părea că i-o citește pe față și c-o aude din sunetul glasului ei, Era o situație îngrozitoare! Și totuși se simțea fericită; zile întregi umbla ca beată, învăluită într-o ceață de vis și de căldură și-i era dor de întuneric.

— Ciudat simțământ să fii condamnat a iubi numai în întuneric, spuse doamna Vang într-una din zile, pe când călcau rufe, și privi visătoare în depărtare. Ditte era chiar bucuroasă de întuneric! Să fugă nu putea; așa ceva nici nu-i dădea măcar prin gând.

Într-o zi pe când erau ocupate cu pregătirea prânzului, Ditte stătea la robinetul de lângă fereastră și curăța pește. Ploua și bătea vântul; venise frigul. Sus, în camera lui, Vang umbla de colo, colo; deci lucra. Ciudat cum se prefăcea totul la el în activitate; nu lucrase niciodată atât de mult ca în vara aceasta. „Lucrează cât doi”, după cum se exprima doamna Vang, zâmbind cu nevinovăție și cu o ușoară accentuare care te făcea să ciulești urechea un moment și să ascuți.

— A trecut și vara, spuse doamna Vang de lângă plită: ciudată vară!

Ditte vru să răspundă, dar vorbele îi rămaseră înfipite în gât; ochii îi ardeau. Nu îndrăzni să se întoarcă, ci se plecă zeloasă peste scândură; știa ea bine că acum avea să se întâmple ceva.

Doamna Vang se apropie, puse ceva din mână pe masa din bucătărie, luă altceva, pe urmă se opri în loc. Ditte sta nemișcată cu fața la cele ce făcea, ca să nu vadă doamna Vang că plânge.

Simți brațul femeii pe umăr; atingerea îi făcu bine.

— Ditte, spuse doamna Vang încetișor.

— Da, Ditte își șterse fata cu brațul gol, dar nu ridică ochii.

— Nu mai putem! Nu, Ditte, acumă nu mai putem niciuna dintre noi, nici chiar eu!

Ditte își întoarse fața udă de lacrimi spre ea; părea disperată.

— Nu, nu-s supărată pe tine, Ditte! spuse doamna Vang râzând. Râsul ei părea că vrea să împingă ceva deoparte, ca să poată pătrundă. Și de ce-aș fi supărată! Numai că aici în casă – nu putem rămâne amândouă – și eu, și dumneata. Plecă fruntea pe umărul Dittei.

— Și eu am vrut să-mi dau demisia, spuse Ditte, plângând. Sunt foarte amărâtă.

— Nu-i nimic... dacă o iei așa, spuse doamna Vang, consolând-o. Ce posezi nu-ți poate lua nimeni. Numai că e așa de ciudat – tu – eu – sus – jos! Așa toate-s încâlcite! Râse din nou, de data asta vechiul ei râs sonor. Și cum trebuie să te streкори pe ascuns – biata de tine! Luă capul Dittei în mâini și o sărută. La masă să nu se cunoască, spuse ea. Nici tu, nici eu nu vrem doar să facem scene.

Ditte ar fi dorit să părăsească totul pe loc, așa cum se afla.

— Dar lucrurile tale, fată! Doamna Vang se opri o clipă încurcată. Pe urmă îi aduse Dittei haina și pălăria. Atunci pleacă imediat, dacă dorești așa, spuse ea. Dar mai întâi ia-ți rămas bun, ca lumea, de la Vang.

— Nu, asta nu! Ditte se feri cu mâinile. Era gata, gata să se prăbușească.

— Te poți duce la căminul liceului popular de fete, îi spuse doamna Vang, încheind-o la palton. O să-ți împachetez lucrurile și-o să ți le aduc după masă acolo. Și nu uita că rămânem prietene – în veci!

Doamna Vang o petrecu afară.

— Așteaptă un moment, spuse ea și-i culese un trandafir mare, roșu. Ia-l, este ultimul din grădină. Rămase pe treapta înaltă a bucătăriei și flutură batista albă.

Dar Ditte nu privi îndărăt. Plângând, o luă spre oraș. Ultima bucată până la tramvai fugi și pe când sta pe platforma din spate a vagonului care pornise, descoperi că pierduse trandafirul.

13. CÂINELE

Domnul intră în sufragerie, unde deretica Ditte, nu era încă complet îmbrăcat.

— A avut Scott scaun? întrebă el curios.

— Nu știu, răspunse Ditte scurt.

— Nu s-a cerut în curte?

— Nu!

Bătrânul iuncăr de vânători se întoarse cu pași mărunți spre dormitor; mersul și ținuta lui mai păstrau ceva din deprinderile altor vremuri.

— Ciudat! îl auzi Ditte spunând. În noaptea asta l-am dus de două ori jos. Are ceva, cu siguranță! Nevasta-sa nu-i răspunse.

Pe urmă intră, din nou, în surtucul lui verde de dimineață. Scoase din bufet o sticlă de vin de porto și Ditte îi aduse un ou crud.

— Ei, acum să-i dăm lui Scott un întăritor de dimineață, spuse el, bătând gălbenușul într-un păhărel de porto. Câinele fu scos de sub masa din sufragerie, unde dormea noaptea pe-o cuvertură de blană. Părea să aibă mare-chef să muște pe careva. Ditte trebui să-i desfacă fălcile, iar domnul îi dete aperitivul cu de-a sila; câinele vărsă imediat totul.

— Cred că are gastrită, spuse stăpânul. Îi miroase din gură. Cu siguranță că are gastrită. Amalie! strigă el spre ușa deschisă a iatacului.

— Blana miroase a acru. Așa-i la câinii cu părul lung, spuse Ditte.

Bătrânul ofițer îi aruncă o privire nimicitoare. Pe urmă, jignit, intră cu pași mărunți în iatac.

— Trebuie să țină dietă, îl auzi Ditte de-acolo. Trebuie să cauți o carte de bucate pentru câini, Amalie. Dar nu lăsa asta în seama fetei; cei din popor nu iubesc animalele.

Ditte zâmbi. Ce-i drept, pe Scott nu prea-l iubea ea.

După masă, bătrânul domn ieșea să facă o plimbare cu câinele, când îi îngăduia guta din picioare. Când n-o putea face, Ditte trebuia să-l scoată pe bulevard. Jumătatea de oră cât ținea plimbarea câinelui, părea că nu se mai sfârșește; Scott era rău crescut, trăgea de lesă și-o târa și pe Ditte dintr-un loc într-altul.

— Mergi după el, îi spusese bătrânul iuncăr în primele zile, când ieșise cu Ditte s-o învețe cum să plimbe câinele. Să-i faci pe plac. Numai să-l ții bine, ca să nu-ți scape.

Nu exista nimic destul de scârbos, în care Scott să nu-și bage nasul și Dittei îl era rușine. Se bucură când se scurtară zilele și întunericul îi ascundea pe jumătate, pe ea și pe câine.

Când se întorcea acasă, prima întrebare a boierului era:

— A avut ieșire? Când minunea nu se întâmplase, se pierdea cu firea. Are o colită a intestinului gros, spunea el. Sărmane Scott, n-o prea duci tu bine cu sănătatea, ce zici?

Doamna zâmbea ironic.

— N-are nimic, spunea ea. Azi dimineată a zbughit-o afară și a mușcat de picior pe-un om care aducea un pachet. Am fost nevoită să-i dau cinci coroane drept despăgubire pentru că-i rupsesse pantalonul.

— Să știi că omul era suspect; ai să vezi; avea el ceva pe conștiință! Scott nu se repede la oameni nevinovați, nu-i așa, Scott, băiatule? Cinci coroane – nu trebuia să-i dai un ban! Mai bine chemai un sergent, poate că-l mai și aresta.

Doamna nu se lăsa convinsă să pună mâna, când era vorba să i se facă câinelui o clismă, sau să i se dea ulei de ricin, ori vreun întăritor. Nu spunea decât:

— Nu, mulțumesc! și-și vedea de treabă. Atunci, Ditte, vrând-nevrând, trebuia să ajute. Plăcere nu-i făcea.

Încolo, însă, locul nu era greu.

— Dacă fugi odată, sau dacă i s-ar întâmpla ceva! îi spunea conia Dittei, când erau singure. Nu poți face așa, să aibă un accident? Nu mi-ar părea rău deloc.

— De ce nu ia conia mai bine un copil de suflet? întrebă Ditte.

— Ei, domnul iuncăr nu poate suferi copiii! Și, sincer vorbind, e cam primejdios să iei un copil sărac. Se țin doar atâtea rele de ei, chiar dacă îi iei de mici. Dar să știi că pe Scott tot ai putea să-l lași să fugă – de dragul meu. N-o să te cert deloc!

Câteodată se întâmpla să se rupă câinele din mâna Dittei și să se facă nevăzut. Atunci era nevoită să se plimbe în sus și în jos pe stradă și să aștepte până când – adesea chiar după câteva ore – câinele nimerea singur 'napoi. Să urce fără el nu îndrăznea.

Într-o seară se plimba pe bulevard strigându-l cu glas scăzut, încurcată. Un tânăr meseriaș se ivi dintr-o stradelă lăturalnică.

— Strigi câinele ăla ciobănesc, scoțian? o întrebă el.

— Da, răspunse Ditte fâstăcită.

— Aleargă pe-acolo, prin stradelă, domnișoară, spuse el. Așteaptă, că ți-l aduc eu îndată.

— Bagă de seamă, că-i mușcă pe străini, spuse fata cu teamă; el însă se și făcuse nevăzut în stradelă; îl auzi strigând și fluierând se întoarse

îndată ținându-l pe Scott de lesă. Câinele dădea din coadă și sărea pe el.

— Vezi, domnișoară, că nu se dă la mine! Mie numi face nimeni nimic! Împinsese pălăria pe ceafă și râdea vesel. Râdea și Ditte – de recunoștință și pentru că era drăguț.

— Da... așa se pare! spuse ea.

O conduse până la poartă.

— Când ești liberă? o întrebă el, dându-i mâna.

— Joi, răspunse Ditte, fugind înăuntru. La orele șapte, mai strigă ea apoi găfâind, de sus, de pe scară.

Ditte așteptă joia cu plăcere. Îi era urât și-i era dor să iasă și să se distreze; să mai știe și ea că era puțin curtată. Cântă în timp ce spăla vasele până ce conita fu nevoită să iasă și să-i facă observație; îndată ce isprăvi treaba, se duse să se gătească. Își cruța hainele, dar astă seară își puse rochia cea mai bună – dorea să fie drăguță! Deodată se întrebă: va veni el oare? Poate că-și găsisese alta, cu care să iasă – așa erau calfele! Dar oare l-ar mai recunoaște? Abia de avusese timp să se uite la el.

Stătea la poartă și o aștepta. O salută scoțându-și mai întâi pălăria, apoi dându-i mâna.

— Îți mulțumesc c-ai venit, îi spuse el, trecându-și brațul pe după talia fetei și sărutând-o. Numele meu este Georg Hansen, calfă de zugrav, adăugă el. Și pe tine cum te cheamă, fetiço?

Ditte râse, pe urmă îi spuse. Parcă se cunoșteau de când lumea. Braț la braț se duseră la o sală de dans.

Ditte nu fu dezamăgită. Era mai drăguț decât și-l amintea; subțirel și sigur de sine. Costumul pe care îl purta nu prea era de calitate bună dar îl prindea. Nu arăta a meseriaș; fața îi era fină și palidă, cam adâncită la tâmpile; părul negru și subțire unduia ușor și ochii îi erau neobișnuit de inteligenți. Dansa bine! Pentru Ditte fu aproape tot atât de plăcut să-l privească dansând cu altele, ca și să danseze cu el. Era cu adevărat cavalier! Toate ar fi vrut să le invite la dans; se vedea imediat în ce punct din sală se afla, căci partenera lui râdea cu toată fața.

Mai erau acolo și alți bărbați și încă mai bine îmbrăcați decât dânsul. Când se înfierbânta la dans, i se ridica gulerul într-o parte, căci era prins de-o cămașă de lână. Și manșetele îi lunecau mereu în jos; se vedea că n-avea cămașă de pânză. Dar cum se pricepea să conducă! Și avea buzunarul plin de bani. Mereu o ducea pe Ditte dincolo, la bufet, și cheltuia o mulțime cu ea. De fapt, nici n-avea rost s-o trateze atât de des; totuși, ea îi era recunoscătoare. Ieșeau pentru prima oară împreună – mai târziu o să-l învețe ea să fie mai cu scaun la cap.

Se convinse însă repede că era mai ușor de spus, decât de făcut.

Georg era lucrător capabil și câștiga foarte bine; dar lucra în salturi și de cum simțea bani în buzunar, nu mai avea chef de treabă. Era mai mare jalea să vezi cum își neglija îmbrăcămintea; toată garderoba lui era formată din cele câte erau pe el. Ditte cumpără material și-i cusu cămași, apoi încercă să pună mâna pe bani, când văzu că are din plin și să-l atragă într-un magazin de haine. Dar el luă altă vorbă, o sărută și găsi sute de pretexte șagălnice și irezistibile, oricât lua ea lucrurile în serios. Când nu mai știu cum să țină piept bunelor ei temeiuri, căută un pretext și o șterse.

Odată izbuti, în sfârșit, să-l ducă într-o prăvălie; pe când priveau însă la stofe, se făcu nevăzut! Când se revăzură, peste câteva zile, era distrus. Topise banii până la cele câteva coroane cu care cumpăraseră o poșetă pentru ea.

— Asta-i ca să încheiem pace! spuse el întinzându-i darul cu un aer abătut. Nu-i mai rămânea Dittei decât să-i ia capul în mâini și să-l sărute, ca pe un copil nevolnic ce era.

Se simțea obligat să-i aducă de fiecare dată câte un dar, căci altfel își închipuia că nu-i cum trebuie să fie. Dacă Ditte nu se bucura de cadou și-i spunea c-ar fi mai bine să cruțe banii, băiatul se simțea tare nenorocit.

Era bun, poate chiar prea bun. Oricine îl putea trage pe sfoară, să-i ia banii, când avea; oricine îl putea târî după el. Slăbiciunea lui era că nu era în stare să spună nu, la nimic. Și-apoi acest imbold bolnăvicios de-a cheltui, atâta vreme cât mai avea un gologan în buzunar. Nu că ar fi simțit nevoie de alcool, dar băutura făcea parte din ansamblu. Nu se îmbăta niciodată căci nimic nu se prindea de el. Dar, după ce hoinărea câteva zile, se făcea alb ca varul și părul i se lipea de tâmple. Atunci era cu totul schimbat; devenea morocănos și arțăgos.

— Dă-l încolo, îi spuse într-o seară soră-sa Dittei, când se întâlneau pe stradă. Nu-i de soi, e o zdreanță!

Dar Ditte nici nu se gândea să-i urmeze sfatul. Îl iubea așa cum era: vioi, talentat, nepăsător și bun; răul era la el ceva întâmplător și de care se va pricepe ea să-l dezbrace. Când ieșea cu dânsul, toate mergeau strună și atunci n-avea pereche. Nimeni nu era în stare să lucreze ca el; tovarășii lui de lucru recunoșteau că era cel mai destoinic dintre toate calfele de zugrav din oraș. Las' c-o să trăiască ca bine la el!

Fără să-și dea seama, și fără s-o fi dorit, Ditte avea din nou pe cineva căruia să-i poarte de grijă. Simțea nevoia acestui lucru și când se gândea la Georg, în timp ce-și vedea de treabă, simțea că-i este, în fond, ca un copil nespus de drag. Asta putea da loc la suferință; dar nimic nu i se părea mai firesc decât să-i ia în mâini fața palidă încadrată de părut acela subțire și ușor ondulat, când venea la ea plin de căință, după ce-și făcuse iarăși de cap. I se mai întâmpla Dittei să se

ducă și degeaba la câte o întâlnire stabilită de el. Atunci desigur că întâlnise altă tată într-o zi, însă, rășărea din nou, așa de credincios, de senin și de firesc, ca și cum n-ar fi existat nicio întrerupere în relațiile lor: nu se putea lipsi de ea!

Într-o duminică după masă, stabiliseră să iasă împreună Ditte urma să-l ia de acasă de la el; unsese pâine cu unt și fierseze câteva ouă, ca să aibă el ce lua la lucru luni dimineată, căci de mâncat, mânca la întâmplare. Făcuse un pachet frumos, legat cu sfoară și cu un bețișor de ținut. Își cumpărase și o pălărie nouă și se bucura c-o să i-o arate. Ploua și pălăria nu ținea la ploaie, dar ea dorea ca el s-o vadă cum îi stă.

La poartă și-o scoase și o băgă sub palton. Ținea cu atenție haina cu mâna stângă și fugi cu capul gol de-a lungul străzii laterale. Turna cu găleata și ea se grăbea; pachetul se bălăbănea de mâna dreaptă, cu care-și ținea rochia ridicată, juponul alb se izbea de călcăie și părul i se lipise de față. Negustorul din colț stătea în ușa prăvăliei și-i strigă ceva râzând, iar în gangul porții de peste drum, stătea Georg, care-i ieșise înainte! Dar el se întoarse brusc și-o luă de-a lungul străzii, ca și cum n-ar fi văzut-o; își ridicase gulerul până peste urechi. Gâfâind, Ditte îl ajunse din urmă și-și băgă brațul într-al lui, dar el se desfăcu.

— Ce mutră-i asta? o întrebă supărat.

— Plouă așa de tare... și pălăria mea cea nouă... Vai cum m-am grăbit! Se uită la el cu ochi strălucitori și cu o privire în care se citea căință și dragoste. Dar el își feri privirea; după ochii lui nesiguri și înțepători, înțelese îndată că nu era în apele lui.

— Ai umblat iar haimana, spuse ea nenorocită, și eu care m-am bucurat atât de mult să te văd!

— Ce-mi pasă! Mai bine șterge-o înapoi acasă – râde lumea de noi!

Ditte înțelese că ziua era stricată.

— Bine, atunci adio! spuse ea atingându-i brațul Dacă-i așa, mă duc acasă. Oricât îi veni de greu, zâmbi și-i întinse pachetul. Asta-i pentru mâine, la lucru.

Atunci se înfurie grozav.

— Ce-mi vâri mâncare pe stradă, ca unui cerșetor? Făcu o gaură în hârtie și-i aruncă o felie de pâine cu unt în față. Ditte fugi plângând; el se luă după ea și aruncă într-însa bucată cu bucată. Felii de salam, lebervurst, brânză – zburară după ea. Ouăle moi loviră poarta de ambele părți, pe când ea se strecura înăuntru. Îi căzu stăpânului aproape în brațe. La zintâi fu concediată.

Și acum trebuia s-o ia de la capăt: să lupte pentru de trei ori liber pe săptămână, să fugă la pancartele cu anunțuri, să alerge la stăpânii de la răsărit și de la apus, să se lase cercetată, măsurată și cântărită. Și dacă găsea, în sfârșit, ceva, însemna s-o ia de la început, într-un cămin

nou, cu camere noi, cu instrucțiuni noi și cu obiceiuri noi cu care trebuia să se deprindă, cu capricii noi cărora trebuia să li se supună – dacă nu voia s-o ia din nou de la început!

Ditte se plictisise de pribegia aceasta fără de sfârșit. Nu mai avea răbdare să fie alungată din casă în casă și să treacă iarăși prin atâtea; acum voia să mai încerce și pe cont propriu și să lucreze cu ziua: să spele, să calce și să servească la mese. Atunci poate ar putea să-și aducă și copilul; îi era dor de el.

Se duse, deci, și-și închirie o cameră.

14. GEORG ȘI DITTE

Lars Peter și Sine se mutaseră la oraș cu cățel și cu purcel; acum erau căsătoriți de-adevăratelea și aveau o prăvălie de fierărie în Istedgaade. Băieții mergeau la școală și Else, care terminase școala, urma cursul de cuminicare. După cuminicare voia să ia o slujbă într-o prăvălie. După masă băieții lucrau în oraș, dar aveau de gând să plece pe mare de îndată ce vor fi scăpat de școală. De la Christian venise o scrisoare – din America de Sud. Eră prima lui călătorie și părea foarte mulțumit. Acum, în sfârșit, umbla prin lume.

Familia avea, locuință bună, dar Ditte îi vizita rar. Karl se ducea pe la ei și Ditte simțea că Lars Peter și Sine nu erau mulțumiți de felul cum își organizase ea viața. Le ajunsese la ureche chestia cu Georg. Și apoi, erau atât de îndrăgostiți! În viața lor comună era o strălucire care-i făcea Dittei rău s-o vadă.

Pe Georg nu-l vedea; nu se mai arătase din ziua când îi aruncase cu feliile de pâine în cap. Îi era rușine! Ditte nu avea intenția să-l caute. Nu era supărată pe el și nici nu-i pretindea să-și pună cenușă în cap și să vie s-o roage să-l ierte. Dorea, însă, să vie fără să-l cheme, ca să știe și ea că-i iubită. De altfel, de asta nu se îndoia; simțea numai nevoia de-o biată dovadă, cât de mică. Ea îl mai iubea încă, dar era nevoie să facă el primul pas – de dragul relațiilor lor viitoare! Era bun și blând când nu-și făcea de cap și-o să-i dea ea creștere și-o să-l dezvețe ea de băutură, când vor fi împreună cu adevărat. Avea mare nevoie de ea – Dumnezeu știe cum îi mergea!

Ditte se simțea singură. Fusesse la Nødebo să-și ia băiatul, care era acum un ștregar de cinci ani; dar părinții lui adoptivi nu vrură să i-l dea. Cu sila nu-l putea lua, mai ales că băiatul nici nu voia să se uite la dânsa. Închiriasse o cămăruță ieftină într-una dintre hodoroagele gata să se dărâme din Dronningens Tværgaade; locuia aici și când nu se ducea la lucru ședea și se amăra. Nu prea ieșea, ci le da cu plăcere o mână de ajutor celorlalte femei din casă; supraveghea copiii când se duceau mamele la petrecere, sau când alergau de colo-colo să-și caute bărbații.

Pericită și fără griji, nu mai putea fi; chiar dacă petrecea câteodată câteva ore plăcute, tot mai rămânea în sufletul ei un locșor în care nu

pătrundea lumina și bucuria și în care dăinuia întunericul. Acum era tocmai pe dos de cum fusese altădată: pe atunci în sinea ei exista întotdeauna un punct luminos, oricât de adânc ar fi fost întunericul care o învăluia.

Ditte putea prea bine să fixeze momentul acestei prefaceri – urmasa după plecarea ei din casa Vang. Se gândea adesea la lunile fericite petrecute acolo – și-și dorea să nu fi trăit niciodată în casa lor. Nu pentru că avusese relații cu Vang, de asta nu s-ar fi căit ea nici dacă ar fi fost să trăiască o sută de ani. Un bărbat frumos, voinic și bun respirase pe inima ei – și ea i se dăduse, îi dăruise prima ei dragoste! Asta era așa cum trebuia să fie: nu lăsase în urmă decât dulceață; rămășițele acestei iubiri mai dăinuiau prin ungherele sufletului ei.

Pe de altă parte, însă, această iubire îi aprinsese sufletul: asta era nenorocirea. După viața pe care o dusesse – cu muncă plăcută, interese spirituale, în tovărășie omenească – îi venea greu să se regăsească în întunericul umed, care o cuprinsese din nou. Aruncase o privire în țara făgăduinței – acesta era blestemul care căzuse pe capul ei. Nu putea considera întâmplarea aceea ca pe ceva nemeritat, ca pe-o pomană, ci o lua ca pe ceva de la sine înțeles, ca pe-un drept ce i se cuvenea de la viață. Înșiși soții Vang o învățaseră să ia lucrurile astfel. Și acum, iat-o aici, cu pretențiile ei de om în fața vieții – simțindu-se dală afară. Întâmplarea i se înfipsea adânc în suflet și era de neșters, pe când lumea căreia îi aparținea prin naștere i se ridica în fața ochilor ca un iad. I se părea că este întocmai ca nenorocitul căruia, pe când își făcea osânda în ocna umedă și rece, i se strigă colo jos, unde se afla, că este nevinovat și că fusese jefuit de o mare moștenire. Deci, după ce-l păgubiseră, îl mai și batjocoreau. Mai bine n-ar mai fi aflat nimic, niciodată!

Viața de aici, din cartierul Adelgaadp, vechi și gata să se dărâme, nu-ți putea da curaj. În jurul ei nu vedea decât nevoie și mizerie; la poarta azilului pentru cei fără adăpost, chiar peste drum de ea, se îngrămădeau oameni cu cea mai îngrozitoare înfățișare: vineți de frig, zdrențăroși și umflați; seara «străzile erau pline de femei stricate și de marinari străini, așa încât n-avea curajul nici să scoată capul. În cartierul dimprejur, copiii se prăpădeau; un ajutor adevărat nu era în stare să dea, căci tot ce putea face, era să le ajute vecinilor care locuiau pe aceeași sală cu ea. Era, deci, cu atât mai îngrozitor. Trăia acum chiar în inima mizeriei zugrăvite de Vang – despre care le citea el, când se adunau seara cu lucrul în jurul lămpii. Pe-atunci le luase ea, la urma urmei, ca pe niște scorniri de-ale lui, pe când azi vedea și pipăia mizeria. Ea aparținuse sărăcimii fără s-o fi cunoscut. Aici nu exista nimic care să poată fi înfrumusețat, sau judecat cu indulgență.

Numele străzilor erau foarte distinse – strada Regelui, a Reginelor, a Prințului Moștenitor, a Nobilimii. Ditte însă nu mai visa la fericire;

renunțase să mai aștepte minuni. Se mulțumea să se gândească la Georg. Locuia la numai câteva străzi depărtare de ea – pe strada Prințului; dar un prinț din povești nu era el nici pe departe. Ditte o știa tot atât de bine ca și ceilalți. Adesea cheltuia atât de mult, încât avea nevoie de un acout pe câștigul viitor ca să poată scoate lucrurile de la amanet; cadourile pe care i le dăduse erau și ele luate pe datorie. Nu tot. ce strălucea la el era aur; mai cuminte era să nici nu-i iei în seamă vorbele mai mult decât meritau. În prezența lui, însă, viața căpăta strălucire.

Într-o zi află că era bolnav. Se duse îndată la el.

Când o văzu, se prăbuși cu totul; se aruncă cu pieptul peste marginea patului și izbucni în plâns. Ditte îi luă capul în poală și i-l ținu așa. Slăbise de i se vedeau oasele, părul îi era lipicios și neîngrijit. Patul era murdar și de multă vreme neorânduit, n-avea cămașă pe el, ci numai o biată flanelă subțire de lână – se mai afla și într-o stare de spirit îngrozitoare. Boala și deznădejdea îi istoveau spatele slăbit. Ea îl așeză cu grijă înapoi în pat.

— Acum stai frumos sub plapumă, până fac rost de cărbuni să aprind focul, îi spuse Ditte.

Zăcea acolo privind-o, pe când ea ațâța focul și deretica prin cameră. Ochii lui căprui n-o slăbeau. Îi urmărea fiecare mișcare, cu o căutătură de copil, plină de bunătate și de încredere. Ditte îi zâmbea și-i spunea ba una, ba alta; atunci zâmbea și el slab, dar nu-i răspundea. Și deodată ea băgă de seamă că ațipise cu ochii înecați în lacrimi.

Se furișa lângă pat și-l privi plină de bucurie și de durere. Capul lui palid ca moartea și slăbit zăcea liniștit, aproape prea liniștit; stătea eu fața în sus. Era frumos – cu toată barba nerasă și sudoarea bolnăvicioasă – dar chinuit. Pe fața lui mai flutura încă un zâmbet, un zâmbet pentru ea; dar sub acesta se mai afla și altă trăsătură, care nu oglindea nimic din afară, dar se afla acolo. Trebuie să fi venit dinăuntru și poate venea chiar din adâncuri mai profunde decât își dădea el însuși seama. Ce-i rodea pe dinăuntru spiritul bun și luminos și-l târa spre pierzanie? Ditte nu-l întrebese de ce zăcea, căci tot n-ar fi folosit. Mai purta urmele unui chef strașnic; mâna dreaptă era încă rănită rău și în jurul unuia din ochi se mai vedeau umbre galbene-verzui. Erau pe cale să dispară – deci, trebuie să fi fost vechi de-o lună. Și tot mai zăcea! Avea oare vreo leziune internă? Lupta cu moartea? Pe Ditte o trecu un fior. Se strecură binișor afară și rugă pe o vecină să aibă grijă de el un moment. Se duse acasă, își împachetă lucrurile și le aduse aici.

Urmă o vreme de fericire anevoioasă. Ditte își organiza în așa fel treburile, încât să poată trage o fugă până acasă, de câteva ori pe zi, să

vadă de Georg, să-i încălzească ceva de mâncare și să-l mai învioreze. Încerca să se intereseze de noutățile politice ca să i le poată povesti și-i cumpăra ziare. El citea cu plăcere și avea câteva cărți groase, romane, pe care le luase de la o bibliotecă le împrumut. Nu avusese energia să le ducă îndărăt. Dittei nu-i plăcea asemenea dezordine; pentru ea, a da ceva înapoi era lucru sfânt, dacă se vedea silită să împrumute. Dar acum era prea târziu și cărțile prindeau bine. Când le isprăvea, le începea de la început cu același interes, cum fac copiii!

Așa își trecea el vremea și era recunoscător pentru orice făcea pentru el. Se simțea bine culcat și nu-și exprima dorința să se scoale și să iasă din casă. Ditte nu se supăra, ci o lua drept o dovadă de cât era el de suferind; dacă nu-ți făceai iluzii, n-aveai nici dezamăgiri. Totuși începea să se trezească în ea speranța că va fi bine de-acum încolo.

Pe la trei-patru dimineța se scula, alerga cu ziare câteva ore – ca să aibă vreme pentru el în cursul zilei și mai lua și altele de lucru, dacă se ivea prilejul. Era destul de greu să încropești existența. Dar, oricum ar fi fost, Georg tot încântat era. Ditte era surprinsă cu cât de puțin se mulțumea, în fond; chiar și cel mai neînsemnat fleac îl putea fericii.

— Minunat! spunea la orice. Să vezi tu când m-oi scula eu, adăuga apoi vesel. Abia atunci or să meargă lucrurile ca lumea. Atunci vom câștiga amândoi.

Seara și duminica, Ditte era ceva mai liberă; atunci se așeza pe marginea patului și dezbăteau lucrurile mai îndeaproape. Ea îi povestea despre băiețelul ei; doar nu putea ține secrete față de el, acum când trăiau ca și căsătoriți.

— Las' că ți-l aduc eu, o încredința el. Dacă părinții lui adoptivi refuză să-l dea, mă adresez poliției.

Ditte nu credea că ar fi de folos.

— Poliția, zicea ea, nu ține cu noi!

— Ba da, când se ceartă săracii între ei, poliția poate fi de folos, susținu Georg.

Se înzdrăvenea încet și începu să suporte și mâncarea, dar Ditte trebuia să fie cu băgare de seamă, căci se pomenea deodată că vomită totul.

— Tot așa mi-a mers de când mă țin minte, spunea el, zâmbind de spaima ei. Vezi doar că sunt om subțire!

Într-o zi îl găsi sculat; când se întoarse acasă, ședea la fereastră și privea la zăpada căzută proaspăt. Era slab și palid, totuși asta însemna un pas înainte.

— Știi la ce m-am gândit? spuse el. Am cugetat asupra vieții. Pentru cel ce privește – ea n-are niciun sens. Ca de exemplul binele și răul – nu le poți împiedeca cu niciun chip! Chiar dacă-ți pare rău că faci cuiva griji și necazuri, tot n-ai ce face. Poate că suferi tu însuși mai mult decât oricine – dar vina tot o porți. Ce sens au toate, în fond?

Ditte râse.

— Filosofezi în toată regula, spuse ea veselă și mândră că era atât de deștept. Dar iată aici altceva – am adus o găină friptă. Mi-au dat-o vechii mei stăpâni, iuncherii. Sunt foarte de treabă; bătrânul spune că nimeni nu l-a îngrijit atât de bine pe Scott, ca mine.

Georg aruncă o privire spre friptură.

— Nu știu de ce, dar mâncarea nu m-a interesat niciodată, spuse el dus pe gânduri; cel puțin nu sub formă solidă. adăugă într-un acces de humor amar.

— La drept vorbind, nici băutura nu te-a interesat, răspunse Ditte repede. Asta-ți venea numai așa când te apuca! Știi ce cred c-a fost? Nerăbdare. Nevoia de a vedea că se întâmplă ceva.

Acum nu-și mai exprima vreo dorință de schimbare; cel mai bine se simțea în cameră. Dintr-un punct de vedere, Ditte era mulțumită că însănătoșirea lui mergea atât de încet. Așa cel puțin știa ce se petrece cu el.

Când se întoarse însă acasă într-o bună zi, el dispăruse – fără să lase vreo lămurire. Ditte rămase înlemnită, cu ochii țintă în camera pustie; își ținea mâna lipită de piept. Toată noaptea veghe cu lumina aprinsă și a doua zi nu se duse la lucru; nu se simțea în stare. Palidă și amărâtă stătea la fereastră și privea pe stradă, în speranța că-i va vedea Venind. Poate ca zăcea în acest moment pe undeva. În tot cazul își prăpădea iarăși puținele puteri – totul se distrugea din nou.

Spre seară, apărură deodată în ușă, cu micul ei Jens de mână.

— Ia te uită ce ți-am aduși un băiat grozav – gata la domiciliu. L-am cumpărat de la magazin, spuse el râzând cu poftă. Ei, nu te bucuri și tu un pic, fetițo?

Dar asta nu-i veni Dittei ușor; abia acum își dădu drumul spaimei și încordării.

Nici băiatul nu era încântat de ea; îi era mai degrabă frică. De Georg se atașă însă așa, de la sine: toți se îndrăgosteau de el. Asta era cu atât mai bine, cu cât el avea să se ocupe mai mult de copil.

Georg ieșise prea devreme și fu silit să stea câteva zile în pat. Băiatul ședea pe patul lui și Georg îi citea tare dintr-o carte. Era un roman franțuzesc, în care se vorbea de un soț și de o amantă, despre necazurile lor la gândul că legătura va avea urmări.

— Cum citești băiatului așa ceva? întrebă Ditte. Doar nu înțelege niciun cuvânt.

— Ba da – Jens înțelege, spuse băiatul jignit. Or să aibă un mititel!

— Ei, vezi! exclamă Georg mândru. E un băiețel deștept, creierul lui funcționează bine.

Parcă erau doi vițeluși – amândoi foarte copilăroși – Dittei îi făcea plăcere să-i asculte.

Trecură astfel două săptămâni, pe urmă sosi un jandarm de la țară și

luă copilul.

— M-aș putea duce să-l iau din nou, spuse Georg. Dar să știi că tatăl băiatului e bine cu ei și nu poți lupta cu poliția dacă și-a pus ochii pe tine. Mai bine ia-ți unul în gazdă.

— Asta nu-i același lucru, răspunse Ditte amărâtă.

— Pe copii îi iubești pentru că sunt copii – și nu pentru că ai avut ghinionul să-ți cadă la sorți, ia-ți unul în gazdă și mai câștigi și bani.

De bani aveau într-adevăr nevoie! Georg începuse să iasă și să ia și câte o lucrare ocazională, dar asta nu făcea mult pe săptămână. De lucru serios nu se găsea, căci iarna era sezon mort pentru zugravi.

— Ar însemna să tragem pe sfoară Serviciul Social, căci aici n-avem voie să luăm copii în gazdă, spuse Ditte.

— Ei, Serviciul Social! râse Georg. Ai mai auzit de multe ori să se amestece Serviciul Social? Nu-i va merge nici copilului mai bine decât ne merge noua, spuse apoi serios. Ar fi însă tare nostim s-avem un pușor în cuib. Tare mai ciripesc ei vesel.

Luară deci un copil și luptară cu frigul și cu anotimpul întunecos. Sărăcia era oaspe statornic în casa lor, dar se înțelegeau bine și iarna era pe trecute. Zilele începură să se lungească. Georg se ținea bine, afară doar de-un singur pas greșit mititel, nu făcuse nicio pozna. Într-o zi o luase razna; Ditte înțelesese din faptul că-i dispăruse fața de masă cea bună. Dar se întoarse acasă devreme și se culcă. Când adormi, Ditte îi cotrobăi prin buzunare, găsi chitanța de amanet și-o puse bine, pentru ca într-o zi când va avea bani, să scoată fața de masă. Nu spuse nicio vorbă cu privire la cele întâmplate – nu merita să faci caz de așa ceva! Peste câteva zile aduse el însuși vorba:

— Am făcut o prostie, spuse el. N-o să se mai întâmple.

Ditte îl crezu; se ocupa foarte mult de copil și nu mai avea chef de ieșit seara.

— Despre mine mai poți lua unul, spunea el, pe când se juca cu copilul.

— Nu-i nevoie, răspunse Ditte cu căldură, la vară îl vom avea pe-al nostru.

— Atunci o să luăm o locuință ca lumea, într-un cartier frumos, spuse el. Asta de-aici e o gaură infectă. Cum voi începe să am de lucru fix, vreau să rămâi tu acasă. Nu-i bine când trebuie să umble femeia la lucru.

Ditte n-ar fi avut nimic împotrivă, erau destule de făcut și-acasă. Se ivi și ocazia să capete el de lucru la interiorul unei clădiri mari, care se transforma în bancă. Maistrul îi făgăduise să pună o vorbă pentru el. Ditte se bucura că se va odihni puțin; era ostenită de goana după lucru.

15. LICHIDAREA

Iarna grea de pe străzi și de pe șantiere pătrunsese și în case; Ditte nu izbutea să împiedice ferestrele să înghețe până la cerceveaua de sus. Trebui să sufle până făcu o gaură în gheață ca să poată privi în stradă. Pusese copilul în pat, să nu degere; lemnele de foc se isprăviseră cu două zile înainte de termen și gerul te înnebunea. Ce folos că soarele se urca tot mai sus pe cer, dacă tot nu-l vedeai? Peste acoperișuri juca zăpada, pe străzi se îngrămădeau troienele și aerul era îngroșat de ger. Toate ferestrele din cartier erau înghețate; celorlalți le mergea ca și ei – cărbunii nu ajungeau. Și la ceilalți erau suflate găuri pe geamuri: ca și ea oamenii pândeau pe la ferestre. Și la ei era azi zi de plată – slavă Domnului că avea săptămâna numai șapte zile!

Pentru Georg și Ditte nu numai că era zi de plată, dar mai era și de lichidare! O lună întreagă făcuseră față din aconturi; acum se socotea acordul și se plătea și restul. Acesta era destul de mare, după cât știa ea; Georg trudise mult Colo, pe masă, era o listă lungă cu tot ce-și doreau și cu toate de care aveau nevoie. Întocmiseră lista aseară și ea se tot lungise. Lui Georg îi dădea mereu în gând altceva de trecut pe listă; o garnitură de blană pentru Ditte, jucării pentru mititel, ba una, ba alta pentru amândoi. La el nu se gândea deloc! Ditte mai cercetă azi lista încă o dată și tăie cea mai mare parte dintre lucruri de pe ea; banii s-ar fi dus și așa; iar dacă mai rămâneau câțiva gologani nu strica.

Se înfășură în broboadă și privi strada cu atenție. De cum îl va zări, va fugi jos să-l primească chiar din poartă. Să vadă el cât îl iubea ea de mult!

— Uite-l pe tata! auzi un glas vesel' de copil din camera de-alături; acolo aprinseră lampa. Prin crăpăturile pereților intrară și la ea dungi subțiri de lumină. Mereu, mereu se aprindeau tot mai multe lămpi în locuințele din jurul ei. Bărbatul venise acasă, familia ședea în jurul mesei și simbria săptămânală se împărțea: pentru foc, mâncare, chirie – și lozul de loterie. Pe Ditte o trecu un fior – uitase să preschimbe lozul lui Georg!

Strada era cufundată în întuneric, dar ea tot mai stătea la fereastră.

Când, în sfârșit, își dădu seama, era prea târziu să se ducă să-l ia de unde lucra. Totuși, își luă broboada și ieși pe stradă. Două ore se învârti încolo și încoace, de la un capăt al stradelei la celălalt și fu atentă la tot ce se mișca. Nu cuteza să cotească după colț, căci ar fi putut să vină din partea cealaltă. Oamenii răsăreau din ceață și se făceau din nou nevăzuți în ea; aveau o pavază de zăpadă într-o parte, din creștet și până-n tălpi. Oricare dintre trecători ar fi putut să fie el – căci trebuia doar să vină! De fiecare dată când renunța și voia să se ducă sus, se iveau o figură nouă în raza felinarului din capătul străzii și ca se repezea într-acolo.

— Îl aștepți pe Georg? o întrebă o lungană care venea dinspre Helsingörsgaade: una dintre păsările de noapte ale cartierului. Pe asta zău nu face să-l aștepți! L-am văzut în Nyhavn – era cu chef!

Atunci se înapoie acasă să se culce.

A doua zi cerși pe credit niște cărbuni de la negustor și făcu foc în sobă. Când va veni acasă să aibă ce-l reține – acum o luase iar razna. Deretică prin cameră și-și puse o rochie nouă; când va veni să pară mulțumită; o mutră acră l-ar putea alunga din nou. Șezu și-l așteptă până după masă, pe urmă duse copilul la o vecină și fugi în Slotsgaade, unde locuia sora lui Georg; poate că știa bărbatul ei ceva, căci erau tovarăși de chefuri. Când se întoarse, fi spuse vecina că el fusese pe-acasă – cu un prieten. Mâncaseră tot ce-avea Ditte în dulap.

Atunci fugi din nou pe stradă, la întâmplare! Se duse spre Nyhavn – deși n-avea rost, căci acolo fusese el ieri. Trecu pe la diferite săli de dans și de adunare ale lucrătorilor – putea doar să fie într-un loc tot atât de bine ca și în altul. Genii era înfiorător; când stăteai pe loc simțai cum îți trosnesc oasele. Dacă zăcea undeva pe-afară, poate pe sub un gard sau în vreo șură și degera? — Erau atât de multe posibilități, încât nici nu te puteai gândi la toate – orice căutare era de prisos. Și poate că acum ședea acasă și aștepta, neînțelegând unde întârzie ea. Atunci fugi din nou acasă, într-o goană nebună.

Și din nou pe străzi! Trebuiau cercetate toate cârciumile la care avea el obiceiul să meargă și toate cele unde ar fi putut poposi. Și camarazii lui! Camarazii de lucru... și indivizii ceia răi care se înhăitau cu el; prindeau de veste că era în starea asta. Și vechile lui iubite; și pe ele le. Întrebă Ditte; plângând își pipăi drumul prin coridoarele lungi ale caselor vechi și bătu la uși; nu-i dădu în gând să se cruțe. Undeva trebuia el să fie! Unde, n-avea: importantă; numai de l-ar găsi! Deznădejdea o împingă tot mereu înainte – ca și speranța; când totul era gala să se prăbușească în ea, ceva o biciuia și se ridica din nou. În unele locuri pe unde îi căută, el trecuse de mult; era pe urmele lui, deci, numai că la distanță prea mare. Locuitorii cartierului știau cu toții despre goana ei; cum sosea acasă se repezeau înaintea ei pe stradă și-i dădeau indicații, care o puneau din nou pe fugă.

În dimineața celei de a treia zile umbla clătînându-se prin Helsingörsgaade, gata să cadă, istovită cu totul. Mai căuta încă și voia să se ducă și-acasă să vadă dacă nu cumva sosise acolo; dar acum se mișca automat; nu mai simțea nimic: totul în ea se oprise în loc. Într-una dintre „case”, o femeie deschise fereastra și o fluieră; purta o bluză înflorată, și sânul îi atârna peste prichiciul ferestrei.

— Hei, tu! În Nyhavn au pescuit acum o oră: pe unul din apă – sigur c-o fi lunecat prin întuneric. Du-te și vezi dacă nu-i cumva el – l-au scos pe un ponton. Fereastra se închise.

Ditte nu fugi nicăieri, ci se duse liniștită acasă – acum îl găsisese. Sfârșită, se dezbracă și se urcă în pat. Și pe când zăcea așa, privind în tavan fără să vadă: sau să simtă ceva, și fără să se gândească la ceva, simți o mișcare în trupul ei. O mișcare moale și tainică trecu încet pe sub pielea pântecelui încoace și pe urmă înapoi, ca un deget care trăgea litere – urmară apoi două lovituri înăbușite, care păreau că dau de veste. Ditte își ridică de pe pernă capul și-și aținti privirile înainte; apoi înțelese semnele tainice venite din ascuns. Era ca și cum acolo, în adâncuri, se aprindea o lumină; toate o năpădeau dintr-odată cu puteri covârșitoare. Și ea izbucni în hohote de plâns.

Partea a cincea.
SPRE STELE

1. OIȚELE DOMNULUI

Iarna e vreme grea pentru vietățile mărunte; pentru cel sărac însă, este iad curat, căci suferința lui e dublă; mai întâi se teme de ea și apoi mai trebuie să-i facă și față. Odată cu trecerea nopților luminoase, când se aprinde lampa înainte de culcare, iarna începe să se facă simțită în suflete. Trebuie cumpărat petrol și în curând și lemn și cărbuni; cu cât este mai întuneric și mai frig, cu atât ai nevoie de mai multe. Întunericul și frigul sunt amarnicii înaintași ai iernii, pe când în căruță șade însăși Măria Sa Diavolul, cocoțat pe-o movilă sinistră de nevoi, de griji și de mizerie. Vine de-a dreptul din iad și este singurul căruțaș care face drumuri pentru cei săraci. Nu doar că l-ar fi chemat ei – ba ei ar dori chiar să i se răstoarne căruța în drum, de pildă acolo, pe unde locuiesc bogații! Nostim ar fi să privești cum l-ar primi ei, cu încărcătura lui cu tot. Dar diavolul e căruțaș destoinic; nu trage cu lada de gunoi la ușa din față și nici nu duce turtă dulce la ușa din dos.

Vietățile mărunte n-nu nicio grijă; când plouă se ghemuiesc și la cea mai slabă atingere a soarelui încep să ciripească – ele lasă toate în seama Celui de Sus. Cel sărac, însă, are nefericita înclinație spre cugetare, care vine de-acolo, că bunul Dumnezeu a greșit, când la adică, l-a făcut om, deși l-a lăsat printre animale. Nu se poate deci împiedeca de a gândi în toate felurile; chiar înainte de a-și fi venit în fire după loviturile de cnut ale gerului din anul trecut, el și începe să audă cu groază plesniri de bici în văzduh. Cum va fi oare iarna? Probabil că grozav de aspră! Ei, mai bine așa, și să se sfârșească odată – stăpânii aspri domnesc arareori timp îndelungat. Sau poate că va fi un chin lent – cel mai rău lucru pe care-l cunoaște săracul! Toate le ia cel sărac drept prevestire – recolta și guzganii de câmp, căderea timpurie sau întârziată a frunzelor, greutatea spicelor și – firește – prețul combustibilului. Dacă sunt cărbunii scumpi, iarna va fi fărândoială grea. Din asta, ca din multe altele, se vede cât colo șăgalnicul capriciu al diavolului, iar săracul îl cunoaște foarte bine.

Bunul Dumnezeu a dat din belșug boabe pentru păsărele, pentru ca ele să aibă cu ce se satura afară, la câmp; aici, în oraș, șobolanii au fost în vara aceasta mai îndrăzneți decât oricând, căci adunau pentru

cuib; aşadar, se pregăteau cu toţii de iarnă grea. E adevărat că vrăbiile s-au împerecheat pe jghebul acoperişului până târziu – ca şi cum s-ar fi pregătit de vară veşnică – dar n-are rost să te iei după asemenea haimanale, pentru ele nu contează decât baliga caldă de cal şi aceasta cade tot anul.

Şi iarna fu într-adevăr aspră. Veni de timpuriu, cu ger năprasnic şi cu zăpadă multă, punând capăt lucrului. Fu o iarnă ca acelea de care-şi amintea Ditte din copilăria ei de-acasă, de pe nisipuri, unde gerul străbătea muşcând totul în cale şi unde îşi arăta colţii la doi paşi de soba duduind de foc. Monstrul nesăţios de fier înghiţea tot ce puteai găsi sau scormoni cu ghearele şi tot nu alunga frigul. Un strănutat înnegrit de funingine şi câteva bolborosiri ale oalei cu cafea, care stătea în permanenţă pe sobă – şi gata lopăţica de cărbuni şi poate chiar şi a doua. Negustorul de cărbuni trona: era încuscrit cu diavolul; începu chiar să pună bani de-o parte. Asta nu scăpa nimănui, căci dădea tot mai mult lipsă la cântar. Ceilalţi prăvăliaşi ai cartierului se plângeau de-ţi rupeau inima!

Şi păsărelelor le era frig şi veneau să cerşească pe la ferestre; se întâmpla chiar să le şi lovească cu ciocul. De văzut nu le puteai vedea, căci geamurile erau tot timpul îngheţate de sus până jos; dar Ditte ştia bine cine ciocăneşte. Drept masă pentru ele se servea de bucata de tablă de zinc din faţa ferestruicii podului: acolo le punea resturi de mâncare încălzită. Una dintre păsărele stătea în permanenţă de veghe în apropiere; îndată ce se apropia Ditte de fereastră, sentinela dădea de veste şi celorlalte păsărele; într-o clipă sosea un stol la faţa locului. Copiii erau foarte curioşi şi Ditte trebuia să le spună cum se numea fiecare păsărică în parte, ea le ştia încă de-acasă, de la ţară.

— Te recunosc şi ele pe tine? întreba Peter.

Aşa se părea – în tot cazul, nu se temeau deloc de ea. Afară de vrăbii, mai erau şi ciocănitoare, cintezoii, mierle negre şi sfredeluşi; de unde veneau nu ştia ea şi nici nu le mai văzuse pe-aici altădată. Gerul le făcea să se adune laolaltă şi le alunga spre casele oamenilor. Ce minunată era această încredere la nevoie! Acasă, animalele fără stăpân ale câmpului, căroră altfel le era teamă de oameni, îndrăzneau în iernile geroase să vie până la Cuibul Coţofenelor şi să cerşească resturi de mâncare la uşa bucătăriei – cu toţii, cu iepure şi cu vulpe cu tot. Ditte trebui să le povestească toate acestea copiilor şi „Cuibul Coţofenelor” – acea locuinţă de ocară a hingherului, pe care oamenii o ocoleau – deveni un adevărat castel din basme, unde în hrubă se aflau destui cartofi pentru toată iarna şi într-un butoi mare scrumbii, pe când de vatră spânzura slănină afumată. Asta suna de necrezut – pentru Ditte nu mai puţin decât pentru copii şi bătrâna Rasmussen bătea din palmele-i noduroase.

— Doamne iartă-mă, fată! Dar asta era curte boierească, nu glumă,

spunea ea. Și cu un cal – și încă și cu un cal! Așa ceva n-are nici măcar brutarul!

Până și șobolanii se țineau bine între ei. Pe zăpada din curtea din fund, se văzu într-o dimineață o pârtie largă; părăsiseră cu toții hodoroaga de cazarmă ca să mai încerce și în alt cartier.

Ei, dar cine altul mai putea să se mute? Nu rămânea altceva de făcut decât să te ghemuiești în tine. Așa făcea bătrâna Rasmussen și de aceia i se încovoiasse spatele și se făcuse mică, mică; chiar și Ditte se gheboșise din pricina gerului.

Ultimele câteva luni nu fuseseră ușoare pentru ea. Nenorocirea cu Georg o lovise amarnic și încă nu-și revenise. Suferința i se fixase în pânțele și în picioare și, cu toate că era însărcinată, tot mai continua să fie indispusă. Gerul năprasnic nu ușura lucrurile, căci îți închidea orice cale – nici de lucru aproape că nu se mai putea găsi. Cum nu prea avea putere, dintr-un punct de vedere asta era bine, dar era greu de trăit. Cel puțin avea vecini buni. Aceștia duceau un trai tot atât de sărăcăcios ca și ea – în tot cazul cea mai mare parte dintre ei – dar cum aveau ceva, îi virau și ei și copiilor câte-o îmbucătură.

Trebuia să fie bucuroasă că-l avea pe Karl – oricât de neplăcut îi era să și-o mărturisească.

Aflase, nu știu cum, cât de rău îi mergea Dittei și într-o zi – câțva timp după nenorocire – sosi la ea în cameră, purtând și el pe față toate semnele nimicitoare ale șomajului. Ditte scoase un strigăt când îl văzu; nu stătuseră de vorbă de când venise Ditte la Copenhaga. Se arătă din nou de îndată ce câștigă ceva și împărți cu Ditte și cu copiii, deși nu părea nici pe departe să creadă că are vreun drept. Ditte se obișnuia cu el și se întreba cum izbutit el să se descurce. Nu se plângea niciodată.

Într-o zi sosi cu mâna goală, flămând și înghețat.

— Din nenorocire n-am nimic pentru voi, le spuse copiilor, care se apropiaseră de el, nerăbdători. Erau palizi și cu fețele buhăite.

— Unde-ți este paltonul? Întrebă Ditte. Trebuie să fie înghețat în costumul ăsta subțire.

Karl zâmbi.

— Acum o să-mi birui sentimentele și o să mă duc acasă; aici nu mai e de trăit. Toată săptămâna trecută fusese fără adăpost; mâncase la ospătăria samariteană, o zi da și una nu, când o găsisese deschisă și dormise într-o șură, în podul cu fin.

— Dar asta nu mai merge că te vânează poliția, adăuga el liniștit.

Ditte îl asculta cu ochii ținți, care se umpleau încet, încet de lacrimi.

— Și eu nu pot să fac nimic pentru tine, spuse ea. N-am nimic de mâncare! Pot numai să-ți ofer un pat cald. Privi șovăind de la el la pat.

— Da? izbucni el, cu glas rugător. Îmi dai voie? Doar o oră! N-am mai stat într-un pat cald de multă vreme.

Era sfârșit de oboseală și adormi pe dată. Copilașii se mișcau încetișor, dar nici nu era nevoie de liniște, căci dormea buștean. Își atârnamea haina și vesta la picioarele patului; Ditte îi controla nasturii și căptușeala. După cum vedea ea și le cârpea singur; împunsăturile erau stângace, dar hainele erau în ordine și curate. Treabă de mântuială nu stătea în firea lui Karl.

Cât era costumul de ros! Se vedea prin el. O treceau flori pe Ditte când se gândea că în asemenea haine hoinărea el zi și noapte. Luă o broboadă veche tricotată și-i căptuși cu ea spatele vestei; Peter o purta la gât și la urechi din pricina tusei; Ditte îl legă cu un ciorap vechi în loc.

Către seară Karl se trezi odihnit și atât de vesel, cum nu-l mai văzuse ea niciodată.

— Acum mă duc acasă la Bakke, spuse el. O să lupt eu cu drumul și de dormit o să dorm prin șoproane... dar e să meargă! Cum ajung acasă, vă trimit ceva de mâncare, copii. Știți, carne adevărată.

Ditte fusese jos și se rugase de-o pâine rece; i-o vâri lui Karl cu sila.

— S-o ai la drum, îi spuse ea, căci se temea să n-o împartă cu copiii.

— Mulțumesc, făcu el, băgând-o sub haină, iar după ce plecă, Ditte o găsi în bucătărie.

Peste vreo zece zile, sosi în adevăr cu un pachet cu carne din partea lui. În pachet era și o scrisoare. Contrar așteptărilor, fusese bine primit și Ditte vedea din scrisoare că-i făcea bine să se simtă iarăși acasă, după ce de șapte ani nu mai pusese piciorul în casa maniei sale. Aceasta zăcea din pricina brutalității lui Johannes; ceilalți doi frați îl dăduseră afară pe golan. Curtea avea nevoie de-o mână bărbătească, și Karl rămăsese să se ocupe de gospodărie – cel puțin deocamdată. Mai lipsea și o femeie tânără și destoinică la curte, scria el, căci toate erau și mai paraginile ca altădată. Dar mama era drăguță și blajină, se schimbă cu totul.

Ditte scotea mereu scrisoarea și-o recitea – conținutul ei nu-i intra în cap. Ce veste minunată aducea această scrisoare în mijlocul mizeriei! Era aceasta satisfacția care i se dădea în sfârșit – realizarea unor vise de mult veștejite și spulberate? Știa ea că unchiul Johannes și Karen de la curtea Bakke trăiau ca pisica și câinele – prea luaseră un acot mare. Chiar și înainte de căsătorie se certau așa cum se pot certa numai soții care au consumat împreună partea cea mai bună. Până și nunta cea de trei zile se sfârși cu păruială. Pe urmă se luară mereu de cap, ca și se împăce iarăși. O dată pe lună serbau luna de miere, după cum spunea Lars Peter, care făcea adesea comerț la țară.

Oricât de îndrăgostită fusese chiaburoaica de la curtea Bakke de junele cel tuciuriu, avusese totuși prevederea să nu-i dea vreun drept asupra curții, și așa el nu izbuti s-o piardă pe toată la cărți; dar din pricina asta se războiau între ei. Acum fusese dat afară și feciorii se

întorseseră din nou la mama; Karl putea să preia curtea, dacă voia, și Ditte...

Ea văzu deschizându-i-se în fata ochilor noi posibilități, fără însă să se lase încântată de ele: fie că nu credea în aceste perspective, fie că n-o mai încântau. Simțea ca și cum ele nici n-o priveau pe ea, ci pe altcineva, pe cineva cu totul străin.

— Atunci am putea să-l luăm pe Jens acasă la curte, mai spunea scrisoarea.

Da, Jens – câte nopți udase ea perna cu lacrimi de dorul copilului. Acum secaseră și aceste izvoare; necazurile și lipsurile răsăreau din alt pământ. Cât despre dor – dar îi mai era oare dor de ceva? În tot cazul, dorințele nu mai treceau de mica lume din jurul ei și dorul rămânea adesea atârnat de tavanul strâmb al cămăruței, în colțul cel mai întunecos și mai cald. Acolo ar fi trebuit să se afle un scaun de paie, cu o pernă pentru ceafă, așa ca să se poată din când în când lăsa pe spate spre a-și odihni picioarele umflate și să închidă ochii, scutită de orice grijă.

Ditte era bolnavă și ostenită; putea răzbi, dar o viață nouă nu se simțea în stare să ia asupra-și. Se târa înainte zi cu zi și dorea ca iarna și sarcina să se sfârșească odată – atunci va avea puteri noi și alt curaj.

În Martie veni în fine și schimbarea. Gerul se prefăcu dintr-odată într-o ploaie caldă, zăpada se făcu nevăzută în decurs de câteva zile, totul părea spălat proaspăt în noua lumină a soarelui.

— Numai să țină, suspina Ditte.

— Las' c-o să țină, răspundea bătrână Rasmussen; vrăbiile au zburat la țară și șobolanii s-au întors astă noapte și și-au luat în primire vechile adăposturi: toată noaptea i-am auzit chițcăind pe acoperișuri.

— Uite unul! strigă Peter de la fereastra deschisă, unde se încălzea la soare. Într-adevăr, un bătrân venerabil se plimba în recunoaștere, prudent, de-a lungul jgheabului. Părea un domn în vârstă care își deschisese ușa balconului – era înduioșător.

Cât despre primăvară, nu-i puteai face vreun reproș; numai că activitatea întârzia să-și reia cursul obișnuit. Altădată, vremea era elementul hotărâtor.

— Acum cel puțin putem începe iarăși la pământ, că gerul a ieșit din el, mergea din gură în gură și era de la sine înțeles că totul se punea în mișcare: în-primul rând veneau lucrările de săpături și acestea dădeau semnalul. Acum, însă, se părea că gerul se lăsase în cu totul altă parte, astupând căile cu coaja lui de nepătruns. Era ca și cum s-ar fi înțeles diavolul cu cei din capul întreprinderilor și ar fi pus mâna pe sacul de pâine al săracilor; nu-i mai dădea drumul din gheare. Era oare vreo vrăjitorie la mijloc? Să fi vrut poate să-i moaie și să-i umilească pe lucrători încă și mai mult? Se șoptea din om în om; se zvonea că voiau să facă de petrecanie organizațiilor muncitorești.

Un lucru era sigur: că activitatea nu începea. Lucrătorii scosese capul din vizuinele lor forțate de iarnă și se înghesuiau de dimineață până seara, grupuri, grupuri, în locurile unde știau că e ceva de făcut; stăteau tremurând pe cheiuri, în fața fabricilor, ca niște câini, cu fețele împietrite. Dar stăpânii nici nu se arătau, nici nu se auzeau. Vapoarele nu-și întocmeau echipaje și nu porneau în larg, ca de obicei, primăvara. Cele mai multe dintre ele rămâneau ancorate în port; chiar și lucrările publice păreau că se molipsiseră de trândăvia generală și nu se puneau în mișcare ca lumea. Se adevăra temeiul vorbei bătrânești: când scapă o vacă, toată cireada fuge după ea; una o trăgea pe cealaltă.

Zidarii ciopleau piatră de pavaj, deși era mare nevoie de construcții. Se spunea că băncile refuză împrumuturi pentru clădit, ca să provoace o criză de locuințe: voiau să ridice chiriile. Aveau blocuri mari, pe care voiau să le închirieze bine.

Pentru muncitorii la pământ și la beton, mizeria era și mai mare. Făpturilor de pe drumuri și de prin mlaștini le merge pe dos de cum îi merge batogului: nu le priesc lunile cu „r”. Și așa, acești lucrători se plimbau cu mâinile în buzunare, de astă toamnă. Rezistau prin aceea că răbdau de foame și-și puneau boarfele amanet; cum se ivea vreo ocazie fugeau din oraș și se mutau în provincie și la țară, unde viața era mai puțin aspră.

Se datora oare această stare de lucru și mașinilor, care deveneau pe zi ce trecea mai destoinice și mai independente? În curând nici nu va mai fi întrebuințare pentru cel sărac pe pământ; atunci nu-i va mai rămâne alta de făcut, decât să se lungească pe jos și să moară! Sau poate să ia el însuși treburile în mână, cum propuneau unii nesăbuiți!

2. MAMA DITTE

Bunica avusese dreptate când îi prezisese Dittei că din nimica toată va rămâne grea.

— Se vede prin rochie cum îți bate inima, fetițo – și-apoi dunga ceea cafenie de pe pânțele! îi spusese ea. Inima, nebuna, vezi să nu-ți faci pozne.

Da, nebuna de inimă! Nu bine ieși dintr-însa pruncul, că inima o și băgă în păcate și griji; și mai deșteaptă tot nu se făcu. Nu putea vedea o faptură mică ca să nu simtă nevoia de-a o ține în brațe. Erau de ajuns câteva lacrimi de copil, ca să fie imediat cuprinsă de-un simțământ duios de mamă. În casă i se spunea mama Ditte, deși era atât de tânără, copiii o botezaseră așa și numele trecu din gura lor la cei mari. Devenise de la sine înțeles ca mamele să-i aducă copiii când aveau un drum de făcut și copiii să fugă la ea când ceva nu era în regulă. Cu mâinile ei tari și cu vocea ei aspră usca multe lacrimi și alina multe necazuri copilărești. Blândă nu era ea, dar sărea în ajutor. Copiii prețuiau asta: mama Ditte puneă întotdeauna lucrurile la punct.

Nimeni nu putea să nege că într-însa se afla un fel de belșug. Oricare i-ar fi fost situația, i se dădea întotdeauna pe cineva sub oblăduire. Luase pe Peter în gazdă ca să aibă Georg cu cine se distra în timpul bolii. Alama lui fusese părăsită de tatăl copilului. Se stabilise să i se plătească numai zece coroane pe lună. Chiar înainte de Crăciun se făcu nevăzută și mama, deci nu mai putea fi vorba de bani pentru pensiune. Și totuși Ditte era bucuroasă că i se îngăduia să țină copilul.

Cu puțin înainte de Crăciun, muri o femeie și lăsă o fetiță de trei ani. Locuia pe același coridor, la trei uși depărtare de Ditte, colo în fund; era de la sine înțeles ca Ditte să îngrijească de fetiță, pe când tatăl era la lucru. Pe urmă veni și șomajul și-l prinse și pe el în vârtej. Atunci Ditte luă fetița cu totul. Omul era ba ici, ba colo, lupta pe toate căile și trimitea ceva bani de îndată ce era în stare. Era băiat cinstit, dar nu erai sigur dacă va putea și când va putea plăti și apoi banii mai soseau și într-un mod foarte neplăcut – o dată 50 de ore, altădată o coroană – în scrisori adresate fetiței. Exista primejdia ca poșta să descopere lucrul la un moment dat, și să confiște banii. O sumă mai mare cu care să se poată plăti chiria, nu venea niciodată.

Peter și mica Anna – și când va mai sosi și al ei pe lume, cuibul va fi plin, Afară de aceasta, mai era și bătrâna văduvă – doamna Rasmussen – cu care împărțea Ditte coaja de pâine și căldura, și pe urmă subchiriașul, căruia îi dăduse camera bună, cu condiția să-i servească și cafeaua de dimineață. Purta ghetе de piele și guler întors, de cauciuc, și ochelari – văzuse el desigur și zile mai bune. Dar va vedea ea oare vreodată bani de la el?

Ditte se aranjase bine! Adunase o întreagă menajerie. În strada Prințului treaba mergea strună. Ce frumos ar fi fost să apară într-o duminică după masă, cu toată gloata după ea, în strada Isted, la Lars Peter!

Ei, nu s-ar fi putut spune despre Ditte că rodea pragul familiei. Fusesse acolo și ajutase când născuse Sine. Aceasta îi dădu să înțeleagă că felul în care își aranja Ditte treburile nu-i era pe plac – cel puțin să fi avut grijă și să se fi cunutat cu Georg! De atunci Ditte nu se mai ducea acolo decât când era poftită în mod special. Dar Lars Peter trecea adesea pe la ea și-i vâra câteva coroane: Sine nu trebuia să afle despre vizitele lui, după cât își dădea ea seama. Când venea, nu stătea mult și în general devenise mai tăcut: nu mai era cel de altădată.

Ditte știa prea bine că Sine era vinovată. Avea fata gusturi fine, trăgea a boierie și nu-i era pe plac o fiică vitregă despre care se bârfea. Else se angajase la o prăvălie și bătea la mașină; umbla la birou în taior și vorbea cu un funcționar de la poștă, care venea și în casă, la părinți – trebuie să fi fost foarte distins. Dar vremea nu-i îngăduia să treacă vreodată și pe la Ditte; Paul, dimpotrivă, urca adesea la ea, când îl trimetea meșterul în oraș, cu treburi. Era băiat de serviciu la un atelier de biciclete; tot acolo urma el să-și înceapă și adevărata ucenicie, de îndată ce avea să fie cuminicat. Umbla toată vremea pe drumuri și gonea nebunește pe bicicleta lui cea veche și ruginită. Era primejdie de moarte să-i ieși înainte la colt de stradă; suna tot timpul parc-ar fi trecut pompierii – toți trebuiau să se ferească din calea lui. Acum putea să-și sature setea de a desface lucrurile și de a le meșteri din nou la loc. Întotdeauna aducea copiilor câte o jucărie nostimă, făcută din roțițe vechi, pe care le alcătuisse el ingenios. Când vremea era bună, îl ducea pe Peter în stradă și-l așeza pe ghidon; pe urmă o lua la goană, pe când Ditte aștepta îngrijorată. Dar până să întoarcă ea capul, sosea din partea cealaltă, sunând din clopoțel, după ce înconjurase toată clădirea.

— Gardistul, băiete! striga Ditte.

— Ei, ași! O șterg eu la vreme; până să pună el ochii pe mine m-am și făcut nevăzut. Fricos nu era. S-ar fi putut crede că și-a petrecut toată copilăria pe pavajul capitalei.

Și Rasmus, geamănul, se arăta câteodată; el și cu Paul o mai considerau încă pe Ditte adevărata lor mamă. Ea le cârpea hainele

când le rupeau și se temeau să nu aibă neplăceri acasă, și ei îi dădeau câte ceva din puținii lor bani de buzunar. Rasmus nu mai locuia la Lars Peter. Fusese dat la niște oameni din strada Danneborg, la o prăvălie de zarzavaturi unde făcea drumuri. Îi mergea bine acolo. Și totuși Dittei i se părea ciudat că băiatul fusese dat la străini. Nu pricepea cum putuse Lars Peter să se despartă de el, când el însuși îl luase de lângă cadavrul bătrânei Doriom. Îl mai vedea și acum înaintea ochilor pe micuț – o păsărică părăsită – în brațele vâjnoase ale salvatorului lui. Sigur că Sine voise asta: toate mergeau după capul ei. Dar bine că se înțelegeau.

Lars Peter nu împărtășea concepția mic burgheză a Sinei asupra lucrurilor – căci prea ar fi trebuit să se fi schimbat mult. Dar era îndrăgostit până-n gât de voinica lui nevastă cu obraji roșii și avea mare respect de ea. Asemenea femeie nu mai avusese el – atât de blajină și totuși atât de sigură de sine. Când avea ea vreo părere trebuia să fie cea justă, chiar dacă nu se potrivea cu vederile lui despre via ă. Ea ridicase doar familia – și ce pui de copilăș îi mai dăruise! El primise loviturile vieții și de fiecare dată începuse de la început – avusese mereu nenorociri, ca Iov. Acum n-avea nimic împotriva să-i mal meargă și bine. Sine îl ajuta, căci îi adusese noroc. Pentru el, să se ia după părerea ei, însemna să se ia după noroc. Așa, de pildă, ce cămin plăcut își organizase ea: o locuință cu trei camere, cu mobile de pluș roșu în camera de locuit și cu un bufet de stejar cu vase de aramă pe el, în sufragerie. Sigur că luase mobilierul chiar din prăvălia lor, deci foarte ieftin, dar lui nu i-ar fi dat niciodată în gând s-o facă. Pentru așa ceva era nevoie de iscusința ei. Câteodată Lars Peter avea aerul că se plictisește acasă; poate că în asemenea momente se ducea el la Ditte. Atunci îi plăcea să vorbească despre „Cuibul Coțofenelor” și despre sat; îi era dor de ogoare, dar mai cu seamă de șosea.

Iarna, care fusese aspră pentru cei mai mulți, îi fu lui de folos. Încă de la Anul Nou adăugaseră la prăvălia lor de fierărie și o secție de mobile uzate, de ghetе și de haina vechi, și marfa se tot îngrămădea în pivniță. Le luau pe toate ieftin, căci nevoia îi silea pe oameni să vândă; dar vânzare nu făceau; cei ce-ar fi vrut să cumpere boarfele de la Lars Peter, n-aveau bani. Încet, încet, se umplură pivnițele și un șopron din curte. Nici chiar sus în locuința nu mai era loc din pricina mobilelor și a altor lucruri; grămezile se ridicau până-n tavan și împrăștia un miros greu, care te înăbușea; toate economiile Sinei se duseseră pe cumpărături. Într-o bună zi te pomenești că mai dădeau și faliment, cu chiria pe care o aveau de plătit acum.

Și-atunci, Lars Peter avu o inspirație, într-un moment când nu-i veni prea greu să obțină asentimentul Sinei. Închirie cal și căruță și își reluă vechea îndeletnicire de pe șosele. Negoțul de-acasă se putea lipsi

ușor de prezența lui; acolo Sine era mai destoinică. La drept vorbind, el era prea moale cu cei care aduceau boarfele spre vânzare, pe când astălaltă treabă era tocmai nimerită pentru el. Chiaburilor le plăcea să cumpere lucruri vechi – poate că pentru că li se părea că le iau mai ieftin – iar cu pungile lor, Lars Peter nu prea era milos. Dacă vedea că-i rost de-o afacere bună, nu i se muia deloc inima.

Astfel, magaziile se aerisiră, se făcu loc, și mai intrară și bani în casă. Prea distinsă nu era îndeletnicirea; mai bine nici să nu afle vecinii că comerciantul de mobile Lars Peter Hansen umbla pe șosele și făcea gheșefturi. Lui Paul, mamă-sa îi spuse să nu sufle o vorbă. Ditte însă îl îndrăgea tot mai mult pe tată-său din pricina asta; când venea acum pe la ea, mirosea a cal, ca pe vremuri; în păr și în glas adia din nou aerul șoselei.

Cel sărac găsește întotdeauna soluții, spune un proverb din Copenhaga: dacă nu găsește de lucru, se duce pur și simplu la azil și dacă nu-l primește nici acolo – atunci tot e bine că cel puțin a învățat la vreme să rabde de foame, pentru orice eventualitate. E bine să aibă omul o specialitate.

În Ditte era înăscută conștiința feluritelor soluții care o frământau în permanență. Cum nu-i venea ușor să dea vina pe alții, se învinovătea pe ea. Dacă le era frig copiilor și bătrânei Rasmussen și dacă nu avea destulă mâncare pentru ei, nu era vina oamenilor care o încărcau cu nevoile lor și nici a societății care arunca toate grijile pe seama unei femei însărcinate în ultimele luni. Acum că gerul nu mai astupa toate căile, nu mai aveai în dosul cărui pretext să te ascunzi: soluții existau, nu trebuiau decât să fie găsite.

Și Ditte le și găsi, cel puțin în măsura în care putea face față lipsurilor celor mai grele; dar le găsi cu prețui unei voințe și rezistențe supraomenești. O femeie care vindea ziare avu nevoie de cineva care să urce scările în locul ei; Ditte se prezentă și o săptămână întreagă se află în fiecare dimineață la orele cinci la un anumit colț de stradă ca să preia etajele trei și patru. Pe urmă nu mai putu, dar între timp se ivi altceva – de același soi. La o ocupație statornică nu se putea gândi; cei ce erau destul de norocoși ca să aibă o ocupație, nu se îndurau s-o lase din mâini pe asemenea timpuri. Dar, puteai avea norocul să fii angajată pe câteva zile; iar cocs de pe terenurile de încărcare puteai aduna oricând. Dacă erai foarte harnic, puteai face chiar o coroană pe zi, afară de cocsul care-ți trebuia pentru casă.

Cel mai greu era să încropești chiria. Toată iarna, zintâi a lunii – momentul în care trebuia să scoată cele cincisprezece coroane – fusese spaima Dittei; nu știa niciodată de unde va lua banii. Dar problema aceasta se rezolvase – într-o dimineață bătrâna portăreasă fu găsită moartă în pat. Administratorul blocului veni la Ditte și-i oferî postul,

care era plătit cu locuință gratuită. Era o treabă scârboasă și fără mare folos, pe care nu voia nimeni s-o primească; și slujba mai era și disprețuită. Ditte o primi însă, ca și cum i-ar fi picat din cer.

Deci, iat-o căzută și mai jos: portăreasă! Acum era sigură că n-o vor pofti la cuminicarea lui Paul. Îi părea rău; în viața ei nu luase parte la multe ceremonii și se părea că va fi ospăț mare cu ocazia asta. Dar cel puțin chiria era asigurată; nu mai era silită să conteze pe fiecare ban din bietul ajutor de bătrânețe al văduvei Rasmussen. Bătrâna putea să-și facă ceva de vară, căci avea mare nevoie.

Situația Dittei era ușor de înțeles. Oricine îi putea face socotelile. Pierduse momentul să devină soția legitimă a lui Georg, cât mai fusese vreme – aici nu se mai putea schimba nimic. Să-și fi orânduit viața cel puțin după moartea lui; să fi dat copilul înapoi în loc să mai ia unul și apoi ar mai fi trebuit să plece din cartierul acela rău-famat. Slujbă nu putea lua în starea în care se afla, dar pe Karl n-ar fi trebuit să-l respingă – cu atât mai mult cu cât se oferise să se dea drept tatăl copilului pe care-l aștepta ea. Nu mulți bărbați ar fi fost atât de săritori – în situația ei! I-ar fi fost soț bun și destul se învârtiseră unul în jurul celuilalt, ca pisica în jurul fierturii fierbinți. Nu mai aveau de ce să se codească – se fripseseră destul.

Ditte nu-și cunoștea interesul – asta o vedea chiar și Lars Peter. N-avea energie și nici pic de ambiție; dar bună la inimă era ea. Prea și le lua toate pe seamă! Se putea să fie cineva și prea bun, căci doar nu strica să te mai gândești și la tine, N-avea însă niciun rost să i-o spui, căci tot făcea numai după capul ei.

Biata mamă Ditte! Orice ar fi făcut era tot atât de ne vinovată de toate ca și ceilalți. Avea ceva în mâini, în picioare, în suflet; simțea nevoia să ajute pe copilul care plângea, *trebuia* să se repeadă și să vadă ce face femeia care zăcea acolo sus, pe scara B – poate că-i putea da o mână de ajutor. Nu se putea împiedeca să nu se gândească la toți și de preferință chiar în locul lor. Mai ales în mâinile ei era ceva: nu putea intra undeva unde se afla un copil sau un bolnav, să nu-i așeze perna – toate celelalte veneau apoi de la sine. Acesta era semnul divin, pe care-l purta ea și anume, că-și lua întotdeauna răspunderea, că trebuia să pună mâna și să ajute. „Un adevărat înger!” spusese de ea bătrânul din căsuța de turtă dulce, pe când se ocupa de frățiori, în casa părintească. Cu vremea, Ditte nu pierdu această caracteristică. Încet, încet învățase să se apere de cei ce voiau s-o exploateze; dar față de cei slabi și fără apărare, n-avea nicio putere.

— Știi? Într-o bună zi când ai să ajungi în cer, știi ce-ai să faci? Ai să le repezi să vezi dacă îngerășii au scutecele uscate, îi spusese chiriașul în bătaie de joc.

Dar ce folos? Tot așa ai fi putut opri soarele să strălucească, sau găina să scurme, ca pe Ditte să-i ajute pe oameni.

Sarcina se apropia de sfârșit și ea abia se mai mișca; nici sănătoasă nu era. Adesea ar fi avut chef să rămână în pat, atât de sfârșită se simțea dimineața, când se trezea.

— Ar fi bine s-o iei în serios, îi spunea bătrâna Rasmussen. Ți-ar face foarte bine să stai în pat; mâncare om găsi noi și azi. Iată, am aproape optzeci de ani și de foame n-am murit încă.

Dar Ditte se scula și alerga după vreun câștig. De unde lua putere? Izvora, pe semne, dintr-un loc ascuns, căci în trupul ei secase aproape cu totul – asta se vedea bine. Dittei nici prin gând nu-i dădea să se culce până nu avea să cadă din picioare!

Nu, iertare nu cerea; așa ceva nu-i sta în fire și nici bătută nu se dădea. Când era vorba să ajute, putea deveni și grosolană. Prea costa mult întreținerea micii ei lumi, ca să mai fie în inima ei loc și pentru blândețe. Ditte dăruia, însă nu zâmbind; îi hrănea pe-ai ei fără să cârtească, însă darnica ei mână nu era întotdeauna moale și caldă. Îi părea rău că este așa, dar nu se putea schimba.

Copiii știau să descopere intenția cea bună – și cei străini și ai ei. Tocmai de colo, de la celălalt capăt al coridorului alergau la ea, când le lipsea ceva: mamă Ditte! o strigau ei.

3. MICUL GEORG

Într-o noapte, pe la începutul lui mai, Ditte se trezi țișând. Visase că era trasă pe roată – drept pedeapsă că avea să facă un copil.

Simțea dureri fulgerătoare în șale și în pânțele și se ridică să se ducă s-o strige pe bătrână Rasmussen ca să ia copiii la dânsa. Dar fu nevoită să se culce din nou; picioarele îi erau umflate și nu voiau s-o țină.

Copiii dormeau liniștiți; mica Anna lângă ea, la perete, Peter la capătul celălalt al patului, cu picioarele rezemate de Anna. Ditte trase cu urechea la respirația lor și se întrebă ce era de făcut; aici nu puteau să rămână. Neroadele astea de picioare! Asta-i rămăsese de pe vremea când slujise: cum avea ceva, i se și umflau. Trase cu urechea la zgomotele nopții ca să ghicească ora; deșteptătorul fusese demult amanetat și chitanța vândută. Cât o vor munci durerile până va scăpa? Va căpăta oare și cărcei în pulpe? Acestea erau aproape cele mai rele dureri. Poate că murea la naștere; dar, ce-are a face! Ar fi dorit să-i țină careva mâna, dar nu știa cine; Karl, da – probabil însă că nu se mai sinchisea de ea și asta înțelegea ea prea bine, de vreme ce se purtase atât de rău cu el. Bine că nu se luase după aiurelile lui, să se căsătorească cu el ca să se mute la curte. Mama nu se putuse lipsi de Johannes, îl chemase înapoi și Karl plecase din nou de-acasă. Ditte știa că se afla aici în oraș, dar de văzut nu-l văzuse. Poată că-i era rușine. Era oare cineva căruia să-i pese de ea? De lipsit le va lipsi ea multora, dar se făcea gol în jurul ei când căuta pe cineva care s-o ajute. Numai dac-ar fi soare la moartea ei; parcă-ți venea mai ușor să înduri toate când era soare.

În timpul durerilor se sili să stea liniștită, privind ivirea zorilor prin transparentul de la fereastră – îi era dor de lumină. La orele patru cobora vizitiul să dea mâncare la cai, colo pe totul vecin; l-ar putea striga pe el.

Pe scară răsunară pași greoi: se întorcea acasă chiriașul. Îl auzi împleticindu-se, ciocnindu-se și mormăind. Atunci avu curajul să-l strige; când era treaz, nu te puteai apropia de el.

— Domnule Kramer! îl strigă ea încetișor – când îl auzi intrând în camera lui – ca să nu-i trezească pe ceilalți chiriași de pe condor.

Domnule Kramer!

El bătu la ușă și apoi se ivi în prag; stătea clătînându-se, cu lampa în mână; de câteva ori era cât p-aci să-i ia foc mustața lungă și pleoștită.

— Scuzați că intru, fonfăi, privind încețoșat prin cameră. Doriți ceva?

— Îmi este foarte rău, domnule Kramer, se vaită Ditte. N-ai vrea să fii atât de bun să-mi ajuți puțin la copii?

El se holbă nesigur prin cameră:

— De fapt... știți, mai bine ați fi trimis după tata, că ei era ajutor de șef la nașteri; dar ar fi trebuit s-o faceți acum zece ani. Permiteți să vă întreb: așteptați mai mulți copii?

— Ah, domnule Kramer, îmi este foarte rău. Ditte se aruncă pe-o parte, plângând, cu fruntea lipită de perete.

Chiriașul părea căzut din cer.

— Așa – a – a? Dar ce nu merge? șopti el. Căută să-și revie, își aținti privirea încrețind pielea frunții și pași țeapăn prin cameră. Scuzați că intru, dar ați spus într-adevăr, „copii”, dragă doamnă Hansen, spuse el, plecându-se peste pat.

— Da, dar m-am gândit la aceștia de-aici. Dacă vrei să fii atât de bun și să-i duci dincolo la bătrâna Rasmussen! Nu îndrăzne să se întoarcă pe partea cealaltă, căci omului îi mirosea din gură a alcool.

— Dumnezeu mi-e martor că pe asta o fac – sau mai bine zis – știe Dumnezeu că nu vreau să dau afară în toiul nopții pe-o biată bătrână...

— Aș dori să vie să stea cu mine.

— Ei, nu, pe asta n-o fac, pentru că acum sunt treaz. Făcu un gest larg. Kramer preia conducerea, fetiço; duce pe micuții nevinovați în propriul său pat și ia măsuri – toate măsurile! Și dumneata ține-ți gura și să nu zici nici pâs! Înțelese?! Nu te gândi la nimic – atunci o să meargă. Femeile fac treabă mai bună când nu gândesc... Da, o doamnă pe care am cunoscut-o, a născut băiatul cu picioarele înainte. Și era doar doctor în matematici! Prea cugetase mult asupra problemelor.

Bodogănind, se clătina între cele două camere, încoace și-ncolo: ducea un scaun și-l aducea înapoi; repetă operația aceasta de două ori.

— Vezi, merge treaba, spuse el mulțumit. Alai bine să încerci întâi cu ceva care nu se sparge. Pe urmă o luă pe fetiță și plecă cu ea clătînându-se pe picioare, pe când Ditte zăcea în pat, gata să țipe. N-avea încredere în el, cu toată proba. Dar merse bine; copiii atârnavă ca morți în brațele lui și nici nu bănuiau că erau duși dincolo.

— Așa, așa, micuților, puișorilor! spuse el pe când fi învelea în camera cealaltă; era înduioșător. Când era treaz, nu-i păsa de copii, ba chiar se răstrea la ei, când îi stăteau în cale.

— N-ai țipat, nu era nevoie, nu-i așa? Se ivi în ușă și zâmbi

tachinându-l. Da, am văzut că te uita la picioarele mele, dacă nu cumva o iau razna. Femeile privesc întotdeauna la picioare și de fapt capul e totul! E ca atunci când vor băieții să treacă printre niște zăbrele de gard, știi, să zicem așa, ca să șterpelească mere. Atunci încearcă mai întâi cu capul – căci dacă trece el, trece și trupul – deci, mai întâi capul!

Ridică degetul, prevenind-o. Deodată chicoti.

— Majoritatea oamenilor nici n-au cap – de aceea trec atât de ușor prin toate.

Căzi lângă ușciorul ușii și lunecă tot mai mult și uni mult. Deodată se smuci din rășputeri.

— Ei, iată, rămân aici – să veghez și să mă rog! Gata T spuse el și se așază la picioarele patului Dittei, cu umerii lipiți de perete. Pe urmă se învelește mămica Ditte bine și trage un pui de somn, ca să aibă putere pentru lovitura cea mare... Dormi, nu-ți fie teamă! În fiecare minut se naște un copil – ba poate chiar în fiecare secundă – asta știi dumneata prea bine. „Sunt bolnavă”, ai spus mai înainte; dar ce, asta numești dumneata boală? Atunci, să mă bată Dumnezeu, bolnav sunt și eu acum, de vreme ce-s cherchelit. Ia, spune-mi, cum vine treaba, primești vreodată chiria de la ticălosul acela de chiriaș, hai?

Scormoni câteva monede din buzunarul de la vestă și le puse pe noptieră.

— Dracu' să-l ia! Asta-i tot ce-ți sunt dator? A fost o zi bună azi, dar sunt un porc – vezi, Kramer e un porc, deși poartă ochelari. Poți întreba și pe zgrițoroaicele coale bătrâne – pardon, damele de la cârciumă. O zi bună, un jubileu din acelea tâmpite – douăzeci și cinci de ani de fandoseală în capul piramidei, cu cărarea la spate făcută cu apă, cu crucea de fier sau așa ceva, cu prilejul acestei zile. Atunci, înțelegi dumneata, hop și eu cu buchetul. „Excelență, scuzați venirea mea... dar cu ocazia solemnității acestei zile!” „Să te ferească Dumnezeu să-mi vii!” spune victima și-mi vâra zece coroane, ca să scape fie mine. Nici măcar nu-i urât din partea unui idiot atât de piramidal, ce zici? Că doar îți dai seama că e ca și cum mi-aș fi bătut joc de el!

Ditte gemu de durere.

— Da, da, înțeleg că-ți este foarte rău. Dar trebuie să-ți fie mai întâi foarte rău, ca să-ți poată fi bine. Eu spun că e mai bine că mai există și cineva căruia îi sunt dragi copiii – și că-i face. Căci uite, de exemplu, unul ca mine... Ar trebui să-l facem cu capul, căci la noi bărbații doar capul dacă mai e în stare să facă ceva! Închipuiește-ți că-i sparge cineva țeasta cuiva – și că din ea iese un prunc. Ei, asta o spun eu așa, nu-i nimic de râs. Nu, nu-i deloc primejdios. „Mor, mor”, striga atunci nevastă-mea. „Prostii”, i-am spus eu; „nu vezi că faci un copil!” Dar s-o fi auzit cum s-a pornit! Femeile nu suportă logica. Dracu' știe cum

vine asta!... Dar acum, culcă-te și închide ochii!

Pălăvrăgeala lui bețivă nu se mai isprăvea.

În sfârșit, tot mormăind, ațipi și dormi atârnat peste picioarele patului Dittei, cu capul pe brațe.

Respirația lui umplea odăița de duhoare. Ditte își simțea capul greu. Vizitiul plecase demult la lucru; ziua își desena lămurit conturul pe transperantul de la fereastră. Și acum o auzi pe bătrână Rasmussen târșindu-și picioarele în târligii de pâslă; intra în bucătărie să-și încălzească o rămașiță de cafea. Erau, deci, orele cinci. Bătrâna Rasmussen duse copiii dincolo și-i culcă în patul ei; cu mare greutate izbuti să-l trezească pe chiriaș, zgâlțâindu-l de umeri, și-l convinse să treacă la el în cameră și să se culce. Înjura grozav, căci somnul îl făcuse arțăgos.

— Ptiu! Ptiu! Bătrâna Rasmussen făcu o strâmbătură după ce scăpă de el. Ce mai poamă!

— A fost foarte gentil, spuse Ditte. S-a oferit el singur să rămână cu mine – ca să nu fi stânjenită dumneata, mătușico.

— Vai de capul meu, să te vegheze unul ca ăsta! Din așa ceva nu poate ieși nimic bun. Cine știe ce s-ar mai fi putut întâmpla!

Pe Ditte, o pufni râsul.

— Vai, dar mă simt așa de rău! țipă ea, gemând deodată de durere. Cred c-o să mor! îmi vine așa de parcă mi se rup toate-n mine și-o iau din loc. Și nici nu pricep – este cu șase săptămâni înainte de termen.

Totuși erau dureri de naștere. Bătrâna Rasmussen trecuse ea însăși de câteva ori prin asemenea dureri și cunoștea prea bine simptomele. Deretică prin cameră, aprinse focul ca să fie cald când va sosi mititelul. Pe urmă, căută cârpe de pus sub Ditte. Nu fu o treabă ușoară; iarna luase cu ea orice boarfă de care se puteau lipsi. Lucrurile pentru copil trebuiră să fie cerșite de pe la celelalte familii: ceva de ici, ceva de colo. Pe urmă trebui să fie înștiințată coana moașă și fu nevoie să îngrijească pâine albă și boabe proaspete de cafea – cucoanele astea erau foarte pretențioase în ce privea cafeaua. Bătrâna Rasmussen avu multă alergătură, mai mult decât o puteau duce bietele ei picioare. Din fericire nu și le simțea azi deloc. Evenimentul îi pusese sângele în mișcare; era vioaie și făcea treabă bună. Noroc că poama de Kramer nu-și băuse cu o seară înainte ultimul ban.

După masă, Ditte aduse pe lume un băiat; nu era bine dezvoltat și cântărea numai două kilograme. Dar cel puțin era băiat – cu toate prezicerile bătrânei Rasmussen, că va fi fată.

— Mai bine ne-am mai uita o dată, spuse bătrâna. Cu siguranță că ne-am înșelat. Era foarte supărată c-o păcălise mititelul. Am greșit pentru că-i atât de mic, spuse ea rușinată.

Coana moașă, sosi – firește – după ce totul fu gata. Făcu un moment pe grozava. În pardesiul ei cel nou, cercetă dacă buricul pruncului

fusese bine legat și-apoi o șterse. Cafea nici nu vru să guste – poate că nu mirosea destul de tare.

— Atunci, hai să o bem noi! spuse bătrâna Rasmussen. Ce îngâmfată! Dă-o-ncolo! Las' c-am luat eu destui copii în primire.

Pe urmă băură cafeaua. Dittei îi făcu una foarte tare.

— Asta te mai înviorează, spuse bătrâna Rasmussen.

LI se îngădui copiilor să intre și să-și vadă frățiorul.

Până atunci se jucaseră în podul casei. Nu prea îi interesa noul venit. Li se dădu fiecăruia câte o bucată de pâine și o luară din loc. Nu aveau chef să stea în cameră să se plictisească.

Bătrâna Rasmussen stătea lângă sobă, cu puișorul acela de om, gol și vânat-albăstrui în poală; îi unse cu seu cutele pielii și-i vârî bucățele de vată între feșe, ca să-i țină cald. Mult sânge nu curgea în vinele lui; trebui să-i pună și-o sticlă cu apă caldă în sertarul scrinului pe care îl trăsesese afară, ca să-i slujească de pat. Dar băiat tot era el!

— O să facă și el partea lui de rău – așa mititel cum îl vezi, spuse ea ciupindu-l. Aș vrea să știu de ce n-a băgat Dumnezeu bucățica asta de apendice înăuntru, în loc s-o lase să atârne și să aducă atâta nenorocire și necazuri.

Da, de data asta și Ditte ar fi preferat o fetiță.

— Doamne ferește! Așa ceva totuși, nu pricepea bătrâna. Carevasăzică, ești bucuroasă că ești femeie! trase ea concluzia, crucindu-se. Ei, la urma urmei, ar veni cam la aceleași lucru, căci de ceea ce are unul nu se poate lipsi celălalt – și viceversa. Dar bunul Dumnezeu tot a orânduit lucrurile tare prostește, că noi femeile ne frigem și cu un țurture de gheață; dacă se întâmplă ceva, noi suntem acelea care ne ardem. Nici nu putem lăsa treburile baltă – n-avem decât să plângem și să ducem urmările în cârcă. Poți fi sigură că niciuna dintre noi n-am purta fustă, dacă ar fi să alegem. Iaca, vezi, o biată fată ca asta se duce și-și caută bucluc și-apoi își poartă ponosu' în poală! Și în cele mai multe cazuri, unde-i cel ce-a făcut pozna? Femeile sunt ca și fundăturile în care e suflată zăpada, până se adună nămeții. Dincotro vine ea? Dar bunul Dumnezeu trebuie să fie avut ideile Lui, când ne-a făcut așa tâmpit de blajine. Dacă am cugeta mai mult asupra urmărilor, i-ar fi cam greu să umple pământul cu oameni.

— Dumneata n-ai fost căsătorită de-adevăratelea? o întrebă Ditte mirată.

— Ba sigur c-am fost măritată – dar la ce bun, că bărbat tot n-am avut. Tocmai după ce ne simțisem și noi un timp mai bine, putea să-i dea în gând să ia cheia și să iasă în curte; pe urmă nu-l mai vedeam cu anii. Apoi, deodată, se întorcea cu capul gol, întocmai așa cum plecase și mai ținea încă în mână cheia aceea cu coada în formă de rac. Atunci ar fi fost mai bine să mă fac că nu știu că s-a întâmplat ceva și să-mi închipui e au trecut doar cinci minute de când ieșise, dar de așa ceva

nu eram în stare.

Ditte râse.

— Râzi, tu râzi! Dar n-a fost o glumă! Nu eram nici văduvă, nici căsătorită! Plozi făceam destul cu ajutorul lui Dumnezeu, dar pe tatăl lor îl vedeam arareori pe-acasă; așa a trecut cea mai bună parte a vieții mele... Acum, unde sunt? Ei, dacă n-au murit, mai trăiesc și-n ziua de azi.

Văduva Rasmussen lua întotdeauna altă vorbă când se ajungea la acest punct.

— Acum să ne gândim și la cină, și-apoi să ne culcăm.

— Dar n-avem nimic de mâncare, spuse Ditte.

— Ba da, mai avem o jumătate de pâine cazonă, pe care am cerșit-o de la un soldat din cazarma Sölvgaade, când am coborât adineaori. Ducea un sac plin la fierar și mi-am spus că mai bine să-i cerșesc eu una, decât s-o mănânce caii. Din pricina asta, n-or suferi ei. Ehei, să fi fost mai bine cal de boier, decât spălătoreasă la boieri; atunci n-aș fi avut parte la bătrânețe de pâine cerșită!

Și Peter cel mic ar fi dorit să fie cal. Se juca întotdeauna de-a calul; băga capul prin speteaza scaunului celui vechi de lemn și necheza. Tăblia scaunului era iesză și când tăiai pâinea cea uscată de cazarmă în pătrățele mici și i le puneai dinainte spunând: „Acum să hrănim calul!”, pofta lui de mâncare devenea nesățioasă. Cu fetița, biata de ea, mergea mai greu: nu avea niciun dinte întreg în guriță. Dacă îi muia pâinea în apă fiartă, tot mai luneca pe gât.

— Măine îți pun și zahăr în ea, spunea bătrâna, ca să i se pară mai gustoasă.

Ditte ținea noaptea pruncul lângă ea; atârna de sân și-și lua singur, dacă venea ceva. Devenise foarte îndemânată și găsea sfârșul fără niciun ajutor. Fetița dormea la perete și Peter la capătul celălalt al patului, cu picioarele rezemate de ea. În felul acesta, Ditte îi avea pe toți în jurul ei și știa că le este cald. Patul cel cu așternut mai bun era la chiriaș.

Stătea întinsă și trăgea cu urechea la somnul liniștit al copiilor, auzea cum făceau tumburi șobolanii în dosul peretelui aplecat de la cap și privea fix în întuneric, până când întunecimea se umplea de rotocoale luminoase, ca în copilăria ei. Atunci se gândea la Dumnezeu și la bunica, la Karl și la Georg – la toți cei care intraseră în viața ei. Cu Dumnezeu isprăvea repede; dacă exista într-adevăr, apoi ea nu-i datora nimic. Se gândea la toate pe care i le spusese și i le proorocise bunica; se întreba dacă se adevărase ceva din ele. Nu mai credea c-o așteaptă și altceva decât cele de care avusese parte până acum! Ditte nu-și mai făcea iluzii în privința viitorului. Așadar, bogată și distinsă nu ajunsese; dar cel puțin să se fi adevărat partea cealaltă, aceea despre fericire. Era oare fericită? Nu prea știa. Ar fi dorit să întrebe pe

cineva ce este fericirea – pe unul care citea cărți. În ele se poate citi doar despre fericire.

4. BUNUL DUMNEZEU

Ditte se trezi de pălăvrăgeala copiilor. Simți că e duminică, înainte chiar de-a fi început să gândească; poate pentru că era liniște. Vocile copiilor sunau și ele altfel, parcă mai de sărbătoare. Oboseala îi atârna ca plumbul în trup și rămase întinsă, cu ochii împăienjeniți, ascultându-i pe copii.

Anna se târâse lângă Peter, la picioarele patului; se țineau îmbrățișați și priveau spre norii albi și străvezii, care lunecau către soarele abia răsărit, aruncând în trecere, o lucire albă în cameră. Reflexul se ridica dintr-unul dintre unghere, trecea peste tavan și peste pereți, și se făcea nevăzut tocmai în colțul celălalt.

— Asta a fost un înger! spuse Anna cea mică și dădu din cap ca să-și întărească spusele.

— Nici nu există îngeri, se supără Peter.

— Ba sunt câțiva; Anna i-a văzut cu ochii ei, spuse fetița dându-i una peste mână.

— Ba eu am văzut că nu sunt, răspunse Petei dându-i palma înapoi.

Ditte fu nevoită să se amestece.

— S-a trezit mama! strigă Anna cea mică și bătu din palme. Mămica mea nu mai doarme.

— Poate că și tu crezi în îngeri? întrebă Peter morocănos cu fruntea încrețită.

Ditte n-avea chef să răspundă și-i întoarse întrebarea.

— Da' ce, tu nu crezi?

— Nu, că oricine își dă seama că aripile nu i pot ține, spuse el arătând spre o poză colorată de album, care era înfiptă în oglindă, ca să acopere o crăpătură.

Ei, din acest punct de vedere Ditte nu considerase niciodată problema; avea ea alte pricini să se îndoiască de existența lor.

— Ehei, în multe nu mai cred, izbucni Peter deodată, cu un suspin atât de adânc, încât pe Ditte o pufni râsul.

— Adică în ce nu mai crezi? întrebă ea râzând. Dar îi observă fața; Petei părea să pretindă să fie luat în serios: avea aproape șapte ani.

— De exemplu, în barză! răspunse Peter.

— Surioara crede în barză! spuse Anna numai ca să-l întărească.

— Și bătrâna Rasmussen! strigă Peter plin de dispreț. Ea spune că pruncii vin dintr-un smârc. Dar asta ar fi rău, pentru că ar însemna că stau în apă rece și înghețată. Frățiorului i-a mers mult mai bine, pentru că el a stat în pânțelele tău, mamă!

Ditte mișcă ochii încoace și încolo, nesigură.

— Și ce alta mai știi? Întrebă ea ca să schimbe vorba.

— Ce? Glasul lui Peter era profund și serios. Se desfăta de propria sa deșteptăciune.

— În ce nu mai crezi?

— Aha, așa! În bunul Dumnezeu nu cred chiar deloc. Cum ar putea ăla să șadă colo sus pe nori, fără să cadă? Doar norii se mișcă tot timpul.

Ditte își aminti brusc de rufe. Trase copilașul de la sân – atârna acolo ca e lipitoare și sugea de-o durea spatele – și sări din pat.

— Dacă sunteți foarte, foarte cuminți, vă face mama cafea. Își aruncă o jachetă pe spate și aprinse lampa de gătit; pe urmă se duse dincolo să vadă ce se întâmplase cu bătrâna Rasmussen. În general ea era „primul pe bord”. Ușile erau deschise pe ambele laturi ale coridorului celui lung: vecinii tocmai strângeau paturile și măturau; praful și mirosul de așternut ieșea în valuri din odăi.

Ditte se strecură după paravanul de scânduri spre podul casei, unde se aflau cămarile și bătu la ușa văduvei Rasmussen. Bătrâna zăcea în pat; petrecuse o noapte rea, dar nu voia să spună ce-i lipsește.

— Se vede că iarăși ai luat ceva care nu ți-a priit, mătușico, spuse Ditte privind prin cameră. Pe scrin se afla o cutioară cu pilule, pe care Ditte o recunoscuse.

— De unde o ai? Întrebă ea mirată.

— Ah, asta e o doctorie pe care a aruncat-o nevasta profesorului. Am găsit-o ieri, când i-am dus jos găleata cu gunoi. Înainte de culcare am luat trei. M-am gândit că poate mi-or ajuta la șale. Dar mi s-a făcut rău, nu știu din ce.

Ditte izbucni în râs.

— Mătușico dragă, astea sunt pilulele pe care i le-a prescris doctorul doamnei Langhalm, ca să facă copii; chiar eu i le-am adus de la farmacie.

Bătrâna fu nevoită să râdă și ea.

— Ei, văd și eu c-au ajuns unde n-au avut ce căuta; asemenea dureri de burtă n-am avut de când mă țin minte. O să fie bucurie mare la alde Langhalm – dacă le-au aruncat. Tare își mai doresc un mititel! Numai să fie în regulă, unii copii mai bine nici nu s-ar mai naște!

Asta nu înțelegea Ditte; ei i se păreau toți copiii la fel de drăguți.

— Ia ascultă, iar urlă plodul misionarului. Toată noaptea a țipat de n-am putut închide ochii.

— Nu se pricep să îngrijească de copil, spuse Ditte. Bătrâna se plecă

spre ea.

— Lumea spune că are pe dracu' în el șopti baba. De aceea, noaptea se ocupă chiar misionarul de el – ca să alunge duhurile rele dintr-însul. Adesea se roagă și ziua pentru copil și când nu ajută, îl închid într-o cămară întunecoasă sub scară fără să-i dea de mâncare, ca să-l flămânzească pe necuratul.

— Nu mai vorbi așa, mătușă, spuse Ditte înfiorându-se.

Stătea încremenită și trăgea cu urechea; urlatele pătrundeau până la ea. Pe urmă se stăpâni și spuse:

— Vin îndată cu cafeaua, și plecă repede spre camera ei.

Ditte așeză copiii în pat, le dete jucării și începu să le spele rufele; nu aveau schimburi și acum erau goi pușcă; la vremea asta însă era cald sub acoperișuri; frățiorul suga o bucățică de rădăcină de violete, care-i făcea bine la mâncărimea din gingii. Spăla în bucătărie și ținea deschisă ușa spre sălița cea lungă care dădea în cameră, ca să-și facă mai mult loc. Locatarii forfoteau și ea împinsese ușa camerei, ca să nu se holbeze acolo. În odaie era mare dezordine; dar așa tot putea trage cu urechea la cele ce făceau copiii. În fiecare clipă era nevoită să arunce ceva din mâini și să fugă la ei; se dădeau jos din pat și se rostogoleau pe dușumea în pielea goală – așa cum se găseau. De-o sută de ori îi pusese la loc în pat și vârase plapuma sub saltea, ba' le mai dăduse și câte una. Dar asta ajuta numai un moment – atât cât ținea urlatul pentru că-i certase și-i lovise. Deodată unul dintre ei începea să râdă printre lacrimi și-l molipsea și pe celălalt, iar joaca pornea de la început. În sfârșit, Ditte renunță de-a mai încerca să obțină liniște și închise ușa cu totul; acum n-aveau decât să se zbenguie – bine că nu-i vedea nimeni.

Locatarii alergau pe coridor cu sticla de bere și cu cana de lapte; se grăbeau să târguiască înainte de a se închide prăvăliile. Toți salutau: bărbații în general cu o glumă, femeile aruncau câte o privire cu înțeles spre camera în care se aflau copiii. Ditte știa prea bine ce înseamnă această privire. Când era vorba de alții, oamenii erau foarte pretențioși; dar la ei, cum se petreceau lucrurile?

O femeie ordonată spăla și cârpea sâmbătă noaptea, ca să poată îmbrăca copiii duminică dimineață, când deschideau ochii – asta o știa Ditte prea bine. Nu era nevoie să vină careva să i-o spună! Dar dacă atunci când te întorceai de la lucru erai atât de ostenită încât picai de somn!?

Nu că ar fi fost chiar așa. Ditte nu adormise, ci se pusese la taifas cu o vecină – ca să se odihnească puțin. Și când vru să înceapă lucrul de noapte, nu se mai putu ține pe picioare de osteneală și de somn. Nu trebuie să te oprești, ci să trudești fără încetare. Era tocmai ca la caii cei bătrâni de trăsură; dacă apucă să se pună jos, nu se mai scoală!

acum se răzbuna lenea ei! Toate erau vraiste; copiii se târau pe jos și-și făceau de cap cu așternutul, cu oala de noapte și mai știu cu ce, de să ferească Dumnezeu; ea însăși avea o mutră... nepieptănată și neîmbrăcată cum era. Nu vedea cum o s-o scoată la capăt. Îi era silă de toate și se înfuria pe sine și pe toată lumea. Altădată o să aibă ea grijă: las' că nu i se mai întâmplă!

Deodată se opri din spălat și ciuli urechile, copiii erau îngrijorător de liniștiți. Fugi la ei. Mititeii stăteau la fereastră cu frățiorul între ei. Deschiseseră ușa dulapului din perete, de sub fereastră – dulapul de provizii al Dittei – și aruncaseră pe dușumea tot ce găsiseră în el. Oala de noapte pe care o trăsese la fereastră, probabil ca să se urce pe ea și să privească afară, se răsturnase, și peste toate presăraseră un săculeț de făină, ca să acopere pozna. Era o priveliște înspăimântătoare! Vai, făina cea bună din care voise să facă clătite la masă! Oul cu care voise să le dea gust era spart și se unseseră pe cap cu el; erau mânjiți și murdari. Ditte râse și plânse în același timp; apucă copiii cu mână aspră, îi smuci și-i certă. Pe urmă căzu pe un scaun și se luă la întrecere cu ei la urlat.

— Da, n-aveți decât să urlați, spuse ea cu vocea înecată de lacrimi. Nici nu vă dați seama ce-ați făcut! Acum, de unde să iau de mâncare pentru voi?

Apoi se ridică – rufele pe care le pusese la fiert dădeau în foc.

— Să stați aici, și să dea dracu' să vă mai dați jos! Îi trânti în pat și fugi la bucătărie. Copiii se uitară chiorâș la ușă printre lacrimi.

Un timp, Ditte dădu zor ca să recupereze treaba întreruptă, dar spor tot n-avea. Simțea o slăbiciune în pânțele și în genunchi, poate și pentru că era indispusă. Îi venea des menstruația, deși alăpta; nici n-avusese răgaz să-și revină ca lumea după nașterea frățiorului.

Ședea cu mâinile în poală, dusă pe gânduri... Poate că nici nu se gândea la nimic, ci doar se odihnea într-o totală uitare de sine. Din îngrămădeala de locuințe, răsuna de undeva un plânset uniform de copil, atât de îndepărtat, încât ar fi putut chiar să pară un cântec monoton. Era, cu siguranță, poama aceea de copil al misionarilor. Copilul plângea întotdeauna când nu-i dădea în gând vreo pozna, după cum spuneau locatarii. N-avea decât trei sau patru ani și nu-ți venea a crede de câte răutăți era în stare. Părinții lui erau oameni serioși, se închinau seara și dimineața; cum de aveau tocmai ei asemenea copil? Dar tot era bine că se născuse cel puțin la niște oameni care aveau așa de multă răbdare.

Ditte știa din proprie experiență cât de repede pierdeai răbdarea.

Sări ca friptă; recunoscuse pașii care urcau scara. Își luă repede o bluză pe ea și-și netezi părul. Pe urmă se plecă, roșie ca focul, peste scândura de frecat rufele.

— Așa! Ai treabă de duminică, spuse Lars Peter chiar înainte de a fi

ajuns sus. Bună, fato! Glasul îi era ceva mai gros. Sine i-l domolise, dar tot mai izvora aceeași bunătate din el.

Ditte șterse cu șorțul scaunul de bucătărie și începu să frece rufele cu peria.

Lars Peter fusese la Malmö și începu să povestească despre călătoria lui și despre altele. Când văzu că Ditte nu ascultă și nu-i pune nicio întrebare, se opri din povestit și o privi o bucată de vreme în tăcere.

— Nu prea sunt bine-venit, spuse el în sfârșit și puse mâna pe spatele ei. Dar cum dracu' se face că ai tu și azi, duminică, atâta treabă!

— Nu știu, răspunse Ditte aspru; Poate c-am puturoșit în celelalte zile!

— Ba sunt sigur că nu, răspunse Lars Peter râzând. Asta nu-i în firea ta. Dar prea ți-ai luat multe pe seamă.

Nu, Ditte nu luase mai mult decât putea face.

— Ba nu te cred. Tu ești ca și roșiile pe care le vezi azi în toate grădinile – iei prea multe în circă. Dacă nu bagi de seama să le rezezi la vreme, fac mereu fructe pe care nu le pot coace.

— Așa gândește Sine, spuse Ditte; ce vrei, nu putem fi toate așa de gospodine ca ea.

— Nu, fată, cât privește inima n-ai măsură, spuse Lars Peter dragăstos. Numai dac-ai fi mai voinică – inima ți-e prea moale...

Ditte râse.

— Așa a spus și doctorul când am fost bolnavă. El a numit-o dilatare de inimă.

— Da, fără glumă. Copiilor cum le merge? Se ridică.

— Dorm, spuse Ditte. S-au trezit prea devreme. Fără să vrea făcu un pas spre ușă dar Lars Peter i-o și luase înainte.

— Bine mai dorm spuse el râzând, pe când deschidea ușa. Mititeii îl auziseră și făcuseră o tumbă din pat; țopăiau pe dușumea, cu așternutul peste ei. Apoi se cățărară pe el și se atârnară de buzunarele lui căscate.

— Ne-ai adus ceva? strigară trăgând de el.

Da, în buzunarele fără fund ale lui Lars Peter se găsea întotdeauna ceva adus de la țară. De data aceasta erau mere și pere sub mânușile lui cele groase și sub basma; stătuseră acolo câtăva vreme și erau bătute și murdare, dar erau minunate la gust. Din buzunarul dinăuntru scoase ceva pentru Ditte: un cârnat de un cot.

— Asta-i tocmai de la Nisipuri, spuse el. De la ai primarului! Îi mai ții minte? V-au luat la ei și pe urmă v-au adus acasă când erați mici și ați luat-o razna în lume singuri!

Ditte ținea minte, dar era o veșnicie de-atunci. Părea că trecuseră o sută de ani; n-avea timp acum să se ocupe de lucruri atât de îndepărtate. Iată, cel puțin, că avea ceva pentru masă. Numai dacă s-

ar duce tata o dată ca să termine cu spălatul.

— Ei, să mă mai duc și pe-acasă, spuse Lars Peter, ca și cum i-ar fi ghicit gândurile.

Mult nu ținu liniștea în casă, căci se auziră din nou pași cunoscuți pe scări. Ditte se înfierbântă de-a binelea – cel puțin Karl să n-o fi văzut în așa hal! El îi dădu liniștit mâna și se așeză călare pe scăunașul de bucătărie, deși ea nici nu-l poftise.

— Ai multă treabă, spuse Karl după un timp.

— Da, dac-ai vrea să pleci și să vi peste o oră – o să fiu gata, răspunse ea aspru.

— Bine, am crezut ca ești gata; e aproape unsprezece. Se ridică încet de pe scaun.

— Ei, asta e! N-ai ce-i face!

— Da, așa-i! Puse mâna pe clanță ca să intre în cameră.

— Nu intra, spuse Ditte, apucându-l de braț, nici n-am strâns încă!

— Dar nici n-o să arate mai rău dacă intru eu, spuse Karl.

Îl auzii stând de vorbă cu copiii; dar nu se putu hotărî să intre și ea; își mușcă buza de jos, ca să nu plângă.

— Ce-i cu voi? îi auzi ea spunând. Mai dormiți la ora asta? Haide, fuga, îmbrăcați-vă să mergem la parc, să vedem ce mai fac femeile cu turtă dulce.

— Dar n-avem cu ce ne îmbrăca, până nu! e spală mama, spuse Peter.

Karl se ivi în ușă.

— Sărăcuții de ei, atunci nici nu se pot scula azi!

— O să le usuc hainele cu fierul, spuse Ditte, fără să-l privească. Sunt gata îndată.

— Asta nu merge; nu-i bine să iasă copiii atât de puțin.

Ditte izbucni într-un plâns amar.

— Ce să fac? E oare vina mea că trebuie să lucrez din zori și până-n noapte și că nu-i pot îngriji ca lumea – numai ca să le agonisesc pâinea zilnică? Creți poate că trăncănesc pe scară – sau că zac în pat și sforâi?

Nu, Karl știa foarte bine cum stăteau lucrurile.

— Dar poate că te-ai putea organiza altfel, spuse el luând-o pe după umeri, ca s-o liniștească. Dar ea se scutura și se plecă peste lucru, întorcându-i spatele. Karl șovăi o clipă, apoi plecă.

Ditte era furioasă – supărată și nemulțumită de toată lumea și în special de ea însăși. Știa ea prea bine la ce se gândea el, când spunea să se organizeze altfel. Dar ce folos că el gândea cinstit, dacă ea simțea nevoia să lovească mâna care i se întindea.

— Se vede că trebuie să ai pe cineva pe care să-l prigonești și să-l calci în picioare, spuse bătrâna Rasmussen într-o zi, ca o aluzie directă la purtarea Ditte față de Karl. Și, în general, dai în cel care se poartă

mai bine cu tine! Bătrâna avea dreptate, deși Ditte n-o recunoștea cu plăcere. Dar azi vedea ea bine cum stăteau lucrurile...

Întotdeauna se necăjea – prea târziu – când fusese aspră cu el și-l respinsese; și totuși asta se repeta mereu. O apuca ceva – împotriva voinței ei – când era vorba de Karl. Se părea că nu există nicio piedică, și totuși ceva o reținea. Era ca găina care nu putea trece peste o dungă trasă cu creta.

Dacă cel puțin ar fi decis el și n-ar fi lăsat hotărârea pe seama ei! Doar avea și drept de stăpân asupra ei, o dată pentru totdeauna. Ditte se mira adesea că nu făcea uz de acest drept. Aștepta omul cu răbdare să se petreacă ceva în sufletul ei; ce lucru anume, asta nu pricepea ea; câteodată se întreba dacă e bărbat. Dar dacă-i vorba să-i ceară ea mâna, o să aștepte el mult și bine!

Și totuși, de el nu scăpa! Putea să-l respingă oricât voia, chiar aproape cu nerușinare. Cum ieșea pe ușă, ea se căia și o lua groaza c-ar putea să se sature și să nu mai dea pe-acolo. Respectul cu care o trata el, o silea să reflecteze asupra-și. Ce-l făcea s-o trateze atât de delicat, ca și cum ar fi fost o domnișoară distinsă – iau chiar o fecioară? Vedea în ea ceva ce ea însăși nu-și cunoștea – și în care nici nu credea. Dar acest lucru făcea parte din caracterul lui, căci pompos fusese de când îl știa!

Nu se mai întâlnea cu credincioșii, totuși nu se lăsase de căutarea Domnului. Înființase un club, împreună cu alți tineri lucrători, unde se adunau să discute. Ăștia aveau niște idei foarte nostime – că doar țicnit tot mai era! Credeau că oamenii aveau ceva sfânt în ei, oricât de sărăcăcioasă le-ar fi viața și că Domnul sălășluiește în sufletele lor. Ditte nu pricepea niciun cuvânt din toate astea și adesea nu se putea abține să nu râdă când îl vedea pe Karl luând lucrurile atât de serios.

— Asta este pentru că sufletul ți-e încă adormit, spunea el atunci. Nu recunoștea alte legi decât propria lui conștiință și credea că întreaga existență ar fi transformată, dacă cel sărac s-ar trezi la cunoașterea propriei sale demnități. Atunci omul nu s-ar mai lăsa călcat în picioare, ci s-ar revolta: „omul e ceva sfânt”, spunea el. Și Ditte înțelegea asta așa: că adică el mai era credincios chiar dacă nu se mai ducea pe la credincioși.

Ditte știa bine că toate se termină odată și pe când se trudea să isprăvească, o chinuia gândul că poate el nici nu se va mai întoarce azi după masă. „Ei, treaba lui, n-are decât”, se gândi ea cu ciudă. Totuși, făcu eforturi mari și treaba merse strună. Curând fu întinsă și ultima bucată pe frânghia din fata ferestrei bucătăriei. Rufele plesneau suflate de vântul de toamnă, pe când ea călca pe cele care se uscaseră pe jumătate. Voia să-i arate că era în stare să termine și că copiii puteau fi curați și îmbrăcați când va veni să-i ia la plimbare. Să nu mai fie nevoie s-o compătimească!

Când bătu douăsprezece la castelul Rosenborg, Ditte era gata cu deretecarea camerei și copiii erau îmbrăcați. Acum se simțea alt om. Trecuse hopul. Putea oricine veni să vadă cum își ținea ea gospodăria; nu mai era nevoie să se pregătească de luptă. Pe când lega fetei funda în păr, obrații îi erau roșii și părea chiar drăguță.

— Ei, acum Peter și Anna cea mică să se ia frumos de mână și să se ducă la bătrână Rasmussen să-i arate ce dulci sunt. Până atunci, pregătește mămica prânzul, spuse ea împingându-i afară. Spuneți că vine și mama îndată cu mâncarea.

— Dar ne dai clătite la masă? întrebă ei.

— Ei, bravo! Întâi stricați făina și oul și pe urmă cereți clătite! Le-a păpat pisica! Hai, ștergeți-o!

— Ptiu! Ce pisică rea! Scârboasa de pisică! spuse surioara pe când o luară la fugă pe coridor. Ditte râse – ce pricepeau el din toate astea? Și să mai crezi că faci ceva cu bătaia! De aci înainte se va stăpâni și nu se va mai lăsa târâtă de mânie. Noroc că cei mici uită repede răul ce li se face și nu poartă pică.

Micuții ședea la masă și vorbeau. Cârnatul dădea mesei un aer de sărbătoare. Ditte îl prăjise tot; acum era pe farfurie, răsucit, de parcă n-ar fi avut început și sfârșit...

— Puteți mânca oricât vreți, spuse Ditte și Peter se laudă că el e în stare să-l mănânce tot.

— Vai, sărmanul cârnat! spuse Ditte râzând. Atunci nu ne mai rămâne nouă nimic.

Dar se întâmplă ca de obicei: burta se satură înaintea ochilor. Deodată, Peter și Ana nu mai putură mânca. Și frățiorul căpătă porția lui; era el încă mititel, dar de mâncat știa să mănânce.

5. ÎN PARC

Ditte fusese la bătrâna Rasmussen, o spălase, o pieptănase și-i orânduise patul. Sărmana bătrână! Cu toată durerea de burtă nu se putuse stăpâni și mai luase o pilulă î abia acum îi era foarte rău. Nu se putea obișnui cu gândul că nu mai era atât de sănătoasă și de voinică cum fusese altă dată; nu-i intra deloc în cap că îmbătrânise și că se zdruncinase. Cum o durea ceva, credea că vine din afară și căuta să alunge răul prin toate mijloacele posibile și imposibile. Ditte luă pilulele ca să nu mai poată face bătrâna prostii.

După masă, Ditte se așeză cu copiii la fereastră; îi ținea pe amândoi în brațe și privea jos în curte, pe unde treceau locatarii clădirii din mijloc și ai curții din fund. Micul Georg dormea. Jos, se jucau copiii de-a pi a vâl ia, pe lada de gunoi, cuprinzând și privățile în jocul lor. Un băiețel se dădea huța pe acoperișul closetelor; de-acolo se cățara pe acoperișul grajdului, zbenguindu-se. Grajdul ținea de proprietatea vecină și mătușa Geismar – portăreasa de-acolo – sosisi cu o prăjină și vru să-i alunge. Se credea, femeia, administrator! De câte ori se Hg după el băiatul țopăia și se frământa ca ieșit din minți.

Babă slută și zbârcită
Rachiul nu-i brânză-mpuțită

cânta el, pe când femeia căuta să-l prindă, și-l înjura. Peter râdea cu gura până la urechi.

— Nu, nu-i frumos din partea lui, spuse deodată serios. Pe urmă râse iarăși.

Nu, frumos nu era, dar Ditte se bucura de cele ce pățea baba, căci prea era fățarnică. De ce căuta să se lingusească pe lângă administrator! De altfel, Ditte nici nu prea băga de seamă cele ce se petreceau în jurul ei. Era dusă pe gânduri. Mai întâi se gândi cât era de bine că sfârșise treaba – de aici gândurile lunecară mai departe, la faptul neplăcut că dormise prea târziu; trecu și pe lângă acest fapt și se opri la discuția copiilor. Bunul Dumnezeu! Peter nu credea în El; asta era teribil din partea lui, la asemenea vârstă. Cine știe unde va mai ajunge! Bătrâna Rasmussen credea în Dumnezeu, dar în felul ei.

— Există, spunea ea, când o întrebau copiii. Dar când îl căutam, nu i niciodată acasă, Așa-i cu domnii cei mari!

Dar Ditte, credea oare în el? Nu prea-și dade-i seama, deoarece nu-și simțise niciodată! Dar dacă exista cu adevărat, apoi nu avusese mână bună: lumea nu făcea două parale și nici oamenii. Nu te mai mirai de nimic, căci nu făceau decât ce le prindea lor bine. Karl era singurul om ale cărui fapte și fire nu erau atât de ușor de înțeles. Te privea cu niște ochi care parcă veneau de pe altă lume. Și când făceai ceva care nu era la locul lui, simțeai că trebuie să te gândești la el. Oare tot cam așa era și cu Dumnezeu? Dar nici Karl nu mai era credincios, după cât înțelegea ea. Trebuie să stea odată de vorbă cu el!

Toate celelalte lucruri erau ușor de înțeles și erau în legătură mai degrabă cu dracul decât cu Dumnezeu: ți-era frig sau foame – oricâtă osteneală ți-ai fi dat; proprietarul se eschiva de la reparații, dar să ferească Dumnezeu pe cel ce întârzia cu chiria măcar o oră. Băcanul înșela la cântar și dădea numai optsprezece bucăți de lemne în loc de douăzeci, dacă se ivea prilejul. Brutaru' și cu nevastă-sa, din casa din față, făceau toată treaba singuri și tot nu puteau răzbate. Ca să meargă toate așa cum mergeau, ce nevoie mai era de Dumnezeu? Săracul era ca oaia pe care o putea oricine tunde.

— Să dea Dumnezeu să ai parte de vreme bună! îi spuneai dulceag și o tundeai până la piele.

Pentru asta exista oare Dumnezeu? De aceea apăra El pe pungași, pentru ca ei să-l invoace mereu și să-l poarte în gură? Chiar și bunica spunea că Dumnezeu ține cu cei tari și le înmulțește cartofii și doar de atunci nu se schimbaseră nimic. Dar era bine să vorbești de El. Mătușa Geismar era ca și Ditte, portăreasă, nimic altceva, totuși pastorul venea pe la ea și doamnele din parohie îi aduceau mâncare și îmbrăcăminte – primea o mulțime de pomeni numai pentru că se ducea la toate adunările parohiei.

— Hai și tu! îi spunea Dittei. În vremurile astea trebuie să faci de toate.

Dar Ditte n-avea chef – și la ce bun? Ditte nu era evreică, deci pe ea n-o puteau converti. Mătușa Geismar se lăsa convertită, rând pe rând, de toate comunitățile religioase; în clădire i se spunea în batjocură „paharul care trece din mână-n mână”. Cum isprăvea de păscut într-un loc, se lăsa convertită de alții. Comunitățile se bucurau întotdeauna de noii convertiți și erau generoase cu ei, căci numai cu ei se puteau ține adunările. Bătrâna trăia bine din asta și dintr-un pic de spălat scări.

Vizitiul brutarului băga acum în șopron căruța închisă, azi isprăvise târziu. Ca întotdeauna privi în sus și Ditte trase capul îndărăt. Dar fu prea târziu – trebui salute! Ei, vor avea femeile ce trăncăni. Vizitiul venise din Iutlanda și nu putea deloc învăța limba daneză, dar era drăguț și serios – și iubit de tot cartierul. Slujea de cincisprezece ani la

brutar – de când își deschisese brutăria.

— Ar fi bine să-l iei, îi spunea brutăreasa Dittei aproape de fiecare dată când punea piciorul în prăvălie. E mort după dumneata; și-i om serios. Bărbatul meu spunea adesea: Dumnezeu știe cum ne-ar merge dacă nu l-am avea pe Låborg!

Da, serios era el – asta o vedea oricine, dar...

Mereu își plimba Ditte privirea spre clădirea din față, ale cărei camere de dormit și bucătării dădeau în partea asta. Doamna Langhalm se îmbrăca acolo, la fereastra deschisă. Dacă chestia cu pilulele se va adevăra, nu va domni bucuria numai la ei, căci toți din curte aveau, ca să zic așa, acțiuni în afacerea asta. Bărbatul era cu cincisprezece ani mai tânăr decât nevasta și întrebarea palpitantă timp de mai mulți ani fusese: va ține oare această căsătorie? Femeile din bloc erau unanim de părere că femeia trebuie să facă un copil, căci altfel – mai devreme sau mai târziu – bărbatul se va sătura de ea. Le și dăduse a înțelege în câteva rânduri că era gravidă și avea o expresie ca și cum purta o dulce taină; ba unele susțineau chiar că se și cunoaște. De fiecare dată, însă, nu se alegea nimic, fără să fi fost vreo pricină anumită.

— Și-a pus o perniță ca să-l păcălească, spuneau femeile. Sau poate c-o umflă îndrăcită ceea de isterie!

Dar, fie că erau închipuiri, fie că le păcălise, la urma urmei jocul începea să devină primejdios. Ar fi fost foarte bine să fie odată și adevărat! Frumoasă nu era și mai avea și cincisprezece ani mai mult decât soțul ei. Dar era foarte de treabă și nu se uita de sus la cei ce locuiau în partea dinspre curte. Și apoi, ducea și ea lupta comună tuturor femeilor: să-și țină bărbatul era pentru cele mai multe din ele lucrul cel mai important. Toate îi doreau să izbutească!

În general, locuiau oameni simpatici în clădirile din mijloc și din fund, și Dittei îi făcea o deosebită plăcere să recunoască acest lucru. Familii întregi: bărbat, nevastă și copii se iveau de pe diferite coridoare și ieșeau pe poartă; se duceau la plimbare – poate că tot la parc. Copiii bălăbăneau din mâini și abia de cutezau să pășească; mama le aranja hăinuțele și-i scutura de braț – mergea ca un „sergent” pe lângă gloată. Tatăl venea din urmă și băga de seamă să meargă copiii ca lumea: îi certa când vârau vârful ghetelor între pietrele trotuarului, sau când întorceau tocurile. Nu era ușor să fii copil de om sărac și totuși îmbrăcat curat. Ditte se gândi la propria ei copilărie și cât de bine îi mersese ei cu picioarele goale. De ele nu se sinchisise nimeni!

Așa! Acum iată-l și pe pescarul din Insula Dracului, cu doi prieteni strașnici clătînându-se pe picioare – toți trei păreau niște haimanale și erau deja beți. Ei, pe Marianne n-o aștepta nicio bucurie, mai ales dacă cumva nu avea ce le pune dinainte. Și nici bani nu-i adusese

săptămâna asta – aseară luase boabe de cafea și bere pe datorie. Familia locuia în mansardă, chiar peste drum de Ditte, și noaptea se auzea adesea larmă; multe nopți petrecea Marianne numai în cămașă, pe scară. Ditte deschise fereastra și strigă:

— Marianne, îți sosesc oaspeți!

— Mulțumesc, i-am văzut! răspunse Marianne, ivindu-se la fereastră. Tocmai își puneă pălăria – îi tremurau mâinile. Dacă ar izbuti s-o ștergă înainte de-a ajunge oamenii sus – putea trece prin pod.

Curând după asta, cineva bătuse la ușă și Marianne se strecură în cameră.

— Acum o șterg, spuse ea; treaba lor cum s-or descurca. Să nu crezi că am chef să mă las bătută pentru că nu-i nici rachiu și nici bere în casă.

Se și auzea tăraboii pe care-l făceau bărbații dincolo.

— Acum cotrobăiesc în dulapul din bucătărie; chicoti ea. Poftă bună! N-aș vrea să fiu acolo în acest moment și să mă cheme Marianne, spuse femeia băgând degetul gros în gură și îndoind genunchii de râs. Ei, la revedere – acum o iau din loc.

Pe urmă ieșiră și soții misionari – sau cum își spune. i el: predicator laic. Purta o haină până în pământ. neagră, ca de cioclu, și fața îi era lungă de parc-ar fi umblat după mort, sau ar fi oglindit rugile din sufletul lui. Se duceau la cursul de Biblie sau la așa ceva. Pe copil îl lăseseră ca întotdeauna, acasă. Încuiau biata făptură în casă și Dittei îi răsună plânsul copilului în urechi.

Ciudat lucru se mai întâmpla și cu acest plâns. Cum te gândeai la copil, sau pomeneai de el, îndată și auzeai urletele lui, parcă ar fi vrut să ceară ajutor; străbăteau peste coridor, apoi răsunau strident, și-apoi parcă picurau. Altfel nici nu le mai auzeai, atât de mult ți se obișnuise urechea cu ele. Era ca și cum copilul simțea că te gândești la el. Amară poveste cu făptura asta afurisită. Pe Ditte o apuca un tremur când își aducea aminte.

Peter și Anna deveniră nerăbdători; le dădu voie să se ducă pe scară, să vadă dacă nu vine nene Karl.

— Dar numai până la etajul de jos, spuse Ditte cu hotărâre; nu-i plăcea să lase copiii în curte. Dădu frățiorului să sugă și scoase căruciorul, ca să fie toate gata. Îl primise în dar de la Lars Peter și azi îl înnoia. Și Ditte era nerăbdătoare.

Acum se trezi și chiriașul; îl auzi căscând în camera lui și apoi luându-și apă din bucătărie. Ieși să vadă dacă n-avea nevoie de ceva.

— Azi ai dormit mult, domnule Kramer! îi spuse ea.

— Ei, trebuie să mă despăgubesc duminică, răspunse el răgușit în zilele de lucru sunt nevoit să ies devreme – din cauza afacerilor. Fața îi era vânăta și arăta oribil după somn; era buhăită și lăbărțată.

— Ei, ași! Dumneata și să ieși devreme, spuse Ditte râzând. Mai bine

te-ai culca devreme. El mormăi ceva, dar Ditte nu-i pășă. Să se obișnuiască să mai audă și adevărul.

Nostim mai era când vorbea de afaceri. Trebuia să fie înainte de orele nouă în piața de flori din Amaertov și să cerșească rămășițe pentru buchetele cu care dădea buzna prin casele oamenilor. Asta era afacerea lui. Mai existau și din cei ce se pricepeau să trăiască pe spinarea altora! Dar las' că l-or da afară. Datora chiria pe doua luni și asta nu mai mergea.

În sfârșit sosi și Karl; amândoi copiii se agățară de el. Se grăbise și era transpirat.

— Iartă-mă, dar am fost la o adunare și s-a lungit.

— O adunare? Ditte îl privi mirată. Ce, se ducea iarăși pe la adunări?

— Da, a organizației – vrem să încercăm să-i adunăm pe cei nemulțumiți într-o opoziție. Președintele ne sabotează.

Cât de mult îl iubeau copiii pe Karl, deși era atât de tăcut și nu făcea nebunii cu ei. Umblau liniștiți, fiecare ținându-l de câte o mână și se simțeau bine. Din când în când, îl priveau cu încredere...

— Tu ești tatăl nostru, spuse Anna.

— Nu pe-adevărat, se amestecă și Peter precoc. Numai de joacă – tu ai să te însori firește cu mama – așa spune bătrână Rasmussen.

Karl îi făcu semn din cap și privi în jurul lui pe furis; Ditte rămăsese în urmă cu căruciorul și nu auzise nimic. Se duseră în parc și se așezară pe iarbă ca să privească la tineretul care bătea mingea și se antrena la gimnastică. Karl adusese un pachet de pâine cu unt, dar era prea devreme să mănânce.

— De ce ești așa de serios? întrebă Ditte. Ai vești proaste de acasă?

Karl dădu din cap surâzând – la ce bun să se mai necăjească de cele ce se petreceau acasă?

— Nu, ci din pricina situației; au de gând să ne zdrobească organizațiile; dacă se întâmplă așa ceva, scad salariile. Prea câștigăm mult, zic ei. Un lucrător nu trebuie să câștige mai mult decât atât cât să i se țină pielea pe oase.

— Și nu puteți face nimic pentru ca organizația voastră să nu fie zdrobită?

— Ei, de zdrobit n-o să fie ea zdrobită; de asta au grijă conducătorii, căci atunci și ar pierde slujbele și ar trebui să se apuce din nou să lucreze, iar asta nu le convine. Dar mă tem că ne vând întreprinderilor, pe noi cu organizațiile noastre cu tot – ca să-și salveze locul lor.

— Știi ce? Ar trebui să-l câștigați de partea voastră pe Pelle, spuse Ditte cu convingere. Asta v-ar pune lucrurile la punct.

Karl râse.

— Da, de vorbit vorbește bine, spuse el cam ironic; dar mult praf de

pușcă n-a mai rămas într-însul, oricât de grozav o fi fost el altădată. Știi, s-a topit de tot. Și nici nu vrea să aibă de-a face cu noua mișcare. Plantează varză colo afară, în grădina lui, și-și închipuie că lumea poate fi salvată prin cooperative de consum și plantații. Fiecăruia, căpățâna lui de varză! Asta-i lozinca lui!

— Ei, faci și tu haz. Eu știu foarte bine că luptă pentru cauza muncitorimii. Asta o spune doar toată lumea.

— Da, pentru ajutorarea sărăcimii – aceasta este teoria lui. Ar vrea ca toți lucrătorii să primească ajutor de paupertate – dar fără urmările care ar decurge de aici, căci atunci ar pierde dreptul de vot, înțelegi.

— E bine să păstrezi acest drept, căci altfel nici nu ești om.

Karl ridică din umeri:

— Adică vrei să spui că-i bine să fim niște vite care votează.

— Eu cred că-i frumos ce face el, stăruie Ditte. Gândește-te la bătrâna Rasmussen, care primește doar zece biete coroane pentru că a trudit o viață întreagă – și pe astea le primește ca ajutor de paupertate! Dar cei cu accidente de muncă... dar șomerii?! Ei să nu primească nimic? Cred că prea sunteți neîndurători.

— Așa cred și alții, spuse Karl serios. Voi, cu ajutorul vostru! Nu ajutor să primească oamenii, ci dreptul lor, și acesta nu trebuie cerșit.

— Dacă ar fi să aștepte cel sărac dreptul lui, ar aștepta mult și bine! În privința aceasta avea Ditte destulă experiență.

— S-aștepte! Dar voi nu vă gândiți decât la trup și la ceea ce-i poate face lui bine. La suflet nu vi-i deloc gândul. Ce folos ar trage săracul să câștige o lume întreagă, dacă ar face-o cu prețul sufletului lui?

Ditte simți o împunsătură în inimă, iată-l iarăși cu chestiile lui – întocmai ca în tinerețe, acasă, la curte, pe vremea când se înfiora de stricăciunea sufletului.

— Tu, cu sufletul tău! spuse ea. Se poate oare trăi din el?

— De mâncat nu-l poți mânca, ce-i drept, răspunse Karl zâmbind. Dar nici să te lipsești de el nu poți, fără să devii animal. Cred că ne merge ca și vitelor țăranului. Cel zgârcit le lasă să flămânzească, cel deștept le hrănește bine chiar și atunci când n-au de lucru – dar vita tot vită rămâne. Când se face ceva pentru muncitori e ca și atunci când se organizează protecția animalelor sau când se îngrașă peștii. Nu vezi și tu că ceva nu-i în regulă? Trebuie să luptăm să devenim oameni și să ne luăm soarta în mâini.

Copiii trăgeau tot timpul de el – să se joace cu ei.

— Dați-i pace lui nenea! repeta mereu Ditte, dar ei nu se lăsau.

— Puteți pălăvrăgi și altă dată! spuse Peter bosumflat.

Aceste cuvinte avură un efect fulgerător asupra lui Karl; sări în picioare și-și scoase haina.

— Ei, de-a ce ne jucăm? întrebă vesel.

Fu nevoit să se lase în patru labe și să facă pe elefantul; micuții

călăriră pe el; Peter își bălăbănea picioarele la spatele lui. Frățiorul dădea din mâini, voia și el să ia parte.

— Ia uitați-vă cât e de deștept! spuse Ditte mândră. Îl puse în față de tot, pe gâtul elefantului și merse lângă el să-l țină; copilul țipa de bucurie. Ce minunat din partea unui copil de patru luni.

Multe familii de muncitori ieșiseră în parc pe vremea asta frumoasă. Unii își aduseseră merinde și se așezau acum în jurul coșurilor cu mâncare. Ședeau în grupuri mari și discutau politică, în timp ce mâncau. Băieții băteau mingea sau imitau acrobațiile pe care le văzuseră la circ. Cei în vârstă se molipseau de la cei tineri, își scoteau surtucul și încercau figuri de atletism. Printre muncitori bântuia în acel moment o adevărată manie a luptelor greco-romane.

— Ia privește-i cât sunt de nebuni! spuse Ditte, care se minuna de „punțile” și „șuruburile” lor.

— Muncitorul își simte puterea, dar nu știe încă cum s-o folosească. De asta face pe voinicul! răspunse Karl.

Avea mulți cunoscuți pe-aici și părea că toți țin la el; mereu venea câte unul și-i întindea mâna:

— Ce faci? Ai ieșit cu familia?

— Mai bine ai pleca și ne-ai lăsa pe seama noastră, spuse Ditte. Altfel o să creadă camarazii tăi că te-ai căsătorit eu o femeie cu trei copii.

Karl râse.

— N-ai vrea să ne înțelegem odată să lăsăm oamenii să creadă ce vor?

Ditte îi păsa cam prea mult de cele ce credea și zicea lumea.

— Te tot revolți întruna, spuse Ditte cu oarecare admirație; acesta nu mai era Karl, cel care miorlăia tot timpul de teama pedepsei. Ei, n-avea ea nimic împotrivă să aibă un bărbat pe lângă ea.

Familia lucrătorului Jensen din Adelgiade se apropie să-i dea bună-ziuă; se așezară împreună să mănânce. Jensen șomase toată săptămâna și era foarte morocănos.

— Cum o să mai fie la iarnă, se întreba el. Altădată umblai fără lucru numai când era frig, când gerul închidea șantierele. Nici nu-ți vine a crede că trăiești într-o societate organizată.

Și Karl stătuse fără lucru câteva zile în timpul verii și asemenea plângeri se auzeau din toate părțile.

— De altfel, cu cât e totul mai bine organizat, cu atât e mai grea existența noastră, spuse el. Din ce în ce mai puțini dintre noi își pot îngădui să aibă pretenții; din pricina mașinilor, ajung să lucreze numai câțiva.

Doamna Jensen îl privi înspăimântată.

— Și ce-o să se întâmple cu noi?

— Ne mai rămâne o soluție: să crăpăm de foame.

— Frumoasă soluție... pentru o țară liberă! strigă Jensen.

— Mai știi... poate că tocmai în asta constă libertatea. Crezi că pentru rob: mai există și altă libertate decât aceea de-a fugi? De altfel, la noi, e tocmai pe dos; noi nu ne bucurăm de nicio libertate – nici măcar de aceea de-a o șterge când ne vine chef. *Ceialți* au libertatea – aceea de a ne lăsa să crăpăm când nu mai au la ce să ne folosească. Așa văd eu lucrurile! Asta e ceea ce se cheamă democrație. În vremurile de demult, înainte de a se fi inventat democrația, erau siliți să îngrijească de robi, chiar atunci când nu aveau vreo treabă la care să-i pună. Pe urmă, însă, americanii – care se pare că sunt foarte versați în problemele moderne ale muncitorimii – au descoperit că asta nu-i bine. Atunci au inventat libertatea. Vezi tu! Au ciomăgit statele din sud ca să le ajute să-i alunge pe robi în pustiu când nu se mai găsea de lucru pentru ei.

— Dracu' să-i ia, asta nu-mi intră mie în op, spuse Jensen uluit. Așa ceva e prea complicat pentru mine.

Karl mestecă o clipă mâncarea, supărat că nu putuse să se exprime în așa fel încât să fie înțeles. Apoi o luă pe altă cale.

— Uite, Jensen, dacă un țăran vrea să aibă o pereche de cai de muncă sau o vacă cu lapte, trebuie să și-i crească. Trebuie să țină o iapă care când e grea nu poate lucra mult și-apoi mai trebuie să plătească și ratele. Mânzul trebuie hrănit apoi câțiva ani până să poată trage folos de la el. Crezi că țăranului i-ar conveni să suporte toate aceste cheltuieli, dacă s-ar putea duce pur și simplu la pășune să prindă un cal sau o vacă, îndată ce-ar avea nevoie de așa ceva – ei, ce zici?

— Nu, așa prost n-ar fi, admise Jensen șovăind.

— Dar tocmai asta-i ceea ce se face cu noi; suntem alungați și-apoi prinși – după plac. Între timp e treaba noastră unde ne facem rost de hrană. Asta ne e libertatea, vezi tu.

— Asta e o tălmăcire nouă a libertății, spuse Jensen, pe care n-am mai auzit-o până acum.

— Nici nu-ți pot cere să mă crezi! Dar să-l asculți odată pe Morten când vorbește miercuri la asociația zidarilor despre libertatea sclavilor – e chiar lângă locuința ta. El te va lămuri mai bine!

— Morten... dar n-are niciun fel de școală... este tot un simplu lucrător ca și noi. Nu, eu mă duc la prelegerile liber-cugetătorilor pentru lucrători; asta zic și eu că-i ceva! Pe ele poți să te bazezi. Sunt profesori și tot felul de asemenea oameni, dar nu se sfiesc să spună adevărul asupra faptelor. Liber-cugetătorii sunt de partea noastră.

— Tot așa cum e și vulpea de partea găștelor! spuse Karl râzând încet. Încet, încet se adunaseră câțiva lucrători în jurul lor; tăceau și ascultau. Karl avea impresia că cei mai mulți țineau cu Jensen.

— Liber-cugetătorii sunt bancheri, mari comercianți și cei de teapa

lor! Crezi că vor să ne ia în brațe cu gânduri bune? Nu vor decât să se servească de noi ca de-o punte spre mărire. Omul mărunț trebuie să-și încovoiaie spatele când vor cei mari să-l călărească.

— Acuși, îl ajunge pe profesorul lui, pe Morten, spuse unul din mulțime cu voce tare.

— Asta se vede cât colo! strigă altul. Dar de scris, scrie bine Morten! mai adăugă el, ca să liniștească lucrurile.

— Ia spune, el și cu Pelle sunt din același ținut? întrebă Jensen. Se pare că la școală și-au ros coatele pe aceeași bancă. Dar nu se pot suferi. De curând, la o întrunire, Morten l-a numit pe Pelle „Generalul Armatei Salvării”⁽⁸⁾! Lucrătorii râseră; lovitura prinsese – Morten știa să muște.

— Da, asta-i foarte bună! Dacă comedia asta se poate asemui cu ceva, apoi numai cu Armata Salvării, spuse Karl mușcător.

Părea cu totul schimbat. Altă dată fusese atât de liniștit și de atent în alegerea expresiilor! Foamea își arătase colții! Dar deodată luă alt ton și zâmbi:

— Ei, să nu ne dușmănim pentru atâta lucru!

— Ba jos cu spărgătorii de grevă! strigă un lucrător bătrân și-și văzu demonstrativ de drum.

Ditte ascultase tăcută. Din când în când îi dădea în gând câte ceva, dar se stăpânea. Nu știa cine are dreptate, și poate că nici nu era ușor de spus – bărbații trebuiau să-și descarce inima – dar se necăji că Jensen avea pe cei mai mulți de partea lui. Asta nu era just, deoarece Karl era – la lucru ca și în toate – mult mai destoinic decât el. Și-o mai supără și faptul că râseseră cu toții de Armata Salvării. Luase parte iarna trecută de câteva ori la întrunirile acesteia; acolo era cald și muzică, și nimeni nu se interesa de felul cum ești îmbrăcată. Dar, firește, bărbații își aveau cârciumile lor!

— E adevărat că țăranii cruță iepele când sunt grele? întrebă ea, în drum spre casă.

— Cei cu judecată sigur c-o fac, răspunse Karl.

— Atunci vitelor le merge mai bine decât nouă! Ditte se gândi cât trebuise ea să trudească până în clipa când căzuse la pat, în timpul lehuziei!

— Sigur că le merge mai bine vitelor, dar vezi că ele pot fi mâncate după ce-au slujit – asta-i o mare deosebire.

Ditte ridică ochii la el. Nu era lămurită dacă glumea, sau dacă vorbea serios. Și atunci îi reveni în minte întrebarea care o preocupase mai devreme în cursul zilei; putea să i-o pună acum, căci Karl era doar atât de deștept.

— Te gândeai atât de mult pe vremuri la Dumnezeu, spuse ea; tot mai crezi că există?

Karl nu răspunse îndată.

— Da, răspunse el într-un târziu, foarte serios; cu o expresie aproape dureroasă. Dar nu-i pentru noi. L-au creat ceilalți ca să le slujească drept gealat împotriva noastră. Și chiar o și face El, la nevoie. A fost o vreme când am crezut că-L voi putea converti să fie și tatăl *meu* – dar nu-i cu puțință. Nu poate nimeni sluji pe asuprit și pe asupritor în același timp.

— Dar tu spui că *noi* suntem aceia care credem în El și nu ceilalți, obiectă Ditte.

— Ei, tocmai în acest scop a și fost El inventat – ca să ne țină în frâu. Ar fi vai de ceilalți dacă s-ar mulțumi numai cu apărarea politiei. Și noi cei asupriți trebuie să ne făurim un Dumnezeu; las' ca vine și asta! Trebuie să fie însă un Dumnezeu al dreptății, un Dumnezeu al văduvelor, al orfanilor și al tuturor acelor care suferă.

— Și din ce vreți să-l ticluiți? Își bătu Ditte joc. Că doar pe lume nici nu există atâta bunătate de câtă ar fi nevoie pentru așa ceva!

— Ba da, îl vom făuri din inimile și brațele celor săraci. Atunci o să fie destul de bun!

6. ȘOBOLANII

Georg cel mic era un adevărat sac fără fund. Noaptea atârna cu gurița de sânul Dittei și dimineața ea se simțea cu desăvârșire vlăguită. Fie că-l muta ea de la un sân la altul, fie că luneca el singur, în tot cazul, noaptea îi golea pe amândoi. Era cuminte din partea lui că se aproviziona, căci în timpul zilei nu-i pica nimic. De cum isprăvea treburile de dimineață, Ditte îl puneă în coșul cel maro de paie și-o lua la goană cu el pe străzile întunecate și reci, spre creșă. Trecea pe-acolo în drum spre lucru. Nu-ți făcea mare plăcere să-ți adăpostești pruncul la creșă, totuși mai trebuia să fii și bucuros că ți-l primeau – în speranța, firește, că-l vor ocoli bolile. În total erau acolo douăzeci de sugari, și în permanență se iscau boli molipsitoare.

Cei doi copii de acasă erau neglijați. Înainte de a pleca, Ditte aprindea focul în sobă, făcea cafea și le pregătea de mâncare. Peter știa să pună cafeaua pe sobă ca s-o încălzească. Dar s-o mai pună pe foc, n-avea voie; nevasta vizitiului Olsen, de colo de pe coridor, venea să vadă de foc. Încă multe altele îi erau oprite mititelului – o listă întreagă. Mama o repeta în fiecare dimineață; cu frica în suflet, săruta copiii la plecare și cu inima cât un purece se întorcea seara acasă, cu frățiorul. Câte se puteau întâmpla în lipsa ei!

Dar, slavă Domnului, nu se întâmpla nimic – norocul ținea cu ea. Peter era un băiețel serios, care nu făcea prostii prea gogonate. El și cu Anna stăteau în pat până se lumina bine de ziuă – așa li se spusese – și nu era nevoie să li se spună un lucru de două ori. Prin întuneric, șobolanii își făceau de cap; iar sub pat și peste tot, ta ungherele unde era întuneric beznă, era moșul. El era, ca să zicem așa, tot una cu întunericul. Numai întunericul de sub plapumă n-avea nimic de-a face cu el; acolo se aflau somnul și visele. În pat nu se uita moșul niciodată, în pat erai ferit de toate.

Dar se întâmpla să fii nevoit să te scolii; în special surioarei i se întâmpla adesea această nenorocire.

— Scoală-te, spunea Peter; să nu-ți fie teamă de nimic. Dacă trebuie să faci ceva, atunci nu-ți face nimeni nimic. Așa spune și nene Karl; atunci n-ai decât să tragi o fugă și să faci.

— Haide cu mine, spunea Anna și încerca să-l ia de mână. Dar chiar

atât de curajos nu era el..

— Nu, pentru că eu n-am nevoie, lămurea băiatul. De aceea nici n-am curaj. Dar dacă aş avea nevoie...

Aşadar, surioara trebuia să se ducă singură. Scotea capul peste plapumă şi şoptea: „liber!”, punea picioruşele pe duşumea şi spunea din nou: „liber!”, de data aceasta mai tare, ca să fie sigură că fusese auzită; toată vremea scâncea încetişor. Dar, după ce trecea primejdia şi se afla iarăşi sub plapumă, se considera un adevărat erou. Atunci şedeau amândoi, pălăvrăgeau şi ascultau la şobolanii care se rostogoleau în dosul peretelui de scânduri. În cameră nu îndrăzneau să intre căci nu le dădea voie mama. Se supăra când îşi rodeau drum, şi astupa gaura cu sticlă pisată. Făcuse şi clătite cu un fel de otravă în ele, ca să-i omoare – aşa cum se făcea acasă, în „Cuibul Coţofenelor”.

— Păcat de bunătate de clătite, spunea bătrâna Rasmussen, căci şobolanilor de-aici nu le vine nimic de hac. Cu şobolanii e ca şi cu oamenii: cu nimic nu-i stârpeşti. Ceea ce e otravă pentru făpturi obişnuite, pentru ei e mirodenie. Şi aşa. şi era. Clătitele se duceau, iar şobolanii rămâneau. În fiecare noapte veneau să scarpine lemnăria şi să mai ceară clătite cu otravă!

Când se lumina de tot, copiii săreau din pat. Peter o spăla pe Anna pe faţă şi-i încheia pieptăraşul; pe urmă fetiţa dădea o fugă la bătrâna Rasmussen ca s-o pieptene; în timpul acesta, băiatul punea cana cea mare de cafea, clătinând-o, pe sobă. Sub o farfurie întoarsă era pâine pentru copii şi mama le pusese lapte şi zahăr în ceşti – n-aveau decât să toarne cafeaua. Laptele şi zahărul de pe fundul ceştilor aveau un gust minunat; dacă lingea un pic şi încă un pic, şi-apoi încă numai un pic şi-un picuşor, până să-ţi dai seama, nu mai rămânea nimic şi erai nevoit să bei cafeaua neagră. Arta cea mare era să lingi, fără ca laptele şi zahărul să se facă nevăzute din ceaşcă, încercau în fiecare zi, dar niciunul dintre ei nu izbutea.

După ce isprăveau dejunul, trebuia dereticat prin cameră. Nimeni nu le cerea aşa ceva. Asta îi dăduse în gând lui Peter, care era băieţel bun. Atunci mama nu va mai avea nimic de făcut când va veni seara acasă! Băiatul era orfan, aşa că n-avusese exemple rele în faţa ochilor, repeta mereu bătrâna Rasmussen. De aceea era atât de bun şi de atent. Surioara, însă, fusese procreată se vede, într-un moment de şomaj, căci nu făcea nici cea mai mică efortare – în niciun caz ceva folositor. Când îi spunea bătrâna:

— N-ar vrea surioara să-i aducă bătrânei Rasmussen ochelarii? fetiţa dădea hotărâtă din cap.

— Surioara e ostenită, spunea ea. Dar lucruşoarele ei şi le păzea foarte bine. Asta va fi o dată şi-o dată o adevărată cucoană.

Când era gata, mititeii se luau de mână şi se duceau să vadă dacă nu avea bătrâna Rasmussen nevoie de ceva; Peter dădea fuga jos să facă

drumuri pentru ea; îi puteai încredința, fără grijă, bani și sticle. Se întâmpla uneori ca copiii să nu se oprească la ușa bătrânei, ci să meargă mai departe, trecând pe lângă o mulțime de camere ale podului, ca să vadă cum dansează șobolanii brutarului. Mergeau poticnindu-se, hăt departe, printre boxele încuiate din pod, unde, prin ușile de gratii se zăreau sclipind obiectele cele mai surprinzătoare; când coteai pe după un coș, dădeai buzna prin întuneric peste o treaptă, în jos, și te aflai deodată în fața unui ungher cu gratii. Coșul brutarului trecea pe-acolo și era întotdeauna cald. În semi-întuneric topăiau și se jucau șobolanii printre sacii de făină. Șobolanii brutarului erau întotdeauna veseli pentru că aveau mâncare din plin. Se găseau acolo mici și mari; cei tineri se jucau, iar cei bătrâni alergau peste sacii de făină și peste scânduri. Alergau pe perete în sus și în jos atât de repede ca Peter pe dușumea. Apoi rodeau sacii care erau stivuiți sus pe grinzi; făina prăfuia pe dușumea și cei mici veneau s-o lingă. Cum își umpleau burta, se așezau pe picioarele dindărăt și chițcăiau. Pe urmă porneau iarăși joaca. Era grozav de hazliu, dar trebuia să stai liniștit ca un șoarece. Deodată, când se rostogolea un șobolan tânăr în raza de lumină, ca un ghem de ață cenușie – surioara nu se mai putea abține și striga:

— Vreau puiuțul cela de șobolan! și atunci o zbugheau cu toții!

— Tare mai ești proastă, spunea Peter și pe urmă o luau iarăși înapoi prin pod.

Aici sus, în întuneric, locuiau și oameni; dar din cei ce nu contau. Din ungherul de sub streășină, în dosul camerei bătrânei Rasmussen, ieșea un colț de saltea. Acolo locuia Barbă-Cot; când voia să se culce, se lăsa în patru labe și se târa pe brânci în gaura lui. Era cam nerod și din asta trăia; dacă-i întindea cineva o piesă de zece ore și una de doi ore, o alegea întotdeauna pe cea de doi. Și Peter încercase într-o zi când fusese trimis de bătrâna Rasmussen la brutar și-i dăduse doi bani centru dulciuri. Dar bătrâna râse de el:

— Nu-i atât de prost cum crezi, spuse ea. Știe foarte bine ce face. Câștigă o mulțime de bani de pe urma prostiei altora.

Porecla i se dăduse pentru că pe vremuri purta barbă lungă – era atât de lungă și de frumoasă, încât ar fi putut lua de nevastă pe oricare fată din lume ar fi dorit. Pe vremea aceea trăia din asta. La un moment dat, însă, una dintre mirese îi tăie barba pe când dormea și puterile îl părăsiră. Acum cerșea prin marile restaurante și localuri de noapte și-și juca rolul de idiot; poliția îl lăsa în pace tot pentru că îl credea nerod. Câștiga enorm; toată vizuina lui era plină de bani.

— Du-te de vezi, îi spunea bătrâna lui Peter. Salteaua e îndopată cu piese de doi ore! Dar Peter nu îndrăznea pentru că îi era frică de el.

Îndrăznea, însă, să intre în vizuina peticarului – în gaura întunecoasă din spatele coșului. Acolo era un morman de zdrențe pe

care dormea omul și, rezemată de coș, se afla o ladă întoarsă pe care lipise un muc de lumânare; pe ea mai erau o cutie de chibrituri și un pachet vechi de cărți de joc. Copiii treceau adesea pe-acolo să vadă dacă era moșul acasă, căci se întâmpla să aibă vreo jucărie pentru ei, pe care o găsisese într-o ladă de gunoi. Dacă misteriosul șapte era prins de coș, însemna că era acasă. Legase niște saci vechi de-o frânghie și-și construise astfel un perete despărțitor de restul podului; în dosul lui, în lumina lumânării, alegea ceea ce recoltase în zori.

— Ei, ați venit în vizită la cavalerul numărului șapte? întreba el bucuros. Aveau voie să cotovăiască; conținutul sacului era golit pe jos și copiii se tăvăleau în toate splendorile lumii, culese din lăzile de gunoi. Moșul stătea în patru labe și alegea: deoparte zdrențele, de alta tinicheaua ruginită; până și hârtia veche se vindea. Dacă se întâmpla ca ceva să le facă foarte, foarte mare plăcere – rămășițele vreunei cărți cu poze, sau vreo bucată de jucărie spartă – le dădea voie să și-o ia. Dar să nu le vadă mama, spunea bătrânul peticar; e atât de ordonată!

Nu, lucrurile nu treceau dincolo de bătrâna Rasmussen; la ea își adunaseră încet, încet o magazie întreagă, despre care mama nu știa nimic. Moșul alegea cu băgare de seamă resturile de mâncare, le curăța cu cuțitul și le mânca.

— Ptiu! Sunt căh! spunea surioara.

— Nu, dacă dai pe gât un rachieș, nu-i primejdios. Dar ar fi bine s-o ștergeți acuma acasă, la mămica Ditte cea bună, bună, spunea el deodată și-i împingea dincolo de perdea.

— Are și dreptate să-i spună așa, zicea bătrâna Rasmussen. Dacă mama Ditte nu s-ar fi milostivit de el iarna trecută și nu i-ar fi dat din când în când ceva cald de mâncare, nu știu ce s-ar fi ales de el. Noi, sârmanii bătrâni, trebuie să fim recunoscători bunului Dumnezeu că ne-a dăruit-o pe mama Ditte.

În casă se mai aflau și alți șobolani, decât cei ai brutarului, dar erau mai răi. Noaptea, Marianne trebuia să pună mâncarea – când avea – într-un coș pe care-l trăgea cu o frânghie până sus pe grinda din tavan, iar copilul misionarilor fusese mușcat de șobolani într-o zi când îl închiseseră în vizuina cea întunecoasă și-i uitaseră peste noapte acolo.

În fiecare zi, cei doi copii petreceau câteva ore stând la fereastră să privească cum se jucau copiii în curte; se țineau îmbrățișați ca să nu cadă în ispită de a se pleca prea tare peste prichici. Când ședeau la fereastră, mergea h-o tină deschisă; altfel, din pricina șobolanilor, trebuia să fie veșnic închisă. Se plimbau pe jgheab, rășureau din țevile de scurgere ca de pe-o scară chiar sub nasul privitorului și hoinăreau în cerc, adulmecau, chițcăiau, dând dovadă de mult curaj. Când ploaia alunga copiii din curte, șobolanii luau în primire acoperișurile clădirilor celor joase și se rostogoleau pe ele. Noaptea era și mai rău. Când curtea era luminată de lună îi vedeai șezând și așteptând în toate

chepengurile pivnițelor; nu bine scotea brutarul tăvile cu copturi pe acoperișurile cele joase, la răcit, că și năvăleau șobolanii la pâine, chiar înainte de a fi întors el spatele. Bătrână Rasmussen mai văzuse asta și altădată, pe vremea când veghea prin casele în care femeile așteptau să nască. Îi vedeai cum își frigeau șobolanii botul de pâinea albă fierbinte. Atunci se rostogoleau, chițcăiau, și-și frecau botul cu lăbuțele.

Copiii începeau să se plictisească, în special după masă, când toate aceste izvoare de distracție seacău și când bătrâna Rasmussen voia să se culce. Atunci se întâmpla ca surioara să preia conducerea; se lua de mână și se făceau că se duc s-o caute pe mama. Peter era destul de deștept ca să nu se aventureze din proprie inițiativă dincolo de granițele cunoscute. Dar îi lua șuvoiul vieții de stradă: erau ferestre pline de lucruri scilipitoare, care te făceau să uiți unde te afli și te atrăgeau tot mai departe; și – înainte de a-și da seama – se și rătăciseră. Atunci surioara începea să urle și lucrurile se sfârșeau prin aceea că se molipsea și Peter; îl făcea să-și piardă capul și să nu-și mai recunoască propria lui stradă. Totuși, soseau acasă nevătămați și bătrână Rasmussen îi certa și le ștergea lacrimile.

— Nu face să-i spuneți mămicăi Ditte despre asta, spunea ea. Dar Ditte auzea vestea caldă-călduță din gura altor femei, când sosea seara acasă.

Din fericire, toate se sfârșiră într-o bună zi; bătrâna Rasmussen se ridică din pat, căci îi trecuseră efectele pilulelor. Fusesse minunea lui Dumnezeu, că doar putere aveau! Nu trebuia decât să privești la nevasta profesorului: asta căpătase burtă! Și bărbatul ei era atât de dragăstos cu ea! De câte ori se ducea afară, fugea după ea cu o broboadă și i-o trecea printre gratiile fereștrăuiciei.

Într-o dimineață, când veniră copiii s-o vadă, bătrâna Rasmussen își trăgea fustele de dedesubt peste cap.

— Te-ai făcut bine, tușă Rasmussen? întrebare mirată. Bine, bine de tot?

— Cred și eu! răspunse ea, topăind ca o coțofană prin cameră.

Râseră de le gâlgăiră gâtlejurile.

— Mai fă o dată, spuseră ei.

— Nu, nu se poate; acum trebuie să mă gătesc de iarnă. Bătrâna Rasmussen mai trecu o fustă de dedesubt peste cap – dar aceasta se înțepeni și nu mai lunecă nici în sus, nici în jos; lucrul i se întâmpla adesea spre marea desfătare a copiilor. Erau de vină umerii ei bătrâni, șubreziți de gută, și care câteodată nu mai erau în stare să se miște când ținea brațele întinse. Atunci stătea bătrâna cu fusta de dedesubt, de lână, peste cap și nu mai putea vedea copiii.

— Unde v-ați ascuns, copii? întreba ea prefăcându-se mânioasă.

— Suntem aici și mă cheamă Anna Svendsen; dar pe Peter îl cheamă

numai Peter, pentru că n-are părinți. Poți să ne vezi acum? întreba surioara serioasă.

— Nu, dar pot să văd raiul, răspundea bătrâna, ostenindu-se să-și tragă fusta. Și acolo sus călărește bietul Hans pe spatele diavolului, – ba nu! – pe spatele administratorului azilului de săraci. Vai... dacă l-ar face să simtă ca lumea gustul biciului! Dar prea e bun, nerodul de el!

— Și mai ce? Se duc la bunul Dumnezeu?

Dar fusta lunecase la locul ei și de data aceasta bătrâna nu mai vedea nimic. Bănuia însă că Hans se suise la bunul Dumnezeu să se plângă de administratorul azilului de săraci. Să se fi dus și bătrâna Rasmussen cu el, ar fi avut Hans un martor bun – ea știa doar mai multe despre oameni decât era bine pentru ei.

— Cine e bietul Hans? întrebară copiii. E voinic?

— Da, grozav de voinic! Este atât de voinic, încât trebuie să umble cu mâinile în buzunar.

— Poate să bată pe toți oamenii? întrebă Peter cu voce groasă, scoțând burta.

— De putut poate, dar e prost. Toți îl sâcâie și-l prigonesc, dar ol rabdă. E un prostănac.

— Mi-e milă de el, spuse surioara.

Peter se umflă și se oțărî.

— I-aș omorî în bătaie pe toți! spuse el.

Pe vremea aceea îi plăcea să omoare în bătaie.

Bătrâna Rasmussen fu silită să mai povestească și altele despre bietul Hans, care era atât de voinic încât îi plesneau pantofii de lemn în picioare și atât de prost de bun încât era aproape numai piele și oase.

— Când l-a făcut Dumnezeu, l-a pus pe pământ. Poftim, iată ici soare și ici umbră. Dar pe partea însorită s-a așezat diavolul cu ai săi. Aici locuim noi! a spus el. Și atunci bietul Hans a fost nevoit să se mulțumească cu partea din umbră: ziua era bine acolo, dar noaptea era frig.

— Parcă ți-e frig! îi striga necuratul noaptea. Aud cum îți clănțâne dinții!

— Și tu parcă asuzi! îi striga bietul Hans la rândul lui, când se lumina de ziuă și soarele începea să ardă. Ia vezi să nu te topești, burtosule! Atunci diavolul făcu iarna și bietul Hans tremura ziua și noaptea.

Bătrâna povesti mai departe:

— Văzând cum stă treaba, bunul Dumnezeu îi trimise un palton nou-nouț și o plapumă călduroasă. Și dracul îngălbeni și înverzi de necaz. „Tocmai de așa ceva am eu nevoie”, își spuse el în gând, cu toate că n-avea ce face cu ele. Și după ce rămase puțin pe gânduri, îi dădu în minte ce să facă și născoci muntele de pietate. Că așa e el! Iar

bietul Hans de felul lui e așa, că nu poate trece pe la un munte de pietate fără să simtă nevoia să amaneteze ceva; și, de aceea, iarna, paltonul și plapuma lui se află acolo. Vara când e cald, le are pe-amândouă acasă – că doar pe toate le face pe dos! Pe bietul Hans îl recunoști după aceea că-și amanetează lucrurile tocmai când ar avea mai multă nevoie de ele și le scoate când nu-i mai trebuiesc.

— Așa face și mama, răspunse Peter.

— Ei, dacă te gândești bine, poate că sunteți oarecum rude cu el. Și așa, fiecare se duse în treaba lui – deoparte bunul Dumnezeu și de alta diavolul. Bunul Dumnezeu a fost cinstit, și nu s-a putut lua la întrecere cu diavolul. De aceea îi merge bietului Hans tot mai rău și mai rău.

— Povestea n-are niciun haz, spuse Peter, căci nici nu există Dumnezeu.

— Ba da, există, și stă colo în biserica de marmură. Cine vrea să se îmbogățească, n-are decât să-l tragă de barbă și să-l scuipe de trei ori în obraz. Dar nu sunt mulți care cutează s-o facă și de aceea sunt atâția săraci pe lume.

7. OSPĂȚUL ÎN CINSTEA LUI PAUL

Ditte se pregăti – pentru orice eventualitate – înprospătându-și rochia cea bună cu câteva pliscuri și umeri noi. Cheltui ceva parale, căci pentru cazul că ar fi fost poftită la cuminicarea lui Paul, trebuia să aibă o rochie ca lumea de îmbrăcat. În strada Isted se făceau pregătiri de sărbătoare; Ditte știa că iatacul și celelalte camere vor fi golite de mobilă, deoarece fuseseră poftiți la masă o mulțime de oaspeți. Se cumpărase vin și se tipăriseră cântece; știa ea, Sine, ce-avea de făcut. Ditte nu fusese niciodată în viață la un ospăț adevărat; ajutase de multe ori la servit în asemenea ocazii: acum se bucura ca va lua și ea parte. Cuminicarea ei se făcuse cât se poate de sărăcăcios și se gândea că trebuie să fie plăcut să iei parte la îmbunătățirea situației proprii tale familii. Atât de mult ținea ea sa nu fie uitată, încât sâmbătă seara era cât pe ce să-și uite mândria și să le aducă aminte că trăiește.

Diminică dimineăța plânse puțin. Trebuia mult ca să se dea Ditte bătută și bătrână Rasmussen o certă de-a binelea.

— Cum poți să te pierzi cu firea pentru un pic de mâncare, de vreme ce știi bine că numai sănătatea e de preț. Fii bucuroasă că ești sănătoasă și că îți ai pâinea zilnică pentru tine și pentru copii. Te-or fi uitat în zăpăceala lor; or trimite să te cheme în timpul zilei. Dar nimeni nu veni și Ditte umblă toată ziua cu ochii roșii.

După ce culcă copiii, o rugă pe bătrâna Rasmussen să stea cu ei, ca să poată ieși puțin la aer. Își puse rochia cea bună și luă drumul spre oraș, către strada Isted. În fața casei în care locuia Lars Peter, rămase locului, ca și cum și-ar fi revenit dintr-odată; se ascunse în umbra de peste drum și privi țintă spre ferestre; toate erau luminate; partea de sus a geamurilor era deschisă și pe-acolo ieșeau fum, zvon de glasuri și râsete. Glasul tatălui le acoperea pe toate; el se apropie de fereastră și vorbi ceva spre interiorul camerei; apoi râseră cu toții. Ditte râse și ea – spusese desigur ceva drăguț și nostim despre Paul; Paulică! Ah, ce n-ar da să-i poată lua capul în mâini, să-l sărute și să-i dorească noroc și fericire! Era doar băiatul ei! Îl târâse după dânsa până i se strâmbase spatele și-i jertfise nopțile – o podidi plânsul. Deodată cineva plecă de acolo. Ușa se deschise și Else ieși cu logodnicul. Se certau. O luară pe

stradă, cu capul gol. Își întorceau spatele ca doi copii rău crescuți.

Ditte se strecură din poarta în care se ascunsese și dădu repede colțul. O luă apoi la întâmplare pe străzi, părăsită și cu inima bolnavă. Știa că tata îi simțea lipsa astă seară și socoti drept o trădare faptul că nu izbutise să obțină să vie și ea. Acum, la bătrânețe, devenise laș; altădată nu se sfia să pună piciorul în prag față de Sörine când era vorba de copii. Dar Sine nu avea decât să chicotească de parcă ar fi gădilat-o cineva, că apoi putea face ce voia. Așa bună, voinică și plinuță cum era, îi luase Dittei singurul refugiu de pe pământ: casa părintească.

Printr-o stradă lăturalnică ajunsese la alea Frederiksborg. Intrarea la sediul Armatei Salvării era luminată puternic. „Săptămâna înălțării sufletului, cu imnuri și aleluia!” scria pe firma de pânză străvezie de peste ușa de la intrare.

Ditte intră; se simțea nespus de părăsită și-i era frig. Avea nevoie de lumină și de căldură în suflet și în trup.

Înăuntru era minunat de cald și iluminat ca ziua. Pe platformă se urcară câțiva soldați bărbați și femei ai Armatei Salvării; cântară, predicară și jucară teatru – ca să zic așa – în același timp. Se opriră apoi brusc în mijlocul unui vers și gura unuia din ei începu să se miște repede. Țșt! Orchestra se rostogoli peste glasul lui înăbușindu-l cu o larmă asurzitoare; parcă-ți dădea cu ceva îți cap și te gădila la rădăcina părului; te-ar fi trezit și din morți! Muzica trosnea, de-ți alunga cu de-a sila supărarea din suflet. Ditte nu lua predica în serios, i se părea că nu doreau decât să-i facă pe oameni să-și descrețească frunțile și să zâmbească. Îți făcea bine să te afli într-un loc unde nu numai că ești bine-venit, dar unde toată așa zisa petrecere se organizase numai de dragul tău.

Se aflau în sală și câteva fețe pe care le cunoștea din iarna trecută. Iar sus, pe una dintre băncile din față, ședea bătrânul peticar din podul casei; ținea fața ascunsă în dosul pălăriei și părea cufundat în rugăciune. Și colo – rezemat de o fereastră – stătea domnul Kramer, chiriașul. Ditte era cât pe-acți să dea un țipăt de spaimă, când îl văzu. Avea fața vânată, atât de vânată cum n-o mai văzuse niciodată până acum – deci nu băuse toată ziua nici pic de alcool. Ținea mâinile împreunate pe burta suptă. Bărbia și fălcile îi atârnavă ca niște cârpe. Arăta sfâșietor de prăpădit. Ditte avu remușcări la gândul că intenționase să-l dea afară. Unde s-ar fi dus așa unul! Se gândi cum ar putea să-l tragă cu ea acasă.

Când se ridică Ditte să plece, el își luă pălăria de pe fereastră. La poartă se apropie de dânsa.

— Scuzați că vin după dumneavoastră, spuse el. Dar poate permiteți să mergem o bucată împreună. Nu în oricare seară ai parte de o doamnă.

— Da, haide acasă, domnule Kramer, spuse Ditte cu vioiciune. Cumpăr pâine și fac cafea.

— Acasă? întinse el cuvântul. Viață de familie cu pelinci lângă sobă și încă și cu cafea cu pâine? Nu, doamnă Hansen, nu suntem pentru așa ceva. Sânul familiei ne este cu desăvârșire interzis! Dar în piața Vesterbro se află o bodegă grozavă. Acolo poți veni și dumneata, căci vin și doamne.

Ditte mulțumi – dar ea nu mergea pe la bodegi.

— Da, da... De altfel ești și prea distinsă pentru așa ceva. Dar... ei!... poate că ai putea să-mi împrumuți vreo coroană-două.

— N-am bani, domnule Kramer, spuse Ditte privindu-l în ochi. Nicio para chioară!

— Parcă spuseseseși că vrei să cumperi pâine. Mai bine dă-mi mie banii, dacă tot nu cumperi pâine. O apucă de mânecă, privind-o ca un cerșetor. Era ca și cum în ochii lui stinși s-ar fi aprins nădejdea unei mântuiri căzute din ceruri.

— M-am gândit s-o iau pe datorie, spuse Ditte. Am credit la butrar și-s dispusă să-ți iau un coniac la cafea în loc de pâine.

Omul ridică din umeri.

— Știi bine că nu beau niciodată acasă, în șandramaua mea – că doar nu-s un ticălos. Dar... ce dracu'! Iartă-mă că vorbesc așa... dar dacă ai credit, ai putea să fii atât de drăguță și să ceri pentru mine două coroane. Măine-ți dau înapoi, pe cuvântul meu de om, care a fost odată de treabă.

Se aflau acum în piață și ochii și urechile lui Kramer erau ațintite spre bodegă, sorbind cu nesaț larma care ieșea de-acolo.

— Hai, te rog! cerși el. Două biete coroane!

Ditte ar fi făcut-o cu plăcere; îi era milă de el, așa cum stătea aici, privind bolnav de dor, către iubita lui bodegă.

— Dar nu știu cum să fac, exclamă ea deznădăjduită.

Moliciunea din glasul ei îl făcu să devină brutal.

— Nu știu! Nu știu! se enervă el. Tot așa ai spune dacă ai avea un copil bolnav care ar avea nevoie de medic și de medicamente? Atunci ai găsi dumneata o soluție! Sunt destule soluții. Să fiu în locul dumitale aș găsi ca ușurință, în mai puțin de un sfert de oră, douăzeci de coroane.

— Așa? Și cum ai face? întrebă Ditte mirată.

El îi puse familiar mâna pe umăr și se plecă spre ea:

— Așa minunat cum arăți! spuse el, arătând spre strada pe care mișunau bărbații în lumina felinarelor ca niște fluturi de noapte.

Ditte îl privi împietrită. Pe urmă îi întoarse spatele și plecă plângând încetișor.

Când sosi acasă, Karl tocmai plecase: copiii mai erau treji. Erau foarte veseli. Adusese cina eu el, pentru că se plictisea să mănânce

singur; copiii mâncaseră, apoi băuseră și cafea, și încă cu pâine alba.

— Ne-a dat tobă și brânză, povestiră copiii de-a valma.

— Tare-i bun, spuse bătrâna Rasmussen. Atât de drăguț și de serios! Și nu bea un ban din ce câștigă. Așa soț mai zic și eu!

Ditte nu răspunse. Era ostenită și suferea.

Partea ei de la ospățul de cuminicare tot îi fu dată Dittei; a doua zi dimineata, Lars Peter aduse un coș cu tot felul de bunătați; friptura, tortă și o mulțime de alte lucruri.

— Să ne ierți că nu te-am poftit, spuse el. Dar afară de noi, n-au fost decât câțiva vecini. În situația în care se află acum mama, nu se poate osteni prea tare.

Nu se uită la Ditte pe când vorbea și Ditte nu găsi cu cale să-i răspundă. Nu-i luă coșul din mâini și el fu nevoit să-i găsească singur un loc lângă sobă. Ditte nici nu mulțumi, nici nu se uită la coș.

— Ei, acum s-o șterg, că trebuie să plec la drum, spuse el, dându-i mâna tulburat. Toți trei copiii erau la bătrâna Rasmussen și el nici nu întrebă de ei.

Ditte se pregătea, căci la orele unu trebuia să fie undeva la lucru. Înainte de a pleca duse coșul la bătrână Rasmussen.

— N-ai putea trimite un băiat cu acest coș în strada Isted? întrebă ea. L-a adus tata – e de la ospăț. Dar nu-mi trebuie rămășițele lor.

— Sigur... numai asta mai lipsea, făcu bătrână. Las' că-l trimit eu pe Christian al Olsenilor. Ar trebui să li-l dăm în cap! Așa ar merita!

Cum plecă Ditte, baba desfăcu coșul.

— Măi, ce. de bunătați! Ia priviți, copii! spuse ea bătând din palme. Ar fi mare păcat și rușine să le dăm înapoi îngâmfaților colora! Nu-i mai bine să le păpăm noi? Dar mamei să mi-i spuneți!

Copiii știau să-și țină gura; nu era aceasta prima taină pe care o aveau cu bătrână Rasmussen. Pe urmă înfulecară.

— Tii! ce bun era! Mâncare știa ea să facă, îngâmfața ceea din strada Isted. Le ajunse pentru câteva zile; păcat numai că Ditte nu putea și ea gusta măcar o îmbucătură.

8. BĂTRÂNA RASMUSSEN CAPĂTĂ GHETE NOI

Să ai de lucru și bine și rău în același timp. Ditte trebuia să-i mulțumească lui Dumnezeu că erau atât de mulți care o luau la spălat și la curățenie. În felul acesta își agonisea pâinea cea de toate zilele pentru ea și familie și mai avea și o simbrie lunară, măcar cât de cât. În multe locuri se mai găsea și ceva de dus acasă copiilor și bătrânei Rasmussen: îi dădeau doamnele; ba chiar și servitoarele îi vârau câte ceva.

Copiii, de dragul cărora lucra, sufereau însă din pricina asta. De mâncare aveau ei, dar erau neglijanți în alte privințe. Bătrâna Rasmussen era bună cu ei, numai creștere nu știa să le dea. Copiii n-o respectau și-și făceau de cap. Dittei nu-i plăcea să-i lase să se joace în curte! Prea era acolo multă murdărie; și atâtea altele care puteau să le strice și hăinuțele și sufletul. Le interzisese să coboare, dar vedea ea bine după haine și din tot felul lor de a fi că se duceau totuși pe-acolo. Bătrâna îi lăsa să se ducă și-i învăța să nu sufle un cuvânt. Asta era cel mai rău, căci învățau să mintă și să tănuiască.

Atunci Ditte ridică opreliștea. Mai bine așa, decât s-o facă pe ascuns. Pe de alta parte, asta îi dădu și mai mult de furcă duminica; avea în tot cazul de făcut treaba de toată săptămâna și acum mai trebuia să și curețe copiii de murdăria pe care o adunaseră în cursul săptămânii – pe dinafară și pe dinăuntru. Ușor nu era-cu atât mai mult cu cât nu era în curent cu cele ce făcuseră zi cu zi. Era ca și cum buruienile grădinii ar fi crescut tot mai mult printre plivituri – să le fi putut cel puțin smulge pe măsură ce răsăreau! Așa cum se petreceau lucrurile, își pierdea ușor răbdarea.

Când isprăvea treaba și trăgea cu urechea la convorbirile dintre cei doi copii, inima începea să-i sângereze. Găsea ca nu era pentru ei ceea ce ar fi trebuit să le fie; nu era în stare de nimic! Deși tot ce făcea, făcea numai pentru copii. Să le meargă bine, să fie sătui și veseli, să crească oameni de soi – pentru asta trăia și trudea ea. Dar cum făceau dezordine sau firimituri, ori se murdăreau, sărea ca friptă și-i trata cu asprime. Știa prea bine că așa erau copiii – dar la asta se gândea abia pe urmă! Da, după ce-i ocăra și-i certa făcându-i să plângă, devenea înțeleaptă și îngăduitoare, dar era prea târziu. Și la primul prilej

lucrurile se repetau. Trebuia să se gândească la răbdarea pe care o avusese bunicuța cu ea – tocmai asta îi lipsea ei. Dar nici nu avusese bunica un cârd întreg de hrănit. Putea să se țină numai de Ditte și asta era altceva.

Ditte mai vru să încerce o dată să ia de lucru acasă. Prima oară nu izbutise, dar asta nu însemna nimic; acum voia să învețe o specialitate, să se mărginească la efectuarea unui singur articol. Așa ceva se plătea mai bine și era mai sigur. Dincolo, pe scara mătușii Geismar, în clădirea din spate, locuia o crăvătăreasă, domnișoara Jensen, care avea în permanență câteva ucenice. Ditte auzea dimineața și seara mașinile de cusut de-acolo. Domnișoara era logodită cu un gardist și-și strângea bani de zestre – de aceea era atât de harnică. După căsătorie, el voia să-și dea demisia și să preia administrația unui bloc, pentru asemenea slujbă erau căutați în special cei din poliție. Și ea voia să-și deschidă un atelier adevărat de croitorie.

Ditte vorbise cu ea s-o primească practicantă; un curs de paisprezece zile costa cincisprezece coroane. După asta puteai lucra tot pentru ea, cu plată. Ditte spera să izbutească, numai să găsească bani pentru curs. Avea doar de încasat cam atât.

Nu se culcă până nu veni acasă chiriașul; prefera să vorbească cu el seara, căci atunci era mai la locul lui. Abia târziu, după miezul nopții, îi auzi pașii nesiguri pe scară. Deschise ușa coridorului.

— Domnule Kramer, vreau să-ți spun câteva cuvinte, zise ea.

Omul intră, clipi din pricina luminii și gâfâi:

— Ptiu! a dracului seară!

Ditte îi lămuri cum stăteau lucrurile.

— Dacă mi-ai putea da chiria măcar pe o lună! spuse ea; atunci aş avea cel puțin cu ce plăti cursul. De mâncare om găsi noi, în cele paisprezece zile.

— Da, de mâncare... de mâncare se găsește, știe Dumnezeu cum, întotdeauna, făcu el cu un gest larg. Nu te necăji pentru asta. Dar ia spune-mi scumpă doamnă, drept cine mă iei? Ce, crezi că chiriașul dumitale a devenit peste noapte milionar?

— Nu, despre partea asta nu-i nicio primejdie? râse Ditte deznădăjduită. Dar chiria tot trebuie să și-o plătească omul! Sau poate să sufere copilașii pentru că le bei dumneata banii?

— Stai! Asta să n-o spui, strigă el îngrozit întinzând brațele, ca și cum s-ar fi ferit de ceva. Îmi pare rău că iei lucrurile așa. Să-i lăsăm pe nevinovații ceia de copii în pace.

Stătea în picioare, înghițea în sec și căuta să se sprijine de ceva – era teribil de agitat.

— Scuză-mă că m-am aprins așa, spuse el în sfârșit cu voce groasă, dar îmi pare foarte rău că pui. chestiunea atât de tragic... Mititeii...

Ptiu, drace! Se clătină pe picioare spre camera lui. Ptiu, drace! îl mai auzi ea repetând și dincolo.

Pe urmă se întoarce în cameră și o privi cu ochi umezi.

— Sunt un porc, spuse el, și dumneata ești o femeie bună și drăguță. Da, știe Dumnezeu că ești așa... lasă, lasă! Ei, și la ce folos? Chiriașul te înșală, părinții copiilor acestora te pungășesc și dumneata n-ai inimă să ne dai pe toți afară.

— Las' că nu te dă ea afară, îmi spun adesea, poți fără grijă să faci ceva mai bun cu banii. Admite și dumneata, mamă Ditte, că afară nu mă dai. Și dacă mâine mă îmbolnăvesc și nu pot ieși din casă, îmi faci supă de ovăz – chiar dacă ar trebui să iei apa și fulgii de ovăz pe datorie! Vezi, asta zic și eu căpătuială! Fir-ar a dracului de treabă, dacă nu mi-aș fi scos femeile din cap – ce nevastă ai mai fi dumneata! Dar, nu merge... cu chiriașul nu mai merge. Să nu contezi pe-așa ceva, că-ți irosești praful de pușcă de pomană. Și nici nu vreau să mă-ncurc într-o dragoste nefericită.

Pe Ditte o pufni râsul:

— Ce-ai vrut să-mi spui, domnule Kramer?

— Ei, da, ce-am vrut să-ți spun?... Da, da, că sunt un porc. Da, și-apoi știi, cu banii! Chiriașul nu s-a purtat acum câteva seri prea frumos cu dumneata – ar fi dorit să-i procure parale într-un mod rușinos, nu-i așa? Să nu mai vorbim de asta, ce zici? Dar acum o să facă Krame? ceva ordinar pentru dumneata. Chiar mâine o să fac o mare, mare porcărie, de dragul mamei Ditte – că știe Dumnezeu c-o merită. Mă duc la Ostalice da, în Ostalice, s-o felicităm pe conîța de ziua nunții.

Ditte tresări îngrozită.

— Domnule Kramer... doar n-ai de gând să cerșești de la propria dumitale soție de care ai divorțat. Asta nu, te rog!... Auzi! Asta să n-o faci!

Chiriașul clipi și râse, și clipi și râse din nou; spaima ei îi făcea plăcere.

— Ba o fac! Adică nu cerșesc, ci-l felicit! înțelegi mata... ah, ce idee grozavă!... pe bărbatu-său! îl felicit și pentru soția cea virtuoasă, cu calitățile ei îngerești cu tot – pe care am cunoscut-o înaintea dumitale – așa o să-i spun. Asta face cel puțin cincisprezece-douăzeci de coroane!... Ei, fetițo, noapte bună! Acum să mergem la culcare și să dormim somnul celor așa ziși de treabă – și mâine... ptiu, drace!

A doua zi Kramer sosi pe la amiază și aruncă pe masă cincisprezece coroane.

— Ține! îi spuse el privind-o mânios; ochii îi erau verzi de ură. Pe urmă plecă din nou. Ditte înțelese foarte bine cât îl costase acest drum – știa cât își ura el toate rudele din timpurile cele bune. Se vârâse în mocirlă ca s-o scoată pe ca din încurcătură; nici măcar pentru iubitul

lui rachieu n-ar fi făcut-o. Era foarte frumos din partea lui!

Acum Ditte se ducea în fiecare zi la atelier și număra zilele până va fi în stare să rămână acasă cu copiii și să coasă. Nu-i mai lipsea decât principalul – mașina de cusut.

— Du-te la omul butarului, spuse bătrână Rasmussen. Țsta dă bani cu dobândă; e un bărbat foarte serios. Dar Ditte avea pricină să nu vrea să se adreseze lui Låborg; prefera să aibă de-a face cu străini.

În timpul prânzului ieși și peste o oră se întoarse înfierbântată. Fusesse la o prăvălie unde puteai cumpăra o mașină de cusut fără acout, cu plata în rate săptămânale.

— Crede-mă, mătușico, spuse ea încântată, am luat o mașină grozavă – cea mai bună din toată prăvălia. Ar fi putut să-mi vândă și una mai proastă – spuneau ei – căci ar fi câștigat mai mult; dar nu fac ei așa ceva. Nu-i frumos din partea lor? Am luat-o cu două sute de coroane și trebuie să plătesc în fiecare săptămână patru coroane; peste un an e proprietatea mea. În asta intră și procentele – cu bani peșin costă o sută cincizeci de coroane. N-am luat-o ieftin?

— Sigur – dacă nu cumva face și mai mult! răspunse baba burzuită. Nu părea deloc încântată.

După masă sosi și mașina de cusut. Nu era nouă de tot și nici nu era aceea pe care o văzuse Ditte. Era totuși bună, cosea curat și apoi o avea acasă. Crăvătăreasa veni și o încercă și mașina fu inaugurată la o ceașcă de cafea. Nu mai rămânea decât să respecte ratele săptămânale de patru coroane; asta nu era greu, dacă aveai de lucru. Ditte privea viitorul cu încredere.

Acum lucra acasă; i se dădeau duzini de cravate caro trebuiau aranjate și finisate. Câștiga o coroană pe zi, în afară de faptul că putea să-și vadă și de casă. Nu mergea să trăiești toată viața din asta, dar în curând va lua de lucru direct de la prăvălie. Domnișoara Jensen îi făgădui s-o ducă la director și s-o recomande, de îndată ce va fi destul de destoinică.

Bătrâna Rasmussen era morocănoasă și nemulțumită de ceva – nu se mai arăta decât arareori. Și într-o zi Ditte o surprinse șezând lângă măsuta ei și plângând în hohote, din pricina mașinii de cusut.

— O hahaleră bătrână ca mine nu mai are acum niciun rost pe lumea asta, hohoti ea. Și-i îndrăgisem doar pe copii atât de mult.

— Dar, mătușă, cum te poți gândi la așa ceva? Ditte era și ea gata să plângă. Sigur ea trebuie să-mi ajuți și mai departe – altfel nici n-o scot la capăt! Și când voi avea mai mult de lucru, ai să-mi. ajuți și la cravate – este doar o mulțime de însăilat – și atâtea altele!

Bătrâna se însenină și reîncepu să vină la masă când o chemau copiii. În ultima vreme rămăsese în camera ei, ca să nu le cadă în sarcină.

— Dacă mi-ar da asistența o pereche de ghețe noi, aș putea să duc și

să aduc lucrul pentru line și asta ți-ar fi oarecum de folos. Ghetele cu care umbla nu mai aveau deloc tălpi.

— Să încercăm, spuse Ditte. Mai mult decât „nu”, doar nu pot spune. De mâncat n-or să le mănânce.

— Așa crezi tu? Ba ăștia pot să te mănânce de viu și să te înghită. Să mulțumești lui Dumnezeu că n-ai de-a face cu asistența.

— Las' c-o să meargă, spuse Ditte; numai să rămâi tara și să-ți aperi drepturile. Nu se poate să nu aibă grijă de încălțăminte pentru bătrâni.

— Ei, îți vine ușor ție să spui să rămân tare și așa și pe dincolo, dar să te văd dac-ar fi vorba de tine. Stai și aștepți ceasuri de-a rândul până îți amorteșc picioarele, pe urmă iese ca o furtună dintr-un birou un dragă-doamne-de-director de raion. Sprijină picioarele de masă și începe să urle la tine.

Bătrâna tremura la gândul că trebuie să se ducă la biroul asistenței raionului și Ditte fu nevoită s-o conducă a doua zi dimineață, ca să fie sigură că n-o va înșela când va veni acasă, spunându-i c-a fost. Era doar ca un copil! Bătrâna se întoarse abia după prânz; stătuse toată vreme i împreună cu alții în fața ghișeului și era sfârșită de osteneală. Ditte îi ajută să-și scoată paltonul și-i turnă o ceașcă de cafea fierbinte pe gât; avea picioarele ude learcă. Îi vorbea tot timpul despre vrute și nevrute, ca s-o învioreze pe biata bătrână.

— Ei, cum a fost? o întrebă în sfârșit.

— M-au ocărat cât i-a ținut gura, așa a fost. Directorul în persoană nici. nu s-a arătat. Dar nici mojiicii ceia de mucoși nu-s mai blajini. Cică mi s-a dat încălțăminte abia anul trecut și nu se poate să vin una-două și să cerșesc ghete. Nu cumva merg la serate să dansez? Când le-am arătat cum îmi sunt ghetele, mi-au spus că-mi pot da o pereche de saboți. Și dacă nu-mi place, n-am decât să fiu trimisă la urmă – în parohia soțului meu care a murit. Auzi ticăloșie! Trăiesc aici de patruzeci de ani și am trudit pentru oameni și dacă acuma nu mai pot, vor să mă trimeată unde nu mă cunoaște nici dracu'! Bătrâna plângea. Eu, cu bietele mele picioare care-s numai bășici, cum să umblu cu ghete de lemn?

— Las' că facem noi ceva, spuse Ditte și-o sărută pe obrazul ud de lacrimi. Haide, haide, mătușico! Sâmbătă vin banii de gazdă de la tatăl Annei – sigur de tot – și atunci îți cumpăr ghete, ghete de dans, mătușico! O privi în ochi pe bătrână, zâmbindu-i.

— Da, știu eu că ești bună... dar de unde să iei tu cât îți trebuie? Ai de astupat zece găuri cu fiecare bănuț. Deodată o pufni râsul: ghete de dans, auzi mojiicii! Să facă haz de-o femeie de șaptezeci și nouă de ani!

După masă veni mătușa Geismar pentru un moment, ca să Vadă mașina Ditte; bău o ceașcă de cafea și i se spuse povestea cu asistența de raion.

— Da, așa sunt ei, spuse femeia. La Consiliul Municipal sunt niște

zdrănțe căroră le e mai teamă de directorul asistenței decât chiar nouă, deși-s mai mari decât el. Dar du-te dumneata în saboți la biserică, doamnă Rasmussen. că asta nu le e deloc pe plac. Casa Domnului să fie casa Domnului. Ți-or da îndată ghetă de piele. Dar să calci cât poți de tare pe dușumeaua bisericii!

Așa și făcu bătrână Rasmussen. De bunul Dumnezeu și de pastor nu-i era nici pe departe atât de teamă ca de directorul asistenței. Pastorul veni în persoană, după slujbă, să stea de vorbă cu dânsa. Îi puse mâna pe umăr și-i vorbi prietenos, pe când toată lumea se uita la ei. A doua zi bătrână căpătă o pereche de ghetă frumoase și călduroase. Saboții îi ceru mătusa Geismar drept plată pentru sfat – mai scotea ea ceva bani pe ei.

Viața de aici, din capitală, nu era mai bună decât cea din satul de pescari; trăiau de la mână la gură – și abia dacă izbuteau și așa să lege capetele. Acolo cel puțin știau unde se duce agoniseala; mâna care golea stupul, mai lăsa un pic de miere ca să nu flămânzească albinele. Dar mâna care curăța aici masa, era nevăzută; putea foarte bine să fie a bunului Dumnezeu ca și a diavolului. Dar oricum, tot a soartei era; în niciun caz nu lăsa în urmă ceva pe care te puteai bizui.

Ditte o luă iarăși de la început, dar nu cu prea multă încredere. Se puteau face multe comparații; blocurile adăposteau familii și burlaci cu sutele; fiecare dintre ele forma un adevărat orașel. Dacă făceai abstracție de apartamentele de la stradă – ceea ce era de la sine înțeles – celorlalți le mergea cam la toți la fel. Nu se prea vedea mare deosebire între situația aceloră care beau și își iroseau banii și a celor care duceau o viață regulată; tot atâta le rămânea, adică tot atât de puțin – pentru uzul personal.

Nici chiar la stradă nu mergeau treburile ca lumea. Brutarul și nevastă-sa se rupeau muncind și tot nu se urneau din loc. Nevasta însăși ședea la tejghea și Nielsen muncea cu ajutorul unei calfe și a seriosului celuia de iutlandez, Laborg; toți erau harnici și sânguitori și afacerea mergea bine. Nici pâinea nu era prea mare – asta nu s-ar fi putut spune; pâinea albă era ca un burete; plină de găuri în care sălășluia duhul lui Nielsen, după cum spunea bătrâna Rasmussen. Și tot nu auzeai alta decât că sunt în pragul falimentului.

Ditte nu prea pricepea toate astea. După ce vorbea cu Karl, căuta să dea lucrurilor un înțeles și-și spărgea capul să le găsească rostul; dar se lipsea repede. Aveai destulă bătaie de cap de o zi pe alta, ca să-ți mai spargi capul și cu viitorul; fiecare zi aducea truda ei. Cheltuiiai destulă osteneală ca să te ții pe tine și pe ai tăi la suprafață; încotro o luai – asta hotăra soarta. Adesea era destul de greu să te ții la suprafață – aici, toate cădeau la fund.

Ditte nu lega prietenie cu celelalte femei din casă, ci se ținea de-o

parte. Așa era mai bine, căci altfel cine știe în ce te mai băgai – în bloc se iscau adesea certuri serioase. N-aveau decât să spună că-i îngâmfată – numai să nu dea nimănui prilej să-și bage nasul în treburile ei. Făcuse parte destulă vreme din drojdie și n-avea nimic împotriva să mai fie privită și drept fata negustorului de mobile din strada Isted; hingherul, Cuibul Coțofenelor și crima Sörinei n-aveau decât să se cufunde în întunericul veșniciei!

Totuși trăia cu groaza permanentă de poliție. Dacă aceasta ar găsi prilejul să-i scotocească trecutul, desigur că i-ar lua copiii din gazdă. De câte ori se arăta poliția în bloc, pe Ditte o treceau fiorii.

Și aceasta nu se întâmpla rar. În cursul nopții se auzea adesea larmă în curte sau într-una dintre locuințe și trebuia chemată poliția. Câteodată mai venea și nechemată; aici se purtau altfel gardiștii decât în cartierele boierești unde slujise Ditte. Nu duceau mâna înmănușată la chipiu, ci o țineau în permanență în buzunarul de la spate, în care aveau vâna de bou. Dacă cumva nu fusese larmă mai înainte, se întâmpla s-o provoace chiar ei, poate că de plictiseală.

Într-o noapte, Ditte se trezi înspăimântată: în curte se auzeau strigăte și bătăi în ușă. Se duse la geam. Jos, în fața camerei muncitorului Andersen, stăteau câteva siluete întunecate și băteau la ușă; după statura lor mare și puternică își dădu seama că erau polițiști.

— Deschideți, strigau. Poliția! Datorați o amendă de 80 öre; Selma trebuie să facă osânda în locul banilor!

— N-ați vrea să mă luați mai bine pe mine? întrebă o voce somnoroasă de bărbat.

— Nu, că nu sunteți legitimi; o vreau pe mamă. Hai, mai repede, că suntem cu duba.

— Sunt bolnavă, răsună glasul plângăcios al Selmei. Măine plătim banii!

— Mulțumesc!... Cunoaștem asta! Unde te doare? S-a spart buba? Ia să vedem și noi!

Încercară să descuie ușa. Se auzi cum umblau cu niște chei. Stăm aici până deschideți, spuse unul dintre ei.

Locatarii se plecau peste marginea ferestrelor, înjurau și-și băteau joc de gardiști.

— Hei, ștergeți-o, câinilor! spuse o voce aspră chiar lângă fereastra Dittei. Acuși vă dau cu o cărămidă în cap! Era chiriașul care se plecase tare peste fereastră și dădea din mâini.

În fine, poliția plecă.

A doua zi Selma cutreieră blocul și împrumută banii de amendă; veni și la Ditte care îi dădu cinci öre. Tatăl copiilor zăcea bolnav, avusese un accident pe un vapor, la încărcatul cărbunilor. I se răsturnaseră niște saci peste șale. De șase săptămâni zăcea fără să

primească vreun ajutor și copiii lipseau de la școală ca să poată umbla să câștige câte ceva. Dar Selma izbutise și era mândră că poliția fusese nevoită să plece cu coada între picioare.

9. DE TOATE

Karl dădea în fiecare zi o raită pe la ei; mult de pierdut n-avea, căci lucru nu era aproape deloc. Comuna sistase lucrările edilitare.

— Boierii suferă desigur de reumatism, spunea el în batjocură, și de aceea își închipuie că pământul e încă înghețat.

— Ei, cum merge treaba? era prima lui întrebare când sosea, căci încercarea cu mașina de cusut îl preocupa tot atât de mult ca și pe Ditte.

— Mulțumesc, perfect! răspundea ea de fiecare dată.

Nu era chiar așa. Nu-i vorbă și ei i se părea că face progrese simțitoare, căci executa lucrările tot atât de bine ca și cusătoresele mai vechi – numai că nu mergea tot atât de repede ca la ele. Dar ucenicia, adică ultimul ei stadiu, nu se mai sfârșea odată; tot mai era nevoită să lucreze pentru domnișoara Jensen pentru o coroană pe zi. De fiecare dată când îi amintea croitoresei făgăduiala ce-i făcuse, de-a merge cu ea s-o recomande șefului, aceasta răspundea:

— Nu ești încă perfectă – vine și asta!

Mulțumesc de încurajare!... Dar Ditte trebuia să câștige *acum*: făgăduiala nu-i astâmpăra foamea. Nu mai putea face față cu cele șase coroane pe săptămână, din care patru erau înghițite de mașina de cusut. Din fericire încasatorul care venea după rate, era un om de înțeles; când venea sâmbăta și ea n-avea banii pregătiți, nu rupea pielea de pe ea – numai să aibă grijă și să nu lase datoria să crească.

— Vezi ai grijă să plătești sâmbăta viitoare opt coroane, îi spunea el; căci altfel luăm mașina.

Ei, chiar atât de departe nu trebuiau împinse lucrurile. Avea ea grijă să nu rămână în urmă cu mai mult de-o săptămână. Tare-i mai venea greu și mult ar mai fi dat să aibă cui să-și spună de pe inimă. Și totuși răspundea: „Mulțumesc, perfect!” – fie că îi era rușine să admită că nu mergea, fie că nu era în stare să se expună milei și ajutorului lui Karl; acesta era tot semnul cela nevăzut tras cu creta, peste care nu trecea. Tare mai era proastă.

În general, n-avea cui să-și spună de pe inimă – nici măcar cu Lars Peter nu se putea sfătui. Prea de multă vreme – chiar de pe când era mică – se deprinsese să se descurce singură și să poarte răspunderea

hotărârilor pe care le lua. Acuma îi venea greu să accepte sfaturi și ajutor. Nu se putea hotărî să se adreseze cuiva: cu cât îi mergea mai rău, cu atât se închidea mai tare în sinea ei.

Karl, însă, bănuia că ceva nu e în regulă și într-o seară, stăruia să afle cum stăteau lucrurile.

— Femeia asta-i un adevărat vampir, făcu el după ce stoarse cu greutate adevărul din gura Dittei. Te exploatează și de asta nu te recomandă. Desigur că dă lucru la multe fete ca tine.

Dittei nu-i venea să creadă că așa stăteau lucrurile.

— Doar și ea se trage din oameni săraci, spuse ea.

— Ei și? De asta nu poate jumuli pe alții? La urma urmei, toată omenirea se trage din sărăcime.

Ditte nu știa ce voia el să spună cu asta; ea știa că pe lume există bogați și săraci.

— Nu se naște omul în pielea goală?

— Dacă o iei așa! răspunse Ditte șovăind. Se temea să nu înceapă iarăși cu trăsările lui bisericești. Auzi ce poamă! se grăbi să schimbe vorba. Și încă se uită de sus la noi, și-o mai face și pe cucoana. Vrea să se mărite cu un gardist și să-și deschidă prăvălie. Și noi să le procurăm capitalul. Ce mai poamă!

— Du-te mâine singură la magazin și cere de lucru, spuse Karl. Sau poate ar fi mai bine să te duci la altul, ca să nu-ți pună ea bețe în roate. Oamenii care se cațără n-au scrupule.

Copiii erau de mult în pat și dormeau liniștiți. Deodată, Peter ridică capul:

— Am visat că ești aici, spuse el cu ochi strălucitori. Pe urmă căzu pe pernă și adormi din nou.

Acum se trezi și Georg cel mic și spuse: „Am, am!”

— Mi se pare că încearcă să spună „mamă”, ceea ce e foarte mult pentru un copil de șapte luni, spuse Karl.

— Nu, spune „tată”, lămurii Ditte cu seriozitate. E prea micuț ca să-și dea seama că n-are tată.

Karl o privi lung dar nu răspunse. Expresia din ochii lui o puse pe gânduri și o făcu să amuțească. Pe când se juca cu copilul, Karl băgă de seamă că Ditte plânge.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă el.

— Nu știu... toate sunt atât de ciudate, că nu mai înțeleg nimic.

— Las' că se aranjează lucrurile – numai răbdare trebuie, răspunse el. Blândețea din glasul lui o făcu să izbucnească în hohote.

— De ce nu-ți faci singur dreptate, spuse ea deodată cu violență. De ce aștepti să vin eu la tine? Doar tu ești bărbatul!

Karl clătină din cap.

— Nu, odată te-am silit și am plătit-o foarte scump, crede-mă. Fiecare om are dreptul să procedeze după propria lui vrere.

— Asta o spui tu numai așa. Dar ce să facă omul care ar vrea ceva, dar nu se poate hotărî s-o spună? Ce bine ar fi să-l ia cineva de guler și să-i poruncească: „Hai, spune odată!”

— Ei, pe mine n-o să mă convingi să fac așa ceva! spuse Karl sculându-se după scaun. Sper să nu ajung la ziua în care să mai silesc pe cineva. Acum, trebuie plec; mă duc la ședința șomerilor. Îi întinse mâna.

— Acolo nu te sfiești să vorbești despre putere și silnicie!

Ditte îi ținea mâna strâns, ca și cum s-ar fi agățat de el ca să nu cadă.

— Asta e cu totul altceva. Orice om are drept la pâinea cea de toate zilele – chiar dac-ar fi să și-o ia singur îi răspunse Karl cu hotărâre.

Ditte căzu pe gânduri și uită de lucru. Nu era mulțumită cu cele ce spusese și tot atât de nemulțumită era și pentru că nu spusese altele – pe care nici nu va avea vreodată curajul să le spună. Da, dacă ar fi căutat Karl s-o convingă, atunci i-ar fi venit ușor să urmeze imboldul inimii și să-l atragă spre ea. Dar fusese tocmai pe dos; avea nevoie de un om cu care să împartă poverile – acesta era lucrul cel mai anevoios. De ce nu-și întorcea fața spre ea acum, când se afla la strâmtoare? De ce trebuie cel strâmtorat să iasă întotdeauna la cerșit? Ditte căuta să scutească pe alții de acest lucru și-și dădea osteneala să le ghicească nevoile, pentru că știa, din propria ei experiență, cât îi vine de greu cuiva să ceară. De ce n-o cuprinde cu brațe tari, s-o smulgă la el, s-o ocrotească? O făcea oare din considerație pentru ca – credea el că mai sălășluiește încă altul în sufletul ei?

În primul moment, Ditte se cufundase cu totul în amintirea lui Georg. I se părea că se află în vreo hoinăreală de-a lui și că poate sosi dintr-un moment într-altul; acest sentiment era întărit și de faptul că nu se convinsese dacă murise cu-adevărat, sau dacă rămăsese pe undeva. Ditte nu-l jelea, de fapt, ci doar continua să-l iubească în sinea ei. Uitase necazurile pe care i le făcuse și nu se gândea ta el decât ca la un om fără seamăn de bun, care avea mare nevoie de ea: un copil mare!

Încet, încet, se lămurii că plecase fără întoarcere și într-o zi își dădu seama că era mai bine așa. Lupta pentru existență era și-așa destul de anevoioasă și i-ar fi fost și mai greu, dacă l-ar fi avut și pe el în sarcină. După ce născu copilul, se schimbă și atitudinea ei față de Karl. O preocupa din ce în ce mai mult. Dacă întârzia cât de puțin peste sorocul când știa că trebuie să vină, începea să se neliniștească. Era un om tare și ea îl privea ca pe un superior; ce frumos ar fi fost să-și lepede răspunderile și să trăiască sub aripa lui. Dacă-l iubea, de ce oare nu-i putea arăta căldură – căldura dragostei? Pentru că se întâmplaseră prea multe între ei? Ditte nu știa; știa numai că exista un obstacol, care o împiedeca să-i dea căldura sufletului ei. Dar de ce n-o

ajuta el să înfrunte această piedică? De ce n-o cuprindea în brațe, de ce n-o apuca cu mână tare? Ditte se întreba dacă e cu adevărat bărbat.

Karl avea dreptate; domnișoara Jensen era un adevărat vampir. Acum că lucra direct pentru magazin, Ditte atingea un venit zilnic mai ca lumea – numai dac-ar fi fost suficient de lucru în specialitatea ei. Din nefericire timpurile grele siliseră pe mulți muncitori să cruce cravata neagră și să se mulțumească în cursul săptămânii doar cu cămașa. În felul acesta, nu parvenea să se lipsească complet de lucru afară din casă; bine că nu pierduse casele cele mai bune, unde lucrase cu ziua. Dar cel mai adesea rămânea acasă la copii, și așa era cel puțin în stare să-i îngrijească și să-i supravegheze. De asta era mare nevoie, căci abia acum vedea ea cât fuseseră de neglijanți.

Într-o zi, când se întoarse acasă de la lucru mai devreme ca de obicei, descoperi că Anna fugise. Se mai întâmplase și altădată, fără însă să prindă ea de veste; Peter și cu bătrâna Rasmussen o găsiseră la vreme. Ditte se speria groaznic, aruncă șortul cât colo și se repezi afară, alergând prin tot cartierul și întrebând pe toți copiii care-i ieșeau în cale. Poate că i se întâmplase ceva; un asemenea gând nu era de îndurat. Și în cel mai bun caz, chiar dacă fetița n-ar fi pățit nimic, ar fi fost dusă la poliție. La această idee, Ditte gemu de durere; fu silită să se oprească în loc și să respire, cu mâna pe inimă – acolo undo simțea niște dureri sfâșietoare. Dacă dă poliția de cuibul ei, i-l sfarmă pe dată! Nici măcar n-avea autorizație să îngrijească de copii. Reveni acasă plângând, în speranța că fetița poate se întorsese; Peter și bătrâna ședeau sus la fereastră și pândeau. Văzu de pe fețele lor că fetița nu venise.

Acum trebuia să se adreseze poliției; nu-i mai rămânea alta de făcut decât să-și pună singură capul pe butuc. Urcă să-și schimbe rochia.

— A mai făcut surioara așa, spuse Peter, dar atunci am prins-o.

Bătrâna îi făcea semn să tacă.

— Ce? A mai fugit și altădată? strigă Ditte.

— Da... am găsit-o colo, departe, în Adelgaade. Spunea că se duce la bunica ei.

Ditte o luă ca fulgerul pe stradă spre Nyboder unde locuia o rudă a lui Svendsen: bătrâna văduvă a unui pilot de flotă, care primea acum ajutor de bătrânețe. Avea peste optzeci de ani și zăcea mai mult în pat. Copilul o vizitase în câteva rânduri împreună cu tatăl ei.

Nu-ți venea a crede că fetița își mai amintea de ea. Era curată nebunie să-și închipuie că va nimeri acolo, și totuși ajunsese și bătrâna se pregătea s-o trimeată înapoi cu un băiat.

— Ce spaimă m-ai făcut să trag fetițo! spuse Ditte în drum spre casă. Mă doare inima de nu mai pot. Era nevoită să-și apese brațul pe coșul pieptului, ca să-și astâmpere durerile. S-ajungă ele acasă, c-o să-și ia

fata porția ei de bătaie și-o s-o ocărăscă și pe bătrâna Rasmussen că ține secrete cu copiii și-i învață să nu spună mamei adevărul. Ditte era furioasă.

Dar drumul înapoi dură mult, deoarece era cu totul sleită din pricina spaimei și a goanei; când sosiră acasă îi trecuse mânia. De asta era bucuroasă, căci altfel ar fi fost prea aspră și apoi ar fi regretat. Pe când așa, se alesese doar cu spaima. Bătrână Rasmussen era o biată făptură de treabă și făcea și ea ce putea, numai că răspunderea era prea mare pentru dânsa. Cât despre copil – de câte ori nu fugise ea însăși de-acasă, la bunica! Și ce bătaii ar mai fi mâncat pentru asta – dacă n-ar fi fost Lars Peter s-o apere și să domolească lucrurile.

Lars Peter... cât de bun și de îngăduitor fusese; întotdeauna o apăraseră. Și cum îl răsplătise ea? I-a plătit binele cu răul. Deodată o apucară pe Ditte remușcărilor; spaima, mânia și ușurarea se prefăcură dintr-odată în remușcare și în imboldul de a se arăta împăciuitoare. Era atât de mulțumită c-o regăsisse pe surioară fără să i se fi întâmplat ceva rău, încât luă asupra-și toată vina – simțea nevoia să se arate recunoscătoare cuiva. Și, de vreme ce Sine era singurul om despre care crezuse c-o nedreptățise, îi ceru iertare în gând. Adică de ce era rău că dorea să parvină? Era destoinică, își vedea de gospodărie și lui Lars Peter îi era în toate privințele o soție bună. Ditte era invidioasă – asta-i tot!

După ce culcă copiii se duse în strada Isted.

Când intră, găsi familia la masă, într-o atmosferă cam apăsătoare. Else și logodnicul se certau ca de obicei; erau ca niște copii – nici nu se înțelegeau, nici nu se puteau despărți. Else dansase prea mult în ajun cu alt băiat și de aceea Hjalmar se simțea jignit.

— A mai stat apoi lângă tine și ți-a ținut mâna – ani văzut cu ochii mei, spuse el morocănos.

— Ei, ia mai taci, că n-ai dreptul să-mi reproșezi nimic, răspunse Else. Ai sărutat-o pe Mary pe gât, pe când îi ajutai să-și pună vulpea – ce crezi că nu te-am văzut?

Cearța merse tot așa mai departe, până ieși Else hohotind la bucatărie.

— Ce mai poame îmi sunteți, spuse Lars Peter, privind de la unul la altul; nu-i putea stăpâni. Sine nu spunea nimic.

Dar, peste puțin, cei doi se împăcară și ieșiră împreună. Se duceau la teatru.

— Ah, ce bine! O s-avem un pic de liniște, făcu Lars Peter, când tinerii fură dincolo de ușă. Așa, poți să te mai odihnești puțin. Împinse fotoliul lângă lampă și începu să-și citească gazeta. Cât timp se afla ginere-său în casă, Lars Peter ședea rezemat pe spătarul jilțului.

— Dar de ce vă stă tot timpul pe cap? întrebă Ditte.

Hi, băiatul n-avea unde să stea și cei doi nu se puteau despărți

niciun minut.

— Câștigă el ceva, dar dacă nu vrei să riști să se prăpădească, trebuie să-l chemi la masă.

— Atunci mai bine să-l luați cu totul în casă, spuse Ditte cam ironic.

— Am vorbit și despre asta cu mama, răspunse Lars Peter serios. Dar te pomenești că rup legătura și atunci o firește mai bine să nu fi mers prea departe cu prietenia.

Ditte avea părerile ei, dar nu se simțea chemată să spună ce gândește; de aceea preferă să tacă.

Vedea ea bine că lui Lars Peter nu-i mergea grozav.

— Ce, nu merge afacerea? Întrebă ea.

— Nu mai face multe parale, spuse Lars Peter. Oamenii de pe urma cărora trebuie să trăim, n-au bani să cumpere.

— Tata dă prea mult și ia prea puțin pe lucruri, se amestecă Sine.

— Nu poți trăi din nevoile altora – asta-i toată povestea, spuse Lars Peter. Nu-i chiar atât de simplu când sosesc cu catrafusele – cu vreo plapumă sau cu altceva, de care știi prea bine că au ei însăși amarnic nevoie, pe ger. Abia dacă te poți hotărî să le-o cumperi, dar încă să mal și profiți și să-i păcălești!

— Ba nu, tata le lasă adesea lucrurile și le mai împrumută și bani pe deasupra – când e convins că nu se pot lipsi de ele.

— Da, și pe urmă se duc peste drum la concurență și noi rămânem cu buzele umflate. Vezi că nu-i chiar atât de simplu.

Sine râse:

— În felul acesta vezi bine că nu-i.

— Doar nu vrei să-i jupuim pe cei săraci?

Nu, așa ceva nu voia Sine.

— Atâta știi că nu poți fi și cu slănina în pod și cu varza unsă! Cei ce știi să facă treabă, trăiesc și înfloresc, pe când noi ne măcinăm. Crezi că asta le poate fi săracilor de vreun folos?

— Nu, sigur că nu-i treabă simplă, căci doar și noi vrem să trăim, dar tare-i rău să-fi scoți existența din mizerie – și asta-i meseria telalului. Lars Peter nu era mulțumit.

Pe urmă Sine se duse în iatac și aduse pe mititelul care se trezise; asta îl înveseli din nou pe tata. Sine era iarăși însărcinată; faptul că mai făcea copii o stingherea pe Ditte – dar nu știa de ce. Totuși era foarte plăcut să vezi cum îl întinerea și-l înviora pe Lars Peter atingerea unei făpturi mititele. Ridică pruncul până-n tavan și de bucuria făcu mare tărăboi. Copilul îl trăgea de păr, plescăia din guriță pe chelia lui mare și țipa de fericire. Așa și-l amintea Ditte de pe vremea când era ea însăși micuță – zgomotos și vesel. Și cei mici se zbenguiau întotdeauna cu el. Chiar și înaintea ei – demult, demult de tot – se jucase el și glumise cu alt rând de copii, care dispăruseră din viața lui în mod misterios – cum anume, nu aflase ea niciodată.

Lars Peter era nemuritor!

10. CHIRIAȘUL NU-ȘI MAI REIA OCUPAȚIILE

Domnul Kramer devenise ciudat în ultima vreme. Ce-l apucase oare? Nu mai hoinărea; se întorcea acasă devreme și se băga în pat. Erau și zile când nu se scula deloc, ci se înfunda în perne cu plapuma peste cap. La el în cameră era frig și sângele lui subțiat nu păstra căldura.

— Prea e albastru, spunea el. Sunt de viță veche. E destul să-mi privești nasul ca să te convingi.

Ditte îi aducea ziarul, dar el n-avea chef de citit.

De familie bună era el, dar la ce folos, dacă familia îl lăsa să se prăpădească de mizerie! Bătrâna Rasmussen avea dreptate: cu cât mai puțină familie, cu atât mai bine.

Într-o zi, Barbă-Cot îl târî până acasă. Căpătase o criză tocmai la Kongen Nytorv și abia de se mai putea tine pe picioare. Idiotul se afla din întâmplare prin apropiere și din fericire se putuse ocupa de el; altfel poliția l-ar fi băgat la azil, atât de prăpădit părea.

— Nu bea suficient alcool, murmură Barbă-Cot și, deși o spunea un idiot, Ditte fu de aceeași părere.

Și acum zăcea aici, așa cum prezisese el odată la beție, nu-i mai rămânea Dittei decât să-i facă supă de ovăz.

— Dă-l afară, spuneau vecinele. Doar n-ai de gând să hrănești un om în toată firea – o zdreanță ca asta! Dacă s-a scrântit la cap, apoi o mai poate duce și douăzeci de ani! Dă-l pe mâna poliției, că-l bagă ea în spital.

Dar Ditte nu se putea hotărî. Era doar chiriașul el și cu asta, basta! Poate că era el însuși vinovat de starea în care se afla – căci trăise o viață prea de tot dezmățată; se tăvălise prin cârciumi și nu mâncase niciodată la vreme. Ditte, însă, n-avea poftă să cerceteze a cui era vina. Prea îi dădea mult de lucru să cauti pricina mizeriei în care se afla cineva. Omul avea nevoie de ajutor și asta îi era ei suficient.

Nici nu se vedea cu ușurință ce-i lipsea. Karl cunoștea un medic care ținea cu cei nemulțumiți și nu cerea plată când îl chemai la domiciliu. Dar chiriașul nici nu vru să audă de el. Totul îi devenise indiferent și-și bătea joc de starea în care se afla.

— Doar ai auzit ce-mi lipsește – ți-a șoptit-o idiotul, când m-a adus

acasă, spuse el mânios. Ce, nu-i destul dacă a spus-o idiotul?

În altă zi, bătu în perete; Ditte intră la el și-l găsi cu o expresie solemnă pe față.

— La drept vorbind, vrei să știi numaidecât ce am? Întrebă el serios. Ei, atunci află – e o infecție a sângelui, o gravă infecție a sângelui. Am căpătat-o în ziua când am privit-o în ochi pe conita... – ei, pe fosta mea. Asta a întrecut măsura!

Ditte avea grijă să-i dea câte ceva de mâncare, altfel s-ar fi prăpădit de foame.

— Cum îți mai merge, domnule Kramer, poți să te scoli azi? Îl întreba dimineața, când îi aducea cafeaua.

— Nu știu, zău... Și la ce m-aș scula? Ai putea să-mi spui?

— Ca să câștigi ceva... ca să ieși puțin la aer. Aici te prăpădești.

— Ei și? Pagubă-n ciuperca!

În cursul zilei îi aducea ceva cald de mâncare – ce era și ea în stare să încropească.

— Ce dracu' mai înseamnă și asta? Ține-ți mâncarea și lasă-mă-n pace! spunea el de fiecare dată. Nu-mi trebuie pomana dumitale.

— Dar cafeaua de dimineață cum o bei? Îl întreba Ditte cu dibăcie.

— Ei, asta-i altceva, că doar e cuprinsă în prețul chiriei, răspundea el enervat. Asta așa era, numai că nici chiria n-o plătea – așa că tot acolo venea. Ditte pleca și-i lăsa mâncarea. Când intra pe seară la el, o mâncase și de aceea zăcea morocănos și bosumflat.

— Acum te crezi grozavă, nu? spunea el. Văd eu în ochii dumitale cât de mult te bucuri. Femeile sunt fericite când au dreptate – chiar dacă e în dauna lor. Știi ce-ar trebui să faci, doamnă Hansen? Ar trebui să mă dai afară în stradă! Că chirie de la mine nu mai vezi dumneata cât lumea – nici dacă oi ajunge milionar. Ai înțeles?

— Nici dumneata nu crezi ce spui – așa de rău nu ești; te prefaci numai. De fapt...

— Ei, de fapt ce-i? Înălță capul: Ce-i? Ce-i? Întrebă arțăgos.

— Nimic! Ditte strânse bine buzele; atâta mai lipsea, să mai și glumească cu el.

— Așa, nimic? Vrei să-ți spun cu la ce te-ai gândit? Că în fond, sunt băiat bun. Dar zău că nu-i așa, căci atunci n-aș zăcea aici. Pe cei buni nu-i dărmăm, ci-i exploatezi. Dumneata prea ești blajină, de aceea nu te pot suferi. Proștii de blajini merită să fie jupuiți.

— Asta se întâmplă oricum, chiar dacă nu contribui și dumneata, spuse Ditte trântind ușa după ea.

— Da, dar de viii... Aș dori ca cei blajini să fie jupuiți de vii! strigă după ea. Ditte se făcu că nu-l aude.

Așa trăncănea el. Nu se putea ști dacă era cu adevărat bolnav, sau numai amărât.

— Cum vine asta? Doar crezi în dreptate, doamnă Hansen... spuse

într-o dimineață când Ditte intră în camera lui.

— Nu știu... se prea poate! răspunse ea.

— Ba da, crezi – să nu ne prefacem unul față de celălalt. În tot cazul, crezi că trebuie să fii drept și să-ți fie milă... dracu' să mă ia! Să fii milos cu cei nenorociți, nu-i așa? Cu indivizii cei prăpădiți, de pildă cu chiriașul. În special cu unul care e decăzut – vai ce mișcător! Dar să-ți spun eu cum vine treaba, căci azi am reflectat și toate nu-s zău așa decât o porcărie. Căci la adică, ce înseamnă că a decăzut? Dacă-mi vând sufletul dracului și-mi plătește bine pe el, atunci nu-i dă nimănui în gând să spună că am decăzut. Dacă, însă, rezist ispitei și țin curată cocina de porci, luând răspunderea asupra mea, atunci se cheamă că am decăzut și că sunt un individ nenorocit. Ei, și-atunci să nu-ți vină să-ți bei mințile? Uite, chiar la dumneata multe sunt lăsate în părăsire, dar inima e în bună stare; ești femeia cea mai cum se cade din tot blocul – asta cu siguranță că-i așa. Și când colo, speli scările. Așa ceva nu-i frumos nici măcar într-o bojdeucă de felul acesteia. Și cu ce te alegi din asta? Că nu-ți spune nimeni cucoană, ci femeie de serviciu; până și cea mai săracă femeie din casa asta își ia dreptul să se uite de sus la dumneata – că doar ești, mă rog, femeia de serviciu! Și-atunci, să nu-ți vină să te îmbeți? Oamenii nu-s decât o strânsură de ticăloși!

— Ei, unii dintre ei sunt, spuse Ditte.

— Ba, toți sunt... și asta-i ce e mai trist. Dacă aș fi descoperit asta cu câțiva ani mai înainte, n-aș zace acum aici să transpir alcool și fiere. Dar Dumnezeu sau diavolul care l-a creat pe Kramer l-a făcut optimist, înțelegi dumneata – un neghiob care credea în bine. Își închipuia că are răspundere, în calitatea lui de cea mai superioară ființă creată după chipul lui Dumnezeu – avea idealuri înalte. Dracu' știe de unde le mai scosese – că din imediata lui apropiere desigur că nu. Ba era chiar privit cam chiorâș – îl numeau tânărul idealist. Doamne ferește să nu respecti orice concepție – numai să nu ajungi să faci prostii! Așteptau să fac din minut în minut, vreo prostie.

Totuși, toate au mers bine – cu tot idealismul; am trecut examenele, am luat slujbă, m-am căsătorit cu o fată bogată, mi-am făcut un cămin minunat – și toate acestea, deși eram idealist, după cum am spus. Vezi că idealurile nu fuseseră puse până atunci la încercări grele. Anturajului îi impunea faptul că știam să le împac pe-amândouă – cad așa era foarte simplu să ai idealuri. Și apoi mai era și frumos – asta trebuiau s-o admită și ei. Ai văzut vreodată porci cu plombe de aur? Eu am văzut. Ei, și să nu-ți vină să te îmbeți? Și într-o bună zi tot veni încercarea cea mare; era vorba de-o păcătoasă de telegramă. Speculantul cela mare, care înființase societatea de telegraf, și-a închipuit că are dreptul să citească cel dintâi telegramele – chiar și pe cele adresate concurenților săi. Doar de asta fondase el societatea – nu ca să slujească țara ca bun patriot, așa cum se spune ca și sune frumos.

Dar primul lui subaltern a spus: nu! căci susținea că secretul telegramelor e sfânt.

— Așa era și drept! strigă Ditte. Nici nu trebuie să fie cineva prea bun pentru asta!

— Da, numai drept... dar și idiot! Ca și cum n-ar fi trebuit să-mi fie indiferent dacă-i mâncau câinii pe porci, sau porcii pe câini. Doamne, că tare mai eram prost pe vremea aceea! Mi-am dat seama, firește, cât de scump mă va costa treaba asta. Mi se părea că sunt un erou, când am fost zvârlit afară pe scară – un adevărat martir al dreptății. Și-am pornit-o în căutarea altei slujbe, îngâmfat de nu-mi încăpeam în piele și cu conștiința împăcată; desigur că oamenii vor primi eroul cu brațele deschise! Bai, pardon! Drumurile erau închise: puternicul geniu al finanțelor avea brațe lungi – nimeni n-a cutezat să-l ia în slujbă pe erou. Însuși concurentul, care trebuia să fie alungat de pe piață cu ajutorul propriilor sale telegramе de bursă, a ridicat din umeri. Ei, parcă el nu știa că lucrurile mergeau așa? Va încerca el să-mi facă rost iar de slujbă, dacă mă oblig să-i procur telegramele șefului meu. Așa sunt acești ticăloși – pe mine, ca om cinstit, n-avea cum să mă folosească, ca spion, însă, da! Ei, și să nu te-apuci de beție?

— De ce nu te-ai adresat presei? întrebă Ditte. Doar ia partea celor nedreptățiți.

— Presa – sfântă nerozie! Kramer ridică ochii la cer. De altfel m-am adresat și presei scumpă naivă – că și eu eram pe vremea aceea tot atât de prost ca și dumneata. Dar peste tot mi se arăta ușa. Nu putea presa să-și asume riscul să atace pe unul dintre cei mai buni fii ai țării – așa mi se răspundea peste tot. Pe urmă, Excelența Sa fu înștiințată telefonie – probabil ca să i se stoarcă vreo sumă frumușică; deoarece, a doua zi, toate fițuicile povesteau despre un nebun, care fusese dat afară din slujba marelui geniu financiar pentru niște potlogării și care – drept mulțumire că nu fusese dat pe mâna poliției – urmărea pe Excelența Sa și-i mai amenința și viața. Oricine putea înțelege ușor că era vorba despre mine. Am devenit imediat după aceea o ființă nesuferită; chiar și cei ce-mi erau mai aproape și-au dat seama că nu eram altceva decât un mare idiot. De altfel, se așteptaseră dintotdeauna la așa ceva. Acum nu mai era nimic de capul meu, nu mai făceam o para chioară, nici în calitate de cap de familie și nici ca om de lume. Doamna căută gâlceavă și întărită fiicele împotriva mea – și într-o buna zi, plecară frumușel și se mutară la bătrâni. Gata cu mocirla! Când au ajuns lucrurile aici, mi-am pierdut capul – și știi ce-am făcut? Am cumpărat un buchet mare de flori și m-am dus la Excelența Sa. Veniseră mulți să-l felicite, căci era nu știu ce zi mare; i-am adresat felicitarea mea cât am putut mai presărată de răutăți. „Mulțumesc, mi-a spus el zâmbind. Mii de mulțumiri”, și mi-a întins un bilet de o sută de coroane. Eu am rămas înlemnit – mă învinsese și

de data aceasta! Să nu-ți vie să te îmbeți? Și am și făcut-o. M-am îmbătat ca un porc – ca să fac și eu ca gloata. Ca să ții piept, trebuie să te tăvălești mai întâi bine în mocirlă, mi-am spus. În felul acesta, mi-a venit ideea să mă duc pe la oameni, să-i felicit. Nu era o afacere proastă, în special la început, căci le sfredeleam – ca să zic așa – rănilor cu cuțitul. Și atunci puneau mâna pe portofel, ca să nu mă mai vadă în ochi. I-am luat pe toți la rând – toată șleahta; și nici nu luam flori din cele mai scumpe, îți dai seama! Dar încet, încet, oamenii începură să uite de unde se trăgeau toate și nu mai rămase din mine decât un biet nenorocit, căruia îi închideau gura cu o coroană-două.

— Eu credeam că te duci de preferință pe la actori, pe la scriitori, în fine pe la asemenea oameni, spuse Ditte.

— Asta a venit mai târziu, când începuse să meargă treaba atât de rău, încât am fost nevoit să fac orice. Crede-mă că m-au pedepsit bine de tot – drept mulțumire, pentru încrederea pe care am avut-o în lume. Nu există decât două feluri de oameni – cei dreپți și cei ticăloși; și ticăloșii se ridică deasupra, pe când ceilalți se dau la fund, pentru că sunt prea grei. Logodnicul dumitale vrea să prefacă lumea; l-am auzit prin perete și m-ara distrat.

— Karl de la curtea Bakke nu-i logodnicul meu, spuse Ditte roșind. Kramer ridică mâna.

— Fără confidențe, te rog. E un reformator social – numai asta mă interesează în această legătură de idei. Căci știi dumneata ce dă proletariatuului la cap? Loialitatea. Cum o suprimi – cum ai rezolvat problema!

Așa trāncănea el tot timpul. Devenise foarte comunicativ, ca și cum pe zi ce trecea se îmbuna. Dar în același timp slăbea tot mai mult. Peste câteva zile regretă sinceritatea.

— Zilele trecute am îndrugat verzi și uscate, spuse el. Doar n-o să te apuci să crezi tot ce ți se spune!

Dar Ditte știa ce știa; mătușa Geismar aflase totul despre ai lui îndată ce fusese pusă pe calea cea bună. Fusese căsătorit cu fiica unui bogat negustor de chereștea, care locuia într-o vilă pe malul mării. Fetele lui erau căsătorite cu ofițeri, căci le dăduse bunicul zestre mare.

Era ciudat cum o încheiase el așa, deodată; nu părea să mai aibă deloc poftă de băutură, dar pālăvrăgea bucuros. Ditte era nevoită să-și aducă lucrul și să se așeze lângă el. Atunci îi dădea drumul ca la cârciumă, povestind cu un glas fonfăit, toate șotiile pe care fusese nevoit să le urzească pentru a ține afacerea pe picioare. Dusesse buchete artiștilor și cântăreților „de la o admiratoare care nu vrea să-și spună numele” – firește din pricina societății înalte din care făcea parte; pe scriitorii debutanți îi felicită primul, în numele națiunii – îndrăznise să ajungă până la Curte – „ca o voce a marelui popor anonim”.

— Vai, ești teribil spuse Ditte râzând. Cum a putut să ți dea în gând așa ceva? Pe altcineva nici nu l-ar fi dus capul să facă una ca asta.

— Teribil... nu? A fost o meserie minoasă. Nimeni n-a adus atâta bucurie prin casele oamenilor ca mine. Ei și, ce-am avut din asta?... Să știi că pentru așa ceva trebuie să ai cap, nu glumă! Trebuie să cutreieri și să tot cutreieri ca să-ți extinzi afacerea, căci nici nu te poți arăta prea des în același loc. Am înființat o adevărată ramură a industriei naționale; păcat că n-am pe nimeni căruia să-i las afacerea moștenire. Vrei să te duci azi după masă să-mi pui costumul amanet?

Nu. Ditte nu voia să se amestece.

— Cum ai să te poți lipsi de hainele pe care le porți în fiecare zi?

— Tot nu mă mai scol eu de aici, răspunse el. Am terminat. Și asta-i o idee minunată. Îți dai seama că taci aici, și ești bucurios că în curând n-o să te mai fâțâi pe lumea asta. Ce frumos o să fie să șezi, colo, pe marginea unui nor umed și să cânți aleluia – bătându-ți joc de toată harababura de jos.

După masă, pe când Ditte ieșise după treburi, o trimise pe bătrână să-i amanezeze hainele.

— Ia și ghetetele, și pălăria, și bastonul; așa! spuse el. Acum nu mai e niciun risc să mai ies vreodată.

Acum nu mai avea decât cămașa de pe el.

Dar peste câteva zile tot se sculă și alergă numai în cămașă pe coridor, îl apucase o criză. Vecinele fură silite să cheme pe vizitiul brutarului, ca să-l bage în pat.

— Asta-i din Iutlanda – un om foarte serios! spuseră ele. Låborg îl luă liniștit și cu grijă în brațe, ca pe un copil mic și-l puse în pat. Acum nu mai avea nici Ditte nimic împotrivă să fie dus la spital; nu mai avea curajul să rămână noaptea singură cu el. Dar era mai ușor de spus decât de făcut; trebuia să ai un bilet de internare – și apoi să aștepti până se făcea loc, Asta putea să dureze o vecinicie; bătrâna Rasmussen primise la un an după moartea bărbatului ei vestea că se liberase un loc pentru el în spital.

— Nimic mai simplu, dacă cunoști un gardist! spuse mătușa Geismar. Doar poliția face totul! Nevasta vizitiului Olsen avea un frate gardist și acesta fu înștiințat. El rechiziționă duba salvării și îl duse pe chiriaș la spital.

— Acum n-au încotro, trebuie să-l primească! spuse mătușa Geismar, pe când priveau cu toții cum îl urcau în dubă; se adunaseră o mulțime de oameni în curte și pe stradă.

— Ce! puțin ai scăpat de bucluc, doamna Hansen Ditte nu răspunse; stătea mai la o parte și privea cil fața tremurândă în urma dubei. Urcă scara cu picioare de plumb și intră în camera chiriașului. Se așeză pe marginea patului și începu să plângă.

11. O ZI CA ORICARE ALTA

Și apoi veni din nou iarna, cu zăpadă, ger și frig. Vara alerga în galop – nu bine scosesese lucrurile de la amanet, că trebuia să le și duci înapoi. La bătrâna Rasmussen în cameră nu se afla sobă și chiar dacă ar fi fost, de unde să fi luat ea cu ce face foc? Noaptea nu se putea încălzi bătrâna deloc, căci sângele îi era prea subțiat; puneă peste plapumă toate vechiturile din casă și tot nu ajuta. Apa îi îngheța în cană și în găleată. Ditte o mută în camera chiriașului; aici era mai cald și puteau lăsa noaptea ușa dintre camere deschisă; atunci mai răzbătea și acolo un pic de căldură.

— Deocamdată, spuse Ditte. Dacă se întoarce găsim noi altă soluție pentru dumneata, mătușico. Să știe Kramer că are un adăpost când o ieși din spital. De altfel, nici nu prea erau perspective pentru așa ceva. Ditte îl vizitase de câteva ori la spitalul comunal; îl găsisese tot mai rău.

Dittei îi era foarte plăcut s-o aibă pe bătrână atât de aproape, ca s-o ajute în timpul nopții, dacă ar fi fost nevoie. Așa Ditte dormea mai liniștită. Și mai prezenta și avantajul că putea Karl să renunțe la locuința lui și să se mute în vizuina bătrânei Rasmussen. Economisea astfel banii de chirie și-l aveau și pe el mai aproape. Trebuiau să strângă rândurile în fața dușmanului comun: frigul și șomajul, căci și așa aveau destul de furcă.

În specialitatea lui Karl nu exista de lucru și el se întreținea din ocupații întâmplătoare; se ducea la piață, în port și la oborul de vite – peste tot unde se ivea prilejul să câștige ceva. Își rodea ghetele, iar picul de grăsime pe care-l pusese pe el în cursul verii se topea din nou; totuși, era bine dispus. Aducea acasă cea mai mare parte din câștig și Ditte se bucura de schimbare; în felul acesta, putea să vadă puțin și de el. Seara ședea la ea în cameră și citea, sau scria articole pentru o mică gazetă pe care o redactau chiar șomerii și o scoteau o dată pe săptămână. Alteori se ducea la câte o întrunire.

— Ce izbutiți voi, cu adunările voastre? îl întreabă Ditte într-o zi. Și anul trecut ați ținut câteva și totuși anul acesta șomajul este și mai mare. Că doar ăstora nu le pasă de ce spuneți și de ce faceți voi.

— Adevărat, nu prea-i impresionează, admise Karl. Dar cel puțin ne ținem treji pe noi – și mai zgâlțâim și pe alții. Atâta vreme cât ții

fierea în mișcare, nu ești chiar atât de prăpădit. De altfel, anul acesta, samaritenii au deschis bucătăria mai devreme decât anul trecut și gazetele duc campanii pentru înviorarea filantropiei. Deci, tot le e puțin frică de noi.

— Nu-i oare pentru că li se moaie inima când văd atâta mizerie în jurul lor? Întrebă Ditte.

— Se prea poate. În tot cazul însă trebuie să vadă mizeria ca să-și aducă aminte că există. Câinele care se trage într-un colț ca să-și lângă rănila nu este luat în seamă de nimeni. De aceea ne-am și gândit să organizăm o manifestație prin oraș. Noi toți, cei mai tare loviți de șomaj, cu neveste și copii, și de preferință cu toate boarfele. În cele mai multe cazuri încapă toată gospodăria într-o roabă. Nu vrei să vii și tu? Cred că va avea loc în ajun de Crăciun, căci atunci se moaie inimile mai ușor.

Nu, Ditte nu voia să ia parte și să-și expună zdrențele; voia să răzbească prin propriile ei puteri.

— De ce vreți să faceți asta? Întrebă ea. E o idee cam ciudată.

— Vrem să impunem respect pentru zdrențele noastre și să alungăm filantropia în gură de șoarece! Nu-i rău să se vadă cât suntem de numeroși! Dar poate că n-ar fi rău să așteptăm până în toiu iernii. Acum e prea devreme!

— Ar avea aerul că speculezi nevoia și mizeria, spuse Ditte cu o nuanță de acuzare în glas.

— Chiar asta și fac! Acasă, la credincioși, am auzit că nevoia și suferința slujesc să-l aducă pe om în fața Domnului. Abia acum deslușesc înțelesul acestor cuvinte – cei flămânzi să se transforme în hămesiți!

Ditte asculta cu atenție. Începea să prindă un tâlc mai adânc în vorbele lui și nu-l mai alunga din gândurile ei.

— Dar ce faci cu bieteile făpturi pe care nu le poți preface în suflete hămesite, căci nu doresc alta decât să aibă ce mânca atunci când le e foame – ca mine, de pildă? Întrebă ea serios.

Karl o privi cu o mirare bucuroasă; era pentru întâia oară că nu se eschiva de la discuție, ci intra pe făgașul gândurilor lui.

— Pentru tine toate acestea nu înseamnă nimic. Dimpotrivă: tu însemni ceva pentru noi!

— Eu? Eu care nu înțeleg nicio iotă din toate acestea? Ditte îl privi înspăimântată.

— Da, căci tu rămâi aceeași, fie că-ți merge rău, fie că-ți merge bine – sunt convins că ai rămâne neschimbată, fie că te-ai urca pe tron, fie că ai zace în mocirlă. La tine nu trebuie și nu se poate schimba nimic, căci noi ne îndreptăm oarecum spre tine. Așa cum bate inima ta, așa ar trebui să-i bată și lumii inima – numai atunci ne-ar merge bine!

— N-ar fi mare scofală, spuse Ditte roșie ca focul, căci inima mea o

ia tot mai mult razna. Câteodată bate și ciocănește și apoi se oprește de tot. Ei, acum să văd de pâine ca să bem cafea.

Pe vremea aceea trăiau mai mult din pâine cu cafea. Se ridică și-și luă broboada.

— Până te întorci, mă duc la moșneagul care adună zdrențe, spuse Karl. Nu l-am mai văzut de multă vreme.

— Atunci spune-le copiilor și bătrânei Rasmussen să vină la cafea, îl rugă Ditte. Întind rufe la uscat în pod. Adă-l și pe peticar, dacă-l găsești acasă! Bătrână să pună apă de cafea! mai strigă ea de pe scări.

În brutărie, doamna Langhalm alegea pâine pentru cafeaua de după masă – cornuri și franzelă. Era însărcinată în ultimele luni și nu făcea nimic s-o ascundă; parcă te silea anume să vorbești de starea ei și nu pricepea ca se mai putea vorbi și despre altceva.

— Cum îți mai merge, doamnă Langhalm, o întrebă în fine brutăreasa.

— Ah, nu m-am simțit niciodată atât de bine ca acum, răspunse ea fericită. Aș dori să fiu veșnic în starea asta.

— Nu mai spune! strigă fără să vrea, nevasta vizitiului Olsen. Altfel nu se amesteca ea firește, în vorbă, dar îi scăpase așa, din gură.

— Cred și eu: doamna Olsen a făcut opt, lămuri brutăreasa mirarea doamnei Olsen. Nu-i așa?

Doamna Olsen dădu din cap.

— Dar așa de mare ca conia n-am purtat niciodată, spuse ea. Eu i-am dus mai mult în spate și jos de tot.

Doamna Langhalm răspunse cu mândrie:

— Eu port în față – că așa îi place soțului meu. Și apoi e și mai sănătos – și pentru mamă și pentru copil; căci are mai mult loc. Ce crezi dumneata, doamnă Hansen?

Ditte nu știa ce să răspundă.

— Știi pentru că tot vorbim de asta – tare aș vrea să te am la mine când o să fiu la pat; te pricepi atât de bine la toate. Ai avut mulți copii!

— M-am ocupat de copii de când mă țin minte, răspunse Ditte încurcată de bucurie din pricina laudei și a cinstei.

— Nouă ne pare bine că n-avem copii, spuse brutăreasa. Cel puțin nu trebuie să ne îngrozim la gândul că n-o să avem cu ce-i ține. Oricum, nu-i ușor să răzbești.

— Da, am auzit că vreți să închideți. Așa-i de prost cartierul ăsta? Ne-ar părea rău să vă pierdem.

— Ne-am căznit cincisprezece ani și n-am făcut niciun pas înainte. Soțul meu vrea să intre iarăși calfă; cel puțin așa o să aibă simbrerie fixă în fiecare săptămână.

Ditte rămase la urmă – era neplăcut să ceri pe datorie în auzul altora. Încet, încet, plecară toate femeile și atunci spuse și ea ce avea

de spus.

— Am văzut eu ce vrei; începem să ne pricepem la oameni. Dar dumneata mai datorezi ceva.

— Numai până sâmbătă, o rugă Ditte; atunci predau lucrul și plătesc tot odată.

— Știi că altora nici nu le mai dăm pe credit – nu ne mai putem lipsi de niciun ban. Dar pe dumneata nu te poate nimeni refuza – de vreme ce ești atât de săritoare la nevoie! Și-apoi, când n-ai bani, cumperi numai pâine rece. Cei mai mulți ce-și spun: dacă tot cumpărăm pe credit, de ce n-am lua mai bine delicatese... știi, asta-i mare deosebire!

Ditte se repezi sus cu pâinea în mână. Era veselă și se simțea bine. În poartă se ciocni de casierul magazinului de mașini de cusut și se sperie atât de tare, încât se cutremură.

— Chiar de la dumneavoastră vin, spuse el.

— Vai de mine! Dar n-am bani, spuse Ditte, cu răsuflarea tăiată. Nu puteți aștepta până sâmbătă, că atunci plătesc tot.

— Se poate, spuse el, dar nu uitați că nu trebuie să lăsați să se adune! Râde de spaima ei. Doar nu mănânc oameni! spuse el, băgând chitanța înapoi în servietă.

Vai, cum i se scursese spaima în toate măduarele! Îi tremurau picioarele, pe când urca treptele întunecoase spre locuința ei.

Bătrâna Rasmussen făcuse cafeaua; aroma ei umplea camera. Ținea pe frățior în poală și le spunea povești celorlalți doi; stăteau de-o parte și de alta și o priveau cu atenție în față. Îi studiau gura – era știrbă și totuși acolo se nășteau lucrurile cele mai minunate.

Ditte se repezi și mângâie mașina de cusut. Simțea nevoia s-o pipăie ca să simtă că se mai află aci.

— Știi c-a fost chiar acum casierul? spuse bătrâna Rasmussen. Deocamdată mai sunt încă de treabă.

— L-am întâlnit la poartă și-am tras o spaimă de nu mă mai țin picioarele. Dar m-a păsuat – ca și data trecută. Sâmbătă, însă, trebuie să plătim – fie ce-o fi!

Bătrâna Rasmussen dădu din cap cu o mutră de parc-ar fi vrut' să spună lămurit că asta susținuse ea doar din totdeauna.

— Cât ai plătit până acum cu totul? întrebă ea.

— Cincizeci de coroane, mătușico! răspunse Ditte mândră și puse mâna drăgăstos pe mașină.

— Ei, atunci poți fi liniștită – e încă prea devreme. Numai după ce-i plătită cea mai mare parte, încep să-și arate colții. N-au încă niciun folos să-ți ia mașina. Dar bagă de seamă, cunoaștem noi magazinele astea în rate, poate că-s atât de cumsecade numai ca să te adoarmă. E ca și cum s-ar juca pisica cu șoarecele: îl înhață pe negândite!

Baba se temea ca de foc de tot ce era în rate; de aceea Ditte nici nu

prea dădea importanță vorbelor ei.

— Vezi toate în negru, mătușă, spuse ea, apucând-o de bărbie.

— Ei, ei... om vedea noi, răspunse bătrână.

Dar unde era nene Karl? se răcea cafeaua.

— Vreți să-l chemați, copii? spuse Ditte. Dar chiar în acest moment intră și el.

— Nu l-am găsit pe peticar, spuse el serios. A dispărut cu tot ce are!

— Poate că l-a dat afară administratorul, zise Ditte. N-o fi avut cu ce plăti... amărâtul de el!

— Credeam că stă pe degeaba.

— Da... adică îi băga câte ceva în palmă administratorului.

— Putem să ne jucăm puțin în curte? întrebară copiii după ce isprăviră de mâncat.

— Nu, prea e prost aerul colo jos. Îndată ce termin mă duc să mă plimb puțin cu voi prin Grădina Regală. Ah, stați, că nici n-am vreme! Duceți-vă cu bătrână Rasmussen, când se duce să predea marfa. Ditte tocmai își amintise că mai avea unele treburi de făcut înainte de-a începe comanda cea nouă.

— Da' în Grădina Regală nu-i prost aerul? întrebară copiii.

— Nu, acolo e curat și bun.

— Și de ce e rău aici?

Asta nu știa Ditte să le spună.

— Poate pentru că suntem săraci, răspunse ea.

Răspunsul nu-i dumiri pe copii și se adresară bătrânei:

— Tot diavolul e vinovat și de asta?

— Păi, te cred! spuse bătrână cu convingere. Pentru că după ce a văzut că nu mai rămăsese nimic de făcut, a vrut să-i ceară voie bunului Dumnezeu ca să acopere tot pământul cu un clopot de sticlă; atunci oamenii ar fi fost siliți să-și cumpere aer așa cum le cumpără pe toate celelalte de trebuință – nu era drept ca tocmai aerul să fie pe gratis, spunea el. Și afară de asta, mai avea un fecior care nu-și deschisese încă prăvălie – pe toți ceilalți îi căpătuisese el bine. Dar bunul Dumnezeu nu vru să se învoiască. Asta-i singurul lucru pe care-l au săracii pe degeaba. Atunci s-a apucat diavolul să sufle tot aerul stricat spre cartierul calicilor – ca să fie toate de-o potrivă de rele la ei. Ei, aici, n-a mai avut bunul Dumnezeu ce-i face...

— Impui capul copiilor cu prostii! spuse Ditte, dând repede la mașină.

— Ei, ce să fac, dacă nu-s mai deșteaptă! răspunse baba țafnoasă. Prea-s bătrână ca să mai am și eu cuvânt.

Plecă în camera ei. Copiii se duseră după ea și traseră ușa; așa, acum nu se mai putea nimeni amesteca în vorbă să spună că-s prostii. Știa ei bine, la urma urmei, pe cine trebuiau să creadă.

12. IUTLANDEZUL CEL SERIOS

Chiriașul murise. Cineva de la spital veni s-o întrebe pe Ditte dacă nu rămăsese ceva de pe urma lui, din care să se acopere cheltuielile de boală și de înmormântare. Nu găsiră decât un vraf de chitanțe de amanet – atâta tot, și de ele nici nu se putea nimeni servi. Ditte ar fi dorit să-i facă cea din urmă cinste, dar nu izbuti să afle când va avea loc înmormântarea. Cum nu era nimeni care să suporte cheltuielile, fu băgat pur și simplu în pământ. Deși îi dăduse destul de furcă, Dittei i se părea ciudat că plecase fără întoarcere și că nu-l va mai vedea niciodată. Cu toată grosolănia lui voită, nu fusese decât un copil mare.

Dar nu era vreme să stai cu mâinile în sân și să jelești, dar mi-te să bocești morții. La urma urmei, tot lor le mergea mai bine – ei nu mai aveau grijă de nimic. Muriseră neobișnuit de mulți săraci – îi curățase fie gerul, fie nevoile. Așa susținea bătrâna Rasmussen și cu siguranță că avea dreptate.

Într-o dimineață îl găsiră pe Barbă-Cot mort în vizuina lui din dosul cămăruței bătrânei Rasmussen – degerase. Poliția îl ridică în cursul zilei și luă și celebra saltea. Fu tăiată în bucăți la poliție, dar nu se găsiră într-însa monedele de doi öre. Deci, totul nu fusese decât tot o plăsmuire – așa cum spusese doar bătrâna Rasmussen. În schimb salteaua era îndopată cu păr lung, care ar fi putut prea bine să fi fost părul iubitelor sale. Se mai auzise despre bărbați care tăiau părul femeilor cu care aveau de-a face. Poate că una dintre ele îi tăiasse barba, numai ca să se răzbune. El, în tot cazul, acum era mort, și când îl găsiră, șobolanii se și înfruptaseră din el.

În clădirea din față apără într-o zi poliția, la perechea de misionari, ca să cerceteze copilul – cineva făcuse un denunț. Îl găsiră într-o stare de plâns, slăbit și maltratată și-l internară la spital. Cu ocazia aceasta se descoperi că misionarii nici nu erau părinții lui adevărați; era un copil pentru îngrijirea căruia căpătaseră o sumă de bani o dată pentru totdeauna. Ei, așadar, locatarii își luară și această piatră de pe inimă. Ditte răsuflă ușurată. Suferise prea mult din pricina nesfârșitului plâns al copilului; pe de-o parte te înfiora, iar pe de alta, din pricina permanenței lui, nici nu-l mai azeai.

Dar, cum spunea bătrână Rasmussen: când răsturna odată soarta

sacul, nu se mai isprăvea cu darurile. Nu bine închideai ușa în urma unei vești rele, că și urca alta scara.

În după amiaza zilei când mititelul misionarului fu luat do-acolo, vizitiul brutarului stătea în curte și spăla căruța cea acoperită cu care distribuia pâinea La clienți și pe la chioșcuri. Era mai mare plăcerea să-l privești pe Låborg cum spală căruța – căci tare o mai ținea curată. Și cât era el de îndemânatic și de destoinic, și ce bine îmbrăcat și întotdeauna treaz! Oamenii îl priveau de la ferestrele de primprejur; servitoarele de la apartamentele din față își făceau de lucru la geam. Îți făcea într-adevăr plăcere să-l vezi după toate nenorocirile care se abătuseră în ultima vreme; și-apoi mai rostogolea pe „r” atât de nostim și vorbea atât de lăbărțat! Era de fel din Iutlanda, regiunea aceea săracă, unde oamenii trebuiau să fie foarte strânși la mână și să învețe de mici să se gospodărească. Era fecior de chiabur și avea bani la ciorap, deși leafa nu-i era mare. Ei, dar îi mai picau lui și bacșișuri.

— Astea fac cât simbria, spunea doamna Nielsen. Dar le merită că-i om cinstit!

Și tocmai lui să i se întâmple!

Căci serios era el și era și bun; copiii țineau foarte mult la el. Stăteau în jurul lui și trăgeau câte un chiot de câte ori turna o găleată de apă peste căruța ca s-o clătească; le venea și lor peste picioare. Bătrânele de pe la ferestre râdeau și Låborg privea în sus și râdea și el; nu era deloc înfumurat. Ferice de aceea care va avea norocul să-l ia de soț. Dar el nici măcar logodnică nu avea. Se povestea că o ceruse pe mama Ditte, portăreasa, dar că ea îl refuzase. Prea era de oaie și totuși era de crezut; parcă se născuse femeia asta cu groaza de măritiș, cu toate că groază de dragoste nu părea să fi avut! De altfel se afla și ea acum la fereastră; ședea colo și cosea cravate, așa harnică cum era. Ca întotdeauna mititeii ședeau lângă ea. Låborg salută în sus – în fața ei își scotea chiar pălăria! Salută și ea râzând – ca și cum n-ar fi fost niciodată vorba de ceva serios între ei.

Și tocmai atunci se întâmplă catastrofa, și anume, în felul următor: deodată se auziră pași la intrarea de la poartă. Pașii aceștia erau cunoscuți de toți din bloc și toate fețele se lipiră deodată de geamuri. Gardistul se duse de-a dreptul la Låborg, nu-i răspunse la salut și-i puse mâna pe umăr. În primul moment Låborg avu aerul că se pregătește să lovească; din fericire se răzgândi și începu să-și pună în mișcare toată puterea lui de convingere față de polițist. Dar ar fi putut să nu se mai ostenească. Mai ușor i-ar fi fost cuiva să miște din loc Turcul Rotund, decât să se smulgă din gheara autorităților numai dând din gură. Låborg fu nevoit să-l urmeze frumușel pe gardist.

Casa fremătă. O femeie după alta o porni cu coșul și cu oala de lapte – deodată simțeau toate nevoia să se ducă la brutar să cumpere pâine și lapte. Ditte n-avea vreme, dar o trimise pe bătrâna Rasmussen; baba

se întoarce ca picată din cer.

— Să știi că s-a întors lumea pe dos! spuse ea. Să vezi și să nu crezi! L-a înșelat pe brutar în toți cei cincisprezece ani de când e la el. Nici nu-și putea trage sufletul de emoție.

— Låborg? întrebă Ditte, lăsând să-i cadă lucrul din mâini. Cum, omul ăsta drăguț?

— Da – și încă nu cu puțin. Și mai ținea și un registru în regulă cu toate hoțiile – așa ordonat cum îl știi. Ținea două feluri de însemnări, un registru pentru el și altul pentru brutar. Azi dimineață i-a dat brutarului din greșeală, pe cel secret. Nu-i minunea lui Dumnezeu cum s-a denunțat el singur din greșeală – așa ordonat cum este? Mai întâi nici nu le veni să-și creadă ochilor și cercetară registrul de-aproape: l-am înșelat pe maistru cu două coroane pentru pâinea livrată; furat franzele și chifle pentru patru coroane și vândut – și așa mai departe, filă cu filă. Nu l-a cruțat deloc – ferească sfântul – asta nu s-ar putea spune! Și atunci ce să te mai miri că brutarul nu se putea urni din loc – cum spunea chiar doamna Nielsen în persoană. Tare mai plângea sărmănica de ea. Și pentru asemenea ticălos erau cât p-aci să renunțe la afacere și brutarul să se bage iarăși calfă. Dacă cel puțin ar fi băut și ar fi mâncat ei înșiși totul – cum spunea chiar doamna Nielsen, s-ar fi ales cel puțin cu ceva. Dar cui să-i fi dat în gând, când îl vedeai ce frumos se purta Bărbații ăștia nu fac doi bani și cei mai drăguți sunt adesea cei mai răi.

Ditte zâmbi:

— Și cum de nu te-ai gândit niciodată la asta, că mi se pare că tare îți mai plăcea băiatul!

— Vezi... că mă saluta întotdeauna așa de frumos – pe-o babă ca mine. Bună ziua, doamnă Rasmussen, spunea el. Mă cam miram eu că se purta atât de politicos cu mine – numai el dintre toți. Dar de înșelat, înșală toți.

Aici îi dădea Ditte dreptate bătrânei; nimic n-o mai surprindea. Fiecare trebuia să fie cu ochii în patru, cel puțin când se aventura afară din clădire. Cum îl trimitea pe Peter să târguiască, copilul se și lăsa dus de nas, asta i se putea întâmpla adesea și bătrânei Rasmussen: ea nu mai vedea bine și lumea profita de ocazie. Micii negustori ai cartierului duceau o viață grea, că prea erau îngrămădiți. Fiecare din ei trebuia să trăiască de pe urma unui singur bloc, atât de mulți erau. Erau nevoiți să înșele – la greutate și la măsură – ca să-și agonisească pâinea cea de toate zilele. Și clienții îi înșelau pe ei; împrumutau sticle pe care nu le mai dădeau înapoi, ci le vindeau în uită parte, sau luau pe credit – și într-o bună zi se mutau cu datorii cu tot. Ce să-i faci? Nu-ți rămânea decât să te păzești. Și la magazin era tot așa, când preluai materialul; dacă nu băgai de seamă, ți se dădea lipsă, și-atunci trebuia să cumperi diferența din bietul câștig agonisit cu sudoarea

frunții. Se dădea o adevărată luptă și asta domnea peste tot.

Doar aici în bloc se simțea Ditte mai în siguranță. Orice s-ar fi putut spune despre unii locatari – și despre cei mai mulți pe bună dreptate – dar între ei se țineau strânși. Se ajutau unii pe alții pe cât puteau și formau un front unit împotriva răutății lumii. Cum avea unul ceva bun, îți dădea să guști; nu putea poseda cineva un lucru fără să-l împartă cu alții. Așa se spunea, și se pare că așa se și petreceau lucrurile. Harnici nu prea erau ei și cei mai mulți trăiau de-o zi pe alta. Ditte ținea la ei, așa cum erau. Unii făceau parte din altă speță – din cei care tindeau să parvină și doreau să ajungă în cartiere mai nobile – ca de pildă croitoreasa din curtea vecină. Aștia nu erau nici pe departe cei mai simpatici.

În ce-o privea pe ea, nu mai simțea niciun imbold. Lupta pentru traiul de toate zilele îi dădea prea multă bătaie de cap. Se culca în fiecare seară cu un suspin de ușurare – bine că trecuse și ziua de azi. Și nu fără un fior deschidea ochii în fiecare dimineață. Minte ei își pierduse agerimea.

Și nici tânără nu mai arăta – cu toate că avea numai douăzeci și cinci de ani. Slăbise foarte mult și pierduse culorile din obraji – din pricina hemoragiilor. Varicele i se înrăutățiseră și către seară picioarele îi erau umflate și puhave în jurul gleznelor. Pe față i se întipăriseră multe experiențe; avea o viață întreagă în urma ei; o viață plină de greutate. Asta o știa ea bine. Faptul că nu de mult fusese drăguță – atât de drăguță încât oamenii întorceau capul după ea, pe stradă – o umplea de o ciudată satisfacție. Mult nu ținuse. Își mai amintea de vremea când lupta și dorea să i se dezvolte trupul. Fericirea și frumusețea ținuseră doar cât o scurtă îmbobocire – ca a florilor care strălucesc numai o zi și o noapte. Nu le irosise în folosul ei; hemoragiile veneau de la maternitatea prea timpurie; cu varicele și cu picioarele umflate se alesese de la slujitul pe la stăpâni; iar zbârciturile feței – astea se trăgeau de la multe altele.

Dar, de ori unde ar fi venit – Ditte nu se judeca nici pe ea și nici pe alții; se simțea doar ostenită și sfârșită. Nu i-ar fi dat nimănui în gând pe stradă să se întoarcă după ea și ea se simțea recunoscătoare pentru asta. Nu avea cu ce se îmbrăca bine. Se strecura neobservată de-a lungul zidurilor și se grăbea către casă. Nu avea dârzenia lui Karl; de câte ori căuta s-o convingă să vie cu el, refuza – de obicei cu pretextul că n-avea ceva ca lumea de îmbrăcat. Nici despre el nu s-ar fi putut spune că-i bine îmbrăcat, dar pentru atâta lucru nu se vâra ei în gaură de șoarece, ci trecea pe străzile principale, așa, cu ghetete rupte și cu hainele zdrențuroase.

— Pentru ce le-aș face plăcerea să mă strecur pe străzi lăturalnice? spunea el. Atâta vreme cât doresc eu ca ei să mă vadă, n-au decât să mă privească!

Atunci se ducea și ea – se lăsa luată de el, dar îndrăzneală nu era. Asemenea drumuri erau un chin pentru dânsa.

Ceea ce o ținea pe picioare era grija de copii; ei erau aceia care o mai legau de viață. Lui Karl i se părea adesea că ea era convinsă că va muri curând – și că se ocupa de asta. Câteodată părea atât de îndepărtată – aproape de neatins. Dar copiii îi puneau Sângele în mișcare; când era vorba serios de ei, făptura i se oțelea și devenea tare și flexibilă. Micuții o iubeau și asta o bucura; tot timpul era convinsă că n-o merită. Ceea ce le dădea era mult prea puțin față de ceea ce-ar fi dorit să le dea.

13. MAȘINA DE CUSUT, PLAPUMA ȘI CANTINA SAMARITEANĂ

Ai brutarului câștigaseră la loterie! În tot cazul, li se întâmplase ceva surprinzător – își recăpătaseră toți banii.

Se stabili că Låborg îi înșelase cu cincisprezece mii de coroane în decursul anilor cât fusese la ei în serviciu – exact cu suma aceasta. Era un om foarte ordonat în toate treburile lui. Nu irosise banii, ci îi pusese la casa de economii, pe diferite carnete; o parte din ei îi împrumutase unor indivizi cu garanții sigure și cu dobândă bună; iar pentru rest, își cumpăraseră o întreagă zestre. Își aranjase un cămin de burlac foarte drăguț – din care nu lipsea nici chiar pianul.

Cea mai mare parte din bani îi și primise brutarul înapoi; iar restul va veni după vânzarea lucrurilor; nu pierdeau mult pe calea asta. Doamna Nielsen era fericită – parcă s-ar fi răsturnat în poala ei o pușculiță mare, plină ochi.

Bine le mergea oamenilor care fuseseră atât de destoinic administrați! Cine știe dacă le-ar mai fi rămas vreun ban, dacă s-ar fi gospodărit ei înșiși. Mai mult sau mai puțin – tot pe gârlă s-ar fi dus. Pe când Låborg știa să tină băierile pungii – cincisprezece mii de coroane în cincisprezece ani! Nu de geaba era el iutlandez. Și zău că era păcat să înfunde pușcăria. Nielsen chiar spunea că-i va lua înapoi după ce vor fi trecut cei doi ani, căci tare mai era ordonat.

Alții n-aveau noroc de asemenea pușculiță. În toate locuințele cele mici din corpurile de casă din mijloc și de din dos domnea „pofta-n cui”; ba pe ici, pe colo, îți rânjea în față mizeria în persoană; amarnică făptură mai era și asta: odată ce punea piciorul undeva, se înfîgea și la masă și ți se băga și-n pat. Bărbații se bălăbăneau cât era ziua de lungă în jurul porții și nu știau cum să-și omoare vremea; târziu, după masă, se fâțâiau pe străzi; unii din ei se mai duceau pe la întrunirile în care se protesta împotriva situației, cerându-se să se ia măsuri; alții pe care politica nu-i interesa, se duceau la cârciumă. La urma urmei și una și alta făcea în fond tot atâtea parale. Cei ce se întorceau acasă de la întruniri, băteau cu pumnul în masă și amenințau că-și vor face singuri dreptate i cei ce se întorceau de la cârciumă parcă aveau pe dracu' în ei. În niciun caz nu mai rămâneau în casă bani de cheltuială.

Femeile alergau să se împrumute de la una la alta; dar era ca și cum un schilod ar fi cerșit de la alt schilod – mult sprijin nu aflau. Și așa, zoreau dintr-un loc în altul, pe unde nădăjduiau să afle un pic de ajutor; dar prea era puțin ca să ajungă la toți. Ba se spunea că corporația o să împartă ajutoare, ba că donatorul va fi asistența socială; de fapt, însă, nu erau decât zvonuri născute din imaginații prea bogate și care nu se bazau pe nimic.

Într-o zi, după Anul Nou, ridicară pe neașteptate mașina de cusut. Asta fu pentru Ditte ca o lovitură primită pe la spate. Nu era datoare mai mult decât două rate, așa cum se mai întâmplase adesea – parc-ar fi provocat-o anume să rămână datoare! Și era gala să plătească suma chiar în cursul zilei. Dar nu voiau banii, ci mașina! În acel moment nici nu prea avea mare folos de la mașină și se putea prea bine lipsi de ea. Și totuși Ditte vărsă lacrimi amare, mai puțin pentru că plătise pentru mașină aproape o sută de coroane, cât pentru că o îndrăgise atât de mult. Îi fusese ca un tovarăș bun și-i procurase până în ultimul moment pâinea de toate zilele. Când se așeza la cusut și punea mâna pe ea, i se părea că atinge o ființă dragă. Huruitul mașinii îi însoțise gândurile și grijile și îi adormise copiii. Seara, când se culcau, mașina tot mai mergea și când se trezeau dimineața, ea huruia din nou. La un moment dat, copiii începuseră să creadă că mașina nu se mai oprea din mers.

— Mama nu doarme niciodată, spunea Peter, ca și cum așa ceva era de neînțeles la mama.

Și bătrâna Rasmussen plânse. Pe cât fusese ea de furioasă la început pe mașină, pe atât îi fu mai târziu de recunoscătoare pentru că-i asigura pâinea zilnică.

Niciuna dintre ele nu se putea deprinde cu golul și liniștea din casă – nici chiar copiii. Ditte simțea pustiul lăsat de mașină până adânc în mâini, care acum nu mai puteau nici pipăi suprafața netedă de stejar, nici depăna suveica, nici schimba acul, și chiar și până în picioarele care nu se mai puteau legăna în ritmul lucrului. Dacă avea ceva de cusut, se repezea până la o cunoscută a ei, care avea mașină, numai să-i mai simtă trepidația și să-i mai audă odată zgomotul.

Da, era foarte rău, căci fără mașină nu mai putea lua de lucru de la magazin; cel mult îi mai dădeau o duzină, două de cravate, dacă nu se lăsa și stăruia pe lângă negustor. Se sfătui cu bătrâna Rasmussen și ajunseră la concluzia că se puteau lipsi de plapuma cea veche; aceasta era singura boarfă pe care mai puteai căpăta ceva dacă o lăsați amanet. Vor pune pe ei salteaua în loc de plapumă și bătrâna Rasmussen se va acoperi cu perna cea mare din patul Dittei, va merge și așa! Ditte și copiii se puteau foarte bine lipsi de pernă – că tot transpirau ei noaptea! Plapuma cea bună fu învelită într-un cearceaf și Ditte porni cu ea la muntele de pietate. Îi dădu voie și lui Peter să vină și să-i

ajute la cărat. Pe bietul copil îl preocupa chestia cu mașina de cusut, tot atât cât și pe mama lui.

— Dacă ți se dă mașina înapoi, trebuie să băgăm de seamă să nu ne-o mai ia, spuse el. Las' că stau eu tot timpul de pândă la ușă și când or veni, le spun pur și simplu că nu-i nimeni acasă.

Ditte zâmbea.

— Las' că nu-i mai lăsăm noi să ne-o ia! spuse ea cu hotărâre.

Luară zece coroane pe plapumă și se duseră în grabă la magazinul de mașini de cusut. Crăpau pietrele de ger, dar niciunul dintre ei nu băga de seamă; prea erau încordați.

— Știi, mămico, ai obrații roșii! spuse Peter, privind-o cu plăcere.

— Și tu, băiatule – ca niște mere! spuse Ditte și-l strânse mai tare de mână.

— Știi de ce mă bucur? Mă bucur c-o să luăm mașina acasă înainte să vie nene Karl. Nici să nu afle că ne-au luat-o.

Karl plecase la țară, să caute vreo soluție. Îndată ce va găsi de lucru, va scrie și va trimite bani.

În piața Graubrüder se ridicase un om de zăpadă enorm, care colecta pentru săraci. Avea două bucăți de cărbuni în loc de ochi și între genunchi ținea o cutie mare de tinichea, cu o gaură la mijloc.

— Pot să-i dau banii mei, mamă? Că doar e pentru săraci, spuse Peter.

— Da, da, băiatule, poți să-i dai, răspunse Ditte.

Peter scormoni adânc între stofa și căptușeala hainei, până dădu, hăt în fund, de-o bucățică de hârtie de gazetă mototolită în care se aflau trei piese de câte un ör. Le căpătase el mai demult pentru un drum pe care-l făcuse pentru vizitiul Olsen și-și făcuse nenumărate planuri pe ce să-i dea – acum se spulberau toate.

Ciudat, dar proprietarul magazinului de mașini de cusut nici n-o mai recunoscuse pe Ditte și o trată foarte rece.

— Așa ceva nu putem face, spuse el de sus. N-ai respectat condițiile, pe când noi am fost foarte îngăduitori cu dumneata. Cum îți închipui c-ar putea merge afacerea, dacă am târâi mașinile înapoi și-ncolo, după cheful clienților? Repede am mai închide noi dugheana... Dar dacă vrei, poți lua altă mașină – adică pe un contract nou.

Ditte îl privea înlemnită, fără să priceapă – ochii i se umpluseră de lacrimi.

— Dar am trei copilași, spuse ea. Fără mașină nu pot – ce să fac?

Stătea cu hârtia de zece coroane în mână ca și cum ar fi sperat că cel puțin aceasta îi va muia omului inima. El privea țintă la bancnotă și ochii parcă-i ieșeau din orbite.

— Îmi pare rău, dar copiilor dumitale nu le putem purta noi de grijă... Răsfoi o condică, plimbă ochii de la cifre la mâna în care ținea ea hârtia de zece coroane și iarăși în cifre.

— Cum vine asta?... Ne datorezi tocmai... ah, iată aici! Opt coroane. Poftim și restul de două! Întinse mâna după bani.

Dar Ditte își trase mâna repede și îngrozită se repezi afară în stradă cu Peter după ea. Abia de partea cealaltă a pieții se opri și privi în jurul ei.

— A dracului lipitoare! strigă ea, amenințând cu pumnul spre magazin. Dacă ar simți el numai odată în viața lui ce înseamnă să fii sărac! Pe urmă o luă încet cu băiatul în spre Biserica Sfântului Duh.

— Am să strâng bani să cumpăr o mașină nouă, mamă, spuse Peter. Știu eu cum să câștig bani – numai daci-mi dai voie să mă duc.

— Ești tare dulce, dar ești încă prea mic, răspunse Ditte. Ei, lasă, când îi fi tu mai mare...

— Dar Ejnar al Selmei nu-i mai mare decât mine și se duce în fiecare zi. A spus că mă ia cu el acolo unde sunt locuri bune.

Ditte nu răspunse. Nu-i plăceau asemenea lucruri. Orașul era atât de mare și atât de plin de taine întunecate și fioroase – ei însăși îi era frică de lumea aceasta interlopă; n-ar fi îndrăznit să trimeată un copil în mijlocul ei. Peter interpretează tăcerea mamei ca pe-o îngăduire – altfel avea doar obiceiul să spună răspicat, nu.

Trecură prin fața unui restaurant mare și se opriră un moment lângă grătarul prin care ieșeau aburii din bucătărie, ca să se încălzească înainte de a merge mai departe. Se aflau mulți oameni acolo, și grătarele erau înțesate de copii și femei. Un bărbat veni de jos și-i alungă, căci întunecau bucătăria. Pe urmă o luară la picior; Peter își înfundase o mână în buzunarul paltonului celui vechi al mamei; când ținea și ea mâna acolo, era cald – și erau mai aproape unul de altul. Vârse cealaltă mână sub cureaua pantalonilor, pe burta goală. Acum le era grozav de frig, deoarece nu mai purtau în suflet nerăbdarea.

— Vrei să mergem la o cantină? Tare mi-e foame, seinei Peter deodată.

Ditte se aștepta la asta. Și ei îi era atât de foame, încât o dureau intestinalele. Mirosul de mâncare de la restaurantul unde se încălziseră purta vina. La bucătăria samariteană nu voia să se ducă – prea veneau acolo mulți din cartierul ei.

— Nici nu-i nevoie să ne ducem la cea de lângă noi, din Pasajul Reginei, spuse Peter; mai există una și lângă pod, în strada Abel-Katrine.

— De unde-o mai știi și pe asta, măi băiete? se miră Ditte.

— Mi-a spus cineva, șovăi Peter.

Făcură un ocol pe la Plaja Veche și Podul Sturm, ca să nu treacă pe străzile principale. Peter n-ar fi avut nimic împotrivă să privească puțin pe la vitrinele cele sclipitoare; dar Ditte nu voia să meargă pe acolo. Pe drum, Peter spuse deodată:

— Să nu te superi, dar am fost și singur la cantină. Numai că mi-a

fost frică să-ți spun. Nu mă bați, nu?

Nu, Ditte n-avea de gând să-l bată.

— Da' ce, multă bătaie mănânci tu de la mine? îl întrebă ea tristă.

— Nu așa de multă ca altădată, răspunse Peter sincer și-o privi în ochi.

Răspunsul copilului îi făcu bine. De câte ori, când se întâmplase ceva, fie că spărseseră copiii un obiect fie că făcuseră murdărie și-i pedepsise, nu regretase ea și-și jurase să nu mai fie atât de aspră. Nu era de suportat să vezi cât de repede le trecea și cu câtă nepăsare vorbeau între ei, arătându-i mamei de două ori atâta dragoste și latei pedeapsa drept distracție. I se părea că există o prăpastie între spiritul ei și acela al copiilor – între nesecatul dar al copiilor de-a uita și de-a ierta și asprimea ei exagerată. Sărăcia îi seca sufletul de orice generozitate și îngăduință, și asta nu era just; Ditte voia să fie bună și înțelegătoare! Mereu o rodea căința – vedea ea bine că nu se îndreaptă! Și iată că acum Peter îi spusese că se îndreptase! Copilul îi făcuse atâta plăcere, că-i venea să-l strângă la piept.

— N-o să vă mai bat niciodată, nu meritați voi asta, spuse ea. Dar să nu mai avem secrete unii față de alții, nu-i așa? Tare-i urât lucrul ăsta.

— Ceva bun tot poți să ții secret – ca de pildă când îți voi lua altă mașină de cusut, spuse Peter.

Bucătăria samariteană se afla la mansardă, peste o fabrică de bere și era foarte cald acolo.

Se strecurară cu greutate până la o masă.

În jurul meselor celor lungi stăteau oamenii și mâncau; fiecare avea în fața lui o cană cu lapte cald și o grămadă de felii de pâine unse, fie cu untură, fie cu margarină. Se vedea pe fața lor cât erau de hămesiți; țineau! rațele în jurul grămăjoarei ca și cum s-ar fi temut să nu le-o ia cineva și se plecau adânc peste cana cu lapte. În general se aflau acolo bărbați bătrâni, femei și copii. Bărbații bătrâni păreau groaznic de părăsiți și de pustiiți; parc-ar fi fost toți peticari; capetele cele cărunte și tunse scurt nu veniseră desigur demult în atingere cu apa. Erau niște biete făpturi bătrâne, care nu mai aveau nicio rudă pe lume, pe care nimeni nu le mai ajuta și nimic nu le mai lega de viață. Ditte ar fi dorit să afle pe unde se afla peticarul cel bătrân din pod.

— Nu cunoașteți cumva un peticar bătrân pe care-l cheamă Rindom? întrebă ea pe vecinul de masă.

Bătrânul ridică ochii obosiți din ceașcă și o privi lung.

— Ba pe ăsta îl cunosc, mi-e coleg, răspunse el, pe când tăia pătrățele, pătrățele feliile de pâine, cu un briceag cu lama lată. O vreme a lucrat aici pe pod, dar cred că s-o fi dus înapoi la vechiul lui teren din jurul uliței Bürger. E vorba despre cel care a câpătat medalia de salvare, nu?

Asta nu mai știa Ditte.

— Păi da, a salvat odată de la înec pe niște puști și a fost decorat; pe vremea aceea era gardist. Pe urmă, însă, într-o noapte a arestat o persoană de care, Doamne ferește, nu trebuia să te atingi și atunci a fost dat afară. Așa.

Oamenii veneau și plecau. Îndată ce isprăveau se strecurau afară și lăsau pe alții să intre. Locuri libere nu existau; la ușă aștepta o coadă lungă. Nu vorbeau între ei, ci păreau mai de grabă că se pitesc; înghițeau mâncarea și-o ștergeau. Ditte și bătrânul erau singurii care stăteau de vorbă. Câteva fete se întoarseră spre ei i atunci tăcură.

O domnișoară brună aduse de mâncare Dittei și lui Peter. Ditte o salută: era fiica unui stăpân la care slujise.

— Ce mai faci? întrebă domnișoara. Tare te-ai mai schimbat. Te-ai căsătorit? Și-i bețiv? Pe urmă se făcu nevăzută, fără să mai aștepte răspunsul; Ditte fu bucuroasă că nu mai era nevoită să răspundă.

Deodată Peter o apucă de braț.

— Mamă, uite-l pe nene Karl! Tremura de bucurie și vru să-și părească locul; Ditte fu nevoită să-l rețină.

Colo, la intrare, stătea Karl și privea în jurul lui; era murdar și ostenit. Când îi zări, un zâmbet îi lumină fața. Veni repede spre ei.

— E loc și pentru mine? și se vârî pe bancă lângă Peter.

Ditte și Peter trebuiră să plece, căci alții așteptau să vină la rând.

— Te așteptăm afară, spuse Ditte.

După câteva minute numai, sosi și el.

— Repede ai mai terminat, spuse Ditte; te-ai și săturat?

— Da, mulțumesc! Într-un asemenea loc nu stai mai mult decât e numaidecât nevoie. Filantropia e ceva scârbos!

Ditte îi dădea dreptate.

— Dar tot ne folosim de ea – și ne mai și bucurăm că putem băga ceva în gură, zise ea.

— Sigur... cu noi e ca și cu naufragiații despre care citești câteodată că sunt atât de hămesii încât încep să-și mănânce propriile lor excremente.

Călătoria lui fusese fără folos.

— Vouă cum v-a mers între timp? întrebă el.

Ditte îi povesti despre mașina de cusut și atunci Karl încleștă pumnii.

— De ce n-am fost eu pe-aici, că altfel s-ar fi petrecut lucrurile! spuse el.

— Atunci s-ar fi dus la poliție, răspunse Ditte. Cu ticăloșii ăștia n-ai ce face; dreptatea e de partea lor.

— Ieri un proprietar de pe strada Saxo a dat afară pe un camarad al meu, cu familie cu tot, povesti Karl. Eram mai mulți pe-acolo, așa că am cărat mobilele înapoi și l-am silit să pună la loc ușile și ferestrele – că și pe astea le scosese. Așa cum ai alunga ploșnițele!

— Ieri, întrebă Ditte surprinsă. Am crezut că te-ai întors abia astăzi. De ce n-ai venit pe-acasă?

Atunci află că se întorsese de câteva zile și că locuise în strada Saxo, căci nu voia să vină cu mâna goală acasă.

Între timp se întunecase și felinarele se aprinseseră. Karl nu putea să vină să-i însoțească deoarece se înțeleșese cu un tovarăș să vadă de niște lese de pește, pe care le pusesese acesta pe lângă golful Kröger.

— Dar vin mâine dimineață, spuse ei, și aduc pește de-o mâncare – te pomenești că și ceva bani, dacă avem noroc.

Îi conduse o bucată, și de data aceasta i se tăcu lui Peter pe plac, căci trecură pe străzile principale. Pe când Karl și Ditte mergeau încet, vorbind de-ale lor, el țopăia de la o vitrină la alta, de amândouă laturile străzii.

Când Ditte și Peter fură iarăși singuri, se consultară dacă n-ar fi mai bine să se ducă la muntele de pietate să scoată plapuma – cât mai aveau banii. Dar lucrul nu era posibil, căci nu aveau și pentru dobânzi.

— Cel puțin să trăiască copiii și bătrâna bine, gândi Ditte. Se duseră la negustorul lor și târguiră: o scrumbie sărată, niște untură, fasole uscată și o bucată de salam. Ditte puse hârtia de zece coroane pe tejghea; în aceeași clipă se și căi, dar fu prea târziu.

— Ah, azi aveți bani, spuse negustorul cu o plecăciune; îmi permiteți să rețin și datoria de-aici?

Primi rest o coroană. Și cu asta se duseră și banii și plapuma. Și nici mașina n-avea s-o mai vadă vreodată.

Și totuși, de văzut, o văzu. Într-o zi se duse la o femeie din Adelgaade, pe care o cunoștea de mult – o biată făptură căreia îi mergea cam tot atât de rău ca și ei – fără bărbat și cu de copii. Tocmai luase o mașină în rate și voia să coase pentru magazine salopete; se spunea că asta merge.

— Numai să nu mă fi înșelat! spuse ea. Încearc-o, căci doar te pricepi la mașini de cusut.

Ditte se așeză la mașină și începu să coasă. Deodată se opri și respiră adânc; simțea o senzație ciudată de căldură în mâini; un curent cald îi trecu prin trup, muindu-i inima. Aținti ochii la mașină, privi numărul și fiecare amănunt în parte. Pe urmă capul îi căzu pe braț; se odihnea pe masa mașinii de cusut, ca de atâtea ori altădată. Și o lacrimă îi căzu, ca în atâtea alte rânduri, pe tăblie, stârnind același miros bine cunoscut, de terebentină. Prietena îi puse mâna pe umăr.

— Nu ți-e rău cumva? spuse ea. Ce ai?

Ditte ridică ochii și zâmbi silit.

— Nu-i nimic! Parc-am amețit – ai cumpărat mașina nouă?

— Da... adică... așa mi s-a părut când m-am uitat la ea în magazin. Totuși, cred că a mai fost întrebuințată. Oare n-o fi bună, ce zici?

— Ba e o mașină foarte bună, spuse Ditte cu disperare; dar să fii cu ochii în patru, căci altfel, cum ai plătit pe ea o sută de coroane, cum o șterge! Așa-i ea făcută Cei de ta magazin au vreo duzină de mașini pe care le-au dresat în așa fel, încât să cutureie țara și să jumulească pe biete croitorese. Se pare că fac treabă bună cu ele!

— Vai de mine! Unora ca ăștia le-am căzut oare în gheare? Dar, nu te teme, le vin eu de hac, căci la primăvară plec în Suedia cu logodnicul meu să ne căsătorim să binevoiască să-și caute mașina în lună.

Karl sosi a doua zi dimineată, înghețat toacă, dar cu niște pește și cu cinci coroane în buzunar. Era radios.

— Ne ducem și la noapte, spuse el. E bine să nu ne lăsăm, câtă vreme n-a înghețat apa de tot. Numai dacă aş avea o haină de mușama. Nu-i glumă să stai toată noaptea ud până la piele pe-așa ger.

— Ce-ar fi să mă duc în strada Isted și să văd dacă n-au cei de-acolo așa ceva? întrebă Ditte. Doar tata face negoț cu asemenea lucruri; poate că ne-o dă în rate.

Karl fu de părere să mai aștepte câteva zile, să vadă cum va ti vremea. Dacă îngheța curentul din sud al apei, nu mai avea niciun rost. Luntrile de pescari de pe la Insula Dracului erau deja prinse de ghețuri.

— Dar nu-i nimic, găsim noi altă treabă atunci, spuse el voios. Voia să-i mențină Dittei buna dispoziție. Ea îi prăji pește și-i făcu o ceașcă de cafea tare ca să-l dezghețe. Pe urmă, Karl vru să se urce în cameră să se culce; dar ea nu admise.

— Bagă-te în patul bătrânei Rasmussen, hotărî ea. Sus e un frig de îngheață pietrele. Las' că nu facem zgomot.

— Cât despre mine puteți trage și cu tunul, spuse Karl căscând. Abia mai ținea ochii deschiși. După ce adormi, Ditte intră în camera lui și-i luă hainele să i le pună la uscat lângă sobă. El zăcea cu mâinile pe piept și dormea adânc; fața îi era liniștită și expresia aproape fericită – poate pentru că reușise din nou să câștige ceva. Se vedea după felul cum dormea, că avea iarăși de lucru. Rămase un moment locului și privi la ei; pe urmă se apropie în vârful picioarelor și-l sărută pe gură. El făcu o mișcare, dar nu se trezi.

Ditte trecu dincolo și-i văzu de haine – le curăță și le puse la uscat. Îi făcea plăcere să se ocupe de ele; asta îi amintea de vremurile când fusese Lars Peter pescar.

14. PETER CEL MITITEL IA VIAȚA PIEPTIȘ

Peter ar fi trebuit să fie dat la școală încă în toamna trecută; dar nu se știe cum, lucrul scăpase din vedere. Ditte nu primise niciodată vreo vizită din partea autorităților în ceea ce privea copiii; încet, încet ajunsese la convingerea că din fericire, lumea habar n-avea de micul ei cuib. Nici prin gând nu-i trecea să se dea ea, din proprie inițiativă, pe mâna autorităților. Dar, într-o zi, pe când Peter era jos și se juca cu Ejnar, Selma – mama acestuia – își dădu deodată seama că Peter nu merge la școală. Spuse unei vecine că lucrul i se pare ciudat, căci are doar opt ani! Femeile ciuliră urechile și începură comentariile prin tot blocul. Își închipuia cumva aia, că poate să scape de lege? Credea oare că copilul ei e prea nobil ca să meargă la școală și să învețe – adică la ea să fie așa, ca la rege? Nevasta vizitiului Olsen i-o spuse Dittei de la obraz, că e o treabă primejdioasă, căci fiecare copil din țară trebuie să capete cunoștințe religioase. Chiar dacă ar fi să crape de foame, dar religie tot trebuie să ai, căci aceasta era orânduiala lui Dumnezeu: săracii să aibă aceeași parte de milostenia lui ca și bogații. Ea însăși avusese opt copii, deci știa foarte bine cum merg lucrurile.

Ditte se înfierbântă:

— Dar nici nu m-am gândit la așa ceva! spuse ea.

Asta nu prea era adevărat, căci Peter i-o amintise adeseori și o rugase să-l lase să meargă la școală. Ejnar povestea lucrurile cele mai fantastice de la școală, despre profesori buni și despre alții care nu erau în toate mințile, despre băieți care înghit o palmă fără să crâcnească și fără să clipească. Peter mersese până acolo, încât declarase în tr-o zi:

— Dacă nu mergi cu mine să mă dai la școală, mă duc singur. *Vreau* să merg la școală! Îi era băiatului rușine să rămână în urma celorlalți. Ditte, însă, avea oroare și neîncredere în tot ce mirosea a autoritate; și nici nu se prea putea lipsi de ajutorul lui la supravegherea celor mici, când ieșea bătrâna Rasmussen să mai câștige și ea un ban.

Dar acum, că se pusese chestiunea, Ditte fu silită să-și piardă o zi întreagă ca să procure certificate și Dumnezeu mai știe ce; trebuia să se pună în mișcare un întreg aparat de stat pentru ca micul ei Peter să pască pe pășunea catehismului lui Luther. Din fericire, nevasta

vizitiului Olsen avea experiență de la cei opt copii ai ei și știa precis de câte era nevoie. Bătrâna Rasmussen trebui să se ducă cu Peter și să-l înscrie; Ditte n-ar fi avut curajul s-o facă.

— N-am vreme, spuse ea.

— Dacă fac gură că vine atât de târziu, spune-le și dumneata că a stat la țară din pricina ganglionilor, o sfătui doamna Olsen.

Ei, cu înscrierea merse bine; certificatele erau în regulă și iată-l pe Peter școlar. Chiar din primele zile de școală, aceasta se citea pe fața lui. Vocea parcă i se îngroșase, cuta dintre sprâncene se arăta tot mai des. Când nu era ceva în regulă, băiatul era în stare să devină foarte sever; să le ferească Dumnezeu să nu fi avut grijă să poată pleca la vreme la școală. Atunci fugea – și lăsa baltă și mâncare și tot. S-ar fi putut face cel puțin conductor de tren, atât era de punctual; pe bătrâna Rasmussen o apucau fierbințelile din pricina lui.

— E abia șapte și jumătate, spunea ea; mai ai vreme.

— Ba e fără cinci, răspundea el răstit și cu asta o și zbughea pe ușă. Avusese dreptate, căci puțin după aceea bătea opt.

Ce prost era că nu mai aveau ceasornicul cel bun, care «punea „cucu” și bătea orele. Ticălosul ăla îl pusese amanet numai ca să aibă ce bea! Trecuseră treizeci de ani ie-atunci, dar bătrână Rasmussen se necăjea parcă s-ar fi întâmplat ieri.

Ditte se sculase de cu noapte, căci avea de spălat la o cucoană din strada Regală; trebuia să fie la orele cinci acolo, ca să facă focul la cazan și să poată pune rufele devreme la fiert. Pusese apă pentru cafeaua de dimineață și lăsase lampa în bucătărie, ca să nu trezească copiii. Peter dormea în ultima vreme foarte neliniștit – de grija școlii. Ditte ședea la fereastră și-și pieptăna părul rar la lumina lunii; înfășură pe deget cel care-i cădea și-l băga în sertarul mesei; o să dea la un moment dat să-i facă o coadă falsă din el când o avea bani.

Razele lunii cădeau peste curtea albă de zăpadă; pe jos lucea o lumină tare, albăstrie; vedeai toate limpede, dar ciudat de spălăcite. Deodată lumina se mișcă, parcă s-ar fi clătinat; chepengul-care închidea groapa de bălegar a căruțașului se deschise – totul părea o nălucire. O făptură omenească se cățără anevoie afară, învăluită în aburii bălegarului cald. Forma trase după ea, în sus, un sac și închise chepengul binișor – era bătrânul peticar. Ditte deschise repede fereastra, cu zgomot, ca s-o audă omul și făcu semne cu mâna. Atunci el ridică în sus numărul șapte – ca semn că o văzuse. Curând, îi auzi pașii pe scară și ea scoase lampa să-i lumineze drumul.

— Poftim înăuntru să bei o cafea caldă, șopti Ditte și-i dădu drumul în cameră.

Sigur că Peter se va trezi din pricina luminii, dar ce-are a face.

Acum cobora vizitiul Olsen ca să dea nutreț la cai ce noroc că bătrânul o ștersese de-acolo!

— Nu trebuie să mă vadă, căci ar fi silit să mă denunțe, dacă nu vrea să-și piardă slujba, spuse bătrânul.

— Nu mai ai alt loc unde să stai, nici măcar în timpul zilei? întrebă Ditte înfiorându-se.

— Nu, vezi dumneata, am decăzut. Altădată alegeam eu însumi zdrențele și căutam să câștig mai ca lumea, acum trebuie să vând zilnic marfa altor peticari mai înstăriți. Și ei vor să câștige la ea înainte de-a o preda negustorului de fier vechi, care pe urmă o vinde colectoarelor, de la care trece la angroșiști. Prea mulți vor să trăiască din lada de gunoi și atunci nu mai rămâne aproape nimic pentru cel ce cotrobăiește în ea. Ei, trăiești după cum ți-e soarta... Ziua merge – te așezi într-un colț de cârciumă, dacă ai câștigat ceva, căci și asta costă bani. Toate costă bani.

— Vino la noi când ai isprăvit treaba, spuse Ditte. Aici cel puțin e cald și poți sta de vorbă cu bătrâna Rasmussen.

— Mulțumesc frumos, dar nu merge, că-ți aduc toată murdăria în cameră. Aproape că nici la cârciumă nu mă mai lasă să intru – atât de rău miros! Adesea se supără oamenii și atunci trebuie să ies în stradă.

Într-adevăr de mirosit, mirosea oribil. Sărmanul de el! Peter își frecă năsul de parcă i s-ar fi așezat o muscă pe el. Dar din pricina asta nu-l puteai alunga pe bătrân în stradă.

— Vino, spuse Ditte. Copiii te iubesc.

— Ei și dacă puți! N-avem decât să ne ținem de nas! spuse Peter, ridicând capul.

— Ce, te-ai trezit? întrebă bătrânul întinzând numărul șapte spre el. Să-ți ții nasul... da, așa fac și alții când mă întâlnesc. Ce să-i faci... trebuie s-o rabd și pe-asta. Fiecare meserie cu greutățile ei.

— Numai dacă am găsi un loc unde să poți dormi noaptea, gândi Ditte cu voce tare. În camera lui Karl e prea frig, nu-i așa? Acum pleacă în fiecare noapte de-acasă.

Bătrânul nici nu vru să audă de așa ceva.

— Nu mă mai potrivesc cu oamenii de treabă, spuse el.

Asta era tragedia. Inima Dittei lupta eu simțul ei de curățenie. Nu l-ar fi putut ține curat, căci prea cotrobăia în toate murdăriile. Sărmanul de el! Abia de era în stare să șadă liniștit pe scaun.

— N-ai putea intra la azil? îl întrebă ea în sfârșit.

Bătrânul se ridică, clătinându-se pe picioare.

— Dacă te gândești la așa ceva, nu știu zău de ce sunt în stare, spuse el tremurând de spaimă. Dar acum, trebuie s-o șterg! Aruncă sacul pe umăr.

— Încă vreo două-trei ceasuri tot nu poți să vezi nimic; rămâi aici până se luminează de-a binelea, încercă Ditte să-l convingă. Dar el nu mai avea răbdare.

— Vreau să mă duc până la Vibenshus, să-mi iau o pâine rece. Acolo

ți-o dau pe jumătate de preț, dacă sosești înainte de șase.

— Vai, dar tare-i departe până acolo! Și Ditte i se păru deodată că ei îi mergea neîngăduit de bine.

— E tot una dacă o iau într-acolo, sau în altă parte!... răspunse bătrânul. Doar tot trebuie să-ți treci viața cu ceva. Ei, rămâneți cu bine. Să-te ajute Dumnezeu pe tine și pe toți ai tăi, pentru inima ta cea bună.

După ce-l conduse pe bătrânul Rindom cu lampa, Ditte îi dădu lui Peter o gură de cafea. Nu că i-ar fi cerut, dar privea cu atâta poftă la oală, mușca buzele și zâmbea. Drăguțul de prostănac! Nu i te puteai împotrivi.

— Haide, bagă-te sub plapumă și mai dormi, spuse Ditte. Nici nu-i încă cinci. Las' că te strigă bătrâna Rasmussen. Mergi frumos până la școală și la întoarcere, și poarta-te bine, ca să nu se spună că mama Ditte e o femeie rea, de are asemenea copii. Spune-i bătrânei Rasmussen că-i pregătită o bucată de piftie pentru nene Karl. Să aibă grijă de el; și dacă vine ud acasă, să nu-l lase să se culce la el în cameră. Dacă nu-i destul cocs, atunci...

— Las' c-aduc eu cărbuni. Mama să n-aibă nicio grijă de asta, o întrerupse Peter serios.

— Mulțumesc, băiete. Și vezi de-i amintește bătrânei să se ducă la șeful de raion. Rămase o clipă pe gânduri. Ei, nu mai e nimic alta, spuse ea. Sărută băiatul, suflă în lampă și plecă.

Cum coborî mama treptele, Peter sări din pat și-și trase hainele. Nu avea niciun rost să mai doarmă; îi venise o idee grozavă. Bătrânul Rindom se îndrepta acum spre Vibenshus; trebuia să fi fost foarte plăcut să te afli așa, în toiul nopții afară și să rătăcești pe străzi; voia să-l ia pe Ejnar și să se ducă amândoi la șterpelit cocs, pe rampa de încărcare de la Lersö. S-ar fi putut întoarce acasă la vreme și ar fi avut după masa liberă pentru joacă. Scoase sacul pe sub masa din bucătărie și se strecură pe scară. În coridor era întuneric și-i fu cam frică; dar, când se văzu în curte, nu-i mai pășă. Se duse repede la fereastra muncitorului Andersen și bătu în geam. Andersen era la spital – altfel n-ar fi îndrăznit s-o facă.

— Cine-i acolo? se auzi glasul înfricoșat al Selmei.

— Poate să vină Ejnar cu mine – să adunăm cocs? întrebă Peter.

— Isuse Christoase! Tu ești băiatule? De ce te-ai sculat cu noaptea-n cap? spuse Selma și-l trase înăuntru. În cameră era cald și înăbușitor; familia n-avea decât camera aceasta, în care dormeau cu toții. Peste tot erau culcușuri; pe scaunele de lângă pereți și pe podele; Ejnar se îmbracă într-o clipă; ochii îi străluceau de bucuria aventurii.

Băiețașii o luară la picior în direcția marilor cheiuri de încărcare de la Lersö. Când ajunseră în mijlocul pășunii orașului, le dădu în gând că portul era mai aproape; asta așa era – însă de-acasă. Se întoarseră și

începură să fugă, ca să recupereze timpul pierdut. La „Triangel”, un gardist se ivi dintr-o poartă întunecoasă și privi cu înțeles în urma băieților care alergau cu sacul sub braț; nu se mai aflau alți oameni pe stradă, decât doar vreo două femei, care se îndreptau grăbite spre palatele marilor ziare, ca să ia în primire foile zilnice.

Nici nu putea fi vorba să străbați la ora asta în port și încă să mai și ieși de-acolo nevătămat, cu sacul plin în spate. Ejnar cunoștea bine situația! Dar puteau să asmuță dulăii care se frământau între cele două rânduri de gratii; măi, ce haz, când voiau să-și înfigă colții, spumegând de mânie, în zăbrelele de fier, crezând că-i un picior subțire de băiat! Sosea apoi și gardianul din partea cealaltă a grilajului – tot spumegând și tot atât de neputincios în dosul zăbrelelor înalte, ca și câinii.

În partea de nord se afla terenul pe care erau porțiuni formate aproape numai din moloz și băltoace, cu diguri; vechi și câteva cheiuri. Acolo se aflau luntre, bărci mici și: remorchere; urmele de roți se încrucișau printre schelete de bărci, cazane ruginite de vapor și alți asemenea monștri ciudați.

În toate aceste urme de roți se găseau bucăți de cărbuni. În unele locuri, gardul care împrejmuia magazia de cărbuni codase presiunii cărbunilor și aceștia se rostogoliseră până pe urmele lăsate de roți. Aci puteai să le lași liniștit în patru labe și să-ți umpli sacul pe jumătate – fără măcar să se poată spune că furi. Dar tot era mai bine să nu te vadă nimeni. Nici nu era ușor să fie văzuți căci se strecurau ca șobolanii printre vagoanele cele joase de cale ferată, printre șoproane, bărci răsturnate și lăzi de pește.

Ejnar mai fusese adesea pe-aici; pentru Peter, însă, totul era nou, emoționant și nici nu făcu vreo efortare să-și ascundă impresiile. Dar cel mai palpitant lucru era noaptea care-i învăluia. Băiatul nu fusese încă niciodată la ora asta pe-afară; inima îi bătea să se spargă; atât îi păreau toate de ciudate. Era ca și cum întreaga omenire și-ar fi ținut răsuflarea; luna lumina altfel decât seara, când din pricina felinarelor nu prea cuteza să se arate. Acum parcă-și arunca lumina cu glas tare peste pământ; și stelele clipeau în tot momentul, ca și cum osteniseră de veghe. Zăpada scârțâia în lumina lunii și colo, peste apa întunecată dormeau forturile. Se vedeau vapoare întorcându-se acasă și lunecând iluminate, pe apă. Erau vapoarele de linie din diferite puncte ale țării.

— Dacă am fi acum pe podul Kvästlius, am câștiga parale cărând bagajele călătorilor, spuse Ejnar.

Peter nici n-avea idee unde se află podul Kvästhus. Știa doar că nu puteai fi în mai multe locuri în același timp; că așa spunea bătrâna Rasmussen întotdeauna. Și era foarte mulțumit cu cele ce putea culege aici.

După ce adunară în saci atâta cât puteau târî, îi ascunseră sub o

barcă și coborâră să încerce gheața. Speriară câteva rațe care dormeau pe apă; ele lunecară în jos peste ape ca niște unde ușoare și moi și deodată se ridicară, lăsând o trenă lungă de stropi în urma lor. Sirena unei fabrici fluieră îndelung – apoi alta; deci era șase fără un sfert. Lucrătorii erau poftiți să-și părăsească locuința.

De pe malul celălalt răsună un semnal. Imediat după aceasta se auzi o rostogolire prelungă; răsună ca o bătaie nesfârșită de tobă.

— Asta se aude tocmai de la Podul Găinilor, spuse Ejnar. Acum se duc muncitorii spre insula Refshale. Trec peste un șir lung de scânduri aruncate peste apă și înainte de amiază nu se pot întoarce. Și tatăl meu a lucrat acolo.

Cjnar le știa pe toate!

Trebuiau să plece. Sacii erau al dracului de grei; fură nevoiți să-i tragă după ei; din fericire, zăpada era bătătorită și netedă. Pe cheiul de la nord îi opri un gardist; voia să știe ce aveau în saci și încotro îi duceau.

— Cărbunii pe care i-am cumpărat pentru mama, colo la colț, răspunse Ejnar obraznic. Ne ducem până în strada Grenaa.

Cu povestea aceasta trecură hopul.

Pe la șapte fură acasă; bătrâna Rasmussen îl luă în primire:

— Ați șters-o de capul vostru – așa, ca gânsacii! spuse ea batjocoritor.

Peter roși până peste urechi.

— M-am dus numai să aduc cocs, spuse el; doar n-am făcut nimic rău.

— Sigur, ție ce-ți pasă... dar ce spaimă am tras! Am crezut că ucigă-l toaca a trecut pe-aici și-a șters-o cu tine.

Băiatul înghiți mâncarea și-o luă din loc ca să scape de cicăleală; Ejnar îl aștepta în curte.

În ce privește școala, Peter pierduse entuziasmul; nu-i dădea emoțiile după care era însetat sufletul lui de băiat. Unii profesori erau buni și le îngăduiau elevilor care aveau de dus lapte și se sculau devreme, să doarmă la prima oră; alții nu sufereau să-i vadă pe băieți râzând. Ei, ce mare lucru!

Și totuși se întâmplă ceva emoționant zilele acestea; câțiva dentiști cutreierară școlile și cercetară dinții copiilor.

— Pentru că suntem așa de slabi, lămuri Peter acasă. Asta așa era, căci se putea citi și în gazetă: autoritățile școlare se speriaseră de subnutriția care se întindea tot mai mult în școlile primare. Și deoarece se presupunea, pe bună dreptate, că exista o legătură între subnutriția copiilor săraci și dinții lor stricați, orașul angajă doi dentiști care să le cerceteze și să le trateze dinții. Se constată că dantura copiilor se afla într-o stare de plâns. Dar, oricum, proasta stare a dinților nu putea fi pusă toată numai pe seama subalimentării

căci și felul în care se prepara mâncarea purta o mare parte din vină. Cu cât erau dinții în stare mai proastă, cu atât era mai important ea mâncarea să fie mai bine preparată. De aceea se emise ideea să se introducă gospodăria ca obiect în școlile de fete; cei mai mulți săraci erau adevărați cârpaci în materie de gătit!

Peter și Ejnar puteau s-o confirme din propria lor experiență; se întâmpla adesea ca la ei acasă nici să nu se încerce măcar să se gătească. Ei, dar chestia cu pregătirea sistematică a mâncării nu era urgentă; în ce-l privea pe Peter ea nu putea fi pusă în aplicare decât când va începe și Anna să meargă la școală; până atunci trebuia să facă și el ce-o putea. Cei doi băieți erau extrem de curioși să vadă dacă era adevărat că se va da fiecărui copil câte o perie de dinți. Ejnar, care nu prea lua școala în serios, începu acum s-o urmeze regulat.

Când se întoarse de la școală, Peter se duse în strada Regală, unde spăla mama. Dacă nimerea când era la masă, căpăta și el ceva – poate chifteluțe! Boierii nu mâncau altceva decât chifteluțe! Totdeauna când mergea mama la spălat îi cădeau și lui chifteluțe și cartofi prăjiți. Și Peter înțelegea prea bine gustul acestor oameni – când va fi și el odată bogat, nici nu va mai mânca altceva, dar nevasta vizitiului Olsen spunea oriunde se ducea la spălat:

— Nu trebuie să vă osteniți să faceți pentru miile chifteluțe și cartofi prăjiți – tot de astea mi s-au dat la ultimele două sute de locuri pe unde am spălat! Tare mai era răzgâiată; dar nici cucoanele n-o luau decât când nu găseau pe alta.

Mama tocmai mânca în momentul când sosi el – chifteluțe și cartofi prăjiți: bravo! Ea ședea prăbușită pe banca de spălat. Vai, tare mai arăta rău! Peter se apropie de ea și-i puse brațul în jurul umerilor; așa făcea el adesea când nu vedea nimeni. Sub cazanul cel mare de rufe trosnea focul – ce cald și bine era aici! Pe fruntea mamei brobonea sudoarea.

— Frumos din partea ta că vii să mă vezi, mă băiete, spuse ea, întinzându-i farfuria. El se repezi cu lăcomie.

— Auzi, mamă, or să ne dea perii de dinți la școală! spuse deodată cu gura plină.

— Așa, băiatule? Ei, așa vor avea și dinții un rost, răspunse ea dusă pe gânduri.

— Da, că nu avem destulă carne pe noi și de asta-s de vină dinții stricați.

Un zâmbet ușor flutură pe fața Dittei. Nu răspunse la pălăvrăgeala lui.

— Să știi că-i așa, repetă el.

— Spune-i, te rog, bătrânei Rasmussen, că mi întorc târziu astă seară, făcu ea ostenită, când dădu Peter să plece. Sunt tare multe rufe. Va găsi ea ceva de mâncare pentru voi.

Ea și reîncepuse să frece și Peter o porni spre casă.

— Ei, acum vor învăța fetele la școală să gătească și nouă or să ne dea la toți perii de dinți! strigă el cu înflăcărare, când intră în cameră ca o furtună.

— Mult frig mai aduci cu tine! spuse bătrâna Rasmussen, ca să-l pună la locul lui. Nu-l mai iubea nici pe departe atât de mult, de când începuse să meargă la școală; tot mai era el lun – nu-i vorbă, dar prea devenise independent.

— Trebuie să ne dea! spuse Peter, repetând povestea de la început.

— Ei, atunci n-avem decât s-o credem; dar nu-mi veni mie cu asemenea povești! spuse baba.

— Niciodată nu vrei să crezi nimic, spuse Peter morocănos. Atunci nici eu n-o să mai cred ce spui *tu!*

— Cum să cred? Ce-s de azi, de ieri? Cu povești de astea să te duci la țară – colo, departe de tot, unde se-nghit toate gogoșile astea.

— Dar dacă ne-a spus-o chiar-inspectorul școlar în persoană? Doar nu crezi că minte?

Bătrâna crezu că e mai bine să bată în retragere.

— Da, da, așa-s ei... dau perii de dinți și introduc gătitul în școală. Când se c... dracu, se strâng grămezi mari!

Peter flămânzise din nou și se așează cu ceilalți la masă; se simțea oricând în stare să înfulece. Cum sfârșiră masa, bătrâna se îmbracă să se ducă la biroul raionului. O lua pe Anna cu ea, ca să nu aibă Peter grijă decât de frățior. Asta era un fleac.

Întotdeauna mergeau treburile bine când rămânea Peter cu cei mici, căci îi păzea bine. Azi, însă, frățiorul voia să fie ținut tot timpul în brațe. Îi ieșeau dinții și avea dureri mari; ținea tot timpul degetul în gură și bietele lui gingii erau umflate. Peter îl târa peste tot, la fereastră să privească jos și pe urmă din nou la masă, unde se aflau jucăriile; dar copilașul nu se mai liniștea. Cum se așeza Peter jos un pic cu el, începea să urle. Atunci trebuia să se ridice iarăși și să țopăie prin cameră. Nenea Karl pescuise toată noaptea și avea nevoie de liniște, să poată dormi.

Peter nu mai putea; mititelul luneca tot mai jos și mai jos, de era cât pe-aci să-l scape din brațe. Se duse cu el la bucătărie și închise ușa, ca să nu se audă în casă plânsetele copilului. Dar aici era prea frig și micuțul se învineți. Peter nu mai știu ce să facă și începu și el să urle.

Karl ieși afară la ei.

— Ei, frumos concert mai dați! spuse vesel și-i aduse înapoi la căldură. Nu trecu mult și-l liniști pe cel mic.

— De ce nu m-ai strigat pe mine, Peter, băiete? întrebă el.

— Că mă descurc eu și singur, răspunse Peter morocănos. Era încurcat din pricină că dăduse greș și Karl vedea asta.

— Ești un băiat și jumătate, îi spuse el. Nici nu pricep cum poți căra

tu un copil atât de greu! Asta avu efectul dorit.

Sosi Ejnar.

— Poate veni Peter jos să se joace? întrebă el, crăpând ușa. Era un băiețel bondoc, cu o fețișoară strașnic de îndrăzneță – dar cu un nas grozav de mucos!

Peter dădea din cap și-i făcea semne.

— Bătrână Rasmussen nu-i acasă, spuse el plin de simțul răspunderii.

— Ei, nu-i nimic, șterge-o tu, spuse Karl râzând. Ce, nu mă crezi în stare să văd de copil?

Cei doi băieți o zbughiră pe scări ca fulgerul. Ejnar trecu poarta dintr-un salt, către Adelgaade; după colț se opri și așteptă. Se temea să nu-l fi zărit careva și să-l strige înapoi; nimeni nu putea da cu ochii de el fără să-i ceară un serviciu.

— Ei, acum ne ducem și-o facem lată! spuse bucuros că scăpase teafăr.

— La mare, nu? Peter îl urma orbește.

Când sosiră la Podul Păcii își aminti că-i făgăduise mamei ceva în legătură cu asta, dar nu mai știa anume ce. Și iată și gheața în fața lor – acum era prea târziu!

— Gheața e slabă! scria pe tăblițe de-a lungul malului, dar ei nu le dădură nicio atenție – sigur că anunțurile celea erau puse acolo numai ca să te oprească de la ceva plăcut. Săriră pe gheață și o porniră.

Când fură în larg, auziră pe cineva strigând de pe mal – un gardist amenința și făcea semne. Peter voi să se întoarcă.

— Ce, ești nebun? spuse Ejnar și o luă la fugă spre podul Reginei Luisa. Gardistul se luă după ei pe mal și acum coborî și el pe gheață. Pe când fugea, Peter urla: „Mamă, mamă!”

— Tacă-ți gura! șuieră Ejnar la urechea lui și-l apucă de mână; așa trecură pe celălalt mal. Din partea aceea venea alt gardist, ca să-i prindă; dar prea era greoi cu cizmele lui cele mari cu tot. Ajunseră la mal și-o tuliră printr-o stradă spre strada Ryes. La pavilionul Mării se iviră din nou, încă tot în goană și ținându-se de mână. Se opriră dintr-o smucitură și rămaseră pe loc ca doi cai care luaseră vânt.

— Ho! strigă Peter. Ia privește! Era scăldat în sudoare și avea obraji roșii.

Aici nu mai putea fi vorba că gheața nu-i sigură. Acest colț de mare era îngrădit și împodobit cu pomi de crăciun și sute de oameni eleganți patinau, ori se lăsau trași pe săniuță – în sunetul fanfarelor. Aproape toți purtau căciuli de blană și blăni mițoase peste haine; doamnele țineau manșonul în aer cu o mână și aveau obraji ca merele cele roșii. Peter nu mai văzuse niciodată patinaj.

— Ia te uită cum zboară ăla! strigă el, arătând către unul dintre patinori. Nu atinge gheața decât cu un vârf de gheață!

Totul era să ajungă și ei jos.

— Să vă leg patinele? întrebă Ejnar pe o cucoană cu blană cenușie, care ședea pe mal și se chinuia să și le înșurubeze bine.

— Te rog! spuse, ea și Ejnar fu jos într-o clipă. Peter se holbă un moment după el, pe urmă trecu și el peste îngrăditură. Un paznic rășări ca din pământ.

— Țștia îmi ajuta – sunt cavalerii mei servanți! spuse domnișoara. Gardianul duse mâna la chipiu și salută politicos, apoi se depărtă.

Domnișoara făcu un tur, se întoarse și-i duse pe amândoi la un chioșc. Le comandă câte o ceașcă de ciocolată fierbinte cu cozonac. Când isprăviră de mâncat, se luară de mână și trecură peste gheață să privească la patinatori. Domnișoara patina acuma cu un tânăr; parcă s-ar fi jucat amândoi de-a: „Lunecuș! Ce bine-i pe ghețuș!” Se opriră în fața băieților și Peter își vârî mâna într-a domnișoarei.

— Țștia sunt cavalerii mei! spuse ea către însoțitor și le mângâie obrazii. El râse și-i dădu lui Peter o monedă de douăzeci și cinci de öre.

Sosise momentul s-o șteargă, căci paznicul nu-i slăbea din ochi. O luară prin oraș către piața primăriei.

— N-ar fi bine să ne cumpărăm ceva de cele douăzeci de cinci de öre? întrebă Ejnar deodată, oprindu-se în fața unei cofetării. Tare mi-e foame.

Nu, ăștia trebuiau păstrați ca să cumpere cu ei mamei altă mașină de cusut.

— Haide mai bine la cantina samariteană. Și lui Peter îi era foame.

După ce vizitară și localul samaritean, mai traseră o fugă până la gară, să vadă dacă nu era rost de câștigat încă douăzeci și cinci de öre; se întâmpla să-ți îngăduie vreun călător să-i duci valiza până la vagon.

— Să nu cumva să încerci la doamne bătrâne, spuse Ejnar. Astea nu-ți dau nimic, ci spun numai: „Mulțumesc, să trăiești, băiețelule.”

Un domn gras traversa strada Westerbrücke.

— Cu ăsta-i rost! șopti Ejnar și cei doi copii se luară după el, apoi i se alăturară cu îndrăzneală de-o parte și de alta. Omul îi măsură din ochi un moment, pe urmă le încredință valiza: abia o putură căra. El pășea lângă copii și-și ștergea ceafa și fața.

— Măi, ai dracului! Dar voinici mai sunteți, puștilor! spuse el cu admirație.

Le dădu o coroană întreagă și Ejnar o băgă în buzunar. La Hotel Bristol mai învărtiră o jumătate de ceas ușa turnantă pentru pasagerii care soseau și plecau. Dar nu căpătară nimic; oamenii o luau drept firesc și nici nu-i băgau în seamă. Și apoi flămânziră iarăși.

— Ce-ai spune să ne luăm ceva de-o coroană? întrebă Peter.

Ejnar scoase limba.

— Ai vrea tu! Dar îndată după aceea, intră într-o cofetărie și ieși cu

un cornet mare, plin de prăjiturile.

Deodată își dădură seama că se înnopta și că trebuie să se întoarcă acasă.

O luară pe străzile principale – ca să mai arunce o ocheadă și pe la vitrine.

În fata unui magazin mare de jucării uitară timpul și locul. Își turtiră nasul de geam și înghițiră din ochi minunățiile de-acolo, peste care sclipeau și se răsfrângeau luminile din magazin. Ieșeau aburii din ei de emoție; respirația lor aburea geamul, așa încât erau mereu siliți să-ți schimbe locul.

— Ia privește! strigă Peter. Asta-i o locomotivă adevărată. Tare-aș vrea s-o am!

Ejnar susținea că-i aparține lui, căci el o văzuse întâi. Un moment fură gata să se ia de păr din pricina lucrurilor din vitrină.

— Dacă mi-o dai mie pe asta, atunci poți să ti iei tu casa cea mare cu cai și cu vaci cu tot, îl imploră Peter.

Ejnar era bun de felul lui:

— Atunci mai vreau și cei doi cai de lemn, spuse el.

Acum se țin de mână și sunt gata să împartă lucrurile – de data aceasta și cu frățiorii de acasă. Și ei trebuiau doar să capete câte ceva, chiar dacă nu sunt de față. Deodată, se stinge lumina din vitrină.

— Tu, asta ce-o mai fi? se întreabă ei râzând, privind unul la altul – fusesse oare un vis?

În toate prăvăliile se sting luminile și fereastră după fereastră se întunecă. Se închid magazinele și obloanele bubuie, se trag grilajele de fier. Peter începe să plângă.

— Prostule, e ora de închidere! spune Ejnar. Peter continuă să urle și-o ia în galop spre casă.

— Ce, măi, te bate dacă vii târziu? încearcă Ejnar din nou. Spune că te-a trimis careva să-i faci un drum tocmai la Frederiksborg – doar ai cele douăzeci și cinci de ore la tine.

Nu, pe Peter nu-l bate nimeni, și nici nu vrea să mintă. Numai că-i pare rău.

Acasă, plapuma cea bună atârână peste spătarul unul scaun, în fața sobei, la aerisit; a scos-o nene Karl de la amanet. Și mama nu s-a întors încă; bătrâna Rasmussen e singură cu frățiorul – surioara Anna lipsește.

— A fugit iarăși! spune baba încurcată; ce neroadă! N-ai vrea să tragi o fugă s-o cauți?

Tocmai atunci intră și Ditte; e moartă de oboseală și nu se simte deloc bine.

— Las-o astă seară, spune ea căzând pe marginea patului. S-a dus cu siguranță la bunică-sa, la Nyboder, ca de obicei. N-are decât să rămână peste noapte acolo, dacă-i face atâta plăcere.

Ditte nu mai are decât o singură dorință, să se liniștească toți în casă, să se liniștească și ea, să se liniștească de-a binelea. Mâine dimineață vor aduce fata acasă.

Peste puțin, dorm cu toții. Peter visează că învârtește uși turnante la infinit și la fiecare învârtitură îi cade de sus câte o coroană. Cumpără mașini de cusut pentru toate coroanele. Dar pe măsură ce le cumpără i le și ia negustorul înapoi.

15. MAMA DITTE E DATĂ LA GAZETĂ

Ditte dormi târziu, atât era de ostenită de ziua de ieri. Toți întârziaseră scularea – bătrâna Rasmussen, Peter și frățiorul. Dormiseră foarte bine, căci plapuma orânduise din nou lucrurile. Bătrâna își recăpătase salteaua cu fulgi și Ditte și copiii nu mai dormeau pe mindirul gol. Tare mai era bine, numai că în felul ăsta leneveai.

— Ei, când vom putea scoate toate lucrurile de la amanet, spuse Ditte, o să ne fie bine de tot.

Parcă i se părea viața ceva, ceva mai ușoară, de când câștiga și Karl câte puțin; numai să n-o părăsească puterile!

Azi, Peter se pregăti singur de școală; mare nevoie mai era să mai vadă și de el câteodată, căci de obicei băiatul scăpa prea ieftin. Ditte și cu bătrâna Rasmussen vorbiră despre Anna. Baba tocmai începuse să se îmbrace; după plecarea lui Peter, Ditte se va duce să aducă fata. Era încă prea devreme, căci bătrâna văduvă a pilotului stătea târziu în pat.

Deodată sosi soția vizitiului Olsen cu ziarul în mână.

— N-o fi asta fetița dumitale? spuse ea și începu să citească despre o fetiță de trei-patru ani, care fusese găsită în după masa zilei de ieri, în strada Klerke și predată postului de poliție din strada Regală. Poliția invita să se prezinte părinții sau rudele – sau oricine poate da lămuriri. Căci ei bănuiesc că n-are părinți, spuse doamna Olsen cu satisfacție; de aceea spune aici: „sau oricine poate da lămuriri”! În primul moment m-am gândit să mă duc eu însămi acolo.

Ditte nu răspundea, ci stătea așa, cu ochii ațintiți în gol, cu un zâmbet stupid pe fața care devenea tot mai lividă. Pe urmă, se prăbuși fără o vorbă pe dușumea. Doamna Olsen începu să țipe – acum nu mai era chiar atât de semeață.

— Nu sta aici să te sclifosești așa! îi spuse bătrâna Rasmussen aspru. Mai bine vezi de oțet! Îi udă Dittei tâmplele și o readuse la viață.

— Inima mea cea tâmpită! spuse Ditte, ridicându-se și privind cu mirare în jurul ei. Deodată își dădu seama de realitate și se repezi afară, așa cum se afla, înspre strada Regală.

Copilul nu se mai alia la postul de poliție; bătrâna din Nyboder venise și luase fetița cu ea.

— Ce copil dulce! spuse gardistul. A dormit aici în camera de gardă astă noapte. Drăguță fată! Cum Dumnezeu ai putut...? Cunoștea el împrejurările, nu-i vorbă. În tot cazul nu termină întrebarea. Lucrul devenea serios.

Ditte fu interogată și trebui să spună tot; că nu era măritată și că avea doi copii nelegitimi. Tot ce tănuise ea atâta vreme, tot pomelnicul ei de familie și de păcate fu cercetat și trecut în proces verbal. Nu căzuse niciodată atât de jos; ardea de rușine în timpul interogatoriului și plânsul îi strângea gâtulejul. Acum se mai afla trecută și în proces verbal de infracțiune; ea care nu avusese niciodată de-a face cu poliția.

În sfârșit, îi dădură pace și se putu duce la Nyboder să ia fetița. O luă acasă, o strânse la piept și plânse.

— Anna a fost la bunica, Anna a dormit la uncheși: cei negri, repeta mereu copilul.

— Da, da, te-ai făcut mare! răspunse Ditte plângând.

Pe strada ei, toată lumea întorcea capul după ea și în bloc toți ieșiră pe scări – făcea senzație! Fugi sus cu fata și încuie ușa după ea. Bătrână Rasmussen ocăra tot timpul – pe sine însăși că nu păzise bine fata și pe toți ceilalți că făceau atâta caz.

— Nu-ți mai pune chestia asta atâta la inimă, spuse ea. Dacă ar fi să vărsăm lacrimi pentru tot ce se spune de noi, am umple găleți întregi! Bine c-o avem iarăși pe Anna acasă și altădată o să deschidem bine ochii. Dar să știi că cu fugitul ăsta nu-i lucru curat – parcă-i un blestem!

Ditte înțelegea prea bine acest viciu. Își amintea din copilăria ei ce însemna să doarmă măcar o noapte cu bunica; bunica nu putea fi înlocuită cu nimic pe lume. Și fuga în sine îi era bine cunoscută, deși îi trecuse de mult dorul de necunoscut. Când era mică fugea și ea la voia întâmplării; și de câte ori o șterseseră de-acasă băieții – mai ales Christian. Copiii săracilor duceau dorul atâtor lucruri – poate că aceasta era pricina...

Nu lucră deloc, ci o ținu toată dimineața pe mica Arma în poală și vorbi încetișor cu ea; i se părea că Peter și cu Anna îi vor fi luați după pățania asta. Din clipă în clipă putea veni cineva de la autorități; vor veni să cerceteze situația ei la fața locului și să-i ia copiii. De câte ori auzea pași pe scară începea să tremure.

— Nu te teme, spunea bătrână Rasmussen. Copii nu ia nimeni! Asta-i singurul lucru pe lume, pe care n-ai nevoie să-l asiguri împotriva furtului, încet, încet, Ditte se liniști; începu să se gândească la masa de prânz; când venea Peter acasă era întotdeauna hămesit. Iată-l că și sosea pe scări ca o furtună, mult mai devreme decât îl așteptau; cum zburase vremea! Ținea în mână o perie de dir. ți, una cu adevărat veritabilă; însăși bătrână Rasmussen fu nevoită să admită că era o

perie de dinți adevărată.

— Ce minune! spuse ea. De câte ori mi se bagă mie cea mai mare parte din mâncare în găurile din dinți! Cu așa ceva, cel puțin, poți scoate totul afară.

Peter ținu peria strâns în mână pe când mânca.

Către orele două sosiră gazetele de prânz și făcură senzație. Cineva se interesase la poliție de adresa Dittei și lansase un articol formidabil. Scria cu litere groase: O MAMĂ DENATURATĂ! Ba gazeta mai prezenta și ceva care ar fi trebuit să semene a fotografie de-a Dittei, ca cititorul s-o poată și vedea pe mama denaturată. Ditte se prăbuși cu totul; expresia „mamă denaturată” o lovi ca o măciucă. Din acest punct de vedere, acuzația și rușinea nu erau de suportat. Stătea ghemuită pe pat și plângea; nici bătrâna, nici copiii nu erau în stare s-o liniștească. Gura i se frământa fără-ncetare; jelea și se scuza. Peter se apropie încet de ea, și-i dădu peria de dinți în mână.

— Ți-o dau ție, spuse el. Peria căzu din mâna Dittei pe dușumele și Peter se plecă și-o apucă aproape cu lăcomie.

Doamna Langhalm intră în cameră; adusese cozonac învelit în hârtie; se duse de-a dreptul la Ditte și-o sărută pe frunte.

— Am vrut să-ți spun că ținem cu dumneata, soțul meu și cu mine, asigură ea. Să le fie rușine! Soțul meu vrea să protesteze mâine prin presă, sau să vorbească cu poliția. Asta o mai liniști puțin pe Ditte; se ridică și începu să-și vadă de gospodărie.

În cursul după amiezei sosi și Karl acasă; era răgușit ca un corb și abia putea vorbi.

— Te-ai urcat în rang, șopti el. Dar când văzu cât de mult o impresionase chestiunea, deveni serios. O sili să-i povestească totul de la început.

— S-ar putea crede că toată mașinăria lor n-are alta de făcut decât să aștepte prilejul să dea la cap unei biete femei, spuse ea plângând. Nu-s în stare să priceapă cum se poate întâmpla așa ceva – dar mite să ne mai fie și de foios.

— Știi, în ochii lor, noi săracii suntem oameni cu instincte criminale; iar pe ei i-a însărcinat bunul Dumnezeu să ne supravegheze, spuse Karl cu amărăciune. Întâmplarea asta le-a căzut ca din cer; acum se pot desfăta vorbind despre vina criminală a sărăcimii. Dar merită oare să ne punem la inimă? Lasă gazetele să latre cât vor despre lipsa noastră de umanitate și de simț al datoriei. În locul tău, aș fi mândru că am asmuțit toată haita. Eu aș... dar vocea îl părăsi cu totul.

— Vai, ce răcit ești, bietul de tine! strigă Ditte deodată înspăimântată. Bagă-te repede în patul bătrânei Rasmussen și-o să-ți fierb un ceai de soc.

Dar Karl voia să se ducă în camera lui.

— În noaptea asta nu cred să mai pot lucra, șopti el.

Acum zăcea acolo, transpirând, cu o piatră fierbinte la picioare și cu șalul cel vechi al Dittei în jurul gâtului. Copiii alergau de colo, colo, între locuință și cămăruța lui.

— Să-l lăsați pe nene Karl în pace, spuse Ditte.

În curând veni ră din nou:

— Ne dă voie! spuseră ei.

— A spus el așa?

— N-a spus, dar nu ne-a alungat! Stă de vorbă cu tavanul; știi ce caraghios e!

Ditte alergă la el; îl găsi cu ochii sticloși.

— Dacă-ți pui un impermeabil, merge! șoptea el într-o doară. Nici nu se uită la ea.

Din pricina bolii lui Karl, Ditte fu silită să se gândească la lucruri mult mai importante decât la ce spuneau ziarele: a doua zi cercetă foarte liniștită gazetele. Nu se mai ocupau de persoana ei; acum îi preocupa latura socială a problemei. O gazetă cerea pedepsirea tuturor neglijențelor față de copiii dați pe mâna cuiva; alta scria foarte frumos, că cei săraci ar trebui lămurii.

Ditte nu pricepea nimic. Dar tot înțelegea azi mai mult ca altădată; întâmplarea îi semănase în inimă ură și amărăciune împotriva acelor care își aveau veniturile asigurate și dădeau cu piciorul în cei de jos.

Poliția nu se arătă; profesorul Langhalm se dusese acolo și vorbise pentru ea. În schimb se urni în sfârșit Comisia de Protecție a Copilului – și veni la Ditte câteva zile la rând. Doamne elegante care miroseau a parfum și domni care miroseau a birou, precum și pastorul cu demnitatea lui onctuoasă. Totul se petrecu atât de solemn, încât Ditte exclamă îngrozită:

— Îmi iau copiii!.

— Ei ași! răspunse bătrâna Rasmussen. Nu-ți iau nimic, ai să vezi! Crezi că ard ei să-și ia pe cap doi mucoși hămesiți, dacă îi pot lăsa acolo unde se află? Nu-i decât comedie curată – ca tot ce vine de la ei!

16. FLANELA

Se întâmplă așa cum prezisese bătrâna Rasmussen; i se îngădui Dittei favoarea de a ține copiii. Dar o spaimă strașnică tot trăsese ea; și în săptămânile viitoare, una-două sosea comisia în casă și se interesa pe la celelalte femei cum îngrijea Ditte de copii. Oricum, asta nu-i făcea plăcere.

Răceala lui Karl ținu mai mult decât s-ar fi așteptat vreunul dintre ei; avea febră mare și ziua și noaptea; o vreme se păru chiar că și plămânii îi erau atinși. Dar, la un moment dat, boala se întoarse spre bine și criza trecu. Ditte nu mai era nevoită să-l vegheze noaptea. Avea însă nevoie de îngrijire bună, căci febra îl slăbise foarte mult; nu mai avea deloc putere. Bine cel puțin că începea iar să se ridice! Plapuma luase din nou drumul muntelui de pietate; nu o răbda locul multă vreme acasă; măcar trăsese un timp folos de la ea. Ciudată mai era și plapuma asta: una-două, o ștergea, pe când paturile rămâneau frumușel acasă – din fericire. Plapuma făcea tocmai ca și surioara Anna și, ca și ea nu pricepea nimic din cele ce se întâmplau în jurul ei.

De altfel, Anna nu mai fugea, căci Peter nu se mai urnea de lângă ea. Peter ținea toată vremea periuța de dinți în mână; nu-i dădea drumul din pumnul stâng, ca și cum ar fi fost lipită; chiar și noaptea, dormea cu ea. Nu se mai prostise niciodată așa cu vreo jucărie. O lua și la școală; în clasă o ascundea la piept. Ținea la ea ca pruncul la toacă.

Altfel era un băiețel foarte înțeleghător; boala lui Karl îl maturizase cu desăvârșire. El îngrijea de combustibil pentru casă.

— Dar să nu uiți că nu-s acasă, îi spunea bătrânei Rasmussen, înainte de a pleca. Să nu-ți închipui c-o păzesc pe surioara!

— Las' că știu! Am eu grijă, răspundea bătrâna supusă, de parc-ar fi vorbit cu un șef. Demnitatea lui o impresiona adânc.

Într-o zi, băiatul sosi acasă cu o coroană, pe care o câștigase – și afară de asta mai avea și sacul plin de cocs. Șmecherul adunase mai întâi un sac pe care-l vânduse. Coroana avu efectul unei picături căzute pe o piatră fierbinte.

— Adu cât mai mulți cărbuni, că le facem noi loc! spuse bătrâna.

Cu toată boala și slăbiciunea, bătrâna se ținea bine? ajutorul ei de bătrânețe fusese urcat de la zece la douăsprezece coroane pe lună. Nu era cazul să joci de bucurie, dar o diferență în plus tot era. Și afară de asta, acum, în al optzecilea an al vieții, își găsisse o nouă îndeletnicire – făcea aprinzătoare pentru o fabrică din Adelgaade. Nu era decât o prăvălie de mărunțișuri, dar ea îi spunea fabrică, pentru că suna mai bine. Dacă își dădea foarte multă osteneală, putea să câștige peste o coroană pe săptămână. Și scările tot ea le spăla, ca să aibă Ditte vreme de lucruri mai importante.

— Cel puțin nu mănânc pâinea degeaba – slavă Domnului! spunea ea foarte mândră.

Totuși mai rămâneau încă destule de făcut și pentru Ditte. Cu cât erau timpurile mai grele, cu atât era nevoie de mai multă alergătură și situația se înrăutățea din ce în ce mai tare. Șomajul era în acest an mai mare decât în anul trecut pe aceeași vreme și creștea mereu. Rezistență nu puteai avea, căci iarna trecută jefuise gospodăriile iar activitatea de vară fusese prea scurtă ca să se fi putut pune câte ceva la loc prin căminuri. Se făceau colecte la bogați ca și la săraci; cei care lucrau cedau șomerilor un sfert din salariul lor săptămânal. Dar ce folos, dacă erau doi șomeri la un muncitor care avea de lucru? Se colecta și de la cei avuți, deci intrau sume destul de mari. Dar în același timp, parcă dăduse spaima sau diavolul zgârceniei în ei. Mulți dintre ei, care luau altă dată câte un ajutor la spălat rufe și la curățenie și care nu erau nici pe departe atinși de criză, hotărâra deodată că nu mai aveau nevoie nici măcar de propria lor servitoare, ca și cum răceala și nevoia pusese stăpânire și pe sufletele acelora care n-aveau de ce să cruțe banul. Și în toate ramurile prețul muncii scădea. Unde se găsea de lucru chiar și pentru cinci ore, se prezentau șomeri cu zecile și își ofereau serviciile tot mai ieftin și mai ieftin, până când, chiar dacă lucrai tot nu primeai aproape nimic.

Se făceau colecte și la țară. Acolo creștea hrana direct din pământ; și țăranii se arătau generoși, deși nu nutreau mare simpatie pentru orașeni. Se aduceau la oraș cantități enorme de pâine, de slănină și de cartofi, care erau împărțite de către societăți de binefacere și corporații. Dar și aici era ca peste tot: cei ce știau să dea din coate, ajungeau cei dintâi la strachină și nu strica nici să ai rude la Ierusalim. Bătrânei Rasmussen îi venea greu să se impună și nici Ditte nu era mai destoinică în chestia asta. Era aproape mai bine să-l trimeată pe Peter. Se strecura printre picioarele oamenilor și câteodată avea norocul să înhațe și el câte ceva. Dar asta era, în general, doar o întâmplare fericită. Oricât adunai sau făceai, tot era prea puțin, căci sărăcia e ca o sită, ca un sac fără fund.

Cel puțin doctorul nu trebuia plătit. Îl vizita zilnic pe Karl, deși știa prea bine că n-o să vadă pentru asta vreun ban. Îl cunoștea pe Karl de

la întruniri, deci tot avea Karl un profit de la ele. Ditte se temea de doctor. Era subțire ca o vargă și părea că de multă vreme nu mâncase pe săturate: nu era o afacere bună să ții cu cei săraci. Fața lui se compunea parcă numai din ochi, care, însă, erau nespuse de grăitori! Te împungeau din dosul ochelarilor, de te treceau florii. Când spunea ceva, nu era sigură dacă tiu gândea tocmai pe dos.

Bătrână Rasmussen nu cunoștea sfiala și se repezea la el fără șovăire; îl întreba dacă n-ar vrea să-i prescrie ba una, ba alta și dacă s-ar putea, ceva care să-i dea putere.

— Ba da, de prescris, îți prescriu eu, spunea el cu zâmbetul lui șters, dar cu asta tot n-am făcut nimic dacă nu cumva al de gând să înghiți chiar rețeta, așa cum se face la catolici.

— Catolică, slavă Domnului, nu-s, răspundea bătrâna speriată. Sunt zdravănă la cap, dar nu tot așa la șale, la picioare și la încheieturile umerilor. N-a rămas cuiva ceva de uns pe-un fund de sticlă, pe care oricum ar arunca-o?

— Crezi c-aruncă cineva ceva pe-așa vremuri?

— Hi, poate că a murit cineva. La urma urmei e tot una ce capeți – numai să-ți dea putere.

Râse și doctorul, totuși a doua zi îi aduse ceva – niște pilule și un lichid.

— Las-o să le ia! îi spuse Dittei. Bătrânilor le trebuie ceva care să le dea speranță. Cât despre Karl, poimăine îl lăsăm să se scoale puțin. Dar are numaidecât nevoie de-o flanelă de lână la piele, altfel cine știe ce i se mai poate întâmpla. Ai dumneata grijă de asta? Are nevoie de două, ca să le poarte cu rândul, căci sub niciun motiv n-are voie să umble fără flanelă.

Da, va avea ea grijă de flanelă. Răspunse doctorului fără măcar să clipească, dar în fond, n-avea idee cum s-o scoată la capăt. Plapuma fusese dusă la amanet ca să poată lua doctorii; altceva de amanetat nu mai avea; împrumutase și luase pe credit, pe unde putuse – din pricina bolii secaseră toate izvoarele. Numai cu cea mai mare efortare izbutea să-i dea o mâncare, pe care s-o poată înghiți. La prânz fripse o bucățică mică de ficat pentru el; pentru ceilalți făcuse cartofi cu sos negru. Când îi aduse mâncarea, îl găsi citind.

— Ce delicatese îmi aduci! spuse el vesel, dar ciuguli anevoie câteva bucățele și se înecă cu fiecare îmbucătură. Se subțiasse ca o scobitoare în cele două săptămâni cât zăcuse. Îți era mai mare mila să te uiți la el.

— Trebuie să mănânci... lași totul în farfurie! spuse ea.

— Vine și pofta, n-ai grijă, când oi ieși la aer; zăcutul în pat nu ne priște nouă, celor ce suntem deprinși în aer liber. Măine trebuie să mă scol!

— Nu, abia poimăine, spuse Ditte cu o fluturare de zâmbet. Vrei să

mă păcălești, parc-ai fi copil mic!

— Când spune doctorul poimăine, să știi că înseamnă mâine. Medicii sunt foarte precauți.

— Mai întâi trebuie să-ți îngrijim o flanelă; înainte nu te scoli!

— Atunci mai pot să zac mult și bine aici – căci de unde s-o mai scoatem și pe-asta? Și ce să fac cu ea? N-am purtat în viața mea ceva de lână pe dedesubt.

Ditte nu mai vru să discute; trebuia să-i facă rost de flanelă, orice-ar fi!

— Ce citești acolo? Îl întrebă ea mirată. Biblia?

— Da, judecata lui Isaia asupra societății de pe vremea lui – asta citesc; altădată nu l-am înțeles bine, dar și el îl caută pe Dumnezeuul văduvelor și al orfanilor. Ascultă ce zice: „Vai de învățații care judecând cu strâmbătate scriu legiuri nedrepte. După care prigonesc pe cel săraci și stăpânesc peste dreptatea nenorociților poporului meu, ca să tâlhărească pe văduve și să prade pe orfani.” Nu-i ca și cum ar blestema vremea *noastră*?

— Se vede că n-a fost destoinic, spuse Ditte, de vreme ce mai avem încă și azi de luptat cu aceleași rele.

— N-a avut încredere în miel, dar mielul nu poate niciodată alunga lupii. Cred că mâinile lui Christos au fost prea blânde – de aceea sângerăm noi azi. E nevoie de-o leșie tare pentru scoarța asta, care acoperă pământul ca o plagă. Aș dori să trăiesc ziua când îi va ajunge judecata.

Vorbea ca un fanatic, cu ochii aprinși.

— Acum acoperă-te bine și mai lasă cititul, spuse Ditte, luându-i Biblia din mâini. Te mai pomenesti cu febră.

După ce mâncară, bătrâna se pregăti să iasă. Voia să se ducă la asistență și să încerce să capete o bucată de slănină; azi se împărțeau alimente.

— Karl are nevoie de-o supă, de-o lingură bună de ciorbă de mazăre cu slănină, spuse ea.

— Ia-o, te rog și pe surioara, spuse Ditte. Peter va avea grijă de frățior. Eu trebuie să mă duc să văd ce pot face cu flanela ceea.

— Încearcă în strada Isted, sugeră bătrâna. Când or auzi că-i pentru Karl...

Tocmai la asta se gândise și Ditte.

— Ei, acum du-te, mătușico. Altfel ajungi prea târziu. Le împinse binișor pe amândouă afară.

Pe urmă se grăbi și ea.

— Fii drăguț și păzește-l bine pe frățior, îi spuse lui Peter și-l luă de bărbie înainte de plecare. Dar n-aveți voie să vă duceți la nene Karl; prea e ostenit ca să-i mai stați și voi pe cap.

Peter își frecă botișorul de palma ei, ca un mânz duios.

— O să fim cuminți, șopti el serios; n-ai nicio grijă. Pe strada Gother, Ditte întâlnește un om care vindea gazeta șomerilor; obține o foaie ca să i-o ducă lui Karl. Pe urmă se gândește că s-ar putea bucura desigur foarte tare, dacă i-ar aduce-o îndată și o luă la fugă înapoi spre casă. Sosi găfâind în camera lui. Peter se afla acolo și roși ca focul la vederea ei.

— Ce, aici ești? îl întreabă ea privindu-l în ochi.

— Am vrut numai... spuse băiatul și se opri; pe urmă veni după ea. Micuțul se juca pe pernita lui, pe dușumea; două scaune erau puse în triunghi în fața sobei, ca să nu poată ajunge la ea; asta era o idee ingenioasă.

— Dar tot așa fi preferat să nu-l lași singur, spuse Ditte; și doar mi-ai făgăduit!

— Știi, picioarele... picioarele m-au dus... ce să fac? spuse Peter rușinat.

— Altădată să nu le mai lași s-o ia razna! spuse Ditte și-l sărută.

De la Lars Peter nu putu obține nimic – nu aveau niciun ban în casă.

— Hjalmar a luat ultimii gologani de tata, spuse Sine. I-a împrumutat ca să plece la Nästved. A vrut să se ducă acasă, să ceară bani de la bătrâni – sunt oameni avuți. Dumnezeu știe că suntem tot atât de lipiți pământului ca și tine.

Ei, chiar așa de săraci nu-i păsură Dittei să fie, căci peste tot era îngrămădită marfă. Dar, sigur, dacă nu o puteau preface în bani, n-avea mare valoare.

— Și-așa, te-au dat la gazetă, spuse Sine cam înțepată. Știi, am fost foarte mândri de rudenia cu tine.

— Ei, lasă, câteva ziare au scris foarte frumos despre ea, spuse Lars Peter. Și-n tot cazul, nu oricine-i dat la gazetă și încă cu fotografie! Știi, am păstrat ziarul – ciudat cum își închipuie ei că arăți tu... în tot cazul, după poză nu te-ar recunoaște nimeni. Duse mâna la buzunarul de la piept.

Dar Ditte n-avea chef să intre în amănunte. Și era și ea de părere că n-avea de ce să fie mândră în chestiunea asta.

— Nu-s chiar atât de puțini cei ce-ți iau partea, spuse Lars Peter.

Carevasăzică s-ar fi putut scuti de acest drum. Și cât se bucurase la gândul că se va întoarce acasă cu o flanelă groasă și călduroasă de lână, pentru Karl. Bietul lui trup era atât de slăbit de boală; cum să-i fie cald? El însuși nu lua situația în tragic; dar flegma în plămâni nu era lucru de glumă.

Când se întoarce acasă, micul Georg ședea frumușel pe dușumea și se juca cu peria de dinți; i-o dăduse Peter ca să-l liniștească; el însuși se afla lângă copilaș, cu picioarele legate. Își înfășurase frânghia de rufe a Dittei în jurul lor, atât de tare, încât aproape că n-o mai putea desface!

— Le-am făcut asta numai ca să nu-mi joace renghiul să mă ducă de lângă frățior, spuse băiatul serios.

Ditte trebui să se așeze pe-un scaun, căci o înjunghia în inimă – de data asta de bucurie.

Bătrâna Rasmussen și surioara se întorseseră acasă moarte de osteneală, dar vesele. Cuceriseră o bucată de slănină afumată și două kilograme de cartofi.

— Ia te uită cât e de frumoasă, spuse baba. Acum ne mai trebuie doar mazăre, ca să-i servim lui Karl slăнина pe mazăre bătută. Mare nevoie mai are el de carne!

Sărmana de ea – tare-i mai plăcea carnea! Cu cât îmbătrânea, cu atât devenea mai lacomă în privința asta.

Ditte privea țintă înaintea ochilor; se gândea la un mijloc de-a căpăta mazăre – avea aerul că răscolește toată lumea în gând.

Pe urmă, reveni pe pământ – cu mâinile goale...

— Spune, te-ai supăra tare dacă ți-ar cere mama cu împrumut cele 25 de öre ale tale? se adresează ea lui Peter.

Băiatul nu răspunse, ci începu să cotrobăiască în căptușeala hainei – moneda nu se mai afla acolo! Deodată își aminti unde se găsea; se duse și-o scoase de sub o bucată de tapet, care se dezlipise. Fără o vorbă o întinse mamei. Acum i se spulberase și nădejdea de-a cumpăra mașină de cusut pentru mama. Cât despre Ditte, renunțase demult la ideea asta.

Se duse până la ușa lui Karl, dar el dormea – în cameră era întuneric. Era foarte bine, cel puțin n-o vedea întorcându-se cu mâinile goale. El se prefăcea că-i sunt suficiente hainele pe care le avea, dar asta numai ca s-o cruțe pe ea. Pe sine, însă, nu se cruța deloc; scosese de la amanet lucrurile ei și-i dăduse bani pe vremea când câștigase ceva, în loc să-și cumpere lui o manta de mușama și acum zăcea aici, drept răsplată pentru bunătatea lui. Trebuia să-i facă rost de o flanelă – chiar dacă ar fi fost s-o fure!

Ditte ajută babei să pună mazărea la foc. Bătrâna Rasmussen n-avea putere să ridice oala cea mare de tuci și doar pe asta voiau s-o pună azi la foc, în cinstea slăninii!

Pe urmă plecă iarăși în goană după o soluție.

17. ÎNTÂLNIREA

Dacă e greu să găsești un ac în carul cu fân, apoi e și mai greu să găsești cinci coroane într-un oraș cu o jumătate de milion de locuitori. Acum Ditte o află și pe asta – alergase câteva ore fără niciun rezultat. Cei pe care-i cunoștea, erau tot atât de săraci ca și dânsa – nici cerșitul nu ducea la nimic; încercă și această cale. Concurența era prea mare; oamenii nici n-aveau răbdare să asculte până la sfârșit povestea cu flanela, ci treceau repede mai departe.

În Piața Nouă dădu de Marianne.

— Nu mi-ai putea spune de unde să iau cinci coroane ca să-i cumpăr o flanea de lână lui Karl? întrebă ea jelindu-se. Nu stă bine deloc cu plămânii și trebuie să poarte flanelă la piele.

Marianne clătină din cap.

— Câștigă-ți-le, spuse ea. Alta cale nu cunosc. Colo în Nyhavn...

Ditte plecă mai departe, prin Piața de Nutreț, către strada Isted; mai voia să încerce o dată la Lars Peter. Dar când se află în fața ușii, nu avu curajul să înfrunte, din nou refuzul din gura Sinei.

În ulicioarele întunecoase din jurul străzii Westerbrücke, femeile se strecurau în sus și în jos. Nu cutezau să se arate pe strada principală de frica poliției și se înfingeau la capătul stradelei, în umbră, ademenind bărbații – pe urmă plecau cu prada. Erau îmbrăcate călduros, aveau gulere de blană lungi la gât și manșoane. Era multă vreme de când garnitura de blană a Dittei o luase din loc de-acasă!

— Pst! Frumosule, hai cu mine! Ditte auzi vorbele, dar nu știa de unde veneau. Le spusese oare chiar ea?

Un bărbat se întoarse brusc și vru să spună ceva, dar în aceeași clipă înlemni. Era Vang.

— Aici te gălesc? spuse el cu o expresie ciudată pe față.

Dittei i se sui sângele la cap.

— Da, și eu pe tine! răspunse ea; ochii îi scânteiau de mânie.

— N-am vrut să te jignesc, spuse el, întinzându-i mâna. Numai că nu-mi vine să cred că ești tu.

— Sigur că-s eu... dar cine alta să fie? răspunse Ditte cu obrăznicie. Ai crezut poate că-i nevastă-ta? râse ea batjocoritor.

Vang nu răspunse. Ditte simți cât de adânc îl atinsese. Dar nu-i

nimic... de vreme ce el putea bănuî că ea era una *de-astea* – că aceasta îi era îndeletnicirea. Ne-ai mai confundat și altădată, adăugă ea. Da' ce, te-ai săturat de cele de-acasă, de adulmecii pe-aici? Știa foarte bine că nu căuta el nimic pe-aici. Felul cum trecuse era cea mai bună dovadă. Dar de necaz găsea satisfacție în faptul că avea aerul să creadă așa ceva. Fierbea în ea mânia amestecată cu ura și cu disperarea; cum putea să creadă despre ea ce putea fi mai rău – tocmai el! Simțea o adevărată voluptate să fie brutală cu adevărat, brutală ca o curvă și tot atât de ordinară în expresii. Pst! frumosule, hai cu mine! îi strigă ea în față, cu voce răgușită, și râse.

Vang stătea tăcut și-o asculta cu un zâmbet șovăitor. Pe urmă îi întinse mâna.

— Isprăvește! o rugă el. Asta o faci numai ca să mă chinuiești pe mine... Ditte! O privi blajin, drept în ochi.

— Sigur că de asta o fac! Să te necăjesc pe tine, altfel de ce aş face-o? Și te-a și muștrat conștiința... crezi că-i vina ta că am lunecat atât de jos. Mărturisește! Ei nu, dragă, asta se petrece numai în romane. Viața nu-i chiar atât de înduioșătoare pe cât o faceți voi. De altfel, crezi că arăt așa cum arată cineva în meseria asta? Altfel trebuie să fii îmbrăcată! Vouă, bărbaților, nu vă plac zdrențele – poezilor încă și mai puțin. În tot cazul, nu în materia asta!

— Isprăvește odată! spuse el și vârî brațul într-al ei. Haide să mergem o bucată împreună. La orele opt am de ținut o conferință, avem deci destul timp.

— Da... da, la Hale; mi se pare c-am citit în gazetă. Vrei să ne predici nouă, celor care zăcem în mocirlă, să ne spui cum să ne purtăm ca să nu ne mânjească mizeria prea tare. Lumea spune că vorbești grozav de înălțător. Tot îți mai arde să te ocupi de noi? Dădu ultimelor vorbe o intonație specială.

— Ditte, crezi cu adevărat că nu-s decât un fățarnic? o întrebă, privind-o tulburat.

— Asta nu prea știu, făcu Ditte evitând un răspuns direct; și mi-e tot una! N-ai decât să și predici dacă tragi vreun folos din asta! N-am nimic împotrivă să ne împuiști urechile și să trăiți pe spinarea noastră – cu toții! Mi-e perfect indiferent!

— Vino cu mine la Hale și-atunci ai să judeci tu însăși dacă-s un prefăcut.

— Ba trebuie să mă duc acasă la copii.

— Ești măritată?

Ea râse batjocoritor.

— Poți avea copii și fără asta. Am patru – și un logodnic, care așteaptă acasă să-i aduc ceva.

— N-am niciun ban, Ditte, spuse Vang încurcat. Dar voi primi cincisprezece coroane pentru conferință. Pe ăștia ți-i dau ție, și-o să ți-

i trimit, dacă n-ai vreme să aștepți.

— Mulțumesc dar n-am adresă, răspunse Ditte. Seara, între opt și douăsprezece sunt de găsit pe stradă.

El îi întinse mâna – acum voia să scape de ea. Dittei îi ardea gâtulejul de mânie, de umilință, de pofta de a-l insulta pe el, pe sine și toată omenirea, disperată de rușine că putea crede rău despre ea.

— Toți v-ați servit de mine, fiecare în felul lui! Nu se află niciunul printre voi, care să nu se fi servit de mine! îi izbucni deodată din gâtulej, aproape cu un strigăt.

— Crezi, tu, Ditte, c-am vrut să mă servesc de tine... așa crezi tu? întrebă Vang.

— Nu, pe asta n-o cred, răspunse ea grosolan. Nu te mai prefac că doar nu-s o fecioară sedusă. Dar ție ce m-ai ridicat la lumină, pentru ca să mă lași apoi să cad? Nu știi cât de îngrozitor e aici jos, după ce ai privit un moment în altă lume... Dar acum să mă lași în pace... pleacă! Glasul îi era răgușit.

Se îndreptă spre centru fără rămas bun. După ce se depărtă de el o bucată, întoarse capul și privi în urmă; Vang stătea plecat înainte și o privea. Atunci o luă la goană.

După ce fugi un timp, începu să-și simtă inima bătând ciudat și încetini pasul. De ce fugea, la urma urmei? Nu pricepea deloc. Tot așa nu pricepea nici altele – și cel mai puțin din toate, de ce dăruise acestui Vang dragostea pură a tinereții ei – și inocența ei. Căci pe atunci era încă, inocentă! Doamne, omul acesta nici măcar nu era bărbat! Scâncea la ideea că avea ceva pe conștiință – o noblețe sufletească pătată – ca și teologul pe care-l zărise ea din ascunzătoare, pe vremea când se afla la fabrica de îngeri! Îl privise desigur pe Vang numai prin ochii nevestei lui îndrăgostite – pe asta ar mai vrea s-o întâlnească o dată!

Cel puțin se înțelegea pe sine însăși. Se purtase ca o femeie isterică. Ce mirare că crezuse așa ceva despre ea? Dar aceste femei erau oare mai rele decât altele? Cel puțin erau singurele a căror muncă era plătită ca lumea!

În seara asta Ditte se îndoia de toate – încotro privea era întuneric, cel puțin așa i se părea. Chiar dacă și-ar da viața, tot nu s-ar găsi nimeni să-i plătească în schimb cinci coroane pentru o flanelă de lână. Și când te gândești că ți se predică să ai răbdare și să nu pierzi nădejdea. Ajunse acasă moartă de oboseală.

Pe Karl îl găsi foarte bine dispus.

— Asta-i efectul mazării cu slănină, spuse el. Parc-aș fi beat! Se și purtase ca un om cu chef, căci trăsesese patul în mijlocul cămăruței.

— Ce, te-ai sculat? întrebă Ditte speriată.

— Da, din pricina blestemăților celorla de șobolani... au început să roadă chiar lângă capul meu – de sus în jos. Am tot bătut în perete,

fără niciun folos. Ia ascultă! Au sosit iarăși! Ce zici de obrăznicia asta?

Rodeau nestingheriți în dosul peretelui celui strâmb; tapetul se mișcă și deodată se făcu o gaură prin care ieși un obiect, rostogolindu-se pe dușumea. Ditte apucă lampa să vadă ce era; o piesă de două ore! Acum se rostogolea încă una și încă una; o adevărată ploaie.

— Astea-s monedele de două ore ale lui Barbă-Cot! strigă ea, privind înlemnită.

Dintr-o săritură Karl fu jos din pat. Fără să se sinchisească de ger și de boală, stătea în cămașă și lucra înfrigurat ca să lărgască gaura.

— Ia te uită! strigă el, trăgând afară o casetă de țigări. Privește!

Era plină ochi de monede roșietice de două ore, acoperite de coceală.

Ditte privea la bani și-i tremura carnea pe ea.

— Acum ai flanelă! strigă ea și încercă să zâmbească, dar lacrimile fură mai tari. Se prăbuși sleită; încordarea o răpunea.

— Acum de ce mai plângi, spuse Karl, îmbrățișând-o. El nu știa prin ce trecuse ea pentru nenorocita ceea de flanelă.

Ședea cu capul pe pieptul lui și plângea înăbușit; era ca paralizată – ca și cum tot ce fusese tare într-însa se topea din pricina propriilor ei lacrimi. Karl o mângâia ca s-o liniștească, dar nu spunea nimic; o lăsa să-și plângă amarul.

Când se liniști, el îi ridică capul. Îi ținea în palme fața pustiită, pe care lacrimile o făceau dureros de frumoasă – ca roua ogorul de toamnă – și o privi în ochi.

— Ei, acum ai plâns la pieptul meu, acum ești a mea spuse el serios. Dar colo, adânc, în ochii lui, râdea ceva – poate inima. Ditte simți că trebuie să închidă ochii.

Și se lipi de el.

18. DITTE ÎȘI IA CONCEDIU

Bine că se sculase Karl din pat, căci peste două zile veni și rândul Dittei.

Într-o dimineață, când intră bătrâna Rasmussen în cameră, ea mai era încă în pat.

— Doamne, că n-ai fi bolnavă? spuse baba speriată. Nu se mai întâmplase s-o găsească în pat.

Ditte încercă să zâmbească.

— Nu știu ce am azi, dar cred că nu mă pot scula. N-am putere.

— Atunci rămâi în pat, fetițo, zău c-o să-ți facă bine să te odihnești și tu o dată, spuse baba.

Dar pe Ditte o muștra conștiința.

— Mai mare rușinea să zac aici și să lenevesc. Picioarele mi-s ca plumbul, se scuză ea. Dar mâine mă scol.

A doua zi se simți și mai rău și Karl îi interzise să se scoale.

— Dacă te, scoli, îl aduc pe doctorul Torp, spuse el ta s-o sperie și amenințarea avu efect.

Ceva nu era în regulă cu ea, deși nu se plângea de dureri. Doar nu era în firea Dittei să stea liniștită și să privească cum lucrează alții.

— Aș dori să știu dacă nu s-a rupt ceva într-însa, a spus bătrâna lui Karl.

Boala lui Karl și lupta ei dărză să facă față situației o sleiseră; abia acum vedea cât era de topită. Era ostenită din adâncurile făpturii ei. Nu mai avea niciun strop de vlagă; după ce zăcu câteva zile lăsând treburile pe seama altora, mai lăsă și conducerea pe mâinile lor – ea, care altfel purta și răspunderea ei și a celorlalți.

Karl o îngrijea: Nu era încă destul de sănătos să iasă din nou la pescuit și, în ultima vreme, nici nu se putuse face nimic în direcția aceasta din pricina gheții; pescarul îi menținuse însă locul în timpul bolii.

— E un om destoinic și vrea să lucrăm împreună, spuse Karl. Voi lucra cu el până mi-oi plăti partea de barcă. La primăvară, ne putem căsători.

Ditte zâmbea.

Primăvara... da, în curând va veni și ea. Zilele se făceau tot mai

lungi, dar iarna tot mai era aspră. Acum aducea sloiuri tocmai de pe ocean. De mâncare aveau ca și până acum – de foame nu muriseră încă.

Datorită legăturilor lui cu pescarii, Karl găsea ușor de lucru, la Plaja Veche, acolo unde ancorau bărcile, dar asta era numai treabă de dimineață și din ea nu se putea trăi. N-avea putere să alerge și să caute și ocupații întâmplătoare. Într-o zi își căută carnetul de corporație.

— Ce ai de gând? întrebă Ditte.

— Ei, vreau să mă duc după masă la corporație – se dau alimente.

— Să nu faci asta, spuse Ditte. Nu-i frumos pentru tine.

— Dacă ești prea prăpădit ca să poți lucra, nu trebuie să-ți fie rușine să cerșești, răspunse el cu amărăciune.

Se întoarse cu mâna goală. Nu era căsătorit – cei cu familie veneau în primul rând.

— Dar asta-i numai pentru că fac parte din opoziție, spuse el cu năduf. Și când e ceva de lucru, tot la urmă ne lasă. Vor să ne moaie.

— Atunci dă-i încolo cu alimentele lor cu tot, spuse Ditte cu nepăsare. Om răzbate noi și așa. Măine mă scol.

Așa spunea în fiecare zi; după ce trecu o săptămâna, Karl se duse la prietenul lui, doctorul, și-l aduse la Ditte.

— E cuminte din partea dumată că ți-ai luat un pic de vacanță, spuse el după ce-o examinează cu atenție. Am să-ți prescriu ceva de luat pe gură – un întăritor pentru inimă.

Karl îl conduse la plecare.

— Ce are? întrebă el.

— De toate și nimic! Nu-i altceva decât ceea ce se numește uzură.

Karl îl privi surprins.

— Să-ți spun drept. N-am mai avut încă un pacient care să fie atât de complet uzat ca ea – cel puțin la vârsta ei. Și inima e tot atât de uzată cu toate că n-a fost niciodată serios bolnavă. Și doar aici se află mușchiul cel mai puternic din corpul nostru. Trebuie să fi avut o existență excepțional de aspră.

— Da, asta așa e, răspunse Karl încet. Când crezi că se va putea scula din pat?

— Nu știu dacă se va mai scula vreodată – în cel mai bun caz, va dura încă foarte multă vreme. N-are nimic palpabil, de care s-o poți vindeca. Dar las-o să se odihnească, poate că liniștea să facă minuni.

Karl o transportă imediat în camera cealaltă. Acolo era mai multă liniște și patul era mai bun.

— Doctorul spune că se va scula curând, îi spuse el bătrânei. Dar are numaidecât nevoie de liniște, copiii n-au voie să stea cu ea – nici chiar noaptea.

— Slavă Domnului că nu-i mai rău, spuse bătrâna Rasmussen. Zău c-am crezut că s-a rupt ceva într-însa – sufletul, sau așa ceva – că prea

stă liniștită ea, care era așa de sprintenă. Ei, se mai întâmplă!

Peter fu mutat în camera lui Karl, și Georg cei mic dormea pe două scaune. Bătrâna Rasmussen o luă pe surioara la ea în pat.

— Asta-i chiar plăcut – îmi ține cald la șale! Ea găsea în toată partea bună.

Liniștea îi făcu bine Dittei; se mai însenină. Gusta plăcerea de-a sta într-un pat moale și lat și de a nu face altceva decât să doarmă – fără să fie nevoită să bage de seamă prin somn, să nu se dezvelească copiii.

— Așa dormeam pe vremea când slujeam la boieri, spunea ea. Și acolo îmi aveam patul meu cu somieră. Dar pe-atunci eram prea tânără ca s-o știu prețui!

Trecutul o preocupa adesea – acum avea doar vreme să gândească. De câte ori îi spunea Karl că se va scula în curând, zâmbea. El voia să cumpere o colibă afară din oraș. Vor fi aproape de apă și nu departe de Plaja Veche, unde se pescuia.

— Atunci ai să culegi scrumbiile din năvod și ai să cârpești mrejele, așa ca în satul vostru de pescari! spunea el. Ea zăcea și-l asculta fără să-l aprobe sau să-l contrazică.

Era blajină și atât de delicată; fața i se făcea pe zi ce trecea mai palidă – din pricina zăcutului. Buzele îi erau groase și vinete; se plângea adesea de dureri la inimă.

Doctoria n-o lua cu plăcere. Karl trebuia să i-o dea cu lingura. Totuși, sticla se goli repede; bătrâna Rasmussen își îngăduia de sigur, din când în când, câte-o înghițitură. Asta le dădea tuturor prilej de glumă.

Acum se văzu abia cât era Ditte de iubită de toată lumea. Aproape toți locatarii blocului veniră să se intereseze de ea. Și toți aduseră câte ceva – oricât le-ar fi mers de rău și lor.

— Acorzi audiențe ca o regină, îi spunea bătrâna Rasmussen.

Doamna Langhalm aduse un pui fript și un pahar de vin și brutăreasa veni cu un cozonac. Nu era deloc rău să fii bolnavă în felul acesta. Prichindeii mucoși se strecurau din coridor, când era ușa deschisă, și-i puneau câte o bomboană pe pat; o lăbuță murdară aducea obiectul acela lipicios și, totuși, dintre toate vizitele, acestea îi erau Dittei cele moi dragi.

Tot ce se aducea, se îngrămădea pe masa de lângă pat, căci Ditte n-avea poftă de mâncare. Rămânea cu atât mai mult pentru copii și pentru bătrâna Rasmussen; cei patru onorau bunătățile cum se cuvine.

Bătrânul peticar venea zilnic.

— Ei, cum îi merge azi mămicăi Ditte? întreba de afară, de pe coridor; în casă nu voia să intre. În ultima vreme începuse să tremure și umbla foarte adus de spate; cu fiecare zi devenea tot mai nesigur pe picioare și tot mai murdar – se prăpădea din ce în ce mai tare. Îi slăbea și memoria; cum întreba ceva, uita și întreba din nou.

— Se ramolește bietul bătrân! spunea bătrâna Rasmussen. Era nostimă, căci era doar cu zece ani mai mare decât el.

Ea, însă nu era deloc ramolită. Ținea ordine și născocea mereu mijloace și soluții noi; se înfigea vârtos în inima treburilor zilnice, cu toate că avea optzeci de ani. N-o preocupa deloc trecutul. Nu-i mersese ei bine altădată – existau foarte multe dovezi pentru asta. Dar nu vorbea niciodată despre cele trecute. Ditte nici nu știa unde se aflau copiii bătrânei.

— Dacă n-au murit, mai trăiesc și azi! Acesta era singurul răspuns pe care-l dădea la întrebarea aceasta ca și la oricare alta privind viața ei. Avea treburi mai importante, decât să se gândească la cele ce nu se mai puteau schimba.

Ditte însă înclina, în vremea asta, să se lase târâtă înapoi de gânduri și să arunce un fel de privire generală asupra întâmplărilor și necazurilor din viața ei; acum avea vreme – pentru întâia oară de când se ținea minte.

— Cred că voi muri curând, spunea ea; prea îmi dau în gând multe năzdrăvăanii. Așa se întâmplă cu cei ce se duc.

Ceea ce i se părea mai năzdrăvan, era că o prigoniseră încă înainte de a se naște. Nimeni nu fusese bucuros de ea și chiar pe atunci voiseră să atenteze la viața ei. Asta era foarte ciudat, mai ales că nici nu se știa cum va fi. Și asta numai din pricina sărăciei. Și de moartea bunicii, și de azvârlirea în închisoare a Sörinei, tot sărăcia fusese de vină.

— Mă întreb dacă tot ce-i rău se poate pune pe seama sărăciei? îl întrebă ea pe Karl.

— În tot cazul, aproape tot, răspunse el hotărât. Dacă s-ar desființa nevoia și mizeria, lumea ar avea alt aspect.

— Copiii sigur că nu sunt răi, spunea Ditte dusă pe gânduri. A fost o vreme când eram aspră cu ei și-i pedepseam când spărgeau ceva – căci tare-i greu să cumperi la loc. Dar dacă spargi o ceașcă frumoasă care costă o coroană și ai acea coroană – atunci n-ai decât să cumperi altă ceașcă. Rău e numai când ești sărac!

Dar dacă copiii nu sunt răi, cum de se înrăiesc ei când se fac mari? întrebă Ditte din nou.

— Nici cei mari nu-s răi, spuse Karl. Numai împrejurările ne fac să ne purtăm cu răutate.

— Ba da, eu sunt rea. Câteodată vă urăsc pe toți și mă gândesc că nimeni nu merită să faci ceva pentru el. Când zăceai tu bolnav, am visat că te-ai fi putut face bine dacă mi-aș fi dat eu viața; din ea s-ar fi făcut o flanelă de lână – auzi ce prostii se pot visa! Dar n-am vrut!

— Și eu m-am purtat cu tine mai rău decât oricare altul, spuse Karl.

— Cum așa? Ditte îl privi mirată. O supăraseră de-atâtea ori, tocmai pentru că era atât de bun, încât nu-l puteai atinge cu nimic; și acum se

bucura de asta – pentru copii și pentru bătrână. Lor le va merge bine. Da, chiar și ei i-o dovedea faptul că luneca atât de ușor în moarte din mâna lui.

— Crezi că-i urât din partea mea că nu regret că plec dintre voi? Îl întrebă ea într-o zi.

Karl clătină din cap.

— De nimeni nu-ți pare rău că te desparți? Întrebă el cu o ușoară nădejde.

Ditte rămase pe gânduri.

— Ba da; de Peter, spuse ea apoi. De la el poți să înveți să fii bun.

— N-ai vrea să vezi cât de mare s-a făcut Jens? o întrebă Karl. Vrei să ți-i aduc?

— Nu... la ce bun? Ditte nici nu-i cunoștea. Copii streini care să-i facă plăcere se găseau destui pe-aici.

— Lacrimile astea s-au uscat, lămurii ea. Cred că n-are nicio importanță dacă ești sau nu mama unui copil. Principalul e să trăiești cu el laolaltă și să-i porți de grijă. Pe cei cu care trăiești împreună și cărora le porți de grijă, îi îndrăgești.

— Da, și pentru că ne porți la toți de grijă, ne iubești pe toți, spuse Karl și-o sărută.

— Nu mai vreau să-mi iau nicio răspundere, răspunse Ditte; nu mai vreau!

— Ești obosită. Dar odihnește-te bine și recapătă ți puterile – gândește-te cât ești de tânără – ai numai douăzeci și cinci de ani.

— Numai atât? N-am mai mult? Așa este! Ditte râse fericită. Închipuiește-ți c-am crezut că-s femeie bătrână – atâtea au trecut peste capul meu. Cred că prea m-am consumat. Ar trebui să fiu dată la retopit – ca galoșii cei vechi. Când mă gândesc la vremurile când eram mică și umblam de mână cu bunica, ori ședeam lângă ea și citeam, mi se pare c-a trecut o veșnicie de-atunci. Ce lungă și grea a fost viața mea, Karl. Și la curtea Bakke, și la Cuibul Coțofenelor – cum de-i așa de mult de-atunci?

— Ai dus o viață tare grea – n-ai stat deloc pe moale! Și la multe rele ai mai fost expusă – niciodată nu ți-a mers bine. Dar acum îți fâgăduiesc c-o să-ți meargă bine!

— Da, acum o să-mi fie bine. Chiar acum mi-e bine – mă simt ca și cum m-aș fi mutat în altă lume, o lume în care nu există obligații. Nimeni nu mă mai cheamă – poți pricepe așa ceva? Copiii mai sunt aici și au nevoie de îngrijire – drăguții de ei, nu mi-au făcut decât plăcere. Dar mi-e ca și cum totul a trecut pe alte mâini! Știi cum mă simt? Parcă s-a isprăvit cu sărăcia! Vai, dacă n-ar mai exista sărăcie! Crezi că va putea fi vreodată desființată? Se face oare ceva în acest scop? Face Pelle ceva pentru asta?

— Tocmai a propus să se înființeze creșe comunale, spuse Karl. Să

fie puse sub supraveghere medicală, să fie instalate modern, cu baie, cu spălătorie cu aburi și cu lapte sterilizat. Copiii să fie luați de-acasă și să fie aduși înapoi de-un personal special, ca să nu mai aibă mamele nevoie să alerge cu ei de colo-colo. Cred că planul e să-i ia cu trăsuri speciale, închise.

Ochii Dittei străluciră.

— Ce frumos ar fi, exclamă ea. Și ce comod! Dar deodată prinse expresia de pe fața lui Karl.

— Ce nu-i în regulă? întrebă ea supărată.

— Nu vreau să te dezamănesc, răspunse Karl. Dar nu aceasta-i calea cea justă. Mai bine s-ar da mamelor posibilitate de a rămâne acasă. Căci creșele numai cât ar ușura exploatarea lor.

— Asta așa-i, spuse Ditte amărâtă. Știi ce-i mai rău? Că nu îndrăznești să te bucuri de nimic! Întotdeauna se ascunde ceva în dosul lucrurilor. Tu zărești ceva în spatele celor pe care le văd eu; poate mai vine altul și vede altceva în dosul explicației tale, și lămurește lucrurile altfel.

— Da, drumul către cele juste pare lung, spuse Karl dus pe gânduri. Mult mai lung decât e, poate, în realitate.

În timp ce vorbeau, el îi mângâia mâna, așa cum îi plăcea să facă în ultima vreme.

— Poți s-o și săruți, căci acum e curată, spuse ea și el îi duse amândouă mâinile la gură și-și îngropă fața în ele. Ea zâmbi fericită.

— Îți amintești că m-am plâns odată că mâinile nu pot arăta ca lumea, când faci atâtea treburi grosolane cu ele? Atunci le-ai sărutat și mi-ai spus să nu-mi fie rușine de ele, căci sunt pașaportul meu pentru cer și pentru pământ. Atunci nu te-am înțeles și am rămas doar nedumerită; acum, însă, știu prea bine ce-ai vrut să spui. Astă noapte am visat că și bunul Dumnezeu mi-a sărutat mâinile – ce minunat era! Stăteam în grădina raiului, acolo unde vin să se odihnească cei osteniți, și nu mă lăsau să intru căci spuneau: e prea tânără, mai poate lucra; dar bunul Dumnezeu a venit la mine, mi-a luat mâinile, s-a uitat la ele și a spus: „A trudit destul. Nici mâinile mele n-au arătat mai rău când am făurit lumea!” Apoi mi le-a sărutat; mie mi-a fost tare rușine, căci nu erau deloc frumoase. Dar tocmai de asta a făcut-o El și toți s-au închinat în fața mea.

Zăcea întinsă, cu ochii închiși, ostenită de vorbit. Karl nu se mișca – nu voia s-o întrerupă. Deodată Ditte se ridică de pe pernă:

— Ascultă, cântă iarăși imnuri bisericești! spuse ea. Avea aerul că trage cu urechea la cer.

— Asta vine de pe coridorul cel lung – e locatarul cel nou, spuse Karl. De altfel, e un vechi tovarăș de muncă al meu, de-afară, de la pompă. Un băiat minunat. Dar așa cântă el în permanență, imnuri religioase. Vine din Bornholm, acolo sunt toți cam scrântiți la cap.

Gândurile Dittei rățăceau încoace și încolo; acum îi dăduse iarăși în gând ceva.

— Bunica spunea întotdeauna că noi, cei din familia Mann, suntem ca oile – cu cât le tunzi mai scurt, cu atât dau lână mai multă. Așa o fi oare? Că și tu te tragi doar din Manni.

— Da, așa trebuie să fie. Despre Manni s-a spus întotdeauna că au mai multă inimă decât minte – și că nu le vine ușor să păstreze ceea ce este al lor. Cu asemenea însușiri e ușor să fii îngenunchiat și așa ni se întâmplă tuturor. Oricât de numeroși ar fi Mannii, să bagi de seamă că toți sunt legați de pământ. La noi, toate cresc bine și nici n-am nimic împotriva acestui lucru. O dată și-o dată ne va binecuvânta omenirea pentru asta. Numai că nu-mi e tot una cine ne tunde. Până acum foarfeca a fost în mâna diavolului; așa cred eu. Tu ce zici?

Dar acum Ditte dormea cu adevărat, liniștit și adânc, cum nu mai dormise de multă vreme. Karl se strecură afară din cameră. Voia să profite de somnul Dittei și să vorbească cu niște camarazi ai lui, șomeri, să mai afle noutăți de la ei. Știa el că dospea ceva; nevoia crescândă amăra tot mai mult pe oameni. Se cârtea împotriva celor existente și împotriva propriilor conducători; se făcuseră sugestii pentru declararea unei greve generale, în timpul căreia să se închidă și gazul și apa și lumina, și se auzeau amenințări că-și vor face singuri dreptate. Karl simțea nevoia să se informeze temeinic; în ultima vreme pierduse contactul cu opoziția.

19. CĂRBUNARUL CEL MITITEL

Totuși, Ditte se făcu bine; căci bătrâna Rasmussen avusese dreptate – ca întotdeauna. Prea era ea cioplită din lemn bun, ca să lase toate baltă. Într-o zi se ridică în pat și spuse că vrea să-i ajute bătrânei la făcut aprinzătoare. Și cum dădură mâinile ei de-o treabă, începură s-o mănânce și tălpile: simți nevoia să se scoale. Mare lucru nu era de capul ei; către seară se băgă din nou în pat. Dar tot însemna un progres – când făceau amândouă eforturi mari, puteau câștiga până la o coroană pe zi. Asta, cel puțin, era o treabă care nu șoma; pe așa frig era nevoie de aprinzătoare.

Ajuta și Karl când n-avea ceva mai bun de făcut; atunci stăteau la lucru și vorbeau; vremea trecea minunat – în special seara, după c-e se culcau copiii. Și Ditte era în pat; acolo se simțea ea cel mai bine; puseseră masa de-a curmezișul peste1 pat. Pe vremea aceea, Peter era membrul cel mai important al familiei. El câștiga singur aproape atât cât toți ceilalți la un loc. Cum se întorceau de la școală și mâncau, o și ștergeau – el și cu Ejnar – cu cei doi saci, și cu un schelet de cărucior vechi de copil, de care se serveau pentru transportul combustibilului. Când venea seara acasă, câștigase între o jumătate de coroană și o coroană. Era un băiețel care știa să-și valorifice puterile, așa slăbuț și tăcut cum era.

Ejnar și cu el erau copii întreprinzători. Cunoșteau orașul ca-n palmă, cu toate posibilitățile lui și știau aproximativ unde se găsesc monedele de cinci și de zece öre, din care se compunea câștigul lor zilnic. Lucrul nu era tocmai simplu, căci adesea o monedă de zece öre se afla în partea de nord a orașului, iar alta tocmai în Christianshavn, sau în Valby. Își toceau grozav picioarele, iar mintea și-o frământau încă și mai mult! Dacă aveai capul umplut cu tărâțe, degeaba îți toceai pingelele!

Când sosea băiatul acasă și – așa tăcut cum se făcuse – punea câștigul pe masă, baba se lua cu mâinile de cap:

— Christoase! Mare om de afaceri s-a mai făcut! Într-o bună zi îl mai vedem și milionar, exclama ea. Pe unde-ai mai umblat de i-ai mai câștigat și pe ăștia? Doar nu i-ai furat?

Ditte vedea cât e de ostenit și nu-l mai întreba nimic, ci-l ajuta cu

duioșie să-și scoată mănușile și haina. Îi păstra ceva cald la cuptor – adesea ceva special, căci ei era oarecum acel care-i întreținea – și-l băga în pat. Cum dădea copilul de căldură, adormea; câteodată moțăia chiar în timpul mesei. Ditte îi cerceta hainele, i le cârpea, și-i făcea câte un buzunar pe unde putea. Asta era mândria lui de băiat: să aibă cât mai multe buzunare – mai multe decât oricare altul de la școală. În privința asta să nu se simtă mai sărac decât alții! Când avea ceva nou pentru el – un fular, sau niște mănuși fără degete, i le punea pe deasupra, peste haine. Le găsea când se scula și era foarte fericit – atunci se simțea odihnit și bine dispus. Dimineața întorcea întotdeauna hainele pe dos să vadă dacă-i mai răsărise vreun buzunar în timpul nopții.

Lui Peter nu-i plăcea să vorbească despre goana lui: după câștig. Ce să mai povestească? Să spuie c-a păzit o oră întreagă vitele la Oborul de Vite, pentru un om care s-a dus la cârciumă – că a înghețat ca un câine și a căpătat douăzeci și cinci de ore? Că a câștigat zece ore aducând unui luntraș din portul uzinei de gaz o halbă de bere? Și alte cincisprezece ore pentru că dusesse un pachet la Nørrebro pentru un cârmaci? Că dusesse o scrisoare urgentă tocmai la Valby, fără să capete pentru asta un ban – pentru că trebuia să aducă un răspuns și până să se întoarcă plecase omul care-l trimisese? Se întâmplau și asemenea ghinioane; Ejnar susținea că erau făcute cu intenție și cerea banii înainte. Dar Peter fusese prost și avusese încredere – să mai și povestească așa ceva? Nimic din toate astea nu era demn de povestit.

Lucrurile cu adevărat importante, nu se puteau spune, în tot cazul nu față de oamenii mari – căci, prea erau neînțelegători. De aceea, cei doi băieți le țineau secret.

Ceea ce producea cu adevărat ceva, erau cărbunii; dar și aici era nevoie de puțin noroc, de un pic de îndemânare și de ceva putere – cu asta n-aveai de ce te lăuda. Când o ștergeau amândoi pe la vremea mesei cu scheletul cela de cărucior de copil, aveau aerul a doi copii cuminți, care voiau să cucerească lumea cu mutrișoara lor nevinovată – palidă și obosită de moarte. Dar aici era taina!

Odată ieșiți din strada lor, părăseau și copilăria; se prefăceau în niște făpturi mlădioase, ale căror simțuri stăteau la pândă – doi pui de animale de pradă, cărora nimic nu le scăpa. Își împărțiră orașul între ei. Unul își avea baza de operații în Piața de Nutreț, acolo unde se aflau abatoarele, în portul uzinei de gaz cu muncitorii și marinarii lui și cu toate împrejurările; celălalt luase Piața Veche, Piața Nouă și Universitatea și cu străzile unde se găseau țăranii. Apoi schimbau locul, ca să fie din două în două zile ba ici, ha colo. În specia! din pricina rablei celeia de cărucior de copil – al căruțului de cărbuni, cum îl numeau ei. Cel care avea Piața de Nutreț lua hodoroga cu el și-o ascundea în dosul unui țarc de vite din piață. Căruțul nu era nici

arătos și nici ușor de mănuit, căci într-o parte îi lipsea o roată. Totuși, era bine să ai un vehicul cu care să transporti cărbunii. Iar cărbunii, după cum am spus, formau venitul cel mai bun; când orice altceva dădea greș pe ei tot te puteai bizui.

La orele cinci, băieții se întâlneau, ca de obicei, în dosul țarcului unde se afla căruțul; avuseseră o zi proastă. Ejnar câștigase treizeci de ore și Peter numai douăzeci. Împărțiră banii în părți egale, așa cum făceau de obicei și se pregătiră să recupereze timpul pierdut. Asta era posibil numai într-un singur fel: culegând cărbuni și vânzându-i. Pe bulevard locuia o bătrână, care ținea o prăvălioară; ea le dădea cincizeci de ore pe sacul de cărbuni – îi vânduseră adesea. Și cărbuni se găseau împrăstiați peste tot, de-a lungul cheiurilor, în jurul uzinei de gaz – și în primul rând, pe rampa imensă a gării de mărfuri. Acolo intrarea era oprită, de aceea alegeau acest drum numai în caz de nevoie! Cu locurile de descărcare de la Lersö terminaseră copiii de mult; erau prea departe și cu cocs pe jumătate ars nici nu făceau mare scofală.

Astă seară n-aveau vreme de pierdut și de aceea aleseră gara de mărfuri. Ca să ajungi acolo fără să fii descoperit, trebuia să te duci până hăt departe, la închisoarea din vest – unde terenul era prost iluminat. Băieții o luară la goană cu căruțul. Ejnar îl împingea și Peter îl proptea de partea unde-i lipsea roata.

Pe drum întocmiseră planul de bătaie. Să ducă bătrânei doi saci; asta făcea o coroană; atunci putea duce fiecare acasă șaptezecișicinci de ore. Mama Ditte termina mâine combustibilul, dar mama lui Ejnar nu mai avea deloc și mai trebuia să spele și rufe. Deci, numai doi saci și jumătate – ei, asta culeg ei la repezeală!

În apropierea drumului care o lua spre pășune, se strecurară pe rampa Gării de Mărfuri. Fură nevoiți să lase căruțul în stradă. Când adunară atât cât putură căra, aduseră cu greutate sacii până la căruț și-i deșertară într-un singur sac. Apoi culeseră în altul, îl ținură fiecare dintr-o parte și-l târâră după ei – apoi îl goliră în primul sac. Așa merseră ei de câteva ori, încoace și încolo, până umplură un sac. Se afla în el atâta cât ar fi putut căra un om mare, Dar erau și tare osteniți. Celălalt sac trebuia să fie golit mereu pe jos, când se adunau atâtia cărbuni în el cât puteau trage. Când va fi grămada destul de mare, îl vor umple. Era o adevărată minune de calcul. Bătrâna cerea ca sacii să fie plini până la gură, căci altfel rupea din preț. Ei, asta o știa ei! Dar aici, afară, era nevoie de vreme multă, căci terenul era foarte întins – și foarte prost luminat. Trebuia să mergi până departe și căruciorul nu putea ține decât un singur sac.

— Știi ce? Hai mai departe! spuse Ejnar. Acolo sunt mai mulți cărbuni și se vede și mai bine.

O luară de-a lungul gardului și pătrunseră mai adânc, când ajunseră

chiar lângă terasament, își dădură drumul să lunece pe rambleu cu sac cu tot. Aici zăceau o grămadă de cărbuni pe pământ; ședeau fără niciun rost și se prăpădeau în zăpadă și-n mocirlă. Dar era o infracțiune primejdioasă să-i culegi; dacă te prindeau, îți trăgeau o mamă de bătaie ori te mai și dădeau pe mâna poliției.

Rampa era iluminată, lămpile cu arc atârnav în văzduh ca niște păsări mari de foc, care pluteau pe aripi. De câte ori mișcau din aripi, aruncau umbră peste teren. Băieții se țineau în umbra vagoanelor înalte și nu departe se auzeau glasuri de bărbați și semnale – se manevra. Copiii lucrau ca albinele să termine mai repede – nu vorbeau nici măcar în șoaptă. Peste tot se aflau șine înalte, de care te puteai poticni: Ejnar îi atrase atenția lui Peter, trăgându-l de mânecă. Atunci Peter începu să tremure. Nu era o treabă plăcută, dar de făcut trebuia s-o facă; și cei doi băieți se obișnuiseră să se strecoare încoace și încolo pe sub roțile destinului.

Deodată auziră strigăte chiar în spatele lor; sosea un om în goană.

— Fir-ați ai dracului de hoțomani! striga el. Ejnar îl trase pe Peter după el, în umbra vagoanelor de marfă, dar Peter scăpă sacul din mâini și lunecă – tocmai în mijlocul unei fâșii de lumină. Și fâșia se mișcă! Peter ținea în mână ceva alb și strângea pumnul ca să nu-i scape. Trebui să-și înfigă picioarele în pământul acoperit de gheață, ca să se ridice – dar un picior i se prinse într-o șină. Un vagon enorm de cărbuni venea în spre el, lunecând cenușiu și fantastic – fără grătarul din față; doar un om stătea pe scara vagonului și cerceta din ochi terasamentul. Copilul țipă de groază.

Când îl ridicară îl zări pe Ejnar urcând ramleul în patru labe și trăgând sacul după el.

Pe urmă i se întunecă înaintea ochilor – ca și cum toate păsările cele mari de lumină și-ar fi luat zborul dintr-odată.

20. INIMA LUI DUMNEZEU

Paul fusese la mama Ditte să-și ia rămas bun. Primise o scrisoare de la Christian, care se afla cu vaporul la Hamburg și mai rămânea acolo două săptămâni; o scrisoare adevărată, pe patru pagini, în care Christian povestea pe larg, cât era de minunat pe mare și-l chema să vină și el. Numai să vie, că are grijă Christian de toate! Pusese în scrisoare și banii de drum, deci era lucru serios. Și acum voia și Paul să plece, așa pe nepusă masă – căci pleca un vapor chiar mâine dimineată. Dar nici profesorul și nici părinții nu trebuiau să afle nimic până nu va fi de partea cealaltă a mării. Nimeni afară de Ditte nu trebuia să știe.

— Ce crezi, nu e drept s-o șterg așa? o întrebă el.

— Ba pleacă în lumea largă, dacă te trage inima, spuse Ditte. N-ai niciun motiv să stai pe-aici. Văd că lui Christian i-a prins bine fuga.

Deci, fu nevoită să făgăduiască că se va duce la părinți să le spună totul, când va fi el destul de departe.

— Dar pe Sine nu-i nevoie s-o saluți din partea mea, spuse el.

— Vai, cum poți... spuse Ditte. Doar nu ți-a făcut nimic.

— Nu, asta așa-i... dar e nu știu cum; n-o înghit deloc! Spune că suntem niște nătărași, numai pentru că a șters-o Hjalmar.

— Da' ce, Hjalmar nu s-a mai întors? A luat bani de la tata ca să fugă cu ei?

— Ei... și-apoi Else...

— Ce-i cu Else? întrebă Ditte speriată.

— Ei, știi... Paul începu să plângă.

Pe urmă trebui să plece, căci mai avea încă multe de făcut. Dittei i se păreau toate foarte ciudate. Acum iată-l că zbura și asta din cuib! Ca și Christian. Poate că nu va mai vedea niciodată pe vreunul dintr-înșii. Era ca și cum și-ar fi trimis un fiu în lumea largă.

Păcat de Else, dar chiar așa de mare nenorocire nu era. În tot cazul, nu era motiv să se țină Sine atât de măreață, tocmai ea, care, când fusese tânără, își băgase virtutea în tr-un carnet de economie.

Pe urmă se întoarseră acasă bătrână Rasmussen și cu surioara Anna; fuseseră la mătușa Geismar, la cafea, de ziua ei.

— Asta e pe cale să treacă iarăși la altă religie, spuse baba. Religia

pe care o are în acest moment – cum s-o fi chemând oare? – nu-i mai produce destul.

— Întrebi cum se cheamă? Dar este doar aceeași ca și a dumitale, zâmbi Ditte.

— Așa? O fi și așa! Ei, din religia asta nu s-a putut ea îngrășa – cel puțin eu n-am băgat vreodată de seamă să plouă cu mană din ceruri. Cred că acum și-a pus ochii pe mormoni⁽⁹⁾...

Pe Ditte o pufni râsul.

— Râzi tu, râzi, spuse bătrână, râzând și ea. În tot cazul, de data asta, trebuie să se boteze din nou. N-ar fi oare vremea să-l botezăm și pe Georg? Știi că oamenii au și început să bârfească și socot că-i ciudat că nu l-ai botezat încă – așa spune mătușa Geismar.

— Cu asta mai trebuie să așteptăm – până ne-o merge mai bine. Dumneata ai să-l ții în brațe!

— Eu îi sunt și cea mai de-aproape, căci am văzut de el de cum s-a născut. Atunci o să i se dea și un nume adevărat, c-o fi Georg sau altul!

— Dar bine, mătușico, doar Georg îl și cheamă, făcu Ditte.

— Așa îi spunem noi, dar de chemat nu-l cheamă până nu-i botezat – doar atâta lucru mai știm și noi! – dar se poate face asta și fără bani, urmă bătrâna, dacă ești din cei care nu pot plăti. Trebuie s-o faci și pe degeaba, dacă nu vor să lase să se piardă un suflet de om. Firește, dacă poți, le dai și bani...

Ditte îi puse mâncarea dinainte.

— Acum mănâncă mai bine, ca să se poată culca copiii, spuse ea. Karl ieșise la pescuit – pentru întâia oară de când fusese bolnav.

— Tu nu mănânci nimic? întrebă bătrâna.

— Nu, vreau să-l aștept pe Peter. Prea mănâncă seara întotdeauna singur – și adoarme cu nasul în farfurie. Asta nu-i drept.

— Și tu trebuie să te culci. Gândește-te cât ești de bolnavă! spuse baba.

Nu, Ditte voia să vegheze cu orice preț până s-o întoarce băiatul. O cuprinsese un dor neînțeles de el – să țină un braț în jurul umerilor lui și să privească ochișorii aceia serioși de copil, pe când el stă lângă ea, mângâind-o cu mâna pe umăr și repetând la fiecare frază: „Și știi tu, mamă?...”

Băiatul nu prea știa să râdă – dar ce inimă bună avea!

Surioara Anna, dimpotrivă, era foarte nostimă; o adevărată maimuțică! Însă numai când avea ea chef, căci erau și momente când cădea în extrema cealaltă. Dar când era la înălțime, așa ca acum, era irezistibilă. La masă făcea tot felul de strâmbături: niște schimonoseli îngrozitoare de drăcușori și de animale sălbatice. Era atât de fioroasă, încât biata Rasmussen era să cadă de pe scaun de spaimă, nu alta. Râdea și frățiorul și țopăia în poala Dittei – frumos își mai făceau cei

trei de cap! Ditte nu lua parte la petrecere; nu putea suferi niciun fel de zgomot. Devenise foarte liniștită după boală. Era o adevărată ușurare pentru ea, când i se luau copiii din cale. Osteni și bătrâna și se duse cu copiii să se culce.

Ditte se așeză la lucru, pe când gândurile îi erau la Peter. Îi părea grozav de rău că întârzia atât de mult, căci va veni și mai ostenit ca de obicei. Trebuie să i se fi întâmplat ceva neprevăzut în timpul lucrului; se întâmplau și de astea câteodată; altfel era foarte punctual. Era mai mare jalea că trebuia să lucreze mereu și fără încetare – de joacă nu mai avea deloc vreme; când va fi ea iarăși bine de tot, se va isprăvi și cu asta. Altfel o să-i meargă și lui cum i-a mers și ei; nu va avea nici el copilărie – și nu va ști ce să facă, dacă va avea vreodată câteva ore pentru joacă. Nemulțumită sau nedreptățită de soartă nu se simțea Ditte; doar avea un gol în inimă pentru că nu se jucase în copilărie. I se părea că în suflet și în minte îi rămăsese unele goluri din pricina asta. Pe urmă mai trebui să aibă grijă să cumpere copilului o jucărie adevărată; băiatul își dorea o locomotivă cu șine. Mai ținea și acum peria de dinți în mână; se înnegrise de tot și n-avea voie să i-o spele. Dar să se joace cu-adevărat, pentru așa ceva n-avea el vreme și de aceea peria îi sta veșnic înfiptă în pumn – ca un simbol al jocului. Și-apoi era singurul lucru de preț care-i fusese dăruit vreodată! Celelalte nu fuseseră decât zdrențe de la lada de gunoi.

Când bătură orele zece la Castelul Rosenborg, Ditte începu să se neliniștească serios. Mult ar fi dat să fi fost Karl în astă seară acasă. Să cauti copilul n-avea sens; putea foarte bine să fie la un capăt al orașului, ca și la celălalt. Dar îi lipsea cineva care să-i spună: „Las' că vine, ai să vezi! Nu-i nimic alta decât c-a întârziat. Poate că s-a dus cu Ejnar la circ – băieților le mai poate da și așa ceva în gând”. Toate astea și le spunea singură, dar tocmai, pentru că nu le credea, avea nevoie să i le spună altcineva. De preferință Karl – el nu spunea niciodată ceva ce nu putea dovedi.

În tot momentul fugea la fereastră să se uite în curte, de câte ori auzea pași pe scară, deschidea ușa spre coridorul cel lung.

Jos, în camera lucrătorului Andersen, se aprinse lumina; coborî la Selma să vadă dacă știe ceva. Selma fusese să-i caute, mai avea încă broboada pe cap și era plânsă.

— Poți pricepe așa ceva? întrebă ea. Alerg de două ore; am fost peste tot unde mi-a dat în gând; stăm aici și înghețăm și trebuia să ne aducă cărbuni. Nu s-a mai întâmplat niciodată, căci oricât de obraznic este, dar destrăbălat nu-i. Și stăm aici și înghețăm fără să avem ce pune pe foc. Începu iarăși să plângă.

— Poți să iei cărbunii de la mine, spuse Ditte. Nu asta-i cei mai rău; dar...

Selmase jeluia întruna și nu auzea ce spune Ditte. Se agăța de

cărbuni numai ca să nu fie silită să privească realitatea în față.

Femeile se sfătuiră să se ducă la poliție; dar pe niciuna n-o trăgea inima să lase poliția să-și bage nasul în treburile ei; ambele erau mame necăsătorite. Și băieții tot or să vie la urma urmei, așa încât ce rost avea să se dea pe mâna poliției și să spună ele însele cât de nesupravegheați le erau copiii... Sigur c-or să vină! Erau băieți voinici și destoinici, care cunoșteau tot orașul. Și atunci, de ce n-ar veni?

— S-ar putea să fie vreun incendiu pe undeva, zise Selma și-atunci băieții uită de toate. Văzuse ea, de multe ori, cum stăteau copiii și căscau gura la foc – toată noaptea, fără să le mai pese de nimic.

Ditte urcă la ea în cameră și așteptă mai departe. Stătea cu mâna la gură, ca și cum ar fi vrut să împingă înapoi cu putere ceva ce i se suia în gât și privea țintă la lampă, cu ochi care nu înțelegeau nimic. Pe urmă își făcu curaj; nu voia să se lase pradă închipuirilor. Se sculă și se duse să scoată din scrinul cel vechi o haină, și anume o vestă mițoasă din lână. O avea de pe vremea când slujise, și o ținea numai de zile mari; era ca nouă. Ditte începu s-o destrame, pe urmă luă cârligele cele lungi de lemn și începu să tricoteze. Toată iarna asta își dorise Peter – o căciuliță tricotată, cu un ciucure în vârf; dar nu avusese bani să-i cumpere lână. Acum îi face ea căciulită – și mănuși și fular din aceeași lână. Ce-o să se mai bucure! Dittei i se păru deodată că dacă-i îndeplinea cea mai vie dorință, va veni – atunci va *trebui* numaidecât să vină!

Deodată simți o destindere; oboseala o răpuse și adormi – o cuprinse un somn dulce, în care-l avea pe Peter alături. Stătea lângă ea, rezemat de ea, ca întotdeauna când erau singuri; îi pusese câștigul pe masă.

— Era cât pe-acți să nu câștigăm nimic, spuse el, cu haz – cum îi era obiceiul; pe urmă, tot am făcut ceva...

Pe Ditte o treziră pașii vizitiului Olsen, care cobora să dea nutreț cailor; în cameră era frig și lampa fila somnoroasă. Acum era sigură! Începu să orânduiască prin cameră și să controleze lucrurile copiilor; fața îi era împietrită. Controla și ciorapii lui Karl – să nu-i rămână bătrânei Rasmussen prea multe de făcut. Întări cu țesături locurile rărite – așa ciorapii țineau mai bine și baba putea fi cruțată un timp. Se întrebă când va primi vestea; simțea ca un nod în inimă, ca un ciolan care o apăsa. Fu nevoită să deschidă fereastra, ca să poată respira.

Jos la Selma mai ardea lampa – deci aștepta și ea. Prin curte se auziră pași târșiți: femeia cu ziare venea gheboșită de povara cea grea și băga o foaie sub ușa Selmei.

Pe urmă răsunară pașii repezi ai Selmei pe scară; Ditte știa prea bine ce însemna asta. Selma plângea și ținea gazeta cu mâna tremurândă.

— Uite, scrie aici, spuse ea hohotind. Din plânsul ei Ditte pricepu că nu era vorba de Ejnar.

Da, acolo scria așa: Groaznica nenorocire de pe rampa trenurilor de marfă. Unui copil i-au fost zdrobite picioarele. Ditte citea automat – o știuse prea bine, căci o mai trăise și în închipuire. Copilul fusese dus imediat pe masa de operație; privea țință cu ochi mirați ia medici și la surori. Era deplin conștient, căci în momentul când sora vru să-i taie hainele ca să-l dezbrace, copilul începu să plângă și spuse: „Nu-mi stricați hainele, că o să se necăjească mama!”

Ceva se desfăcu ușor în pieptul Dittei, când i se păru că-l aude pe băiețelul ei muribund spunând aceste cuvinte; simți ca și cum osul care o supăra i se dusesese în sfârșit de pe inimă. Se plecă înainte și sângele o podidi pe gură...

21. MOARTEA

Ditte deschise încet ochii. Își văzu mâinile albe și subțiri întinse pe un cearșaf alb; în jurul încheieturilor avea un volănaș alb. Și în jurul pernei de la cap era unul, și în față, pe piept, la jachetă de noapte, și în jurul gâtului, până de partea cealaltă. Se mai trezise ea o dată așa, în alb – atunci când îl născuse pe Jens. Dar atunci părul ei forma o încâlceală roșiatică peste perna albă – și lângă ea zăcea un pui de om și țipa; acum, puținul păr care-i mai rămăsese, era lipit de ceafa și de tâmple. Avea gâtul subțire ca de găină; o știa fără să se privească. Când întorcea capul, i se întindeau tendoanele.

Era moartă, ori, o mai aștepta și asta? Zăcea în camera din fund; își dădea seama de asta după crăpăturile de pe tavan – și se afla în patul cel bun cu somieră. Recunoscuse și plapuma după apăsarea moale de pe genunchi – era plapuma cea bună. Dar cine-i dăduse cearșaful acesta alb? „Astrid Langhalm” era frumos brodat într-un colț. Un moment îi păru rău Dittei că nu va mai fi în stare să îngrijească pe doamna Langhalm, lucru de care se bucurase atât. Dar gândul zbură pe lângă ea.

Zăcea într-un fel de somnolență, cu ochii pe jumătate închiși. Cineva se strecură până la ușă și trase cu ochiul înăuntru – Ditte băgă de seamă aceasta, dar nu știa cine era. Poate că era Sörine, sau poate văduva lui Lars Jensen? Tot una! Acum trecea căpcăunul peste dune! Jumătate de cap îi fusese sfărâmat de glonte și el ieșise să caute pe cineva de a cărui țeastă s-ar fi putut sluji în loc de-a lui – bine că n-o zărise pe ea. Veni și Christian, cu un picior spintecat; Ditte i-l cusu cât putu mai bine – se grăbea băiatul. Trebuie să ne mai procurăm o pereche de picioare, să aibă băiatul de schimb, gândi ea. Hangiul trebuie să ni le dea în cont. Deodată, însă, o văzu pe femeia de la curtea Bakke în ușă: mare și lată și cu legea în mână.

— Acum ești condamnată, spuse ea lovind cu legea de ușciorul ușii și fiecare lovitură însemna un an de închisoare. Ce, nu mai înceta odată? Atât de mulți ani nici nu existau pe lumea asta.

Ditte deschise ochii cu greutate; în ușă stătea doamna Langhalm și ciocănea încetișor. Zâmbi și intră în vârful picioarelor; apoi se așeză lângă pat; Ditte simți că cineva îi șterge fața.

— Copiii sunt la noi, îi murmură o adiere caldă la ureche. Poți fi foarte liniștită.

Copiii? Ditte făcu o efortare să dea vorbelor un înțeles. Copiii? Aceștia se aflau doar peste tot.

O mână i se puse pe frunte și-o aduse cu totul la realitate. Era mâna lui Karl. Zâmbi și deschise ochii.

— Îți e mai bine? șopti el și se plecă peste ea.

Ditte dădu încet din cap și ținu gura închisă – de dragul lui; el credea că e suficient să nu vorbească pentru a se face în curând bine.

Doamna Langhalm îi făcu un semn:

— La revedere și însănătoșire grabnică!

Karl îi luă locul. Stătea aici liniștit și ținea mâna străvezie a Dittei dar nu-i vorbea: nu era voie să vorbești.

Ea lunecase iarăși în amorțeala ei semi-conștientă și conducea o fetiță, care mergea singură prin pădure și ajungea la un pârâu. Peste pârâu trecea un podeț – spre țara minunilor. Ce s-a întâmplat cu fetița aceea? Căpătase niște ghete, care erau prea mari pentru ea și prea mici pentru bunica. A devenit oare prințesă? Ditte ar fi avut poftă să cânte cântecul torsului, dar nu-și mai amintea nici cuvintele, nici melodia.

— Acum trebuie să plec, șopti Karl chiar lângă fața ei. Bătrână Rasmussen e în bucătărie și o să aibă grijă de tine.

Mulțumesc, dar bătrână Rasmussen nu știe cântecul torsului, și, în general, nu știe să Cante. Omul din Bornholm știe să cânte și cântă acum cântecele lui evlavioase: „Hefata! Te deschide!” Oare cânta atât de mult pentru că-i lipsea o doagă? Ditte ar fi dorit să știe cum arată la față; nu-l văzuse încă niciodată.

Se cunoștea oare că-i cam scrântit? Și vedea și Dumnezeu asta? În fața lui, toți sunt la fel de deștepți. Pentru așa unul o fi viața mai grea sau trece mai ușor peste toate? Nu, numai răspunderea îngreuiază viața și omul acesta duce în spinare greaua sarcină a răspunderii binelui omenirii – așa i-a spus Karl. Poate că în asta și constă scrânteala lui?... Oare nici ea nu fusese decât o proastă?

Ditte găsește că n-a făcut nimic pe lumea asta; și totuși îi este ca și cum ar fi târât la deal o povară grea, când ea n-avusese grijă decât doar de picul de mâncare, de îmbrăcăminte și de căldură. În fiecare dimineață descoperea că povara se rostogolise peste noapte până jos și trebuie să fie din nou urcată în vârful dealului! Groaznic!

El dădea înainte cu a lui „Hefata, Te deschide!”; Dumnezeu știe cât va mai putea ține și el. Dar dacă așa cum spune Karl, că încă acum trei mii de ani au existat judecători și profeți care au tunat și au fulgerat împotriva exploatarei ei și a micului Peter și care au încercat să zgâlțâie masele – ei! în cazul acesta nu se întâmpla niciodată nimic; atunci oamenii mai dorm și-acum! Și atunci ți cinitul are dreptate cu

veșnica lui Hefata! Poate că într-adevăr i se deschiseseră urechile, poate că are dreptate cu cele ce cântă. Poate că lumea nici n-a ajuns decât până acolo, încât să considere nebun pe cel ce spune cum ar fi drept să fie.

Un om stă în pragul ușii și o privește cu ochi ciudat de pătrunzători și adânciți sub frunte; expresia lor e ca un mic punct de lumină palpătoare, departe, în fundul unuia coridor întunecos.

— Pot să intru? întrebă el șovăind. Te cunosc bine; Karl a vorbit foarte mult despre tine; și eu vîn să-ți urez noroc, pentru că trebuie să mori. Și ai să vezi îndată, de ce.

Închise încetișor ușa în urma lui și veni să se așeze la oarecare depărtare de pat. Acum șade aici, plecat înainte, cu brațele proptite pe genunchi și privește dușumeaua, dus pe gânduri. Ditte așteaptă încordată să vadă ce-i va ieși din gură – atât de încordată încât simte o împunsătură în inimă și-i vine să geamă.

La asta el dă din cap cu plăcere, de mai multe ori în șir, ca și cum ar fi vrut să spună că așa trebuie să fie.

— Ai observat, poate, că trăim într-o epocă mare? întrebă, ridicând capul.

— Da, o epocă amarnică, șoptește Ditte și deodată se gândește cu groază la șomaj și la nevoi.

— Am spus: o epocă mare, nu amarnică, o pune el la punct. S-a sfârșit cu răul; noi doi îi vom pune capăt; de aceea trebuie să rabzi. Domnul Dumnezeu a pogorât răul asupra noastră, ca să câștigăm în schimb măreția; dar aceasta nu-i dat oricui. Știi tu de ce mergeam și ne învârteam în cerc, în pustiu, fără să izbutim a ieși vreodată din mizerie? Pentru că urechile noastre nu s-au deschis și ochii noștri n-au văzut. Dar într-o zi, Domnul Dumnezeu a atins ochii mei: Hefata! și a atins urechile mele: Hefata! și atunci am văzut limpede cum se înlănțuiau toate. Avusesem pământ în ochi și pământ în urechi! Știi tu cine sunt eu? O privi cu fanatism.

Ditte clătină ușor din cap – sigură nu era.

— Eu sunt de o mie de ani proletar și de aceea mintea mi s-a luminat și am făcut marea descoperire. Tovarășii mei de la stația de pompă râd de mine din pricina descoperirii mele. Karl a fost cel mai bun dintre ei, dar nici el nu vede cum stau lucrurile, căci eu am stabilit cugetând adânc că sufletul este o făptură aparte, care stă acolo în văzduhuri și ține judecată asupra noastră. Sunt note bune: câte una pentru fiecare faptă bună. Eu am luat premiul întâi pentru că am suferit și am luptat mai mult decât voi toți laolaltă, în mulțimea aceea înfiorătoare de ani; tu ai luat premiul al doilea și de aceea mi-ai revenit mie! O privește dându-și importanță și face o pauză, pentru ca vorbele lui să aibă vreme să se înfigă adânc în creierul ei.

— Eu sunt a lui Karl, șoptește Ditte; se simte ciudat: nu-i e teamă,

dar parcă-i e frig.

— Tu trebuie să mori, înțelegi? o lămurește el. Și aceasta e soluția: tu ești salvarea noastră. Nimeni ca tine nu ne poate apăra cauza, colo în văzduhuri, și să spună sufletului cât suntem de buni, cât de tare suferim pe nedrept și cât de muți suntem. Pentru asta e nevoie de una ca tine – care poate merge încolo și înapoi și totuși să rămână pe loc. Karl mi-a vorbit despre tine și pe tine te-am ales noi, Dumnezeu Tatăl și cu mine. Tu să iei asupra-ți bucuria Domnului; bucuria e ca și râia – ea umple pe toți săracii din toate părțile.

Deodată începu să cânte:

Hefata! Te deschide ca o ușă!
Surdul stă încremenit
Și glasul-i tace nevit
Când aude în văzduh: „Te sfarmă cătușă!”
De coruri cerul i se pare răsunând,
Își simte limba dezlegată
Și se aude singur pentru-ntâia dată
Imnuri Tatălui din ceruri înălțând.

— Mut am fost adus pe pământ, și surd și orb am fost. Pe urmă însă am compus acest cântec și cătușele au plesnit.

— Asta nu-i adevărat, spuse bătrâna Rasmussen din pragul ușii. Cunosc eu cântecul ăsta de mulți ani. Și-acum cel mai bine ar fi să te cari acasă, Ancher – nu mai sta aici să-i bați capul bolnavei cu predicile tale! Ea îi făcu semn spre ușă.

Ancher se ridică de pe scaun.

— Adevărat că n-am scris eu cântecul, mormăi el și se strecură spre ușă, căci doar suntem cu toții muți, și am fost și orbi și surzi. Dar Domnul a poruncit celor ce pot, să vorbească în locul nostru, până vom prinde, și noi glas.

— „Și-n lumină cântă să se-audă: Hefata! răsări din neagra noapte!” cântă el dincolo de ușă, pe coridor. Acolo se simte iarăși tare.

— Ptiu, ce țicnit! Cu veșnica lui predică! spuse bătrână Rasmussen mândroasă. Pentru mântuirea lumii n-avem nevoie de nebuni – asta pot s-o facă și cei deștepți; și să ia pâinea de-acolo de unde se află, nu-i dă nimănui în gând. Țștia cred că pot dărâma zidurile Ierihonului cu trăncăneala lor.

Ar mai fi avut ea multe de spus, dar își aminti că Ditte avea nevoie de liniște.

— Christoase! șopti ea și se strecură până la pat.

— Nu e nevoie să umbli în vârful degetelor și să vorbești în șoaptă, mătușico! spuse Ditte.

— Oare ți-o fi mergând chiar mai bine? întrebă bătrână bucuroasă.

Ditte nu răspunse.

— Nu-i așa că-a fost liniște mare pe-aici? întrebă ea din nou. Dar am și stat cu ochii-n patru. Adevărat că sucitul ăsta de săpător și turnător

de beton a izbutit să se strecoare pe lângă mine, dar încolo, martor mi-e Dumnezeu, c-am stat la ușă și am spus „nu” la toți. „Femeia are nevoie de liniște”, așa le-am spus. Au venit o mulțime de oameni să te mângâie; și asta numai pentru că ziarul scriu c-ai fost o mamă atât de bună și de devotată. Ba un ziar a scris chiar atât de frumos despre inima sfărâmată de mamă, încât un cititor a adus douăzeci și cinci de coroane. Că mititeii sunt la Langhalm, știi – ăstora nu le lipsește nimic! Vai, și ce de coroane au mai sosit! Bietul Karl trebuie să fugă de colo, colo! Măine o să fie o înmormântare grozavă. Vin toți șomerii! Ce păcat că nu poți să vii și tu, să-l conduci pe Peter la groapă.

— Ba vin și eu, spuse Ditte și dădu cu putere din cap. Dacă nu-l voi putea conduce pe micuțul meu Peter pe jos, atunci am să zbor.

Singur treci, fără sfială, în genunile păzite
 De gândirile cernite.
 Unde hăul ia ființă
 Iar ursita amenință!
 Înapoi, spre Domnul Mare.
 Sau aleargă-n depărtare
 Spre lumina pământească,
 Ce-a-nceput în zări să crească!

De data aceasta Ditte luă picăturile de bună voie și dormi cea mai mare parte din noapte. Când deschise ochii era perfect lucidă și-și aminti îndată că era ziua înmormântării lui Peter cel mititel. Ba știa chiar mai mult – destul ca să-și libereze sufletul de ultimele urme ale poverilor și lipsurilor existenței. Se simțea fără putere, dar ușoară; trupul n-o mai tulbura cu dureri și cu greutatea lui de plumb; iar spiritul ei se afla într-un echilibru ciudat, care n-avea nimic a face nici cu necazul și nici cu bucuria. În fond, nimic n-o atingea – nici moartea lui Peter și nici îngrijorarea lui Karl pentru ea. Lupta se sfârșise.

Pe la prânz începură să sosească cu flori și cu coroane. Erau oamenii din cartier, nevoiași care nu putuseră face rost de bani decât în ultimul moment. Florile fură îngrămădite la Ditte, într-un colț al camerei; dorea să le aibă în fața ochilor. Încet, încet se umplură scaunele și mesele – era un maldăr mare – afară de cele ce fuseseră dusa de-a dreptul la capela cimitirului din vest. Vizitiul Olsen se oferă să împrumute la prânz un cal de la stăpânul lui și să le care și pe acestea acolo. Mereu soseau oameni care doreau să vorbească cu Karl, purtători de steaguri și alții. Nu numai șomerii, ci și corporațiile hotărâseră să-l conducă pe Peter cel mic la lăcașul de veci. Se părea că toată activitatea va fi oprită. Mititelul avea să fie înmormântat ca un prinț.

Ditte ceru să i se pună atâtea perne la spate, încât să șadă aproape ca pe un scaun; voia să urmărească tot ce se petrece. Karl intra din când în când la ea, dar se făcea nevăzut pe dată – era foarte ocupat. Și bătrâna Rasmussen avea multă treabă – asta se nimerea foarte bine, căci în felul acesta mai uitau de starea Dittei. De dincolo pătrundea tot timpul aromă de cafea; oricine venea, trebuia să fie servit.

Deodată, cum ședea așa și asculta, Ditte avu iarăși o criză cu senzație de înăbușire. Karl se repezi la ea și-i turnă medicamentul. Ea zăcu câteva minute, privind fix în tavan cu ochi sticloși, pe urmă se liniști și ațipi. Karl îi luă încetișor pernele de sub cap, ca să stea din nou întinsă și-i privi îndurerat fața suptă. De data aceasta o va pierde? Și pe ea? Această întrebare săpa urme pe fața lui. Apoi sosi cineva și el se strecură în camera cealaltă. Era Morten.

— Am venit să te previn, spuse el. Va fi o înmormântare mare, poate că cea mai mare pe care a văzut-o vreodată orașul. Și dacă se întâmplă ceva? Dacă pierdem puterea asupra oamenilor? Fața îi era albă ca varul.

— Vrei să vorbești? îl întrebă Karl.

— Da, vreau. Vai, numai dac-aș avea curajul să spun tot ce am pe inimă! Tot orașul e în picioare – cetățenii, presa, toți! Le curg din gură cuvinte nobile despre băiețel – și doar ei l-au omorât! Doamne, dac-am putea stârni apele să spălăm cum trebuia mocirla, atunci cel puțin nu s-ar fi sacrificat în van un mic martir!

— Da, spuse Karl dus pe gânduri. Eu n-aș avea nimic împotriva. Și nici nu trebuie să încerci să înlături hotărârea Domnului, cred eu.

— Nu, dar ne lovim cu capul de zid – nici măcar corporațiile nu-s cu adevărat de partea noastră. Gândește-te cât de agitate sunt spiritele din pricina șomajului – și acum și soarta micului Peter! Nu mai lipsește mult și se întinde focul. Și cei de sus, guvernul și poliția s-au pregătit și au luat măsuri. Mai întâi au vrut să interzică o înmormântare mare – dar apoi au renunțat și au preferat să pună în vigoare legea cu privire la șomaj – chiar în după masa asta. Nu știu dacă le e frică, sau dacă vor să ne provoace. În tot cazul, armata și poliția sunt pregătite. Se așteaptă ca de la cimitir, masele să se ducă să demonstreze în fața parlamentului. Crezi că vom putea împiedica așa ceva?

— Nu știu, răspunse Karl mohorât. Scumpa mea soție se află pe moarte – poate că nici n-o voi mai avea până diseară. Nenorocirea cu Peter a doborât-o.

— Atunci locul tău e acasă și trebuie să încercăm să ne descurcăm și fără tine, spuse Morten, întinzându-i mâna cu căldură. Trebuie să fie o lovitură groaznică pentru o mamă. Cel puțin dacă soarta acestui băiețel ne-ar zdruncina pe noi înșine din temelii și i-ar face și pe ceilalți să tragă o spaimă. Atunci, măcar una dintre micile fapte care sunt zdrobite cu miile de acest sistem bestial – n-ar fi murit degeaba.

— De aci înainte totul se va schimba, timpul cel rău a trecut, se auzi un glas de la ușă.

— Intră, Ancher, spuse Karl. Acesta este unul dintre tovarășii mei – el crede că – i chemat să elibereze proletariatul. A fost doborât de situația aceasta îngrozitoare, continuă Karl mohorât, adresându-se lui

Morten.

— Da, și de aceea oamenii cred că sunt deranjat la centrală, spuse Ancher intrând în cameră. Și eu îi las să creadă! Mișca neîncetat privirea de la unul la altul, regulat ca un pendul.

— Firește că ești cam sucit, spuse Morten, privindu-l cu bunătațe. Nu-i oare năstrușnic din partea câtorva furnici să încerce să sape temelia societății? Și totuși prima bucată a zidului chinezesc a fost doborâtă de furnici. Nu-i decât megalomanie din partea celui mai sărac și mai netrebnic dintre toți, din partea bietului „Hans în cămașă de forță”, să dea cu picioarele în toate părțile pentru a încerca să schimbe fața lumii. Noi suntem nebunii – și de aceea nouă ne aparține viitorul! Dă mâna încoace, tovarășe!

— Așa spui tu? strigă nebunul cu ochi sticloși, scuturându-i mâna. Știi ceva? Vreau să-ți doresc noroc, pentru că ți-e dat să vezi lucrurile în acest fel. Ceilalți râd de mine și-și bat joc. Dar dacă ești cu mine, suntem trei. Ditte trebuie să urce în văzduh și să povestească sufletelor despre noi, iar tu să-mi reprezinți cauza aici. De aceea ți s-a dat darul scrisului.

— Să nu-ți pese niciodată de cele ce spun alții despre tine, spuse Morten. Ce idee frumoasă este aceasta că sufletele ne reprezintă interesele colo afară! Aici, pe pământ, din nefericire, se predică urechilor surde și inimilor reci!

— Nu, nu va mai fi așa – căci Ditte se duce acolo și atunci toate se vor schimba. Îl privi pe Morten cu ochi limpezi; pe urmă începu să cânte cu vocea lui frumoasă:

Împărăția morții se trezește
Hefata, a Domnului strigare,
Și din morminte îi răspunde o cântare:
„Aleluia! Vino și ne mântuiește!”

— Pot vorbi afară, la groapă? întrebă Ancher deodată.

— Pentru asta nu va fi vreme, spuse Morten, dar cântă-ți cântecul la groapă. Vom trage toți folos să-l auzim – numai dacă l-am putea tipări repede! Morten se uită la ceas.

— Da, se mai poate! spuse unul dintre purtătorii de steaguri. Mai avem patru ore. Să mă duc la tipografie să aranjez treaba asta?

— Te rog, du-te, răspunse Morten.

Ditte bătu ușor în perete; Karl intră la ea.

— Iubita mea soție ar vrea să-ți dea bună ziua, Morten, transmise el din pragul ușii. Morten trecu dincolo; nebunul se ținu după el.

Ditte zăcea pe pernă, cu bărbia ridicată, trăsăturile îi erau grozav de răvășite; moartea începuse să-i modeleze capul după chipul și asemănarea ei. Făcu un semn vag spre scaunul de lângă pat și Morten se așeză. Pe urmă, lăsă capul pe-o parte, ca să-l vadă mai bine. Respira

scurt și greu.

— Tu ești Morten? șopti ea anevoios. Te cunosc foarte bine. N-am avut niciodată vreme să citesc ceva scris de tine; dar ai fericit pe mulți. Se spune că scrii atât de frumos despre noi. Crezi oare în toate cele ce ni le pui pe seamă?

Întrebarea îl luă pe Morten prin surprindere și trecu un timp până răspunse.

— În cele mai bune momente ale mele, cred, spuse el apoi.

— Ei, cu multă murdărie și răutate mai trebuie să ai a face când ești sărac. Cum să mai ții sufletul bun și curat?

— Adesea este foarte greu... sărăcia e un blestem. Totuși prefer să fac parte dintre asupriți decât dintre asupritori.

— Pentru că asupriții capătă note bune, se amestecă Ancher. O notă pentru fiecare faptă bună. Ditte are multe note bune! De aceea trebuie să moară!

— Vreau să mă duc să-mi caut băiețelul, spuse ea cu greutate. Crezi c-o să-l găsesc?

Morten aprobă din cap.

— Tare l-am mai neglijat, dar acum... Avu iarăși o criză; Karl îi rugă pe ceilalți să plece. O ridică pe Dilts și-o ținu în brațe. Fu cel mai groaznic acces pe care-l avusese vreodată; fața i se învineți și ochii îi ieșiră din cap. Din fericire sosi tocmai atunci doctorul Torp să vadă cum îi merge; îi făcu o injecție și bolnava se liniști. Când criza trecu, fruntea lui Karl era brobonită de sudoare.

— Trebuie să plec să mai aranjez câte ceva în legătură cu înmormântarea, șopti el. Dar nu îndrăznesc să las bolnava în seama bătrânei. Nu cumva ai vreme să stai aici o oră?

Doctorul Torp dădu din cap și scoase o carte din buzunar.

Karl și Morten plecară împreună. Era în miez de zi. Peste tot vedeai lucrători îndreptându-se spre casă. Se cunoștea că se așteaptă să fie puhoi de oameni la înmormântare.

Multe prăvălii și case particulare scosese rășchizile.

— Asta e o dovadă frumoasă de compătimire, spuse Karl mișcat.

— Sau poate că de frică – ori de amândouă. Cine știe? Inima este materialul cel mai inflamabil din câte există. Dar fie cum o fi, tot mai bine era să nu se fi întâmplat. Este un sentimentalism sinistru, care-și croiește drum peste cadavrul unui copil.

— Spune, Morten, făcu Karl șovăind, crezi în viața de apoi? Ori ai spus-o numai așa, ca s-o încurajezi?

— Cred într-o viață după asta, pentru noi toți cei ce luptăm pentru ceva mai tun, răspunse Morten; nu pentru cei sătui – pentru burți – căci aceia n-au suflet, Karl! Eu cred, firește, căci crezi și tu – și așa crede prin forța lucrurilor oricine își îndreaptă fața spre viitor. Credința este necesară vieții; ceea ce e sortit să moară n-are nevoie

decât de-o formulă!

— Adesea, în pragul morții, oamenii încep să creadă.

— Nu, ei nu găsesc credința, ci doar o formulă. Pentru mine, credința este ceva permanent – ceva în care sperî, o convingere în ceea ce nu poți vedea. Și vorba asta nu vine oare de la bietul Hans, cel cu visele luminoase de speranță?

— Atunci crezi și în Christos? Karl își ținea răsuflarea, atât de nerăbdător aștepta răspunsul.

— Cred în Christosul care a alungat zarafii din templu, dar nu în cel care spune să întinzi și celălalt obraz. Nu este oare tot una dacă Iisus a fost creat de Dumnezeu, sau dacă oamenii l-au adus pe lume? Sau dacă n-a trăit niciodată ca persoană, ci nu este alta decât fructul închipuirii omenești, ajunsă la punctul cel mai înalt? Eu cred în Christos revoluționarul, în Dumnezeuul inimilor! Acum domnește mintea – ea este totul – sarcina noastră este să reîntronăm inima. Biata inimă părăsită, care nu face decât să-ți stea în cale, când trebuie să-ți faci loc cu coatele. Se consideră rușinos să ai inimă, mai rușinos chiar decât să fii ghebos; și asta dă naștere la multe suferințe. Când vom ieși victorioși, apoi să fie o victorie adevărată. În privința asta putem da dreptate vorbeii bătrânești: „Fericiți cei săraci cu duhul”. Deșteptăciunea și viclenia pot să se plece în fața unei inimi bune. Morten tăcu.

— Vezi cât sunt de deștepti? urmă după un timp. Ne pot spune cu cea mai mare precizie din ce sunt făcute stelele, iar soarele îl pot cântări până ia gram. Dar nu-s în stare să cântărească pâinea pentru cei flămânzi. Asta a știut numai Christos, prietenul săracilor. Mintea lui înțelegea toate aspectele foamei; de aceea se mai adună și astăzi flămânzii în jurul lui. Te îndoiești de inima lui Dumnezeu, Karl? Inima lui Dumnezeu se află acolo unde se întinde pâinea celui sărac.

— Atunci, Ditte este una cu inima lui Dumnezeu, spuse Karl senin, căci ea n-a putut să vadă lipsuri fără să ajute; pentru noi s-a irosit ea! N-ai putea să vorbești și despre ea în discursul tău de azi?

— Și eu m-am gândit la asta – de vreme ce pornește la drum, să ne reprezinte cauza. Ce idee frumoasă. Trebuie să încercăm să cucerim sufletele – un suflet dată aprins nu se mai stinge niciodată!

Ditte lupta cu moartea. Karl ședea singur lângă ea; trimisese pe bătrână Rasmussen la înmormântare – bătrână dorea atât de mult să vadă cu câtă pompă era îngropat micul Peter.

Crizele veneau tot mai des și, între accese, Ditte delira. Karl o ridica mereu și-i ajuta să respire. Știa ea oare că el se afla lângă dânsa? Simțea ea oare că oamenii compătitori o ajutau, că o inimă sângera pentru ea? Părea atât de singură în lupta și în horcăielile ei; nimic nu dovedea că simțea o prezență lângă ea; zăcea în brațele lui și-l privea

fără să-l vadă. Era greu, greu, aproape de nesuportat să asişti la ultima luptă a unui om, a celui mai iubit – fără să-i poți aduce vreo ușurare, fără măcar să ai mijlocul de a-i spune că ești lângă el.

Acum Ditte se mai liniște; respira greu și delira.

— Da, da, da, spunea ea, așa, așa, așa. Ceva o prigonea și o necăjea. El, iată-mă că viu! șopti nerăbdătoare.

Karl îi puse mâna pe frunte.

— Nu, iubito, o liniște el. Nu mai ai nimic de făcut; avem noi grijă de toate!

Ditte deschise ochii și-l recunosc.

— De ce plângi? îl întreabă ea, ciudat de nepăsătoare.

Karl clătină din cap:

— N-are niciun rost, spuse el.

— Ce n-are rost?

— Ah, totul! își lăsă capul pe plapuma ei.

— Doar nu poți să ai pretenția să am numai grija ta; și ceilalți... Pe urmă repetă: Da, da... vin îndată.

— Scumpa mea! spuse Karl cu teamă, cuprinzându-i în mâini capul, pe care-l clătina dintr-o parte în alta. Încearcă să te liniștești, iubita, scumpa mea Ditte.

— Liniște, liniște! spuse ea. Da, firește. Dar mereu mă strigă cineva. Acuși nu mai pot!

Apoi se apropie o nouă criză – și mai groaznică; lui Karl i se păru că ținuse ore întregi. Accesele deveneau din ce în ce mai cumplite.

Undeva, într-o cameră, plânge un copilăș; plânsul lui este purtat sus de liniștea care devine astfel și mai copleșitoare pentru cel ce-o ascultă. De câte ori pătrunde plânsul până la ea, se pare că ceva se sfâșie în trupul Dittei.

Karl iese încetișor și închide ușa care dă spre camerele din pod.

— Asta s-a murdărit, spune Ditte deodată cu glasul limpede ca sticla. Mamă-sa n-o fi aici. Dar nu-l ajut! Nu mai vreau să mă scol și să văd de el!

Nu, nu, nu mai vrea! Karl dă din cap și râde cu fața schimonosită.

— Ditte, spune el cu glas tremurător, îți amintești de-o fetiță, care deși murea de frică prin întuneric, s-a sculat totuși să-i dea lapte lui Pis? Și-ți mai aduci aminte... dar glasul îl părăsi, își lăsă capul pe patul ei și hohoti.

Ceva părea că se trezește pe fața stinsă a Dittei; o amintire care se trezește, pâlpâie, pe când fața ei capătă o expresie dureroasă. Îl apucă de păr – nu trebuie să plângă; cu o mișcare slabă încearcă să dea plapuma de-o, parte și să-l tragă la ea, să-i ascundă capul la sânul ei. Vrea să i spună un cuvânt matern. Dar nu iese decât un horcăit. Un spasm trece prin trupul ei, ca și cum inima i-ar fi sărit de durere – și s-ar fi spart. Karl se cutremură, căci acum înțelege. Pământiu la față și

fără o lacrimă, îi pune încetișor mâinile pe piept și i le încrucișează.

Din depărtare răsună un cântec – marsilieza muncitorilor. Se aude un zgomot ciudat, ca și cum ar cădea o ploaie grozavă pe caldarâmul străzii; se înalță apoi ca o vijelie, un tropot, un tunet de pași. Sunt miile de oameni din cortegiul de înmormântare, care, în marșul lor către clădirea parlamentului, trec pe strada Dittei – ca să-l aducă o mângâiere mamei micului culegător de cărbuni. Acum încep un cântec nou și Karl aude glasul tovarășului celui nebun, acoperind toate celelalte glasuri:

Hefata! Te deschide ca o ușă!
Surdul stă încremenit
Și glasul-i tace nevit
Când aude în văzduh:
„Te sfarmă cătușă!”
De coruri cerul i se pare răsunând,
Își simte limba dezlegată
Și se aude singur pentru-ntâia dată
Imnuri Tatălui din ceruri înălțând.

Hefata! Te deschide cu dreptate!
Prea înaltul glăsuiește cu-ndurare
Sufletelor să le deie alinare,
Să mângâie inimile-nfricoșate.
Catușa urechii în țăndări a crăpat,
Și-al lumii talaz din nou îl ascultă.
Și tresare auzind cu bucurie multă
Al Domnului cuvânt luminat.

Hefata! Te deschide ca o ușă!
Este-al Creațiunii minunat cuvânt...
El aduce-al primăverii vânt
Peste codrii în lumina jucăușă.
Stropi de ploaie susură ca șoapte
Pe-a fagilor verdeață crudă;
Și-n lumină cântă să se-audă:
„Hefata! Răsări din neagra noapte!”

„Hefata! Te deschide pentru noi!
Atotputernicul cuvânt răsună.
Ca o trâmbiță pe toți i-adună
La judecata zilei de apoi.
Împărăția morții se trezește
Hefata, a Domnului strigare,
Și din morminte îi răspunde o cântare:
„Aleluia! Vino și ne mântuiește!”

Vreme îndelungată mai răsunară pași colo jos, și multă vreme stătu Karl așa, nemișcat, cu palmele strânse între genunchi și cu ochii ațintiți în întuneric și în liniște.

Pe urmă se ridică – bătrână Rasmussen urca scara, copleșită de marele eveniment.

23. A MURIT UN OM

Sunt un miliard și jumătate de aștri pe bolta cerească și, pe cât se știe, un miliard și jumătate de oameni pe pământ. Cât unii, atât și alții. Îți vine aproape să crezi că bătrânii aveau dreptate când spuneau că fiecare om se naște sub steaua lui. De jur împrejur, în sute de observatoare costisitoare, instalate pe tot cuprinsul pământului – și prin văi, și pe munți înalți – stau savanți talentați, înzestrați cu cele mai perfecționate instrumente și pândesc nopți de nopți, bolta cerească. Pândesc și fotografiază o viață întreagă, preocupați de un singur lucru: să devină nemuritori prin descoperirea unui nou astru sau prin stabilirea dispariției unei stele. Un corp ceresc mai mult sau mai puțin – dintre cele un miliard și jumătate care se învârtesc colo, afară.

În fiecare secundă, moare un om. Se stinge o lumină pentru a nu se mai aprinde niciodată, o stea care poate că a ars neobișnuit de frumos, care în tot cazul și-a avut propriul ei spectru, nemaivăzut până atunci. O făptură care a împrăștiat poate, în jurul ei, geniu sau bunătate, părăsește pământul; ceea ce a fost văzut odată – minunea care a devenit carne și sânge – a încetat de a mai fi. Niciun om nu-i repetarea altora și nu va fi repetat vreodată. Fiecare ființă omenească se aseamănă cometelor, care numai o singură dată în veșnicie ating traiectoria pământului și-și trec pentru scurt timp lumina peste el – o fosforescență între două veșnicii de întuneric!

Și-atunci, domnește oare jalea printre oameni, de dragul fiecărui suflet care părăsește pământul? În jurul fiecărui catafalc stau fețe serioase și spun: priviți ce-a pierdut lumea și nu va mai recăpăta vreodată! Iată ce minune a sărutat de data aceasta pământul!

Ah, Ditte n-a fost o stea care s-a stins, al cărei loc în spațiu să fie înregistrat pentru vecie. Ea s-a ivit în chip de parazit – cel puțin așa a fost primită. Numai cu mare greutate și-a croit drum în viață. Ca una din gloata cea mare de un miliard și jumătate și-a luat în primire sarcina și s-a făcut utilă. Prin ea, pământul a fost îmbogățit, fără însă să i-o poți pune pe seamă. Ea n-a fost decât una din mulțime – fiica omului al cărui semn distinctiv a fost dintotdeauna: mâinile aspre!

A fost înmormântată în colțul săracilor din cimitir – unde

mormintele sunt desființate cât mai repede, ca să facă loc altora; înmormântarea s-a făcut pe seama obștei. Aceasta a fost singura onoare care i s-a făcut vreodată – și nici aceasta nu i-a fost făcută de bună voie.

A izbutit ea oare să moaie inimile?

SFÂRȘIT

- {1} Mann – bărbat. Este și nume de familie. De aci jocul de cuvinte al autorului (n. t.).
- {2} Homeopatie – sistem medical care constă în a trata bolile prin mijloace înrudite cu răul care te-a pricinuit (n.t.).
- {3} Îngrămădire de lichid în vreun mădular, dar în special în burtă (n.t.).
- {4} Orz prăjit, din care se fierbe o așa-zisă cafea (n. t.).
- {5} Furcă de prins țipari (n. t.).
- {6} Soția filozofului Socrate, celebră pentru răutatea ei (n.t.).
- {7} Strâmtoarea dintre Danemarca și Suedia (n. t.).
- {8} Asociație protestantă fondată cu scopul de a le reaminti oamenilor îndatoririle lor religioase. Are ramificații în toate țările capitaliste și atrage sărăcimea prin întruniri cu muzică religioasă, mici daruri și în special cu discursuri în care e făgăduită fericirea pe lumea cealaltă (n. t.).
- {9} Sectă religioasă din America (n. t.).

Table of Contents

Partea întâi. COPILĂRIA

1. STRĂMOȘII DITTEI
2. UMFLĂTURA
3. S-A NĂSCUT UN COPIL!
4. PRIMII PAȘI AI DITTEI
5. BUNICUL SE PUNE IARĂȘI PE TREABĂ
6. MOARTEA LUI SÖREN MANN
7. VADUVA ȘI ORFANA
8. DEȘTEAPTA DE MAREN
9. DITTE VEDE ȚARA MINUNILOR
10. ȘI DITTE ARE TATĂ!
11. TATĂL CEL NOU
12. HINGHERUL!
13. DITTE ARE VEDENII
14. ACASĂ LA MAMA
15. PLOAIE ȘI SOARE
16. BIATA BUNICA
17. CÂND PISICA NU-I ACASĂ...
18. CORBUL SE AVÂNTĂ ÎN NOAPTE...
19. MOȘTENIREA

Partea a doua. MĂMICA

1. DIMINEAȚA ÎN „CUIBUL COȚOFENELOR”
2. ȘOSEAUA
3. ÎN CAPITALĂ
4. MAMICA DITTE
5. HOINARUL
6. TOCILARUL
7. CÂRNĂȚARUL
8. PLECAREA DIN CUIBUL COȚOFENELOR
9. MOARTEA UNUIA...
10. O LUME NOUĂ
11. CĂSUȚA DE TURTĂ DULCE
12. NECAZURI MĂRUNTE
13. DITTE IA CUMINICĂTURA

Partea a treia. PĂCATUL

1. PRINTRE STRĂINI
2. DORUL DE-ACASĂ
3. CHIABUROAICA
4. UN MUSAFIR BINEVENIT
5. DITTE E ÎNVOITĂ
6. FECIOARA CU OBRAJII ROȘII

7. ÎNTUNECIMEA DE IARNĂ
8. IARNA CEA PUSTIE ÎȘI CROIEȘTE DRUM
9. VARA
10. SÖRINE SE ÎNTOARCE ACASĂ
11. DITTE ÎȘI MÂNGÂIE APROAPELE
12. VARA TRECE REPEDE
13. INIMA
14. SFÂRȘITUL LUI KLAUS CEL MARE
15. DIN NOU ACASĂ
16. FECIORUL DE LA CURTEA BAKKE
17. DITTE SE BUCURĂ DE LUMINA SOARELUI
18. SERBAREA RECOLTEI

Partea a patra. PURGATORIUL

1. DE CE NU S-O FI MĂRITÂND OARE FATA?
2. ÎN LUMEA LARGĂ!
3. CLINICA DE NAȘTERI
4. ÎNGERAȘII
5. DITTE FACE PARTE DIN FAMILIE
6. DITTE E AVANSATĂ FATĂ-N CASĂ
7. CEI FĂRĂ CĂMIN
8. FAȚA LUI KARL
9. ZIUA DITTEI
10. PRIMĂVARA
11. ZILE BUNE
12. DITTE CULEGE TRANDAFIRI
13. CÂINELE
14. GEORG ȘI DITTE
15. LICHIDAREA

Partea a cincea. SPRE STELE

1. OIȚELE DOMNULUI
2. MAMA DITTE
3. MICUL GEORG
4. BUNUL DUMNEZEU
5. ÎN PARC
6. ȘOBOLANII
7. OSPĂȚUL ÎN CINSTEA LUI PAUL
8. BĂTRÂNA RASMUSSEN CAPĂTĂ GHETE NOI
9. DE TOATE
10. CHIRIAȘUL NU-ȘI MAI REIA OCUPAȚIILE
11. O ZI CA ORICARE ALTA
12. IUTLANDEZUL CEL SERIOS
13. MAȘINA DE CUSUT, PLAPUMA ȘI CANTINA SAMARITEANĂ
14. PETER CEL MITTEL IA VIAȚA PIEPTIȘ
15. MAMA DITTE E DATĂ LA GAZETĂ

16. FLANELA
17. ÎNTÂLNIREA
18. DITTE ÎȘI IA CONCEDIU
19. CĂRBUNARUL CEL MITTEL
20. INIMA LUI DUMNEZEU
21. MOARTEA
- 22
23. A MURIT UN OM